
3 1761 04569121 9

POLYBII

HISTORIARVM

TOMVS I.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARVM

QVIDQVID SVPEREST.

RECENSVIT, DIGESSIT,
EMENDATIORE INTERPRETATIONE, VARIETATE LECTIONIS, ADNOTATIONIBVS, INDICIBVS ILLVSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHÆVSER

ARGENTORATENSIS.

TOMVS PRIMVS.

LIBER I. II. ET III.

LIPSIAE
IN LIBRARIA WEIDMANNIA
MDCCLXXXIX.

AD AEQVVM LECTOREM
PRAEFATIO EDITORIS
DE EDITIONIS HVIVS CONSILIO ET SVBSIDIIS.

I.

Quænam sint RELIQVIAE HISTORIARVM POLYBII, *ac variæ earumdem* EDITIONES.

I.

HISTORIARVM, quas *Polybius Megalopolitanus* literis consignatas posteritati reliquit, tantas esse tamque multiplices virtutes, ut, si quod aliud Antiquitatis monumentum, hoc certe, cum ob ipsius argumenti præstantiam, tum ob illustria subsidia quibus ad illud tractandum instructus Auctor accessit, denique ob lucidam religiosamque & lectoribus fructuosam inprimis rationem qua institutum suum est persecutus, maximi sit faciendum; id quidem constanter & olim & ad nostram usque ætatem apud omnes fuit in confesso, qui, quid verum rectumque sit in hoc genere, quid porro insigne atque præcipuum, æstimare didicerunt.[a]) Quo magis est dolendum, de *quadraginta Libris*, quibus Res Romanorum omniumque Populorum, qui sua & patrum suorum memoria claruerunt, complexus erat gravissimus Scriptor, nonnisi quinque prio-

 res

a) Illustriora *de Polybio ejusque Historiis Testimonia* initio Tomi V. hujus Editionis colligemus. *De Consilio* interim *&* *Argumento harum Historiarum*, ac de tota ratione quam in eis conscribendis secutus est Auctor, ipsum audire juvabit exponentem initio Libri primi ac Libri tertii, tum rursus I. 35. & III. 31 seq.

res ex infelicibus illis cladibus, quæ a decimo fere post Christum natum seculo Græcas oppressere literas, salvos atque integros evasisse. *Quinque* illi *priores Historiarum Polybii Libri*, postquam medio seculo decimo quinto a *Nicolao Perotto*, Episcopo Sipontino, latini magis elegantia styli claro, quam græcarum literarum peritia, in Latinum sermonem essent conversi,[b]) Grœce primum opera VINCENTII OBSOPOEI Onolsbacensis in lucem editi sunt *Hagenoæ typis Secerianis anno* MDXXX, adjecta in fine Perotti latina versione.

2.

Ceterorum Librorum, qui integrum olim compleverant opus, nonnisi abscissas ac multis modis mutilas truncatasque, sed ne sic quidem spernendas utique, habemus *Reliquias*: quæ, quo illustriora vestigia continent rerum & ad cognoscendum jucundissimarum, & ad instruendum omnis vitæ usum, privatim atque publice, bello paceque, saluberrimarum, tanto acrius adferunt legentibus molestiusque eorum quæ interciderunt desiderium. Scilicet, præter satis amplum numerum *singulorum Fragmentorum*, quæ apud varios veteres Scriptores, Dionysium Halicarnasseum, Strabonem, Iosephum, Heronem illum juniorem, cujus exstat de repellenda Obsidione libellus, Athenæum, aliosque, tum apud Grammaticos, Stephanum Byzantinum & Suidam præsertim, velut e naufragio conservatæ tabulæ reperiuntur; supersunt etiam variæ *collectiones Eclogarum*, plerarumque latius patentium, quæ ex opere olim integro, secundum librorum seriem, excerptæ sunt atque digestæ. Diodorum Siculum taceo, Liviumque: quorum ille multa e Polybio pæne ad verbum, dissimulato tamen (quoad quidem hodie ex ejusdem Diodori reliquiis apparet) auctoris nomine, suæ Bibliothecæ inseruit; hic integros etiam libros, tantum non presso ubivis pede, latinum in sermonem convertit.

3. *Eclo-*

b) Confer infra, Sect. IV. n. 9.

3.

Eclogarum, quas dixi, vel *Excerptorum*, quæ vulgo vocant, unum genus, incertum quo compilatore quove tempore confectum,[c]) cum majore parte *Libri ſexti* inſignes *ſequentium duodecim Librorum* particulas (*Epitomas* adpellavit Compilator) complectitur. Qua de compilatione ſicut nimis magnifice Iſ. Caſaubonus ſenſit, quum *ipſam illam Epitomen, quam a M. Bruto ex Polybio factam* Plutarchus commemorat, *hanc eſſe* exiſtimavit; atque, ſive Brutus fuerit, ſive alius, qui eam confecerit, *magno judicio uſum eſſe* cenſuit *in iis ſeligendis quæ Politico informando eſſent accommodatiſſima:*[d]) ſic bili paulo magis, quam par erat, indulſiſſe videri poteſt Reiskius, vir optimus ceteroquin auctiſſimusque, in Præfationa ad ſua Polybiana;[e]) ubi, *Cum locos communes*, ait, *vel paſtoribus obvios, ipſo in opere Polybii integro lego, magna orationis ambitione venditatos, fero & condono reliquorum præſtantiæ. Sed judicio, vel tarditati potius carnificis, quisquis ille fuit, qui Polybium membratim contruncavit, ſuccenſeo; qui ſatius duxerit, tot triviales locos e Polybio enotare, quam inſignium rerum geſtarum memorias poſteritati transmittere. Numeremus in ceteris Polybii infortuniis hanc hominis male feriati ſtultitiam, cui caput illius adverſa ſors objecit.* Iſta *Excerpta*, quæ nos, ut ab aliis poſt hæc demum repertis & in lucem protractis diſtingueremus, *Antiqua* cognominavimus, typis primum evulgata librisque quinque prioribus adjecta ſunt *per Ioannem* HERVAGIVM, *Baſileæ* MDXLIX, hoc titulo: Πολυβίου Μεγαλοπολίτου Ἱστοριῶν Βιβλία Ε΄. καὶ Ἐπιτομαὶ ΙΒ΄. *Polybii Megalopolitani Hiſtoriarum Libri priores quinque, Nicolao Perotto Epiſcopo Sipontino interprete. Item Epitome ſequentium Librorum usque ad Decimumſeptimum, Wolf-*

c) Conf. infra, Sect. IV. n. 6.

d) Iſ. Caſaubonus in Dedic. ad Henr. IV. Regem, Tomo III. edit. Gron. p. 49 & 51. (edit. Ern. p. 646 & 648.)

e) Volumine Vto Animadverſionum in Græcos Auctores p. 765.

gango Musculo interprete. Idem Musculus rogatu Hervagii Versionem etiam Perotti cum Græco exemplari contulit, & passim vel supplevit vel emendavit; quemadmodum ipse in Præfatione profitetur. Editionem, quoad Græcam quidem partem, curasse videtur *Arnoldus Peraxylus* ARLENIVS, qui Dedicationem præmisit.

4.

Sed ante hanc Editionem Hervagianam jam particulæ nonnullæ eorumdem Excerptorum, quorum tota collectio tunc primum prodiit, fuerant in publicum productæ. *Fragmentum de Prælio navali ad Chium Philippi cum Attalo & Rhodiis,* (ex Libro XVI. cap. 1 - 8. nobis cap. 2 - 9.) *Lazarus* BAYFIVS, *Venetiis* acceptum, inseruerat libro suo de Re Navali Veterum, qui anno MDXXXVI Lutetiæ Parisiorum prodiit, recusus Basileæ anno MDXXXVII, & Thesauro denique Antiquitatum Gronoviano Tom. XI. insertus. Eodemque *anno* MDXXXVII. *Basileæ ex officina Io.* OPORINI prodiit pars satis ampla *Libri Sexti Polybiani,* quæ in editionibus deinde vulgatis a cap. 17 usque ad extr. cap. 40, & in hac nostra a cap. 19 - 42 excurrit, Περὶ τῆς τῶν ὁπλιτῶν κατασῆάσεως, *de Militia Romanorum,* cum Iani LASCARIS Latina Versione. Cujus editionis exemplum mihi ad hunc diem nondum contigit videre: lectionibus autem ex illa excerptis usus sum, quas Reiskius Animadversionibus suis in Polybium inseruit. Et ista quidem Oporini editione primum græce in lucem protractum esse Fragmentum illud Polybianum, traditum ab Ernestio in Præf. ad Polyb. p. 14. & a Reiskio in Animadv. p. 447. video. Quibus tamen dubium movere potuerat, quod Hervagius sive Arlenius in editione Hervagiana Polybii, ubi ad illud ipsum Fragmentum pervenit, p. 180. de *Lutetiana editione* monuit, qua Historiæ Polybianæ *Epitome Sexta,* ut ait, *seorsum per Io. Lodoicum excusa est.* Quæ ipsa verba postquam Reiskius loc. cit. protulit, de Parisina illa editione nihil plane sibi constare profitetur.

Ac

Ac ne mihi quidem quidquam amplius de ea compertum eſt: ſed Maittairii Annales Typographicos dum evolvo, Fragmentum illud, de quo quærimus, jam priusquam ulla Polybianæ Hiſtoriæ particula Græce eſſet edita, *Græce & Latine Venetiis* fuiſſe in lucem prolatum reperio, hoc titulo: *Liber ex Polybii Hiſtoriis excerptus, de Militia Romanorum & Caſtrorum metatione, inventu rariſſimus, a Iano Laſcare in Latinum translatus; ipſo etiam Græco libro, ut omnia conferri poſſint, adjuncto: Iohannes Antonius de Sabio excudebat Venetiis* M. D. XXVIIII. *Kalendis Martiis.* f) Quare quum Oporinus (ut ex ejusdem Reiskii Præf. ad ſua Polybiana p. 775. diſco) in Præfatione ſua teſtetur, illud *opuſculum ad ſe miſſum eſſe a Iacobo Bedroto*, qui in Schola Argentoratenſi bonas literas tum docebat; videndum eſt, ne non tam manu exaratum codicem dixerit, quam exemplum aliquod ſive Pariſinæ ſive Venetæ editionis. De *Iuſto Lipſio* aliisque, qui poſt hunc eamdem Polybianam Eclogam Commentariis ſuis de Militia Romana inſeruerunt, non eſt hic diſſerendi locus.

5.

Alterum eſt genus *Excerptorum Polybianorum*, quod ex infelici illo ac bonæ parti præſtantiſſimorum Scriptorum Græcorum exitioſo inſtituto Conſtantini Porphyrogeniti Seculo X. ortum duxit; qui Græcorum Hiſtoricorum opera minutas in partes concidenda, ex iſtisque particulis eas, quæ præ ceteris maximi viderentur eſſe momenti, per LIII Titulos ſive Locos digerendas curavit. Quo inſtituto tantum abeſt, ut tutiori commodiorique ratione poſteris traderentur illa antiquitatis monumenta, de quorum interitu ſolicitus fuerat bonis literis favens Imperator; ut de ipſis illis Eclogis non niſi duo Tituli noſtram ad ætatem pervenerint. Quorum unus, qui Ἐκλογὰς περὶ Πρεσβειῶν, id eſt, *Selecta* vel *Excerpta de Legationibus* continebat, g)

a 5 ſub

f) Maittaire Annal. Typogr. T. V. p. 169.

g) Noſtro more atque idiomate *des Traités de paix* diceres.

ſub finem vergente Seculo XVI repertus, curante FVLVIO VRSINO Romano primum editus eſt Græce ex officina Plantini *Antwerpiæ* M.D.LXXXII. Quumque major pars iſtorum Excerptorum ex Polybii Hiſtoriis ſint ducta, adjecta ſunt etiam alia *Polybii Fragmenta* ex variis Auctoribus ab Vrſino collecta, tum *Vrſini Notæ in Eclogas,* ejusdemque *Emendationes ad Polybium ab Hervagio editum.*

6.

Eisdem deinde Eclogis de legationibus IS. CASAVBONVS præſtantiſſimam ſuam *Polybii Editionem* auxit, qua quidquid Hiſtoriarum hujus Scriptoris ad id ætatis reperiri potuerat, in unum corpus collectum, et partim *ex antiquis libris* partim ex ingenio emendatum, *novaque Verſione Latina* & *Synopſi Chronologica* illuſtratum, in lucem emiſit *Pariſiis apud Hier. Drouardum,* MDCIX. Quam Editionem Caſaubonianam qui cum Fabricio Bibl. Græc. T. II. p. 739. *eodem anno Hanoviæ recuſam* perhibent, quod a multis vulgo traditum video, hos lubrico admodum niti fundamento egregieque falli, quum mea nonnihil intereſſet diſpicere quid rei ſit, liquido cognovi. Scilicet ſunt quidem exempla Editionis Caſaubonianæ, ea fere quæ in Germaniam tranſierunt, (cujusmodi eſt illud ipſum, ad cujus marginem ego lectionis varietatem ex aliis editionibus & ex codicibus manuſcriptis adnotavi,) quorum in titulo nec urbis Pariſiorum nec Drouardi nomen conſpicitur; ſed illorum loco hæc leguntur: *Typis Wechelianis apud Claudium Marnium & Hæredes Aubrii* MDCIX. nullo urbis nomine adjecto. Quumque in Pariſienſibus exemplis adjiciantur hæc verba, *Cum Privilegio Regis;* in illis eſt, *Cum gratia & privilegio Sacræ Cæſar. Majeſt. ad ſexennium,* & verſa pagina exhibetur ipſum Privilegium *Cl. Marnio & Ioh. Aubrii hæredibus, Civibus & Typographis Francofurtenſibus,* (quo magis miror, quod *Hanoviæ* recuſum librum volunt) *a Rudolpho II. Imp.* anno 1608 conceſſum. Ceterum non ovum ovo tam ſimile, quam hæc

hæc Exempla ſunt illis, qui Pariſios Drouardumque in fronte gerunt. Non modo pagina paginæ, linea lineæ reſpondet; typorum forma usquequaque ſimillima atque eadem, eadem in minimis rebus ac prorſus fortuitis errata, idem erratorum index: quin par etiam in utriusque generis exemplis inter quæque verba intervallum; nec in uno exemplo litera ulla vel apice aliquo truncata vel alio modo paululum deformata occurrit, quin in altero pariter eadem eodem plane habitu recurrat. Denique, verbo ut abſolvam: eadem omnino editio, eadem in officina, eisdem formis, eodem tempore excuſa. Scilicet Caſaubonus olim, Genevæ adhuc degens, de Polybii editione egerat cum Wechelianis hæredibus, qui illam ſuis ſumtibus Francofurti ſuſcipiendam ei ſpoponderant, moxque eo nomine officia etiam nonnulla ad Polybium ſpectantia eidem præſtiterant. [h]) Poſtquam vero Lutetiam commigravit doctiſſimus Editor, ubi Bibliothecarii Regii munere functus eſt; lætus arripiens oblatam opportunitatem, qua impreſſioni operis ipſe præeſſe ac ſingula folia accurate corrigere poſſet, [i]) negotium ſuſcipiendæ editionis Drouardo detulit; qui, quum frequens cum Francofurtenſibus commercium exerceret, nundinasque illius urbis frequentaret, [k]) cum Wechelianis hæredibus Polybii cauſa ſocietatem ea lege contraxiſſe videtur, ut quæ exempla Francofurtum mitterentur, ipſorum nomen in titulo præferrent. Ampliſſimis *Commentariis* illuſtrare Polybium conſtituerat *Caſaubonus;* in quibus, præter alia plurima ad illuſtrandum Auctorem plus minusve facientia, rationem etiam redditurus erat Emendationum, quas ſive ex ſcriptis libris ſive ex ingenio depromtas textui intulit: ſed tum nimis multa atque ampla meditatur, in longum primo dilata res eſt, dein prorſus eventu fruſtrata. Exigua particula inchoatorum Iſ. Caſauboni Commentariorum, non ultra viceſimum Libri primi caput excurrens, at vel ſic tamen juſtam fere libelli molem com-

h) Vide Caſauboni Epiſt. 69. 119 & 120. ad Bongarſium.

i) Caſaub. Epiſt. 562. 567.

k) Idem, Epiſt. 526. 632. 636. 637.

complens, post mortem Casauboni Parisiis anno MDCXVII. chartis octonis separatim prodiit.

7.

Restabat alter Titulus sive Locus, quem de Constantini Eclogio ex Historicis Grœcis ad hunc diem repertum dixi, *Excerpta περὶ Ἀρετῆς καὶ Κακίας, de Virtutibus & Vitiis* complectens; inter quæ rursus bene multa, minime spernenda occurrebant, quæ ex Polybio ducta erant. Ista Excerpta HENR. VALESIVS ex Codice *Peiresciano*, *cum Versione Latina* eruditisque *Adnotationibus* edidit *Parisiis* MDCXXXIV, adjecta etiam nova collectione *Fragmentorum Polybii,* ex variis Auctoribus conquisitorum.

8.

Itaque rursus IACOBVS GRONOVIVS, quum a bibliopolis Amstelodamensibus ad curandam, quam parabant, *novam Polybii editionem* admodum juvenis esset invitatus, paratam a Valesio materiam invenit, qua suam illam editionem ditaret, quæ *Amstelodami* MDCLXX tribus voluminibus forma octava prodiit. Ceteroquin ad ipsam *Casaubonianam* per omnia (leviusculas quasdam correctiones si excipias, rarissimis nonnullis locis partim Græco contextui, partim latinæ Versioni adlatas) ad verbum expressa est *Gronoviana* hæc *editio:* ditata tamen, præter Excerpta Valesiana, Is. Casauboni inchoato olim Commentario in Polybium, tum Merici Casauboni Notis, ex Isaaci patris potissimum adparatu excerptis, & Vrsini ad Legationes Notis, Palmeriique in Polybium Exercitationibus, denique adjectis ipsius *Iac. Gronovii in Polybium Notis;* quibus partim loca nonnulla vel corrigere ex conjectura vel illustrare tentavit, partim Casauboni versionem latinam hinc inde supplevit aut emendavit, ad locum etiam unum & alterum in Excerptis Antiquis Lectionem ex Ms. Codice Leidensi depromsit. Vrsini Emendationes Editioni suæ adjicere consultum non duxit Gronovius.

9. Post

9.

Poſt Valeſiana Excerpta de Virtutibus & Vitiis nihil amplius, quod ſciam, ex Polybio ductum, quod hactenus latuerit, in lucem fuit protractum, niſi *Fragmentum* illud, ſatis quidem notabile, *de Obſidione Ambraciæ*, quod idem *Iac. Gronovius*, abſoluta jam Polybii editione ſecum a Valeſio communicatum, *Diſſertationi Epiſtolicæ in loca quædam T. Livii*, quæ Tomo ſecundo Livii Gronoviani adjecta eſt, pag. 65 & ſeq. inſeruit. Excerpſerat illud Fragmentum Valeſius ex eodem Codice Regio, e quo jam ab Iſ. Caſaubono, qui *Librum manuſcriptum Anonymi Tactici* vocat, fragmenta nonnulla Polybiana fuerant in medium prolata. Eſt autem HERONIS *junioris* Libellus *de repellenda obſidione*;[l]) qui poſtmodum cura Thevenoti inter *Veterum Mathematicorum, Athenæi, Apollodori, Philonis, Heronis & aliorum Opera* editus eſt *Pariſiis* e Typographeo Regio MDCXCIII. Sed ad emendandas ex codicibus manuſcriptis easdem Hiſtoriarum Polybii reliquias, quæ jam erant in publicum evulgatæ, ſubſidii nonnihil partim ſuperiori etiam ſeculo depromtum eſt, *Lectionibus Polybianis MSc. Codicis Auguſtani* a *Ioh. Henr. Boeclero Argentorati* exeunte eodem anno M.DC.LXX. in lucem emiſſis, quo ineunte Gronoviana prodierat editio;[m]) partim hac noſtra ætate, *Lectionibus Codicis Bibliothecæ Vniverſitatis Tübingenſis* Tübingæ editis anno MDCCLXXVIII. a *Reuſſio* Viro clariſſimo, tunc Bibliothecæ Tubingenſis, nunc Göttingenſis Cuſtode. Quorum ſubſidiorum illud, quod ex Auguſtano Codice petitum eſt, ſimul ad Libros quinque priores Polybii, ſimul ad Excerpta antiqua ex XII ſequentibus

l) Ὅπως χρὴ τὸν τῆς πολιορκουμένης πόλεως στρατηγὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀντιτάσσεσθαι, καὶ οἵοις ἐπιτηδεύμασι ταύτην ἀποκρούεσθαι.

m) Idem HENR. BOECLERVS noſtrâs, decimo ſeptimo anno priusquam Gronoviana prodiret editio, de *nova Editione Polybii Caſauboniani*, cui accederent Supplementa Peireſciana atque alia, cogitaverat; jamque Argentorato dimiſerat ſpecimina aliquot foliorum ad exemplum Caſaubonianum elegantibus typis expreſſorum; ut docet ipſe in Lectionib. Polyb. p. 177 ſq. Sed ſucceſſu caruit illud inſtitutum.

tibus Libris pertinebat; hoc, ex Tubingensi, nonnisi ad eadem Excerpta inde a Libro septimo spectabat. *Editio* autem Polybii *Gronoviana repetita* est *Lipsiæ anno* MDCCLXIV, tribus voll. schedis octonis, *cum Præfatione* IO. AVGVSTI ERNESTI, qui Lexicon etiam Polybianum sive *Indicem Græcorum verborum* adjecit.

II.

De ratione atque conditione SVPERIORVM EDITIONVM POLYBII, *præcipue quoad* GRAECAE LECTIONIS CONSTITVTIONEM.

Priusquam de consilio dicam, quod in hac nostra procuranda Editione Historiarum Polybii sumus secuti, consentaneum videtur, ut, *Quid de ratione atque conditione superiorum Editionum, præsertim quoad Græcæ Lectionis sive Textus*, quam vocant, *constitutionem, ad hunc diem fuerit compertum, & quid in eisdem a Viris doctis merito desideratum esse videatur*, paucis exponamus. Sic facilius judicare æquus Lector poterit, satisne causæ fuerit, novi quidpiam in hoc genere moliendi.

I.

Et OBSOPOEI quidem Editionem, quam eamdem HAGENOENSEM pariter adpellare licebit, ex uno scripto Codice esse confectam, qui ab Iac. Ottone Ætzelio, caussarum oratore, quem Norimbergensem fuisse dicunt, Editori fuerat communicatus, satis ipse Editor in Præfatione declaravit. Nam quod locis nonnullis, eisque oppido paucis, lectionem in margine posuit discrepantem ab ea quam contextus habet; non video sagacissimo Reiskio quid acciderit, hinc inferenti, *necesse esse, plures Polybii Codices ad manus ei fuisse, e quibus excerpserit illas in margine adscriptas varietates lectionum.*[n]) Poterat enim cogitari,

n) Reisk. in Animadvers. in Polyb. p. 276 sq. Idemque in Præf. ad sua Polybiana, p. 772 & 774.

tari, quod Ernestio judice *in promtu* erat,[o]) *idem fecisse Obsopœum, quod ceteri qui ex uno libro ederent scriptorem veterem, h. e. quæ vel manifeste vitiosa essent, vel ei tum viderentur, pro facultate correxisse, & quæ correctiones certæ viderentur, in textum intulisse, ceteris, in quibus dubitatio superesset, in margine positis.* Quibus tamen verbis nollem idem Vir doctissimus hæc subjecisset: *nam aliter intelligere lectiones marginis qui possumus, cum uno codice usum constet?* Quasi vero non potuerit Editor discrepantes illas lectiones eodem etiam modo in ora scripti libri, quo usus est, adnotatas reperire: quod sane in quam plurimis antiquis codicibus, sive a diversa manu, sive ab eodem librario, passim factum videmus.[p]) Habet autem illa princeps editio cum omnibus, quæ ex uno veteri libro, in illis præsertim renascentium Græcarum literarum incunabulis, ductæ sunt, hoc commune, ut innumerabilis cujusque generis erroribus atque maculis scateat; aliis quidem levioribus, & facile detergendis; sed sane quam plurimis ejusmodi, in quibus eluendis vel exercitatissimum ingenium frustra fatigetur. *Ipse codex* Obsopœi, e quo si hodienum consuli & secundis curis tractari posset, multi haud dubie errores, qui in illam editionem irrepsere, felicissime tolli possent, *quo pervenerit, nesciri* conquestus est Reiskius.[q]) Ceterum fides ac diligentia & dexteritas Editoris haud obscuræ videntur: & quod si præsertim locorum cogitemus intervallum, quo prohibitus est ne dirigere typothetæ laborem corrigereque errata ipse posset; mirari sane subit, quod non multo magis etiam male affecti Libri illi Polybiani primum tunc in publicum prodierint; simulque intelligitur, non nimis misere depravatum fuisse Codicem, unde illos depromsit Obsopœus. Quare etiam non paucæ lectiones in hac editione reperiuntur probatissimæ, & ex

hac

o) Ernesti in Præfat. ad Polybium p. XIII.

p) Eaque ratione omnes, quas Obsopœus in margine habet, lectiones ex ora unius ejusdemque Codicis ductas esse, ipsa Codicis inspectio nos docuit. Conf. infra, Sect. IV. n. 1.

q) Præf. ad sua Polybiana, p. 772.

hac in Basileensem transierunt, a quibus temere deinde discessit Casaubonus: rursusque multa passim probarum lectionum vestigia supersunt, paulullum quidem obscurata, quæ, non satis perpensa, deserens idem vir doctissimus, longius interdum & a verbis & a sententia auctoris aberravit. Quorum generum ex utroque bene multa loca opportune sunt a *Ioh. Iac. Reiskio* in *Animadversionibus in Polybium* r) adnotata, qui haud raro veram germanamque scripturam, vel ex ipsa hujus Editionis lectione, vel ex veri vestigiis quæ illa servaverat, Polybio sagacissime rectissimeque restituit.

2.

In HERVAGIANA sive BASILEENSI *Editione* quid sit præstitum, ARLENIVS in *Præfatione ad Diegum Hurtadum Mendozam, Cæsaris* (Caroli V.) *apud Paulum III. Pont. Rom. legatum,* his verbis exposuit: *Libros quinque priores, quorum editionem ante annos aliquot docto viro Vincentio Obsopœo debebamus, jam ad manu scriptos codices collatos, una cum sexto propemodum integro damus, multo tum castigatiores, tum alicubi plenius instructos. Quibus ex domestica Tua bibliotheca duodecim consequentium librorum Epitomen (quam a Corcyra, ex doctissimi senis Iani Moschi libraria supellectile nactus eras) nunc primum adjecimus.* Quosnam vero ad manuscriptos Codices exemplum Obsopœi fuerit in usum Hervagianæ Editionis collatum, quum aperire non dignatus sit Arlenius, lucem deinde aliquam afferre potuit Epistola *Codici Augustano* a Xysto Betulejo, Scholæ Augustanæ per id tempus Rectore & Bibliothecario, præfixa, quam in Lectionibus Polybianis retulit Bœclerus p. 164. Cujus hoc est exemplum: *Xystus Betulejus candido Lectori S. Cum hoc Codice contulimus illud exemplum, quo usus est Hervagius in editione Polybiana. Facta est hinc accessio ad illam editionem minime pœnitenda. Quæ autem in Hervagiano exemplari, quod hoc nostra*

r) Volumine quarto Animadversionum ad Græcos Auctores.

nostro melius erat, auctiora inveniebantur, Marginibus his nostris annotavimus.[s]) . . *Nostra post collatione in transferendo usus est W. Musculus, cum Tiguri exularet. Facta est collatio in hyeme anni 1548.* De aliis codicibus manuscriptis, præter Augustanum, cum quibus (ut indicare videtur Arlenius) collatum fuerit exemplum Hervagianum, nihil compertum est. Sed ne certum quidem est, plures fuisse adhibitos. Nempe moris olim fuit, *manuscriptos Codices*, perinde ac si plures essent, in titulis præsertim librorum jactare, ubi non nisi unus fuerat in usum vocatus. Sic memini Hœschelium, virum minime ceteroquin vanum, cum Appiani Historiam Illyricam ex codice Augustano ederet, unico quem viderat atque noverat, similiter in titulo scribere *e Codd. MSS. Reipubl. Augustanæ.* Ceterum si quærimus, quid vel quale sit, quod ex Augustano illo codice profecerit editio Basileensis; ex Bœcleri Lectionibus Polybianis intelligere licet, bene multas probas atque verissimas inesse Codici illi Lectiones, quas nec in contextu expressit editor Basileensis, nec in margine adnotavit: ex collatione autem Basileensis cum Hagenoënsi editione adparet, in corruptas quidem Lectiones plerumque consentire utramque; nec tamen ita raro ab Hagenoënsi Basileensem, subinde quidem recte atque merito, sed non minus sæpe perperam atque prava ratione discedere; mox quidem nulla lectionis varietate in margine notata, mox scriptura manifeste vitiosa in contextum recepta, melioreque ad oram libri relegata, mox rursus eadem ora apertissimis erroribus onerata, ubi de veritate lectionis, quam cum Obsopœo tenet Contextus, nulla poterat dubitandi caussa subesse. Quod autem *plenius alicubi instructos* in hac editione libros priores Arlenius dicit, id pertinet ad insignem aliquam lacunam, quæ, cum in Obsopœi editione Libro I. cap. 19 sq. fuisset, in hac ex Augustano codice suppleta est: ac nescio, an etiam *Libri sexti Epitomen* respiciat, quæ & initio & in fine

s) Vide infra, Art. IV. n. 2.

fine multum auctior est apud Hervagium, quam fuerat apud Oporinum. Sed undenam illud initium & finem Epitomæ sextæ habuerit Hervagius, ex proprio-ne codice manuscripto, an ex solo Augustano,[t]) non declaravit Arlenius. Nam de *Mendozæ* quidem Codice, e quo ceterorum Librorum Epitomæ ductæ sunt, ita disserit, ut satis intelligatur, illum a *septimi* demum *Libri* Epitome initium sumsisse.[u])

3.

Eximie haud dubie & præclarissime de Scriptore nostro FVLVIVS VRSINVS commeruit. Nam sicut per se maximi momenti & plurimæ utilitatis sunt Eclogæ *de Legationibus,* quas illi debemus; sic in eis emendandis illustrandisque, & cum Livio conferendis, cum doctrina hujus viri atque industria, tum præsertim ingenium, singulariter elucet. Certe quum Codex manuscriptus, quem ab Antonio Augustino Archiepiscopo Tarraconensi missum acceperat, infinitis pæne mendis (quod & ipse profitetur, & ex ejus Adnotationibus satis adparet) esset corruptus; longe maximam monstrorum illorum partem, veluti divina quadam arte, felicissime sustulit Fulvius, ac veram Polybii nobis restituit scripturam. Sed merito in eodem viro reprehendit Reiskius,[x]) quod, *qua plerumque usus est cautione, ut sui codicis mendas fideliter atque diligenter indicaret, eadem non ubique voluit uti.* Nam quum fieri non posset, quin in tanto Emendationum ex mera conjectura adhibitarum numero multæ essent, quæ specie quidem aliqua sese commendarent, sed longe etiamnum abessent a vero: (cujus generis complures ab Reiskio notatæ sunt, in quibus *aut sana,*

t) Loco, quem superius citavimus, videtur significare Arlenius, totam Epitomen sextam *Parisiis apud Io. Lodoicum* fuisse excusam: quod si ita est, (quod mihi hactenus non liquet,) hinc primum eam sumsisse putandus fuerit Editor Basileensis.

u) Confer quæ de *Codicibus MSStis Excerptorum antiquorum* dicentur in Præfatione Tomo secundo hujus Editionis Polybii præmittenda.

x) Præfat. ad Polybiana, p. 779 sq.

ſana, ut ait ille, *ultro vitiavit Vrſinus, aut vitioſa in pejus mutavit;*) quoties quidem in Adnotationibus indicavit Editor ipſam codicis ſcripturam, toties de pretio emendationis judicium facere eruditus lector poteſt; ſed ubi nihil aliud nos docere dignatur, quam *ſe locum iſtum ex ingenio emendaſſe,* quod haud ita raro Vrſinus facit, tum quidem nullam nobis facultatem judicandi, Vrſinum-ne an Polybium legamus, relinquere voluiſſe videtur. Sed vel ſic tamen ſubinde ſatis adparet, minus feliciter emendata eſſe ejusmodi loca; quamquam melius nihil tentare ipſi poſſimus, quandoquidem codicis lectionem, qui veri fortaſſe veſtigia monſtrare nobis poterat, ignoramus. Similis eſt ratio *Emendationum in Polybium Hervagianum* ab eodem Vrſino editarum; quæ ſicuti numero ſunt plurimæ, neque ad leviora ſolum editionis Hervagianæ ſphalmata, ſed ad graviora etiam quæque vulnera Polybio a librariis inflicta pertinent, ſic pondere atque momento pleræque excellunt ac maximi utique ſunt faciendæ: quemadmodum & Caſaubonus fecit, in bene multis preſſo pede Fulvii veſtigia ſecutus. Iſtarum igitur Emendationum nonnullis quidem notam adjecit Vrſinus, qua monet *ex vetere ſcripto libro* eſſe ductas; ad aliasque complures monuit, ſuo *ex ingenio* eſſe prolatas: ſed longe maxima pars, & in his multæ, quæ unde ductæ eſſent plurimum noſtra intererat non ignorare, nullam adjectam notam habent; quo fit, ut incerti, quid de illis ſtatuendum ſit, hæreamus.[y])

4.

IS. CASAVBONVS, quum jam ante annum MDXCIV ad recenſendum Polybium & nova editione illuſtrandum adplicuiſſet animum;[z]) præclare intellexit, absque codicum ſubſidio manu exaratorum vix poſſe quidquam, quod operæ eſſet pretium, in eo genere confici. Itaque plenæ

 ſunt

y) Conf. infra, Sect. IV. n. 7.

z) Vide ejus Animadverſ. in Suetonii Tiberium cap. 65. & conf. Epiſtolam 21. ejusdem Caſaub. ad Bongarſium, datam menſe Decemb. 1694. & Dedicationem Suetonii ad Philippum Canaium a Fraxinis.

ſunt ejus Epiſtolæ ad amicos atque fautores precum & hortationum, quibus ſubſidia hujusmodi ab illis flagitavit.[a]) Nec ſpem eventus fefellit. Quinam autem ſint *Codices Manuſcripti, quorum in recenſendo Polybio copia fuit Caſaubono*, docet ipſe ſuis verbis:[b])

„*In prima Parte* (id eſt, in quinque prioribus Libris) *uſi ſumus libro Regiæ Bibl. elegantiſſime deſcripto, ſed manus recentiſſimæ: cui parilem dono dedit nobis olim vir nobilis Antonius Verderius Lugdunenſis, ſed in quo tres poſtremi libri deerant.*[c]) *His duobus vetuſtior eſt ſæculo uno vel altero, quem nacti ſumus e bibliotheca Sereniſſimi Principis, Bavariæ Ducis.*“ [d])

„*In ſecunda Parte* (id eſt, in Excerptis Antiquis) *uſi ſumus libro ms. Regiæ Bibliothecæ non admodum bonæ notæ. Item vetuſtiſſimis membranis, Epitomen continentibus librorum XVII primorum, e bibliotheca Seren. Principis, Vrbini Ducis.*[e]) *Suggeſſit & V. Cl. atque doctiſſ. Franciſcus Pithœus exemplar hujus partis ms. quod deprehendimus eſſe illud ipſum, unde Baſileenſis editio fuerat deſumpta. Acceſſit poſtea aliud e libraria viri ampl. Io. Iacobi Memmii. His duobus ſimile eſt tertium, quod nuper edito jam Polybio ſuggeſſit ultro e ditiſſima ſua bibliotheca Ill. Card. D. Joyeuſius, Rothomagenſis Archiepiſcopus.*“ [f])

„*In tertia Parte* (id eſt, in Excerptis de Legationibus) *multa emendavimus nec pauca ſupplevimus e codice ms.* περὶ Πρεσβειῶν *viri eruditiſſimi Andreæ Schotti; qui etiam fragmenta quædam e Theodoſii Parvi Excerptis deſcripta ad nos miſit; quæ tamen vulgata prius fuerant, verum aliis locis, quædam etiam in II. parte. Eorumpſe excerptorum tomum primum invenimus in ſplendidiſſima librorum ſupellectile . . . Iacobi Auguſti Thuani. Certe in prima fronte ejus libri erant hæc verba, etſi diverſæ manus,* Ὁ ἐρανίσας τὸ παρὸν, Θεοδόσιος ἐστὶν ὁ μικρός. *de quo plura in Commentariis.*“ [g])

His

a) Vide Epiſt. 50. 65. 69. 89. 93. 95. 103 &c. & Dedicationem Polybii ad Henr. IV. Tomo III. edit. Gron. p. 57. (ed. Ern. p. 654.)

b) Poſt Præfationem, Tomo III. edit. Gron. p. 82. (edit. Ern. p. 324.)

c) Quales ſint illi codices, infra videbimus Sect. IV. n. 11. 12.

d) Vide Sect. IV. n. 1.

e) Eumdem Codicem in Dedicatione Polybii his verbis laudavit Caſaubonus: *Non parum*, inquit, *inſtituto noſtro codex ille, quo vix alium antiquiorem hodie putem extare, fuit utilis.* De eodem uberius infra dicemus Sect. IV. n. 6.

f) De his Codicibus diſſeremus in Præfat. Tomo IIdo præmittenda.

g) Conf. eamdem Præfat. Tomi II. noſtræ editionis.

His igitur præsidiis munitus Vir doctrina atque ingenio excellens, quum in superioribus Editionibus essent *pleraque, ut ait in Dedicatione ad Henricum Regem,*[h]) *miserandum in modum corrupta; nos*, inquit, *pro copia librorum veterum atque ingenii sanavimus.* Ac sane, quantum sit, quod eruditæ atque sagaci hujus Editoris industriæ debeat Polybius, nulla est pagina, ac præsertim in Excerptis Antiquis quæ vocavimus, quæ non abunde declaret. Sed vel sic plurima superesse loca oppido manca aut mendosa, quæ vel ex melioribus codicibus, si qui consulerentur, vel probabili etiam conjectura emendari possent; multa item a Casaubono esse mutata atque in alienum plane sensum detorta, quæ vel recte erant posita in superioribus editionibus, vel multo leviori ac diversa prorsus indiguerant medicina, & luculentis & frequentibus exemplis Reiskius in suis ad Polybium Animadversionibus demonstravit. Tum vero quoniam, ut jam supra monui, nescio qua causa dedignatus est doctissimus Editor principem Obsopoei editionem in consilium advocare; passim factum est, ut manifesta errata editionis Basileensis vel intacta relinqueret, vel aliena ratione mutaret. Denique quum optandum utique fuerit, ut priores præsertim quinque libri (e quibus, quoniam soli sunt quos integros habemus, & stylus Polybianus & tota hujus Scriptoris ratio potissimum debet cognosci) singulari præ ceteris cura ex optimis Codicibus essent emendati; sane non nimis lætabile est quod de scriptis libris, quorum in hac parte copia fuit Casaubono, ipse declarat. Nam codicem Regium, quo usus est, *recentissimæ manus* fuisse profitetur: & quum simul ait, *elegantissime fuisse descriptum;* intelligi poterat, esse eumdem codicem, quem ab Aug. Vergerio Calligrapho, decimo quinto demum anno post editum ab Obsopœo Polybium, in ipsa urbe Parisiorum descriptum esse, ex Catalogo MStorum Bibliothecæ Regiæ discimus. Alterum vero Codicem, qui non nisi duos priores Polybii Libros continet, quem dono sibi datum narrat Casaubonus,

h) pag. 57. ed. Gron. p. 654. ed. Ern.

non melioris fuisse notæ, haud obscure significavit. Denique de Bavarico Codice ita frigide loquitur in Dedicatione ad Henricum Regem,[i]) ut facile intelligatur, parum ex illo profecisse Casauboni editionem, sive quod parum in illo subsidii fuit, sive quod negligentius eum tractavit Editor, aut quod serius accepit. Quæ cum ita sint, quandoquidem plurimum tamen differt Casaubonianus Contextus a Basileensi, consequens erat, ut suspicaremur, & pauca & dubiæ auctoritatis esse, quæ in prioribus quidem quinque Polybii libris *a manuscriptis codicibus* accepisset Casaubonus; longe vero plurima partim e sua *conjectura*, partim ex Vrsini ingenio (quem in bene multis, ut supra docui, secutus est) fuisse a docto hoc Editore mutata. Ceterum & in his prioribus libris, & in reliqua omni Casauboniana Polybii recensione, id certe requirebatur, ut, quid meræ conjecturæ debeatur, quid scriptorum librorum, quibus usus est Editor, testimonio confirmetur, docerentur Lectores. Atque id ipsum quidem cognoscere, discernereque, plerisque saltem in locis,[k]) nobis liceret, si institutos a Casaubono Commentarios haberemus. Sed quum nec id, quod de illis Commentariis in lucem est editum, ultra vicesimum libri primi caput progrediatur, & oppido pauca sint huc facientia, quæ posthac Mericus Casaubonus ex schedis paternis supplevit;[l]) superest, *ut*, quemadmodum Reiskius ait, *quæ Polybii oratio hodie, a Casaubono inde, inter manus doctorum hominum versatur jactaturque, nulla certa nitatur*

i) Tom. III. edit. Gron. pag. 57. (p. 654. edit. Ernesti;) ubi sic: *Iuvit postea aliquid & exemplar seren. principis Maximiliani Bojorum ducis.*

k) Non ubique id curaturum fuisse Casaubonum, intellexi ex inchoatorum Commentariorum fragmento quod editum est: in quo ad loca nonnulla, ubi ex mera conjectura, eaque non necessaria, a lectione, in quam scripti libri cum editis consentiebant, recesserat Casaubonus, nec lectionem, quam deseruit, memoratam video, neque quidquam de facta mutatione monitum.

l) In *Notis in Polybium*, quæ Gronovianæ editioni primum adjectæ sunt: ubi subinde etiam conjecturas nonnullas, quas in contextum quidem non receperat Isaacus pater, sed in versione latina tamen expresserat, ex ejusdem schedis græce protulit.

nitatur auctoritate vetustorum codicum, sed in sola Casauboni nominis dignitate conquiescat.[m])

5.

GRONOVIANA *Editio*, quamquam & accessiones ad illustrandum Polybium minime spernendas exhiberet, & in titulo hæc etiam verba gereret, *Iac. Gronovius recensuit;* tamen, ut monuit Ernestius,[n]) utque res ipsa declarat, *eo non pertinuit, ut Textus ad scriptos & editos libros recenseretur & corrigeretur, quod debet esse primum.* Atque id ipsum perspecte intelligens *Gronovius*, tantum abfuit, ut in prima illa Polybio navata opera adquiesceret, ut protinus inceperit & in peregrinationibus paulo post susceptis librorum manuscriptorum subsidia solicite circumspicere, & omnis generis materiam atque præsidia sibi parare, quibus instructus emendatiorem posset Polybium in lucem producere, si *novam* hujus Scriptoris *editionem* procurare licuisset. Itaque Londini, quo statim post absolutam Polybii editionem profectus est, ex exemplo editionis Basileensis quo usus erat Is. Casaubonus, (eodem, e quo jam nonnulla depromserat Mericus filius in Notis a Gronovio editis) multiplicem observationum ad Polybium pertinentium materiem, ab eodem Casaubono congestam, atque in ora illius exempli simul cum Lectionibus Codicis msti Vrbinatis adnotatam, descripsit.[o]) *Indicem* etiam *Græcitatis Polybianæ*, ab eodem, ut videtur, Isaaco Casaubono inchoatum, & a filio Merico continuatum atque perfectum, ex Casauboniano ad Polybium Adparatu accepit.[p]) Tum

 Oxonii

m) Reisk. Præf. p. 786. Conf. eumdem ibid. p. 784 sq. & Ernest. Præf. p. XVII. sq.

n) Præfat. p. XVIII.

o) Omnes istas Adnotationes, ex *Ora Basileensi* (sic enim cum Merico Casaubono adpellare brevitatis caussa licebit) descriptas, in singularem libellum in forma octava retulit Gronovius, in cujus fronte hæc scripsit: *Editionem Polybii Basileensem, Is. Casauboni manu conscriptam, & Bibliothecæ Oxoniensi donatam, mihi commendavit Mericus Casaubonus, ut ad Bibliothecarium curarem. Quod feci, descriptis antea marginibus, atque in hunc fasciculum collectis. Londini a. 1670. Iacobus Gronovius.*

p) Is Index hodie compactus est cum Tomo tertio exempli Polybii Grono-

Oxonii manuſcriptos nonnullos codices, de quibus inferius dicam,[q]) excuſſit, & diſcrepantes Lectiones ad oram exempli ſuæ editionis adſcripſit. Pariſiis dein ex illo codice Regio, qui olim ipſius Iſ. Caſauboni fuerat, & duos priores Polybii Libros continebat, Lectiones excerpſit, & ad ejusdem exempli ſuæ editionis marginem, una cum Bœcleri Lectionibus ex Auguſtano codice excerptis, adnotavit. Ceterum eadem in urbe in Henr. Valeſii familiaritatem admiſſus, de locis vel corruptis vel difficilioribus Polybii ſubinde cum docto illo viro diſſeruit, & ab eodem Fragmenta nonnulla ad Polybium pertinentia, ex Heronis libro de repellenda Obſidione excerpta,[r]) accepit. Florentiæ porro in Italia ex tribus vel quatuor codicibus manuſcriptis, partim ad quinque priores Libros, partim ad ceterorum Excerpta, lectionis diverſitatem enotavit, atque in alio exemplo ſuæ editionis, diverſo ab illo, quod ſupra commemoravi, conſignavit. Denique & domum reverſus, identidem Polybii ſtudium reſumens, variarum obſervationum ſylvam, ad emendandum vel illuſtrandum hunc Scriptorem pertinentium, ac ſupplementum Notarum in Polybium olim a ſe editarum, vel exemplis ſuæ editionis adſcripſit, vel in peculiares ſchedas digeſſit. Qui *ADPARATVS GRONOVIANVS AD POLYBIVM*, quum diu in obſcuro latuiſſet, tandem cura & opera DAVIDIS RVHNKENII Celeb. Viri haud ita multos ante annos in *Bibliothecam publicam Vniverſitatis Lugdunenſis Batavæ* eſt illatus: cujus ex Bibliothecæ theſauris idem Vir Illuſtris, poſtquam conſilium noſtrum de Polybio ad veterum Codicum fidem recognoſcendo emendandoque cognovit, pro ſingulari ſua humanitate, ac juvanda-

Gronoviani Bibliothecæ Lugdunenſis. Paginæ in eo referuntur ad editionem Caſauboni. Accedit ſupplementum, non compactum, *Polybiana Peireſciana*, ut fert inſcripto, comprehendens, id eſt, Indicem Græcorum verborum in Excerptis de Virtutibus & Vitiis occurrentium; cujus paginæ ad editionem Henr. Valeſii referuntur.

q) Vide Sect. IV. n. 11. & Præfat. Tomi II. noſtræ editionis.

r) Conf. Sect. I. n. 9.

vandarum ornandarumque harum literarum liberalissimo studio, quidquid est quod ad Polybium a *Iac. Gronovio* collectum reperiri potuit, ultro nobiscum communicatum voluit, atque totius illius Adparatus usum fidei nostræ commissum.

6.

LIPSIENSIS *editio,* quæ *Io. Augusti* ERNESTI celebre nomen in fronte gerit, & nitida satis est, & usu commoda, & ab operarum erratis diligenter purgata. In erudita Præfatione, qualis ab illo Viro exspectari poterat, multa notatu digna, quæ ad Polybium spectant, opportune monentur. Lexiconque Polybianum, sive Index Græcorum verborum, quamquam multa, quæ adnotari merebantur, frustra in eo quæras, nonnullaque haud satis feliciter sunt exposita, alia denique ex mendosa Lectione, quæ vulgo circumfertur, inserta sunt, plurimam tamen habet utilitatem: verissimaque laus est, quæ eidem in inscriptione tribuitur, multa Polybii loca in eo emendari, explicari illustrarique. De *græco* vero *Polybii Contextu* latinaque Versione si quærimus: quum nullum aliud fuerit consilium, nisi ut Gronovianum renovaretur exemplum,[s]) quod ipsum ex Casauboniano erat expressum; ipse Præfator laudatorque hujus Editionis Ernestius satis graviter de eis rebus verba fecit, quæ & in græco & in latino Polybio, qui ad hunc diem in manibus hominum versatur & in illa Editione repetitus est, desiderantur; luculenterque demonstravit, quam vehementer esset optandum, ut Scriptorem hunc novo studio ex scriptis Codicibus aliisque præsidiis corrigendum expoliendumque aliquis susciperet.[t]) Quam operam quum idem Ernestius a Petro Wesselingio, cui Diodorum Herodotumque instauratos debemus, aut ab huic simillimo viro navatam Polybio olim cupivit;[u]) perspecte vidit Vir doctus, quali patrono vindiceque dignus esset nobilissimus Scriptor. Ac sane, si quem virum ita & ab ingenio & a

 doctri-

s) Vide Erneft. in Præf. p. XI.
t) Ibid. p. XIX seq. & p. XXIII.
u) Ibid. p. XIX.

doctrina instructum, qualem Ernestius itemque Reiskius Editorem voluerant esse Polybii, suscipientem vidissemus illud negotium; nos quidem, conscii nostræ mediocritatis, idem audere numquam in animum induxissemus. Nunc, quum deserta jaceret provincia, postquam operam nostram Appiano nuper præstitam haud inutilem rei literariæ æquis æstimatoribus visam esse intelleximus, Polybio similem ferre opem, quoad nostræ vires paterentur, decrevimus. Ac quoniam non modo ad id tempus, quo jam multum in hoc incepto eramus progressi, sed & ad ipsum hunc diem, nihil de cujusquam consilio eamdem capessendi provinciam accepimus; fortiter institutum nostrum sumus persecuti, de quo nunc paucis exponemus. Nam quæ *Oxoniæ* jam dudum prela exercet *nova Polybii Editio*, quæ superiori anno in lucem debuerat prodire, eam *& in græco Contextu & in latina Versione* nihil nisi *Ernestinæ*, id est, Casaubonianæ atque Gronovianæ *Editionis esse repetitionem*, pridem per Tyrwhittum doctissimum humanissimumque Virum, cujus obitum Græcis præsertim literis funestum paulo post Musæ omnes deflerunt, certior eram factus. Ceterum satis habeo exploratum, discrepantias quidem atque aberrationes omnes duarum principum Editionum, Hagenoënsis & Basileensis, tum Lectiones Codicis Augustani a Bœclero editas, Emendationesque & Conjecturas Vrsini, Gronovii, Reiskii, omnia promiscue & nullo selectu Contextui subjecta exhibere Oxoniensem illum Polybium; ex manuscriptis autem Codicibus, præter illas quas dixi Augustanas Lectiones, nihil accessisse, quod vel ad dijudicandum vel ad emendandum Textum Casaubonianum valeret.

III.

Novæ HUIUS EDITIONIS *præcipuum Consilium.*

Nos igitur in suscipienda hac opera, quam Polybio dicavimus, cum alia quidem nonnulla commoda spectavimus Lecto-

Lectorum; tum vero hoc præcipue ſumus ſecuti, ut *ex Veterum Librorum maxime auctoritate, &, ſicubi illa deficeret, ex probatiſſimis doctorum Virorum Conjecturis emendatiſſimum,* quoad fieri poſſet, ac nativæ ſuæ puritati integritatique reſtitutum, *quidquid Hiſtoriarum Polybii ſupereſt,* daremus. Cum quo ſimul illud voluimus eſſe conjunctum, ut materia ſuppeditaretur facultasque omnibus, qui tractandorum Scriptorum græcorum uſum aliquem haberent, ut *de tota ratione ac conſtitutione Textus Polybiani,* quem exhiberemus, & de ſingulis ejus partibus, per ſe ipſi facere judicium poſſent.

Ad iſtud igitur conſilium pertinere hoc primum nobis viſum eſt, ut *& inter ſe conferrentur ſuperiores Editiones, & ad Codicum manuſcriptorum normam,* tam eorum ipſorum (quatenus liceret) quibus uſi eſſent priores Editores, quam optimorum quorumque aliorum, *diligenter exigerentur.* Cujus laboris duplicem fore fructum intelleximus: unum, ut in ſuperioribus editionibus quid ex vetuſtis Libris ductum ſit, quid ex Editorum ingenio ſive in melius ſive in pejus fuerit mutatum, denique quid vel ex operarum etiam errore vel alio quodam caſu irrepſerit, planius poſſemus diſcernere: alterum fructum, ut ex diverſarum Lectionum copia, quas veteres ſubminiſtrarent Codices, ſeligere liceret quæcumque perſanandis ac reſtituendis locis, quæ ad hunc diem corrupta vel defecta vulgo legebantur, inſervirent. Quandoquidem vero facile adparebat, multa ſuperfutura loca, quibus non niſi ex conjectura, plus illa minusve certa aut evidenti, remedium poſſit adferri; conquirendum ſimul adnotandumque putavimus quidquid eſſet, quod doctorum Virorum ſagacitas, ſive ex inſtituto id agentium, ſive in transcurſu, ad emendanda male habita Polybii loca protuliſſent: eisque virorum doctorum conjecturis quin noſtras adjiceremus, ſi quæ occurrerent quæ inſigni aliqua veri ſpecie vel ipſa evidentiæ luce commendabiles viderentur, non duximus dubitandum.

Ceterum

Ceterum iſtum diverſarum Lectionum & Emendationum ex conjectura prolatarum adparatum nonniſi tamquam ad ſpectaculum producere, & corruptiſſimam interim quamque aut invitis manuſcriptis temere invectam Lectionem, utut parata adeſſet medicina, intactam tamen in Contextu relinquere, exiguæ res utilitatis ſemper nobis viſa eſt; qua neque dignitati Scriptoris, in quem curam ſuam contulerit Editor, neque Lectorum uſui atque commoditati ſatis eſſet conſultum. Itaque ad inſtituti noſtri caput atque ſummam eam, quam paulo ante ſignificavimus, hoc ipſum porro vel maxime pertinebat, ut, ubicumque & manifeſte corruptum viſum eſſet id quod in Caſauboniano Contextu inveniſſemus, & ſimul aut certa aut valde probabilis viſa eſſet Emendatio, quæ vel ex ſcriptis Libris vel ex conjectura rationibus criticæ artis nixa ſuppeteret, ibi *Emendationem illam*, proſcripto errore, *in Contextum adoptaremus:* atque multo etiam magis, ut, ubi temere vel Iſ. Caſaubonus vel priores Editores diſceſſiſſent a veterum librorum vera aut vero proxima lectione, ibi, rejecta intempeſtiva correctione, quæ interdum a Scriptoris ſententia prorſus aberrabat, Polybio quod ſuum eſſet poſtliminio reſtitueremus.

Sed ut de ratione, qua in emendando conſtituendoque Textu Polybiano eſſemus verſati, eruditus quisque Lector per ſe ipſe judicare, atque, ubi opus videretur, meliora certioraque ad expoliendum hunc Scriptorem facilius ſeligere exquirereque poſſet; intelleximus, *omnem Lectionis varietatem* ex ſuperioribus editionibus atque ex manuſcriptis libris excerptam, nec non *Conjecturas* pariter *virorum doctorum* illas, quæ ſpeciem aliquam haberent, nec a nobis in Contextum eſſent adoptatæ, in medium tamen eſſe proferendas. Atque id quidem rectiſſime commodiſſimeque ita nos facturos fuiſſe poterat videri, ſi omnem noſtrum ex eo genere adparatum infra Contextum ſtatim oculis Lectorum ſubjeciſſemus. Quod duabus de cauſis non fecimus. Prima, quod tanta ſæpius erat variarum Lectio-

num

num & Conjecturarum adnotandarum copia, ut in his prioribus Editionis nostræ voluminibus, quibus Textum Polybianum cum Latina Versione continua serie exhibere placuit, nimium spatii fuissent istæ notationes occupaturæ. Altera causa, quod ne sic quidem satis consultum intelleximus usui atque commoditati Lectorum. Namque disturbat inter legendum & obruit promiscua discrepantium Lectionum Emendationumque multitudo oculis Lectorum subjecta; neque fere aliam vim habet, nisi ut, dum omnia profunduntur, & in his multa non necessaria, nec per se quidem magnopere utilia, plerumque etiam reliqua, quæ attentionem utique merebantur, aciem effugiant legentium.

Itaque *discernenda duo genera* duximus *Notationum, ad varietatem Lectionis aut ad Emendationes ex conjectura propositas spectantium.* Nam quum & discrepantium Lectionum & Conjecturarum unum genus sit ejusmodi, ut, quamvis vel per se veri aliquam speciem habere possint, vel alia quacumque de causa adnotari mereantur, tamen nec cum illa Lectione, quæ in Contextum recepta fuerit, probabili ulla ratione possint conferri, neque dubitationem ullam de illius veritate debeant cuiquam lectorum movere: nec hoc quidem genus abesse debere putavimus ab ea editione, quæ copiosam materiam ad judicandum de tota constitutione Textus Scriptoris exhibere profiteatur; sed neque opus esse, nec admodum ex usu rati sumus, ut hujus generis Notationes inter legendum oculis constanter subjectas habeat lector Polybii. Quare satis esse duximus, si hoc genus Notationum *Commentariis* nostris & *uberioribus Adnotationibus*, quæ *separatim duobus voluminibus* huic Editioni adjicientur, inseratur; ubi simul, quoad quidem opus fuerit visum, causæ exponentur, cur Lectio, quam in Contextu exhibuimus, citra dubitationem fuerit præferenda, & cur diversæ lectionis aut conjecturæ nulla fuerit ratio in constituendo Textu habenda.

Sed

Sed *aliud* est *genus discrepantium Lectionum,* quibus tantum inest momenti, ut *in eis fortasse ipse Editor dubius fuerit,* aut dubius esse quodammodo debuerit, sint-ne ipsæ per se amplectendæ, & in Contextum, rejectis æmulis, adoptandæ? aut, an insint eis vestigia saltem (obscurata quidem illa, sed sagacioribus fortasse aut doctioribus non prorsus obscura) aliarum Lectionum, quæ cum his, quas probaverit Editor, de principatu utique possint contendere? Eodem pertinent *Lectiones quamvis manifeste corruptæ veterum Codicum in eis locis, quæ ex Conjectura sunt ab Editore emendata.* Nam quamvis evidens videri possit Emendationis adhibitæ ratio; tamen, quoniam usu venit subinde, ut vel oculatissimus sagacissimusque lubricam veri speciem pro ipsa veritatis luce arripiat; cogitare semper debebit Editor, fieri posse, ut vel minus, quam sibi visum fuerit, corruptus sit locus; vel ut in alia orationis parte, de cujus integritate ipsi nunc non succurrit dubitare, cubet mendum; vel ut longe diversam ab ea, quæ nunc ipsi unice necessaria videtur, requirat medelam. Similiter inter conjecturas a viris doctis ad ea loca propositas, quæ vel sana judicaverit Editor vel diverso modo emendanda, sunt Conjecturæ ejusmodi, quas negari non potest insigni veri specie esse præditas & dignas utique quarum ratio habeatur. Igitur quidquid nobis innotuit sive discrepantium Lectionum sive Conjecturarum, quod ad alterum hoc genus pertinere visum est, id ita adnotandum putavimus, ut *quaque pagina simul cum Contextu nostro Polybiano oculis Lectorum statim subjiceremus.*

Atque ut interim, dum uberiores nostræ Adnotationes prodierint, planius intelligatur ratio, quam in *selectu horum brevium Scholiorum faciendo* tenuerimus; paulo etiam enucleatius Leges eas, quas hujus rei causa nobis ipsi præscripsimus, exponemus. Scilicet 1°. Vbicumque aut scripti Libri aut aliqua superiorum Editionum exhibebant Lectionem, quæ, cum a nobis in Contextum non fuerit recepta, tamen vel per se insignem aliquam speciem veritatis habere,

habere, vel probabilis alicujus Lectionis continere vestigia videri poterat: ibi eam Lectionem continuo infra Contextum adnotavimus, ut in promtu atque ad manum esset Lectori, si cui ea magis arrideret. 2°. Vbi dubiosam aut etiam manifeste vitiosam Lectionem in Contextu retinuimus, quoniam non succurrebat evidens aut satis commoda emendatio, quæ in prioris Lectionis locum ipsi Textui inseri mereretur; ibi & varias Codicum aberrationes, si quæ erant, quamvis mendosas, plerumque adscripsimus; quippe in quarum una aut altera fortasse clariora veri vestigia deprehendere perspicacior aliquis aut doctior Lector posset: & Conjecturam simul unam aut alteram, quæ præ ceteris tolerabilior videbatur, adponendas duximus; ut, qui minus essent exercitati, aliquid saltem, quod teneant, haberent. 3°. Vbicumque ex Conjectura, sive nostra, sive aliena, emendatus est Contextus noster: ibi semper & hoc ipsum statim adnotavimus, *ex Conjectura emendatum* esse locum, & Lectionem superiorum Editionum scriptorumque Librorum infra Contextum, ut e vestigio de emendationis ratione judicari quodammodo posset, adposuimus; paucis passim locis exceptis, ubi nimis prolixum fuerat omnes atque multifarias librorum aberrationes expromere, quæ in plenioribus Adnotationibus proferentur.

Contra, ubi ex veterum Librorum auctoritate restituimus emendavimusque loca, quæ in superioribus Editionibus corrupta aut defecta legebantur; ad ea loca, quoties lectio, quam ex msstis Libris adscivimus, ejusmodi nobis esse visa est, ut de ejus veritate nulla dubitandi ratio probabilis superesset, nihil infra Contextum adnotavimus, & mentione facienda lectionis oppido mendosæ aut alienæ, quam ex meliorum Codicum auctoritate proscripsimus, turbare attentionem Lectorum noluimus. Itaque nemo putet, nullibi esse Textum Polybianum, qui adhuc vulgatus erat, in hac Editione a mendis purgatum, aut lacunas suppletas, nisi eis in locis, ad quæ in brevibus illis Scholiis varietatem aliquam videant adnotatam. Neque vero

miretur

miretur Lector, si in eisdem Scholiis varietates interdum notatas invenerit ejusmodi, quæ per se exigui videantur esse momenti, ut ad sententiam quidem parum intersit, utram Lectionem amplectamur: meminerit enim, eam ipsam ob causam esse istas discrepantias simul cum ea Lectione, quam in contextu expressimus, oculis legentium subjectas, quoniam, cum veram atque genuinam Auctoris scripturam exhibere, quoad fieri posset, voluissemus, vel dubii nos ipsi fueramus, utra esset verior, vel ab erudito Lectore probabili ex ratione dubitari aut judicium nostrum prorsus improbari posse suspicabamur.

Ceterum in omnibus illis Notationibus Contextui subjectis pariter & *inutilem prolixitatem & obscuram brevitatem evitare studuimus.* Lectiones codicum, Conjecturasque virorum doctorum & nostras, ubi ex legibus præscriptis usus videbatur poscere, adnotavimus: causas, cur earum alias probaremus, alias minus, non adjecimus; quas plerumque per se facile perspiciet eruditus Lector, &, qui scire desiderat, in Commentariis expositas inveniet. Sed quæ adnotavimus, ea ita posuimus, ut neque, ad quem locum pertineret quæque notatio, neque qua in re inesset discrepantiæ aut conjecturæ cujusque vis atque ratio, obscurum esse posset. Notas etiam, quibus varios Codices, Editiones, aut nomina Virorum designavimus, noluimus esse ambiguas aut ejusmodi ut in eis describendis nimis proclives essent operarum typographicarum errores.

IV.

Subsidia CODICVM MANVSCRIPTORVM, *quibus usi sumus in emendandis* QVINQVE PRIORIBVS POLYBII LIBRIS.

I. CODEX BAVARICVS.

In *prioribus quinque Polybii Libris*, qui integri ad nos pervenerunt, postquam duas principes Editiones, Hagenoënsem & Basileensem cum Casauboniana doctus noster ani-

amicus Ioh. Georgius Dahler diligenter noſtri cauſa contuliſſet; præter ſpem opinionemque accidit, quod olim in recenſendo Appiano nobis contigerat, ut manuſcriptos Codices eosdem, quibuscumque uſi eſſent ſuperiores Editores, tractare recognoſcereque liceret. Quæ res ſicuti ſola per ſe multum quidem abfuit ut ad emendandum pro deſiderio noſtro Polybium ſufficeret, ſic maximum tamen adtulit adjumentum & ad rectum judicium de Textu, qui adhuc fuerat vulgatus, faciendum, & ad tollenda quam plurima omnis generis menda, quæ vel ex primis Editionibus (in quas partim errore aut feſtinatione Editorum, partim etiam operarum culpa irrepſerant) in Caſaubonianam propagata erant, vel ab ipſo demum Caſaubono, dum errores corrigere ſtuduit, fuerant invecta. Primus igitur Codex, quem excuſſi, & cum exemplo Caſauboniano, ad cujus oram Lectiones priorum editionum & lectiones Auguſtanæ Bœcleri erant adſcriptæ, accurate contuli, *Bavaricus* ille eſt, quem jam ipſe Iſ. Caſaubonus, ut ſupra vidimus, in manibus habuerat; cujus ejusdem codicis uſura per Sereniſſimi Electoris Palatino-Bavarici indulgentiam in ſex menſes nobis fuit conceſſa. Modico volumine, cujus ſpiſſitudo duos vix transverſos digitos æquat, continentur *Hiſtoriarum Polybii Libri quinque priores:* x) (quorum primus inſcriptus eſt Πολυβίου Μεγαλοπολίτου Ἱστοριῶν πρώτη.) tum Ἡρωδιανοῦ Ἱστοριῶν libri octo: denique Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν libri decem: omnia ab initio ad extremum ab eadem manu, tam nitidis quam minutis calami ductibus, terſiſſimis in membranis deſcripta. Aetatem definire non auſim: ſcriptura Seculum XIV. videtur prodere. Medio ſec. XVto Conſtantinopoli in occidentem delatum fuiſſe codicem, fidem facit id quod in poſtrema mem-

x) In impreſſo *Catalogo Græcorum Msstorum Codicum Bibliothecæ Sereniſſ. Bavariæ Ducis*, No. CXCVII. perperam perhibetur, *octo* ineſſe huic codici *libros Polybii.*

membrana non ſane ipſius Calligraphi manu, ſed illius qui tunc codicem hunc poſſidebat, ſcriptum eſt his verbis: *αὕτη ἡ βίβλος ἠνέχθη ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως μετὰ τὴν ἅλλωσιν* (ſic, pro *ἅλωσιν*) *ταύτης. ἔστι δ' ἐξ...* Quæ ſequebantur, de induſtria eraſa ſunt. Paulo vero inferius, in eadem pagina, hæc leguntur, quæ rurſus ab alia manu ac fortaſſe aliquot annos ante ſuperiora ſcripta ſunt, quo tempore poſtremum Conſtantinopoli Concilium præſentibus tribus Patriarchis A. C. 1450 habitum eſt:[y]) *Πάντων ποθούντων προστρέχου πρὸς τὴν πόλιν, ὅπου πανάγιοι τοῦ θεοῦ λόγου παῖδες ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης. Ὁ ἐν πολέμοις νικητὴς, καὶ ἐν κινδύνοις ἰατρός· ὑπὸ τροχῶν καὶ μαγγάνων χεῖρας ἐξέτεινας μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γεώργιος. διόπερ ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπει τὸν κύριον.*

Ex dono *Ioachimi Camerarii, reipubl. Norimbergenſis Medici,* Anno 1577 in Sereniſſimorum Bavariæ ducum Bibliothecam perveniſſe hunc codicem, docet inſcriptio quæ in fronte libri legitur. Quod ubi vidi, cum meminiſſem Norimbergenſem perhiberi Ætzelium illum, e cujus Codice manuſcripto Obſopœus anno 1530 eosdem quinque priores Polybii libros primum vulgaverat; ſubiit animum cogitatio, eſſe fortaſſe *eumdem ipſum Codicem, quo uſus olim Obſopœus eſſet; ex quo adeo, tamquam unico fonte, ducta fuerit princeps Polybii Editio.* Eamque cogitationem mox ipſius Codicis cum Obſopœi Editione curatius inſtituta collatio ita confirmavit, ut nullus dubitandi locus relinqueretur. Quo cognito, tantum abfui, quin ceſſandum a labore aut negligentius pergendum in excutiendo hoc Codice putarem, ut, non ſecus ac ſi nemo ante nos eodem fuiſſet uſus, ad ejus præſcriptum ab initio ad finem, quam diligentiſſime potui, exegerim Contextum ad hunc diem vulgatum. Ac tanto quidem dignior erat hic Codex, qui

y) De quo conf. Cave in Scriptorum Eccleſiaſticorum Hiſtoria Literaria ad iſtum annum.

qui de novo ſolicite & curatiſſime excuteretur, quod a diligente utique atque docto librario ſcriptus, & a probo exemplo transſcriptus eſt: ita quidem, ut compluribus in locis haud dubie vera genuinaque Auctoris ſcriptura hoc codice nobis conſervata ſit, ubi reliqui omnes, qui quidem noſtram ad notitiam pervenerunt, vel depravati ſunt vel lacunis laborant. Ac licet eximia & fide & induſtria atque doctrina Obſopœum, quum ex unico hoc Codice Polybium vulgaret, partibus Editoris functum eſſe cognoverim; tamen, præter plurima loca in quibus operarum puto culpa ab exemplari diſceſſum eſt, haud pauca etiam deprehendi, in quibus ipſe Editor ſive per feſtinationem, ſive quod Codicis ſcripturam parum nonnumquam intellexit, a vero aberraverat. Itaque ſi Iſ. Caſaubonus hunc codicem, qui ei ad manus fuerat, cum Hervagiana ſaltem editione (quoniam Obſopœanam excutere non dignatus eſt) accuratius contuliſſet; plurima profecto in illo erat inventurus, quæ ad emendandum Polybium valebant in ejusmodi locis, quæ nunc vel intacta reliquit doctiſſimus ille Editor, vel ex ingenio in aliam partem quam veritas tulerat mutavit.

Lituræ vel nullæ omnino inſunt libro Bavarico, vel oppido pauciſſimæ. Locis nonnullis diſcrepantem lectionem eadem manu vel ſuperſcriptam alteri lectioni vel in margine notatam exhibet: quo ex genere ſunt eædem illæ Lectiones, quas in ora ſuæ editionis expreſſit Obſopœus.[z]) Ceterum nolim diſſimulare, nonnullis in locis, ſed eis ſane haud frequentibus, Lectionem, quam exhibet hic Codex, ex docti viri conjectura nobis viſam eſſe prognatam, ſive is ipſe fuerit ſcriba codicis, ſive antiquior aliquis Literator,

 qui

z) Conf. quæ ſupra dicta ſunt Sect. II. n. 1. In una quidem earum Lectionum, quæ in ora cod. Bav. adnotatæ ſunt, mirum quid accidit diligentiſſimo aliâs & haudquaquam ſane indocto illi Editori. Nam quum lib. III. c. 10, codex Bav. in contextu daret οἷόν τε εἶναι, in ora autem libri poneret Γϱ'. ἦν, Obſopœus, aliud tunc animo agens, notam Γϱ'., quæ γϱάφεται ſignificat, particulam γὰϱ deſignare ratus, οἷόν τε γὰϱ ἦν edidit.

qui ſuas Conjecturas illi exemplari, e quo derivatus eſt Bavaricus codex, intulerat. Verbi cauſa, lib. II. cap. 61, 6. ex mera utique conjectura, eaque parum felici, inſertum pronomen negans οὐδὲν ab eo videtur, qui vocabulo ἐμποδὼν aliam ſententiam, quam quæ ibi obtinet, ſubjecerat: quare negationem, quam ignorant ceteri codices, ejicere e contextu non dubitavi. Sic IV. 25, 6. quum verbum συνανασώσουσι, quod recte conſervarunt veteres membranæ Vaticanæ, corruptum fuiſſet & in συναντήσουσι mutatum; Criticus noſter, videns non convenire cum hoc verbo ea quæ ſequuntur, pro εἴ τινα ſcripſit εἰς ἣν ἂν, quod ex cod. Bav. expreſſit Obſopœus: quo facto, alius deinde vir doctus (quem Caſaubonus ſecutus eſt) intelligens particulam ἂν ſubjunctivum modum requirere, κατέχουσιν porro in κατέχωσιν mutavit. Similiter IV. 65, 2. cum in veteribus libris mendoſe ſcriptum fuiſſet γενόμενος δὲ τοῦ στρατοπέδου, quod non dubito quin ex γέμοντος δὲ τοῦ στρατοπέδου corruptum ſit; corrector ille, aliam conjecturam ſequens, poſuit γενομένων δὲ τῷ στρατοπέδῳ. Omitto alia, de quibus ſuis locis diſſeretur.

2. CODEX AVGVSTANVS.

Iam, ut in Hervagiana Editione, quam pro baſi ſuæ recenſionis poſuit Caſaubonus, quid ex manuſcriptis Codicibus eſſet ductum, quid contra ſive conjecturæ Editoris ſive operarum errori ortum deberet, certius poſſemus judicare, *Auguſtanus* ille conſulendus *Codex* erat, qui, ut ſupra docuimus,[a]) cum editione Obſopœi in uſum Hervagianæ olim fuerat collatus. Quamquam enim eumdem Codicem rurſus cum editione Caſauboniana jam pridem Bœclerus noſtrâs contulit, Lectionesque ex illo excerptas publici juris fecit; tamen ſatis eram experimento edoctus, longe aliam vim habere, ſi Editori liceat ipſi ſuis oculis luſtrare veteres Codices, atque ſi Lectionibus uti cogitur ab

a) Sect. II. n. 2.

ab alio quamvis docto diligenteque viro excerptis. Itaque postquam hunc Codicem beneficio Amplissimorum ex Senatu Augustano Virorum, qui Bibliothecæ publicæ præfecti sunt, & clarissimi *Mertensii* Bibliothecarii benevolentia, sum consecutus; sedulo totum Librum denuo perlustravi, eumdemque eorumdem Virorum indulgentia ad hunc usque diem ad manus habeo, & idemtidem in locis dubiis rursus inspicio atque consulo. Eoque minus pœnitere nos debuit laboris in hujus pariter codicis excussionem impensi, quod bene multas Lectiones in eodem inveni haud dubie probas aut ad verum propius, quam vulgata Lectio, accedentes, quæ vel prorsus præteritæ erant a Bœclero, vel parum recte enotatæ.

Codex est Bombycinus, satis eleganti manu minutis characteribus conscriptus, ita ut uno volumine, majori quidem forma, sed modicæ ceterum molis, simul cum quinque prioribus Polybii Libris Excerpta etiam ex reliquis Libris a sexto ad decimum octavum, ab eadem manu descripta, contineantur. Quod ipsum singulare ac proprium est huic Codici; quum ceteri omnes, quotquot hodie supersunt codices Polybiani, vel solos quinque Libros integros vel sola Excerpta complectantur: nam Mediceus, de quo infra dicetur, uno quidem pariter volumine omnia eadem cum Augustano comprehendit; sed ab alia manu scripta Excerpta habet, ab alia Libros quinque integros. Augustanus noster haud dubie in eorum fuerat numero librorum Msstorum, quos anno MDXLV Venetiis de Antonio Eparcho, Episcopo Corcyræo, octingentis nummis aureis emendos curasse Senatum Reipubl. Augustanæ Reiserus refert, in Indice Msstorum Bibliothecæ Augustanæ. De fatis ejusdem Codicis, ab Turcis ablati, nescio quid narrabat inscriptio recentiori græco idiomate primo folio inscripta, cujus quidem pars consulto obliterata est. Aetas libri eadem fere, quæ Bavarici: sed familia diversa. Certe bene multis in locis a Bavarici exempli Lectione dissen-

tit, ac ſæpe quidem meliorem in partem. In margine rariſſimas habet Lectiones a Contextu diſcrepantes, ab eadem manu adnotatas. Ceterum paſſim hoc vitio laborat, ut ſimili verborum vel initio vel exitu deceptus librarius ex uno verſu in alium inferiorem aberraverit: quo ex errore quæ natæ ſunt orationis lacunæ, eas ex Obſopœi Editione deinde ſupplevit vel Xyſtus Betulejus vel is cui ille hoc negotium commiſerat. [b]) Neque tamen omnium iſtarum lacunarum culpa in ipſam hujus Codicis ſcribam, ſatis ceteroquin accuratum, eſt conferenda; ſed major certe pars ex vetuſtiori exemplari, ut mox videbimus, eſt propagata.

3. CODEX REGIVS A.

Cum priori parte Auguſtani Codicis, quæ quinque priores Polybii Libros continet, plerisque in locis, ubi a Bavarico ille diſſentit, convenit *Codex Regis noſtri Chriſtianiſſimi, No. MDCXLVIII.,* quem cum ceteris Codicibus Polybianis ex Regia Bibliotheca, intervenientibus Cel. Brunckii noſtri amiciſſimis officiis, ad nos in uſum hujus Editionis miſerat Bibliothecæ Cuſtos Clar. Bejot, vivis interea temporis inſigni literarum amicorumque jactura ereptus. Multum hic Codex, quem *Regium A.* inſignivi, differt ab illo Regio Codice, quo uſus Caſaubonus eſt, de quo deinceps dicemus. Foliis chartaceis non amplius duobus & octoginta, ſed eis formæ longe maximæ, quam Regalem appellare conſuevimus, quinque illos integros Polybii Libros comprehendit. Manu *Cæſaris Strategi* exaratum videri, monuit vir doctus, qui hunc Codicem in Catalogo Codicum græcorum Bibliothecæ Regiæ recenſuit: puto, quod ex aliis Codicibus nota ei manus fuerat illius Calli-

b) Iuvenilis ea manus eſt, ac fortaſſe adoleſcentis illius, *Ioh. Rhemi,* Abuſiani, cujus opera in conferendo hoc Codice uſum ſe eſſe ait Xyſtus Betulejus in Epiſtola Codici præfixa, quam ex Bœcleri Lectionibus ſupra commemoravi Sect. II. n. 2.

Calligraphi.[c]) Cum quo consentit, quod de Codice Polybii legimus, qui in Bibliotheca Dominicanorum S. Petri & Pauli Venetiis exstat ab eodem Cæsare Stratego scriptus, in cujus Codicis fine monetur, *eumdem Strategum similem Codicem scripsisse Florentiæ.*[d]) Namque Codicem hunc Regium, de quo agimus, *olim Mediceum* adeoque Florentinum fuisse, docet idem Catalogus Bibliothecæ Regiæ, quem paulo ante commemoravi: neque vero alius Florentiæ exstat Codex Polybii a Cæsare Stratego scriptus. Iam quod ad Contextus Polybiani spectat conditionem, cum Augustano quidem Codice ita propinqua cognatione conjunctus est hic Regius, ut a communi utriusque stirpe neuter nimis longe videatur esse remotus. Sed passim tamen Regius, quamquam Augustano junior, melioris aliquanto notæ esse mihi visus est, & paulo pressius insistere vetustioris communis exemplaris vestigiis. Ac licet plerasque lacunas, quibus subinde laborat Augustanus, cum eodem Regius hic communes habeat; utpote quibus exemplar, e quo ductus est uterque, jam fuerat fœdatum: tamen subinde in ipso Contextu idem Regius accurate expressos exhibet versus nonnullos, qui in Augustano, a prima manu omissi, ex Obsopœi demum editione ad marginem adscripti sunt: verbi causa III. 111, 1. V. 78, 5. Nonnumquam etiam ei Lectioni, quam cum Augustano communem hic in Contextu habet, ab eadem manu superscripta illa Lectio est, quam Bavaricus expressit: (veluti illo ipso loco, quem ex lib. IV. c. 65, 2. paulo ante [e]) citavimus:) ut videatur in vetustiori etiam exemplari eadem sive Lectio sive Conjectura pariter fuisse adnotata.

c) *Cæsarem Strategum*, Lacedæmonium, versus finem seculi XV. complures scripsisse Codices, quorum maxima pars habetur in Biblioth. Regia, & in Biblioth. Dominicanorum Venetiis, docuit Montfaucon in Palæogr. Græca p. 96 & 82.

d) Vide eumdem Montfaucon in Bibliotheca Bibliothecarum Manuscriptorum T. I. p. 479. Idque ita haud dubie intelligi debet, ut vel alter istorum Codicum ex altero, vel uterque ex eodem tertio exemplari fuerit a Stratego descriptus.

e) Sect. hac IV. n. 1.

4. CODEX VATICANVS.

Eſt in *Vaticana Bibliotheca*, præter alios Codices Polybianos, unus omnium qui hodie ſuperſunt antiquiſſimus, *No. CXXIV.* ſignatus; quem Vir Doctiſſimus ac de Polybio nobisque meritiſſimus, IOSEPHVS SPALLETTVS, cum Editione Hervagiana diligentiſſime contulit, Lectionesque inde excerptas, pro ſingulari ſuo bonas Literas juvandi ſtudio, benevole nobiscum communicavit. Exaratus eſt Codex optimo ſtylo in membranis prægrandibus CCCIV, duabus in quaque pagina columnis. Nomen ſcribæ in fine adjectum legitur, & dies, quo abſolutus labor eſt, his verbis: Πολυβίου Ἱστοριῶν Ε΄. Εὐτυχῶς χρῶ. Ἐγράφη χειρὶ Ἐφραΐμ μονάχου. μηνὶ ἀπριλλίωι [f]) έ. ἰνδ. έ. Anni nota, neſcio quo caſu, vel non adjecta eſt, vel hodie nusquam comparet: neque ſcribæ illius nomen aut ætas aliunde, quod ſciam, nota eſt. Ceterum antiquum ſane eſſe codicem, cum ex literarum ductibus, tum ex reliqua libri conditione ac forma adparet. *Antiquiſſimum* vocavit Montfaucon in Bibliotheca Bibliothecarum T. I. p. 4. Circa Seculum undecimum eſſe exaratum judicavit Spallettus noſter. Quidquid ſit, certe alios omnes codices Polybianos, quotquot ſuperſunt, qui priores quinque libros integros continent, ætate longe poſt ſe relinquunt Vaticanæ iſtæ membranæ. Quare quum & in tribus Codicibus, de quibus ante dixi, & in duobus aliis, quibus uſus eſt Iſ. Caſaubonus, pariterque in Vrſini codice, haud procul ab initio libri primi duobus locis ineſſent hiatus illi, qui in editione Hagenoënſi & Baſileenſi conſpiciuntur & in Contextu Caſauboniano nonniſi ex Vrſini ingenio expleti ſunt; [g]) cupidus inprimis fui cognoſcendi, eisdem-ne lacunis antiquæ hæ membranæ ſimiliter eſſent fœdatæ.

f) Sic conſtanter *jota* in diphthongo ῳ non ſubſcripſit ille librarius, ſed pro antiquo more ad latus vocalis ω adpoſuit.

g) Vide lib. I. cap. 2, 7 ſq. & cap. 3, 3. Confer Iſ. Caſauboni Comment. ad ea loca.

fœdatæ. Et cognovi, non fuiſſe illas ab hujus labis contagio immunes.

Sed nemo idcirco ſuſpicetur, eſſe fortaſſe primas has membranas, quas illa peſtis invaſerit, ut ex hoc deinde exemplo reliqui omnes noſtri codices ſint derivati. Neque enim in his membranis exeſum aliquid aut vetuſtate corruptum in illis locis eſt, ubi ſunt iſti hiatus; ſed ſpatia, quæ ſunt vacua relicta, ſatis indicant, ex vetuſtiori exemplari labem eſſe propagatam. Et vero reliquorum Codicum collatio docet, multo vetuſtius Vaticano hoc Codice fuiſſe Exemplar illud, quod pro communi omnium noſtrorum Codicum fonte ſit habendum. Etenim Bavaricus Codex, ut jam ſupra innuimus, complures habet probatiſſimas Lectiones, quæ in Vaticano depravatæ reperiuntur, & alias nonnullas lacunas, quibus ille laborat, rectiſſime explet. Auguſtanus vero & Regius, quos mutua cognatione arctiſſime inter ſe conjunctos eſſe dixi, cum Vaticano multo quidem frequentius atque conſtantius, quam cum Bavarico, conſpirant, atque illius familiam propius utique attingunt; nec tamen ad ejusdem exemplum ſunt deſcripti: quippe qui paſſim, partim in probatis Lectionibus, partim in depravatis, contra Vaticanum ſtant a partibus Bavarici. Ex quo intelligitur, per diverſos canales atque variis temporum ſucceſſionibus ex communi Fonte derivatos eſſe hos Codices omnes quos nobis fortuna ſervavit.[h]) Eoque majorem neceſſe eſt fuiſſe illius vetuſti Exemplaris ætatem, quoniam eo tempore, quo ex illo deſcribi cœperunt illi Codices, qui veluti ſtirpes noſtrorum ſunt habendi, jam ſitu ac vetuſtate fuerat exeſum; quo factum eſt, ut illarum lacunarum contagium, de quibus ſupra dixi, ad omnes pervenerit. Sed non ſolum antiquitate venerabile fuiſſe neceſſe eſt illud vetuſtiſſimum & commune Codicum noſtrorum exemplar, verum etiam probitate præſtitiſſe:

 quando-

h) Confer quæ infra n. 6. de Codice Vrbinate dicentur, & n. 8. de Suidæ Codice Polybiano.

quandoquidem conferendo inter ſe varias Lectiones codicum, ex illo fonte derivatorum, ſatis emendatus Polybius prodire poteſt. Videturque idem vetuſtus Codex paſſim variantes Lectiones ſive ad marginem ſive intra lineas habuiſſe adnotatas; unde pars earum varietatum, quæ hodie in Codicibus noſtris reperiuntur, originem duxerint. Sed quemadmodum lacunarum illarum contagium ex iſto fonte ad reliquos omnes Codices manavit; ſic & variæ aliæ labes, quibus jam infectus idem ille fons fuerat, rivos omnes, qui inde ducti ſunt, pervaſerunt. Quo factum eſt, ut quamvis diverſarum familiarum Codices, qui ad ætatem noſtram pervenerunt, nimis multis tamen in locis in ſcripturam manifeſte corruptam veluti conjuratione quadam conſentiant: unde latus etiamnum Emendationum ex conjectura tentandarum campus eſt relictus.

Ad *Vaticanum* noſtrum Codicem ut redeam: ſicut ex omnibus, qui hodie ſuperſunt, eſt antiquiſſimus; ſic plurimis in locis, ubi ceteri corrupti ſunt, vel illibatam plane nobis ſervavit veritatem, vel non ita longe a recta via aberravit, quin veri veſtigium attentus Lector ſatis etiamnum facile internoſcere poſſit.

5. CODICES FLORENTINI.

In *Adparatu Gronoviano ad Polybium*, quem adparatum ſingulari Illuſtris Ruhnkenii beneficio debeo,[i]) eſt exemplum Editionis Gronovianæ, cujus margini in quinque prioribus Polybii libris adſcriptæ ſunt diſcrepantes Lectiones ex duobus *Codicibus Florentinis;* quarum Lectionum pleræque nulla nota codici adjecta diſtinguuntur, aliæ vero litera F. aliæ litera L. inſignitæ ſunt. Illorum Codicum alter (ut intellexi ex eis quæ ad finem libri quinti notavit Gronovius) eſt *Codex* ille membranaceus *Bibliothecæ Benedictinorum beatæ Mariæ Florentinæ*, Anno 1417 exaratus, quem poſtea laudavit Montfaucon in Palæogr. Græca

i) Vide ſupra, Sect. II. n. 5.

Græca p. 76 ſq. rurſusque in Bibl. Msstor. T. I. p. 415. Alter *Codex* eſt *Bibliothecæ Laurentianæ Mediceæ*, qui anno 1435 ex ſuperiori deſcriptus eſt; de quo, præter eumdem Montfauconium in Palæogr. p. 79. & Bibl. Msstor. p. 375. n. IX. conſuli poteſt Bandinius in Catal. Biblioth. Laurent. T. II. p. 638. Ex iſtis duobus Codicibus Iac. Gronovius Mediceum hunc prius, quam alterius notitiam habuiſſet, tractaverat ac cum ſua editione diligenter contulerat. Deinde, ut comperit alium eſſe in Abbatia Benedictinorum codicem, atque etiam ex eis quæ in fronte illius codicis leguntur intellexit, ex eodem codice Benedictinorum deſcriptum eſſe Mediceum, denuo ad illum non minori cura excutiendum ſeſe accinxit. Et in hac quidem collatione, ſi qua in re diſcrepare deprehenderet apographum ab exemplari, ad lectionem ex apographo jam adnotatam adjecit literam *L.* id eſt *Cod. Laurent.*; alteri vero Lectioni, quam nunc demum ex exemplari enotabat, adjecit literam *F.* id eſt *Cod. Florent.*; ubi conſentirent inter ſe codicis utriusque lectiones ab impreſſo diſcrepantes, ibi lectioni ex altero codice jam adnotatæ nullum ſignum adjecit. Quod per has ambages ductus eſt Gronovius, qui haud dubie, ſi in Florentinum illum prius incidiſſet, alterum vix fuerat inſpecturus; id hactenus in Polybii ceſſit commodum, ut collatio iſta (quam haud vulgari cura inſtitutam eſſe credi poteſt ab eo viro, qui Polybium jam ipſe ediderat, & alteram moliebatur emendatiorem editionem) tanto exquiſitior certiorque fieret, quoniam iterato eſt inſtituta. Nos vero, uti par erat, aberrationes apographi negligentes, utrumque codicem pro uno cenſuimus, quem *Flor.* inſignivimus.

Ac ſane maximum nobis ad emendandum Polybium quam plurimis in locis ſubſidium opera iſta Gronoviana erat collatura, niſi jam ex aliis bonæ notæ codicibus plerumque enotatas habuiſſemus easdem probas Lectiones, quas e Flor. adnotavit Gronovius. Scilicet, ubi a Bavari-

co

co recte discedunt Augustanus & Regius A., ibi cum his plerumque consentit Florentinus: cum Vaticano autem adeo constanter & usquequaque (quatenus quidem ex excerptis utriusque Lectionibus judicare licet) conspirat, ut vix dubitari posse videatur, esse illum ex ipsis illis Vaticanis membranis transscriptum. Neque tamen, quod Vaticani codicis Lectiones Spalletti beneficio in manibus habui, eam ob causam parum mihi usui fuerunt Gronoviana hæc ex Florentino excerpta. Quamquam enim summa cura fideque ex Vaticanis membranis quidquid memorabile videbatur excerpsit præstantissimus noster Spallettus; fieri tamen nullo modo potest, quin vel oculatissimi diligentissimique viri aciem fugiat subinde Lectio, aut eidem negligenda videatur, quæ Editori quidem neutiquam indifferens erat futura. Atque ita usu venit, ut, quemadmodum nonnulla a Spalletto adnotata sunt, quæ prætervolavit Gronovius, sic multa rursus idem Gronovius excerpserit, in quibus quidem initio, quoniam nihil a Spalletto vidi commemoratum, dissentire Florentinum a Vaticano putaram; deinde vero, postquam de eisdem locis denuo recognoscendis compellassem eumdem candidissimum Virum, cognovi amice inter se utrumque codicem conspirare. Quo fit, ut in reliquis etiam locis, ubi probabilem aliquam Lectionem ex Flor. a Gronovio excerptam vidi, quæ est a Spalletto prætermissa, tamen plerumque vix dubitandum putaverim, quin eadem in Vaticanis pariter membranis legatur. Tantum vero abest, ut doctissimo Viro, qui singulariter prorsus de Polybio nostro meritus est, incuriam aliquam isto nomine imputatam velim, ut lubens meritoque profitear, & fidem & diligentiam & sagacitatem humanissimi Viri sæpenumero me hoc ipso maxime esse admiratum, quod discrepantias etiam eas, quæ per se quidem exigui prorsus momenti videri poterant, at nos tamen ad verum inveniendum mirifice interdum erant adjuturæ, plerumque non neglexerit. Ceterum mihi quidem

dem ipſi, poſtquam Auguſtanum codicem ſatis accurate excuſſiſſe mihi viſus eram, deinde, ubi cognatum illius Regium tractare cœpi, ſæpe etiam tunc accidit, ut in hoc animadverterem Lectiones ex Aug. a me non enotatas, quas tamen in eodem Auguſtano, ubi denuo illum inſpexi, perſpicue ineſſe deprehendi. Lectiones autem Florentinæ a Gronovio, & Vaticanæ a Spalletto excerptæ, eo magis etiam adcommodatæ erant ad mutuam ſibi opem ferendam, quoniam Vaticanus codex cum Contextu Hervagiano, Florentinus autem cum Caſauboniano, qui multum multis in locis ab illo differt, eſt collatus.

6. CODEX VRBINAS, ſ. VRBINO VATICANVS.

Vetuſtiſſimæ illæ *membranæ Vrbinates*, quæ in Excerptis ex libro VI Polybii & ſequentibus inſtituto ſuo haud parum utiles fuiſſe profeſſus eſt If. Caſaubonus,[k]) non ſolum ex illis, quos dixi, verum etiam *ex quinque prioribus Polybii libris* ſimilia *Excerpta* complectuntur. Formæ quadratæ Codex eſt, foliis 286 membranaceis conſtans, inter Græcos Codices qui ex Vrbinate Bibliotheca in Vaticanam tranſierunt No. CII. ſignatus; a *Michaële Tra..ſp..* circa Seculum XII judice Spalletto exaratus: unus, quod ſciam, ex omnibus qui hodie ſuperſunt, in quo illa ex libris quinque prioribus Excerpta ſimul cum ſequentium librorum Excerptis contineantur. Cujus & vetuſti & per ſe præſtantis Codicis propius cognoſcendi tanto magis fueram cupidus, non modo ut, quid ex illo ſuum in uſum converterit Caſaubonus, diſcerem, atque codicis lectiones ab Editoris conjecturis poſſem diſcernere; verum etiam quod ſperarem, haud contemnendum ſpicilegium probarum Lectionum, vel talium quæ veri veſtigia facilius dignoſcenda ſervarent, ex illo me reportaturum. Simul ex eodem Codice poſſe melius judicare ſperabam de ratione, qua Excerpta iſta ex ſequentibus etiam Polybii libris,

k) Vide ſupra, Sect. II. n. 4.

bris, quos nobis edax rerum tempus ſubtraxit, fuiſſent ſelecta. Atque illud deſiderium iſtamque ſpem idem nobis explevit, cujus merita de Polybio noſtro nobisque toties laudavi, numquam ſatis laudandus SPALLETTVS; qui hujus quoque Codicis noſtram in gratiam excutiendi & cum Hervagiana Editione conferendi negotium perhumaniter liberaliterque in ſe ſuſcepit. Acceſſerunt quidem nobis paulo poſt in theſauris Gronovianis ad Polybium pertinentibus Lectiones ex eodem Codice Vrbinate ad oram exempli editionis Baſileenſis ab ipſo Iſ. Caſaubono adnotatæ;[1]) ſed ex quinque priorum librorum Excerptis, quæ Codex ille continet, rariores Lectiones ibi enotatæ erant. Multo crebriores a Spalletto ſunt collectæ: quæ pleruinque probas Vaticani Lectiones, ubi hæ a vulgata lectione diſcedunt, egregie conforment. Sed non in probatis ſolum lectionibus, verum etiam in depravatis nonnumquam cum eodem Vaticano conſentit, ubi Auguſtanus & Regius A. ſimul cum Bavarico verum tenuerunt. Ex quo intelligere licet, non modo hoc ipſum Vrbinas exemplum, ſed etiam illud quo uſus erat is qui hæc Excerpta primum compilavit, ex eodem Fonte cum Vaticano codice, adeoque etiam cum ceteris omnibus, qui hodie ſuperſunt, eſſe propagatum. Vnde ſimul adparet, ne hac quidem ex parte ſpeciem veri relinqui illorum ſententiæ, qui ad Brutum auctorem voluerunt compilationem iſtam referre.

Iam ut de ſelectu atque judicio, quo confecta ſunt ſequentium pariter librorum Excerpta, judicare lectores Polybii poſſint; haud alienum fore intelligo, ſi velut in tabula quadam, quænam ſint fragmenta ex quinque prioribus libris ab hoc Epitomatore collecta, exponamus: quod per Spalletti noſtri diligentiam nobis licet, qui accurate & initium & finem cujusque Excerpti, ſimulque quæ ad oram

1) Vide Sect. II. n. 5.

oram Codicis paſſim ſcripta ſunt, adnotavit.[m]) Sed ne nimis longi ſimus in hac Præfatione, commodior ei rei locus fuerit in uberiorum noſtrarum ad Polybium Adnotationum introitu, ubi ſimul alia nonnulla ad Codices Polybianos pertinentia, quæ nunc in compendio dicta ſunt, enucleatius exponentur & prolatis (quoad opus fuerit) rerum documentis confirmabuntur. Verumtamen ſpeciminis loco ſubjiciemus interim eorum Excerptorum, quæ ex ſecundo Polybii libro ducta ſunt, ſeriem. Nam Excerpta primi libri dubitationis nonnihil habent, quoniam initio hujus Codicis deſunt nonnulla folia vetuſtarum membranarum, quæ ab alia manu, incertum qua fide, ſuppleta ſunt: de quo longum fuerit hoc loco diſputare. Initio quidem primi libri ab altera illa, quam dixi, manu hic Titulus eſt inſcriptus: *Τῆς Πολυβίου Ἐπιτομῆς λόγος πρῶτος.* Secundo libro nil aliud inſcriptum, niſi *Πολυβίου τοῦ* Β΄. *λόγου.* Et ſic in ceteris libris. EXCERPTA EX SECVNDO LIBRO DVCTA hæc ſunt: I. *Τὸ μὲν γὰρ ἀνθρώπους ὄντας - - - τοῖς εὖ φρονοῦσιν.* quæ verba ſunt cap. 7, 1 - 3. II. *Τῆς δὲ συμπάσης Ἰταλίας - - - ταῦθ᾽ ὑπῆρχεν.* cap. 14, 4. - cap. 17, 8. Vbi incipit illud Excerptum, ibi in *Ora Codicis* notatur: *Οἵα ἡ Ἰταλία.* Et in *eadem ora,* eadem pagina, hæc leguntur verba ex cap. 8, 8. ducta: *Τεύτας. Κοινῇ μὲν ἔφη πειρᾶσθαι* & ſeqq. usque *Ἰλλυριοῖς τὰς κατὰ θάλατταν ὠφελείας.* Tum ibidem: *Πρεσβευτοῦ. Ῥωμαίοις μέν, ὦ Τεύτα,* usque *πρὸς Ἰλλυριούς.* ex cap. 8, 10. ſeq. Rurſus *in ora* codicis pag. ſeq. ubi in contextu continuatur locus de Italiæ habitu atque natura, legitur illud comma, quod eſt cap. 4, 5. *Αἰτωλοὶ δὲ* usque *ἐν τοῖς πολεμικοῖς.* Tertium Excerptum complectitur ea, quæ leguntur a cap. 25, 1. - 31, 7. *Οἱ δὲ Κελτοὶ καταράντες - - - ἐπικρεμάσασα*

m) De minoribus nonnullis Fragmentis, quæ in ora hujus Codicis ſcripta leguntur, confer Iſ. Caſaubonum in Fragmentis Polybianis p. 1028. Edit. Gronov. T. II. p. 1541. (Ern. T. III. p. 263 ſq.)

μάστασα κίνδυνον. Et ad initium hujus fragmenti *in ora* libri est titulus: Πόλεμος Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν ἐν Καλουσίῳ πόλει. Tum IVtum Excerptum ex cap. 65, 6. - 69. extr. Ὁ δὲ Κλεομένης προσδοκῶν τὴν ἔφοδον - - - εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ad *oram* autem ejus paginæ, quæ finem hujus fragmenti continet, leguntur hæc: Οὕτως ἀεί ποτ᾽ ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ λόγον εἴωθε κρίνειν. quæ sunt ex cap. 70, 2.

7. CODEX VRSINI.

FVLV. VRSINVS quum in Emendationibus in priores quinque Polybii libros (quemadmodum in libros sequentes) passim *veteris scripti libri* testetur auctoritatem, alia vero *ex ingenio* a se esse emendata profiteatur; [n]) mirum est, quibus rationibus adducti Reiskius [o]) & Ernestius [p]) persuadere sibi potuerint, nullo alio Codice manuscripto Polybiano usum esse Vrsinum, præter eum e quo Eclogas edidit de Legationibus. Quippe fieri quidem potest, ut in illis Eclogis fuerint etiam nonnullæ, ex prioribus quinque libris Polybii excerptæ, ex quibus varietatem Lectionis adferre potuisset Vrsinus: qua de re ex Bavarico illo Codice, qui eadem Excerpta continet, non potui judicare, quoniam is codex ea parte, ubi initium fuerat Eclogarum ex Polybio excerptarum, mutilus est. Sed ad scriptum librum Vrsinus in ejusmodi etiam locis provocat, quæ inter Excerpta de Legationibus referri nullo modo potuerant. Equidem, postquam Vrsinianas illas Emendationes cum editione Hervagiana, ad quam illæ adcommodatæ sunt, rursusque cum Manuscriptorum nostrorum lectionibus contuli; satis intellexi, fuisse Vrsino ad manus probatum Codicem manuscriptum, quinque priores Polybii libros continentem, ex quo non solum ea, in quibus diserte mentionem fecit scripti libri, sed

n) Conf. supra, Sect. II. n. 3.
o) Præfat. ad sua Polybiana p. 784.
p) Præfat. in Polybium p. XXI.

ſed & quam plurima alia, rectiſſime emendavit. Atque is *Codex Vrſini*, niſi fuit idem ipſe Vaticanus, cujus Lectiones Spalletti noſtri beneficio debemus, certe ſimillimum illi fuiſſe neceſſe eſt. Nam pauca quædam loca, quæ dubium movere poſſent, (quorum præcipuus eſt lib. I. cap. 59, 1.) ejusmodi ſunt, ut pæne perſuaſum habeam, errorem ibi vel ipſius Vrſini vel operarum feſtinatione eſſe commiſſum. Nam quum eo loco, quem dixi, in mendoſam lectionem Codices noſtri omnes atque Suidas conſentiant; probabile non eſt, illam Emendationem in *vetere libro* reperiſſe Vrſinum; ſed *ex ingenio* eam utique tentaſſe videtur: atque ita ibi ſcriptum oportebat. Sæpiſſime in illo libro excudendo operas Plantinianas non paruiſſe Editori Romæ degenti, jam olim in Adnotationibus ad Appianum monui.

8. SVIDAE *Codex Polybianus.*

Quandoquidem plurima ex Polybio loca ſuo Lexico inſeruit *Suidas;* utique in omnibus iſtis locis ſcripturam, quam apud Grammaticum legimus, cum Codicum noſtrorum Lectionibus conferendam putavi. Editionem autem adhibui non *Küſterianam* ſolum, verum etiam principem *Mediolanenſem,* quæ probas paſſim Lectiones habet, a ſequentibus Editoribus neglectas, nec ab ipſo quidem Küſtero omnes ſatis diligenter enotatas. Suidam autem non uſum eſſe Codice Polybiano qui continuam Scriptoris hujus Hiſtoriam exhiberet, ac nil niſi Excerptorum volumina, Conſtantini Porphyrogeniti juſſu confectorum, habuiſſe in manibus, Henr. Valeſius innuit in Præfatione ad Excerpta de Virtutibus & Vitiis, & plane pro confeſſo ſumſit Küſterus quam plurimis in locis ſuarum ad Suidam Adnotationum. Quod equidem ſicut in Appiani fragmentis

mentis ita se habere haud dubie intellexi, [q]) sic in fragmentis Polybianis neque negare ausim, neque præcise confirmare; quamquam pro illa sententia militare videtur id, quod ad vocab. Σάμβυκες apud Grammaticum istum legitur. Quidquid sit: in eis locis quinque priorum Polybii librorum, in quibus est Codicum Polybianorum dissensio, Lectiones Vaticani nostri & Vrbinatis plerumque confirmat Suidas: in eis autem, ubi pariter omnes sunt corrupti, rarissime quidem melius quiddam subministrat, sed plerumque ejusdem labis contagione laborat. Ex quo adparet, Codicem eum, e quo hausta sunt Fragmenta quæ ex his prioribus Polybii libris protulit Suidas, ad Vaticani pertinuisse familiam, & ex eodem fonte, antiquo quidem, sed jam passim corrupto, fluxisse, e quo ceteri nostri Codices manarant. Et (quod ad illam Valesii sententiam roborandam accedit) idem fere de Codice illo, ex quo *Excerpta de Virtutibus & Vitiis* ducta sunt, statuendum videtur; quatenus quidem ex Lectionibus illis colligi potest, quas ad loca nonnulla libri secundi, quarti & quinti ex *Codice Peiresciano* citavit Valesius. [r])

9. PEROTTI *Codex Polybianus.*

PEROTTI *versio Latina quinque priorum Polybii librorum*, quam medio seculo XVto confectam supra monuimus, [s]) non ita est comparata, ut Editori Polybii eum præstare usum possit, quem in Appiani Editione versionem Petri Candidi nobis præstitisse olim prædicavimus. [t]) Neque enim verbum e verbo expressit Perottus; sed bene secum agi judicavit, si sententiarum summam quocumque modo, dummodo bene latine, repræsentaret: ubi vero diffi-

q) Vide Adnotationes ad Testimonia de Appiano, Tomo III. nostri Appiani p. 898 sq.

r) In fine Excerptorum de Virt. & Vitiis p. 123. (T. III. edit. Ernest. p. 325.)

s) Sect. I. n. I.

t) Præfat. ad Appianum p. V.

difficultatis nonnihil græca ſcriptura habebat, plerumque totum locum, non ſatis ſibi perceptum, callide transſiluit. Neque tamen idcirco prorſus negligendum hoc qualecumque ſubſidium putavi: ſed, quibuscumque in locis dubitationis aliquid Græcus contextus habebat, Verſionem hanc conſului. Vnde cognovi, exemplum, quod ante oculos habuerat Perottus, multum abfuiſſe ab illarum membranarum præſtantia, quarum Lectiones Spalletto debemus. Itaque ſi ſuſpicari fas eſt, ſupereſſe ad hunc diem in Vaticana Bibliotheca exemplum illud quo uſus olim hic Interpres eſt; fuerit fortaſſe Codex ille, quem in indice Codicum Vaticanorum Polybii jam olim mecum communicato idem Spallettus his verbis commemoravit: *Codex Vat. Græcus Bombycinus, in folio parvo, ſignatus numero 1005. continet eosdem quinque libros Hiſtoriarum Polybii, ſcriptus Seculo XIII.* Quo de Codice quoniam nihil præterea habeo compertum, planius judicabunt ii, quibus eumdem excutere licebit vacabitque.

10. CODICES VENETI;

in uſum a nobis non vocati.

In iſto, quem adhuc expoſuimus, Codicum adparatu, quibus ad emendandum Polybium nobis licuit uti, non opus eſſe viſum eſt, ut de illorum collatione, quos in Venetis Bibliothecis exſtare noveramus, admodum eſſemus ſoliciti: quippe e quibus ne notabilis quidem ulla ad eas copias, quas haberemus, acceſſio poſſe derivari videbatur. Ex tribus *Codicibus Venetis*, quorum ad me notitia pervenit, eum qui *in Bibliotheca Dominicanorum* eſt, cum primo noſtro Regio arctiſſimo cognationis vinculo eſſe conjunctum, ſupra vidimus.[u]) In *Marciana Bibliotheca* eſt unus membranaceus, *No. CCCLXIX.* Beſſarionis Cardinalis ſumtibus ſcriptus a Georgio Zangaropulo Cretenſi

u) Hac Sect. IV. n. 3.

A. C. 1470. qui in Catalogo Græcorum D. Marci Bibliotheca Manuſcriptorum p. 175 ſq. recenſetur. Qui codex, ſicut nec a vetuſtate magnopere eſt commendabilis, ſic & alia ratione a doctis viris, qui Catalogum illum ediderunt, inferior judicatus fuiſſe videtur altero Codice ejusdem Bibliothecæ, chartaceo, *No. CCCLXXI.* ſignato. Certe hunc alterum, (quamquam nec hujus ætas ultra XVtum ſeculum adſcendit;) non priorem illum Beſſarionis Codicem, dignum judicarunt, e quo ſpecimina quædam diſcrepantiarum Lectionis expromerent. (p. 176 ſq.) Quibus ex ſpeciminibus ſicut per ſe minime ſpernendum eſſe hunc codicem intellexi, ſic cum Florentinis Codicibus in Lectionibus etiam ſingularibus (ubi a Vaticano exemplari aberrarunt iſti) adeo pertinaciter conſpirantem cognovi, ut pæne perſuaſum habeam, eſſe ex illorum altero, & quidem ex Laurentiano-Mediceo, Venetum hunc deſcriptum. Sed & priorem illum Marcianum, qui Beſſarionis olim fuerat, ſi cui forſan aliquando vacaverit excutere; videndum erit, an ex altero Florentino, qui fons eſt Medicei, deſcriptus ſit. Certe ex illa Abbatia Benedictinorum Florentina alios etiam codices in uſum ſuum deſcribendos mutuatum eſſe Beſſarionem Cardinalem, diſcimus ex Montfaucon Biblioth. Msstorum T. I. p. 415. E.

II. CODEX REGIVS B. *recentiſſimus.*

Accedo tandem ad illum Codicem, quem *Reg. B.* inſignivimus, quo fere unico ad emendandos quinque priores Polybii libros uſus eſt Iſ. Caſaubonus. [w]) Is in Catalogo Codicum Græcorum Msstorum *Bibliothecæ Regiæ* ſignatus eſt *Codex MDCXLIX.* breviterque ſic deſcribitur: *chartaceus, Fonteblandenſis. Polybii Hiſtoriarum libri V. manu Angeli Vergecii.* Nempe & nota erat ſolertiſſi-

w) Vide ſupra, Sect. II. n. 4.

lertiſſimi illius Calligraphi manus, ad cujus exemplum exſculpti ſunt elegantiſſimi illi characteres græci, quibus Robertus Stephanus in regio Typographeo olim uſus eſt, & ipſe artifex nomen ſuum ſubſcripſit his verbis: Ἐγεγράφει (ἐγράφη voluerat) ἐν Λευτικίᾳ τῶν Παρησίων, ἐπὶ βασιλέως Ἐῤῥίκου β´ου. χειρὶ Ἀγγέλου Βεργικίου τοῦ Κρητός, αῶ. φῶ. μζῶ. id eſt: *Scriptus liber Lutetiæ Pariſiorum, regnante Henrico II. manu Angeli Vergecii Cretenſis, anno 1547.* Iam quod ex ipſa hac notatione & temporis & loci, quibus ſcriptus hic Codex eſt, ſuſpicari ſtatim licebat, *eſſe illum ad exemplum Editionis Obſopœi deſcriptum*, quæ decimo ſeptimo anno ante in lucem prodierat; id curatior Codicis excuſſio atque perluſtratio manifeſtiſſimum nobis fecit. Etenim non ſolum Lectiones, ſive bonas, ſive corruptas, quæ ex Bavarico Codice in Obſopœi editionem derivatæ ſunt nec in ullo alio ſcripto libro reperiuntur, plerumque repræſentat hic Regius: ſed & infinitis in locis, ubi in impreſſo exemplo, ſive editoris errore, ſive operarum culpa, perperam diſceſſum eſt a Bavarico exemplari, fideliter ſcripturam editionis Hagenoënſis expreſſit Calligraphus: veluti I. 1, 5. ἐπικρατιθέντα per ι pro η; & ibid. ἔπεσσε, quod (ex ignorato ſcripturæ nexu, quo literæ ε & σ junctæ erant in Cod. Bav.) Obſopœus dederat pro ἔπεσε. Tum I. 1, 6. μαθύματα pro μαθήματα. Cap. 2, 3. quum ante Λακεδαιμόνιοι, neſcio quo caſu, breve aliquod ſpatium in edit. Obſop. vacuum eſſet relictum, idem obſervavit ſcriba codicis noſtri. Sic cap. 2, 6. cum eadem editione dat ἐπέβαλον τὸ pro ἐπεβάλοντο. Cap. 14, 1. παρωξυνθῆν' pro παρωξύνθην. 14, 3. poſt πάντα cum Obſ. male omiſit verbum δοκοῦσιν. I. 78. 5. quum poſt διαπορεῦντος ſimilitudine terminationis deceptus Obſopœus vel typographus quatuor verba omiſiſſent δ' ἀκμὴν καὶ διαπιστοῦντος, eadem codex noſter Reg. B. ignorat. Cum eodem Obſopœo III. 10, 2. ubi in Bav. varietas le-

 ctionis

ctionis (Γϱ'. ἦν) in margine fuerat notata, γὰϱ ἦν scripsit: & quæ sunt ejusdem generis alia, qualibet pagina magno numero occurrentia. At rursus tamen idem Codex bene multis in locis, & eis præsertim quæ insigniori quodam modo erant corrupta, ab Obsopœo discedit, ac vel easdem ibi Lectiones exhibet quas dant alii vetustiores Codices, vel alias quæ specie quadam veri commendabiles possunt videri. Quæ discessiones ab exemplari quum ex scribæ ingenio, quem non nimis sane doctum fuisse adparet, non potuerint proficisci; ex diligenti hujus Codicis cum ceterorum Codicum nostrorum Lectionibus collatione intellexi, necesse esse, ut exemplum illud editionis Obsopœi, e quo Vergecius Polybium descripsit, prius cum vetustiore aliquo Codice fuerit collatum, ex eoque ad ea loca, quæ gravius videbantur laborare, meliores Lectiones adnotatas in margine habuerit, neglectis levioribus impressi exempli mendis, facile ex ingenio usuque inter legendum corrigendis. Et vetustiorem quidem illum, quem dico, codicem intellexi vel unum ex *Florentinis* nostris esse debere, vel cum his proxime conjunctum *Venetum* Marcianum, de quo paulo ante dixi. [x]) Sed præter Lectiones ex Scripto libro excerptas, in eodem exemplo editionis Obsopœi necesse est multas adnotatas fuisse Emendationes ex conjectura docti viri nescio cujus ductas; quarum alias, pariter atque veteris Codicis lectiones, in contextum recepit Vergecius; alias in ora libri, adjecta

x) *Venetiis* Lutetiam a Francisco I. rege vocatum fuisse Vergecium, discimus ex *Memoire Historique sur la Bibliotheque du Roi*, Tomo I. Catalogi Libror. Impress. p. XI. Suspicari etiam licet, *Lazarum Baysium*, Francisci I. ad Venetos legatum, quem magno studio Venetiis in excutiendos Græcorum Historicorum codices per id tempus incubuisse constat, (conf. supra, Sect. I. n. 3. & Præfat. nostram ad Appianum p. VII. not. *b*.) exemplum editionis Obsopœi suum in usum fortasse cum Veneto Codice collatum Lutetiam reportasse, ex eoque exemplo Codicem hunc Regium deinde a Vergecio esse descriptum.

jecta nota ἴσως, reliquit. Et in illis quidem Emendationibus ex conjectura ductis sunt nonnullæ neutiquam spernendæ, quas recte adoptavit etiam Casaubonus: sed sunt rursus complures, quæ παραδιορθώσεις potius cum Reiskio, quam διορθώσεις, fuerint nominandæ. Quo pertinet, verbi causa, quod lib. II. 39, 10. quum apud Obsopœum mendose legeretur σχεδὸν γὰρ τότε ἐλαχίστη ἦν ἡ τῶν Ἑλλήνων. εἴχοντο δὲ πλεῖον &c. turbatam videns vir doctus orationem, εἴχοντο δὲ in εἰκὸς δὲ mutatum voluerat, in quo obsequentem habuit Vergecium: quæ mutatio non video quo pacto placere Casaubono potuerit, quum ita sit ab hoc loco aliena, ut nihil possit esse magis. Non minus manifesta paradiorthosis est III. 21, 10. ubi, quum Obsopœus cum Bav. Aug. & Reg. A. dedisset ἄλλη τῆς ὁμολογουμένης θεωρίας, Vat. autem & Flor. ἀλλ' ἡ τῆς ὁμολογουμένης θεωρία, Criticus noster satis consultum laboranti orationi putavit, si scriberet ὅλης τῆς ὁμολογουμένης θεωρίας, quod ipsum expressit scriba hujus codicis Reg. B. Cujus auctoritatem quod hoc rursus loco secutus est Casaubonus, eo magis mirum debet videri, quo certior atque evidentior est Vrsini emendatio, quæ præsto fuerat doctissimo illi Editori. Mihi certe ita exceptione omni major illa visa est, ut non solum absque hæsitatione amplectendam, sed Casaubonianæ illius lectionis ne mentionem quidem in brevibus nostris scholiis faciendam putaverim, atque etiam oblitus sim verbo saltem ibidem monere, *ex conjectura Vrsini leviter mutatam esse mendosam librorum scripturam.* Longum est, alia ejusdem generis exempla nunc colligere. Illud unum, quamquam leve per se, tamen quoniam frequentissime recurrit, adhuc monebo; scilicet, pertinacissime sive a Vergecio sive ab illo viro qui exemplar, quo usus est hic scriba, correxerat, sperni illum Polybio fami-

liariſſimum uſum particulæ διότι pro ὅτι poſitæ; ita quidem ut conſtanter (pauciſſimis locis exceptis) in illo codice ὅτι legatur, ubi ceteri omnes Codices in διότι conſentiunt. Iam talis quum ſit ratio hujus Codicis, qualem expoſui; facile quidem intelligitur, parum quidem illum per ſe adjumenti ad expoliendum emendandumque Polybium addere nobis potuiſſe ad reliqua præſidia, quibus adſiuere nobis contigit. At tanto magis neceſſarium fuit, ut eumdem Codicem, cujus auctoritatem in multis rebus ſecutus eſt Caſaubonus, quam fieri poterat accuratiſſime perluſtraremus; quod hac una ratione perveniri poterat ad id, quod jam pridem a viris doctis in Caſauboniano Polybio deſideratum vidi, ſcilicet, ut præciſe conſtaret, quid ex antiquis Codicibus ſumſerit doctus ille Editor, quid ex ingenio ad poliendum hunc Scriptorem adtulerit.

12. CODEX REGIVS C.

Cum Codice Regio B. ita convenit is, quem *Regium C.* inſignivi, ut ex eodem exemplo cum altero illo deſcriptum hunc eſſe ſatis adpareat. Nam licet in nonnullis ſubinde ab illo diſcedat; tamen partim leviores ſunt ac fortuitæ aberrationes, partim varietates inde natæ, quod in eis locis, ubi in exemplari erat emendatio aut diſcrepans lectio ad marginem ſcripta, alter codex hanc expreſſit, alter ab impreſſo exemplari non receſſit; aut quod ex duabus conjecturis alius aliam in contextum receptam exhibet. Eſt autem codex hic *Reg. C.* membranaceus quidem, ſed formæ minimæ, quam duodenam vocare conſuevimus; ſcriptus (ut mihi quidem plane videtur) ejusdem *Vergecii* elegantiſſima manu: eſtque idem ipſe, qui olim *Iſ. Caſauboni* fuerat, quem a Verderio Lugdunenſi

dunensi dono sibi datum prædicavit.[y]) In prima membrana hæc scripta leguntur: *Isaacus Casaubonus, dono Verderii Lugdunensis.* Tum rursus: *Isaacus Casaubonus Puteanis Fratrib. D. D. 1609.* Hinc in Catalogo Biblioth. Regiæ, ubi *No. MDCCXCVI.* signatus est, *olim Puteanus* fuisse memoratur. Quod autem ibidem chartaceus esse perhibetur, ex errore factum est. Quoniam vero minuta est forma codicis, nec tamen minuta admodum scriptura; nonnisi *duos priores Polybii libros* volumen hoc, quod solum tractavit posseditque Casaubonus, complectitur. Exstat autem alterum etiam volumen, *duos sequentes libros, tertium & quartum,* complectens; quod, nescio quo casu, ab illo separatum, in *Bibliothecam Laudianam* migravit, quæ *Oxoniæ* cum Bodlejana est conjuncta. Nam qui ibi No. 498. insignitur Codex, quo continentur *Polybii Historiarum liber tertius & quartus græce eleganter scripti,*[z]) eum pariter *duodenæ formæ* esse Gronovius monuit, qui Lectiones ex illo Codice a se excerptas eidem exemplo suæ editionis adscripsit, cujus marginibus Lectiones etiam Augustanos ex Bœclero, & ad duos priores libros Lectiones ipsius nostri codicis Reg. C. (quem litera *G.* id est *Gallicum* designavit) inscripserat. Quarum ex Lectionum genio & ratione quum penitus perspexerim, esse illum *Oxonianum Codicem* continuationem hujus *Regii C.*; eumdem pariter, ne notas Codicum præter necessitatem multiplicarem, eadem nota *Reg. C.* insigniendum putavi.

Sed jam quum compluscula supersint, quæ vel de eis Codicibus, quibus in recensendis emendandisque ceteris

y) Vide supra, Sect. II. n. 4. & conf. Casauboni Epist. 89 & 93.

z) In Catalogo Librorum Msstorum Angliæ Tom. I. p. 50. & in Montfaucon Biblioth. Msstorum T. I. p. 649.

teris partibus Historiarum Polybii sumus usi, vel de aliis nonnullis rebus, ad hujus Editionis consilium rationemque pertinentibus, exponenda habemus: ne in vestibulo nobilissimi Antiquitatis monumenti diutius moremur studiosum Lectorem, finem hujus Praefationis hoc loco faciemus; & reliqua, de quibus praemonendus aequus Lector videtur, *secundo Tomo*, qui intra perbreve temporis spatium hunc consequetur, *Librumque quartum & quintum, cum sexti atque septimi reliquiis* comprehendet, praemittemus.

Scripsi Argentorati, mense Martio, anno Christi M.DCC.LXXXIX.

ΠΟΛΥ-

ΠΟΛΥΒΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

Prooemium Auctoris.

Εἰ μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀναγράφουσι τὰς πράξεις, παραλελεῖφθαι συνέβαινε τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἔπαινον· ἴσως ἂν ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων· διὰ τὸ μηδεμίαν ἑτοιμοτέραν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις διόρθωσιν, τῆς τῶν
2 προγεγενημένων πράξεων ἐπιστήμης. Ἐπεὶ δ᾽ οὔ τινες, οὐδ᾽ ἐπὶ ποσὸν, ἀλλὰ πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀρχῇ καὶ τέλει κέχρηνται τούτῳ· φάσκοντες, ἀληθινωτάτην μὲν εἶναι παιδείαν καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις, τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν· ἐναργεστάτην δὲ καὶ μόνην διδάσκαλον τοῦ δύνα-

Fructus Historiæ.

Cap. I. 1. *ἀναγράφωσι, pro ἀναγράφουσι, ex ingenio edidit Caſaubonus. Mox ἂν poſt ἴσως ignorant veteres libri.*

POLYBII
MEGALOPOLITANI
HISTORIARVM LIBER I.

Si eſſet ab iis, qui ante nos res geſtas memoriæ mandarunt, *Hiſtoriæ* ipſius prætermiſſa *laudatio;* neceſſe forſitan foret, omnes ad hoc genus commentariorum potiſſimum probandum ſtudioſeque excipiendum cohortari; quum nulla ſit mortalibus ad proficiendum via expeditior, quam rerum ante actarum ſcientia. Verum quoniam non aliqui, neque aliquatenus, ſed prope dixerim omnes, hoc & exordio ſcribendi & exitu uſi ſunt, ut dicerent, *veriſſimam inſtitutionem præparationemque ad gerendam rempublicam, eſſe doctrinam eam, quæ ex Hiſtoria paretur; magiſtramque clariſſimam* atque

δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑπο-
φέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν·
δῆλον, ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι καθήκειν, περὶ τῶν 3
καλῶς καὶ πολλοῖς εἰρημένων ταυτολογεῖν, ἥκιστα
δ' ἡμῖν. Αὐτὸ γὰρ τὸ παράδοξον τῶν πράξεων, 4
ὑπὲρ ὧν προῃρήμεθα γράφειν, ἱκανόν ἐστι προκα-
λέσασθαι καὶ παρορμῆσαι πάντα καὶ νέον καὶ πρεσ-
βύτερον, πρὸς τὴν ἔντευξιν τῆς πραγματείας.
Τίς γὰρ οὕτως ὑπάρχει φαῦλος ἢ ῥάθυμος ἀνθρώ- 5
πων, ὃς οὐκ ἂν βούλοιτο γνῶναι, πῶς, καὶ τίνι γένει
πολιτείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ
τὴν οἰκουμένην οὐχ ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτε-
σιν, ὑπὸ μίαν ἀρχὴν ἔπεσε τὴν Ῥωμαίων; ὃ πρότε-
ρον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. Τίς δὲ πάλιν οὕτως 6
ἐκπαθὴς πρός τι τῶν ἄλλων θεαμάτων ἢ μαθημά-
των, ὃς προὐργιαίτερον ἄν τι ποιήσαιτο τῆσδε τῆς
ἐμπειρίας;

Historiæ Romanæ præstantia.

Ὡς

atque unicam, quæ fortunæ mutationes generose doceat ferre, alienorum esse casuum recordationem: palam est, nemini convenire, ut, quæ recte ab aliis, & iis quidem multis, dicta sunt, eadem repetat; omnium vero minime nobis. Ipsa enim rerum, de quibus dicturi sumus, inopinata novitas vel per se facile quemvis alliciet incitabitque, sive juvenem, sive seniorem, ad Historiæ hujusce lectionem. Nam quis erit adeo levis homo aut ignavus, quin scire cupiat, *qua ratione, & quo rerum administrandarum genere, universus prope Orbis terrarum annis fere* LIII *sub unius imperium, populi scilicet Romani, fuerit redactus?* quod quidem numquam antea factum invenitur. Rursus vero, quis ullum aliud vel spectaculi vel disciplinæ genus adeo perdite adamaverit, ut harum rerum cognitione quidquam ei sit antiquius?

2. Quod

II. Imperii Romani cum aliis imperiis comparatio.

Ὡς δ᾽ ἔστι παράδοξον καὶ μέγα τὸ περὶ τὴν
ἡμετέραν ὑπόθεσιν θεώρημα, γένοιτ᾽ ἂν οὕτω μά-
λιστα ἐμφανὲς, εἰ τὰς ἐλλογιμωτάτας τῶν προγε-
γενημένων δυναστειῶν, περὶ ἃς οἱ συγγραφεῖς τοὺς
πλείστους διατέθεινται λόγους, παραβάλλοιμεν καὶ
2 συγκρίναιμεν πρὸς τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχήν. Εἰσὶ δ᾽
αἱ τῆς παραβολῆς ἄξιαι καὶ συγκρίσεως αὗται.
Πέρσαι κατά τινας καιροὺς μεγάλην ἀρχὴν κατε-
κτήσαντο καὶ δυναστείαν· ἀλλ᾽ ὁσάκις ἐτόλμησαν
ὑπερβῆναι τοὺς τῆς Ἀσίας ὅρους, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς
3 ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν ἐκινδύνευσαν. Λακε-
δαιμόνιοι πολλοὺς ἀμφισβητήσαντες χρόνους ὑπὲρ
τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἐπειδή ποτ᾽ ἐκράτησαν,
4 μόλις ἔτη δώδεκα κατεῖχον αὐτὴν ἀδήριτον. Μα-
κεδόνες τῆς μὲν Εὐρώπης ἦρξαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν
Ἀδρίαν τόπων, ἕως ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμόν· ὃ
βραχὺ παντελῶς ἂν φανείη μέρος τῆς προειρημένης
χώρας.

II. 3. ἡγεμονίας. ἡγεμονείας *edd. cum plerisque msstis & h. l. & sæpius aliâs.* Ibid. ἐκράτησαν. ἐπεκράτησαν *Aug. Tum pro* κατεῖχον, *corrupte mssti omnes habent* κατεῖδον.

2. Quod autem inopinatæ novitatis plenum & magnificum sit nostræ scriptionis argumentum, ita facillime manifestum erit: si nobilissimæ quæque priorum temporum dynastiæ, de quibus ut plurimum exstant historiæ, cum Romano imperio componantur ac comparentur. Sunt vero dignæ componi compararique hæ. Fuit aliquando *Persarum* magnum imperium ac dominatio: sed quoties Asiæ fines transgredi sunt ausi, non solum de imperio, verum & de propria salute, sunt periclitati. *Lacedæmonii*, quum de principatu Græciæ perdiu contendissent, atque illum tandem obtinuissent, vix annos duodecim sine certamine eum tenuerunt. *Macedonum* in Europa regnum ab Adriatico mari ad Istrum usque flumen patuit; quæ pars prædictæ Europæ exigua utique videri debet. Adjecere

Imperii Rom. cum aliis comparatio.

χώρας. μετὰ δὲ ταῦτα προσέλαβον τὴν τῆς Ἀσίας 5
ἀρχὴν, καταλύσαντες τὴν τῶν Περσῶν δυναστείαν.
ἀλλ' ὅμως οὗτοι, πλείστων δόξαντες καὶ τόπων καὶ
πραγμάτων γενέσθαι κύριοι, τὸ πολὺ μέρος ἀκμὴν
ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον. Σικελίας μὲν 6
γὰρ καὶ Σαρδοῦς, καὶ Λιβύης, οὐδ' ἐπεβάλοντο κα-
θάπαξ ἀμφισβητεῖν· τῆς δὲ Εὐρώπης τὰ μαχιμώ-
τατα γένη τῶν προσεσπερίων ἐθνῶν, ἰσχνῶς εἰπεῖν,
οὐδ' ἐγίνωσκον. Ῥωμαῖοί γε μὴν, οὐ τινὰ μέρη, σχε- 7
δὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον
αὐτοῖς, ζηλωτὸν μὲν τοῖς νῦν οὖσιν, ἀνυπέρβλητον
δὲ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ὑπεροχὴν κατεσκεύασαν δυ-
ναστείας. Τούτων μέν τοι τὰ πολλὰ διὰ τῆσδε τῆς 8

Hiſtoria Pragmatica.

γραφῆς ἐξέσται σαφέστερον κατανοεῖν· ὁμοίως δὲ
καὶ περὶ τοῦ, πόσα καὶ πηλίκα συμβάλλεσθαι πέ-
φυκε

7 ſq. *A verbis* ὑπήκοον αὐτοῖς, *usque* γραφῆς ἐξέσται, *pluribus ſparſim lacunis hiant ſcripti omnes libri, quas ex conject. ſuppleverunt Vrſinus & Caſaub.* 8. Τούτων. Περὶ τούτων *malim.*

cere deinde iidem Aſiæ imperium, everſo Perſarum dominatu. Verumtamen etiam hi, quorum imperium & quam latiſſime porrigi & potentiſſimum eſſe viſum eſt, maximam adhuc orbis partem nihil quidquam ad ſe pertinere ſunt paſſi. Nam de Sicilia, de Sardinia, de Africa, ne contendere quidem in animum umquam Macedones induxerunt; pugnaciſſimas vero Europæ nationes ad occaſum ſitas, vix ac ne vix quidem (ne quid amplius dicam) notas habuerunt. At *Romani*, non partibus ſolummodo aliquot, ſed univerſo fere terrarum orbe in jus ditionemque ſuam coacto, imperium ſuum in tantum evexerunt faſtigium; ut prædicare quidem illius felicitatem præſens ætas merito queat, ſuperare vero illud nulla umquam ſecula ſint valitura. Sed hæc quidem maximam partem ex ipſa hac ſcriptione noſtra planius cognoſcere licebit: ſimulque intelligetur, quot quantasque utilitates ſtudioſis adferre illud genus hiſtoriæ conſcribendæ poſſit, quod in rerum geſtarum

φυκε τοῖς φιλομαθοῦσιν ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπος.

Ἄρξει δὲ τῆς πραγματείας ἡμῖν, τῶν μὲν χρόνων Ὀλυμπιὰς ἑκατοστή τε καὶ τετ]αρακοστή· τῶν δὲ πράξεων, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ὁ προσαγορευθεὶς Συμμαχικὸς πόλεμος, ὃν πρῶτον ἐξήνεγκε μετ' Ἀχαιῶν πρὸς Αἰτωλοὺς Φίλιππος, Δημητρίου μὲν υἱὸς, πατὴρ δὲ Περσέως· παρὰ δὲ τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσιν, ὁ περὶ Κοίλης Συρίας, ὃν Ἀντίοχος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐπολέμησαν πρὸς
2 ἀλλήλους· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην τόποις, ὁ συστὰς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ὃν οἱ πλεῖστοι προσαγορεύουσιν Ἀννιβιακόν. ταῦτα δ' ἐστὶ συνεχῆ τοῖς τελευταίοις τῆς Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου
3 συντάξεως. Ἐν μὲν οὖν τοῖς πρὸ τούτων χρόνοις, ὡσανεὶ σποράδας εἶναι συνέβαινε τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις· διὰ τὸ καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ

III. Princeps institutum Polybii.

A 3 συντε-

III. 2. *Vulgo omnes mss. & edd.* τελευτ. τῆς παρὰ τοῦ Σικυων. συντ. 3. *A verbo* πράξεις *usque* πεπραγμένων, *rursus hiatibus deformes sunt membranæ, boc fere modo:* πράξεις — — τὸ καὶ τὰς ἐπι-

gestarum ratione atque caussis accurate explicandis versatur, quam *Pragmaticam Historiam* vocamus.

3. Initium vero scriptionis nobis erit, si tempora spectes, *Olympias centesima quadragesima:* si res gestas, *bellum* apud Græcos quidem *Sociale*, quod primum cum Achæis adversus Aetolos Philippus suscepit, Demetrii filius, Persei pater; apud Asianos vero, *bellum Cœlesyriacum* inter Antiochum & Ptolemæum Philopatorem; in Italia autem & Africa, quod Romani & Carthaginienses inter sese gesserunt, quod *bellum Hannibalicum* vulgo vocant. Sunt autem hæc iis cohærentia, quæ *Aratus Sicyonius* opere extremo narrat. Jam quæ ante ista tempora per orbem terrarum gesta sunt, ea quasi sparsa divulsaque erant; quum, ut locorum intervallis,

συντελείας αὐτῶν, ὡς καὶ κατὰ τόπους, διαφέρειν ἕκαστα τῶν πεπραγμένων. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν 4 καιρῶν οἱονεὶ σωματοειδῆ συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν ἱστορίαν, συμπλέκεσθαί τε τὰς Ἰταλικὰς καὶ Λιβυκὰς πράξεις ταῖς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς, καὶ πρὸς ἓν γίγνεσθαι τέλος τὴν ἀναφορὰν ἁπάντων. Διὸ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῶν 5 πραγματείας, ἀπὸ τούτων πεποιήμεθα τῶν καιρῶν. τῷ γὰρ προειρημένῳ πολέμῳ κρατήσαντες Ῥωμαῖοι 6 Καρχηδονίων, καὶ νομίσαντες τὸ κυριώτατον καὶ μέγιστον μέρος αὐτοῖς ἠνύσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιβολὴν, οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐθάρσησαν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, καὶ περαιοῦσθαι μετὰ δυνάμεων εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους. Εἰ μὲν οὖν ἡμῖν ἦν συνήθη καὶ γνώ- 7 ριμα τὰ πολιτεύματα, τὰ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς ἀμφισβητήσαντα, ἴσως οὐδὲν ἂν ἡμᾶς ἔδει περὶ τῶν

Historia Polybiana, velut unum corpus.

In gratiam Græcorum scribit Polybius.

ἐπιβολὰς — — δὲ συντελείας αὐτ — — — καὶ κατὰ τὸ — — — ειν ἕκαστα — — — ενων. 6. μετὰ δυνάμεων. Alii μετὰ δυνάμεως.

lis, sic & consiliorum rationibus, & rerum susceptarum exitu, singula eorum essent disjuncta. Ab istis vero temporibus, ut in unum quasi corpus coiret Historia, evenit; utque res Italicæ ac Libycæ Asiaticis & Græcis miscerentur, & omnes ad unum finem referrentur. Idcirco, & nos opus hoc, quo illa descripsimus, inde sumus exorsi. Nam quum eo, quod diximus, bello Romani Carthaginienses superassent; rati, potissimam ab se maximamque partem, ad capessendum universi orbis imperium, esse confectam; ita demum, ac tum primum, ad reliqua manus ausi sunt porrigere, & cum in Græciam tum in Asiaticas regiones exercitus suos transmittere. Equidem si vulgo notæ nostris hominibus essent istæ Respublicæ, quæ de summa rerum inter se contenderunt; nihil fortasse necesse nobis esset superiora attin-

τῶν πρὸ τοῦ γράφειν· ἀπὸ ποίας προθέσεως ἢ δυνάμεως ὁρμηθέντες, ἐνεχείρησαν τοῖς τοιούτοις καὶ
8 τηλικούτοις ἔργοις. Ἐπεὶ δ' οὔτε τοῦ Ῥωμαίων, οὔτε τοῦ Καρχηδονίων πολιτεύματος πρόχειρός ἐστι τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἡ προγεγενημένη δύναμις, οὐδ' αἱ πράξεις αὐτῶν· ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι, συντάξασθαι ταύτην καὶ τὴν ἑξῆς βίβλον πρὸ τῆς
9 ἱστορίας· ἵνα μηδεὶς, ἐπιστὰς ἐπ' αὐτὴν τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν, τότε διαπορῇ, καὶ ζητῇ, ποίοις διαβουλίοις ἢ ποίαις δυνάμεσι καὶ χορηγίαις χρησάμενοι Ῥωμαῖοι, πρὸς ταύτας ὥρμησαν τὰς ἐπιβολὰς, δι' ὧν καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης
10 τῆς καθ' ἡμᾶς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς· ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν βίβλων καὶ τῆς ἐν ταύταις προκατασκευῆς δῆλον ᾖ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ὅτι καὶ λίαν εὐλόγοις ἀφορμαῖς χρησάμενοι, πρός τε τὴν ἐπίνοιαν ὥρμησαν, καὶ πρὸς τὴν συντέλειαν ἐξίκοντο τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας.

Libri duo priores præmittuntur velut Præparatio.

 Τὸ

8. τοῦ Ῥωμαίων. *Alii* τοῦ τῶν Ῥωμ. & τοῦ τῶν Καρχ.

attingere: quo nempe proposito, aut quibus freti viribus, tale tantumque opus inceptarint. Nunc quoniam & Romanorum & Carthaginiensium vires, quas prius habuerunt, & res, quas ante gesserunt, Græcorum plerisque non satis cognitæ sunt, faciendum putavimus, ut hunc & sequentem librum reliquæ Historiæ præmuniremus: ne quis forte, rerum ipsarum expositioni unice intentus, hæreat deinde, & quærere incipiat, quibus tandem consiliis, quibusve viribus atque opibus instructi Romani ad eiusmodi incepta animum adjecerint, per quæ & terram & mare nostrum universum potestati suæ subjecerunt: sed ut ex *Præparatione*, duobus hisce libris comprehensa, intelligant lectores, sane quam probabiles fuisse Romanis rationes, & idonea præsidia, ut & animo conciperent, & ad extremum consequerentur imperium hoc & orbis terrarum dominatum.

4. Quod

IV. Res Roman. cum omnium gentium rebus connexæ.

Τὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον, καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, τοῦτό ἐστιν· ὅτι, καθάπερ ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος, καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν· οὕτω καὶ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης, ᾧ κέχρηται πρὸς τὴν τῶν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν. καὶ γὰρ τὸ προκαλεσάμενον ἡμᾶς καὶ παρ- 2
ορμῆσαν πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἱστορίας, μάλιστα τοῦτο γέγονε· σὺν δὲ τούτῳ, καὶ τὸ, μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιβεβλῆσθαι τῇ τῶν καθόλου πραγμάτων συντάξει· πολὺ γὰρ ἂν ἧττον ἔγωγε πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφιλοτιμήθην. νῦν δ' ὁρῶν, τοὺς μὲν κα- 3
τὰ μέρος πολέμους καί τινας τῶν ἅμα τούτοις πράξεων καὶ πλείους πραγματευομένους, τὴν δὲ καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίαν τῶν γεγονότων, πότε καὶ

Historia universalis.

4. Quod enim operis nostri proprium est, nostraque ætate mirandum accidit, illud est: quod, sicut Fortuna res prope universas totius, qua habitatur, orbis in unam partem inclinavit, atque omnia ad unum eumdemque scopum vergere coëgit, ita & nos scriptione hac sub unum quasi conspectum lectoribus ponere possumus, quonam modo ad operis hujus universi consummationem ipsa Fortuna se gesserit. Etenim fuit hoc inprimis etiam, quod me excitavit impulitque, ut historiam susciperem scribendam: cui accedebat, quod nemo memoria nostra *Historiam universalem* conscribere erat aggressus; nam alioquin minus equidem ad id studii attulissem. Nunc, quum viderem, particulatim quidem gesta bella, & nonnulla, quæ temporibus iisdem evenerant, a pluribus esse memoriæ mandata; *universa autem administratio, res omnes per orbem terrarum gestas complectens, quando cœperit exsistere, & quibus ab initiis profe-*

καὶ πόθεν ὡρμήθη, καὶ πῶς ἔσχε τὴν συντέλειαν Historia universalis.
ταύτην, οὐδ᾽ ἐπιβαλλόμενον οὐδένα βασανίζειν, ὅσον-
4 γε καὶ ἡμᾶς εἰδέναι· παντελῶς ὑπέλαβον ἀναγκαῖον
εἶναι τὸ μὴ παραλιπεῖν, μηδ᾽ ἐᾶσαι παρελθεῖν ἀνε-
πιστάτως τὸ κάλλιστον ἅμα καὶ ὠφελιμώτατον
5 ἐπιτήδευμα τῆς τύχης. πολλὰ γὰρ αὕτη καινο-
ποιοῦσα, καὶ συνεχῶς ἐναγωνιζομένη τοῖς τῶν ἀν-
θρώπων βίοις, οὐδέπω τοιόνδ᾽ ἁπλῶς οὔτ᾽ εἰργάσα-
το ἔργον, οὔτ᾽ ἠγωνίσατο ἀγώνισμα, οἷον τὸ καθ᾽
6 ἡμᾶς. Ὅπερ ἐκ μὲν τῶν κατὰ μέρος γραφόντων
τὰς ἱστορίας, οὐχ οἷόν τε συνιδεῖν· εἰ μὴ καὶ τὰς
ἐπιφανεστάτας πόλεις τὶς κατὰ μίαν ἑκάστην
ἐπελθὼν, ἢ καὶ νὴ Δία γεγραμμένας χωρὶς ἀλλή-
λων θεασάμενος, εὐθέως ὑπολάβοι κατανενοηκέναι
καὶ τὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης σχῆμα, καὶ τὴν σύμπα-
σαν αὐτῆς θέσιν καὶ τάξιν· ὅπερ ἐστὶν οὐδαμῶς
7 εἰκός. Καθόλου μὲν γάρ ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ πε-

IV. 3. ἐπιβαλλόμενον. Alii ἐπιβαλόμενον.

profecta sit, quove modo ad finem perducta, id vero neminem (quod equidem sciam) ne in animum quidem induxisse examinare: omnino non committendum putavi, ut sileretur inobservatumque transmitteretur pulcerrimum atque utilissimum Fortunæ institutum. Hæc enim, multa quotidie nova moliens, & in rebus humanis suarum virium specimen continue edens, nullum plane ad hoc tempus neque opus simile fecerat, neque certamen ullum, quale nostra memoria, certaverat. Id vero ex iis, qui particulatim res gestas scripserunt, cognosci non potest: nisi forte aliquis, ubi nobilissimas urbes sigillatim adierit, aut etiam vel pictas solum in tabula fuerit contemplatus, statim putaturus sit, totius quoque orbis figuram, universumque adeo illius situm atque ordinem probe se perspexisse; quod penitus a ratione est alienum. Omnino enim, meo quidem judicio,

Ex disjectis membris non licet judicare de Toto.

πεισμένοι διὰ τῆς κατὰ μέρος ἱστορίας μετρίως συνόψεσθαι τὰ ὅλα, παραπλήσιόν τι πάσχειν, ὡς ἂν εἴ τινες ἐμψύχου καὶ καλοῦ σώματος γεγονότος διεῤῥιμμένα τὰ μέρη θεώμενοι, νομίζοιεν ἱκανῶς αὐτόπται γίγνεσθαι τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ζώου καὶ καλλονῆς. εἰ γάρ τις, αὐτίκα μάλα συνθεὶς, καὶ 8
τέλειον αὖθις ἀπεργασάμενος τὸ ζῶον τῷ τε εἴδει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐπρεπείᾳ, κἄπειτα πάλιν ἐπιδεικνύοι τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις· ταχέως ἂν οἶμαι πάντας αὐτοὺς ὁμολογήσειν, διότι καὶ λίαν πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν, καὶ παραπλήσιοι τοῖς ὀνειρώττουσιν ἦσαν. ἔννοιαν μὲν γὰρ λαβεῖν ἀπὸ 9
μέρους τῶν ὅλων δυνατόν· ἐπιστήμην δὲ καὶ γνώμην ἀτρεκῆ ἔχειν, ἀδύνατον. διὸ παντελῶς βραχύ τι 10
νομιστέον συμβάλλεσθαι τὴν κατὰ μέρος ἱστορίαν πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐμπειρίαν καὶ πίστιν. ἐκ μέντοι 11
γε τῆς ἁπάντων πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς καὶ παραθέ-

8. *Mendose insiti omnes* ἐπιδεικνύει *in indicat. &* *mox* παραπλήσιον.

cio, qui sibi persuadent e particulari historia summæ rei notitiam satis commode parari posse, similes sunt iis, qui disjecta membra corporis ante animati ac pulcri intuentes, abunde satis spectatam sibi crediderint animalis ipsius vivi vim ac pulcritudinem. Nam si quis illa membra repente in unum componere, & denuo integrato animali suam formam & decorem, qui vivo inerat, reddere posset, atque ita rursus iisdem ipsis illud ostenderet; omnes, credo, statim confessuri essent, longe se antea a rei veritate abfuisse, non multo secus atque eos, qui somnia vident. Quippe ex parte potest quidem de toto subire animum aliqua cogitatio; at scientia & cognitio vera haberi nequaquam potest. Quamobrem ita existimare debemus: parum omnino singularum partium historiam ad rerum universarum conferre notitiam & fidem: quam ex sola cunctarum inter se partium conne-

ϱαθέσεως, ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφοϱᾶς, μόνως ἄν τις ἐφίκοιτο· καὶ δυνηθείη, κατοπτεύσας, ἅμα καὶ τὸ χϱήσιμον καὶ τὸ τεϱπνὸν ἐκ τῆς ἱστοϱίας λαβεῖν.

V. Transitus ad ipsum Argumentum.

Ὑποθησόμεθα δὲ ταύτης ἀϱχὴν τῆς βίβλου, τὴν πϱώτην διάβασιν ἐξ Ἰταλίας Ῥωμαίων. αὕτη δ' ἐστὶ συνεχὴς μὲν τοῖς ἀφ' ὧν Τίμαιος ἀπέλιπε· πίπτει δὲ κατὰ τὴν ἐννάτην καὶ εἰκοστὴν πϱὸς ταῖς
2 ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα. Διὸ καὶ ϱητέον ἂν εἴη, πῶς, καὶ πότε, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τίσιν ἀφοϱμαῖς μετὰ ταῦτα χϱησάμενοι, διαβαίνειν ὥϱμησαν εἰς Σικελίαν· ταύτῃ γὰϱ τῇ γῇ πϱῶτον
3 ἐπέβησαν τῶν ἐκτὸς τόπων τῆς Ἰταλίας. καὶ ϱητέον αὐτὴν τὴν τῆς διαβάσεως αἰτίαν ψιλῶς, ἵνα μὴ τῆς αἰτίας αἰτίαν ἐπιζητούσης, ἀνυπόστατος ἡ τῆς ὅλης
4 ὑποθέσεως ἀϱχὴ γένηται καὶ θεωϱία. Ληπτέον δὲ τοῖς

11. *Ante* λαβεῖν *repetunt* ἅμα *Vat. Flor. Ven. Reg. A.*

V. 1. ταύτης *posui ex Gronov. & Reiskii conjectura. Vulgo omnes* ταύτην ἀϱχὴν.

connexione & comparatione, item similitudine ac differentia, aliquis consequatur; eoque modo in penetralia admissus historiæ, & utilitatem & voluptatem ex ea poterit capere.

5. *Initium* vero ac veluti fundamentum *hujus Libri* nobis erit: *prima Romanorum extra Italiam trajectio;* quæ cum illis rebus cohæret, in quibus *Timæi historia* desinit, inciditque in tempora *Olympiadis* CXXIX. Dicendum igitur fuerit, quomodo, & quando, rebus in Italia constitutis, quibusque postea opportunitatibus usi, trajiciendi in Siciliam impetum ceperint: nam omnium extra Italiam regionum hanc primam Romani adierunt. Et caussa quidem hujus trajectionis ipsa per se nude exponenda est; ne, si caussa caussam requirat, nusquam stabile initium, unde proficiscatur, inveniat totius nostri argumenti tractatio. Sumendum

Initium paulo altius repetendum.

τοῖς καιροῖς ὁμολογουμένην καὶ γνωριζομένην ἀρχὴν παρ' ἅπασι, καὶ τοῖς πράγμασι δυναμένην αὐτὴν ἐξ αὐτῆς θεωρεῖσθαι· κἂν δέῃ, τοῖς χρόνοις βραχὺ προσαναδραμόντας, κεφαλαιώδη τῶν μεταξὺ πρά-
ξεων ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν. τῆς γὰρ ἀρχῆς 5
ἀγνοουμένης, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀμφισβητουμένης, οὐδὲ τῶν ἑξῆς οὐδὲν οἷόν τε παραδοχῆς ἀξιωθῆναι καὶ πίστεως· ὅταν δ' ἡ περὶ ταύτης ὁμολογουμένη παρασκευασθῇ δόξα, τότ' ἤδη καὶ πᾶς ὁ συνεχὴς λόγος ἀποδοχῆς τυγχάνει παρὰ τοῖς ἀκούουσιν.

VI. Pars Ior Præparationis. Res ante bellum Pun. I.

VI. Ἔτος μὲν οὖν ἐνειστήκει μετὰ μὲν τὴν ἐν Αἰγὸς
ποταμοῖς ναυμαχίαν ἐννεακαιδέκατον, πρὸ δὲ τῆς
ἐν Λεύκτροις μάχης ἑκκαιδέκατον· ἐν ᾧ Λακεδαιμό- 2
νιοι μὲν τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου λεγομένην εἰρήνην πρὸς
βασιλέα τῶν Περσῶν ἐκύρωσαν, καὶ ὁ πρεσβύτερος
Διονύ-

VI. 2. *Vulgo* ἐπὶ Ἀνταλκ. γενομένην, *contra vett. libror. fidem. Mox pro* Ἐλλέπορον, *est* Ἐλέπορον *apud Polyænum, &* Ἔλωριν *apud Diod. Siculum.* Ἔλωρον *malucrat Casaub. & in lat. vers.* Elorum *posuit.*

mendum vero principium est, quod & tempora certa apud omnes atque nota habeat, & res ejusmodi ut possit ipsum per se intelligi; etiamsi oporteat, repetitis paulo altius temporibus, medii intervalli res gestas summatim in memoriam revocare. Principium enim ubi ignoratur aut saltem incertum est; ibi, ne quæ sequuntur quidem, probari fidemque invenire possunt. Quod si curaveris, ut illud satis clarum firmumque sit; tum & consequens omnis oratio facilius se animis audientium legentiumve insinuabit.

6. ANNVS igitur agebatur post navalem ad Aegos flumen pugnam decimus nonus, ante Leuctricam vero decimus sextus; quo Lacedæmonii cum Persarum rege pacem *Antalcidicam*, quæ vocatur, composuerunt; & senior Dionysius,

Διονύσιος, τῇ περὶ τὸν Ἐλλέπορον ποταμὸν μάχῃ νενικηκὼς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνας, ἐπολιόρκει Ῥήγιον· Γαλάται δὲ κατὰ κράτος ἑλόντες αὐτὴν τὴν Ῥώμην κατεῖχον πλὴν τοῦ Καπιτωλίου.
3 πρὸς οὓς ποιησάμενοι Ῥωμαῖοι σπονδὰς καὶ διαλύ- Romani Italiam subigunt.
σεις εὐδοκουμένας Γαλάταις, καὶ γενόμενοι πάλιν ἀνελπίστως τῆς πατρίδος ἐγκρατεῖς, καὶ λαβόντες οἷον ἀρχὴν τῆς συναυξήσεως, ἐπολέμουν ἐν τοῖς ἑξῆς
4 χρόνοις πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας. Γενόμενοι δὲ ἐγκρατεῖς ἁπάντων τῶν Λατίνων, διά τε τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἐπιτυχίαν· μετὰ ταῦτα ἐπολέμουν Τυῤῥηνοῖς, ἔπειτα Κελτοῖς, ἑξῆς δὲ Σαυνίταις, τοῖς πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς ἄρ-
5 κτους συντερμονοῦσι τῇ τῶν Λατίνων χώρᾳ. Μετὰ δέ τινα χρόνον, Ταραντίνων διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων ἀσέλγειαν, καὶ τὸν διὰ ταῦτα φόβον, ἐπισπασαμένων Πύῤῥον, τῷ πρότερον ἔτει τῆς τῶν Γαλατῶν ἐφόδου, τῶν τε περὶ Δελφοὺς φθα-

nysius, superatis ad *Elleporum* amnem Græcis Italiam incolentibus, Rhegium obsidebat: quum urbem Romanam per idem tempus Galli vi captam, excepto Capitolio, tenerent. Quibuscum pacem ad victorum arbitrium pacti Romani, recuperata præter spem patria, ac velut inde initio sumto incrementi, bella insequentibus temporibus cum finitimis populis gessere. Igitur *Latinis* omnibus, partim virtute, partim felicitate armorum, subactis; posthæc *Etruscis*, tum *Gallis*, deinde *Samnitibus* bellum intulerunt, qui ad ortum & ad septentrionem Latinorum fines attingunt. Non multo post, quum accitus a *Tarentinis* metu Romanorum, quod eorum legatos per contumeliam violassent, *Pyrrhus* transisset in Italiam; (anno prius quam Græciam invaderent Galli, qui partim ad Delphos internecione deleti sunt,

Romani Italiam subigunt.

φθαρέντων, καὶ περαιωθέντων εἰς τὴν Ἀσίαν· Ῥω- 6
μαῖοι, Τυῤῥηνοὺς μὲν καὶ Σαυνίτας ὑφ᾽ αὑτοὺς πεποιημένοι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πολλαῖς μάχαις ἤδη νενικηκότες, τότε πρῶτον ἐπὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἰταλίας ὥρμησαν· οὐχ ὡς ὑπὲρ ὀθνείων, ἐπὶ δὲ τὸ πλεῖον ὡς ὑπὲρ ἰδίων ἤδη καὶ καθηκόντων σφίσι, πολεμήσοντες· ἀθληταὶ γεγονότες ἀληθινοὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἔργων, ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Σαυνίτας καὶ Κελτοὺς ἀγώνων. ὑποστάν- 7
τες δὲ γενναίως τὸν πόλεμον τοῦτον, καὶ τὸ τελευταῖον τάς τε δυνάμεις καὶ Πύῤῥον ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Ἰταλίας, αὖθις ἐπολέμουν καὶ κατεστρέφοντο τοὺς κοινωνήσαντας Πύῤῥῳ τῶν πραγμάτων. Γενό- 8
μενοι δὲ παραδόξως ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ ποιησάμενοι τοὺς τὴν Ἰταλίαν κατοικοῦντας ὑφ᾽ αὑτοὺς, πλὴν Κελτῶν· μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν τοὺς τότε κατέχοντας τὸ Ῥήγιον Ῥωμαίους.

Ἴδιον

ſunt, partim in Aſiam trajecerunt;) Romani, Etruſcis & Samnitibus dominationi ſuæ adjectis, multisque jam præliis ſuperatis Gallis Italiam incolentibus, tunc primum adverſus reliquas Italiæ partes arma promoverunt: veluti non tam de alienis, quam de ſuis jamjam & ad ſe pertinentibus, dimicaturi; poſtquam ex certaminibus cum Samnitibus Gallisque inſignem bellicarum artium uſum erant conſecuti. Igitur quum bellum hoc fortiter ſuſtinuiſſent, tandemque Pyrrhum cum ſuis copiis Italia expuliſſent; rurſus illos, qui Pyrrhi ſectam ſecuti erant, armis ſunt aggreſſi, eosque ſui juris fecerunt. Quibus omnibus contra opinionem hominum in poteſtatem redactis, cunctisque Italiæ populis, præter Gallos, ſibi ſubjectis; ſecundum hæc Romanos illos, qui *Rhegium* id temporis tenebant, obſidere inſtituerunt.

7. Sin-

Ἴδιον γάρ τι συνέβη καὶ παραπλήσιον ἑκατέραις
ταῖς περὶ τὸν πορθμὸν ἐκτισμέναις πόλεσιν· εἰσὶ δ'
2 αὗται, Μεσσήνη καὶ Ῥήγιον. Μεσσήνη μὲν γὰρ οὐ
πολλοῖς ἀνώτερον χρόνοις τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν,
Καμπανοὶ παρὰ Ἀγαθοκλεῖ μισθοφοροῦντες, καὶ
πάλαι περὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν λοιπὴν εὐδαιμονίαν
τῆς πόλεως ὀφθαλμιῶντες, ἅμα τῷ λαβεῖν καιρὸν
3 εὐθὺς ἐπεχείρησαν παράσπονδοι. παρεισελθόντες
δ' ὡς φίλιοι, καὶ κατασχόντες τὴν πόλιν, οὓς μὲν
4 ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν. πρά-
ξαντες δὲ ταῦτα, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα
τῶν ἠκληρηκότων, ὡς ποθ' ἡ τύχη διένειμε παρ' αὐ-
τὸν τὸν τῆς παρανομίας καιρὸν ἑκάστοις, οὕτως
ἔσχον· τοὺς δὲ λοιποὺς βίους, καὶ τὴν χώραν μετὰ
5 ταῦτα διελόμενοι κατεῖχον. Ταχὺ δὲ καὶ ῥᾳδίως
καλῆς χώρας καὶ πόλεως ἐγκρατεῖς γενόμενοι, πα-
ρὰ

VII. Mamertini Messanam occupant.

VII. 1. *Bav. constanter* Μεσήνη *per* σ *simplex.* 2. Μεσσήνη μὲν *ex conject. correxi. Vulgo omnes* Μεσσήνην μέν. Ibid. παράσπονδοι *ex vett. libris restitui, pro quo Casaub. ex recentissimis Reg. B.C. dederat* παρασπονδεῖν.

7. Singularis enim ac consimilis quidam casus ambobus illis acciderat oppidis, quæ ad fretum sunt condita: Messanæ videlicet ac Rhegio. Quippe *Messanam*, non multo ante hæc tempora, de quibus nunc agimus, *Campani* sub Agathocle merentes, quum jamdudum ejus urbis pulcritudini ac reliquæ felicitati oculos cupiditatis adjecissent, ubi primum occasio est oblata, perfide adorti sunt. Specie amicorum subdole ingressi, urbis potiti, cives partim ejecerunt, partim jugulaverunt. Quibus rebus ita patratis, uxores quidem & liberos infelicium Messaniorum, prout cuique tempore ipso sceleris admissi casus distribuerat, retinent: opes vero ceteras & mox agrum quoque ipsum, viritim inter se divisum, occupant. Ita quum isti brevi ac facili negotio opima ditione atque urbe essent potiti, e vestigio facinoris istius

Rhegium a præsidio Romano opprimitur. A.V.474.

ρὰ πόδας εὗρον μιμητὰς τῆς πράξεως. Ῥηγῖνοι 6 γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν Πύῤῥος εἰς Ἰταλίαν ἐπεραιοῦτο, καταπλαγεῖς γενόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, δεδιότες δὲ καὶ Καρχηδονίους θαλαττοκρατοῦντας, ἐπεσπάσαντο φυλακὴν ἅμα καὶ βοήθειαν παρὰ Ῥωμαίων. οἱ δ', εἰσελθόντες, χρόνον μέν τινα διε-7 τήρουν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ὄντες τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡγεῖτο Δέκιος Καμπανός. τέλος δὲ ζηλώσαντες τοὺς Μαμερτίνους, 8 ἅμα δὲ καὶ συνεργοὺς λαβόντες αὐτοὺς, παρεσπόνδησαν τοὺς Ῥηγίνους, ἐκπαθεῖς ὄντες ἐπί τε τῇ τῆς πόλεως εὐκαιρίᾳ, καὶ τῇ τῶν Ῥηγίνων περὶ τοὺς ἰδίους βίους εὐδαιμονίᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ ἀποσφάξαντες τῶν πολιτῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς Καμπανοῖς, κατέσχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ 9 Ῥωμαῖοι βαρέως μὲν ἔφερον τὸ γεγονός· οὐ μὴν εἶχόν γε ποιεῖν οὐδὲν, διὰ τὸ συνέχεσθαι τοῖς προειρημένοις πολέμοις. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτων ἐγένοντο, 10 συγκλεί-

istius imitatores invenerunt. *Rhegini* enim, quo tempore Pyrrhus in Italiam trajiciebat, cum ob adventum novi hostis metu perculsi, tum Carthaginienses veriti, penes quos maris imperium erat, præsidium pariter & auxilium a Romanis acciverant. Hi, oppidum ingressi, homines numero quater mille, *Decio Campano* ductore; postquam & oppidum & fidem suam aliquamdiu servassent; tandem Mamertinos æmulati, eosdemque adjutores nacti, qua opportunitati urbis ipsius, qua privatis civium Rheginorum opibus avide inhiantes, fidem mutarunt. Itaque civibus partim in exilium pulsis, aliis trucidatis, exemplo Campanorum oppidum sibi asserunt. At Romani graviter illi quidem, quod acciderat, ferre: verum, qui dictis modo bellis distinerentur, efficere nihil posse. Vbi vero primum ea cura sunt defuncti,

συγκλείσαντες αὐτοὺς, ἐπολιόρκουν τὸ Ῥήγιον, καθ-
11 άπερ ἐπάνω προεῖπον. κρατήσαντες δὲ, τοὺς μὲν
πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ καταλήψει διέφθειραν, ἐκ-
θύμως ἀμυνομένους διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον,
12 ζωγρείᾳ δ' ἐκυρίευσαν πλειόνων ἢ τριακοσίων. ὧν
ἀναπεμφθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ στρατηγοὶ προα-
γαγόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ μαστιγώσαντες,
ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπελέκισαν·
βουλόμενοι διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμωρίας, καθόσον
οἷοί τε ἦσαν, διορθοῦσθαι παρὰ τοῖς συμμάχοις τὴν
13 αὐτῶν πίστιν. τὴν δὲ χώραν καὶ τὴν πόλιν παρα-
χρῆμα τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδοσαν.

Supplicio afficiuntur perfidi. A.V. 483.

Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι· τοῦτο γὰρ τοὔνομα κυριεύσαντες οἱ Καμπανοὶ τῆς Μεσσήνης,· προσηγόρευσαν σφᾶς αὐτούς· ἕως μὲν συνεχρῶντο τῇ τῶν Ῥωμαίων συμμαχίᾳ τῶν τὸ Ῥήγιον κατασχόντων, οὐ μόνον τῆς ἑαυτῶν πόλεως καὶ χώρας ἀσφαλῶς κατεκράτουν·

VIII. Mamertini premuntur a Syracusanis.

11. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat. Reg. A.*

defuncti, conclusos intra *Rhegium* ipsos obsident, sicut supra commemoravi: demum, ut pugnando vicerunt, plurimos eorum in ipsa occupanda urbe, quam eo pertinacius propugnabant, quod imminens infortunium praeviderent, obtruncant: vivos in potestatem redigunt amplius trecentos. Quos Romam missos, Consules productos in forum universos, flagrisque cæsos, pro more populi Romani, securi percusserunt omnes: id nimirum spectantes, ut, quantum in ipsis esset, fidem suam, apud socios labefactatam, istorum supplicio in integrum restituerent. Agrum & urbem *Rheginis* mora nulla interposita reddunt.

8. *Mamertini* (hoc namque sibi nomen Campani, occupata Messana, indiderunt:) quamdiu Romanorum, qui Rhegium occupaverant, auxilio sunt usi, & oppidum & fines suos securi possederunt: neque id solum:

του· ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς συνοροῦσης, οὐχ ὡς ἔτυχε, παρηνώχλουν τοῖς τε Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Συρακουσίοις, καὶ πολλὰ μέρη τῆς Σικελίας ἐφορολόγουν. ἐπεὶ δ' ἐστερήθησαν τῆς προειρημένης ἐπι- 2 κουρίας, συγκλεισθέντων τῶν τὸ Ῥήγιον κατεχόντων εἰς τὴν πολιορκίαν, παρὰ πόδας ὑπὸ τῶν Συρακουσίων αὐτοὶ πάλιν συνεδιώχθησαν εἰς τὴν πόλιν, διά

Hiero prætor Syracuſ. A.V. 478.

τινας τοιαύτας αἰτίας. Χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότε- 3 ρον αἱ δυνάμεις τῶν Συρακουσίων διενεχθεῖσαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ διατρίβουσαι περὶ τὴν Μεργάνην, κατέστησαν ἐξ αὐτῶν ἄρχοντας, Ἀρτεμίδωρόν τε καὶ τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα τῶν Συρακουσίων Ἱέρωνα, νέον μὲν ὄντα κομιδῆ, πρὸς δέ τι γένος εὐφυῆ βασιλικῆς καὶ πραγματικῆς οἰκονομίας. Ὁ δὲ, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, καὶ παρεισελθὼν 4 εἰς τὴν πόλιν διά τινων οἰκείων, καὶ κύριος γενόμενος

VIII. 3. *Bav. διενεχθεῖσαι πρὸς τὴν πόλιν.* Ibid. *Μεργάνην fortaſſe ex Μοργάνην corruptum. Μέγαρα voluit Cluver.*

lum: verum etiam de finitima ditione negotium & Carthaginienſibus & Syracuſanis non leve faceſſerunt, & multas Siciliae partes ſtipendium penſitare coëgerunt. Poſtea vero quam, obſidione cinctis qui Rhegium tenebant, illud de quo diximus auxilium defecit; mox ipſi viciſſim, ob quasdam hujuſcemodi cauſſas, intra muros a Syracuſiis ſunt compulſi. Non multo ante, *Syracuſiorum* exercitus, ab iis, qui in urbe erant, diſſidentes, & ad *Merganam* tunc hærentes, delectos è ſuo numero duces creaverant, Artemidorum & *Hieronem*, qui poſtea regnum apud Syracuſios obtinuit; admodum juvenem quidem illum, ſed ad regiam quamdam dignitatem & ſollertem rerum civilium adminiſtrationem a natura egregie comparatum. Is ubi magiſtratum ſuſcepiſſet, atque urbem amicorum quorumdam opera clandeſtina fuiſſet ingreſſus, redactis in poteſtatem

νος τῶν ἀντιπολιτευομένων, οὕτως ἐχρήσατο πράως
καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι, ὥστε τοὺς Συ-
ρακουσίους, καίπερ οὐδαμῶς εὐδοκουμένους ἐπὶ ταῖς
τῶν στρατιωτῶν ἀρχαιρεσίαις, τότε πάντας ὁμο-
θυμαδὸν εὐδοκῆσαι στρατηγὸν αὐτῶν ὑπάρχειν Ἱέ-
5 ρωνα. ὃς ἐκ τῶν πρώτων ἐπινοημάτων εὐθέως δῆλος
ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, μειζόνων ὀρεγόμενος ἐλ-
πίδων, ἢ κατὰ τὴν στρατηγίαν.

Θεωρῶν γὰρ τοὺς Συρακουσίους, ἐπειδὰν ἐκπέμ- IX. Hiero rex Syracus. A.V. 485.
ψωσι τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς ἄρχοντας μετὰ τῶν
δυνάμεων, αὐτοὺς ἐν αὑτοῖς στασιάζοντας καὶ και-
2 νοτομοῦντας ἀεί τι· τὸν δὲ Λεπτίνην εἰδὼς καὶ τῇ
προστασίᾳ καὶ τῇ πίστει πολὺ διαφέροντα τῶν
ἄλλων πολιτῶν, εὐδοκιμοῦντα δὲ καὶ παρὰ τῷ πλή-
θει διαφερόντως· συνάπτεται κηδείαν πρὸς αὐτόν,
βουλόμενος οἷον ἐφεδρείαν ἀπολιπεῖν ἐν τῇ πόλει
τοῦτον, ὅτε αὐτὸν ἐξιέναι δέοι μετὰ τῶν δυνάμεων
3 ἐπὶ τὰς πράξεις. Γήμας δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ

tem iis, qui diverſas partes erant ſecuti; id ſpecimen clementiæ & magni animi in rebus ordinandis præbuit, ut Syracuſii, licet a militibus habita comitia creandis magiſtratibus nequaquam probarent, tunc tamen univerſi conſentientibus animis *Hieronem* Prætorem perlubenter acciperent. Quem quidem virum, ex primis ſtatim ejus conſiliis intellexerunt recte affirmantes, ad majorum rerum ſpem eſſe erectum, quam ut ſola prætura delectaretur.

9. Nam qui cerneret, Syracuſios quidem, quoties domo copias ſuas una cum magiſtratibus emiſiſſent, ſeditionibus inteſtinis laborare, & novi ſemper aliquid moliri: *Leptinem* vero noſſet dignitate ac fide reliquis civibus præſtare, eumdemque magnam apud vulgus opinionem virtutis habere; adfinitatem cum eo contrahit, domi hunc tamquam in ſubſidiis relinquere cogitans, quoties ſibi ad res gerendas cum exercitu foret proficiſcendum. Poſt ductam vero

Hiero rex Syracuf.

προειρημένου, καὶ συνθεωρῶν τοὺς ἀρχαίους μισθοφόρους καχέκτας ὄντας καὶ κινητικοὺς, ἐξάγει στρατέιαν, ὡς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατασχόντας. ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ Κεντό- 4
ριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον ποταμὸν, τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς αὐτὸς ἐν ἀποστήματι συνεῖχεν, ὡς κατ᾽ ἄλλον τόπον τοῖς πολεμίοις συμμίξων· τοὺς δὲ ξένους προβαλλόμενος, εἴασε πάντας ὑπὸ τῶν βαρβάρων διαφθαρῆναι. κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκείνων τροπῆς καιρὸν, 5
ἀσφαλῶς αὐτὸς ἀπεχώρησε μετὰ τῶν πολιτῶν εἰς τὰς Συρακούσας. συντελεσάμενος δὲ τὸ προκείμενον 6
πραγματικῶς, καὶ παρῃρηκὼς πᾶν τὸ κινητικὸν καὶ στασιῶδες τῆς δυνάμεως, ξενολογήσας δι᾽ αὐτοῦ πλῆθος ἱκανὸν μισθοφόρων, ἀσφαλῶς ἤδη τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν διεξῆγε. Θεωρῶν δὲ τοὺς βαρβάρους ἐκ 7
τοῦ προτερήματος θρασέως καὶ προπετῶς ἀναστρεφομέ-

IX. 3. *στρατέιαν in στρατιὰν mutavit Casaubonus.*

uxorem hujus filiam, animadverso mercenarios veteranos male animatos & quosvis ad motus esse proclives, copias educit adversus barbaros Messanam obtinentes. Tum prope *Centuripam* in conspectu hostium positis castris, atque acie ad *Cyamosorum* amnem instructa; urbanos quidem equites peditesque, aliquanto spatio a ceteris sejunctos, ipse secum retinet, velut ab alia parte manum cum hoste consferturus; extraneos vero barbaris objiciens, universos ab iis deleri est passus: ac quo tempore isti fugientes caedebantur, ipse cum civibus absque ullo periculo Syracusas retro concessit. Sollerter autem eo quod destinaverat perfecto, & universa illa parte exercitus sublata, quae ad concitandos motus erat proclivis ac seditiosa; idonea conductitiorum manu arbitratu suo comparata, magistratum absque ullo jam metu administrabat. Vbi vero barbaros, secunda pugna elatos, audacter atque temere palantes animadver-

φομένους, καθοπλίσας καὶ γυμνάσας ἐνεργῶς τὰς πολιτικὰς δυνάμεις, ἐξῆγε, καὶ συμβάλλει τοῖς πολεμίοις ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν κα-
8 λούμενον ποταμόν. τροπὴν δὲ ποιήσας αὐτῶν ἰσχυρὰν, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐγκρατὴς γενόμενος ζωγρείᾳ, τὴν μὲν τῶν βαρβάρων κατέπαυσε τόλμαν· αὐτὸς δὲ παραγενόμενος εἰς τὰς Συρακούσας, βασιλεὺς ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη τῶν συμμάχων.

Hiero rex Syracus.

X. Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι, πρότερον μὲν ἐστερημένοι τῆς ἐπικουρίας τῆς ἐκ τοῦ Ῥηγίου, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον, τότε δὲ τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπταικότες ὁλοσχερῶς διὰ τὰς νῦν ῥηθείσας αἰτίας, οἱ μὲν ἐπὶ Καρχηδονίους κατέφευγον, καὶ τούτοις ἐνεχείριζον
2 σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἄκραν· οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον, παραδιδόντες τὴν πόλιν, καὶ δεόμενοι βοηθήσειν σφίσιν, αὐτοῖς ὁμοφύλοις ὑπάρχουσι.
3 Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν, διὰ τὸ δοκεῖν

Mamertini, alii Romanos advocant, alii Pœnos.

7. ἐνεργῶς. ἐναργῶς mss. & edd. ante Casaub. Ibid. Λογγανὸν. Λογκανὸν Bav.

advertit; urbanum militem, naviter in armis exercitatum, educit; & in Mylæo campo, propter amnem, quem *Longanum* vocant, signa cum hoste confert. Quo magna vi fuso fugatoque, ducibus etiam captis, audaciam barbarorum compescuit. Mox Syracusas reversus, ab universis sociis Rex est salutatus.

10. *Mamertini*, Rheginorum auxilio, ut supra exposui, jam ante destituti; nunc vero, ob memoratas modo causas, propriis etiam opibus penitus fracti: pars ad Carthaginienses confugere, iisque se arcemque suam tradere; pars, missis ad populum Romanum legatis, urbem ei dedere, utque sibi, ceu originis communione junctis, opem ferat, petere. Romani vero, quid consilii caperent, perdiu ancipitibus animis dubitarunt; quippe auxilii

Delibe-rant Ro-mani de Mamer-tinis.

κεῖν ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας.
τὸ γὰρ μικρῷ πρότερον τοὺς ἰδίους πολίτας μετὰ 4
τῆς μεγίστης ἀνῃρηκότας τιμωρίας, ὅτι Ῥηγίνους
παρεσπόνδησαν, παραχρῆμα Μαμερτίνοις βοηθεῖν
ζητεῖν, τοῖς τὰ παραπλήσια πεποιηκόσιν οὐ μόνον
εἰς τὴν Μεσσηνίων, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων πόλιν,
δυσαπολόγητον εἶχε τὴν ἁμαρτίαν. οὐ μὴν ἀγνοοῦν- 5
τές γε τούτων οὐδὲν, θεωροῦντες δὲ τοὺς Καρχηδο-
νίους, οὐ μόνον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ τὰ
τῆς Ἰβηρίας ὑπήκοα πολλὰ μέρη πεποιημένους, ἔτι
δὲ τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν
κατὰ τὸ Σαρδόνιον καὶ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος· ἠγω- 6
νίων, εἰ Σικελίας ἔτι κυριεύσαιεν, μὴ λίαν βαρεῖς
καὶ φοβεροὶ γείτονες αὐτοῖς ὑπάρχοιεν, κύκλῳ σφᾶς
περιέχοντες, καὶ πᾶσι τοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν
ἐπικείμενοι. διότι δὲ ταχέως ὑφ᾽ αὐτοὺς ποιήσονται 7
τὴν

X. 6. *μὴ λίαν. Particulam μὴ ex ing. inseruit Casaub. quæ, si teneatur, requirit ὑπάρχωσι pro ὑπάρχοιεν; abesse autem fortasse posset, si pro κυριεύσαιεν esset κυριεύσαντες, quod in Reg. A. superscriptum est. Frigide msti recentiores Reg. B. & C. pro ἠγωνίων dant ἡγοῦνθ᾽ ὡς. 7. ὑφ᾽ αὐτοὺς. ὑπ᾽ αὐτοὺς Flor. Aug. Reg. A.*

auxilii latio manifestam præ se ferebat absurditatem. Nam eos, qui paullo ante cives suos, ob violatam erga Rheginos fidem, gravissimo supplicio affecissent, repente *Mamertinis,* qui similia non solum erga Messaniorum urbem, sed etiam Rheginorum, patrassent, auxilium velle ferre, id quidem peccatum videri debuit vix excusandum. Neque sane id latebat Romanos: sed, quod Pœnos viderent non Africæ dumtaxat, verum etiam Hispaniæ pleraque loca suæ ditionis fecisse, insulisque præterea Sardoi & Etrusci maris omnibus potitos; anxii supra modum erant, ne, si hoc amplius Siciliæ dominatum adipiscerentur, valde sibi graves & formidabiles vicini forent, qui & circumdarent undique populum Romanum, & omnibus Italiæ partibus imminerent. Quod autem, si Mamertinis auxilium denegaretur, brevi

τὴν Σικελίαν, μὴ τυχόντων ἐπικουρίας τῶν Μαμερ-
8 τίνων, προφανὲς ἦν. κρατήσαντες γὰρ ἐγχειριζομέ-
νης αὐτοῖς τῆς Μεσσήνης, ἔμελλον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
τὰς Συρακούσας ἐπανελέσθαι, διὰ τὸ πάσης σχε-
9 δὸν δεσπόζειν τῆς ἄλλης Σικελίας. ὃ προορώμενοι
Ῥωμαῖοι, καὶ νομίζοντες ἀναγκαῖον εἶναι σφίσι, τὸ
μὴ προέσθαι τὴν Μεσσήνην, μηδὲ ἐᾶσαι Καρχηδονίους
οἱονεὶ γεφυρῶσαι τὴν εἰς Ἰταλίαν αὐτοῖς διάβασιν,
πολὺν μὲν χρόνον ἐβουλεύσαντο.

Deliberant Romani de Mamertinis.

Καὶ τὸ μὲν συνέδριον οὐδ᾽ εἰς τέλος ἐκύρωσε τὴν
γνώμην, διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας αἰτίας. ἐδόκει γὰρ
τὰ περὶ τὴν ἀλογίαν τῆς τοῖς Μαμερτίνοις ἐπικου-
ρίας, ἰσοῤῥοπεῖν τοῖς ἐκ τῆς βοηθείας συμφέρουσιν.
2 οἱ δὲ πολλοὶ, τετρυχωμένοι μὲν ὑπὸ τῶν προγεγονό-
των πολέμων, καὶ προσδεόμενοι παντοδαπῆς ἐπαν-
ορθώσεως, ἅμα δὲ τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τοῦ κοινῇ
συμφέ-

XI. Auxilium ferendum decernunt. A.V.490.

B 4

XI. 2. τετρυχωμ. *Al.* τετρυμένοι.

vi temporis spatio Siciliam ditionis suæ facturi essent, res loquebatur ipsa. Quippe Messana potiti, quæ nunc ipsis tradebatur, non multo post Syracusas insuper erant occupaturi; quandoquidem cunctam propemodum reliquam Siciliam imperio suo jam tenebant. Hæc quum intelligerent Romani, suisque rebus necessarium ducerent, *Messanam* non deseri, nec permitti Carthaginiensibus, ut ad trajiciendum in Italiam quasi pontem aliquem sibi struerent, diu de re consultabant.

11. Ac senatus quidem consultum de juvandis *Mamertinis* nullum, propter expositas modo causas, omnino est factum: quanta enim utilitas ejus rei esset futura, tantumdem dedecoris habere videbatur ipsius consilii cum recta ratione repugnantia. At populus, superioribus bellis attritus, & rei familiaris damna modis omnibus reparare cupiens, (quum præsertim, præter modo dicta,

A.V. 490. Mamertinis auxilium decernunt Romani.

συμφέρειν τὸν πόλεμον, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστοις
ὠφελείας προδήλους καὶ μεγάλας ὑποδεικνυόντων
τῶν στρατηγῶν, ἔκριναν βοηθεῖν. κυρωθέντος δὲ τοῦ 3
δόγματος ὑπὸ τοῦ δήμου, προχειρισάμενοι τὸν ἕτε-
ρον τῶν ὑπάτων στρατηγὸν, Ἄππιον Κλαύδιον, ἐξ-
απέστειλαν, κελεύσαντες βοηθεῖν καὶ διαβαίνειν εἰς
Μεσσήνην. Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι τὸν μὲν τῶν Καρχη- 4
δονίων στρατηγὸν, ἤδη κατέχοντα τὴν ἄκραν, ἐξέ-
βαλον, τὰ μὲν καταπληξάμενοι, τὰ δὲ παραλογι-
σάμενοι· τὸν δ' Ἄππιον ἐπεσπῶντο, καὶ τούτῳ τὴν
πόλιν ἐνεχείριζον. Καρχηδόνιοι δὲ τὸν μὲν στρατη- 5
γὸν αὐτῶν ἀνεσταύρωσαν· νομίσαντες αὐτὸν ἀβού-
λως, ἅμα δ' ἀνάνδρως, προέσθαι τὴν ἀκρόπολιν.
αὐτοὶ δὲ τῇ μὲν ναυτικῇ δυνάμει περὶ Πελωριάδα 6
στρατοπεδεύσαντες, τῷ δὲ πεζῷ στρατεύματι περὶ
τὰς Σύνεις καλουμένας, ἐνεργῶς προσέκειντο τῇ
Μεσσήνῃ. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἱέρων, νομί- 7
σας

Sunes opp.

6. *Σύνεις. Vulgo ex Bav. legebatur Σήνεις. Apud Diodor. Siculum est Εὐνεῖς.*

cta, quod publice bellum hoc expediret, privatim etiam manifesta singulis magnaque commoda ostentarent Consules) mittendum auxilium censuit. Qua sententia plebiscito confirmata, Consulum alter *Appius Claudius* populi suffragiis missus, & Messanam trajicere suppetiasque ferre jussus est. *Mamertini*, postquam Carthaginiensium ducem, qui jam arcem obtinebat, partim terrore injecto, partim dolo extrusissent, Appium arcessunt, eique urbem tradunt. Pœni, arcem a suo duce malo consilio simul & per ignaviam proditam rati, eo in crucem acto, navalibus copiis in vicina *Peloro* regione, terrestribus juxta *Sunes*, quas vocant, castra ponunt, & obsidioni Messanæ naviter incumbunt. Tunc temporis *Hiero*, facile fore hoc rerum statu

σας εὐφυῶς ἔχειν τὰ παρόντα πρὸς τὸ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατέχοντας ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Σικελίας, τίθεται πρὸς τοὺς Καρ- A.V. 490. Hiero Pœnis ſeſe jungit.
8 χηδονίους συνθήκας. καὶ μετὰ ταῦτα ἀναζεύξας ἐκ τῶν Συρακουσῶν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν· καταστρατοπεδεύσας δὲ ἐκ θατέρου μέρους περὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον, ἀπέκλεισε καὶ ταύτης τῆς ἐξόδου τοὺς ἐν τῇ πόλει. Chalcidicus mons.
9 Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἄππιος, νυκτὸς καὶ παραβόλως περαιωθεὶς τὸν πορθμὸν, ἧκεν εἰς τὴν Appius Claudius Meſſanam trajicit.
10 Μεσσήνην. ὁρῶν δὲ πανταχόθεν ἐνεργῶς προσηρεικότας τοὺς πολεμίους, καὶ συλλογισάμενος, ἅμα μὲν αἰσχρὰν, ἅμα δ' ἐπισφαλῆ γίγνεσθαι τὴν πολιορκίαν αὐτῷ, τῆς τε γῆς τῶν πολεμίων ἐπικρατούν-
11 των καὶ τῆς θαλάττης· τὸ μὲν πρῶτον διεπρεσβεύετο πρὸς ἀμφοτέρους, βουλόμενος ἐξελέσθαι τοῦ
12 πολέμου τοὺς Μαμερτίνους. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, τέλος ἐπαναγκαζόμενος ἔκρινε διακινδυνεύειν, Fugat Hieronem.
13 καὶ πρῶτον ἐγχειρεῖν τοῖς Συρακουσίοις. Ἐξαγα-

ſtatu autumans barbaros, qui Meſſanam tenebant, e Sicilia penitus ejicere, fœdus cum Carthaginienſibus facit. Dein Syracuſis movens, Meſſanam verſus iter inſtituit: quumque ab altera parte propter *Chalcidicum* quem vocant *montem* locaſſet caſtra, hoc etiam exitu oppidanos prohibet. Inter hæc Romanus Conſul *Appius*, noctu inſigni audacia trajecto freto, Meſſanam venit.

Qui, poſtquam hoſtes acriter ab omni parte urbem premere vidit; obſidionem cum turpem ſibi, tum periculoſam, terra marique hoſtium viribus prævalentibus, judicans; legatos primo ad utroſque mittit, *Mamertinos* bello liberatos cupiens: deinde his re infecta reverſis, adigente tandem neceſſitate, dimicandum eſſe ſtatuit, ac Syracuſios prius ſibi invadendos. Igitur copiis edu-

A.V. 490. γὼν δὲ τὴν δύναμιν, παρέταξε πρὸς μάχην, ἑτοίμως εἰς τὸν ἀγῶνα συγκαταβάντος αὐτῷ καὶ τοῦ τῶν Συρακουσίων βασιλέως. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον δια- 14
γωνισάμενος, ἐπεκράτησε τῶν πολεμίων· καὶ κατεδίωξε τοὺς ὑπεναντίους ἕως εἰς τὸν χάρακα πάντας. Ἄππιος μὲν οὖν, σκυλεύσας τοὺς νεκροὺς, 15
ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ὁ δὲ Ἱέρων, ὀπτευσάμενός τι περὶ τῶν ὅλων πραγμάτων, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀνεχώρησε κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας.

XII. *Appius Claudius pellit Pœnos.*

Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γνοὺς Ἄππιος τὴν ἀπόδρασιν τῶν προειρημένων, καὶ γενόμενος εὐθαρσὴς, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλ᾽ ἐγχειρεῖν τοῖς Καρχηδονίοις. παραγγείλας οὖν τοῖς στρατιώταις ἐν ὥρᾳ 2
γίγνεσθαι τὴν θεραπείαν, ἅμα τῷ φωτὶ τὴν ἔξοδον ἐποιεῖτο. συμβαλὼν δὲ τοῖς ὑπεναντίοις, πολλοὺς μὲν 3
αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν προτρο-

XII. 1. *ἀπόδρασιν. Forſ. ἀπόλυσιν, ex quo corruptum eſt ἀπόδοσιν, quod habent alii codd.*

eductis, ad prælium aciem inſtruit; Syracuſano quoque Rege ad certamen alacriter deſcendente. Quum diu pugnatum eſſet, vicit tandem Romanus; hoſtesque perſecutus, intra vallum coëgit omnes. Appius ergo, ſpoliatis peremtorum corporibus, Meſſanam rurſus ſe confert. *Hiero* vero, de ſumma rerum aliquid mali ſuſpicatus, ubi primum nox appetiit, concitato itinere Syracuſas reverſus eſt.

12. Poſtridie ejus diei *Appius*, horum fuga cognita, fiduciæ jam plenus, non cunctari, ſed Carthaginienſes etiam adoriri conſtituit. Quapropter imperato militibus, ut temporius corpora curarent, primo diluculo educit. Tum prælio cum hoſtibus conſerto, multos ex iis interficit, ceteros tergis

4 προτροπάδην εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις. χρησάμενος δὲ τοῖς εὐτυχήμασι τούτοις, καὶ λύσας τὴν πολιορκίαν, λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἀδεῶς ἐπόρθει τήν τε τῶν Συρακουσίων καὶ τὴν τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς χώραν, οὐδενὸς ἀντιποιουμένου τῶν ὑπαίθρων· τὸ δὲ τελευταῖον, προσκαθίσας, αὐτὰς ἐπεβάλετο A.V. 490.

5 πολιορκεῖν τὰς Συρακούσας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἰταλίας διάβασις μετὰ δυνάμεως ἥδε, καὶ διὰ ταῦτα κατὰ τούτους ἐγένετο τοὺς καιρούς. Inſtituti ratio Scriptoris.

6 ἣν οἰκειοτάτην κρίναντες ἀρχὴν εἶναι τῆς ὅλης προθέσεως, ἀπὸ ταύτης ἐποιησάμεθα τὴν ἐπίστασιν, ἀναδραμόντες ἔτι τοῖς χρόνοις, τοῦ μηδὲν ἀπόρημα καταλιπεῖν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς αἰτίας ἀποδείξεων.

7 τῷ γὰρ πῶς, καὶ πότε, πταίσαντες αὐτῇ τῇ πατρίδι Ῥωμαῖοι, τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἤρξαντο προκοπῆς· καὶ πότε πάλιν, καὶ πῶς, κρατήσαντες τῶν κατὰ

7. *τῷ γὰρ πῶς. Sic recte Caſaub. ex Reg. B. & C. cum veteres codd. darent τὸ γὰρ πῶς.*

gis verſis in proxima oppida fugere cogit. Poſt has victorias obſidione etiam ſoluta, huc illuc diſcurrens, nemine adverſariorum quæ erant in aperto tueri audente, Syracuſanorum, & eorum qui hoc bello ipſis ſe adjunxerant, agros impune vaſtat: poſtremo copiis admotis, ipſas obſidere Syracuſas inſtituit. *Prima* igitur *populi Romani ex Italia cum exercitu trajectio* hæc eſt; & propter has cauſſas his temporibus accidit: quam rati totius propoſiti noſtri maxime idoneum fore principium, ab ea potiſſimum orſi ſumus; repetitis nonnihil ſuperioribus temporibus, ne quam in demonſtrandis geſtorum cauſſis dubitationem relinqueremus. Quippe cognitu neceſſarium duximus, quomodo & quando Romani, poſt ipſam etiam amiſſam patriam, meliore cœperint fortuna uti; ac rurſus quando, & quomodo, populis

κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐπιχειρεῖν ἐπεβάλον-
το πράγμασιν, ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι παρα-
κολουθῆσαι τοῖς μέλλουσι καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν
τῆς νῦν ὑπεροχῆς δεόντως συνόψεσθαι. Διόπερ οὐ 8
χρὴ θαυμάζειν, οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐάν που προσανα-
τρέχωμεν τοῖς χρόνοις περὶ τῶν ἐπιφανεστάτων
πολιτευμάτων. τοῦτο γὰρ ποιήσομεν χάριν τοῦ 9
λαμβάνειν ἀρχὰς τοιαύτας, ἐξ ὧν ἔσται σαφῶς
κατανοεῖν, ἐκ τίνων ἕκαστοι, καὶ πότε, καὶ πῶς
ὁρμηθέντες, εἰς ταύτας παρεγένοντο τὰς διαθέσεις,
ἐν αἷς ὑπάρχουσι νῦν. ὃ δὴ καὶ περὶ Ῥωμαίων ἄρτι
πεποιήκαμεν.

XIII. Pars posterior Præparationis.

Ἀφεμένους δὲ τούτων, λέγειν ὥρα περὶ τῶν προ-
κειμένων, ἐπὶ βραχὺ καὶ κεφαλαιωδῶς προεκθεμέ-
νους τὰς ἐν τῇ Προκατασκευῇ πράξεις. ὧν εἰσι πρῶ- 2
ται

7. *Bav.* ἀναγκ. εἶναι ὑπελαβ. Ibid. κεφ. τῆς νῦν αὐτῶν ὑπεροχ. *cum junioribus msstis dedit Casaub.* & κεφάλαιον *exposuit* fastigium.

populis Italiæ imperio suo subjectis, de regionibus extra Italiam invadendis consilia inierint; siquidem velit aliquis præsentis etiam eorumdem potentiæ originem rite perspicere. Idcirco nec in iis, quæ deinceps commemorabuntur de celeberrimis Rebuspublicis, mirum videri debet, sicubi retro tempora repetamus altius. Id enim propterea faciemus, ut ejusmodi principia sumamus, unde liquido possit intelligi, undenam singuli populi, quando, & a quibus profecti primordiis, ad eum statum quem nunc obtinent, pervenerint. Quod quidem etiam de Romanis modo præstitimus.

13. Verum hoc misso sermone, tempus est, ut quæ sunt a nobis suscepta persequamur: si modo prius *res gestas ad hanc Præparationem pertinentes* breviter & summatim exposuerimus. Earum rerum primæ sunt ordine,

ται κατὰ τὴν τάξιν, αἱ γενόμεναι Ῥωμαίοις καὶ
3 Καρχηδονίοις ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ. ταύταις συνεχὴς ὁ Λιβυκὸς πόλεμος· ᾧ συνάπτει τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀμίλκᾳ, μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσδρούβᾳ
4 πραχθέντα καὶ Καρχηδονίοις. ἐν οἷς ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ πρώτη Ῥωμαίων διάβασις εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης· ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, οἱ πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ
5 Κελτοὺς ἀγῶνες. τούτοις δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κλεομενικὸς καλούμενος ἐνηργεῖτο πόλεμος· εἰς ὃν καὶ τὴν καταστροφὴν ἐποιησάμεθα τῆς ὅλης Προκατασκευῆς, καὶ τῆς δευτέ-
6 ρας βίβλου. Τὸ μὲν οὖν ἐξαριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν προειρημένων πράξεων, οὐδὲν οὔθ'
7 ἡμῖν ἀναγκαῖον, οὔτε τοῖς ἀκούουσι χρήσιμον. οὐ γὰρ ἱστορεῖν ὑπὲρ αὐτῶν προτιθέμεθα, μνησθῆναι δὲ κεφαλαιωδῶς προαιρούμεθα, χάριν τῆς προκατασκευῆς

Argumentum Libri I. & II. quibus hæc pars continetur.

Ratio tractandi res his II libris comprehensas.

XIII. 3. *ᾧ συνάπτει ex conjectura posuit Casaub. cum esset ὃς συνάπτει.* 4. *ἐν οἷς. Delenda utique videtur præpos. ἐν.* 5. *τῆς ὅλης Προκατασκ. Veteres libri h. l. simpl. τῆς ὅλης κατασκευῆς.*

ordine, quæ *bello propter Siciliam gesto, Romanis & Carthaginiensibus* accidere. Proximum his *bellum Africum:* cui cohærent, quæ Amilcar & post eum Asdrubal atque *Carthaginienses in Hispania* gesserunt. Tum in idem tempus incidit *prima Romanorum in Illyricum* & illas Europæ partes *trajectio.* Secundum hæc *adversus incolentes Italiam Gallos certamina* sunt suscepta. Eodemque tempore apud Græcos *bellum* gestum est, quod *Cleomenicum* adpellant: in quo totam *Præparationem* nostram & librum secundum terminavimus. Ceterum de modo dictis rebus sigillatim quæque momenta percensere, neque nobis necessarium fuerit, neque legentibus conducibile. Non enim *Historiam* illarum scribere instituimus; sed meminisse dumtaxat *summatim* volumus, quantum satis erit ad *præparationem* rerum illarum,

σκευῆς τῶν μελλουσῶν ὑφ᾽ ἡμῶν ἱστορεῖσθαι πράξεων.
Διόπερ ἐπὶ κεφαλαίων ψαύοντες κατὰ τὸ συνεχὲς 8
τῶν προειρημένων, πειρασόμεθα συνάψαι τὴν τελευ-
τὴν τῆς Προκατασκευῆς τῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας
ἀρχῇ καὶ προθέσει. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον συνε- 9
χοῦς γιγνομένης τῆς διηγήσεως, ἡμεῖς τε δόξομεν
εὐλόγως ἐφάπτεσθαι τῶν ἤδη προϊστορημένων ἑτέ-
ροις, τοῖς τε φιλομαθοῦσιν ἐκ τῆς τοιαύτης οἰκονο-
μίας εὐμαθῆ καὶ ῥᾳδίαν ἐπὶ τὰ μέλλοντα ῥηθήσε-
Bellum Punicum I. σθαι παρασκευάσομεν τὴν ἔφοδον. Βραχὺ δ᾽ ἐπιμε- 10
λέστερον πειρασόμεθα διελθεῖν ὑπὲρ τοῦ πρώτου
συστάντος πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις περὶ
Σικελίας. οὔτε γὰρ πολυχρονιώτερον τούτου πόλε- 11
μον εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε παρασκευὰς ὁλοσχερεστέ-
ρας, οὔτε συνεχεστέρας πράξεις, οὔτε πλείους ἀγῶ-
νας, οὔτε περιπετείας μείζους, τῶν ἐν τῷ προειρη-
μένῳ πολέμῳ συμβάντων ἑκατέροις. αὐτά τε τὰ 12
πολι-

11. πλείους ἀγῶνας. *Vett. libri mend.* πλείστους ἀγ.

larum, quarum Hiſtoriam ſumus conditiuri. Itaque eorum, quæ jam indicata ſunt, ſtrictim quæque quo ordine acciderunt attingendo, id operam dabimus, vt *Præparationis* hujuſce finem cum principio *Hiſtoriæ*, quam ſcribendam ſuſcepimus, connectamus. Nam hoc modo narrationis ſerie continuata, & nos juſtam habuiſſe cauſſam patebit expoſita jam ante ab aliis delibandi, & ſtudioſis lectoribus hac diſpoſitione expeditum ac facilem ad ſequentia aditum patefaciemus. Paullo autem diligentius *Bellum illud* narrare conabimur, *quod inter Romanos & Carthaginienſes de Sicilia exſtitit.* Neque enim facile bellum iſto diuturnius inveniemus, nec majores omni ex parte apparatus, nec molitiones frequentiores, nec prælia plura, nec caſus inſigniores, quam qui hoc bello utrisque acciderunt. Ipſæ quoque respublicæ

πολιτεύματα κατ᾽ ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἀκμὴν ἀκέ-
ραια μὲν ἦν τοῖς ἐθισμοῖς, μέτρια δὲ ταῖς τύχαις,
13 πάρισα δὲ ταῖς δυνάμεσι. διὸ καὶ τοῖς βουλομένοις
καλῶς συνθεάσασθαι τὴν ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐχ οὕτως ἐκ τῶν ἐπιγενομένων πολέμων, ὡς ἐκ τούτου ποιητέον τὴν σύγκρισιν.

XIV. Philinus & Fabius Historici.

Οὐχ ἧττον δὲ τῶν προειρημένων παρωξύνθην ἐπιστῆσαι τούτῳ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐμπειρότατα δοκοῦντας γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ, Φιλῖνον καὶ Φάβιον, μὴ δεόντως ἡμῖν ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλή-
2 θειαν. ἑκόντας μὲν οὖν ἐψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ
ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς
αἱρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δέ μοι πεπονθέναι τι πα-
3 ραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι. διὰ γὰρ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν
ὅλην εὔνοιαν, Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπρᾶχθαι φρονίμως, καλῶς, ἀνδρωδῶς, οἱ δὲ

12. *An* μέτρια δὲ ταῖς ψυχαῖς, studiis moderatæ?

blicæ illa tempestate instituta sua adhuc servabant incorrupta: fortunis mediocres: viribus pares. Quo fit, ut, si qui propriam ac peculiarem utrique civitati formam ac vim recte considerare volunt, non tam ex insecutis posthæc bellis, quam ex hoc ipso comparationem instituere debeant.

14. Me vero, ut huic bello pluſculum immorarer, id quoque non minus quam superiora movit; quod, qui plurimam rerum notitiam ad illud scribendum videntur attulisse, *Philinus* atque *Fabius*, veritatem qua fide oportuit nequaquam nobis retulerunt. Ac de industria quidem mentitos, cum vitam ipsorum & partes quas secuti sunt specto, non existimo: sed accidit illis quidpiam, opinor, quale amantibus solet. Nam ob studium partium & effusum in Carthaginienses favorem, *Philino* quidem omnia hi prudenter, recte, fortiter videntur fecisse; Romani secus:

δὲ Ῥωμαῖοι, τἀναντία· Φαβίῳ δὲ, τοὔμπαλιν τούτων. Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιεί- 4 κειαν ἴσως οὐκ ἄν τις ἐκβάλοι. καὶ γὰρ φιλόφιλον δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ φιλόπατριν, καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς, καὶ συναγαπᾷν τοὺς φίλους. ὅταν δὲ τὸ ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων· καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι 5 τοῦτο· πολλάκις δὲ ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. Ὥσπερ γὰρ 6 ζώου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. διόπερ οὔτε τῶν φίλων κατηγορεῖν, οὔτε τοὺς ἐχ- 7 θροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον· οὔτε δὲ τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν

Officium Historici.

Veritas lumen historiæ.

XIV. 7. *ποτὲ μὲν ψέγειν. Absunt duo priora verba a vett. codd.*

cus: *Fabius* vero contrarium pronuntiat. Iam in ceteris quidem vitæ partibus ejusmodi æquitas animi non sit fortasse aspernabilis: par est enim, ut vir bonus & amicorum & patriæ sit amans, utque commune cum amicis adversus eorumdem hostes odium gerat, & eorumdem amicos amore communi prosequatur. Verum ubi *historici personam* aliquis suscepit, horum omnium illi obliviscendum: ac sæpe quidem de hostibus bene loqui, & summis ipsos ornare laudibus scriptor debet, cum id facta ipsorum postulant; nonnunquam vero reprehendere vel maxime necessarios, nec sine probris vituperare, cum ita fieri oportere admissa in susceptis rebus peccata monent. Nam ut animal, *luminibus* ademtis, prorsus inutile redditur; ita, si *veritatem* ex Historia tollas, quod superest illius, narratio est nullius usus. Quamobrem & accusare amicos & inimicos laudare sine cunctatione debemus: neque reformidandum, quo minus eos-

μὲν ψέγειν, ποτὲ δὲ ἐγκωμιάζειν εὐλαβητέον· ἐπει-
δὴ τοὺς ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένους οὔτ᾽ εὐστο-
χεῖν αἰεὶ δυνατὸν, οὔθ᾽ ἁμαρτάνειν συνεχῶς εἰκός.
8 ἀποστάντες οὖν τῶν πραττόντων, αὐτοῖς τοῖς πραι-
τομένοις ἐφαρμοστέον τὰς πρεπούσας ἀποφάσεις
9 καὶ διαλήψεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. Ὡς δ᾽ ἔστιν
ἀληθῆ τὰ νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένα, σκοπεῖν ἐκ τού-
των πάρεστιν.

Ὁ Φιλῖνος, ἀρχόμενος ἅμα τῶν πραγμάτων XV. Philini errores.
καὶ τῆς δευτέρας βίβλου, φησὶ προσκαθῆσθαι τῇ
Μεσσήνῃ πολεμοῦντας τούς τε Καρχηδονίους καὶ
2 τοὺς Συρακουσίους· παραγενομένους δὲ τοὺς Ῥω-
μαίους κατὰ θάλατταν εἰς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐξελ-
θεῖν ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους· λαβόντας δὲ πολλὰς
πληγὰς ἐπανελθεῖν ἐς τὴν Μεσσήνην· αὖθις δὲ ἐπὶ
τοὺς Καρχηδονίους ἐκπορευθέντας, οὐ μόνον πληγὰς
λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ζωγρείᾳ τῶν στρατιωτῶν ἱκανοὺς
ἀπο-

8. ἀποστάντας volnit Reisk.
XV. 2. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ Reg. A.

eosdem aliquando reprehendamus, aliquando laudemus; quum nec fieri possit, ut, qui in rebus gerendis versantur, recte semper collineent; nec rursus verosimile sit, continue eosdem errare. Itaque, relictis personis eorum, qui res gerunt, ad ipsarum rerum gestarum rationem adaptare pronunciata & judicia sua Scriptor Historiarum debet. Atque id vere a nobis dici, ex hisce intelligere licet.

15. PHILINVS, gestorum narrationem ac simul librum secundum exordiens, ait, *Carthaginienses ac Syracusanos Messanam obsedisse: tum Romanos, postquam mari in urbem venissent, confestim adversus Syracusios prodiisse, & ab his graviter cæsos, Messanam se rursus recepisse. Dein iterum egressos adversus Carthaginienses, non solum fusos esse, sed magnam etiam militum partem vivos in hostium venisse*

Philini errores.

ἀποβαλεῖν. Ταῦτα δ' εἰπὼν, τὸν μὲν Ἱέρωνα φησὶ 3
μετὰ τὴν γενομένην συμπλοκὴν οὕτως ἔξω γενέσθαι
τοῦ φρονεῖν, ὥστε μὴ μόνον παραχρῆμα τὸν χάρα-
κα καὶ τὰς σκηνὰς ἐμπρήσαντα φυγεῖν νυκτὸς εἰς
τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ καὶ τὰ φρούρια πάντα κα-
ταλιπεῖν τὰ κείμενα κατὰ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώ-
ρας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὴν 4
μάχην εὐθέως ἐκλιπόντας τὸν χάρακα, διελεῖν
σφᾶς εἰς τὰς πόλεις, τῶν δ' ὑπαίθρων οὐδ' ἀντι-
ποιεῖσθαι τολμᾶν ἔτι· διὸ καὶ συνθεωρήσαντας τοὺς
ἡγουμένους αὐτῶν ἀποδεδειλιακότας τοὺς ὄχλους,
βουλεύσασθαι μὴ κρίνειν διὰ μάχης τὰ πράγματα·
τοὺς δὲ Ῥωμαίους, ἑπομένους αὐτοῖς, οὐ μόνον τὴν 5
χώραν πορθεῖν τῶν Καρχηδονίων καὶ Συρακουσίων,
ἀλλὰ καὶ τὰς Συρακούσας αὐτὰς προσκαθίσαντας
ἐπιβάλλεσθαι πολιορκεῖν. Ταῦτα δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, 6
τῆς

5. *Absunt vulgo quatuor verba* τῶν Καρχηδ. καὶ Συρακουσίων. *Mox* προκαθίσαντας *perperam dant libri veteres.* Ibid. *pro* ἐπιβάλλεσθαι *est* ἐπιβαλέσθαι *in Reg. C.*

nisse potestatem. Hæc ubi dixit, narrat, *Hieronem post pugnam hanc pugnatam adeo mente alienatum fuisse, ut protinus non tantum vallo tentoriisque incensis Syracusas noctu aufugerit, verum etiam castella omnia, quæ ditioni Messaniorum imminebant, deseruerit: consimiliter & Carthaginienses statim ab hoc prœlio, relictis castris, per oppida se dispersisse, tueri amplius quidquid extra munitiones esset, non audentes; ea de caussa eorum duces, qui militum animos metu perculsos animadverterent, id cepisse consilii, ut de rerum summa prœlio non decernerent: Romanos autem insecutos, non agrum dumtaxat Pœnorum & Syracusiorum devastasse, verum etiam Syracusas ipsas obsidere & per vim oppugnare esse adgressos.* Hæc autem adeo, ut mea fert sententia, omni

τῆς πάσης ἐστὶν ἀλογίας πλήρη, καὶ διαστολῆς οὐ Philini errores.
7 προσδεῖται τὸ παράπαν. οὓς μὲν γὰρ πολιορκοῦν-
τας τὴν Μεσσήνην, καὶ νικῶντας ἐν ταῖς συμπλο-
καῖς ὑπέθετο· τούτους φεύγοντας, καὶ τῶν ὑπαί-
θρων ἐκχωροῦντας, καὶ τέλος πολιορκουμένους, καὶ
8 ταῖς ψυχαῖς ἀποδεδειλιακότας ἀπέφηνεν. οὓς δὲ
ἡττωμένους καὶ πολιορκουμένους ὑπεστήσατο, τού-
τους διώκοντας καὶ παραχρῆμα κρατοῦντας τῶν
ὑπαίθρων, καὶ τέλος πολιορκοῦντας τὰς Συρακού-
9 σας ἀπέδειξε. ταῦτα δὲ συνᾴδειν ἀλλήλοις οὐδαμῶς
δύναται. πῶς γάρ; ἀλλ' ἀναγκαῖον, ἢ τὰς ὑποθέ-
σεις εἶναι τὰς πρώτας ψευδεῖς, ἢ τὰς ὑπὲρ τῶν
10 συμβαινόντων ἀποφάσεις. εἰσὶ δ' αὗται μὲν ἀλη-
θεῖς. καὶ γὰρ ἐξεχώρησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Συ-
ρακούσιοι τῶν ὑπαίθρων καὶ τὰς Συρακούσας ἐπο-
λιόρκουν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πόδας· ὡς δ' οὗτος φησὶ,
καὶ τὴν Ἐχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρα- Echetla opp.

 κουσίων

6. *Aug.* προσδεῖτο παράπαν, *quod valet* προσδεῖ τὸ παράπαν. 10. *Veteres libri omnes* τὰς Συρακούσας ἐπολέμουν οἱ Ῥωμαῖοι.

omni absurditate plena sunt, ut omnino ne examine quidem sit opus. Quos enim antea *Messanam obsidentes, & in acie vincentes* fecerat; *eosdem fugisse & planis camporum excessisse, ac tandem ex formidine dejectis animis obsidionem passos*, pronuntiat: quos autem *victos & obsessos* prius fecerat, eos inducit *persequentes hostem, omnia, quæ sub dio sunt, subito obtinentes, ac tandem Syracusas ipsas prementes obsidione.* Enimvero convenire ista inter se quî possunt? Sane aut falsa sint, quæ prius posuit, oportet, aut quæ deinceps de postea insecutis dicuntur. Sunt autem hæc posteriora vera: nam Carthaginienses & Syracusani intra munitiones suas sunt compulsi: & Syracusas obsederunt illico Romani, & *Echetlam* quoque, ut quidem iste ait, urbem in confinio sitam ditionis Syracusanorum & Carthaginien-
sium.

Philini errores.

κουσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχία. λοιπὸν ἀνάγκη 11
συγχωρεῖν, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις εἶναι
ψευδεῖς· καὶ, νικώντων εὐθέως τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς
περὶ τὴν Μεσσήνην συμπλοκαῖς, ἡττημένους αὐτοὺς
ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπηγγέλθαι. Φιλῖνον μὲν 12
οὖν παρ' ὅλην ἄν τις τὴν πραγματείαν εὕροι τοιοῦ-
τον ὄντα· παραπλησίως δὲ καὶ Φάβιον, ὡς ἐπ' αὐ-
τῶν δειχθήσεται τῶν καιρῶν. Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ τοὺς 13
ἁρμόζοντας πεποιήμεθα λόγους ὑπὲρ τῆς παρεκβά-
σεως, ἐπανελθόντες ἐπὶ τὰς πράξεις, πειρασόμε-
θα, προστιθέντες ἀεὶ τὸν ἑξῆς λόγον, εἰς ἀληθι-
νὰς ἐννοίας ἄγειν διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας
ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου.

XVI. Bellum magna vi ſuſcipitur. A.V.491.

Προσπεσόντων γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Σικε-
λίας τῶν περὶ τὸν Ἄππιον καὶ τὰ στρατόπεδα
προτερημάτων, καταστήσαντες ὑπάτους Μάνιον
Ὀκτακίλιον, καὶ Μάνιον Οὐαλέριον, τάς τε δυνά-
μεις ἁπάσας ἐξαπέστελλον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς
ἀμφοτέρους εἰς τὴν Σικελίαν. Ἔστι δὲ παρὰ Ῥω- 2
μαίοις

ſium. Reſtat neceſſario concedendum, quas principio poſuit aſſertiones eſſe falſas; & Romanos ab hoc ſcriptore victos fuiſſe proditos, qui jam inde a primis conflictibus ad Meſſanam habitis ſuperiores exſtiterint. Ac *Philinum* quidem in opere univerſo talem invenias: ſed pariter talem *Fabium* quoque, ut ſuis locis oſtendetur. At nos, expoſitis quæ ad digreſſionem hanc pertinebant, ad hiſtoriam reverſi, poſteriora quæque anterioribus ſubnectentes, lectores ad veram hujus belli notitiam paucis perducere conabimur.

16. Quum igitur fama rerum ab Appio & legionibus feliciter geſtarum Romam ex Sicilia perveniſſet, eſſentque *Conſules* creati *Manius Octacilius* & *Manius Valerius*; legiones omnes & Coſſ. ambo in Siciliam mittuntur. Sunt autem *apud Romanos quatuor omnino legiones*

μαίοις τὰ πάντα τέτλαρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, A.V. 491.
χωρὶς τῶν συμμάχων, ἃ κατ' ἐνιαυτὸν προχειρί- Legionum
ζονται· τούτων ἕκαστον, ἀνὰ τετρακισχιλίους πε- Rom. ratio.
3 ζοὺς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. Ὧν παραγενομένων,
ἀπό τε τῶν Καρχηδονίων αἱ πλείους ἀφιστάμεναι
πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀπό τε τῶν
4 Συρακουσίων. Ὁ δὲ Ἱέρων θεωρῶν τὴν διατροπὴν Fœdus
καὶ κατάπληξιν τῶν Σικελιωτῶν, ἅμα δὲ τὸ πλῆ- cum Hierone.
θος καὶ τὸ βάρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐκ
πάντων συνελογίζετο τούτων, ἐπικυδεστέρας εἶναι
τὰς τῶν Ῥωμαίων, ἢ τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλπί-
5 δας. διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ὁρμήσας τοῖς λο-
γισμοῖς, διεπέμπετο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς, ὑπὲρ
6 εἰρήνης καὶ φιλίας ποιούμενος τοὺς λόγους. οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο, καὶ μάλιστα διὰ τὰς χορη-
7 γίας. θαλαττοκρατούντων γὰρ τῶν Καρχηδονίων,
εὐλαβοῦντο, μὴ πανταχόθεν ἀποκλεισθῶσι τῶν

XVI. 2. *Sua auctoritate Casaubonus edidit* τούτων ἔχει ἕκαστον.

giones Romanæ, præter ſociorum auxilia, quarum delectus quotannis haberi ſolet; continentque *ſingulæ quatuor millia peditum, equites trecentos.* Ad harum adventum, pleraque tam Carthaginienſium quam Syracuſanorum oppida ad Romanos defecerunt. *Hiero* vero, qui hinc Siculorum conſternationem ac pavorem cerneret, illinc Romanorum legiones & numero militum & armaturæ pondere terribiles, ex omnibus his eminentiores ac potiores eſſe Romanorum ſpes quam Carthaginienſium colligebat. Quibus rationibus adductus, ut in eam partem inclinaret, legatos ad Conſules de pace & amicitia mittit. Nec repudiant Romani ejus rei mentionem, maxime propter commeatus. Nam quia maris imperium penes Carthaginienſes erat, ne undique commeatu intercluderentur metuebant; quando-

A.V. 491.

Fœdus Romanor. cum Hierone.

ἀναγκαίων, διὰ τὸ καὶ περὶ τὰ πρὸ τοῦ διαβάντα
στρατόπεδα, πολλὴν ἔνδειαν γεγονέναι τῶν ἐπιτη-
δείων. διόπερ ὑπολαβόντες, τὸν Ἱέρωνα μεγάλην εἰς 8
τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς παρέξεσθαι χρείαν, ἀσμένως
προσεδέξαντο τὴν φιλίαν. Ποιησάμενοι δὲ συνθή- 9
κας, ἐφ᾽ ᾧ, τὰ μὲν αἰχμάλωτα χωρὶς λύτρων ἀπο-
δοῦναι τὸν βασιλέα Ῥωμαίοις, ἀργυρίου δὲ προσθεῖ-
ναι τάλαντα τούτοις ἑκατόν· λοιπὸν ἤδη Ῥωμαῖοι
μὲν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις ἐχρῶντο τοῖς Συρα-

Hiero sub umbra Romanæ amicitiæ.

κουσίοις. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱέρων ὑποστείλας ἑαυτὸν 10
ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων σκέπην, καὶ χορηγῶν ἀεὶ τούτοις
εἰς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων, ἀδεῶς ἐβα-
σίλευε τῶν Συρακουσίων τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον,
φιλοστεφανῶν καὶ φιλοδοξῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας.
ἐπιφανέστατος γὰρ δὴ πάντων οὗτος δοκεῖ, καὶ 11
πλεῖστον χρόνον ἀπολελαυκέναι τῆς ἰδίας εὐβου-
λίας, ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου
πράγμασιν.

Ἐπαν-

quidem &, quæ antea transfretaverant, legiones gravi annonæ inopia laboraverant. Quapropter, rati *Hieronem* magno hac in parte usui sibi futurum, ejus amicitiam non inviti amplectuntur. Transactum conditionibus hisce: Vt *Rex captivos Romanis absque pretio restitueret: ut insuper argenti talenta centum adjiceret.* Secundum hæc Romani Syracusios amicorum sociorumque loco habebant. Rex vero *Hiero*, quum ad Romani nominis umbraculum se applicuisset, semperque omnia iis subministraret prout res ipsorum exigerent, reliquam ætatem in regno Syracusano securus exegit; erga Græcos ita se gerens, ut qui coronas ipsorum ambiret, suamque inter ipsos famam celebrari gestiret. Nam illustrissimus omnium mortalium videtur hic fuisse, & qui prudentiæ in consiliis suæ fructum longissimo tempore, tam privatis, quam publicis in rebus, percepit.

17. Hoc

Ἐπανενεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσδεξαμένου τοῦ δήμου, καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς τὸν Ἱέρωνα διαλύσεις· λοιπὸν οὐκ ἔτι πάσας ἔκρινον ἐξαποστέλλειν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς δυνάμεις, A.V.491. XVII.
2 ἀλλὰ δύο μόνον στρατόπεδα· νομίζοντες ἅμα μὲν κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὐτοῖς προσκεχωρηκότος τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ μᾶλλον ὑπολαμβάνοντες, οὕτως εὐπορήσειν τὰς δυνάμεις τοῖς ἀναγκαίοις.
3 Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὸν μὲν Ἱέρωνα πολέμιον αὐτοῖς γεγονότα, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ὁλοσχερέστερον ἐμπλεκομένους εἰς τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ὑπέλαβον βαρυτέρας προσδεῖσθαι παρασκευῆς, δι' ἧς ἀντοφθαλμεῖν δυνήσονται τοῖς πολεμίοις, καὶ Apparatus Pœnorum Agrigenti.
4 συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. διὸ καὶ ξενολογήσαντες ἐκ τῆς ἀντίπερα χώρας, πολλοὺς μὲν Λιγυστινοὺς καὶ Κελτοὺς, ἔτι δὲ πλείους τούτων Ἴβηρας,
5 ἅπαντας εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέστειλαν. ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν εὐφυεστάτην οὖ-

XVII. 5. καὶ post ὁρῶντες δὲ ignorat Bav.

17. Hoc fœdere Romam perlato, & approbatis populi juſſu firmatisque conditionibus pacis cum *Hierone;* poſt hæc non amplius univerſas placuit copias in Siciliam mittere, ſed duas tantum legiones. Nam & conjunctione Regis levius ipſis fore bellum putabant; &, hoc modo exercitum omni copia rerum neceſſariarum facilius abundaturum, arbitrabantur. *Carthaginienſes* vero, qui Hieronem ſibi factum hoſtem viderent, & Romanos majore molitione rebus Siculis ſeſe immiſcentes, apparatu inſtructiore opus ſibi eſſe judicarunt; quo & hoſtibus intrepide reſiſtere, & quæ in Sicilia poſſidebant, retinere poſſent. Itaque mercenario milite e transmarinis regionibus conducto, magnum Ligurum & Gallorum, ac majorem etiam Hiſpanorum numerum in Siciliam mittunt. Quumque Agrigentinorum oppidum

A.V.491. σαν πρὸς τὰς παρασκευὰς, καὶ βαρυτάτην ἅμα τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας, εἰς ταύτην συνήθροισαν τά τε χορηγεῖα καὶ τὰς δυνάμεις, ὁρμητηρίῳ κρίνοντες χρῆσθαι ταύτῃ τῇ πόλει πρὸς τὸν πόλεμον. Τῶν 6
δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν πρὸς τὸν Ἱέρωνα ποιησάμενοι τὰς
A.V.492. L. Postumius Q. Mamilius Coss. συνθήκας στρατηγοὶ, ἀνακεχωρήκεισαν· οἱ δὲ μετὰ τούτους κατασταθέντες, Λεύκιος Ποστούμιος καὶ Κόϊντος Μαμίλιος, ἧκον εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τῶν στρατοπέδων. Θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων 7
ἐπιβολὴν, καὶ τὰς περὶ τὸν Ἀκράγαντα παρασκευὰς, ἔγνωσαν τολμηρότερον ἐγχειρεῖν τοῖς πράγ-
Obsident Agrigentum. μασι. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέρη τοῦ πολέμου 8
παρῆκαν, φέροντες δὲ παντὶ τῷ στρατεύματι πρὸς αὐτὸν Ἀκράγαντα προσήρεισαν· καὶ στρατοπεδεύσαντες ἐν ὀκτὼ σταδίοις ἀπὸ τῆς πόλεως, συνέκλεισαν ἐντὸς τειχῶν τοὺς Καρχηδονίους. Ἀκμαζούσης 9
δὲ τῆς τοῦ σίτου συναγωγῆς, καὶ προφαινομένης χρονίου

5. *Pro* χορηγεῖα *rectius fortasse* χορήγια *fuerit; sic rursus cap. sq.*
6. Μαμίλιος. *Libri veteres* Αἰμίλιος, *cui* Μανίλιος *substituerunt Reg. B. & C.*

ad hos apparatus commodissimum, & suæ ditionis amplissimum esse viderent; quasi arce belli eo loco decernentes uti, annonam simul ac militem *Agrigenti* colligunt. Romanis consulibus, qui fœdus cum Hierone fecerant, domum reversis; qui ipsis successerunt *L. Postumius & Q. Mamilius* in Siciliam cum legionibus veniunt. Hi consilia Carthaginiensium perspicientes, quique apud Agrigentum fiebant apparatus, majore audacia res aggrediundas sibi statuunt. Quapropter, ceteris belli partibus omissis, *Agrigentum* ipsum cum universo exercitu invadunt: & ad mille passus ab urbe locatis castris, Carthaginienses mœnibus includunt. Quoniam autem erat tunc cum maxime tempus messis, & jam ab initio diuturnam fore obsidionem

χρονίου πολιορκίας, ὥρμησαν ἐκθυμότερον τοῦ δέον- A.V. 492.
10 τος οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ σιτολογεῖν. οἱ δὲ Καρ- Obſidio Agrigenti.
χηδόνιοι κατιδόντες τοὺς πολεμίους ἐσκεδασμένους
κατὰ τῆς χώρας, ἐξελθόντες ἐπέθεντο τοῖς σιτο-
λογοῦσι. τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, οἱ μὲν ἐπὶ
τὴν τοῦ χάρακος ἁρπαγὴν ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὰς
11 ἐφεδρείας. Ἀλλ' ἡ τῶν ἐθισμῶν διαφορὰ καὶ τότε Severa Romanorum diſciplina.
καὶ πολλάκις ἤδη σέσωκε τὰ Ῥωμαίων πράγματα.
τὸ γὰρ πρόστιμον παρ' αὐτοῖς θάνατός ἐστι τῷ
προεμένῳ τὸν τόπον, καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ
12 ἐφεδρείας. διὸ καὶ τότε πολλαπλασίους ὄντας τοὺς
ὑπεναντίους ὑποστάντες γενναίως, πολλοὺς μὲν τῶν
ἰδίων ἀπέβαλον, ἔτι δὲ πλείους τῶν ἐχθρῶν ἀπέ-
13 κτειναν. τέλος δὲ κυκλώσαντες τοὺς πολεμίους, ὅσον
οὔπω διασπῶντας τὸν χάρακα, τοὺς μὲν αὐτῶν διέ-
φθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐπικείμενοι καὶ φονεύον-
τες, συνεδίωξαν εἰς τὴν πόλιν.

dionem apparebat; milites majore ſtudio, quam par erat, frumentatum prodeunt. Carthaginienſes, hoſtem per agros palatum conſpicati, oppido egreſſi, frumentantes adoriuntur: iisque nullo negotio fugatis, partim ad diripienda caſtra, partim ad ſtationes trucidandas impetum faciunt. At *diſciplinæ exquiſita ratio*, ut alias ſæpe, ita tunc quoque, rei Romanæ ſaluti fuit: nam apud hos, *ſtationem deſeruiſſe, aut omnino de præſidio fuga deceſſiſſe, capitale eſt.* Quare factum, ut tunc quoque adverſarios longe numero ſuperiores fortiter ſuſtinendo, multos quidem ex ſuis amiſerint, plures tamen ex hoſtibus peremerint. Tandem, cinctis hoſtibus, qui jam vallum ipſum modo non divellebant, poſtquam multos interfeciſſent, reliquos urgendo cædendoque in urbem compulerunt.

A.V. 492.
XVIII.
Obſidio Agrigenti.

Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη τοὺς μὲν Καρχηδονίους
εὐλαβέστερον διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, τοὺς
δὲ Ῥωμαίους φυλακτικώτερον χρῆσθαι ταῖς προνο-
μαῖς. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Καρχηδόνιοι πλὴν 2
ἕως ἀκροβολισμοῦ, διελόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥω-
μαίων εἰς δύο μέρη τὴν δύναμιν, τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ
πρὸ τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον ἔμενον, θατέρῳ δὲ
κατεστρατοπέδευσαν ἐν τοῖς πρὸς Ἡράκλειαν κε-
κλιμένοις μέρεσι τῆς πόλεως. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν 3
στρατοπέδων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πόλεως
ὠχυρώσαντο· καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν τάφρον προε-
βάλοντο, χάριν τῆς πρὸς τοὺς ἐξιόντας ἐκ τῆς πό-
λεως ἀσφαλείας· τὴν δὲ ἐκτὸς αὐτῶν περιεβάλον-
το, φυλακὴν ποιούμενοι τῶν ἔξωθεν ἐπιθέσεων, καὶ
τῶν παρεισάγεσθαι καὶ παρεισπίπτειν εἰωθότων εἰς
τὰς πολιορκουμένας πόλεις. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν τά- 4
φρων καὶ τῶν στρατοπέδων διαστήματα φυλακαῖς
διέλαβον, ὀχυροποιησάμενοι τοὺς εὐκαίρους τῶν τό-
πων

Heraclea opp.

XVIII. 3. *ἐντὸς, quod abeſt ab edd. & mstis, inſerui ex Vrſini conject.*

18. Poſt id temporis *Carthaginienſes* timidius in hoſtes erumpere: *Romani* vero cautius frumentatum exire. Et dum Pœni non niſi ad leves velitationes foras prodeunt; Conſules, diviſo bifariam exercitu, cum una parte circa Aeſculapii fanum ante urbem ſitum conſident, alteram ei regioni urbis, quæ Heracleam ſpectat, objiciunt, caſtraque ibi ponunt. Interjectum caſtris ſpatium ex utraque oppidi parte duabus foſſis muniunt; altera intus ſpectante, qua adverſus oppidanorum eruptiones ſe præcingunt; altera extrinſecus circumducta, cum ad externi hoſtis impreſſiones defendendas, tum ad illa prohibenda, quæ, ut fit in obſeſſis urbibus, furtim importarentur, aut ſi quis clanculum ingredi vellet. Intervalla inter foſſas atque ipſa caſtra præſidiis militum intercipiunt, locis opportunis per diſtincta ſpatia

5 πων ἐν διαστάσει. τὰ δὲ χορηγεῖα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες ἤθροιζον αὐτοῖς, καὶ παρῆγον εἰς Ἐρβησσόν· αὐτοὶ δὲ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως οὐ μακρὰν ὑπαρχούσης, ἄγοντες καὶ φέροντες συνεχῶς τὰς ἀγορὰς, δαψιλῆ τ'
6 ἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζον. Πέντε μὲν οὖν ἴσως μῆνας ἐπὶ τῶν αὐτῶν διέμενον, οὐδὲν ὁλοσχερὲς προτέρημα δυνάμενοι λαβεῖν κατ' ἀλλήλων, πλὴν τῶν
7 ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς συμβαινόντων. συναγομένων δὲ τῷ λιμῷ τῶν Καρχηδονίων διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν, (οὐ γὰρ ἐλάττους πέντε μυριάδων ὑπῆρχον·) δυσχρηστούμενος Ἀννίβας ἤδη τοῖς πράγμασιν, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πολιορκουμένων δυνάμεων, διέπεμπετο συνεχῶς εἰς τὴν Καρχηδόνα, τήν τε περίστα-
8 σιν διασαφῶν, καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν. οἱ δ' ἐν τῇ Καρχη-

A.V. 492. Obsidio Agrigenti. Erbessus opp.

Hannibal præfectus Agrigenti.

6. *ἴσως ingenio debetur Casauboni, pro mendoso ἴσους.* 7. *συναγομένων. Alii συνηγμένων. Alii συνεχομένων.*

tia munitis. Annonam & reliquos apparatus ceteri socii colligebant, & *Erbessum* convehebant: ipsi vero ex hoc oppido, quod a castris non longe aberat, commeatus continenter advehendo & adferendo, largam omnium ad usum necessariorum copiam sibi parabant. Ad quinque circiter menses eadem facies rerum mansit: quum neutra pars de altera victoriam ullam referret, quæ ad summam spei totius proficeret, sed tantum inter partes velitationes fierent. Tandem, ubi propter ingentem hominum multitudinem, quæ inclusa mœnibus tenebatur, (erant enim non pauciores quinquaginta millibus) Carthaginienses fame premebantur; *Hannibal*, qui cum imperio copiis obsessis præerat, non idoneum amplius se rebus sustentandis animadvertens, crebros Carthaginem nuntios mittebat, qui & necessitatem urgentem significarent, & ad opem ferendam hortarentur. Carthagi-

A.V.492. Καρχηδόνι, τῶν ἐπισυνηγμένων στρατιωτῶν καὶ θη-
ρίων γεμίσαντες τὰς ναῦς, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σι-
κελίαν πρὸς Ἄννωνα τὸν ἕτερον στρατηγόν. ὃς, συν- 9
αγαγὼν τὰς παρασκευὰς καὶ δυνάμεις εἰς Ἡρά-
κλειαν, πρῶτον μὲν πραξικοπήσας κατέσχε τὴν
τῶν Ἐρβησσέων πόλιν, καὶ παρείλετο τὰς ἀγορὰς
καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν ὑπεναν-
τίων στρατοπέδοις. ἐξ οὗ συνέβη τοὺς Ῥωμαίους 10
ἐπίσου πολιορκεῖν, καὶ πολιορκεῖσθαι τοῖς πράγμα-
σιν. εἰς γὰρ τοῦτο συνήγοντο τῇ σιτοδείᾳ καὶ σπά-
νει τῶν ἀναγκαίων, ὥστε πολλάκις βουλεύεσθαι περὶ
τοῦ λύειν τὴν πολιορκίαν. ὃ δὴ καὶ τέλος ἂν ἐποίη- 11
σαν, εἰ μὴ πᾶσαν σπουδὴν καὶ μηχανὴν προσφερό-
μενος Ἱέρων, τὰ μέτρια καὶ τ' ἀναγκαῖα σφίσι
παρεσκεύαζε τῶν χορηγιῶν.

Hanno, prætor Pœnorum, capit Erbessum.

Romani obsidentes Agrigentum, obsessi ab Hannone.

XIX. Μετὰ δὲ ταῦτα θεωρῶν ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς μὲν Ῥωμαίους ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τῆς ἐνδείας ἀσθενῶς διακειμένους, διὰ τὸ λοιμικὴν εἶναι παρ' αὐτοῖς

thaginienses militibus atque elephantis, quos denuo cogere potuerant, naves onerant; omnesque ad *Hannonem*, alterum ducem suum, in Siciliam mittunt. Is universo belli paratu & copiis *Heracleam* contractis, ante omnia urbem *Erbessum* proditione capit, & castris hostium commeatum, ac quidquid ad necessarios usus requiritur, adimit. Vnde evenit, ut Romani pariter & obsiderent, & reapse obsiderentur. Eo namque, tam frumenti, quam aliarum rerum necessariarum inopia, redigebantur, ut sæpenumero de obsidione solvenda deliberarent: quod & fecissent ad extremum, nisi *Hiero*, omni studio atque sollertia adhibita, modicam copiam rerum maxime necessariarum ipsis procurasset.

19. Post hæc *Hanno*, Romanos ex morbo & inopia rerum debilitatos, quod pestilens apud eos aër esset, animad-

τοῖς κατάστασιν, τὰ δὲ σφέτερα στρατόπεδα νο-
μίζων ἀξιόχρεα πρὸς μάχην ὑπάρχειν· ἀναλαβὼν
τά τε θηρία περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντα,
καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἅπασαν, προῆγε κατὰ σπου-
δὴν ἐκ τῆς Ἡρακλείας· παραγγείλας τοῖς Νομαδι-
κοῖς ἱππεῦσι προπορεύεσθαι, καὶ συνεγγίσασι τῷ χά-
ρακι τῶν ἐναντίων, ἐρεθίζειν καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἱπ-
πεῖς αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι· κἄπειτα πάλιν ἐκκλίνασιν
3 ἀποχωρεῖν, ἕως ἂν αὐτῷ συμμίξωσι. πραξάντων
δὲ τὸ συνταχθὲν τῶν Νομάδων, καὶ προσμιξάντων
θατέρῳ τῶν στρατοπέδων, εὐθὺς οἱ τῶν Ῥωμαίων
ἱππεῖς ἐξεχέοντο, καὶ θρασέως ἐπέκειντο τοῖς Νο-
4 μάσιν. οἱ δὲ Λίβυες ὑπεχώρουν κατὰ τὸ παράγγελ-
μα, μέχρι συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα· λοιπόν
τ᾽ ἐκ μεταβολῆς περιχυθέντες ἐπέκειντο τοῖς πο-
λεμίοις, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς
5 δὲ λοιποὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα συνεδίωξαν. γενομέ-
νων

A.V.492. Romani obsidentes Agrigentum, obsessi ab Hannone.

XIX. 1. νομίζων.' *Vulgo* νομίζειν. *male, consentientibus licet vett. mstis.* 2. ἐκκλίνασιν. *Casaubonus* ἐγκλίνασιν, *sua auctoritate.* 4. ἕως εἰς. *Veteres libri* ὡς εἰς τ. χαρ.

animadvertens, suas autem copias ad certamen idoneas ratus; sumtis secum elephantis ad quinquaginta, & omni reliquo exercitu, *Heraclea* propere educit; praeire jussis equitibus *Numidis*, qui, vallo hostium adpropinquantes, eorum equites irritarent, & ad pugnam elicere conarentur, deinde acie inclinata refugerent, donec ad se pervenissent. Quum imperata Numidae fecissent, & altera castra essent adorti, confestim Romani equites erumpere, atque animose Numidas urgere. Illi pedem referre, prout imperatum erat, donec *Hannoni* sese conjunxissent: ibi tum conversione facta, circumfusi hostibus incumbunt, & complures eorum interficiunt, ceteros ad vallum usque persequuntur. Quibus

A.V. 492. Romani obsidentes Agrigentum, obsessi ab Hannone.

νων δὲ τούτων, ἐπεστρατοπέδευσαν οἱ περὶ τὸν Ἄννωνα τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέχοντες τῶν ὑπεναντίων. Καὶ δύο μὲν μῆνας ἔμενον ἐπὶ τῶν ὑπο- 6
κειμένων, οὐδὲν ὁλοσχερὲς πράττοντες, πλὴν ἀκροβολιζόμενοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν. τοῦ δ᾽ Ἀννίβου 7
διαπυρσευομένου καὶ διαπεμπομένου συνεχῶς ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὸν Ἄννωνα, καὶ δηλοῦντος, ὅτι τὰ πλήθη τὸν λιμὸν οὐχ ὑπομένει, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολοῦσι διὰ τὴν ἔνδειαν· ἔγνω διακινδυνεύειν ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· οὐχ ἧττον ἐπὶ τοῦτο φερομένων καὶ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Διόπερ ἐξαγαγόντες ἀμ- 8
φότεροι τὰς δυνάμεις εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων, συνέβαλλον ἀλλήλοις. ἐπὶ πολὺν δὲ 9
χρόνον γενομένης τῆς μάχης, τέλος ἐτρέψαντο τοὺς προκινδυνεύσαντας μισθοφόρους τῶν Καρχηδονίων οἱ Ῥωμαῖοι.

Prælio profligatur Hanno.

7. *ἐπὶ τοῦτο φερομ.* Mssti *ἐπὶ τούτῳ φερ.* quod teneri fortasse debuerat.

bus peractis, Hanno collem *Torum* nomine, decem circiter stadiorum intervallo ab hoste disparatum, occupat, ibique castra locat Romanis imminentia. Labuntur menses duo, rebus in eodem manentibus statu: quum universæ pugnæ casum non adirent, sed levibus dumtaxat præliis quotidie inter se hostes certarent. Postea vero quam *Hannibal* faces accensas jugiter ostendens, ac nuntios subinde ex oppido mittens, *Hannoni* significavit, *non amplius tolerari famem a multitudine, atque adeo multos penuria coactos ad hostes transire;* belli fortunam sibi tentandam dux Pœnorum constituit: non minus Romanis, propter indicatas caussas, eodem inclinantibus. Igitur eductis utrimque copiis in medium locum inter utraque castra, pugna committitur. Post diuturnum certamen tandem Romani mercenarios Carthaginiensium, qui in prima acie rem gerebant, in fugam vertunt.

10 Ῥωμαῖοι. τούτων δὲ πεσόντων εἰς τὰ θηρία καὶ τὰς A.V.492.
λοιπὰς τάξεις τὰς ἐφεστηκυίας, συνέβη πᾶν συν-
11 ταραχθῆναι τὸ τῶν Φοινίκων στρατόπεδον. γενομέ-
νου δὲ ἐγκλίματος ὁλοσχεροῦς, οἱ μὲν πλεῖστοι διε-
φθάρησαν αὐτῶν, τινὲς δ' εἰς Ἡράκλειαν ἀπεχώ-
ρησαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν τε πλείστων ἐκυρίευσαν
12 θηρίων, καὶ τῆς ἐπισκευῆς ἁπάσης. ἐπιγενομένης δὲ
τῆς νυκτὸς, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων χα-
ρὰν, καὶ διὰ τὸν κόπον ῥαθυμότερον ταῖς φυλακαῖς
αὐτῶν χρησαμένων, ἀπελπίσας Ἀννίβας τὰ πρά- Hannibal cum ſuis evadit ex urbe.
γματα, καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς σωτη-
ρίαν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ὥρμησε περὶ μέ-
σας νύκτας ἐκ τῆς πόλεως, ἔχων τὰς ξενικὰς δυ-
13 νάμεις. χώσας δὲ φορμοῖς ἀχύρων σεσαγμένοις τὰς
τάφρους, ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν ἀσφα-
14 λῶς τὴν δύναμιν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπελ- Agrigentum captum a Romanis.
θούσης συνέντες τὸ γεγονὸς, καὶ τῆς οὐραγίας τῆς
τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ βραχὺ καθαψάμενοι,
μετὰ

11. ὁλοσχεροῦς *ex conject. poſui pro vulg.* ὁλοσχερῶς.

vertunt. Qui dum in elephantos & ſtantes a tergo reliquos ordines incidunt, evenit, ut univerſus Pœnorum exercitus tumultu impleretur. Sequitur mox totius aciei inclinatio: cæduntur plerique omnes; pauci Heracleam ſe recipiunt. Romani & beſtiis quam plurimis, & omni ſupellectile potiuntur. Oborta nocte, quum partim ob lætitiam ex re bene geſta, partim ob laſſitudinem, negligentius excubias agerent Romani; *Hannibal*, deſperatis rebus, opportunitatem conſulendi ſaluti ſuæ commodam propter prædictas cauſſas habere ſe ratus, circa mediam noctem cum ſtipendiariis urbe egreditur. Dein ubi foſſas ſtoreis acere probe fartis æquaſſet, hoſtibus inſciis incolumem exercitum abduxit. Quo, ſimul illuxiſſet, animadverſo, Romani extremum agmen copiarum Hannibalis carpſiſſe leviter

A.V.492. μετὰ ταῦτα πάντες ὥρμησαν πρὸς τὰς πύλας. οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν αὐτοῖς ἱσταμένου, παρεισπεσόντες διήρπασαν τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων, πολλῆς δὲ καὶ παντοδαπῆς ἐγένοντο παρασκευῆς ἐγκρατεῖς.

XX. Majora consilia agitant Romani.

Τῆς δ' ἀγγελίας ἀφικομένης εἰς τὴν σύγκλητον
τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, πε-
ριχαρεῖς γενόμενοι, καὶ ταῖς διανοίαις ἐπαρθέντες,
οὐκ ἔμενον ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς λογισμῶν, οὐδ' ἠρκοῦν-
το σεσωκέναι τοὺς Μαμερτίνους, οὐδὲ ταῖς ἐξ αὐτοῦ
τοῦ πολέμου γενομέναις ὠφελείαις. ἐλπίσαντες δὲ, 2
καθόλου δυνατὸν εἶναι τοὺς Καρχηδονίους ἐκβαλεῖν
ἐκ τῆς νήσου, τούτου δὲ γενομένου, μεγάλην ἐπίδοσιν
αὐτῶν λήψεσθαι τὰ πράγματα, πρὸς τούτοις ἦσαν
τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπι-
νοίαις. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἑώ- 3
ρων κατὰ λόγον σφίσι προχωροῦντα. μετὰ γὰρ 4
τοὺς

15. παρασκευῆς. κατασκευῆς *Casaub. ex Reg. B. C.*

viter contenti, mox in portas urbis impetum omnes convertunt. Quia nemo resistebat, irruptione facta, oppidum diripiunt, ac multis mancipiis multoque omnis generis apparatu potiuntur.

20. Vbi perlatus esset ad Romanum senatum de *rebus ad Agrigentum gestis* nuntius; omnes lætitia gestire, &, sublatis spiritibus, non jam prioribus consiliis adquiescere. Neque enim quod *Mamertinos* servassent, quodque opimam hoc bello prædam essent nacti, satis hoc illis erat: quin potius in spem adducti, posse se Carthaginienses penitus insula ejicere, magnumque inde res suas incrementum fore accepturas; eo cogitationes & consilia omnia sua referebant. Et quidem ad pedestres copias quod attinet, bene sibi cœpta procedere intelligebant. Nam *L. Vale-*

τοὺς τὸν Ἀκράγαντα πολιορκήσαντας, οἱ κατασταθέντες στρατηγοὶ, Λεύκιος Οὐαλέριος, καὶ Τίτος Ὀκτακίλιος, ἐδόκουν ἐνδεχομένως χειρίζειν τὰ
5 κατὰ τὴν Σικελίαν. Τῆς δὲ θαλάττης ἀκονιτὶ τῶν Καρχηδονίων ἐπικρατούντων, ἐζυγοστατεῖτο αὐτοῖς
6 ὁ πόλεμος. ἐν γὰρ τοῖς ἑξῆς χρόνοις, κατεχόντων αὐτῶν ἤδη τὸν Ἀκράγαντα, πολλαὶ μὲν πόλεις προσετίθεντο τῶν μεσογαίων τοῖς Ῥωμαίοις, ἀγωνιῶσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ πλείους ἀφίσταντο τῶν παραθαλαττίων, καταπεπληγμέναι
7 τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον. Ὅθεν, ὁρῶντες αἰεὶ καὶ μᾶλλον εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ῥοπὰς λαμβάνοντα τὸν πόλεμον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἔτι δὲ τὴν μὲν Ἰταλίαν πορθουμένην πολλάκις ὑπὸ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τὴν δὲ Λιβύην εἰς τέλος ἀβλαβῆ διαμένουσαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ συνεμβαίνειν τοῖς
8 Καρχηδονίοις εἰς τὴν θάλατταν. Διὸ καὶ τοῦτο τὸ μέρος

A. U. 493.
L. Valerius T. Octacilius Coss.

De ingrediendo mari cogitant Romani.

Valerius & *T. Octacilius*, Consules, post illos creati, qui Agrigentum ceperant, commode rem in Sicilia videbantur administrare. Sed quia maris imperium sine controversia obtinebant Carthaginienses, belli rationes paribus ponderibus libratas in ancipiti habebant. Proximis namque temporibus, postquam esset ab iis captum Agrigentum, sicut mediterraneæ urbes multæ parum sibi fidentes ob terrestres eorum copias, Romanis se adjunxerant: ita etiam vel plures e maritimis, quas classis Punica terrore exanimabat, ab iisdem defecerant. Qui igitur magis magisque in dies intelligerent, belli palmam ob ejusmodi caussas modo huc, modo illuc inclinare, præterea Italiam quidem persæpe a Carthaginiensium classibus agi ferrique, Africam vero ab omni penitus damno manere immunem; faciendum sibi putarunt, ut, sicut Carthaginienses, ita etiam ipsi mare ingrederentur. Nec parum hoc quoque me ad bellum hoc

A.V.493. μέρος οὐχ ἥκιστά με παρώρμησε ποιήσασθαι μνήμην
ἐπὶ πλεῖον τοῦ προειρημένου πολέμου, χάριν τοῦ
μηδὲ ταύτην ἀγνοεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, πῶς, καὶ πότε,
καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας, πρῶτον ἐνέβησαν εἰς θάλατταν

Classem parant audaces.

Ῥωμαῖοι. Θεωροῦντες δὲ τὸν πόλεμον αὐτοῖς τρι- 9
βὴν λαμβάνοντα, τότε πρῶτον ἐπεβάλοντο ναυπη-
γεῖσθαι σκάφη, πεντηρικὰ μὲν ἑκατὸν, εἴκοσι δὲ
τριήρεις. τῶν δὲ ναυπηγῶν εἰς τέλος ἀπείρων ὄντων 10
τῆς περὶ τὰς πεντήρεις ναυπηγίας, διὰ τὸ μηδένα
τότε τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κεχρῆσθαι τοιούτοις
σκάφεσι, πολλὴν αὐτοῖς παρεῖχε τοῦτο τὸ μέρος
δυσχέρειαν. ἐξ ὧν καὶ μάλιστα συνίδοι τις ἂν τὸ 11
μεγαλόψυχον καὶ παράβολον τῆς Ῥωμαίων αἱρέ-
σεως. οὐ γὰρ οἷον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχοντες, ἀλλ᾽ 12
οὐδ᾽ ἀφορμὰς καθάπαξ, οὐδ᾽ ἐπίνοιαν οὐδέ ποτε
ποιησάμενοι τῆς θαλάττης· τότε δὴ πρῶτον ἐν νῷ
λαμβάνοντες, οὕτω τολμηρῶς ἐνεχείρησαν, ὥστε,
πρὶν

XX. 9. *Θεωροῦντες δέ. An δή? Ante verba ista excidisse nonnulla suspicatus est Reisk.*

hoc paullo pluribus describendum impulit; ut ne hujus quidem rei principium ignoraretur, *quo modo, & quando, & quas ob caussas mare ingressus sit populus Romanus.* Quum igitur bellum protrahi sibi cernerent, tunc primum naves fabricare instituerunt, quinqueremes quidem centum, triremes vero viginti. Rem sane quam difficilem: quod navium fabricatores in totum rudes essent quinqueremium construendarum; ignoto adhuc Italis hominibus ejuscemodi navigiorum usu. Ex quo vel maxime *magnitudinem animi Romanorum & in rebus suscipiendis audaciam* existimare licet. Nam qui apparatum, non dicam idoneum, sed omnino nullum haberent, atque adeo de mari ne cogitassent quidem umquam ad illam diem; tunc primum & cogitarunt simul, & tam audacter rem susceperunt, ut,

πρὶν ἢ πειραθῆναι τοῦ πράγματος, εὐθὺς ἐπιβα- A.V.493.
λέσθαι Καρχηδονίοις ναυμαχεῖν, τοῖς ἐκ προγόνων
ἔχουσι τὴν κατὰ θάλατταν ἡγεμονίαν ἀδήριτον.
13 Μαρτυρίῳ δ' ἄν τις χρήσαιτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν Qui nullam antea bellicam navem habuerant.
τῶν νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, καὶ πρὸς τὸ παράδο-
ξον αὐτῶν τῆς τόλμης· ὅτε γὰρ τὸ πρῶτον ἐπε-
χείρησαν διαβιβάζειν εἰς τὴν Μεσσήνην τὰς δυνά-
μεις, οὐχ οἷον κατάφρακτος αὐτοῖς ὑπῆρχε ναῦς,
ἀλλ' οὐδὲ καθόλου μακρὸν πλοῖον, οὐδὲ λέμβος οὐδὲ
14 εἷς. ἀλλὰ παρὰ Ταραντίνων καὶ Λοκρῶν, ἔτι δὲ
Ἐλεατῶν καὶ Νεαπολιτῶν συγχρησάμενοι πεντη-
κοντόρους καὶ τριήρεις, ἐπὶ τούτων παραβόλως διε-
15 κόμισαν τοὺς ἄνδρας. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τῶν Καρχηδο-
νίων κατὰ τὸν πορθμὸν ἐπαναχθέντων αὐτοῖς, καὶ
μιᾶς νεὼς καταφράκτου διὰ τὴν προθυμίαν προπε-
σούσης, ὥστ' ἐποκείλασαν γενέσθαι τοῖς Ῥωμαίοις
ὑποχείριον· ταύτῃ παραδείγματι χρώμενοι τότε,

 πρὸς

12. ἡγεμονίαν. *Alii* ἡγεμονείαν.

ut, prius quam periculum ejus fecissent, impetum statim ceperint prælio navali cum Carthaginiensibus dimicandi, qui traditum a majoribus maris imperium sine certamine obtinebant. Veritatem sententiæ hujus nostræ & miraculum audaciæ illius Romanorum arguit: quod, quando primum copias Messanam transportare sunt aggressi, tantum abest, ut tectas naves haberent, ut ne longa quidem navis ulla aut lembus saltem unus eis fuerit: verum actuariis quinquaginta remorum & triremibus, quas a Tarentinis, Locris, Eleatis ac Neapolitanis commodato acceperant, immani ausu militem transmiserunt. Quo quidem tempore, quum Carthaginienses in eos essent invecti, & navis una tecta cupiditate pugnandi propius se admovisset, sic ut impacta littori in potestatem Romanorum veniret; pro exemplo hæc illis

A.V. 493. Prima classis bellica Romanorum.

πρὸς ταύτην ἐποιοῦντο τὴν τοῦ παντὸς στόλου ναυπηγίαν. ὡς, εἰ μὴ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, δῆλον, ὡς 16
διὰ τὴν ἀπειρίαν εἰς τέλος ἂν ἐκωλύθησαν τῆς ἐπιβολῆς.

XXI. Ratio exercendi remiges.

XXI. Οὐ μὴν, ἀλλ' οἷς μὲν ἐπιμελὲς ἦν τῆς ναυπηγίας, ἐγίγνοντο περὶ τὴν τῶν πλοίων κατασκευήν· οἱ δὲ τὰ πληρώματα συναθροίσαντες, ἐδίδασκον ἐν τῇ γῇ κωπηλατεῖν τὸν τρόπον τοῦτον· καθίσαντες 2
ἐπὶ τῶν εἰρεσιῶν ἐν τῇ χέρσῳ τοὺς ἄνδρας, τὴν αὐτὴν ἔχοντας τάξιν ταῖς ἐπ' αὐτῶν τῶν πλοίων καθέδραις, μέσον δ' ἐν αὐτοῖς στήσαντες τὸν κελευστὴν, ἅμα πάντας ἀναπίπτειν, ἐφ' αὑτοὺς ἄγοντας τὰς χεῖρας, καὶ πάλιν προνεύειν ἐξωθοῦντας ταύτας συνείθιζον, ἄρχεσθαί τε καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα.

Exit classis A.V. 494.

Προκατασκευασθέντων δὲ τούτων, ἅμα τῷ συντελε- 3
σθῆναι τὰς ναῦς, καθελκύσαντες, καὶ βραχὺν χρόνον

XXI. 2. *Pro* ἀναπίπτειν *&* προνεύειν *mssti omnes & edd. ante Casaub. mendose dant* ἀνάπτειν *&* προνομεύειν.

illis fuit, ad cujus instar classem ædificarunt universam. Qui si non contigisset casus, defutura videlicet illis erat in totum (adeo erant imperiti) ejus consilii ineundi facultas.

21. Enimvero dum illi, quibus construendarum navium cura incumbebat, in paranda classe occupabantur; alii socios navales cogere, eosque in terra ad remigandum tali modo exercere: remiges sedere ad remigia jussos in littore, eodem servato ordine ac si in navium transtris considerent, hortatore in medium locato, omnes simul reclinare sese manus adducendo, & rursus incumbere easdem propellendo, principio & fine motus ad pausarii jussionem facto, assuefaciebant. His ita præparatis, mox ut naves fuerunt confectæ, in mare eas deducunt; & paullulum modo

νον ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐν θαλάττῃ πειραθέντες, ἔπλεον παρὰ τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ πρόστα- A.V.494.
4 γμα τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τεταγμένος τοῖς Ῥωμαίοις, Γνάϊος Κορνήλιος, Cn. Cornelius Cos.
ὀλίγαις ἡμέραις πρότερον συντάξας τοῖς ναυάρχοις, ἐπειδὰν καταρτίσωσι τὸν στόλον, πλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν πορθμὸν, αὐτὸς ἀναχθεὶς μετὰ νεῶν ἑπτακαίδεκα προκατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην, σπουδάζων τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν παρασκευάσαι τῷ
5 στόλῳ. προσπεσούσης δ' αὐτῷ πράξεως ἐκεῖ περὶ τῆς τῶν Λιπαραίων πόλεως, δεξάμενος τὴν ἐλπίδα προχειρότερον τοῦ δέοντος, ἔπλει ταῖς προειρημέναις
6 ναυσὶ, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας, ἀκούσας ἐν τῷ Πανόρμῳ τὸ γεγονὸς, ἐξαποστέλλει Βοώδη, τῆς γε- Captus ad Liparam a Boode Pœno.
7 ρουσίας ὑπάρχοντα, ναῦς εἴκοσι δούς. ὃς ἐπιπλεύσας νυκτὸς, ἐν τῷ λιμένι συνέκλεισε τοὺς περὶ τὸν Γνάϊον. ἡμέρας δ' ἐπιγενομένης, τὰ μὲν πληρώματα

 πρὸς

4. *Casaub.* καταρτύσωσι *invitis mstis.*

modo in mari & veritate ipsa artem experti, jussu Consulis secundum Italiæ littus navigare incipiunt. Nam qui classi Romanæ erat præfectus *Cnæus Cornelius*, quo necessaria omnia navali exercitui prospiceret, paucis ante diebus cum navibus septemdecim Messanam erat profectus; dato navarchis mandato, ut, simulac instructa classis foret, ad fretum navigarent. Huic quum Messanæ oblata esset occasio moliendæ proditionis oppidi *Liparæorum*, spem illam promtius quam par erat amplexus, cum prædictis navibus eo pergit, & ad muros appellit. Quo cognito, dux Carthaginiensium *Hannibal*, Panormi tum agens, *Boodem* virum senatorem cum navibus xx illuc mittit. Is, noctu confecta navigatione, Cnæum in portu concludit. Vbi illuxit, fugiunt socii

A.V.494. πρὸς φυγὴν ὥρμησεν εἰς τὴν γῆν, ὁ δὲ Γναῖος ἐκ-
πλαγὴς γενόμενος, καὶ ποιεῖν ἔχων οὐδὲν, τέλος
παρέδωκεν αὑτὸν τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, 8
τάς τε ναῦς καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν ὑπεναντίων
ὑποχείριον ἔχοντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Ἀννίβαν
ἀπῆραν. Μετ᾽ οὐ πολλὰς δ᾽ ἡμέρας, οὕτως ἐναρ- 9
γοῦς ὄντος καὶ προσφάτου τοῦ περὶ τὸν Γναῖον ἀτυ-
χήματος, παρ᾽ ὀλίγον αὐτὸς Ἀννίβας εἰς τὸ πα-
ραπλήσιον ἁμάρτημα προφανῶς ἐνέπεσεν. ἀκούσας 10
γὰρ, τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον, κομιζόμενον παρὰ
τὴν Ἰταλίαν, συνεγγὺς εἶναι· κατιδεῖν βουλόμενος
τό τε πλῆθος, καὶ τὴν ὅλην σύνταξιν τῶν ὑπεναν-
τίων, λαβὼν πεντήκοντα ναῦς ἔπλει. κάμπτων δὲ 11
περὶ τὸ τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον, ἐμπίπτει τοῖς
πολεμίοις, ἐν κόσμῳ καὶ τάξει ποιουμένοις τὸν πλοῦν·
καὶ τὰς μὲν πλείους ἀπέβαλε τῶν νεῶν, αὐτὸς δὲ
μετὰ τῶν ὑπολειφθεισῶν ἀνελπίστως καὶ παραδό-
ξως διέφυγεν.

Plures naves amittit Hannibal, præf. class. Pun.

Οἱ

socii navales in terram; Cnæus vero, metu attonitus, quum aliud nihil posset, dedit se hostibus. Carthaginienses, & navibus & duce adversariorum capto, ad Hannibalem confestim proficiscuntur. Post paucos vero dies, quum esset adeo insignis ac recens Cnæi hic casus, parum tamen absuit, quin *Hannibal* in eandem manifesto fraudem incideret. Audierat, Romanam classem, quæ secus Italiam navigabat, jam adventare: cupidus & numerum & dispositionem universam hostium propius cognoscendi, cum quinquaginta navibus portu solvit. Dum flectit Italiæ promontorium, in hostes incidit, qui ordinata instructaque ad aciem classe navigabant. Amissis plerisque navibus, ipse cum reliquis præter spem opinionemque evasit.

22. Post

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα συνεγγίσαντες τοῖς A.V.494.
κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις, καὶ συνέντες τὸ γεγονὸς XXII.
σύμπτωμα περὶ τὸν Γνάϊον, παραυτίκα μὲν διεπέμ- Duilii pugna navalis.
ποντο πρὸς Γάϊον Δουΐλιον, τὸν ἡγούμενον τῆς πε-
2ζῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτον ἀνέμενον. ἅμα δ' ἀκούον-
τες οὐ μακρὰν εἶναι τὸν τῶν πολεμίων στόλον, ἐγί-
3γνοντο πρὸς παρασκευὴν τοῦ ναυμαχεῖν. Ὄντων
δὲ τῶν πλοίων φαύλων ταῖς κατασκευαῖς καὶ δυσκι-
νήτων, ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς βοήθημα πρὸς τὴν
μάχην, τοὺς ἐπικληθέντας μετὰ ταῦτα κόρακας.
4ὧν συνέβαινε τὴν κατασκευὴν εἶναι τοιαύτην. στύ- Corvi ſtructura.
λος ἐν πρώραις στρογγύλος εἱστήκει, μῆκος μὲν ὀρ-
γυιῶν τεττάρων, κατὰ δὲ τὸ πλάτος τριῶν παλαι-
5στῶν ἔχων τὴν διάμετρον. οὗτος αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς
κορυφῆς τροχιλίαν εἶχε· περιετίθετο δ' αὐτῷ κλί-
μαξ ἐπικαρσίαις σανίσι καθηλωμένη, πλάτος μὲν
6ποδῶν τεττάρων, τὸ δὲ μῆκος ἓξ ὀργυιῶν. τὸ δὲ

 τρῆμα

XXII. 1. *Δουΐλιον a Caſaub. eſt. Juniores mssti Δουΐλλιον, ſed vetuſtiores Λίβιον, quod ex* Βίλιον *corruptum videtur.* 5. *οὗτος αὐτὸς. Vulgo omnes διάμετρον οὕτως. αὐτὸς μὲν &c. quod ex conject. correxi.*

22. Poſt hæc Romani quum ad Siciliam acceſſiſſent, intellecta Cnæi clade, nuntiis ſtatim ad *Cajum Duilium*, qui terreſtribus copiis præerat, miſſis, eum præſtolabantur: ſimul cognito non longe abeſſe hoſtium claſſem, ad prælium navale ſe parabant. Quum autem eſſent ipſorum naves rudi arte conſtructæ, & ad motum inhabiles; ſuggerit eis aliquis inventum, quo ad pugnam uterentur, videlicet quos *corvos* poſtea nominarunt. Quorum talis erat conſtructio. Deſtituebatur in proris tignum teres, longum ulnas quatuor, latum in diametro palmos tres; trochleam in faſtigio habens. Ei tigno circumponebatur ſcala, ex transverſis tabulis confecta, & clavis compacta, lata pedes quatuor, ſex ulnas

A.V. 494. τρῆμα τοῦ σανιδώματος ἦν παράμηκες, καὶ περιέβαινε περὶ τὸν στύλον μετὰ τὰς πρώτας εὐθέως τῆς κλίμακος δύο ὀργυιάς. εἶχε δὲ καὶ δρύφακτον αὕτη παρ' ἑκατέραν τὴν ἐπιμήκη πλευρὰν, εἰς γόνυ τὸ βάθος. ἐπὶ δὲ τοῦ πέρατος αὐτοῦ προσήρ- 7
μοστο σιδηροῦν οἷον ὕπερον ἀπωξυσμένον, ἔχον δακτύλιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς· ὡς τὸ ὅλον φαίνεσθαι παραπλήσιον ταῖς σιτοποιϊκαῖς μηχανήσεσιν. Εἰς δὲ 8
τοῦτον τὸν δακτύλιον ἐνεδέδετο ὁ κάλως, ᾧ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πλοίων ἐξαίροντες τοὺς κόρακας διὰ τῆς ἐν τῷ στύλῳ τροχιλίας, ἀφίεσαν ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς ἀλλοτρίας νεὼς, ποτὲ μὲν κατὰ πρῶραν, ποτὲ δ' ἀντιπεριάγοντες κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων προσπιπτούσας ἐμβολάς. ὅτε δὲ ταῖς σα- 9
νίσι τῶν καταστρωμάτων ἐμπαγέντες οἱ κόρακες ὁμοῦ συνδήσαιεν τὰς ναῦς, εἰ μὲν πλάγιαι παραβάλοιεν

Corvi usus in pugna navali.

8. ἀντιπεριάγοντες. ἀντιπαράγ. maluit Reisk. Sequens praepos. κατὰ abest a vett. libris.

ulnas longa. Foramen tabulati oblongum erat, & post primas statim duas scalæ ulnas tignum ipsum circumplectebatur. Ad latus scalæ erat utrimque lorica, per totam ejus longitudinem porrecta, genu tenus alta. In extremo ferreum quasi pistillum in acutum desinens aptabatur, habens in vertice annulum. Ita universa compages similis fere machinæ erat pistoriæ. Annulo autem isti funis illigabatur, quo, in commissionibus navium, trochleae illius ope, quæ in tigno erat, erigebant corvos, & in tabulatum alienæ navis demittebant; idque modo in proram, modo in latus, circumacta navi impetum inimicæ ex obliquo incurrentis eludentes. Postea vero quam infixi *corvi* tabulatorum asseribus naves invicem constrinxissent, quoties quidem obliquæ naves mutua latera conjunxerant, omni ex

λοιεν ἀλλήλαις, πανταχόθεν ἐπεπήδων· εἰ δὲ κατὰ A.V.494.
πρῶραν, δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος ἐπὶ δύο συνεχεῖς
10 ἐποιοῦντο τὴν ἔφοδον. ὧν οἱ μὲν ἡγούμενοι τὴν κατὰ
πρόσωπον ἐπιφάνειαν ἐσκέπαζον ταῖς τῶν θυρεῶν
προβολαῖς, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
ἠσφαλίζοντο πλευρὰς, ὑπὲρ τὸν δρύφακτον ὑπερ-
11 τιθέμενοι τὰς ἴτυς τῶν ὅπλων. Οὗτοι μὲν οὖν τοι-
αύτῃ κεχρημένοι παρασκευῇ, καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς
ναυμαχίαν.

XXIII. Duilii victoria navalis.

Ὁ δὲ Γάϊος Δουΐλιος, ὡς θᾶττον ἔγνω τὴν περι-
πέτειαν τοῦ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἡγουμένου, πα-
ραδοὺς τὰ πεζικὰ στρατόπεδα τοῖς χιλιάρχοις,
2 αὐτὸς διεκομίσθη πρὸς τὸν στόλον. πυθόμενος δὲ
τοὺς πολεμίους πορθεῖν τὴν Μυλαΐτιν χώραν, ἐπι- Mylaïtes ager.
3 πλεῖ τῷ στόλῳ παντί. συνιδόντες δ' οἱ Καρχηδόνιοι,
μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς ἀνήγοντο ναυσὶν ἑκατὸν
καὶ τριάκοντα, καταφρονοῦντες τῆς ἀπειρίας τῶν
D 5 Ῥω-

XXIII. 1. Γάϊος Δουΐλιος. *Veteres libri omnes* Γάϊος Ἀτίλιος Λίβιος. 2. Μυλασῖτιν. *Rectius* Μυλαΐτιν. *Perperam mssti* Μυλασίτην. Ibid. τῷ στόλῳ παντί. *Abest artic. a plerisque codd.*

ex parte insiliebant: quoties vero a prora erant commissæ, per ipsam machinam bini continua serie irruebant. Quorum primi adversos ictus scutis objectis defendebant; insequentes vero, scutorum orbes super lorica imponentes, latera tutabantur. Atque hi quidem sic parati opportunum ad confligendum tempus observabant.

23. *Cajus Duilius*, ubi primum de casu præfecti classis rescivit, terrestres copias tribunis tradit, ipse ad classem trajicit. Ibi factus certior, *agrum Mylaïten* ab hostibus vastari, cum universis navibus adversus illos proficiscitur. Carthaginienses, ad Romanorum conspectum læti atque alacres, centum triginta navibus in altum evehuntur: imperi-

A. V. 494. Duilii victoria navalis.

Ῥωμαίων, καὶ πάντες ἔπλεον ἀντίπρωροι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ τάξεως καταξιώσαντες τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ λείαν τινὰ πρόδηλον. ἡγεῖτο δὲ Ἀννί- 4
βας αὐτῶν· οὗτος δ' ἦν ὁ τὰς δυνάμεις ἐκκλέψας νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν Ἀκραγαντίνων πόλεως, ἔχων ἑπτήρη, τὴν γενομένην Πύῤῥου τοῦ βασιλέως. Ἅμα 5
δὲ τῷ πλησιάζειν, συνθεωροῦντες ἀνανενευκότας τοὺς κόρακας ἐν ταῖς ἑκάστων πρώραις, ἐπὶ ποσὸν μὲν ἠπόρουν οἱ Καρχηδόνιοι, ξενιζόμενοι ταῖς τῶν ὀργάνων κατασκευαῖς· οὐ μὴν, ἀλλὰ τελέως κατεγνωκότες τῶν ἐναντίων ἐνέβαλον οἱ πρῶτοι πλέοντες τετολμηκότως. τῶν δὲ συμπλεκομένων σκαφῶν ἀεὶ δε- 6
δεμένων τοῖς ὀργάνοις, καὶ τῶν ἀνδρῶν εὐθὺς ἐπιπορευομένων δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος, καὶ συμπλεκομένων ἐπὶ τοῖς καταστρώμασιν· οἱ μὲν ἐφονεύοντο τῶν Καρχηδονίων, οἱ δὲ παρεδίδοσαν ἑαυτοὺς, ἐκπληττόμενοι τὸ γιγνόμενον· παραπλήσιον γὰρ πεζομαχίας συν-

3. *ἀντίπρωροι adſcivit Caſaub. ex Reg. C. cum in ceteris eſſet ἀντιπρώροις.*

peritiam hoſtium adeo contemnentes, ut, quaſi ne opus quidem eſſet naves ad pugnam inſtruere, velut ad prædam non dubiam cuncti proris in hoſtem verſis paſſim ferrentur. Dux claſſis erat *Hannibal*, is qui nocturno furto copias ex oppido Agrigento eduxerat: *ſeptireme* tum vehebatur, quæ regis Pyrrhi quondam fuerat. Vt ventum eſt cominus, quum cernerent in omnium navium proris *corvos* ſurſum ſpectantes; hærere primo Carthaginienſes, machinæ non prius viſæ novitatem admirati: tandem tamen, ſpretis penitus hoſtibus, magna cum audacia qui primi navigabant impetum faciunt. Quum vero omnes, quæ ad confligendum acceſſerant, naves per corvos vinctæ tenerentur, perque eosdem repente milites ingreſſi in ipſis tabulatis pugnam cierent; Carthaginienſium alii trucidati ſunt, alii miraculo rei perculſi ſeſe dediderunt: erat enim

7 συνέβαινε τὸν κίνδυνον ἀποτελεῖσθαι. διὸ καὶ τριά- A.V. 494. Duilii victoria navalis.
κοντα μὲν τὰς πρώτας συμβαλούσας ναῦς αὐτάν-
δρους ἀπέβαλον, σὺν αἷς ἐγένετο αἰχμάλωτον καὶ
τὸ τοῦ στρατηγοῦ πλοῖον. Ἀννίβας δὲ ἀνελπίστως
8 καὶ παραβόλως αὐτὸς ἐν τῇ σκάφῃ διέφυγε. τὸ δὲ
λοιπὸν πλῆθος τῶν Καρχηδονίων ἐποιεῖτο μὲν τὸν
ἐπίπλουν ὡς εἰς ἐμβολήν· ἐν δὲ τῷ συνεγγίζειν θεω-
ροῦντες τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰς προπλεούσας ναῦς,
ἐξέκλινον, καὶ διένευον τὰς τῶν ὀργάνων ἐπιβολάς.
9 πιστεύοντες δὲ τῷ ταχυναυτεῖν, οἱ μὲν ἐκ πλαγίων,
οἱ δὲ κατὰ πρύμναν ἐκπεριπλέοντες, ἀσφαλῶς ἤλ-
10 πιζον ποιήσασθαι τὰς ἐμβολάς. πάντῃ δὲ καὶ πάν-
τως ἀντιπεριϊσταμένων καὶ συνδιανευόντων τῶν ὀρ-
γάνων οὕτως, ὥστε κατ᾽ ἀνάγκην τοὺς ἐγγίσαντας
συνδεδέσθαι, τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχηδό-
νιοι, καταπλαγέντες τὴν καινοτομίαν τοῦ συμβαί-
νοντος, πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες.

Οἱ

enim prælium plane ſimile pedeſtri. Itaque triginta naves, quæ hoſtem primæ invaſerant, cum ipſis viris Pœni amiſerunt: & capta in his prætoria. Ipſe *Hannibal*, præter ſpem, & omnia audendo, evaſit in ſcapha. Reliqua multitudo pergebat illa quidem velut impetum in hoſtem factura: ſed, ubi appropinquavit, præcedentium navium cladem intuens, declinabat, & machinarum injectiones nutibus evitabat. Ceterum agilitate navium ſuarum freti, alii tamen ad latera circumvolitantes, alii ad puppes, tuto invadere ſe hoſtem poſſe ſperabant. At quum ex omnibus plane partibus *corvi* eos omnino circumſiſterent, & undique illis imminerent, nec facere poſſent quo minus colligarentur, ſi modo propius accederent; ad extremum ſtupore attoniti, navibus quinquaginta amiſſis, fugam capeſſunt.

24. Ro-

A.V. 494.
XXIV.
Aegesta obsidione liberata.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, παραδόξως ἀντιπεποιημένοι τῆς
κατὰ θάλατταν ἐλπίδος, διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν
ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὸν πόλεμον. τότε μὲν οὖν προσ- 2
σχόντες τῇ Σικελίᾳ τήν τε Αἰγεστέων ἔλυσαν πο-
λιορκίαν, ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη διακειμένων· κατά τε
τὴν ἐκ τῆς Αἰγέστης ἀναχώρησιν, Μάκελλαν πόλιν
κατὰ κράτος εἷλον. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν, 3
Ἀμίλκας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, ὁ τετα-
γμένος ἐπὶ τῶν πεζικῶν δυνάμεων, διατρίβων περὶ
Πάνορμον, γνοὺς ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις
στασιάζοντας τοὺς συμμάχους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
περὶ τῶν ἐν ταῖς μάχαις πρωτείων· καὶ πυνθανό- 4
μενος στρατοπεδεύειν αὐτοὺς καθ᾽ ἑαυτοὺς τοὺς
συμμάχους μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν Θερμῶν
τῶν Ἱμεραίων, ἐπιπεσὼν αὐτοῖς αἰφνιδίως ἀναστρα-
τοπεδεύουσι μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, σχεδὸν εἰς
τετρακισχιλίους ἀπέκτεινε. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν 5
πρᾶξιν, ὁ μὲν Ἀννίβας ἔχων τὰς διασωθείσας ναῦς,
ἀπέ-

Macella capta.

Hamilcar cædit auxilia Romanorum.

XXIV. 2. προσσχόντες. *Vulgo omnes h. l.* προσχόντες. Ibid. Αἰγεστέων. *Alii* Αἰγεσταίων.

24. Romani vero, contra omnium opinionem res maritimas ausi tentare, ad bellum persequendum duplo animosiores sunt redditi. Tunc igitur exscensione in Siciliam facta, *Aegestanos*, ad ultima jam redactos, obsidione liberarunt: mox inde profecti, *Macellam* oppidum vi expugnarunt. Post navalem pugnam *Amilcar*, dux Carthaginiensium, qui copiis præerat pedestribus, Panormi certior factus, seditionem esse castris Romanis, orta inter auxilia & legiones de principatu in præliis contentione; postquam cognovit, solos per se socios inter *Paropum* & *Thermas Himerenses* castrametari; repente in eos, dum adhuc castra movent, irruit, & ad quatuor fere millia hominum cecidit. Post hæc *Hannibal* cum omnibus, quæ restabant, navibus Carthaginem

ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Μετ' οὐ πολὺ δ' A. V. 495 sq.
ἐκεῖθεν εἰς Σαρδόνα διῆρε, προσλαβὼν ναῦς καί τι- Romani in Sardinia victores.
6 νας τῶν ἐνδόξων τριηράρχων. χρόνοις δ' οὐ πολλοῖς
κατόπιν ἐν τῇ Σαρδόνι συγκλεισθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων
ἔν τινι λιμένι, καὶ πολλὰς ἀποβαλὼν τῶν νεῶν,
παραυτίκα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν διασωθέντων Καρ- Hannibal in crucem actus
7 χηδονίων, ἀνεσταυρώθη. Ῥωμαῖοι γὰρ ἅμα τῆς
θαλάττης ἥψαντο, καὶ τῶν κατὰ Σαρδόνα πραγμά-
8 των εὐθέως ἀντείχοντο. Τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ στρα-
τόπεδα τῶν Ῥωμαίων κατὰ μὲν τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν,
9 οὐδὲν ἄξιον ἔπραξαν λόγου. Τότε δὲ προσδεξάμενοι A.V. 496. Aul. Atilius C. Sulpicius Coss.
τοὺς ἐπικαθεσταμένους ἄρχοντας, Αὖλον Ἀτίλιον,
καὶ Γάϊον Σουλπίκιον, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Πάνορμον,
διὰ τὸ τὰς Καρχηδονίων δυνάμεις ἐκεῖ παραχειμά-
10 ζειν. οἱ δὲ στρατηγοὶ, συνεγγίσαντες τῇ πόλει μετὰ
πάσης τῆς δυνάμεως, παρετάξαντο. τῶν δὲ πολε- Plures Siciliæ urbes capiunt.
μίων οὐκ ἀντεξιόντων, πάλιν ἐντεῦθεν ἐποιήσαντο
τὴν ὁρμὴν, ἐπὶ πόλιν Ἱππάναν, καὶ ταύτην μὲν
ἐξ

nem repetit. Vnde mox, aliis assumtis navibus, & præcipui nominis trierarchis nonnullis, in *Sardiniam* trajicit. Ibi vero haud multo post quum a Romanis in portu quodam esset inclusus, multasque naves amisisset, confestim a Carthaginiensibus comprehensus, qui cladi superfuerant, in crucem est actus. Romani enim, simul ac mare attigerunt, de Sardinia quoque occupanda cogitare cœperunt. Quæ vero in Sicilia erant legiones, proximo anno memoria dignum nihil gesserant. Tunc autem novi *Consules*, *Aulus Atilius* & *Cajus Sulpicius*, in Siciliam missi, *Panormum*, ubi Carthaginiensium copiæ hibernabant, ducebant. Vt ventum est prope urbem, Consules universum exercitum in aciem instruunt: nemine vero hostium adversus prodeunte, inde profecti, *Hippanam* petunt, eamque per

A.V.496. Plures Siciliæ urbes capiunt.

ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ἔλαβον. εἷλον δὲ καὶ τὸ 11 Μυττίστρατον, πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου. τὴν δὲ 12 Καμαριναίων πόλιν, μικρῷ πρότερον ἀπ᾽ αὐτῶν ἀποστᾶσαν, τότε, προσενέγκαντες ἔργα καὶ καταβαλόντες τὰ τείχη, κατέσχον· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἔνναν, καὶ ἕτερα πλείω πολισμάτια τῶν Καρχηδονίων. ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενοι, Λιπαραίους ἐπε- 13
χείρησαν πολιορκεῖν.

A.V.497. XXV. C. Atilii anceps pugna navalis ad Tyndaridem.

Τῷ δ᾽ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάϊος Ἀτίλιος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρὸς Τυνδαρίδα καθορμισθεὶς, καὶ συνθεασάμενος ἀτάκτως παραπλέοντα τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον, παραγγείλας τοῖς ἰδίοις πληρώμασιν ἕπεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, αὐτὸς ὥρμησε πρὸ τῶν ἄλλων, ἔχων δέκα ναῦς ὁμοπλοούσας. οἱ δὲ 2
Καρχηδόνιοι, συνιδόντες τῶν ὑπεναντίων τοὺς μὲν ἀκμὴν ἐμβαίνοντας, τοὺς δ᾽ ἀναγομένους, τοὺς δὲ πρώτους πολὺ προειληφότας τῶν ἄλλων· ἐπιστρέψαντες,

per vim primo impetu capiunt. Captum & oppidum *Myttistratum*, quod, quoniam magis erat munitum, obsidionem diutius toleraverat. *Camarinæorum* etiam urbem, quæ paullo ante ab iis defecerat, admotis tum operibus & muris dejectis, occuparunt; pariterque *Ennam* & plura alia minora Carthaginiensium oppida. Quibus expeditis, *Liparæorum* urbem obsidere instituerunt.

25. Sequente anno *C. Atilius* Cos. Romanus, quum *Tyndaridem* applicuisset, præternavigantem agmine incomposito classem Pœnorum conspicatus; jusso remigio præeuntes sequi, ipse decem navibus comitatus præit ceteris. Pœni, qui animadverterent, quosdam ex hostibus naves adhuc conscendere, quosdam portu jam solvisse, primos vero longo intervallo alios antecedere; conversi, eosque aggressi,

3 ψαντες, αὐτοῖς ἀπήντων. καὶ κυκλώσαντες, τὰς μὲν ἄλλας διέφθειραν, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ ναῦν παρ' ὀλίγον αὔτανδρον ἔλαβον· οὐ μὴν, ἀλλ' αὐτὴ μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη, καὶ ταχυναυτοῦσα,
4 διέφυγε παραδόξως τὸν κίνδυνον. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιπλέουσαι κατὰ βραχὺ συνηθροίζοντο. γενόμεναι δ' ἐν μετώπῳ, συνέβαλον τοῖς πολεμίοις· καὶ δέκα μὲν αὐτάνδρους ναῦς ἔλαβον, ὀκτὼ δὲ κατέδυσαν. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καρχηδονίων ἀπεχώ-
5 ρησαν εἰς τὰς Λιπαραίας καλουμένας νήσους. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ναυμαχίας, ἀμφότεροι νομίζοντες ἐφάμιλλον πεποιῆσθαι τὸν κίνδυνον, ὥρμησαν ὁλοσχερέστερον ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀντέχεσθαι πραγμάτων.
6 αἱ δὲ πεζικαὶ δυνάμεις ἐν τοῖς κατὰ ταῦτα καιροῖς οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον μνήμης· ἀλλὰ περὶ μικρὰς καὶ τὰς τυχούσας πράξεις κατέστρεψαν τοὺς χρόνους. Διὸ

A.V.497. C. Atilii anceps pugna navalis ad Tyndaridem.

A.V.498. Augentur utrimque classes.

XXV. 3. *ἐξηρτυμ. An εὖ vel διαφερόντως ἐξηρτυμένη?* 6. *κατέστρεψαν. κατέτριψαν malim cum Reisk.*

aggressi, omni ex parte cingunt. Et reliquos quidem naves perdunt: prætoria tamen, pæne jam & ipsa cum viris suis capta, quia remigibus probe instructa celeritate pollebat, periculo præter opinionem omnium se subduxit. Quæ vero sequebantur Romanæ, paullatim in unum coactæ, ubi suo quæque ordine in frontem se instruxissent, impetum in hostem faciunt: & decem quidem cum ipsis viris naves capiunt, octo deprimunt. Carthaginienses cum classe reliqua ad *Liparæas insulas,* quas vocant, se receperunt. Post hanc pugnam navalem, quoniam utrique pari periculo functos se arbitrabantur, utraque pars ad comparandas majores navales copias, & possessionem maris sibi afferendam, studium omne contulit. Terrestres vero copiæ nihil per id tempus memoria dignum gessere-runt; sed in levibus tantum quibusdam & parvi momenti rebus tempus consumserunt. Rebus

A.V. 498. Ingentes utrimque classes.

Διὸ παρασκευασάμενοι, καθάπερ εἶπον, εἰς τὴν ἐπι- 7 φερομένην θερείαν ἀνήχθησαν Ῥωμαῖοι μὲν τριάκοντα καὶ τριακοσίαις μακραῖς ναυσὶ καταφράκτοις, καὶ κατέσχον εἰς Μεσσήνην. ὅθεν ἀναχθέντες 8 ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν· κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον, ὑπερῆραν εἰς Ἔκνομον, διὰ τὸ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα περὶ τούτους αὐτοὺς εἶναι τοὺς τόπους. Καρχηδόνιοι δὲ, πεντήκοντα καὶ τριακο- 9 σίαις ναυσὶ καταφράκτοις ἀναπλεύσαντες, Λιλυβαίῳ προσέσχον· ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν καθωρμίσθησαν.

Pachynum. Ecnomus.

Heraclea Minoa.

XXVI. M. Regulus L. Manlius Africam petunt.

Ἦν δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρόθεσις, εἰς τὴν Λιβύην πλεῖν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ περισπᾷν, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις μὴ περὶ Σικελίας, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας χώρας ὁ κίνδυνος γίγνηται. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις τἀναντία τούτων ἐδόκει. 2 συνιδόντες γὰρ, ὡς εὐέφοδός ἐστιν ἡ Λιβύη, καὶ πᾶς ὁ κατὰ τὴν χώραν λαὸς εὐχείρωτος τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὴν

XXVI. 1. Ἦν δὲ. *Forf.* ἦν δ' ἡ. *Sed magis placet Suidas,* ἦν δὲ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις.

Rebus igitur, ut dixi, præparatis, proxima æstate Romani classe trecentarum triginta navium longarum tectarumque solvunt, & Messanam appellunt. Vnde præter Siciliam, quæ ipsis ad dextram erat, navigantes, Pachyno superato, *Ecnomum,* ubi copiæ eorum terrestres erant, contendunt. Carthaginienses vero tectis navibus CCCL in altum provecti, Lilybæi primo portum tenent; deinde ad *Heracleam Minoam* classem in statione collocant.

26. Romanis erat in animo, *Africam* petere, & bellum illuc transferre; ut non jam de Sicilia, sed de salute propria agrisque suis, pugnarent Pœni. Qui, e contrario, gnari, facilem aditu Carthaginem esse, nec difficulter eum, qui semel ingressus foret, omnes ejus oræ incolas posse vincere; aditum se nequa-

αὐτὴν ἐμβαλοῦσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐπιτρέπειν, A.V. 498
3 ἀλλὰ διακινδυνεύειν καὶ διαναυμαχεῖν ἔσπευδον. ὄν- M. Regulus
των δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ κωλύειν, τῶν δὲ πρὸς τὸ Manlius Africam
βιάζεσθαι, προφανὴς ἦν ὁ μέλλων ἀγὼν ἐκ τῆς ἑκα- petunt.
4 τέρων συνίστασθαι φιλοτιμίας. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι
πρὸς ἀμφότερα τὴν παρασκευὴν ἁρμόζουσαν ἐποιοῦν-
το, πρός τε τὴν κατὰ θάλατταν χρείαν, καὶ πρὸς
5 τὴν ἀπόβασιν τὴν εἰς τὴν πολεμίαν. διόπερ ἐπιλέ- Copiæ navales.
ξαντες ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τὰς ἀρίστας
χεῖρας, διεῖλον τὴν πᾶσαν δύναμιν, ἣν ἤμελλον ἀνα-
6 λαμβάνειν, εἰς τέτταρα μέρη. τὸ δὲ μέρος ἕκαστον
διττὰς εἶχε προσηγορίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο
στρατόπεδον, καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ λοιπὰ κα-
τὰ λόγον. τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν ἔτι
προσειλήφει· τριάριοι γὰρ ὠνομάζοντο, κατὰ τὴν ἐν

τοῖς

6. *Mssti τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτον ἐπωνυμίαν ἔτι οὐ προσείληφε. Verba καὶ τρίτον, quæ præeunte Reiskio correxi, abjecerat Casaub. retenta partic. οὐ, quam delendam censui, nisi cum Reisk. in οἷ* (sibi) *mutatam malueris.*

nequaquam permissuros esse ostendebant, fortunæ aleam prælio navali committere aventes. Ita his ad prohibendum, illis ad vim faciendam, se comparantibus, haud dubie ex utriusque populi obstinatione futurum certamen apparebat. Igitur *Romani* apparatibus ad utrumque se instruebant, sive res mari gerenda foret, sive in hostium terram exscensio facienda. Quare etiam fortissimo quoque milite e copiis terrestribus delecto, omnem exercitum, quem ducturi erant, quadripartito dividunt. Earum partium unaquæque duplici appellatione signabatur. Nam & *prima legio* dicebatur, & *prima classis;* eademque ratio in ceteris servata: quartæ vero parti præterea tertium etiam nomen impositum erat; nam *Triarii* vocabantur, ut in terrestribus

exer-

A.V.498.

Triarii navales.

CDXX viri in quaque navi.

τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν. καὶ τὸ μὲν 7
σύμπαν ἦν στράτευμα τούτων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, περὶ τέτλαρας καὶ δέκα μυριάδας· ὡς ἂν ἑκάστης ἰδίᾳ νεὼς λαμβανούσης ἐρέτας μὲν τριακοσίους, ἐπιβάτας δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸ 8
μὲν πλεῖον καὶ τὸ πᾶν ἡρμόζοντο πρὸς τὸν κατὰ θάλατλαν κίνδυνον· τό γε μὴν πλῆθος αὐτῶν ἦν, ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας, κατὰ τὸν τῶν νεῶν λόγον. Ἐφ᾽ οἷς, οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ θεώ- 9
μενος ὑπὸ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ κἂν ἀκούων, καταπλαγείη τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, καὶ τὴν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων μεγαλομερίαν καὶ δύναμιν, στοχαζόμενος ἔκ τε τοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ τῶν νεῶν

Acies navalis Romanor.

πλήθους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συλλογιζόμενοι, διότι τὸν 10
μὲν πλοῦν εἶναι συμβαίνει πελάγιον, τοὺς δὲ πολεμίους ταχυναυτεῖν, πανταχόθεν ἐπειρῶντο ποιεῖσθαι

7. *In vett. codd. est* ὡς ἂν ἑκάστης δυνάμεως λαμβανούσης, *quod ex Reg. B. C. correxit Casaub. Satis autem fuerat* νεὼς, *absque* ἰδίᾳ.
10. διότι τὸν μὲν. *Casaub. ex Reg. B. C.* ὅτι αὐτοῖς τὸν μέν.
Ibid. πελάγιον *ex ing. posuit Casaub. cum esset* πλάγιον.

exercitibus solent. Erant omnino in hac classe militum ad centum millia & quadraginta: unaquaque navi remiges capiente trecenos, propugnatores vero centenos vicenos. *Carthaginienses* plurimum studii, atque adeo studium omne suum operamque, in navalis prælii præparatione ponebant. Summa copiarum, pro numero quidem navium, quas habebant, millia CL superabat. Quæ, non dicam, præsens oculis spectans, sed ne audiens quidem fuerit quisquam, quin attonitus stupeat instantis periculi magnitudinem, & utriusque Reipublicæ illius amplitudinem ac potentiam, quam ex hominum naviumque numero licuit colligere. Norant Romani, in alto tenendum sibi cursum fore, hostes autem celeritate navium valere: propterea id sedulo agebant, quo ipsa aciei ordinatione periculum undique defenderent

11 θαι τὴν τάξιν ἀσφαλῆ καὶ δυσπρόσοδον. τὰς μὲν A.V.498.
οὖν ἑξήρεις, δύο οὔσας, ἐφ' ὧν ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ, Acies navalis Romanor. triquetra.
Μάρκος Ἀτίλιος καὶ Λεύκιος Μάλλιος, πρώτας ἐν
12 μετώπῳ παραλλήλους ἔταξαν. τούτων δ' ἑκατέρᾳ
συνεχεῖς κατὰ μίαν ναῦν ἐπιτάττοντες, τῇ μὲν τὸν
πρῶτον, τῇ δὲ τὸν δεύτερον στόλον ἐπέστησαν· ἀεὶ
καθ' ἑκάστην ναῦν ἑκατέρου τοῦ στόλου μεῖζον τὸ
μεταξὺ ποιοῦντες διάστημα. ταῖς δὲ πρώραις ἔξω
νεύοντα τὰ σκάφη, τὴν ἐπίστασιν ἐπ' ἀλλήλοις
13 εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον
ἁπλῶς εἰς ἔμβολον ἔταξαν, ἐπέβαλον τούτοις ἐπὶ
μίαν ναῦν ἐν μετώπῳ τὸ τρίτον στρατόπεδον· ὧν
ἐπιστάντων, ἀπετελέσθη τρίγωνον τὸ πᾶν εἶδος τῆς
14 τάξεως. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππηγοὺς,
ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου
15 ναυσί. ταύταις δὲ κατόπιν ἐπέβαλον τὸν τέταρτον
στόλον, τοὺς τριαρίους κληθέντας, ἐπὶ μίαν παρ-

11. Μάλλιος. *Mſsti vett. h. l.* Μάλιος, *juniores* Μάνλιος.

rent & hoſtem ſubmoverent. Igitur duas prætorias hexeres, quibus vehebantur *Marcus Atilius* & *Lucius Manlius*, primas in frontem juxta ſe invicem locant. A tergo utriusque harum naves ſingulas continua ſerie conſtituentes, hinc primam, illinc ſecundam claſſem, prætorias ſequi jubent; vacuum in medio ſpatium, ut quæque navis acceſſerat ex utraque claſſe, majus ſubinde relinquentes. Atque ita quidem ſe navigia excipiebant alia alii ſubjecta, ut proris foras ſpectarent. Primæ igitur & ſecundæ claſſi ad ſpeciem *roſtri* hoc modo ordinatis, legionem tertiam, in frontem & ordinem unum directam, poſtponunt: quibus poſt priores locatis, effecta eſt *aciei* totius *facies triquetra.* Hippagines deinde jubent ſequi, remulcis ad tertiæ claſſis navigia alligatas. Poſt hippagines quarta claſſis ponitur, eorum, qui *Triarii* dicebantur; unica ſerie ita porrecta in longum,

A.V. 498. Acies navalis Romanor. triquetra.

ἐκτείναντες ναῦν, ὡς ὑπερτείνειν ἐξ ἑκατέρου τοῦ
μέρους τοὺς πρὸ ἑαυτῶν. καὶ συναρμοσθέντων πάν- 16
των κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, τὸ μὲν ὅλον ἀπετε-
λέσθη σχῆμα τῆς τάξεως, ἔμβολον, οὗ τὸ μὲν ἐπὶ
τὴν κορυφὴν μέρος ἦν κοῖλον, τὸ δὲ πρὸς τῇ βάσει
στερεόν· τὸ δὲ σύμπαν, ἐνεργὸν καὶ πρακτικὸν, ἅμα
δὲ καὶ δυσδιάλυτον.

XXVII. Acies Pœnorum.

Οἱ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοὶ κατὰ τὸν αὐ-
τὸν καιρὸν παρακαλέσαντες τὰ πλήθη διὰ βρα-
χέων, καὶ συνυποδείξαντες αὐτοῖς, ὅτι νικήσαντες
μὲν τῇ ναυμαχίᾳ, περὶ Σικελίας ποιήσονται τὸν πό-
λεμον, ἡττηθέντες δὲ περὶ τῆς σφετέρας πατρίδος
κινδυνεύσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων, οὕτως αὐτοῖς παρ-
ήγγειλαν ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. προθύμως δὲ πάν- 2
των ποιούντων τὸ παραγγελλόμενον διὰ τὸ προορᾶ-
σθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν εἰρημένων, εὐθαρσῶς ἀνήγον-
το καὶ καταπληκτικῶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν πο- 3
λεμίων τάξιν οἱ στρατηγοὶ, καὶ πρὸς ταύτην ἁρμο-
ζόμενοι,

gum, ut antecedentium legionum cornua utrimque superaret. Atque ita aptatis invicem cunctis partibus eo quem diximus modo, universæ aciei figura *rostrum* referebat: cujus proxima vertici pars cava erat, basis solida: totum corpus ad omnia expeditum, efficax, & solvi difficile.

27. Eodem tempore duces Carthaginiensium, suos breviter hortati; docentes, *si ex hoc prœlio superiores discederent, de Sicilia ipsis postmodum certamen futurum; sin vincerentur, de patria & necessariis periclitaturos;* naves deinde conscendere jubent. Alacres imperio obtemperantes omnes, quod ex iis, quæ audiverant, futura ob oculos sibi ponerent, bona cum spe & ferocibus minis oram solvunt. At duces, perspecta ordinatione Romanæ classis, sua quoque

ζόμενοι, τὰ μὲν τρία μέρη τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπὶ A.V. 498.
μίαν ἔταττον ναῦν, πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείναντες Acies Pœnorum.
τὸ δεξιὸν κέρας, ὡς κυκλώσοντες τοὺς ὑπεναντίους,
πάσας ἱστάντες ἀντιπρώρους τὰς ναῦς τοῖς πολε-
4 μίοις. τὸ δὲ τέταρτον, εὐώνυμον τῆς ὅλης τάξεως
5 ἐποίουν, ἐν ἐπικαμπίῳ νεῦον πρὸς τὴν γῆν. Ἡγοῦν- Duces Pœnorum.
το δὲ τῶν Καρχηδονίων, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως, ἔχων
ἐπίπλους καὶ πεντήρεις τὰς μάλιστα ταχυναυτού-
σας πρὸς τὴν ὑπερκέρασιν, Ἄννων, ὁ περὶ τὸν
6 Ἀκράγαντα λειφθεὶς τῇ παρατάξει· τῶν δ' εὐω-
νύμων εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν Ἀμίλκας, ὁ περὶ Τυνδα-
ρίδα ναυμαχήσας· ὃς τότε κατὰ μέσην τὴν τάξιν
ποιούμενος τὸν κίνδυνον, ἐχρήσατό τινι στρατηγή-
7 ματι κατὰ τὸν ἀγῶνα τοιῷδε. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων Prælium navale ad Ecnomum.
συνθεασαμένων ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταμένους τοὺς Καρ-
χηδονίους, καὶ ποιησαμένων τὴν ὁρμὴν ἐπὶ μέσους,
8 τὴν μὲν ἀρχὴν ὁ κίνδυνος ἔλαβε τοιαύτην. ταχὺ δὲ

quoque conſilia ad eorum rationes accommodant, tres quidem partes totius ſui exercitus unico ſimplicique ordine inſtruunt; dextrum cornu quam longiſſime in mare, ceu adverſarios circumdaturi, porrigunt; omniumque navium ſuarum proras in hoſtem obvertunt: quartam partem a lævo reliquæ aciei latere ex obliquo continentem verſus collocant. Dux autem Carthaginienſium, in dextro quidem cornu *Hanno* erat, qui ad Agrigentum male pugnaverat; habens naves roſtratas & quinqueremes eas, quæ, propter celeritatem ad circumfundenda hoſtium cornua, erant aptiſſimæ. In ſiniſtro curabat *Amilcar*, qui ad Tyndaridem navali prælio dimicaverat. Is tunc media acie rem gerens, in ipſo diſcrimine ſolertis ducis conſilio tali eſt uſus. Romani Pœnos tenui agmine in longum porrigi ut viderunt, in medios irruunt: fuitque id totius dimicationis principium. At Carthaginienſes, juſſu imperatoris,

A.V. 498. Triplex prælium navale.

τῶν περὶ τὰ μέσα Καρχηδονίων ἐκ παραγγέλματος
κλινάντων πρὸς φυγὴν, χάριν τοῦ διασπᾶσαι τὴν
τῶν Ῥωμαίων τάξιν· οὗτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ
σπουδῆς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἠκολούθουν ἐκθύ- 9
μως. ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ δεύτερος στόλος ἐπέκει-
το τοῖς φεύγουσι, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον
στρατόπεδον ἀπέσπαστο, τῶν μὲν ῥυμουλκούντων
τὰς ἱππηγοὺς ναῦς, τῶν δὲ τριαρίων συμμενόντων
καὶ συνεφεδρευόντων τούτοις. ἐπεὶ δὲ τὸν πρῶτον 10
καὶ δεύτερον στόλον ἱκανὸν τῶν ἄλλων ἐδόκουν ἀπε-
σπακέναι τόπον οἱ Καρχηδόνιοι, συνθήματος ἀρθέν-
τος ἐκ τῆς Ἀμίλκου νεὼς, μετεβάλλοντο πάντες
ἅμα καὶ συνέβαλον τοῖς ἐπικειμένοις. ἀγῶνος δὲ συ- 11
στάντος καρτεροῦ, τῷ μὲν ταχυναυτεῖν ἐκπερι-
πλέοντες, καὶ ῥᾳδίως μὲν προσιόντες, ὀξέως δὲ ἀπο-
χωροῦντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Καρχηδόνιοι· τῷ δὲ 12
βιαιομαχεῖν κατὰ τὰς συμπλοκὰς καὶ συνδεῖν τοῖς
κόραξι

XXVII. 9. *ἀπέσπαστο. ἀπεσπᾶτο Aug. Reg. A.*

ris, confestim mediam aciem suam in fugam inclinant, quo dissiparetur Romana acies. Pœnis propere cedentibus Romani animose a tergo instant. Ita dum prima & secunda classis fugientes persequitur, divellitur ab his tertia & quarta acies; quarum illa hippagines remulco trahebat, hæc, quæ triariorum erat, in subsidiis prope illam manebat. Vbi primam secundamque classem satis longo a suis intervallo sibi visi sunt Pœni divulsisse; tum subito, e navi Amilcaris dato signo, vertere se, & cum persequentibus manum conserere instituunt. Ibi tum atrox pugna utrimque est accensa. Velocitate navium ad circumvolitandum, ad subito accedendum, propereque recedendum, longe superiores erant Carthaginienses. Contra res Romanorum, cum propter pugnandi violentiam, qua utebantur ubi erat ventum

κόρακι τοὺς ἅπαξ ἐγγίσαντας, ἅμα δὲ καὶ τῷ συν- A.V. 498.
αγωνιζομένων ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν καὶ τῷ Triplex prælium navale.
ἐν ὄψει τῶν ἡγουμένων ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ
ἧττον ἐπικυδεστέρας εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Καρχηδο-
13 νίων τὰς ἐλπίδας. ἡ μὲν οὖν κατὰ τούτους μάχη,
τοιαύτην εἶχε διάθεσιν.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας XXVIII.
ἔχων Ἄννων, τὸ μεῖναν ἐν ἀποστάσει κατὰ τὴν
πρώτην συμβολὴν, τό τε πέλαγος ὑπεράρας ἐνέ-
βαλε ταῖς τῶν τριαρίων ναυσὶ, καὶ πολλὴν ἀπορίαν
2 παρεῖχε καὶ δυσχρηστίαν αὐτοῖς. οἱ δὲ παρὰ τὴν
γῆν τεταγμένοι τῶν Καρχηδονίων, παραγεγονότες
εἰς μέτωπον ἐκ τῆς προϋπαρχούσης τάξεως, καὶ
ποιήσαντες ἀντιπρώρους τὰς ναῦς, ἐνέβαλον τοῖς
ῥυμουλκοῦσι τὰς ἱππηγούς· οἱ δὲ, ἀφέμενοι τὰ ῥύ-
ματα, συνεπλέκοντο καὶ διηγωνίζοντο τοῖς πολε-
3 μίοις. Ἦν δὲ τρία μέρη τῆς ὅλης συμπλοκῆς, καὶ
τρεῖς

12. *καὶ τῷ ἐν ὄψει. Priora duo verba omiſit Caſaub. cum Reg. B.*

ventum ad manus, & propter *corvorum* apparatum, quibus navigia colligabant; tum, quia una pugnantibus ambobus Conſulibus & in conſpectu ducum ſuorum miles prælium faciebat; nihilo deteriore loco erant ac Carthaginienſium. Atque ab iſta quidem parte, hæc pugnæ facies erat.

28. Eodem vero tempore *Hanno*, dextri dux cornu, quod initio pugnæ longius ſe tenuerat, medium mare emenſus, triariorum naves tunc invadit; multumque illis incommodans, in magnas redigit anguſtias. At qui prope terram collocati fuerant Carthaginienſes, mutata priore forma, in frontem repente inſtructi, proris in hoſtem verſis, eos qui remulco hippagines trahebant, adoriuntur: qui, funibus dimiſſis, cum hoſtibus confligunt, fortiter prælian- tes. Sic tres commiſſionis totius partes, totidemque pugnæ

A.U. 498. Triplex prælium navale.

τρεῖς ναυμαχίαι συνέστησαν πολὺ κεχωρισμέναι τοῖς
τόποις ἀλλήλων. τῷ δ' ἑκατέρων πάρισα τὰ μέρη 4
γενέσθαι κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς χωρισμὸν, ἐφάμιλλον
εἶναι συνέβαινε καὶ τὸν κίνδυνον. οὐ μὴν, ἀλλὰ τὸ ς
κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις ἐπετελεῖτο περὶ τὴν μά-
χην, ὅπερ εἰκὸς ὅταν ᾖ παραπλήσια πάντα τὰ
τῶν ἀγωνιζομένων. Οἱ γὰρ πρῶτοι . . . καὶ διεκρί- 6
θησαν. τέλος γὰρ ἐκβιασθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀμίλ-
καν, εἰς φυγὴν ὥρμησαν. Ὁ μὲν οὖν Λεύκιος ἀνε- 7
δεῖτο τὰς αἰχμαλώτους ναῦς· ὁ δὲ Μάρκος, συνο-
ρῶν τὸν περὶ τοὺς τριαρίους καὶ τὰς ἱππηγοὺς ἀγῶ-
να, κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τούτοις, ἔχων τοῦ δευτέ-
ρου στόλου τὰς ἀκεραίους ναῦς. συνάψαντος δὲ καὶ 8
προσμίξαντος αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα, ταχέως
ἀναθαῤῥήσαντες οἱ τριάριοι, καίπερ ἤδη κακῶς
ἀπαλ-

Vincunt Romani.

XXVIII. 4. *Forſ. κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς χειρισμὸν*, ſecundum rationem ab initio initam. 6. *Adjeci ſignum hiatus, in hanc fere ſententiam ſupplendi: Οἱ γὰρ πρῶτοι συμβαλόντες, πρῶτοι καὶ διεκρίθ.*

pugnæ navales, magno locorum intervallo a ſe disjunctæ, exſtiterunt. Quoniam vero utriusque exercitus æquales erant partes, prout ab initio fuerant diviſæ; certamen quoque utrimque æquari contingebat. Enimvero in ſingulis partibus id merito eveniebat pugnantibus, quod evenire ſolet, quoties inter adverſarios rebus omnibus æquales dimicatur. Nam qua parte primum inceperat prælium, eadem etiam primum diremtum eſt. Tandem enim *Amilcar*, vim Romanorum non ſuſtinens, in fugam ſe cum ſuis dedit. *Manlius* igitur captivas naves ſuis alligabat: at *Atilius*, quo in diſcrimine triarii & hippagines verſarentur ut ſenſit, cum iis navibus de ſecunda claſſe, quæ integræ erant, ſubſidio illis proficiſci properat. Qui ubi ad *Hannonem* pervenit, eumque adortus eſt, triariis, jam prope

ἀπαλλάττοντες, πάλιν ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὸν κίν- A.V. 498.
9 δυνον. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον
αὐτοῖς προσμαχομένων, τῶν δὲ κατὰ νώτου προσ-
πιπτόντων, δυσχρηστούμενοι, καὶ παραδόξως ὑπὸ
τῶν βοηθησάντων κυκλούμενοι, κλίναντες πελαγίαν
10 ἐποιοῦντο τὴν ὑποχώρησιν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν
καιρὸν, ὅ τε Λεύκιος, ἐπαναπλέων ἤδη, καὶ θεωρῶν
συγκεκλεισμένον πρὸς τῇ γῇ τὸν τρίτον στόλον ὑπὸ
τοῦ τῶν Καρχηδονίων εὐωνύμου κέρατος· ὅ τε Μάρ-
κος, ἐν ἀσφαλεῖ καταλιπὼν τὰς ἱππηγοὺς καὶ τοὺς
τριαρίους, ὥρμησαν ἀμφότεροι βοηθεῖν τοῖς κινδυ-
11 νεύουσι. παραπλήσιον γὰρ ἦν ἤδη τὸ γιγνόμενον πο-
λιορκίᾳ· καὶ πάλαι ἂν ἀπολώλεισαν οὗτοί γε προ-
φανῶς, εἰ μὴ δεδιότες τοὺς κόρακας οἱ Καρχηδόνιοι,
περιφράξαντες μὲν αὐτοὺς πρὸς τῇ γῇ συνεῖχον,
πρὸς δὲ τὰς ἐμβολὰς διὰ τὴν συμπλοκὴν εὐλαβῶς
12 ἔχοντες, οὐ προσῄεσαν. ταχέως δ' ἐπιγενόμενοι καὶ
κυκλώσαντες οἱ στρατηγοὶ τοὺς Καρχηδονίους, αὐτ-
άνδρους

Victoria Romanorum navalis ad Ecnomum.

prope victis, celeriter animus redit, ac statim pugnam redintegrant. Tum Pœni, aliis a fronte, aliis a tergo instantibus, pressi laborantesque, & præter opinionem a consule suis opem ferente circumventi; re inclinata, in altum fuga se recipiunt. Inter hæc *Manlius*, certamen jam repetens, quia videbat tertiam suorum classem a sinistro cornu hostium in littus compulsam, clausam ibi teneri; tum & *Atilius* accedens, quum & hippagines & triarios in tuto jam collocasset; ambo periclitantibus suppetias ferunt. Hi enim jam veluti obsidione premebantur: & profecto perituri erant manifeste jamdudum, nisi quod Carthaginienses, dum a *corvis* sibi metuunt, cinctos quidem & ad terram compulsos continebant; at impetum facere in illos metu comprehensionis non audentes, haud accedebant. Consules repentino superventu Carthaginiensibus circumfusi, quinqua-

A.V.498. Victoria Romanorum navalis ad Ecnomum.

ἄνδρους μὲν ἔλαβον πεντήκοντα ναῦς τῶν πολεμίων,
ὀλίγαι δέ τινες παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξασαι διέφυγον.
Ὁ μὲν οὖν κατὰ μέρος κίνδυνος, τοιαύτην ἔσχε τὴν 13
διάθεσιν· τὸ δὲ τέλος τῆς συμπάσης ναυμαχίας
ἐγένετο κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. διεφθάρη δὲ τούτων 14
μὲν εἴκοσι καὶ τέτταρα σκάφη, τῶν δὲ Καρχηδονίων
ὑπὲρ τριάκοντα. ναῦς δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων αὔτανδρος οὐδεμία τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ὑποχείριος· τῶν δὲ Καρχηδονίων ἑξήκοντα καὶ τέτταρες.

XXIX. In Africam appellunt Coss.

Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι προσεπισιτισάμενοι, καὶ τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καταρτίσαντες, ἔτι δὲ τὴν ἁρμόζουσαν τοῖς προτερήμασιν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι τῶν πληρωμάτων, ἀνήγοντο
ποιούμενοι τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὴν Λιβύην. προσσχόν- 2
τες δὲ ταῖς πρώταις πλεούσαις ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Ἑρμαίαν ἐπονομαζομένην, ἣ πρὸ παντὸς τοῦ περὶ τὴν Καρχηδόνα κόλπου κειμένη προτείνει πελάγιος ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ προσδεξάμενοι τὰς ἐπιπλεούσας ἐνταῦθα ναῦς, καὶ πάντα συναθροί-

quaginta ipsorum naves cum remigibus & defensoribus capiunt; paucis, quæ juxta littus sese circumegerunt, elapsis. Hæc sunt, quæ navali eo prælio per partes sunt gesta. Summa victoriæ penes Romanos stetit. Perierunt naves Romanorum XXIV; Pœnorum amplius XXX. Romana quidem navis nulla cum vectoribus in potestatem hostium venit: Carthaginiensium vero LXIV.

29. Post hæc *Romani*, parato ampliore commeatu, & navibus quas ceperant refectis instructisque, propriis item remigibus ita curatis, ut re bene gesta par erat, *versus Africam* vela faciunt. Quumque primis navibus ad promontorium appulissent *Hermæum* dictum, quod universo sinui Carthaginiensi præjacens, longe in mare Siciliam versus excurrit; exspectatis eo loci navibus quæ sequebantur, cuncta-

θροίσαντες τὸν στόλον, ἔπλεον παρὰ τὴν χώραν, ἕως ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα καλουμένην πόλιν ἀφίκοντο. A.V.498.
3 Ποιησάμενοι δὲ τὴν ἀπόβασιν ἐνταῦθα, καὶ νεωλκήσαντες, ἔτι δὲ τάφρῳ καὶ χάρακι περιλαβόντες τὰς ναῦς, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ πολιορκεῖν αὐτὴν, οὐ βουλομένων ἑκουσίως σφίσι προσχωρῆσαι τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν. Capiunt Clupeam.
4 οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν κινδύνου τῶν Καρχηδονίων, καταπλεύσαντες, καὶ πεπεισμένοι τοὺς ὑπεναντίους ἐκ τοῦ γεγονότος προτερήματος ἐπαρθέντας εὐθέως ποιήσεσθαι τὸν ἐπίπλουν ἐπ' αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα, παρετήρουν ταῖς πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι
5 τοὺς προκειμένους τῆς πόλεως τόπους. ἐπιγνόντες δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς ἀποβεβηκότας καὶ πολιορκοῦντας τὴν Ἀσπίδα, τοῦ μὲν παραφυλάττειν τὸν ἐπίπλουν ἀπέγνωσαν, συνήθροιζον δὲ τὰς δυνάμεις, καὶ περὶ φυλακὴν ἐγίγνοντο τῆς τε πόλεως
6 καὶ τῆς χώρας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες τῆς Ἀσπίδος, καὶ φυλακὴν ἀπολιπόντες τῆς πόλεως καὶ χώρας,

cunctaque in unum coacta classe, oram Africæ tamdiu legunt, donec ad oppidum, cui *Clupeæ* nomen est, perveniunt. Ibi exscensu facto, subductisque navibus & vallo ac fossa munitis; quia deditionem facere oppidani nolebant, ad obsidionem loci sese comparant. Carthaginienses, qui prælio navali effugerant, appulsi in patriam; nihil dubitantes, quin ferox parta victoria Romanus confestim ipsam Carthaginem classe infesta sit petiturus; oram urbi præjacentem & navalibus & terrestribus copiis custodiebant. Verum cognito, Romanos tuto copias exposuisse in terram, & *Clupeam* obsidione premere; omissa priore cura observandi eorum adventum, contrahunt copias, & urbem regionemque præsidiis firmant. Romani, *Clupea* potiti, relicta manu idonea ad oppidi agrique custodiam, præterea legatis

A.V.498. χώρας, ἔτι δὲ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην πέμψαν-
τες, τοὺς ἀπαγγελοῦντας μὲν περὶ τῶν γεγονότων,
ἐρησομένους δὲ περὶ τῶν μελλόντων, τί δεῖ ποιεῖν,
Populantur Africam. καὶ πῶς χρῆσθαι τοῖς πράγμασι· μετὰ ταῦτα πά-
σῃ τῇ δυνάμει κατὰ σπουδὴν ἀναζεύξαντες, ὥρμη-
σαν ἐπὶ τὸ πορθεῖν τὴν χώραν. οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν 7
ἱσταμένου, πολλὰς μὲν οἰκήσεις περιττῶς κατεσκευ-
ασμένας διέφθειραν· πολὺ δὲ πλῆθος τῆς τετρα-
πόδου λείας περιεβάλοντο· σώματα δὲ πλείω τῶν
δισμυρίων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀνήγαγον. ἐν δὲ τούτῳ τῷ 8
καιρῷ παρῆσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ διασαφοῦντες, ὅτι
δεῖ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐμμένειν, ἔχοντα δυ-
νάμεις τὰς ἀρκούσας, τὸν δ' ἕτερον ἀποκομίζειν εἰς
M. Regulus in Africa manet. τὴν Ῥώμην τὸν στόλον. Ὁ μὲν οὖν Μάρκος ἔμενεν, 9
ὑπολειπόμενος ναῦς τετταράκοντα, καὶ πεζοὺς μυ-
ρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους·
ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν τὰ πληρώματα, καὶ τὸ 10
τῶν

XXIX. 6. *μετὰ ταῦτα. Libri omnes interserebant conjunct. δὲ, quam delevit Casaub.* 10. *Λεύκιος. Perperam edd. & mssti omnes Γάϊος.*

gatis Romam missis, qui & res gestas nuntiarent, & de cetero quid opus esset facto, quæ consilia ineunda, sciscitarentur; mox omnibus profecti copiis, ad vastandum agrum ire pergunt. Nemine occurrere auso, multas villas magnifice structas corrumpunt, ingentemque quadrupedum prædam abigunt, mancipiorum amplius xx millia ad naves adducunt. Inter hæc redeunt Roma, qui Senatus mandata referunt: ut *alter ex Coss. cum idoneis viribus remaneat, alter classem Romam reducat.* Mansit *M. Atilius*, servatis navibus quadraginta, peditibus ad millia quindecim, equitibus quingentis. *L. Manlius* cum remigibus & classiariis ac captivorum

τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, καὶ κομισθεὶς παρὰ τὴν A.V.498.
Σικελίαν ἀσφαλῶς, ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην.

XXX. Pœni duces suos convocant.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὴν τῶν πολε-
μίων παρασκευὴν χρονιωτέραν οὖσαν, πρῶτον μὲν,
στρατηγοὺς ἑαυτῶν εἵλοντο δύο, τόν τε Ἄννωνος
Ἀσδρούβαν, καὶ Βώσταρον· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς
τὸν Ἀμίλκαν ἔπεμπον εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καλοῦν-
2 τὲς κατὰ τάχος αὐτόν. ὁ δ᾽ ἀναλαβὼν ἱππεῖς πεν-
τακοσίους, καὶ πεζοὺς πεντακισχιλίους, παρῆν εἰς
τὴν Καρχηδόνα· καὶ κατασταθεὶς στρατηγὸς τρί-
τος, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν,
3 πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς,
βοηθεῖν τῇ χώρᾳ, καὶ μὴ περιορᾷν αὐτὴν ἀδεῶς
4 πορθουμένην. Ὁ δὲ Μάρκος μετά τινας ἡμέρας ἐπε- Reguli successus in Africa.
πορεύετο, τὰ μὲν ἀτείχιστα τῶν ἐρυμάτων ἐξ ἐφό-
5 δου διαρπάζων, τὰ δὲ τετειχισμένα πολιορκῶν. ἀφι-
κόμενος δὲ εἰς πόλιν Ἀδὶν ἀξιόχρεων, περιστρατο- Adis opp.
πεδεύ-

XXX. 5. Ἀδὶν. Ἀδὺν *Vat. Flor. Aug. Reg. A. Iidem dant* πρὸς πόλιν.

vorum multitudine, ſine periculo Siciliam prætervectus, Romam pervenit.

30. Carthaginienſes, ubi Romanos ad diuturnius bellum ſe parare ſentiunt, duos primo copiarum ſuarum duces creant *Aſdrubalem* Hannonis F. & *Boſtarum*: deinde *Amilcarem* Heraclea propere arceſſunt. Qui aſſumtis equitibus quingentis, peditum quinque millibus, Carthaginem venit; ibique dux tertius electus, cum Aſdrubale de præſenti rerum ſtatu deliberat. Placet illis, ditioni ferendam opem, neque committendum eſſe, ut eam hoſtis impune depopuletur. At *Regulus* poſt dies paucos per regionem graſſari; caſtella, quæ muris carebant, primo impetu capere; quæ mœnibus cincta erant, oppugnare. Vbi ad *Adin* ventum eſt, non pœnitendum oppidum; huic quoque

A.V.498. πεδεύσας ταύτην, συνίστατο μετὰ σπουδῆς ἔργα καὶ πολιορκίαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῇ δὲ πόλει σπου- 6
δάζοντες βοηθῆσαι, καὶ τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιεῖσθαι κρίνοντες, ἐξῆγον τὴν δύναμιν. καὶ καταλαβόμενοι 7
λόφον ὑπερδέξιον μὲν τῶν πολεμίων, ἀφυῆ δὲ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἐν τούτῳ κατεστρατοπέδευσαν.

Imperite rem gerunt Pœni.

λοιπὸν ἔχοντες μὲν τὰς πλείστας ἐλπίδας ἐν τοῖς 8
ἱππεῦσι καὶ τοῖς θηρίοις, ἀφέμενοι δὲ τῶν ἐπιπέδων χωρίων, καὶ συγκλείσαντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τόπους ἐρυμνοὺς καὶ δυσβάτους, ἔμελλον διδάξειν τοὺς πολεμίους ὃ δέον ἦν πράττειν κατ' αὐτῶν. ὃ δὴ καὶ συνέβη γενέσθαι. Συννοήσαντες γὰρ οἱ τῶν Ῥωμαίων 9
ἡγεμόνες ἐμπείρως, ὅτι τὸ πρακτικώτατον καὶ φοβερώτατον τῆς τῶν ὑπεναντίων δυνάμεως ἠχρείωται διὰ τοὺς τόπους, οὐκ ἀνέμειναν, ἕως ἐκεῖνοι κα-

Fugantur a Regulo.

ταβάντες εἰς τὰ πεδία παρετάξαντο. χρώμενοι δὲ 10
τοῖς ἰδίοις καιροῖς, ἅμα τῷ φωτὶ προσέβαινον ἐξ ἑκατέρου

8. *σφᾶς. σφὰς conſtanter Aug. Reg. A.*

quoque Romanus caſtra admovet; opera atque oppugnationem urget. Tum Pœni, qui & ſervatam urbem illam cupiebant, & quæ foris erant vindicare a vi hoſtili decreverant, copias educunt: ac colle occupato, hoſtibus quidem imminente, ſed toto genere copiis ipſorum incommodo, caſtra eo loci metantur. Sed enim, quum in equitatu maxime atque elephantis ſpes ſuas illi ſitas haberent; plana camporum relinquendo, & locis abruptis impeditisque ſe includendo, hoſtes videlicet admonitum iverunt, quid faciendum ipſis eſſet, quo ſibi nocerent. Atque ita profecto accidit. Nam duces Romani, pro ſua peritia intelligentes, quod erat roboris plurimumque metuendum in adverſariorum exercitu, id omne propter locorum conditionem redditum ipſis eſſe inutile, nequaquam exſpectarunt donec caſtris in planum delatis aciem inſtruerent: quin potius tempore uſi ſuo, luce prima utrimque ad collem ſucce-

11 τέρου τοῦ μέρους πρὸς τὸν λόφον. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς A.V.498.
καὶ τὰ θηρία τοῖς Καρχηδονίοις ἦν ἄχρηστα τε-
λέως· οἱ δὲ μισθοφόροι πάνυ γενναίως καὶ προθύμως
ἐκβοηθήσαντες, τὸ μὲν πρῶτον στρατόπεδον ἠνάγ-
12 κασαν ἐκκλῖναι καὶ φυγεῖν· ἐπεὶ δὲ προπεσόντες
καὶ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ θατέρου μέρους προσ-
βαινόντων ἐτράπησαν, μετὰ ταῦτα πάντες εὐθὺς
13 ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξέπεσον. τὰ μὲν οὖν θηρία
μετὰ τῶν ἱππέων, ἐπεὶ τάχιστα τῶν ὁμαλῶν ἥψα-
το, μετ᾽ ἀσφαλείας ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν.
14 Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς πεζοὺς βραχὺν ἐπιδιώξαντες
τόπον, καὶ τὸν χάρακα διαρπάσαντες, μετὰ ταῦ-
τα πᾶσαν ἐπιπορευόμενοι τὴν χώραν καὶ τὰς πό-
15 λεις, ἀδεῶς ἐπόρθουν. γενόμενοι δὲ τῆς προσαγο- Capitur Tunes.
ρευομένης πόλεως Τύνητος ἐγκρατεῖς, εὐφυοῦς ὑπαρ-
χούσης πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ
κειμένης εὐκαίρως κατά τε τῆς πόλεως καὶ τῆς
συνεγ-

11. ἐκκλῖναι. ἐγκλῖναι *edd.* 12. *Vulgo omnes* προσπεσόντες. *Correxi cum Reisk.*

ſuccedunt. Itaque plane nulli tum uſui neque equi, neque elephanti, Carthaginienſibus erant. Mercenarii vero milites generoſo prorſus obſtinatoque animo propugnantes, primam legionem inclinatam fugere compulerunt. Sed hi dum longius inſequuntur, circumventi ab ea manu quæ altera ex parte ingruebat, mox ipſi in fugam vertebantur. Tum vero continuo omnes e caſtris ſeſe proripere. Et elephanti quidem, atque equites, loca plana adepti, deinceps ſecuri ſe receperunt. Romanus vero, pedites aliquantiſper inſecutus, mox caſtris direptis, libere de cetero vagari & agros urbesque incurſare. Deinde oppido, cui *Tuneti* nomen, potitus, quod ad ea quæ moliebatur inprimis opportunum, & ipſo ſitu Carthagini & vicinæ regioni infe-
ſtum

A.V. 498. συνεγγὺς ταύτῃ χώρας, κατεστρατοπέδευσαν εἰς αὐτήν.

XXXI. Vndique premuntur Pœni. A.V. 499. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, μικρῷ μὲν πρότερον κατὰ θάλατταν, τότε δὲ κατὰ γῆν ἐπταικότες, οὐ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνανδρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀβουλίαν, κατὰ πάντα τρόπον ἐνεπεπτώκεσαν εἰς δυσχερῆ διάθεσιν. ἅμα γὰρ τοῖς προειρη- 2 μένοις, καὶ τὸ τῶν Νομάδων ἔθνος, συνεπιθέμενον αὐτοῖς, οὐκ ἐλάττω, πλείω δὲ τῶν Ῥωμαίων εἰργάζετο κακὰ τὴν χώραν. ἐξ ὧν διὰ τὸν φόβον συμ- 3 φευγόντων εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, δυσθυμία καὶ λιμὸς ἦν ὁλοσχερὴς, τὰ μὲν διὰ τὸ πλῆθος, τὰ δὲ διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς πολιορκίας.

Dura eis imperat Regulus. Ὁ δὲ Μάρκος, ὁρῶν τοὺς Καρχηδονίους καὶ κατὰ γῆν 4 καὶ κατὰ θάλατταν ἐσφαλμένους, καὶ νομίζων ὅσον οὔπω κρατήσειν τῆς πόλεως, ἀγωνιῶν δὲ, μὴ συμβῇ τὸν ἐπιπαραγιγνόμενον στρατηγὸν ἐκ τῆς Ῥώμης φθάσαντα τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πραγμάτων λαβεῖν, προὐκα-

XXXI. 1. κατὰ γῆν. Forſ. καὶ κατὰ γῆν.

ſtum erat, caſtra ibidem locavit.

31. Pœni, re paullo ante mari, nunc vero terra male geſta, idque non militum ignavia, ſed ducum imprudentia, omnibus modis impeditas ſuorum conſiliorum rationes habebant. Nam ad jam dicta accedebat, quod *Numidæ* non ſecus ac Romani hoſtiliter eos invaſerant; nec pauciora, imo etiam plura, quam illi, damna ditioni ipſorum intulerant. Quam ob cauſſam metu hoſtium compulſi in urbem agreſtes, perturbationem ac famem ingentem eo invexerant, partim propter hominum multitudinem, partim quod in exſpectatione eſſet obſidio. At *Regulus*, cernens Carthaginienſes terra marique victos, ſeque jamjam urbis potentem futurum arbitrans; anxie ſollicitus, ne qui Roma ſucceſſurus ſibi erat Conſul, confecti belli titulum ſibi inter-

ἐπρουκαλεῖτο τοὺς Καρχηδονίους εἰς διαλύσεις. οἱ δ' A.V. 499.
ἀσμένως ἀκούσαντες, ἐξέπεμψαν αὐτῶν τοὺς πρώτους ἄνδρας· οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέπειν ταῖς γνώμαις ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὶ τῶν λεγομένων, ὥστ' οὐδ' ἀκούοντες ὑπομένειν ἐδύ-
6 ναντο τὸ βάρος τῶν ἐπιταγμάτων. Ὁ μὲν γὰρ Μάρκος, ὡς ἤδη κεκρατηκὼς τῶν ὅλων, ὅ τι πότε συνεχώρει, πᾶν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς ἐν χάριτι καὶ δω-
7 ρεᾷ λαμβάνειν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες, ὅτι καὶ γενομένοις αὐτοῖς ὑποχειρίοις οὐδὲν ἂν συνακολουθῆσαι βαρύτερον τῶν τότε προσταγμάτων, οὐ μόνον δυσαρεστήσαντες τοῖς προτεινομένοις ἐπανῆλθον, ἀλλὰ καὶ προσκόψαντες τῇ βαρύτητι τοῦ
8 Μάρκου. τὸ δὲ συνέδριον τῶν Καρχηδονίων, διακοῦσαν τὰ προτεινόμενα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, καίπερ σχεδὸν ἀπεγνωκὸς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, ὅμως οὕτως ἀνδρωδῶς ἔστη καὶ γενναίως, ὥστε

Dura Pœnis imperat Regulus.

7. *Vulgo omnes* ξυνακολουθῆσαι.

interverteret, adverſarios ad pacem hortabatur. Audivere illi hos ſermones lubenti animo, ac viros primarios Reipublicæ ſuæ ad eum miſerunt. Qui cum ipſo collocuti, tantum abfuerunt, ut propoſitarum conditionum ullam admitterent, ut ne audire quidem quæ imperabantur, adeo gravia illa erant, ſuſtinuerint. Nam *Marcus* quidem, ceu victor jam univerſæ rei, *quidquid concederet, id omne beneficii munerisque loco haberi* poſtulabat. *Carthaginienſes* contra, qui viderent *nihil ſibi, etiamſi plane ſub ditionem pop. Rom. perveniſſent, contingere durius poſſe quam illa erant quæ imperabantur;* non ſolum averſati propoſitas conditiones domum redierunt, ſed etiam duritia Marci non mediocriter offenſi. Senatus vero Carthaginienſium, legibus pacis auditis quas dixerat Marcus, etſi prope jam omni ſpe ſalutis amiſſa, adeo tamen viriliter ac generoſe reſtitit, ut pati quidvis,

A.V. 499. ὥστε πᾶν ὑπομένειν εἵλετο, καὶ παντὸς ἔργου καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνειν, ἐφ' ᾧ μηδὲν ἀγεννὲς μηδ' ἀνάξιον τῶν πρὸ τοῦ πράξεων ὑπομεῖναι.

XXXII. Xanthippus dux Pœnorum. Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καταπλεῖ τις εἰς τὴν Καρχηδόνα ξενολόγος, τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, εἰς τὴν Καρχηδονίων ἄγων στρατιώτας πλείστους· ἐν οἷς καὶ Ξάνθιππόν τινα Λακεδαιμόνιον, ἄνδρα τῆς Λακωνικῆς ἀγωγῆς μετεσχηκότα, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔχοντα σύμμετρον. ὃς διακούσας τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα, 2
καὶ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γέγονε, καὶ συνθεωρήσας τάς τε λοιπὰς παρασκευὰς τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων, παραυτίκα συνελογίσατο, καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἐνεφάνισε, διότι συμβαίνει τοὺς Καρχηδονίους οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτοὺς δ' ὑφ' αὑτῶν ἡττᾶσθαι διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡγουμένων. ταχὺ δὲ διὰ τὴν περίστα- 3
σιν τῶν τοῦ Ξανθίππου λόγων διαδοθέντων εἰς τὰ πλήθη

vis, atque omnia experiri, quamlibet denique fortunam ſubire, cuncti præoptarent, prius quam aliquid ferrent nobilitate ſua & gloria rerum geſtarum indignum.

32. Sub id tempus appellit Carthaginem eorum unus, quos ad conducendum mercede militem in Græciam antea miſerant, ingentem manum ſecum adducens: in quibus *Xanthippus* quidam fuit, *Lacedæmonius*, vir diſciplina Laconica imbutus, & qui rei militaris probabilem uſum habebat. Hic vir, audita clade nupera, & quomodo, quave ratione illa eſſet accepta; contemplatus etiam reliquos Pœnorum apparatus, numerumque equitum atque elephantorum; illico apud animum ſuum ſtatuit, dixitque inter amicos: *nequaquam Romanos eſſe, qui Carthaginienſes viciſſent; verum ipſos a ſe ipſis, ductorum imperitia, fuiſſe victos.* Sparſis ſtatim, ut conſentaneum erat eo rerum ſtatu, in vulgus atque inter

πλήθη καὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἔγνωσαν οἱ προεστῶ- A.V. 499.
4 τες ἀνακαλεῖσθαι καὶ πεῖραν αὐτοῦ λαμβάνειν. ὁ δὲ, Xanthippus.
παραγενόμενος εἰς τὰς χεῖρας, ἔφερε τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἀπολογισμοὺς, καὶ παρὰ τί νῦν σφαλείησαν, καὶ διότι πεισθέντες αὐτῷ, καὶ χρησάμενοι τοῖς ἐπιπέδοις τῶν τόπων ἔν τε ταῖς πορείαις καὶ στρατοπεδείαις καὶ παρατάξεσιν, εὐχερῶς ἑαυτοῖς τε τὴν ἀσφάλειαν δυνήσονται παρασκευάζειν, καὶ τοὺς ὑπεν-
5 αντίους νικᾷν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ, δεξάμενοι τὰ λεγόμενα καὶ πεισθέντες αὐτῷ, παραχρῆμα τὰς δυ-
6 νάμεις ἐνεχείρισαν. ἦν μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτην τὴν παρὰ τοῦ Ξανθίππου διαδιδομένην φωνὴν ὁ θροῦς,
7 καὶ λαλιά τις εὔελπις παρὰ τοῖς πολλοῖς. ὡς δ' ἐξαγαγὼν πρὸ τῆς πόλεως τὴν δύναμιν ἐν κόσμῳ παρενέβαλε, καί τι καὶ κινεῖν τῶν μερῶν ἐν τάξει, καὶ παραγγέλλειν κατὰ νόμους ἤρξατο· τηλικαύτην ἐποίει διαφορὰν παρὰ τὴν τῶν προτέρων στρατηγῶν ἀπει-

inter ipſos etiam duces *Xanthippi* ſermonibus; placuit principibus civitatis, hominem ad ſe accitum experiri. Qui ubi ad colloquium venit, rationes eorum quæ dixerat magiſtratibus exhibet, ſimul acceptæ cladis cauſſam aperiens, confirmansque, *ſi conſilio velint uti ſuo, & qua in agmine ducendo, qua in eligendo caſtris aut pugnæ loco, plana ſectari loca; non ſolum ſecuritati ſuæ facile eos hac ratione poſſe conſulere, verum etiam hoſtem vincere.* Probavere duces quæ dicebantur: atque e veſtigio in hujus tranſeuntes ſententiam, ducatum copiarum illi tradunt. Erat igitur de hac etiam *Xanthippi* voce, ſimulac in vulgus exiit, rumor quidam & communis ſermo omnium bonæ ſpei plenus: ſed ubi eductas ante urbem copias ordine inſtruere, ordinatosque per partes movere, & ex artis legibus juſſa dare cœpit; tum vero tanta illius viſa eſt eſſe præſtantia præ ſuperiorum ducum

A.V. 499. Xanthippus.

ἀπειρίαν, ὥστε μετὰ κραυγῆς ἐπισημαίνεσθαι τοὺς πολλοὺς, καὶ σπεύδειν ὡς τάχιστα συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις· πεπεισμένους, μηδὲν ἂν παθεῖν δεινὸν ἡγουμένου Ξανθίππου. Τούτων δὲ γιγνομένων, οἱ 8
στρατηγοὶ συνιδόντες τοὺς ὄχλους ἀνατεθαῤῥηκότας παραδόξως ταῖς ψυχαῖς, παρακαλέσαντες αὐτοὺς τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ὥρμησαν ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν. αὕτη δ᾽ ἦν, πεζοὶ μὲν 9
εἰς μυρίους καὶ δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακισχίλιοι. τὸ δὲ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος, ἔγγιστά που τῶν ἑκατόν.

XXXIII. Xanthippus & Regulus.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τοὺς Καρχηδονίους τάς τε πορείας ποιουμένους διὰ τῶν ὁμαλῶν τόπων, καὶ τὰς στρατοπεδείας τιθέντας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τῶν χωρίων, κατ᾽ αὐτὸ μὲν τοῦτο ξενιζόμενοι διετρέποντο· τοῖς γε μὴν ὅλοις ἔσπευδον ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις. συνάψαντες δὲ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν κατε- 2
στρατοπέδευσαν ὡς δέκα σταδίους ἀποσχόντες τῶν ὑπεναν-

cum imperitia, ut clamore lætitiam vulgo omnes ſignificarent, & quam primum cum hoſte cuperent confligere: perſuaſi, *Xanthippo* ductore, nihil ſibi poſſe adverſi contingere. Poſt hæc, ut vident duces, multitudinem animos mirabilem in modum reſumſiſſe; pro tempore ſuos adhortati, paucis interjectis diebus, cum exercitu proficiſcuntur. Fuere in eo peditum ad duodecim millia, equites quater mille: elephantorum numerus ad centum fere accedebat.

33. Romani, quando viderunt Carthaginienſes per æqua loca iter facere, & in plano locare caſtra, ipſius quidem hujus rei novitate conturbabantur; at, quidquid eſſet, tamen propius cum hoſte congredi feſtinabant. Quibus jam propinqui, primo die ad MCCL paſſus ab illis caſtra ponunt. Poſtri-

3 ὑπεναντίων. τῇ δὲ κατὰ πόδας, οἱ μὲν προεστῶτες A.V. 499.
τῶν Καρχηδονίων ἐβουλεύοντο, πῶς καὶ τί πρακτέον Xanthippus &
4 εἴη κατὰ τὸ παρόν. οἱ δὲ πολλοὶ προθύμως ἔχοντες Regulus.
πρὸς τὸν κίνδυνον, συστρεφόμενοι κατὰ μέρη, καὶ
κατ' ὄνομα τὸν Ξάνθιππον ἀναβοῶντες, ἐξάγειν
5 σφᾶς ᾤοντο δεῖν τὴν ταχίστην. Οἱ δὲ στρατηγοὶ,
τήν τε τῶν ὄχλων ὁρμὴν καὶ προθυμίαν θεωροῦντες,
ἅμα δὲ καὶ τοῦ Ξανθίππου διαμαρτυρομένου μὴ
παριέναι τὸν καιρὸν, παρήγγειλαν τῷ μὲν πλήθει
διασκευάζεσθαι· τῷ δὲ Ξανθίππῳ χρῆσθαι τοῖς
πράγμασιν ἐπέτρεψαν, ὥς ποτ' αὐτῷ δοκεῖ συμφέ-
6 ρειν. ὁ δὲ, λαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τοὺς μὲν ἐλέφαντας
ἐξαγαγὼν ἐφ' ἕνα πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ἐν με-
τώπῳ κατέστησε· τὴν δὲ φάλαγγα τῶν Καρχηδο-
νίων ἐν ἀποστήματι συμμέτρῳ τούτοις κατόπιν ἐπέ-
7 στησε. τῶν δὲ μισθοφόρων, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν
κέρας παρενέβαλε, τοὺς δ' εὐκινητοτάτους ὁμοῦ τοῖς
8 ἱππεῦσιν ἑκατέρου τοῦ κέρατος προέστησεν. Οἱ δὲ

F 3 Ῥω-

Poſtridie deliberatur a principibus Pœnorum, quid jam, quove modo eſſet agendum. Milites vero pugnandi cupiditate accenſi, circulos paſſim cogere: *Xanthippi* nomen cum clamoribus uſurpare; poſtulare denique, ut quam primum educerentur. Hunc illorum impetum atque alacritatem quum animadverterent duces, obteſtante ſimul Xanthippo, ne oblatam occaſionem elabi ſinerent; milites ad pugnam ſe parare jubent: ipſi Xanthippo, facere quidquid e re futurum judicaret, permittunt. Ille, accepta hac poteſtate, elephantos in ordinem unum digeſtos, ante univerſam aciem in frontem inſtruit: pone beſtias, modico relicto intervallo, phalangem Carthaginienſium ſtatuit. Mercenarii militis partem in dextro cornu locat; reliquam partem, quæ maxime expedita erat, una cum equitibus, cornibus utrimque præſidio eſſe juſſit. Romani, inſtrui ab hoſtibus aciem cernen-

A.V. 499. Xanthippus & Regulus.

Ῥωμαῖοι, συνιδόντες παραταττομένους τοὺς ὑπεναν-
τίους, ἀντεξῄεσαν ἑτοίμως. καταπληττόμενοι δὲ καὶ 9
προορώμενοι τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον, προθέμενοι
τοὺς γροσφομάχους, πολλὰς ἐπ' ἀλλήλαις κατόπιν
ἵστασαν σημαίας, τοὺς δ' ἱππεῖς ἐμέρισαν ἐφ' ἑκά-
τερον τὸ κέρας. τὴν δὲ σύμπασαν τάξιν βραχυτέ- 10
ραν μὲν ἢ πρόσθεν, βαθυτέραν δὲ ποιήσαντες, τῆς
μὲν πρὸς τὰ θηρία μάχης δεόντως ἦσαν ἐστοχασμέ-
νοι· τῆς δὲ πρὸς τοὺς ἱππεῖς, πολλαπλασίους ὄντας
τῶν παρ' αὐτοῖς, ὁλοσχερῶς ἠστόχησαν. Ἐπεὶ δ' 11
ἀμφότεροι κατὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις καὶ κα-
θόλου καὶ κατὰ μέρος ἑκάστους ἔθηκαν εἰς τὰς ἁρ-
μοζούσας τάξεις, ἔμενον ἐν κόσμῳ, καραδοκοῦντες
τὸν καιρὸν τῆς ἀλλήλων ἐπιθέσεως.

XXXIV. Committitur prælium.

Ἅμα δὲ τῷ τὸν Ξάνθιππον τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν θηρίων παραγγεῖλαι προάγειν, καὶ διασπᾶν τὰς τῶν ὑπεναντίων τάξεις, τοῖς δ' ἱππεῦσιν, ἐφ' ἑκατέρου τοῦ

XXXIII. 9. *σημαίας. Sic Reg. A. ex emend. Reliqui omnes mssti & edd. σημείας, ut passim aliâs.*

cernentes, promto & ipsi animo contra exeunt. Timentes vero elephantorum, quam prævidebant, impressionem; velitibus præpositis, a tergo illorum plures deinceps manipulos unum post alterum locant: equites in utrumque cornu distribuunt. Sic totius aciei longitudini, quam prius usurpaverant, aliquid detrahentes, quod altitudini adjiciebatur; ad pugnam cum bestiis commode se fore instructos, recte conjecerunt: in cavendo vero sibi ab equitibus, quorum numerus longe major apud Pœnos erat, tota via aberrarunt. Et Romanus & Pœnus, dispositis ex animi sententia singulis ordinibus acieque universa, ita ordinati se continebant; quum uterque mutuæ invasionis opportunitatem captaret.

34. Simul ac vero *Xanthippus* eos qui elephantos regebant jussit progredi, & aciem hostium dissipare, equites ab utroque cornu hostem

τοῦ κέρατος κυκλοῦν, καὶ προσβάλλειν τοῖς πολε- A.V. 499.
2 μίοις· τότε δὴ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον Committitur prælium.
κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη συνεψόφησαν τοῖς ὅπλοις,
καὶ συναλαλάξαντες, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους.
3 οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων ταχέως ἀφ' ἑκατέ-
ρων τῶν κεράτων ἔφυγον, διὰ τὸ πολλαπλασίους
4 εἶναι τοὺς Καρχηδονίους. τῶν δὲ πεζῶν οἱ ταχθέν-
τες ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν
τῶν θηρίων ἔφοδον, ἅμα δὲ καταφρονοῦντες τῶν μι-
σθοφόρων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Καρχη-
δονίων· τρεψάμενοι δὲ τούτους, ἐπέκειντο καὶ κατε-
5 δίωκον αὐτοὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα. τῶν δὲ κατὰ
τοὺς ἐλέφαντας ταχθέντων, οἱ μὲν πρῶτοι συμπε-
σόντες, ὑπὸ τῆς βίας τῶν ζώων ἐξωθούμενοι καὶ
καταπατούμενοι, σωρηδὸν ἐν χειρῶν νόμῳ διεφθεί-
ροντο· τῆς γε μὴν ὅλης τάξεως τὸ σύστημα, διὰ
τὸ βάθος τῶν ἐφεστώτων, ἕως τινὸς ἀδιάσπαστον
ἔμεινεν.

XXXIV. 2. *συνεψόφησαν. Forſ. συμψοφῆσαν, & deinde cum Vat. Flor. Aug. Reg. A. συναλαλάξαν ὥρμησεν.*

hoſtem cingere, atque adoriri: tum etiam Romani more ſuo armis concrepuerunt, &, clamore militari edito, Pœnum invadere cœperunt. Sed Romani quidem equites, quod multis partibus numero ſuperarentur a Carthaginienſibus, ab utroque mox cornu fugerunt. E peditibus vero qui in ſiniſtro cornu erant, partim ut belluarum impetum declinarent, partim quod conductitium militem aſpernarentur, dextimos Carthaginienſium petunt: verſis in fugam inſtant, & ad vallum usque eos perſequuntur. Qui autem ex adverſo elephantorum locati fuerant, horum primi, magna vi facto in eos impetu, beſtiarum violentia repulſi & conculcati, acervatim pugnantes conficiebantur. Attamen univerſæ aciei corpus, propter ſtantium pone primos ordines profundam ſeriem, aliquamdiu manſit indivulſum. Poſtea vero quam

A.V.499. ἔμεινεν. Ἐπεὶ δ᾽ οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τά- 6
Reguli clades. ξεις, κυκλούμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων,
ἠναγκάζοντο πρὸς τούτους στρεφόμενοι κινδυνεύειν·
οἱ δὲ διὰ μέσων τῶν ἐλεφάντων εἰς τὸ πρόσθεν ἐκ-
βιαζόμενοι καὶ κατὰ νώτου παριστάμενοι τῶν θη-
ρίων, εἰς ἀκέραιον καὶ συντεταγμένην ἐμπίπτοντες
τὴν τῶν Καρχηδονίων φάλαγγα, διεφθείροντο· τότε 7
δὴ πανταχόθεν πονοῦντες, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Ῥω-
μαίων συνεπατήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπερφυοῦς βίας τῶν
ζώων, οἱ δὲ λοιποὶ συνηκοντίσθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους
τῶν ἱππέων ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ,
τελέως δέ τινες ὀλίγοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. οὐσῶν 8
δὲ πεδινῶν τῶν ὑποχωρήσεων, καὶ τούτων οἱ μὲν ὑπὸ
Capitur Regulus a Pœnis. τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων ἀπώλλυντο· πεντακό-
σιοι δὲ ἴσως οἱ μετὰ Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φυγόν-
τες, μετ᾽ ὀλίγον ὑποχείριοι γενόμενοι, σὺν αὐτῷ
ἐκείνῳ πάντες ἐζωγρήθησαν. τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς 9
Καρχηδονίοις μισθοφόρων ἔπεσον εἰς ὀκτακοσίους, οἱ
κατὰ

8. ὑπὸ τῶν θηρίων. *Mendose vulgo* ἀπὸ τῶν θηρ. *Correxi ex conject.*

quam extremi ordines, undique ab equitibus circumventi, cogebantur facta conversione cum iis dimicare: & illi qui per medios elephantos in ulteriora perruperant, cum jam a tergo bestiarum consisterent, in Pœnorum integram atque compositam phalangem incidentes, trucidati sunt: tum vero omni ex parte laborantes Romani, plurimi quidem ab immani vi belluarum sunt conculcati, reliqui in ipso pugnæ loco ab equitum turba jaculis sunt confixi: perpauci admodum fuere qui fugam capesserent. Sed quia per patentes campos erat fugiendum, etiam horum plerique ab elephantis equitibusque sunt cæsi: ad quingentos, qui cum *Marco* Consule fugerant, mox in hostium potestatem venerunt, & omnes cum ipso vivi sunt capti. Desiderati sunt eo prælio e mercenariis Pœnorum, qui contra sinistrum Roma-

κατὰ τὸ λαιὸν τῶν Ῥωμαίων ταχθέντες, τῶν δὲ A.V. 499.
Ῥωμαίων ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, οἱ κατὰ τὸ
δίωγμα τῶν προειρημένων ἐκτὸς γενόμενοι τοῦ κινδύ-
10 νου. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη, πλὴν Μάρκου
11 τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ φυγόντων. αἱ
μὲν οὖν σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων αἱ σωθεῖσαι, διέπεσον
12 εἰς τὴν Ἀσπίδα παραδόξως. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοὺς
νεκροὺς σκυλεύσαντες, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα με-
τὰ τῶν αἰχμαλώτων ἄγοντες, ἐπανῆλθον περιχα-
ρεῖς τοῖς παροῦσιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν ᾧ καιρῷ πολλά τις ἄν, ὀρθῶς ἐπισημαινό- XXXV. Monita Polybii.
μενος, εὕροι πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων
2 βίου συντελεσθέντα. Καὶ γὰρ τὸ διαπιστεῖν τῇ τύ-
χῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς εὐπραγίας, ἐναργέ-
στατον ἐφάνη πᾶσι τότε διὰ τῶν Μάρκου συμπτω-
3 μάτων. ὁ γὰρ μικρῷ πρότερον οὐ διδοὺς ἔλεον οὐδὲ
συγγνώμην τοῖς πταίουσι, παρὰ πόδας αὐτὸς ἤγετο,
δεη-

11. σημαῖαι. *Vulgo omnes* σημεῖαι.

XXXV. 1. συντελεσθέντα. *An* συντελέσοντα? 2. τὸ διαπιστεῖν. *Casaubonus ex jun. msstis edidit* τὸ δεῖν ἀπιστεῖν.

Romanorum cornu ſteterant, ad ↄↄ ccc. Romanorum ſervati ſunt ad duo millia; qui, dum alteros, de quibus modo dictum eſt, perſequitur hoſtis, periculo ſunt exemti. Reliqui omnes, excepto Marco Coſ. & quos ille fugæ comites habuit, perierunt. Qui ſuperfuerunt manipuli, *Clupeam* miraculo evaſerunt. Carthaginienſes, poſt detracta cadaveribus ſpolia, ipſum quoque Conſulem inter captivos ducentes, gaudio ex ſucceſſu ovantes in urbem ſunt reverſi.

35. Heic vero multa, ſi quis recte obſervet, inveniet accidiſſe, ad corrigendos vitæ hominum errores profutura. Etenim, *Fortunæ non eſſe confidendum, utique in rebus lætis*, per ea, quæ Regulo acciderunt, omnibus tunc factum eſt manifeſtiſſimum. Nam qui paullo ante nullum miſericordiæ locum dabat, neque ullam afflictis veniam concedebat: mox ductus

A.V. 499. Monita Polybii.

δεησόμενος τούτων περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Καὶ 4
μὴν τὸ παρ' Εὐριπίδῃ πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν,
ὡς Ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ,
τότε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβε τὴν πίστιν. εἷς 5
γὰρ ἄνθρωπος καὶ μία γνώμη, τὰ μὲν ἀήττητα
πλήθη καὶ πραγματικὰ δοκοῦντα εἶναι καθεῖλε, τὸ
δὲ προφανῶς πεπτωκὸς ἄρδην πολίτευμα, καὶ τὰς
ἀπηλγηκυίας ψυχὰς τῶν δυνάμεων, ἐπὶ τὸ κρεῖττον
ἤγαγεν. Ἐγὼ δὲ τούτων ἐπεμνήσθην, χάριν τῆς 6
τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς ὑπομνήμασι διορθώσεως.

Fructus Historiæ.

Δυοῖν γὰρ ὄντων τρόπων πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἐπὶ 7
τὸ βέλτιον μεταθέσεως· τοῦ τε διὰ τῶν ἰδίων συμ-
πτωμάτων, καὶ τοῦ διὰ τῶν ἀλλοτρίων· ἐναργέστε-
ρον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ τῶν οἰκείων περιπε-
τειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλοτρίων. διὸ 8
τὸν μὲν οὐδέποτ' ἑκουσίως αἱρετέον, ἐπεὶ μετὰ με-
γάλων πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν· τὸν
δὲ

ductus ipse est, iisdem pro salute sua supplicaturus. Iam porro, quod recte olim dixit *Euripides*, MENS VNA SAPIENS PLVRIVM VINCIT MANVS, ex ipsis rebus manifestam tunc fidem invenit. Vnus quippe vir, & consilium unum, legiones, quæ propter sollertiam ac præstantiam in re militari vinci non posse credebantur, delevit; civitatem vero illam, quam penitus concidisse palam erat, & fractos desperatione animos militum, recreavit atque erexit. Equidem vero ista commemoravi, ut, qui hos Commentarios legerint, ad meliora instituantur. Nam quum *duæ universis mortalibus propositæ* sint *ad proficiendum rationes; altera per proprios casus, per alienos altera:* evidentior quidem illa est, quæ per propria ducit infortunia; at tutior illa, quæ per aliena. Itaque viam priorem sponte sua nemo umquam debet ingredi: magnis enim ejusmodi correctio laboribus constat ac periculis. Posterior semper nobis

δὲ ἀεὶ θηρευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἐστὶ συνιδεῖν A.V.499.
9 ἐν αὐτῷ τὸ βέλτιον. Ἐξ ὧν συνιδόντι, καλλίστην
παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς
πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν.
10 μόνη γὰρ αὕτη χωρὶς βλάβης, ἐπὶ παντὸς καιροῦ
καὶ περιστάσεως, κριτὰς ἀληθινοὺς ἀποτελεῖ τοῦ
βελτίονος. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Καρχηδόνιοι δὲ, κατὰ νοῦν ἁπάντων σφίσι κεχω- XXXVI.
ρηκότων, ὑπερβολὴν χαρᾶς οὐκ ἀπέλιπον, διά τε Xanthippus domum redit.
τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίας, καὶ διὰ τῆς μετ'
2 ἀλλήλων φιλοφροσύνης. Ξάνθιππος δὲ, τηλικαύ-
την ἐπίδοσιν καὶ ῥοπὴν ποιήσας τοῖς Καρχηδονίων
πράγμασι, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀπέπλευσε πάλιν,
3 φρονίμως καὶ συνετῶς βουλευσάμενος. αἱ γὰρ ἐπι-
φανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις, βαρεῖς μὲν τοὺς
φθόνους, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν· ἃς οἱ
μὲν ἐγχώριοι διά τε τὰς συγγενείας καὶ τὸ τῶν φί-
λων

bis captanda: per quam ſine ulla noxa id, quod melius eſt, cernere unicuique licet. Quod reputantem, ſic apud ſe quemque ſtatuere oportet: *pulcerrimum diſciplinæ genus eſſe ad veras vitæ rationes cognoſcendas, peritiam ex* ***Pragmatica Hiſtoria*** (quæ exactam rerum geſtarum rationem explicat) *collectam.* Sola namque hæc omni tempore, ac quocumque rerum ſtatu, nullo tuo incommodo dijudicandi id quod melius eſt facultatem tibi largitur. Verum de his hactenus.

36. Carthaginienſes, quibus ex voto omnia ceſſerant, ſignificandæ lætitiæ nihil reliqui fecerunt: cum gratias Deo agentes, tum mutua inter ſe benevolentiæ officia uſurpantes. *Xanthippus* vero, qui rebus Carthaginienſium ad nova incrementa tantum momentum attulerat, non multo poſt inde eſt profectus: prudenti ſane ſapientique conſilio. *Illuſtres enim atque admirandæ actiones graves invidias & acres calumnias conflare ſolent:* quibus ferendis cives fortaſſe, cognatorum amicorumque

A.V. 499. λων πλῆθος οἷοί τ' ἂν εἶεν φέρειν· οἱ δὲ ξένοι τα-
χέως ἐφ' ἑκατέρων τούτων ἡττῶνται, καὶ κινδυνεύου-
σι. λέγεται δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς 4
Ξανθίππου λόγος· ὃν πειρασόμεθα διασαφεῖν, οἰ-
M. Aemilius Ser. Fulvius Coss. Africam petunt. κειότερον λαβόντες τοῦ παρόντος καιρόν. Ῥωμαίοις
δὲ, προσπεσόντων σφίσι παρ' ἐλπίδα τῶν ἐν Λιβύῃ
συμβεβηκότων, εὐθέως ἐγίγνοντο πρὸς τὸ καταρτί-
ζειν τὸν στόλον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξαιρεῖσθαι τοὺς ἐν
τῇ Λιβύῃ διασεσωσμένους. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ 6
ταῦτα στρατοπεδεύσαντες, ἐπολιόρκουν τὴν Ἀσπί-
δα, σπουδάζοντες ἐγκρατεῖς γενέσθαι τῶν ἐκ τῆς
μάχης διαφυγόντων. διὰ δὲ τὴν γενναιότητα καὶ 7
τόλμαν τῶν ἀνδρῶν, οὐδαμῶς ἑλεῖν δυνάμενοι, τέλος
ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας. προσπεσόντος δ' αὐτοῖς, 8
ἐξαρτύειν τὸν στόλον τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μέλλειν αὖ-
θις ἐπὶ τὴν Λιβύην ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν· τὰ μὲν ἐπε-
σκεύαζον σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπήγουν.
ταχὺ

XXXVI. 3. *οἷοί τ' ἂν εἶεν φέρειν. Sic Casaub. ex Reg. B. C.* *οἷοί τ' ἀναφέρειν Aug. Reg. A* *οἷοί τ' ἂν ἀναφέρειν Vat. Flor. Bav. Verissimum forsan fuerit οἷοί τ' ἂν εἶεν ἀναφέρειν.* Ibid. *ἐφ' ἑκατέρων. An ὑφ' ἑκατ.?*

rumque opibus nixi, fuerint pares: at peregrinis utraque res in exitium facile vertit. Sunt vero qui *discessum Xanthippi* aliter narrent: quorum sententiam, commodiorem nacti locum, referemus. Romani, nuntio inopinato accepto de iis quæ in Africa acciderant, ad reparandam classem animum statim applicant, & eos periculo eximendos, qui prælio effugerant. Quos ut in potestatem redigerent Carthaginienses, *Clupeam* castris admotis obsidione cinxerant: sed magno animo atque audacia illis resistentibus, frustra omnia experti, tandem obsidione destiterant. Ut nuntiatum Pœnis, classem Romanos parare, qua in Africam iterum navigent: ipsi quoque alias reficere naves, alias a fundamentis ædi-

9 ταχὺ δὲ συμπληρώσαντες ναῦς διακοσίας, ἀνήχθη- A.V. 499.
σαν, καὶ παρεφύλαττον τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναν- Consules Africam
10 τίων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῆς θερείας ἀρχομένης, κα- petunt.
θελκύσαντες τριακόσια καὶ πεντήκοντα σκάφη, καὶ
στρατηγοὺς ἐπιστήσαντες Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Σε-
ρούϊον Φολούϊον ἐξαπέστελλον. οἱ δ᾽, ἀναχθέντες,
ἔπλεον παρὰ τὴν Σικελίαν, ὡς ἐπὶ τῆς Λιβύης.
11 Συμμίξαντες δὲ περὶ τὴν Ἑρμαίαν τῷ τῶν Καρχηδο- Capiunt
νίων στόλῳ, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου καὶ ῥᾳδίως τρε- Punicam classem.
ψάμενοι, ναῦς ἔλαβον αὐτάνδρους ἑκατὸν δεκατέσ-
12 σαρας· τοὺς δ᾽ ἐν Λιβύῃ διαμείναντας νεανίσκους
ἀναλαβόντες ἐκ τῆς Ἀσπίδος, ἔπλεον αὖθις ἐπὶ τῆς
Σικελίας.

Διάραντες δὲ τὸν πόρον ἀσφαλῶς, καὶ προσμί- XXXVII.
ξαντες τῇ τῶν Καμαριναίων χώρᾳ, τηλικούτῳ περιέ- Victricis classis
πεσον χειμῶνι καὶ τηλικαύταις συμφοραῖς, ὥστε μηδ᾽ naufragium.
ἂν

11. *Aut delendus numerus ἑκατὸν ante δεκατέσσαρας, aut cap. sq. v. 2. τριακοσίαις in τετρακοσίαις mutandum; nisi lacunam potius h. l. statuamus, tali modo supplendam: ναῦς ἔλαβον αὐτάνδρους δεκατέσσαρας, κατέδυσαν δὲ καὶ ἑκατὸν καὶ τέσσαρας,* naves capiunt XIV, demergunt CIV.

ædificare. Quumque brevi spatio ducentas rebus omnibus instruxissent, classe ire obviam hosti, ejusque adventum observare pergunt. Romani, initio æstatis deductis in mare navibus trecentis & quinquaginta, ductu novorum *Coss. M. Aemilii & Servii Fulvii* copias proficisci jubent. Illi sublatis ancoris præter Siciliam navigant, in Africam cursum dirigentes. Circa *Hermæum* promontorium commisso cum classe Punica certamine, primo statim impetu hoste in fugam verso, CXIV naves cum ipsis vectoribus capiunt. Tum, receptis *Clupeæ* militibus, qui in Africa adhuc restabant, mox iterum Siciliam petunt.

37. Iam medium mare sine periculo erant emensi, & *Camarinæorum* ditioni appropinquabant, cum in tantam inciderunt tempestatem tantasque calamitates, ut ne referri

A.V.499. Infandum Naufragium.

ἂν εἰπεῖν ἀξίως δύνασθαι, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ συμβάντος. τῶν γὰρ ἑξήκοντα καὶ τεττάρων πρὸς 2
ταῖς τριακοσίαις ναυσὶν, ὀγδοήκοντα μόνον συνέβη περιλειφθῆναι σκάφη· τῶν δὲ λοιπῶν τὰ μὲν ὑποβρύχια γενέσθαι, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ῥαχίας πρὸς ταῖς σπιλάσι καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις καταγνύμενα, πλήρη ποιῆσαι σωμάτων τὴν παραλίαν καὶ ναυαγίων. ταύτης δὲ μείζω περιπέτειαν ἐν ἑνὶ καιρῷ κατὰ θά- 3
λατταν, οὐδ' ἱστορῆσαι συμβέβηκεν. ἧς τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐς τὴν τύχην, ὡς εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἐπανοιστέον. πολλὰ γὰρ τῶν κυβερνητῶν διαμαρτυραμέ- 4
νων, μὴ πλεῖν παρὰ τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς Σικελίας, τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμμένην, διὰ τὸ

Infesta navigationi Signa.

πελαγίαν εἶναι καὶ δυσπροσόρμιστον, ἅμα δὲ καὶ τὴν μὲν οὐδέπω καταλήγειν ἐπισημασίαν, τὴν δ' ἐπιφέρεσθαι· μεταξὺ γὰρ ἐποιοῦντο τὸν πλοῦν τῆς Ὠρίωνος καὶ Κυνὸς ἐπιτολῆς· οὐδενὶ προσέχοντες τῶν λε- 5
γομένων,

referri quidem pro rei magnitudine satis possint. De navibus enim CCCLXIV solæ remanserunt LXXX: ceterorum navigiorum alia undis obruta, alia æstu maris ad scopulos & promontoria allisa atque fracta, corporibus & naufragii tabulis oram universam compleverunt. Qua clade majorem aliam, uno tempore mari acceptam, ne historiæ quidem commemorant. Caussa vero illius, non tam fortunæ, quam ipsis Consulibus est adscribenda. Quippe gubernatoribus sæpe multum obtestantibus, ne secundum exterius Siciliæ latus, quod mare Africum spectat, navigare vellent; quoniam profundum ibi pelagus est, & tota illa ora importuosa; simul quod, infestorum navigationi signorum, alterum nondum esset confectum, alterum mox oriturum: (nam inter *Orionis* & *Canis* ortum navigabant:) illi, spretis hisce monitis, extrorsum per altum imprudenter sunt pro-

γομένων, ἔλαθον ἔξω πελάγιοι, σπουδάζοντες τινὰς A.V.499.
τῶν ἐν τῷ παράπλῳ πόλεις, τῇ τοῦ γεγονότος εὐ-
τυχήματος φαντασίᾳ καταπληξάμενοι, προσλαβέ-
6 σθαι. πλὴν οὗτοι μὲν μικρῶν ἐλπίδων ἕνεκα μεγάλοις
περιτυχόντες ἀτυχήμασι, τότε τὴν αὑτῶν ἀβουλίαν
7 ἔγνωσαν. Καθόλου δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα χρώ-
μενοι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ προτεθὲν οἰόμενοι δεῖν κατ'
ἀνάγκην ἐπιτελεῖν, καὶ μηδὲν ἀδύνατον εἶναι σφίσι
τῶν ἅπαξ δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθοῦσι διὰ
τὴν τοιαύτην ὁρμήν, ἔν τισι δὲ προφανῶς σφάλλον-
8 ται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν. ἐπὶ μὲν
γὰρ τῆς γῆς, πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὰ τούτων ἔργα
ποιούμενοι τὰς ἐπιβολάς, τὰ μὲν πολλὰ κατορθοῦ-
σι, διὰ τὸ πρὸς τὰς παραπλησίους δυνάμεις χρῆ-
σθαι τῇ βίᾳ· ποτὲ δὲ, καὶ σπανίως, ἀποτυγχάνου-
9 σι. πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ πρὸς τὸ περιέχον
ὅταν παραβάλωνται καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις
ἐλατ-

Pertinax audacia Romanor.

XXXVII. 5. ἔλαθον. *Forſ.* ἤλασαν, duxerunt, remigarunt.

provecti; cupientes oppida nonnulla, in illo poſita littore quod præternavigabant, recentem victoriam oſtentando, perterrefacere, & ad deditionem compellere. Sed hi, ob ſpes exiguas, magnis mactati infortuniis, ſtultitiam ſuam tum certe agnoverunt. At *Romani*, quum in univerſum *violentiam* ad omnia adhibeant, & quidquid propoſuerint id neceſſario fieri debere exiſtiment, nihilque eorum, quæ ſemel decreverint, non poſſe fieri ſtatuant: efficiunt illi quidem, hoc ſuo impetu, pleraque omnia ex animi ſententia; in quibusdam tamen clades patiuntur inſignes, maxime autem in mari. Nam in terra quidem, ubi res illis eſt cum hominibus & operibus humanis, ut plurimum ſuccedit audacia; quoniam adverſus ſimiles vires violentia utuntur: tamen etiam heic aliquando, licet raro, auſis excidunt. At quoties contra mare aut cœlum pugnare audent, & obſtinata ſua violentia vincere omnia poſſe

A.V. 499. ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. ὃ καὶ τότε καὶ πλεονά- 10
κις αὐτοῖς ἤδη συνέβη, καὶ συμβήσεται πάσχειν,
ἕως ἂν ποτε διορθώσωνται τὴν τοιαύτην τόλμαν καὶ
βίαν· καθ' ἣν οἴονται, δεῖν αὐτοῖς πάντα καιρὸν
εἶναι πλωτὸν καὶ πορευτόν.

XXXVIII. Novæ Pœnorum spes in Sicil.

XXXVIII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, συνέντες τὸν γεγονότα φθό-
ρον τοῦ τῶν Ῥωμαίων στόλου, καὶ νομίσαντες κατὰ
μὲν γῆν ἀξιόχρεῳ εἶναι διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχη-
μα, κατὰ δὲ θάλατταν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ῥω-
μαίων περιπέτειαν, ὥρμησαν προθυμότερον ἐπί τε
τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς παρασκευάς. καὶ τὸν 2
μὲν Ἀσδρούβαν εὐθὺς ἐξαπέστελλον εἰς τὴν Σικε-
λίαν, δόντες αὐτῷ τούς τε προϋπάρχοντας, καὶ
τοὺς ἐκ τῆς Ἡρακλείας παραγεγονότας στρατιώ-
τας, ἅμα δὲ τούτοις ἐλέφαντας ἑκατὸν καὶ τετ7α-
ράκοντα. τοῦτον δ' ἐκπέμψαντες, διακοσίας κατε- 3
σκευάζοντο ναῦς, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸν πλοῦν ἡτοί-
μαζον.

XXXVIII. 1. ἀξιόχρεῳ. ἀξιόχρεως edd. & vett. mss.

posse putant, magnas calamitates incurrunt. Quod & tunc, & sæpe alias, experti sunt: & experientur etiam in posterum, donec audaciam hanc & violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque omnes sibi pervias esse debere autumant.

38. *Carthaginienses*, cognito Romanæ classis naufragio, rati, terrestribus quidem copiis propter superiorem victoriam pares se Romanis, navalibus vero propter hanc illorum calamitatem: eo animosius utriusque generis paratibus operam dabant. Igitur *Asdrubalem* confestim in Siciliam mittunt: traduntque illi, præter quos ante habebat sub signis, etiam eos qui recens Heraclea advenerant, cum elephantis CXL. Et post hujus profectionem, naves rursus CC parant, & rebus omnibus ad exeundum necessariis instruunt.

Asdru-

4 μαζον. Ὁ δ᾽ Ἀσδρούβας, διακομισθεὶς εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀσφαλῶς, τά τε θηρία καὶ τὰς δυνάμεις ἐγύμναζε, καὶ δῆλος ἦν ἀντιποιησόμενος τῶν ὑπαίθρων. A.V. 500.
5 Ῥωμαῖοι δὲ τῶν ἐκ τῆς ναυαγίας ἀνακομισθέντων διακούσαντες τὸ κατὰ μέρος, βαρέως μὲν ἤνεγκαν τὸ γεγονός· οὐ βουλευόμενοι δὲ καθάπαξ εἴκειν, αὖθις ἔγνωσαν, ἐκ τῶν δρυόχων εἴκοσι καὶ διακόσια ναυπη-
6 γεῖσθαι σκάφη. τούτων δὲ τὴν συντέλειαν ἐν τριμήνῳ λαβόντων, ὅπερ οὐδὲ πιστεῦσαι ῥάδιον, εὐθέως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, Αὖλος Ἀτίλιος καὶ Γναῖος Κορνήλιος, καταρτίσαντες τὸν στόλον, ἀνήχθησαν·
7 καὶ πλεύσαντες διὰ πορθμοῦ, προσέλαβον ἐκ τῆς Μεσσήνης τὰ διασωθέντα τῶν πλοίων ἐκ τῆς ναυαγίας· καὶ καταράραντες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας τριακοσίαις ναυσὶν, ἥπερ ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, ἐνεχείρησαν αὐτὴν πο-
8 λιορκεῖν. συστησάμενοι δὲ κατὰ διττοὺς τόπους ἔργα,

Nova classis Romanor.

Aul. Atilius Cn. Cornelius Coss.

Panormum Pœnis eripiunt.

5. *βουλευόμενοι. Vtique βουλόμενοι malim.* Ibid. *ἐκ τῶν δρυόχων. Inverse libri vett. τῶν ἐκ δρυόχων. Satis fuerat ἐκ δρυόχων.* 7. *διὰ πορθμοῦ. Imo διὰ τοῦ πορθμοῦ.* 8. *τόπους recte Casaub. ex Reg. B. pro τρόπους, quod est in ceteris.*

Asdrubal, secunda navigatione *Lilybæum* delatus, & milites & bestias exercebat; palam præ se ferens, copiis eductis aperta camporum sese occupaturum. Romani de omnibus, quæ acciderant, per eos qui naufragium evaserant edocti, magnum quidem ex ea re dolorem ceperunt: sed quum decrevissent nullo modo cedere hosti, iterum naves ædificare CCXX ab ipsis carinis ac statuminibus constituunt. Quibus, trimestri spatio; quod vix credat aliquis, absolutis, illico novi Consules *Aulus Atilius*, *Cn. Cornelius*, classe instructa, proficiscuntur: & trajecto freto, assumtisque Messanæ navibus, quæ ex naufragio supererant, classe navium trecentarum *Panormum* in Sicilia appellunt; eamque urbem, quæ opulentissima erat ditionis Carthaginiensium, obsidere aggrediuntur. Itaque duobus locis operibus

A.V. 500. Panormum Pœnis eripiunt.

γα, καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι, προσήγαγον τὰς
μηχανάς. ῥᾳδίως δὲ τοῦ παρὰ θάλατταν πύργου 9
πεσόντος, καὶ βιασαμένων ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν,
ἡ μὲν καλουμένη νέα πόλις ἑαλώκει κατὰ κράτος·
ἡ δὲ παλαιὰ προσαγορευομένη, τούτου συμβάντος,
ἐκινδύνευσε. διὸ καὶ ταχέως ἐνέδωκαν αὐτὴν οἱ κατοι-
κοῦντες. γενόμενοι δ' ἐγκρατεῖς, οὗτοι μὲν ἀπέπλευ- 10
σαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῆς
πόλεως.

XXXIX. A.V. 501. Coss. cum classe hærent in syrti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς θερείας ἐπιγενομένης, οἱ
κατασταθέντες ἄρχοντες, Γνάϊος Σερουΐλιος καὶ
Γάϊος Σεμπρώνιος, ἀνέπλευσαν παντὶ τῷ στόλῳ·
καὶ διάραντες εἰς τὴν Σικελίαν, ἀφώρμησαν ἐντεῦ-
θεν εἰς τὴν Λιβύην. κομιζόμενοι δὲ παρὰ τὴν χώ- 2
ραν, ἐποιοῦντο καὶ πλείστας ἀποβάσεις. ἐν αἷς οὐ-
δὲν ἀξιόλογον πράττοντες, παρεγίγνοντο πρὸς τὴν
τῶν Λωτοφάγων νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Μῆνιγξ, οὐ
μακρὰν δ' ἀπέχει τῆς μικρᾶς Σύρτεως. ἐν ᾗ προσπε- 3
σόντες

Meninx, Lothophagorum ins.

XXXIX. 2. Μῆνιγξ. *Editi ante Gronov. & mssti omnes* Μῆνιξ.

bus institutis, ceterisque rebus præparatis, machinas admovent. Dejecta non difficulter turri ad mare sita, quum illac irruissent milites, capta est per vim illa oppidi pars quæ dicitur Nova: quo facto, & illa quam Veterem vocant periclitabatur. Itaque deditionem sine mora oppidani fecerunt. Ea potiti urbe Consules, relicto ibi præsidio, Romam repetunt.

39. Ineunte vero sequentis anni æstate, novi *Coss. Cn. Servilius, C. Sempronius*, cum universa classe, sublatis ancoris, in Siciliam trajiciunt: unde mox in Africam proficiscuntur. Navigantes autem secundum Africæ littus, plurimis locis exscensionem faciunt. Nulla tamen re memorabili gesta, ad *Lotophagorum* insulam, quæ *Meninx* dicitur, neque longe a *Syrti minore* abest, deve-

σόντες εἰς τινα βράχεα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἐπιγενομένης ἀμπώτεως, καὶ καθισάντων τῶν πλοίων, εἰς πᾶ- A.V. 501.
4 σαν ἦλθον ἀπορίαν. οὐ μὴν, ἀλλὰ πάλιν ἀνελπίστως μετά τινα χρόνον ἐπενεχθείσης τῆς θαλάττης, ἐκρίψαντες ἐκ τῶν πλοίων πάντα τὰ βάρη, μόλις ἐκού-
5 φισαν τὰς ναῦς. οὗ γενομένου, φυγῇ παραπλήσιον ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. ἀψάμενοι δὲ τῆς Σικελίας, καὶ κάμψαντες τὸ Λιλύβαιον, καθωρμίσθησαν
6 εἰς Πάνορμον. Ἐντεῦθεν δὲ ποιούμενοι παραβόλως καὶ διὰ πόρου τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν περιέπεσον χειμῶνι τηλικούτῳ τὸ μέγεθος, ὥστε πλείω (Alterum ingens naufragium.)
7 τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πλοίων ἀποβαλεῖν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούτων συμβάντων, καίπερ ὄντες ἐν παντὶ φιλότιμοι διαφερόντως, ὅμως τότε διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν συμπτωμάτων, τοῦ μὲν ἔτι στόλον ἀθροίζειν, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν πραγμά- (Pœnis mari cedunt Romani.)
8 των, ἀπέστησαν· ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι τὰς ὑπο-

6. εἰς τὴν Ῥώμην. Vulgo ex Bav. editum est εἰς τὴν πόλιν.

deveniunt. Ibi, propter naturæ locorum imperitiam, in quædam illapsi brevia, quum recedente maris æstu siderent naves, quo se verterent plane nesciebant. Sed mox præter spem redeunte mari, facto omnium onerum jactu, ægre tandem naves sublevarunt. Quo facto, fugientibus similes discedunt: delatique in Siciliam, superato Lilybæo, *Panormi* naves in portum applicant. Quo ex loco quum temere per medium mare Romam vela dedissent, iterum tempestate correpti sunt adeo vehemente, ut amplius CL naves amitterent. Hæc quum ita accidissent, Senatus populusque Romanus, etsi gloriæ contentione in omni re mirifice stimulabantur; attamen, propter magnitudinem ac frequentiam acceptorum detrimentorum, a paranda amplius classe, rebus ipsis cogentibus, destiterunt: atque in terrestribus copiis

A.V. 503. Coſſ. in Sicilia pedeſtribus copiis.

ὑπολοίπους ἔχοντες ἐλπίδας, τοὺς μὲν στρατηγοὺς
ἀπέστελλον, Λεύκιον Καικίλιον, καὶ Γάϊον Φούριον,
καὶ στρατόπεδα μετὰ τούτων εἰς τὴν Σικελίαν· ἑξή-
κοντα δὲ μόνον ἐπλήρωσαν ναῦς, χάριν τοῦ τὰς ἀγο-
ρὰς κομίζειν τοῖς στρατοπέδοις. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημέ- 9
νων περιπετειῶν, συνέβη πάλιν ἐπικυδέστερα γενέ-
σθαι τὰ τῶν Καρχηδονίων πράγματα. τῆς μὲν γὰρ 10
θαλάττης ἀδεῶς ἐπεκράτουν, ἐκκεχωρηκότων τῶν
Ῥωμαίων, ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι μεγάλας
εἶχον ἐλπίδας. καὶ τοῦτ᾽ ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. Οἱ 11
γὰρ Ῥωμαῖοι, διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς ἐν τῇ Λι-
βύῃ μάχης, ὅτι τὰ θηρία τάς τε τάξεις αὐτῶν δια-
σπάσαι, καὶ τοὺς πλείστους διαφθεῖραι τῶν ἀνδρῶν·
οὕτως ἦσαν κατάφοβοι τοὺς ἐλέφαντας, ὡς ἐπὶ δύο 12
ἐνιαυτοὺς τοὺς ἑξῆς τῶν προειρημένων καιρῶν, πολλά-
κις μὲν ἐν τῇ Λιλυβαιΐτιδι χώρᾳ, πολλάκις δ᾽ ἐν τῇ
Σελινουντίᾳ παραταττόμενοι τοῖς πολεμίοις, ἐν ἓξ καὶ
πέντε

Pavent elephantos.

8. Καικίλιον. *Vulgo omnes h. l. & deinde* Κεκίλ. *excepto Vat. a pr. manu.* Ibid. Γάϊον Φούριον. *Perperam vulgo* Γναῖον *edd. & vett. libri omnes.* 11. διασπάσαι & διαφθεῖραι. *Vulgo* διασπᾶσαι & διαφθεῖραι. 12. ἐν ἓξ καὶ πέντε σταδίοις. *Vulgo omnes, omiſſa præpoſitione,* ἓξ καὶ πέντε σταδίους, *quod bene haberet, ſi adjectum eſſet* ἀπέχοντας.

copiis ſuas de cetero ſpes omnes reponentes, *Coſſ. L. Cæcilium, C. Furium*, cum legionibus in Siciliam mittunt; navibus tantum LX remigiis claſſiariisque inſtructis, ad commeatum exercitui ſubvehendum. Per has clades factum eſt, ut denuo gloria florerent res Pœnorum, melioreque loco eſſent. Nam maris dominatum, cedentibus Romanis, tuto jam obtinebant; & in terreſtribus quoque copiis plurimum ſpei collocabant: neque id immerito. Romani enim, poſtquam fama acceſiſſent, elephantos in Africana pugna ordines diſſipaſſe, multosque militum contrucidaſſe; adeo illos horrere cœperunt, ut continuo inde biennio, quum modo ad Lilybæum, modo in agro *Selinuntio*, intervallo quinque aut

πέντε σταδίοις, οὐκ ἐθάῤῥησαν οὐδέποτε κατάρξαι A.V. 503.
τῆς μάχης, οὐδ' εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καθόλου συγκα-
ταβῆναι τόπους, δεδιότες τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφο-
13 δον. Θέρμην δὲ μόνον καὶ Λίπαραν ἐξεπολιόρκησαν Thermam &
ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, ἀντεχόμενοι τῶν ὀρεινῶν καὶ Liparam
14 δυσδιαβάτων τόπων. Διὸ καὶ θεωροῦντες οἱ Ῥωμαῖοι capiunt.
τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις πτοίαν καὶ δυσελ-
πιστίαν, αὖθις ἔγνωσαν ἐκ μεταμελείας ἀντιλαμ-
15 βάνεσθαι τῆς θαλάττης. καὶ καταστήσαντες στρα-
τηγὸν Γάϊον Ἀτίλιον, καὶ Λεύκιον Μάλλιον, ναυπη- Coss.
γοῦνται πεντήκοντα σκάφη, καὶ κατέγραφον καὶ A. 504.
συνήθροιζον στόλον ἐνεργῶς.

Ὁ δὲ προεστὼς τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβας, XL. A.V. 503.
ὁρῶν ἀποδειλιῶντας τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς προγε- Cæcilius &
γενημέναις παρατάξεσι, πυθόμενος τὸν μὲν ἕνα τῶν Asdrubal
στρατηγῶν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως εἰς τὴν ad Panormum.

G 3 Ἰτα-

15. στρατηγὸν. *στρατηγοὺς legendum contendit Gronov.* Ibid. Μάλλιον. *Vulgo omnes h. l.* Μάλιον.

aut sex stadiorum aciem adversus hostes instruerent; initium tamen prælii facere, aut omnino in plana descendere, dum impressionem bestiarum reformidant, numquam sint ausi. Neque aliud quidquam per illa gesserunt tempora, nisi quod, montanis atque inaccessis locis inhærentes, *Thermam* & *Liparam* obsidione expugnarunt. Itaque Romani, cognito pavore & animorum consternatione, quæ in terrestribus copiis versabatur; mutata sententia, iterum ad mare animum sibi esse adjiciendum statuunt. Consulibus creatis *C. Atilio* & *L. Manlio*, naves quinquaginta fabricant; magnaque vi classem, habito delectu militum, reparant.

40. Animadverterat *Asdrubal*, Carthaginiensium præfectus, Romanos, cum ante aliquoties aciem instruxissent, pavitantes. Itaque, factus certior, alterum Consulem cum dimidia copiarum parte in Italiam rediisse, *Cæci-*

A.V. 503. Cæcilius & Asdrubal ad Panormum.

Ἰταλίαν ἀπηλλάχθαι, τὸν δὲ Καικίλιον ἐν τῷ Παν-
όρμῳ διατρίβειν, τὸ λοιπὸν μέρος ἔχοντα τῆς στρα-
τιᾶς, βουλόμενον ἐφεδρεῦσαι τοῖς τῶν συμμάχων
καρποῖς, ἀκμαζούσης τῆς συγκομιδῆς· ἀναλαβὼν ἐκ 2
τοῦ Λιλυβαίου τὴν δύναμιν, ὥρμησε καὶ κατεστρα-
τοπέδευσε πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας τῆς Πανορμί-
τιδος. ὁ δὲ Καικίλιος, θεωρῶν αὐτὸν κατατεθαῤῥη- 3
κότα, καὶ σπουδάζων ἐκκαλεῖσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ,
συνεῖχε τοὺς στρατιώτας ἐντὸς τῶν πυλῶν. οἷς 4
ἐπαιρόμενος Ἀσδρούβας, ὡς οὐ τολμῶντος ἀντεξιέ-
ναι τοῦ Καικιλίου, θρασέως ὁρμήσας παντὶ τῷ στρα-
τεύματι, κατῆρε διὰ τῶν στενῶν εἰς τὴν Πανορμῖτιν.
φθείροντος δὲ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ μέχρι τῆς πό- 5
λεως, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης γνώμης ὁ Καικί-
λιος, ἕως αὐτὸν ἐξεκαλέσατο διαβῆναι τὸν πρὸ τῆς
πόλεως ποταμόν. ἐπεὶ δὲ τὰ θηρία διεβίβασαν οἱ 6
Καρχηδόνιοι, καὶ τὴν δύναμιν· τοτηνικαῦτα δὲ τοὺς
εὐζώνους ἐξαποστέλλων ἠρέθιζε, μέχρι πᾶν αὐτοὺς
ἐκτά-

XL. 1. *βουλόμενον ἐφεδρεῦσαι ex conject. posuit Casaub. βουλόμενος dant libri omnes.*

Cæcilium vero *Panormi* agere cum reliquo exercitu, ut, quia adulta jam messis erat, sociorum frugibus præsidio esset; Lilybæo cum exercitu profectus, ad fines agri Panormitani castra ponit. *Cæcilius*, videns illius confidentiam, quo hunc ejus impetum magis etiam irritaret, suos intra portas continuit. Qua re elatus *Asdrubal*, tamquam non audente exire contra Cæcilio, audacter cum universis copiis per ipsas fauces in Panormitanum agrum irrumpit. Qui quum ad ipsum usque oppidum fruges corrumperet, in suscepta semel sententia mansit Cæcilius, quoad hostem fluvium transire, qui ante urbem fluit, pellexisset. Postquam elephantos cum exercitu traduxit Pœnus; tum vero expeditos immittere Cæcilius, atque adversarios lacessere, donec universum

7 ἐκτάξαι τὸ στρατόπεδον ἠνάγκασε. συνθεασάμενος δὲ γιγνόμενον ὃ προέθετο, τινὰς μὲν τῶν εὐκινήτων πρὸ τοῦ τείχους καὶ τῆς τάφρου παρέβαλε, προστάξας, ἂν ἐγγίζῃ τὰ θηρία πρὸς αὐτοὺς, χρῆσθαι
8 τοῖς βέλεσιν ἀφθόνως· ὅταν δ' ἐκπιέζωνται, καταφεύγειν εἰς τὴν τάφρον, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένους εἰσακοντίζειν εἰς τὰ προσπίπτοντα τῶν
9 ζώων. τοῖς δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις φέρειν προσέταξε τὰ βέλη, καὶ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸν
10 θεμέλιον τοῦ τείχους. αὐτὸς δὲ, τὰς σημαίας ἔχων, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ λαιὸν κέρας τῶν ὑπεναντίων κειμένης πύλης ἐφεστήκει, πλείους ἀεὶ καὶ πλείους ἐπ-
11 αποστέλλων τοῖς ἀκροβολιζομένοις. Ἅμα δὲ τῷ τούτων ὁλοσχερεστέραν γενέσθαι τὴν συμπλοκὴν, ἀντιφιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάντων ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βουλόμενοι δι' αὐτῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προκινδυνεύοντας· τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, συνεδίω-

A.V. 503. Cæcilius & Aſdrubal ad Panormum.

Cæditur fugaturque Aſdrubal.

 ξαν

7. παρέβαλε. Forſ. παρενέβαλε.

verſum exercitum in aciem educere coëgiſſet. Tandem voti compos, manum expeditorum ante urbem foſſamque locat, juſſam, ſi propius beſtiæ acceſſerint, crebris telis eas obruere; ubi premi cœpiſſent, in foſſam confugere, atque inde rurſus denſa tela in illas, quæ appropinquaſſent, mittere. Simul ſellulariis, qui forum obſident, præcipit, ut tela his extra urbem comportent, & ad imam mœnium partem ea deponant. Ipſe cum legionariis ad portam lævo hoſtium cornui oppoſitam conſtitit, ſubinde plures alium ſuper alium ſubſidio mittens velitantibus. Coorta inter hos acriore jam pugna, rectores belluarum, æmuli gloriæ Aſdrubalis, ſuam facere victoriam optantes, uno omnes impetu in primos pugnatores irruunt; quos, non magno negotio fuga-

A.V. 503. Cæditur fugaturque Asdrubal.

ξαν εἰς τὴν τάφρον. προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, 12
καὶ τιτρωσκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους το-
ξευόντων, συνακοντιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς
τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ
τῆς τάφρου διατεταγμένων· συμβελῆ γιγνόμενα, 13
καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως διεταράχθη, καὶ
στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν ἄν-
δρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τά-
ξεις συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὐτῶν. ἃ καὶ 14
κατιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς· καὶ
συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις
τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίους ἔχων καὶ συντεταγμένους,
τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς
μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε
φεύγειν προτροπάδην. θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰν- 15
δοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπερ-
ῥιφότων, μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος, ἐκυρίευσε
πάντων.

12. *προσπεσόντων. προπεσόντων malui Reisk.* 13. *τὰς δὲ τάξεις. Vett. libri τάς τε ταξ.*

ſugatos, in foſſam compellunt. In hos acti elephanti, quum & ab iis, qui e mœnibus ſagittas mittebant, ferirentur, & validis frequentibusque pilis haſtisque velitaribus ab integris illis, qui pro foſſa poſiti fuerant, configerentur; mox telis confoſſi toto corpore, vulneribusque confecti, ſævire incipiunt; & converſi, in ſuos ruunt, ac cum ſingulos proculcando interimunt, tum ordines ipſos conturbant diſſipantque. Hoc cognito, *Cæcilius* copias propere educit: &, quum recentibus ſuis compoſitaque acie hoſtes incompoſitos a latere invaſiſſet, magna ſtrage edita, multos occidit, reliquos in fugam effuſam avertit. Belluæ cum *Indis* ſuis captæ ſunt decem: ceteras, quæ rectores dejecerant, poſt pugnam omnes, ab equitibus circumventas cepit.

16 πάντων. ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογουμένως αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ πάλιν ἀναθαῤῥῆσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων.

A.V. 503. Fugatur Asdrubal.

XLI. Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, περιχαρεῖς ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἠλαττῶσθαι, τῶν θηρίων ἐστερημένους· ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους τεθαῤῥηκέναι, τῶν ἐλε-
2 φάντων κεκρατηκότας. διὸ καὶ πάλιν ἐπεῤῥώσθησαν διὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς
3 δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. παρασκευασθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολὴν, ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας. ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκα-
4 τον. Καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα

A.V. 504. Novam classem parant Romani.

XLI. 2. διὰ ταῦτα. μετὰ ταῦτα *malim*.

cepit. Atque his gestis, confessione omnium hæc ei laus tribuebatur, quod per illum terrestribus copiis animus rediisset, ad ea quæ extra munitiones erant vindicanda.

41. Allato Romam hujus victoriæ nuntio, efferri omnes lætitia; non tam, quod amissis elephantis multum hosti de viribus suis decessisset; quam, quod militibus, post bestias superatas, animi spiritusque rediissent. Rursus igitur hanc ob caussam, sicut initio proposuerant, animos obfirmarunt, ut Consules cum classe copiisque navalibus in expeditionem mitterent: bello huic finem imponere modis omnibus cupientes. Paratis omnibus ad expeditionem necessariis, classe navium CC in Siciliam Consules proficiscuntur. Erat autem hic *annus hujus belli decimus quartus*. Quum *Lilybæum* appulissent, & pedestres

A.V. 504. Lilybæum obsident Romani.

καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων, ἐνεχείρουν πολιορκεῖν· ὅτι κρατήσαντες ταύτης, ῥαδίως μεταβιβάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. σχεδὸν δὲ περί γε τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες ὡμοδόξουν, καὶ τοὺς αὐτοὺς εἶχον λογισμοὺς τοῖς Ῥωμαίοις. διὸ καὶ τἄλλα πάρεργα ποιησάμενοι, περὶ τὸ βοηθεῖν ἐγίγνοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πόλεως· διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλείπεσθαι σφίσι, πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπικρατεῖν Ῥωμαίους, πλὴν Δρεπάνων. Ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίγνηται, πειρατόμεθα διὰ βραχέων ἀγαγεῖν εἰς ἔννοιαν τῆς εὐκαιρίας καὶ θέσεως αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

XLII. Siciliæ situs & figura.

Τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει τετάχθαι συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐκείνης πέρατα, παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα·

stres etiam copiæ, quæ in Sicilia erant, eodem illis occurrissent, oppidum illud obsidere instituunt: rati, eo capto bellum in Africam facile se translaturos. In quo sensus ferme idem fuit & ducum Carthaginiensium; qui de ea re non aliter quam Romani judicabant. Quare cetera insuper habentes, in eo toti erant, ut opem ferrent, & quidvis auderent, ac nihil non facerent ejus urbis servandæ caussa; qua amissa, Romanis totam Siciliam præter Drepana tenentibus, nullam ipsi amplius in insula arcem belli erant habituri reliquam. Sed ne locorum imperitis obscura sint quæ sumus dicturi, conabimur opportunitatis & situs illorum notitiam aliquam lectoribus dare.

42. *Sicilia* omnis eodem fere modo se habet, ratione situs, ad Italiam & ejus extrema, quo Peloponnesus ad reliquam Græciam & prominentes

2ἄκρα· τούτῳ δ᾽ αὐτῷ διαφέρειν ἀλλήλων, ᾗ ἐκείνη A.V. 504.
μὲν νῆσός ἐστιν, ἡ δὲ χερσόνησος· ἧς μὲν γὰρ ὁ με- Siciliæ situs & figura.
3ταξὺ τόπος ἐστὶ πορευτὸς, ἧς δὲ πλωτός. τὸ δὲ
σχῆμα τῆς Σικελίας ἐστὶ μὲν τρίγωνον, αἱ δὲ κορυ-
φαὶ τῶν γωνιῶν ἑκάστης ἀκρωτηρίων λαμβάνουσι
4τάξεις. ὧν τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν νεῦον, εἰς δὲ τὸ
Σικελικὸν πέλαγος ἀνατεῖνον, Πάχυνος καλεῖται. Pachynus.
5τὸ δ᾽ εἰς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, ὁρίζει μὲν τοῦ
πορθμοῦ τὸ πρὸς δύσει μέρος, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰτα-
λίας ὡς δυοκαίδεκα στάδια, προσαγορεύεται δὲ Πε- Pelorias.
6λωριάς. τὸ δὲ τρίτον τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν
Λιβύην, ἐπίκειται δὲ τοῖς προκειμένοις τῆς Καρχη-
δόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως, διέχον ὡς χιλίους στα-
δίους· νεύει δ᾽ εἰς χειμερινὰς δύσεις, διαιρεῖ δὲ τὸ
Λιβυκὸν καὶ τὸ Σαρδῷον πέλαγος, προσαγορεύεται
7δὲ Λιλύβαιον. Ἐπὶ δὲ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖ-
ται τῷ τόπῳ, περὶ ἣν τότε συνέβαινε τοὺς Ῥω-
μαίους

XLII. 2. *Quatuor verba* (νῆσός ἐστιν, ἡ δὲ) *a Casaub. adjecta, absunt a mstis, & abesse possunt.* Ibid. χερσόνησος. χερσόννησος *Bav.* χεῤῥόνησος *Aug.* 5. δυοκαίδεκα. *Alii* δεκαδύο.

nentes illius terminos. Hoc uno differunt, quod insula illa est, hæc peninsula: nam per illius quidem isthmum, pedibus iter patet; per hujus fretum, navibus. Figuram Sicilia habet trigoni: cujusque anguli vertices locum obtinent promontoriorum. Quod ex iis in meridiem vergit, & in mare Siculum porrigitur, *Pachynus* vocatur: quod in Septentriones, fretum ab occasu terminans, distansque ab Italia ad mille passus & quingentos, *Pelorias* dicitur: tertium promontorium Africam spectat, opportune oppositum illis promontoriis, quæ Carthagini præjacent, a quibus distat M.P. CXXV; vergit autem ad hibernum occasum, ac mare Africum Sardoumque dividit, nomine *Lilybæum.* In hac parte urbs habitatur ejusdem cum ipso promontorio nominis: ea

A.V. 504. Lilybæum obsident Romani.

μαίους συνίστασθαι τὴν πολιορκίαν· τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένην, καὶ πέριξ τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης· δι᾽ ὧν ἐστιν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους, πολλῆς δεόμενος ἐμπειρίας καὶ συνηθείας. ταύτῃ δὲ προσστρατοπεδεύσαντες ἐξ 8
ἑκατέρου μέρους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ τείχει διαλαβόντες· ἤρξαντο προσάγειν ἔργα, κατὰ τὸν ἔγγιστα κείμενον τῆς θαλάττης πύργον, ὡς πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. προσκατασκευάζοντες δ᾽ ἀεὶ τοῖς ὑπο- 9
κειμένοις, καὶ παρεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς κατασκευὰς, τέλος ἓξ πύργους τοὺς συνεχεῖς τῷ προειρημένῳ κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριοκοπεῖν ἐνεχείρησαν. γιγνομένης δ᾽ ἐνεργοῦ καὶ 10
καταπληκτικῆς τῆς πολιορκίας· καὶ τῶν πύργων, τῶν μὲν πονούντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν, τῶν δ᾽ ἐρειπομένων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ

καὶ

7. *τείχεσι δὲ. Legend. τείχεσί τε, nisi ante hæc verba excidit nonnihil, veluti καὶ φύσει μὲν ὀχυρὰν οὖσαν, aut aliquid simile.* 9. *τῷ προειρ. debetur Casaubono. Libri omnes mendose τῶν προειρημένων.* 10. *ἐνεργοῦ. ἐνεργοῦς Aug. Reg. A.*

ea eft, quam tunc Romani obfidebant; muris egregie munitam, atque in circuitu alta foffa, tum aquis e mari reftagnantibus; per quæ ftagna patet ad portum aditus, peritia ufuque multo opus habens. Ad hanc urbem quum ab utraque parte caftra pofuiffent Romani, juncta inter fe foffa valloque ac muro; opera verfus turrim mari proximam, qua eft in pelagus Libycum profpectus, admovere cœperunt. Dumque prioribus femper aliquid adftruunt, & operum ftructuras ulterius proferunt; tandem fex dejectis turribus jam dictæ continuis, reliquas omnes quatere ariete parant. Ita quum urgeretur acriter terribilemque in modum obfidio, & turres quotidie aliæ ruinam minarentur, aliæ ruerent, ad hæc

opera

11 καὶ μᾶλλον ἐντὸς τῆς πόλεως· ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ A.V. 504.
καὶ κατάπληξις παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις, καίπερ
ὄντων ἐν τῇ πόλει, χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους,
12 αὐτῶν τῶν μισθοφόρων εἰς μυρίους. οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε
στρατηγὸς αὐτῶν Ἰμίλκων οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυ- Himilcon præf. Lilybæi.
νατῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀντοικοδομῶν, τὰ δ' ἀντιμε-
ταλλεύων, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς
13 ὑπεναντίοις. ἔτι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευό-
μενος, καὶ τοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, εἴ πως δύναιτο πῦρ
ἐμβαλεῖν, πολλοὺς ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους καὶ πα-
ραβόλους ἀγῶνας δὴ συνίστατο, καὶ μεθ' ἡμέραν
καὶ νύκτωρ· ὥστε πλείους ἐνίοτε γίγνεσθαι νεκροὺς
ἐν ταῖς τοιαύταις συμπλοκαῖς, τῶν εἰωθότων πί-
πτειν ἐν ταῖς παρατάξεσι.

XLIII. Lilybæum prodere conantur mercenarii.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους τῶν ἡγεμόνων τινὲς τῶν τὰς μεγίστας χώρας ἐχόντων ἐν τοῖς μισθοφόροις, συλλαλήσαντες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὴν πόλιν ἐνδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεπεισμένοι πει-

θαρ-

12 παρέλειπε. *Alii* παρέλιπε.

opera magis magisque intra urbem penetrarent; pavor & consternatio ingens obsessos invadit, quamvis essent in urbe, præter civilem multitudinem, externorum auxiliorum ad x millia. Enimvero dux ipsorum *Himilcon* nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere; sed dejecta instaurans, cuniculos cuniculis eludens, difficultate non mediocri hostes afficere. Idem quotidie huc illuc incursans, & machinis intentus, si quo posset modo ignem illis injicere, multa hoc fine ac pæne temeraria & noctu & interdiu certamina excitavit: ut plures interdum in ejusmodi dimicationibus desiderarentur, quam cadere solent, cum acie utrimque instructa res agitur.

43. Inter hæc duces quidam præcipui inter mercenarios, conspiratione facta urbis tradendæ Romanis, persuasi obtemperaturos sibi

milites

A.V. 504. θαρχήσειν σφίσι τοὺς ὑποτεταγμένους, ἐξεπήδησαν
νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ διε-
λέγοντο τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ περὶ τούτων.
Alexonis Achæi fides. Ὁ δ' Ἀχαιὸς Ἀλέξων, ὁ καὶ τοῖς Ἀκραγαντίνοις 2
κατὰ τοὺς ἐπάνω χρόνους αἴτιος γενόμενος τῆς σω-
τηρίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεβάλοντο παρασπονδεῖν
αὐτοὺς οἱ τῶν Συρακουσίων μισθοφόροι· καὶ τότε
πρῶτον συνεὶς τὴν πρᾶξιν, ἀνήγγειλε τῷ στρατηγῷ
τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ διακούσας, παραχρῆμα συνῆ- 3
γε τοὺς καταλειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρε-
κάλει μετὰ δεήσεως, μεγάλας δωρεὰς καὶ χάριτας
ὑπισχνούμενος, ἐὰν ἐμμείνωσι τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει,
καὶ μὴ κοινωνήσωσι τοῖς ἐξεληλυθόσι τῆς ἐπιβουλῆς.
Irrita Lilybæi proditio. δεχομένων δὲ προθύμως τοὺς λόγους, εὐθέως μετ' 4
αὐτῶν ἀπέστειλε, πρὸς μὲν τοὺς Κελτοὺς, Ἀννίβαν
τὸν υἱὸν τοῦ Ἀννίβου, τοῦ μεταλλάξαντος ἐν Σαρ-
δόνι, διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τῇ στρατείᾳ πρὸς
αὐτοὺς

XLIII. 3. ἐμμείνωσι. *Edd. ex Bav.* ἐμμένωσι. Ibid. ἐπιβουλῆς. *Verius fuerit* ἐπιβολῆς.

milites suos, in castra ex oppido noctu transiliunt, deque ea re cum Romano Consule agunt. Verum *Alexo*, Achæus, qui superioribus temporibus Agrigentinis, quorum proditionem mercenarii Syracusanorum moliebantur, salutis auctor fuerat; tunc quoque primus fraudem intellexit, & *Himilconi* aperuit. Is, re cognita, omnes, qui restabant in urbe duces, in unum cogit, hortatur, oratque, magna etiam præmia pollicens, ut in data fide maneant, neque proditionis, quam illi agitabant qui exierant, participes esse velint. Qui quum promto animo assentirentur, ad milites conductitios extemplo eos mittit; & una cum ipsis, ad Gallos quidem *Hannibalem*, Hannibalis F. qui in Sardinia vitam finierat, ex veteri commilitio notum ipsis ac familiarem;

αὐτοὺς συνήθειαν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους μισθοφόρους A.V. 504.
Ἀλέξωνα, διὰ τὴν παρ᾽ ἐκείνοις ἀποδοχὴν αὐτοῦ Irrita Lilybæi
5 καὶ πίστιν. οἱ καὶ συναγαγόντες τὰ πλήθη, καὶ proditio.
παρακαλέσαντες, ἔτι δὲ πιστωσάμενοι τὰς προτει-
νομένας ἑκάστοις δωρεὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ῥᾳ-
δίως ἔπεισαν αὐτοὺς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.
6 Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, τῶν ἐκπηδησάντων . . πρὸς
τὰ τείχη, καὶ βουλομένων παρακαλεῖν καὶ λέγειν τι
περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγγελίας, οὐχ οἷον προσεῖ-
χον αὐτοῖς, ἀλλ᾽ ἁπλῶς οὐδ᾽ ἀκούειν ἠξίουν· βάλλον-
τες δὲ τοῖς λίθοις, καὶ συνακοντίζοντες, ἀπεδίωξαν
7 ἀπὸ τοῦ τείχους. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν διὰ τὰς
προειρημένας αἰτίας, παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀπολέσαι
τὰ πράγματα, παρασπονδηθέντες ὑπὸ τῶν μισθο-
8 φόρων· Ἀλέξων δὲ πρότερον Ἀκραγαντίνοις ἔσωσε
διὰ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν,
ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἐλευθερίαν· τότε δὲ
Καρχη-

6. *Lacunæ signum adposui, uno fortasse vocab.* προσελθόντων *supplendæ. Loco* πρὸς *dant* εἰς *Aug. Reg. A.*

liarem; ad reliquos vero, *Alexonem*, acceptum ipsis virum & cui facile fidem haberent. Hi suos quisque congregare, hortari; & de præmiis, quæ dux Pœnus ostendebat, certam ipsis fidem facere. Ita facile ab iis impetrant, ne quid ultra moveant. Quare quum post hæc qui mœnia transiluerant, iterum ad eadem accessissent, ut suos convenirent, & oblatas a Romanis conditiones ipsis indicarent; ne auribus quidem admittere eorum sermones voluerunt, nedum ut ipsis consentirent: quin immo lapidibus ac telis petitos recedere a mœnibus compellunt. Atque ita Carthaginienses, perfidia mercenariorum, parum abfuerunt, ut omnia perderent: & *Alexo*, qui jam ante fidei integritate suam Agrigentinis urbem, regionem, leges etiam & libertatem conservaverat, tunc Pœnis quoque, ne summæ

A.V. 504. Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο, τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις.

XLIV. Subsidium mittitur Lilybæo.

Οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι τούτων μὲν οὐδὲν εἰδότες, συλλογιζόμενοι δὲ τὰς ἐν ταῖς πολιορκίαις χρείας, πληρώσαντες στρατιωτῶν πεντήκοντα ναῦς, καὶ παρακαλέσαντες τοῖς ἁρμόζουσι λόγοις τῆς πράξεως τὸν ἐπὶ τούτοις τεταγμένον Ἀννίβαν, ὃς ἦν Ἀμίλκου μὲν υἱὸς, τριήραρχος δὲ καὶ φίλος Ἀτάρβου πρῶτος, ἐξαπέστειλαν κατὰ σπουδὴν, ἐντειλάμενοι μὴ καταμελῆσαι, χρησάμενον δὲ σὺν καιρῷ
τῇ τόλμῃ, βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. ὁ δ' ἀν- 2
αχθεὶς μετὰ μυρίων στρατιωτῶν, καὶ καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν.
λαβὼν δ' οὔριον καὶ λαμπρὸν ἄνεμον, ἐκπετάσας 3
πᾶσι τοῖς ἀρμένοις καὶ κατουρώσας, ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθωπλισμέ-

XLIV. 1. *καταμελῆσαι. καταμελλῆσαι maluit Ernest.* 2. Αἰγούσαις. *Alii* Αἰγούσσαις. 3. *Suidas οὔριον ἄνεμον καὶ λαμπρόν.*

summæ rei jacturam facerent, in caussa exstitit.

44. Nihil quidem harum rerum, qui erant Carthagine, compertum habebant: sed, qui facile conjicerent, quibus rebus sit obsessis opus, naves quinquaginta milite implent, & *Hannibali* tradunt, *Amilcaris* filio, Adherbalis triremium præfecto & singulari amico: quem multis adhortati, prout res ac tempus exigebant, propere proficisci jubent; mandantque, ut missa omni lentitudine, simulac opportunum foret, auderet, atque obsessis opem ferret. *Hannibal* cum decem millibus militum solvit, & mox *Aegusas*, quas vocant, inter Lilybæum & Carthaginem sitas, appellit; ibique tempus commodum intrandi *Lilybæum* exspectat. Deinde, ventum nactus secundum ac validum, passis velis omnibus ac flatuum opportunitate usus, ipsum portus ostium cursu

A.V. 504.

Hannibal cum ſubſidio intrat Lilybæum.

πλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας
4 ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν αἰφνιδίου γενομένης τῆς ἐπιφανείας, τὰ δὲ φοβούμενοι, μὴ σὺν τοῖς πολεμίοις ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πνεύματος συγκατενεχθῶσιν εἰς τὸν λιμένα τῶν ὑπεναντίων, τὸ μὲν διακωλύειν τὸν εἴσπλουν τῆς βοηθείας ἀπέγνωσαν, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάττης ἔστησαν καταπε-
5 πληγμένοι τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν. τὸ δ' ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος ἠθροισμένον ἐπὶ τὰ τείχη πᾶν ἅμα μὲν ἠγωνία τὸ συμβησόμενον, ἅμα δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐλπίδος ὑπερχαρὲς ὑπάρχον, μετὰ κρότου
6 καὶ κραυγῆς παρεκάλει τοὺς εἰσπλέοντας. Ἀννίβας δὲ, παραβόλως καὶ τεθαῤῥηκότως εἰσδραμὼν, καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα, μετ' ἀσφαλείας
7 ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάντες οὐχ οὕτως ἦσαν ἐπὶ τῇ τῆς βοηθείας παρουσίᾳ περιχαρεῖς, καίπερ μεγάλην ἐλπίδα καὶ χεῖρα προσειληφότες, ὡς ἐπὶ τῷ μὴ τετολμηκέναι τοὺς

4. διακωλ. τὸν εἴσπλουν. *Alii* τὸν ἐπίπλουν.

curſu petit, milites in navium tabulatis armatos & ad pugnam paratos habens. Romani vero, partim quod ex inopinato hoſtis apparuiſſet, partim quod metuerent, ne vi ventorum una cum hoſtibus in portum deferrentur, aditu quidem prohibere adveniens auxilium ſuperſedent; verum ad mare ſubſiſtunt, Pœnorum audaciam cum ſtupore ſpectantes. Oppidanorum turba, in murum congregata, anxia ſimul de eventu, & ſpe inopinati auxilii ſupra modum læta, plauſu & clamore portum ſubeuntibus animos addebat. *Hannibal*, audaci fidentique animo delatus curſu, ut portum tenuit, tuto copias in terram expoſuit. Tum enimvero, qui in urbe erant, gaudio ovare, non tam propter adlatam ſibi in præſens opem; etſi magna tum ſpe, tum auxiliorum manu ſuſcepta; quam eo potiſſimum nomine, quod Pœnos Romani

A.V. 504. τοὺς Ῥωμαίους κωλῦσαι τὸν ἐπίπλουν τῶν Καρχηδονίων.

XLV. Erumpunt Pœni ex Lilybæo.

Ἰμίλκων δ', ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγὸς, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ προθυμίαν τῶν μὲν ἐν τῇ πόλει, διὰ τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, τῶν δὲ παραγεγονότων, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν περιεστώτων κακῶν· βουλόμενος ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς 2 ἑκατέρων ὁρμαῖς πρὸς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν τοῖς ἔργοις, συνῆγε πάντας εἰς ἐκκλησίαν. παρακα- 3 λέσας δὲ τῷ καιρῷ τὰ πρέποντα διὰ πλειόνων, καὶ παραστήσας ὁρμὴν ὑπερβάλλουσαν διά τε τὸ μέγεθος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῖς κατ' ἰδίαν ἀνδραγαθήσασι, καὶ τὰς κατὰ κοινὸν ἐσομένας χάριτας αὐτοῖς καὶ δωρεὰς παρὰ Καρχηδονίων· ὁμοθυμαδὸν ἐπισημαινο- 4 μένων, καὶ βοώντων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἄγειν αὐτούς· τότε μὲν, ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀφῆκε,

XLV. 2. ἀκεραίοις. Msti & editi ante Gronov. ἀκεραίως. 3. ἀνδραγαθήσασι recte Vat. & Flor. Id Aug. & Reg. A. in ἀνδραγαθήμασι mutarunt, Bav. vero in ἀνδραγαθήσουσι, quod inde in editos & in msstos Reg. B. C. transiit.

mani appulſu prohibere non eſſent auſi.

45. *Himilco*, præfectus urbi, ſtudio atque alacritate omnium perſpecta; oppidanorum, propter ſubſidii adventum; eorum qui advenerant, quod urgentia obſeſſos mala necdum erant experti: ratus, priusquam reſideret hic in utrisque animorum impetus, eo ſibi integro adhuc utendum ad machinis ignem injiciendum, ad concionem cunctos vocat. Ibi multis eos hortatus, prout res poſcere videbatur; ingenti cupiditate pugnæ in omnium animis excitata, cum magnitudine eorum, quæ viritim cuique fortiter rem geſturo promittebantur, tum publicæ etiam liberalitatis ac munificentiæ a Rep. Carthaginienſium ſpe facta; cunctis una voce aſſentientibus, ac clamore ſublato educi poſcentibus; tunc quidem illos laudatos, quum gratam ſibi hanc ipſorum alacritatem dixiſſet, dimittit, jubetque ut ad quietem mature

ἀφῆκε, παραγγείλας ἀναπαύεσθαι καθ' ὥραν, καὶ A.V. 504.
5 πειθαρχεῖν τοῖς ἡγουμένοις. μετ' οὐ πολὺ δὲ συγκαλέσας τοὺς προεστῶτας αὐτῶν, διένειμε τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἑκάστοις τόπους, καὶ τὸ σύνθημα καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως ἐδήλωσε, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἡγεμόσι, μετὰ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπὶ τοῖς τόποις ἑωθινῆς εἶναι φυλακῆς.
6 τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτὶ, κατὰ πλείους τόπους ἐνεχείρει τοῖς
7 ἔργοις. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, οὐκ ἀργῶς, οὐδ' ἀπαρασκεύως εἶχον, ἀλλ' ἑτοίμως παρεβοήθουν πρὸς τὸ δεόμενον, καὶ διεμάχοντο τοῖς
8 πολεμίοις ἐῤῥωμένως. πάντων δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἦν ἀγὼν παράβολος πέριξ τοῦ τείχους· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ἦσαν οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, οἱ δ' ἔξωθεν ἔτι πλείους τούτων.
9 ὅσῳ δὲ συνέβαινε τοὺς ἄνδρας ἐκτὸς τάξεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην ἀναμὶξ κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις, τοσου-

Erumpunt Pœni ex Lilybæo.

mature ſe reciperent, ac de cetero ducibus obtemperarent. Mox, ductoribus ordinum ad ſe vocatis, idonea ad faciendam impreſſionem loca cuique diſtribuit; dat teſſeram; inchoandi tempus aperit; ductoribus imperat, ut cum omnibus ſuis circa matutinam vigiliam deſignatis locis ſe ſiſtant. Quibus juſſa facientibus, eductis luce prima copiis, pluribus ſimul locis machinas invadit. Romani, qui præviderant, quod futurum erat, neque ceſſabant, neque erant imparati; ſed promte, quo res cunque vocabat, laturi opem adcurrebant, hoſtibusque fortiter reſiſtebant. Nec longa mora eſt, cum totis utrimque viribus concurritur, fitque pugna atrox circa mœnia. Nam ex urbe ad viginti hominum millia exierant; quem numerum aliquanto ſuperabant, qui foris erant. Quoniam autem non ſervatis ordinibus, ſed promiſcue pugnabatur ut quemque ferebat impetus; eo pugna erat acrior:

A.V. 504.

τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος· ὡς ἂν ἐκ το-
σούτου πλήθους κατ᾽ ἄνδρα καὶ κατὰ ζυγὸν οἱονεὶ
μονομαχικῆς συνεστώσης περὶ τοὺς ἀγωνιζομένους
τῆς φιλοτιμίας. οὐ μὴν, ἀλλ᾽ ἥ τε κραυγὴ καὶ τὸ 10
σύστρεμμα διαφέρον ἦν πρὸς αὐτοῖς τοῖς ἔργοις. οἱ 11
γὰρ ἀρχῆθεν ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ παρ᾽ ἀμφοῖν ταχθέν-
τες, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τρέψασθαι τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργων,
οἱ δ᾽ ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι ταῦτα, τηλικαύτην ἐποι-
οῦντο φιλοτιμίαν καὶ σπουδὴν, οἱ μὲν ἐξῶσαι σπεύ-
δοντες, οἱ δ᾽ οὐδαμῶς εἶξαι τούτοις τολμῶντες διὰ
τὴν προθυμίαν· τέλος ἐν αὐταῖς μένοντες ταῖς ἐξ
ἀρχῆς χώραις, ἀπέθνησκον. οἵ γε μὴν ἅμα τούτοις 12
ἀναμεμιγμένοι, δᾷδα καὶ στυππεῖον καὶ πῦρ ἔχον-
τες, οὕτω τολμηρῶς καὶ πανταχόθεν ἅμα προσπί-
πτοντες ἐνέβαλλον ταῖς μηχαναῖς, ὥστε τοὺς Ῥω-
μαίους εἰς τὸν ἔσχατον παραγενέσθαι κίνδυνον, μὴ
δυναμένους κατακρατῆσαι τῆς τῶν ἐναντίων ἐπιβο-
λῆς. Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, θεωρῶν 13
ἐν

Frustra tentant machinas Romanorum.

11. *Sub finem claudicat oratio; & videtur utique legendum* ὥστε διὰ τὴν προθυμίαν τέλος ἐν αὐταῖς. 12. στυππεῖον. στύππιον *Vat. in text. & Flor.* στυπεῖον *Aug. & ora Vat.*

acrior: utpote quum e tanta multitudine paſſim vir cum viro, ordo cum ordine, pari ardore dimicarent ac fieri in ſingulari certamine ſolet. Verumtamen clamor ac pugnantium globus præcipuus circa machinas exſtitit. Nam qui utrimque a principio ad id ipſum conſtituti fuerant; hi, ut operum cuſtodes pellerent; illi, ne ſinerent damnum inferri; tanta æmulatione gloriæ atque contentione ſunt uſi, illi propellere nitentes, hi cedere nequaquam ſuſtinentes; ut præ nimio ſtudio tandem iisdem locis, in quibus ab initio ſteterant, immorerentur. His autem permiſti alii, faces, ſtuppas, atque ignem ferentes, tanta audacia omni ex parte machinas invadebant, ut extremum periculum Romani adirent, hoſtilem impetum coërcere non valentes. At Pœnus, quum in pugna

ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλοὺς ἀποθνήσκοντας, οὗ δ' A.V. 504.
ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν, οὐ δυναμένους κρατῆσαι τῶν
ἔργων, ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παρήγγειλε τοῖς
14 σαλπισταῖς. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ' οὐδὲν ἐλθόντες τοῦ
πάσας ἀποβαλεῖν τὰς παρασκευὰς, τέλος ἐκράτησαν τῶν ἔργων, καὶ πάντα διετήρησαν ἀσφαλῶς.

Frustra tentant machinas Romanorum.

XLVI. Drepana.

Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας μετὰ τὴν χρείαν ταύτην
ἐξέπλευσε νύκτωρ ἔτι μετὰ τῶν νεῶν, λαθὼν τοὺς
πολεμίους, εἰς τὰ Δρέπανα πρὸς Ἀτάρβαν τὸν
2 Καρχηδονίων στρατηγόν. διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ
τόπου, καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ τὰ Δρέπανα λιμένος,
ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο σπουδὴν οἱ Καρχηδόνιοι περὶ
3 τὴν φυλακὴν αὐτοῦ. συμβαίνει δὲ τοῦ Λιλυβαίου τοῦ-
τον ἀπέχειν τὸν τόπον ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στά-
4 δια. Τοῖς δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι βουλομένοις μὲν εἰδέ-
ναι τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐ δυναμένοις δὲ, διὰ τὸ
τοὺς μὲν συγκεκλεῖσθαι, τοὺς δὲ παραφυλάττεσθαι

Hannibal Rhodius

H 3 Φιλο-

13. σαλπισταῖς. *Aliâs conſtanter apud Noſtrum* σαλπιγκτ. *legitur; & h. l.* σαλπικταῖς *Bav. quod ex illo deflexum.*
XLVI. 1. & 2. τὰ Δρέπανα. *Vulgo utrobique edd.* τὸ Δρέπανον *ex Bav.* 2. σπουδήν. *Vulgo* ἐποιοῦντο τὴν σπουδήν. 4. παραφυλάττεσθαι. παραφυλάττειν *voluit Reisk.*

pugna multos cadere videret, neque tamen in poteſtatem opera redigi, cujus rei cauſſa certamen fuerat aggreſſus, tubicines receptui canere jubet. Atque adeo Romani, qui omnes ſuos apparatus tantum non amiſerant, potiti tandem operum, tuto omnia conſervarunt.

46. Poſt hanc operam præſtitam *Hannibal*, inſciis hoſtibus, noctu *Drepana* ad *Adherbalem* ducem Carthaginienſium eſt profectus. Nam propter loci opportunitatem, & portus Drepanitani præſtantiam, plurimum ſemper ſtudii adhibuere Pœni, ut id oppidum cuſtodirent: quod a Lilybæo abeſt ad millia paſſuum quindecim. Quum autem qui domi erant Carthaginienſes, quid ageretur *Lilybæi*, ſcire cuperent, nec tamen poſſent, quod alii tenerentur incluſi, alii

A.V. 504. φιλοτίμως, ἐπηγγείλατό τις ἀνὴρ τῶν ἐνδόξων, Ἀν-
νίβας ἐπικαλούμενος Ῥόδιος, εἰσπλεύσας εἰς τὸ Λι-
λύβαιον, καὶ γενόμενος αὐτόπτης, ἅπαντα διασα-
φήσειν. οἱ δὲ τῆς ἐπαγγελίας μὲν ἀσμένως ἤκουσαν· 5
οὐ μὴν ἐπίστευόν γε διὰ τὸ τῷ στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους
ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος ἐφορμεῖν.
Securus Lilybæum navi intrat. Ὁ δὲ, καταρτίσας τὴν ἰδίαν ναῦν, ἀνήχθη· καὶ διά- 6
ρας εἴς τινα τῶν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένων νήσων,
τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ λαβὼν εὐκαίρως ἄνεμον οὔ-
ριον, περὶ τετάρτην ὥραν, ἁπάντων τῶν πολεμίων
ὁρώντων, καὶ καταπεπληγμένων τὴν τόλμαν, εἰσέ-
πλευσε. Καὶ τὴν κατόπιν εὐθέως ἐγένετο περὶ ἀνα- 7
γωγήν. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, βουλόμενος 8
ἐπιμελέστερον τὸν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπον τηρεῖν,
ἐξηρτυκὼς ἐν τῇ νυκτὶ δέκα ναῦς τὰς ἄριστα πλεού-
σας, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ λιμένος ἑστὼς, ἐθεώρει τὸ
συμβαῖνον, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ στρατόπεδον· αἱ δὲ 9
νῆες

4. *Forsan* Ἀννίβας ὁ ἐπικαλουμ. 7. ἐγένετο. *Alii* ἐγίνετο.

alii diligenter obſervarentur: vir quidam ex honoratis, *Hannibal*, cognomine *Rhodius*, recepit, ſe navi urbem ingreſſurum, &, quæ vidiſſet ipſe, cuncta renunciaturum. Grata quidem hæc pollicitatio illis erat: ſed fidem tamen homini non habebant, quod Romana claſſis ad ancoras ſtaret in oſtio qua aditur ad portum. Ille propriam ſibi navem inſtruit; deinde in altum evectus, ad unam ex iis inſulis transmittit, quæ ante *Lilybæum* ſunt ſitæ; poſtridieque uſus opportune vento ſecundo, circa horam quartam, in oculis omnium hoſtium, qui miraculo tantæ audaciæ defixi ſtabant, portum eſt ingreſſus. Tum ſtatim die ſequenti ad reditum ſe accinxit. Conſul autem, quo diligentius aditum omni ex parte cuſtodiret, inſtructis per noctem navibus decem quam expeditiſſimis, ſtabat ipſe in littore cum omni exercitu, ſpectator eorum quæ gerebantur: naves vero,

νῆες τοῦ στόματος ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸν, ἔγγιστα τοῖς τενάγεσι προσάγειν, ἐπεῖχον, ἐπτερωκυῖαι πρὸς τὴν ἐμβολὴν καὶ σύλληψιν A.V. 504.
10 τῆς ἐκπλεῖν μελλούσης νεώς. Ὁ δὲ Ῥόδιος, ἐκ τοῦ προφανοῦς τὴν ἀναγωγὴν ποιησάμενος, οὕτω κατανέστη τῶν πολεμίων τῇ τε τόλμῃ, καὶ τῷ ταχυναυτεῖν, ὥστ' οὐ μόνον ἄτρωτον ἐξέπλευσε τὴν ναῦν ἔχων καὶ τοὺς ἄνδρας, οἷον ἑστῶτα παραδραμὼν τὰ
11 σκάφη τῶν ὑπεναντίων· ἀλλὰ καὶ βραχὺ προπλεύσας ἐπέστη πτερώσας τὴν ναῦν, ὡσανεὶ προκαλού-
12 μενος τοὺς πολεμίους. οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ἐπ' αὐτὸν ἀνάγεσθαι διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας, ἀπέπλευσε καταναστὰς μιᾷ νηῒ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων
13 στόλου. Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη πλεονάκις ποιῶν ταυτὸ τοῦτο, μεγάλην χρείαν παρείχετο· τοῖς μὲν Καρχηδονίοις ἀεὶ τὰ κατεπείγοντα διασαφῶν· τοὺς δὲ πολιορκουμένους εὐθαρσεῖς παρασκευάζων· τοὺς δὲ Ῥωμαίους καταπληττόμενος τῷ παραβόλῳ.

Et fidenter exit.

Idem sæpius facit Rhodius & alii.

H 4 Μέγι-

11. προπλεύσας. προσπλεύσας Bav. Perperam Casaub. περιπροπλεύσας.

ro, ab utraque ostii parte ad paludem quantum fieri poterat accedentes, remos quasi alatæ sustinebant, ad invadendam & comprehendendam navem quæ erat exitura. At *Rhodius*, ora palam soluta, adeo hostibus insultavit, audacia fretus & velocitate navigandi; ut non solum illæsus ipse, cum navi & viris, qui in ea erant, præteriret, quasi immobiles naves Romanas prætervectus: sed ut etiam, quum paulisper esset provectus, remis sublatis cursum sisteret, velut ad pugnam hostem provocans. Vbi nemo, propter remigii celeritatem, contra progredi audet; postquam nave unica classi universæ hostium insultasset, abit. Ac deinceps quoque sæpius idem faciens, magno usui Carthaginiensibus fuit; cum subinde, quæ postulabat usus illis, nuntiaret; obsessis animos adderet; Romanos projecta hac audacia in stuporem daret.

47. Plu-

A.V. 504. XLVII. Μέγιστα δὲ συνεβάλλετο πρὸς τὴν τόλμαν αὐτῷ τὸ διὰ τῶν βραχέων ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀκριβῶς σεσημειῶσθαι τὸν εἴσπλουν. ὑπεράρας γὰρ, καὶ φαι- 2
νόμενος, ἐπειδὰν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν μερῶν ἐλάμβανε τὸν ἐπὶ τῆς θαλάττης πύργον κατὰ πρώραν οὕτως, ὥστε τοῖς πρὸς τὴν Λιβύην τετραμμένοις πύργοις τῆς πόλεως ἐπιπροσθεῖν ἅπασι· δι' οὗ τρόπου μόνως ἐστὶ δυνατὸν ἐξ οὐρίας πλέουσι τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος εὐστοχεῖν. τῇ δὲ τοῦ 3
Ῥοδίου τόλμῃ πιστεύσαντες καὶ πλείους, ἀπεθάῤῥησαν τῶν εἰδότων τοὺς τόπους τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. Ἐξ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι δυσχρηστούμενοι τῷ συμβαίνοντι, χωννύειν τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐπεχείρησαν. κατὰ μὲν οὖν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς, 4
οὐδὲν ἤνυον, διὰ τὸ βάθος τῆς θαλάττης, καὶ διὰ τὸ

Portum Lilybæi obſtruunt Romani.

XLVII. 1. *αὐτῷ. Alii αὐτοῦ.* Ibid. *Vett. libri omnes διὰ τῶν πρὸ βραχέων, quod teneri poſſe putavit Gronov. Niſi quid intercidit, forſan transpoſita particula mox ſcribendum προσεσημειῶσθαι.* 2. *Aut defecta poſt ἐπειδὰν eſt oratio, aut ἐπειδὰν cum ἔπειτα vel ὡσανεὶ vel alio quovis vocab. commutandum.* Ibid. *ἐπιπροσθεῖν ἅπασι. Vulgo ex Bav. ἐπίπροσθεν εἶναι πᾶσι. Alii ἐπιπρόσθεσιν ἅπασι, quod ex hoc, quod dedi, corruptum putavi.* Ibid. *Verbum πλέουσι abeſt a Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

47. Plurimum vero, ut tantum facinus auderet, eo adjuvabatur, quod brevium illorum peritus, ſemitam in iis, qua patet aditus, exacte notaverat. Nam ubi pelagus medium emenſus, in conſpectu eſſe cœperat, quaſi ex Italia veniret, ſic navem dirigebat, ut, dum ad proram habebat turrim mari proximam, per hanc ipſam turrim conſpectus omnium turrium, quæ Africam ſpectabant, tegeretur: qua ſola ratione poſſunt, qui vento ſecundo feruntur, a faucibus in aditu non aberrare. Audacia Rhodii pluribus locorum peritis fiduciam adjecit, ut idem atque ille auderent. Qua ex re quum magna Romani incommoda acciperent, fauces portus obſtruere ſunt aggreſſi. In ceteris igitur partibus, propter maris altitudinem, & quod nihil eorum quæ injiciebantur

τὸ μηθὲν δύνασθαι τῶν ἐμβαλλομένων στῆναι, μηδὲ A.V. 504.
συμμεῖναι τὸ παράπαν· ἀλλ' ὑπό τε τοῦ κλύδωνος
καὶ τῆς τοῦ ῥοῦ βίας τὸ ῥιπτούμενον εὐθέως ἐν τῇ
5 καταφορᾷ παρωθεῖσθαι καὶ διασκορπίζεσθαι. κατὰ
δέ τινα τόπον, ἔχοντα βράχεα, συνέστη χῶμα με-
τὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· ἐφ' ᾧ τετρήρης ἐκτρέχου-
σα νυκτὸς ἐκάθισε, καὶ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος
ἐγένετο, διαφέρουσα τῇ κατασκευῇ τῆς ναυπηγίας.
6 ἧς οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, καὶ πληρώματι καταρ-
τίσαντες ἐπιλέκτῳ, πάντας τοὺς εἰσπλέοντας, μά-
7 λιστα δὲ τὸν Ῥόδιον, ἐπετήρουν. ὁ δὲ κατὰ τύχην,
εἰσπλεύσας νυκτὸς, μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνήγετο
φανερῶς. θεωρῶν δ' ἐκ καταβολῆς αὐτῷ τὴν τε-
τρήρη συνεξορμήσασαν, γνοὺς τὴν ναῦν διετράπη.
8 τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὥρμησεν, ὡς καταταχήσων· τῇ
δὲ τοῦ πληρώματος κατασκευῇ καταλαμβανόμενος,
τέλος ἐπιστρέψας ἠναγκάσθη συμβαλεῖν τοῖς πολε-
μίοις.

Portum Lilybæi obſtruunt Romani.

Capitur Hannibal Rhodius.

8. πληρώματος. *Acute Gronov.* πτερώματος *ſuſpicatus eſt. Pro* κατασκευῇ *dant* παρασκ. *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

tur conſiſtere aut omnino manere eodem loco poterat, ſed ſemper, quidquid immitteretur, in ipſo deſcenſu a fluctibus & fluentium aquarum violentia protrudebatur atque in diverſa raptabatur, non procedebat inceptum. At uno loco, mari vadoſo, labore improbo agger excitatus eſt: ſuper quo ſidens quadriremis, arte ſingulari fabrefacta, quæ noctu excurrerat, in hoſtium poteſtatem venit. Hac capta, & ſelecto remigio militeque inſtructa; Romani omnes, qui inveherentur, maxime autem *Rhodium* illum, obſervabant. Hic forte, noctis ſilentio ingreſſus, rediturus poſtea palam ſolvit: qui conſpicatus quadriremem illam, quæ ſimul cum ipſo rurſus excurrerat, nave agnita, perturbatus eſt. Primum igitur celeritate navigandi erumpere tentavit: ſed cum propter praeſtantiam remigii jamjam eſſet comprehendendus, convertere tandem & certamen

inire

A.V. 504. μίοις. καταπροτερούμενος δὲ τοῖς ἐπιβατικοῖς, διά 9
τε τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν,
ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κυ- 10
ριεύσαντες καὶ ταύτης τῆς νεὼς εὖ κατεσκευασμέ-
νης, καὶ καταρτίσαντες αὐτὴν τοῖς πρὸς τὴν χρείαν,
οὕτως ἐκώλυσαν τοὺς κατατολμῶντας καὶ πλέοντας
εἰς τὸ Λιλύβαιον.

XLVIII. Erumpunt obsessi ex Lilybæo.

Τῶν δὲ πολιορκουμένων ταῖς μὲν ἀντοικοδομίαις
ἐνεργῶς χρωμένων, τοῦ δὲ λυμαίνεσθαι καὶ διαφθεί-
ρειν τὰς τῶν ὑπεναντίων παρασκευὰς ἀπεγνωκότων·
γίγνεταί τις ἀνέμου στάσις, ἔχουσα τηλικαύτην 2
βίαν καὶ φορὰν εἰς αὐτὰς τὰς τῶν μηχανημάτων
προσαγωγὰς, ὥστε καὶ τὰς στοὰς διασαλεύειν,
καὶ τοὺς προκειμένους τούτων πύργους τῇ βίᾳ βα-
στάζειν, ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσαντές τινες τῶν Ἑλληνι- 3
κῶν μισθοφόρων τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς περιστάσεως
πρὸς τὴν τῶν ἔργων διαφθορὰν, προσφέρουσι τῷ
στρατηγῷ τὴν ἐπίνοιαν. τοῦ δὲ δεξαμένου, καὶ τα- 4
χέως

inire est coactus. Verum qui a milite classiario facile vinceretur, (nam & plures erant Romani & selecti:) in hostium potestatem cadit. Qui hac etiam affabre facta navi potiti, necessariis omnibus rebus illam instruunt, ac deinceps eorum audaciam, qui Lilybæum cursu petebant, coërcent.

48. Dum vero obsessi instaurare quidem, ut quidque erat dejectum, strenue pergunt, sed de apparatibus hostium perdendis corrumpendisque desperant: venti exoritur tempestas, ea violentia atque impetu in ipsa fulcra, quibus machinæ agebantur, flatus immittens, ut etiam porticus concuteret, structasque ante porticus turres vi abriperet. Cum quidem e mercenariis Græcis nonnulli, animadvertentes, quantam hæc tempestas opportunitatem daret opera hostium corrumpendi, consilium duci aperiunt. Quo rem

χέως ἑτοιμάσαντος πᾶν τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἁρμό- A.V. 504.
ζον· συστραφέντες οἱ νεανίσκοι κατὰ τρίτους τό-
5 πους ἐνέβαλον πῦρ τοῖς ἔργοις. Ὡς δ' ἂν τῶν μὲν
κατασκευασμάτων διὰ τὸν χρόνον εὖ παρεσκευασμέ-
νων πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἐμπρησθῆναι, τῆς δὲ τοῦ πνεύ-
ματος βίας φυσώσης, καὶ αὐτῶν τῶν πύργων καὶ
μηχανημάτων διασαλευούσης τὰς βάσεις, τὴν μὲν
νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ
πρακτικήν· τὴν δ' ἐπάρκειαν καὶ βοήθειαν τοῖς Ῥω-
6 μαίοις εἰς τέλος ἄπρακτον καὶ δυσχερῆ. τοιαύτην
γὰρ ἔκπληξιν παρίστα τὸ συμβαῖνον τοῖς βοηθοῦ-
σιν, ὥστε μήτε συννοῆσαι μήτε συνιδεῖν δύνασθαι τὸ
γιγνόμενον· ἀλλ' ἀποσκοτουμένους ὑπὸ τῆς εἰς αὐ-
τοὺς φερομένης λιγνύος καὶ τῶν φεψαλύγων, ἔτι δὲ
τῆς τοῦ καπνοῦ πολυπληθίας, οὐκ ὀλίγους ἀπόλλυ-
σθαι καὶ πίπτειν, μὴ δυναμένους ἐγγίσαι πρὸς αὐτὴν
7 τὴν τοῦ πυρὸς βοήθειαν. ὅσῳ δὲ μείζω συνέβαινε γί-
γνεσθαι τὴν δυσχρηστίαν περὶ τοὺς ὑπεναντίους διὰ
τὰς

Et opera Romanorum incendunt.

Cremantur opera Romanorum ad Lilybæum.

rem approbante, ac neceſſaria omnia ſtatim parante: juvenes iſti, manu facta, tribus ex partibus ignem operibus injiciunt. Erant illa ad facile concipiendum ignem cum primis apta, utpote multo ante conſtructa; tum autem ventorum flatus ita vehementer ſpirabat, ut ipſas turrium atque machinarum baſes concuteret: eo fit, ut omnis depaſcens ignis magna vi atque efficacia graſſaretur; cum interea Romanis impediendi atque opis ferendæ omnes omnino rationes eſſent difficiles, & conſilia irrita. Tantum namque ille caſus pavoris afferebat opitulantibus, ut neque intelligerent neque viderent quæ gerebantur: verum tenebris obtecti, cum in eos ferrentur fuligo, ſcintillæ micantes, & denſiſſimus fumus, peribant cadebantque multi, prius quam ad ipſum defendendum ignem poſſent accedere. Quo autem plura incommoda Romani ea dimicatione perferebant; eo melius

A.V. 504.

Cremantur opera Romanorum ad Lilybæum.

τὰς προειρημένας αἰτίας, τοσούτῳ πλείων εὐχρη-
στία περὶ τοὺς ἐνιέντας ἦν τὸ πῦρ. τὸ μὲν γὰρ προ- 8
σκοτοῦν καὶ βλάπτειν δυνάμενον, πᾶν ἐξεφυσᾶτο
καὶ προωθεῖτο κατὰ τῶν ὑπεναντίων· τὸ δὲ βαλλό-
μενον ἢ ῥιπτούμενον ἐπί τε τοὺς βοηθοῦντας καὶ τὴν
τῶν ἔργων διαφθορὰν, εὔστοχον μὲν ἐπεγίγνετο, διὰ
τὸ συνορᾶν τοὺς ἀφιέντας τὸν πρὸ αὐτῶν τόπον,
πρακτικὸν δὲ, διὰ τὸ γίγνεσθαι σφοδρὰν τὴν πλη-
γὴν, συνεργούσης τοῖς βάλλουσι τῆς τοῦ πνεύματος
βίας. Τὸ δὲ πέρας, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν 9
παντέλειαν τῆς καταφθορᾶς, ὥστε καὶ τὰς βάσεις
τῶν πύργων, καὶ τὰ τύπη τῶν κριῶν ὑπὸ τοῦ πυρὸς
ἀχρειωθῆναι. Τούτων δὲ συμβάντων, τὸ μὲν ἔτι 10
διὰ τῶν ἔργων πολιορκεῖν ἀπέγνωσαν οἱ Ῥωμαῖοι·
περιταφρεύσαντες δὲ, καὶ χάρακι περιλαβόντες
κύκλῳ τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας
τεῖχος προβαλλόμενοι, τῷ χρόνῳ παρέδοσαν τὴν
πρᾶξιν.

Circumvallant Lilybæum Romani.

XLVIII. 9. τὰ τύπη, acumina *vertunt. Imo* τὰ στύπη, *ex conject. Scaligeri.* 10. προβαλλόμενοι *Vat. Aug. Reg. A.* περιβαλομ. *edd. ex Bav.* προβαλομ. *Flor.*

melius cum iis agebatur, qui ignem injiciebant. Nam quidquid obtenebrare lædereve poterat, id omne ventorum flatus in hostem impellebat; quæ vero immittebantur jaciebanturve in defendentes aut ad conflagrationem machinarum, ea & ad scopum collineabant, oculis probe utentibus qui mittebant; & efficaciora erant, propter ictus vehementiam, ipsa ventorum violentia jactum adjuvante. Tandem usque adeo sunt corruptæ machinæ, ut & bases turrium & arietum trabes ignis redderet inutiles. Propter hæc Romani de expugnando per vim *Lilybæo* spem omnem ponere: & quum fossa valloque urbem ab omni parte cinxissent, castrorumque locum muro circumdedissent, tempori rem permittere.

11 πρᾶξιν. οἱ δ' ἐν τῷ Λιλυβαίῳ τὸ πεπτωκὸς ἐξοικοδομησάμενοι τεῖχος, εὐθαρσῶς ὑπέμενον ἤδη τὴν πολιορκίαν. A.V. 504.

XLIX. A.V. 505. P. Claudius Coſ. Drepana tentat.

Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντων τούτων, καὶ μετὰ ταῦτα πλειόνων ἀναγγελλόντων, διότι συμβαίνει τῶν ἀπὸ τοῦ στόλου πληρωμάτων τὸ πλεῖστον μέρος ἔν τε τοῖς ἔργοις καὶ τῇ καθόλου πολιορκίᾳ
2 διεφθάρθαι· σπουδῇ κατέγραφον ναύτας, καὶ συναθροίσαντες εἰς μυρίους, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικε-
3 λίαν. ὧν διὰ τοῦ πορθμοῦ περαιωθέντων, καὶ πεζῇ παραγενομένων εἰς τὸ στρατόπεδον· συναγαγὼν τοὺς χιλιάρχους ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Πόπλιος Κλαύδιος, ἔφη, καιρὸν εἶναι πλεῖν ἐπὶ τὰ
4 Δρέπανα παντὶ τῷ στόλῳ. τὸν γὰρ στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἀτάρβαν, τὸν τεταγμένον ἐπ' αὐτῶν, ἀπαράσκευον εἶναι πρὸς τὸ μέλλον, ἀγνοοῦντα μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πληρωμάτων, πεπεισμένον δὲ μὴ δύνασθαι πλεῖν τὸν αὐτῶν στόλον, διὰ τὴν γεγενημένην

Adherbal præf. Drepanorum.

XLIX. 1. ἀναγγελλόντων *Aug. Reg. A.* ἀναγγελόντων *edd. ex Bav.*

tere. Oppidani contra, inſtaurata muri parte quæ ceciderat, obſidionem de cetero magno animo tolerabant.

49. Harum rerum fama Romam perlata, mox etiam renunciantibus multis, partem maximam ſociorum navalium militumque claſſis Romanæ, qua in propugnatione tormentorum, qua in cetera obſidione, fuiſſe interemtam; magno ſtudio nautas conſcribunt, & collectos ad decies mille in Siciliam mittunt. Qui, per fretum trajecti, quum ad caſtra pedibus perveniſſent; *Pub. Claudius Coſ.* tribunis convocatis, *opportunum eſſe nunc*, ait, *omni claſſe Drepana proficiſci: Adherbalem enim, Pœnorum ducem, loci illius præfectum, imparatum eſſe ac futuri ſecurum; utpote qui de ſupplemento, quod recens advenerat, nihil dum reſciviſſet; & cui perſuaſum eſſet, Romanos, poſt tantam cladem in obſidione contractam,*

A.V. 505. νην ἐν τῇ πολιορκίᾳ καταφθορὰν τῶν ἀνδρῶν. προ- 5
χείρως δ' αὐτῶν συγκατατιθεμένων, εὐθέως ἐνεβί-
βαζε τά τε προϋπάρχοντα, καὶ τὰ προσφάτως
παραγεγονότα πληρώματα, τοὺς δ' ἐπιβάτας ἐκ
παντὸς ἐπέλεξε τοῦ στρατεύματος ἐθελοντὰς τοὺς
ἀρίστους· ἅτε δὴ τοῦ μὲν πλοῦ σύνεγγυς ὄντος, τῆς
δ' ὠφελείας ἑτοίμου προφαινομένης. Ταῦτα δὲ πα- 6
ρασκευασάμενος, ἀνήχθη περὶ μέσας νύκτας, λα-
θὼν τοὺς πολεμίους. καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς, ἄθρους
ἔπλει, δεξιὰν ἔχων τὴν γῆν. ἅμα δὲ τῷ φωτὶ, τῶν 7
πρώτων ἐπὶ τὰ Δρέπανα νεῶν ἐπιφαινομένων, κατι-
δὼν Ἀτάρβας, τὸ μὲν πρῶτον ἐξενίσθη διὰ τὸ πα-
ράδοξον· ταχὺ δ' ἐν αὑτῷ γενόμενος, καὶ νοήσας 8
τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἔκρινε παντὸς ἔργου
πεῖραν λαμβάνειν, καὶ πᾶν ὑπομένειν, χάριν τοῦ
μὴ περιϊδεῖν σφᾶς εἰς πρόδηλον συγκλεισθέντας πο-
λιορκίαν. διόπερ εὐθέως τὰ μὲν πληρώματα συνῆγε 9
πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως μισθοφό-
ρους

P. Claudius Drepana tentat.

ſtam, claſſem habere in mari non poſſe. Cunctis ex facili aſſentientibus, veteres novosque remiges e veſtigio navibus imponit, cum ſelectis militibus; qui ex univerſis legionibus vltro ſeſe offerebant, quod nec longa navigatio eſſet conficienda, & paratæ prædæ ſpes oſtenderetur. His ita proviſis, nemine hoſtium animadvertente, circa mediam noctem ſolvit claſſis. Quæ primum quidem ſilentio, ad dextram littus habens, navigabat. Simul vero illuxit, primis navibus ad *Drepana* apparere incipientibus, iis conſpectis ſtupere primo *Adherbal* ad inopinatæ rei ſpectaculum: ſed quum ad ſe illico rediiſſet, nec jam dubitaret hoſtem imminere, quidvis ſibi ſtatuit experiundum, quidvis tolerandum eſſe, prius quam obſidione, quæ manifeſto pararetur, cingi ſe pateretur. Igitur navalibus ſociis propere in littus coactis, & mercenariis ex oppido per præconem convoca-

10 ρους ἤθροιζε μετὰ κηρύγματος. τῶν δὲ συλλεχθέν- A.V. 505. P. Claudius Drepana tentat.
των, ἐπεβάλετο διὰ βραχέων εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς ἄγειν τῆς τε νικᾶν ἐλπίδος, ἐὰν τολμήσωσι ναυμαχεῖν, καὶ τῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ δυσχρηστίας, ἐὰν κα-
11 ταμελήσωσι προϊδόμενοι τὸν κίνδυνον. Ἑτοίμως δ' αὐτῶν παρορμηθέντων πρὸς τὴν ναυμαχίαν, καὶ βοώντων ἄγειν καὶ μὴ μέλλειν· ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν ὁρμὴν, παρήγγειλε κατὰ τάχος ἐμβαίνειν, καὶ βλέποντας πρὸς τὴν αὐτοῦ ναῦν ἕπεσθαι ταύτῃ
12 κατὰ πρύμναν. διασαφήσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ σπουδὴν, πρῶτος ἐποιεῖτο τὸν ἀνάπλουν, ὑπ' αὐτὰς τὰς πέτρας ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ λιμένος ἐξάγων τοῦ τῶν πολεμίων εἴσπλου.

L. Ab Adherbale male accipitur.

Πόπλιος δ', ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, θεωρῶν τοὺς μὲν πολεμίους παρὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν οὐκ εἴκοντας, οὔτε καταπεπληγμένους τὸν ἐπίπλουν, ἀλλὰ
2 πρὸς τῷ ναυμαχεῖν ὄντας· τῶν δὲ σφετέρων νεῶν τὰς

L. 1. πρὸς τὸ ναυμαχεῖν *Aug. Reg. A.*

vocatis; ubi convenere omnes, brevi ad eos habita oratione, *victoriæ spem, si prælium navale non detrectarint; sin autem, ut periculo prævertant, ignave se gesserint, obsidionis mala* ob oculos ponit. Quum ad dimicandum paratos se ostenderent, & magno cum clamore dicerent, *educeret statim, neque cunctaretur:* laudare illos *Adherbal*, & alacritatem ipsorum sibi gratam esse dicere: tum, ut naves propere conscenderent, utque suam navem intuentes a puppi sequerentur, imperat. Hisce raptim datis præceptis, primus evehi in altum, & sub ipsas rupes in contrariam portus partem copias educere illi, per quam hostis ingrediebatur.

50. Consul *Publius*, qui cerneret, hinc nequaquam cedentem hostem, quod ipse existimaverat, neque adventu suo territum, sed ad prælium se parantem; illinc naves

A.V. 505. Claudius ad Drepana male accipitur.

τὰς μὲν ἐντὸς ἤδη τοῦ λιμένος οὔσας, τὰς δὲ ἐν αὐτῷ τῷ στόματι, τὰς δὲ φερομένας ἐπὶ τὸν εἴσπλουν· πάσας ἀναστρέφειν παρήγγειλε, καὶ ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ἔξω πάλιν. Ἔνθα δὴ τῶν μὲν ἐν τῷ λιμένι, 3 τῶν δὲ κατὰ τὸν εἴσπλουν ἐκ τῆς μεταβολῆς συμπιπτουσῶν, οὐ μόνον θόρυβος ἦν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἄπλετος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ταρσοὺς ἔθραυον αἱ νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι. ὅμως δ' οὖν ἀεὶ τοὺς ἀνα- 4 τρέχοντας ἐκτάττοντες οἱ τριήραρχοι παρ' αὐτὴν τὴν γῆν, ταχέως ἐποίουν ἀντιπρώρους τοῖς πολεμίοις. Ὁ δὲ Πόπλιος αὐτὸς ἐπέπλει μὲν ἀρχῆθεν 5 κατόπιν ἐπὶ παντὶ τῷ στόλῳ, τότε δ' ἐπιστρέψας κατ' αὐτὸν τὸν πλοῦν πρὸς τὸ πέλαγος, ἔλαβε τὴν εὐώνυμον τῆς ὅλης δυνάμεως τάξιν. Ἀτάρβας δὲ 6 κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὑπεράρας τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων νεῶν, ἔχων πέντε ναῦς ἐπίπλους, ὑπέστησε τὴν ἑαυτοῦ ναῦν ἀντίπρωρον τοῖς πολεμίοις, ἀπὸ τοῦ κατὰ

6. *πολεμίων νεῶν. Vulgo omnes* πολεμίων Ῥωμαίων, *quod correxi ex mente Gronov.*

ves ſuas partim intra portum receptas, partim in ipſo adhuc oſtio verſantes, alias portus aditum ſubeuntes; facta converſione, retro foras navigare omnes jubet. Ibi quum aliæ in portu, aliæ in ejus faucibus, dum convertuntur, invicem implicarentur naves; non hominum dumtaxat ingens concitatus eſt tumultus, ſed ipſa quoque navigia, ex mutua colliſione, remorum ordines invicem ſibi deterſerunt. Attamen triremium præfecti, ut quæque navis ex anguſtiis emerſerat, in aciem ſtatim juxta littus eam dirigebant; & brevi omnium proræ in hoſtem ſunt obverſæ. *Claudius* principio quidem in extremo agmine univerſam claſſem ſecutus erat; tum vero, in ipſo curſu navi verſus altum converſa, lævam claſſis partem tenebat. Inter hæc *Adherbal*, Romanorum cornu ſiniſtrum navibus quinque roſtratis prætervectus, ab ea parte quæ altum ſpectabat conſtitit, prora

A.V 505.
Claudius ad Drepana male accipitur.

7κατὰ τὸ πέλαγος μέρους. ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόν-
των ἀεὶ τοῖς συνάπτουσι, προσεπιταττομένοις ταὐτὸ
8ποιεῖν παρήγγειλε διὰ τῶν ὑπηρετῶν. καταστάντων
δὲ πάντων εἰς μέτωπον, σημήνας διὰ τῶν συνθημά-
των, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐν τά-
ξει, μενόντων πρὸς τῇ γῇ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὸ
προσδέχεσθαι τὰς ἐκ τοῦ λιμένος ἀνατρεχούσας
9ναῦς· ἐξ οὗ συνέβαινε μεγάλα τοὺς Ῥωμαίους ἐλατ-
τωθῆναι, πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ ποιησαμένους τὴν συμ-
πλοκήν.

LI.
Fugatus classem perdit P. Claudius

Ἐπειδὴ δὲ σύνεγγυς αὐτῶν ἦσαν, ἀρθέντων τῶν
συνθημάτων ἐφ' ἑκατέρας τῆς ναυαρχίδος, συνέ-
2βαλλον ἀλλήλαις. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἰσόῤῥοπος ἦν ὁ
κίνδυνος, ὡς ἂν ἀμφοτέρων τοῖς ἀρίστοις ἐκ τῆς πε-
3ζικῆς δυνάμεως ἐπιβάταις χρωμένων. ἀεὶ δὲ μᾶλλον
ὑπερεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι, διὰ τὸ πολλὰ προτερήμα-
τα

7. *προσεπιταττομένοις restitui ex Aug. & Reg. A. Alii mendose προσεπιταττόμενος, quod Casaub. ex conject. in προσεπιταττομένων mutavit.*

LI. 1. *συνέβαλλον Aug. Reg. A. συνέβαλον edd. ex Bav.*

prora navis suæ in hostes directa: simul, ut quæque insequebatur navis, ita imperavit per ministros, ut quæque sibi se ordine adjungeret idemque faceret. Postquam erant omnes in frontem instructæ; primum servato ordine, prout signo dato jusserat imperator, in hostem ire pergunt: Romanis interim ad terram manentibus, quod prodeuntes paullatim naves e portu exciperent. Ex quo factum, ut magno suo incommodo Romani ad ipsum littus decertarent.

51. Vbi ventum est cominus, sublato ab utriusque exercitus prætoria navi signo, initur certamen. Ac principio quidem paribus utrimque momentis pugnatum est; quoniam ab utraque parte flos pedestrium copiarum dimicabat. Paullatim tamen magis magisque superior res Pœnorum esse cœpit; qnandoquidem toto illo certamine longe melior eorum conditio fuit, quam Roma-

A.V. 505. Fugatus classem perdit P. Claudius.

τα παρ' ὅλον ἔχειν τὸν ἀγῶνα. τῷ τε γὰρ ταχυ- 4
ναυτεῖν πολὺ περιῆσαν, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ναυ-
πηγίας, καὶ τὴν τῶν πληρωμάτων ἕξιν· ἥ τε χώρα
μεγάλα συνεβάλετο αὐτοῖς, ἅ τε πεποιημένων τὴν
ἔκταξιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πέλαγος τόπων. εἴ τε 5
γὰρ πιέζοιντό τινες ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατόπιν ἀνε-
χώρουν ἀσφαλῶς διὰ τὸ ταχυναυτεῖν εἰς τὸν ἀνα-
πεπταμένον τόπον· κἄπειτ' ἐκ μεταβολῆς τοῖς προ- 6
πίπτουσι τῶν διωκόντων, τοτὲ μὲν περιπλέοντες,
τοτὲ δὲ πλάγιοι προσπίπτοντες στρεφομένοις καὶ
δυσχρηστοῦσι διὰ τὸ βάρος τῶν πλοίων καὶ διὰ τὴν
ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων, ἐμβολάς τε συνεχεῖς
ἐδίδοσαν, καὶ πολλὰ τῶν σκαφῶν ἐβάπτιζον· εἴ τε 7
κινδυνεύοι τις τῶν συμμάχων, ἑτοίμως παρεβοήθουν
ἔξω τοῦ δεινοῦ καὶ μετ' ἀσφαλείας, παρὰ τὰς πρύ-
μνας καὶ τὸ πέλαγος ποιούμενοι τὸν πλοῦν. Τοῖς γε 8
μὴν Ῥωμαίοις τἀναντία τούτων συνέβαινε. τοῖς τε γὰρ
πιεζο-

6. *τοῖς προπίπτουσι. In msstis est προσπιπτ.* 7. *καὶ τὸ πέλαγος. Fort. κατὰ τὸ πέλαγος.*

Romanorum. Nam & velocitate navigandi longe vincebant, cum fabrica ipsa navium, tum usu ac peritia remigum; & ipse locus pugnæ multum eos adjuvabat, quod ab ea parte, quæ pelagus spectabat, aciem suam explicassent. Sive enim hostis instaret vehementius, retrorsum se nullo periculo recipiebant in apertum; quod præ agilitate navium facile ipsis erat: tum autem, si qui hostium inter persequendum longius essent provecti, conversa navi modo circumnavigantes, modo, dum ægre illi cum ob gravitatem tum ob remigum imperitiam circumagunt navem, in latus incurrentes, continuos impetus dabant, multasque naves demergebant. Sive aliquis partium suarum periclitaretur, pronum erat sine sua fraude ac secure ferre opem, nave post aliarum puppes perque altum circumducta. Romani autem contraria his omnia experiebantur. Qui si premerentur, retro se recipere,

πιεζομένοις οὐκ ἦν εἰς τοὔπισθεν δυνατὸν ἀποχωρεῖν, A.V. 505.
πρὸς τῇ γῇ ποιουμένοις τὸν κίνδυνον· ἀεὶ δὲ τὸ θλι-
βόμενον ὑπὸ τῶν κατὰ πρόσωπον σκάφος, ἢ τοῖς
βράχεσι περιπῖπτον ἐκάθιζε κατὰ πρύμναν, ἢ πρὸς
9 τὴν γῆν φερόμενον ἐπώκελλε. διεκπλεῖν μὲν οὖν διὰ
τῶν πολεμίων νεῶν, καὶ κατόπιν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς
ἤδη πρὸς ἑτέρους διαμαχομένοις, ὅπερ ἐν τῷ ναυμα-
χεῖν ἐστι πρακτικώτατον, ἀδυνάτως εἶχον, διά τε
τὴν βαρύτητα τῶν πλοίων, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἀπει-
10 ρίαν τῶν πληρωμάτων. οὐδὲ μὴν ἐπιβοηθεῖν τοῖς δεο-
μένοις κατὰ πρύμναν ἐδύναντο, διὰ τὸ συγκεκλεῖσθαι
πρὸς τῇ γῇ, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀπολείπεσθαι τόπον
11 τοῖς βουλομένοις ἐπαρκεῖν τῷ δεομένῳ. Τοιαύτης δὲ
δυσχρηστίας ὑπαρχούσης περὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα· καὶ
τῶν μὲν καθιζόντων ἐν τοῖς βράχεσι, τῶν δ' ἐκπι-
πτόντων σκαφῶν· κατιδὼν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥω-
μαίων τὸ συμβαῖνον, ὥρμησε πρὸς φυγὴν, ἀπὸ τῶν
εὐωνύμων παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξας, καὶ σὺν αὐτῷ

P. Claudii clades ad Drepana.

cipere, quum prope terram pugnarent, nequibant: quoties autem aliqua navis a pugnantibus ex adverso urgeretur infestius, aut a puppe sidebat, in brevia incidens, aut in terram compulsa, solo illidebatur. Quod autem in prælio navali plurimum ad victoriam solet conferre, per medias adversariorum naves suam transmittere, & a tergo illos invadere qui jam in pugna cum aliis sunt occupati: hoc vero quominus a Romanis fieret, navium gravitas simul & remigum imperitia prohibebat. Postremo ne suppetias quidem laborantibus ire, a tergo navigantes, poterant: qui ad terram essent conclusi, & ne minimum quidem spatii vacuum haberent, ad succurrendum, si cui opus esset. Quibus tantis incommodis suos conflictari conspicatus Consul, quum aliæ naves inter brevia siderent, aliæ terræ allidederentur; a læva fugam capessit, ac circum littus se evolvit, triginta

A.V. 505. περὶ τριάκοντα νῆας, αἵπερ ἔτυχον ἐγγὺς οὖσαι. τῶν 12 δὲ λοιπῶν σκαφῶν, ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν, ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ τῶν πληρωμάτων, ὅσοι μὴ τῶν ἀνδρῶν τὰς ναῦς εἰς τὴν γῆν ἐκβαλόντες ἀπεχώρησαν.

LII. Adherbalis gloria. Γενομένης δὲ τῆς ναυμαχίας τοιαύτης, Ἀτάρβας μὲν εὐδοκίμει παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις, ὡς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν πρόνοιαν καὶ τόλμαν κατωρθωκώς. P. Claudii infamia. Πόπλιος δὲ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἠδόξει καὶ 2 διεβέβλητο μεγάλως, ὡς εἰκῆ καὶ ἀλογίστως τοῖς πράγμασι κεχρημένος, καὶ τὸ καθ' αὐτὸν οὐ μικροῖς ἐλαττώμασι περιβεβληκὼς τὴν Ῥώμην. διὸ καὶ με- 3 τὰ ταῦτα μεγάλαις ζημίαις καὶ κινδύνοις κριθεὶς περιέπεσεν. Οὐ μὴν οἵ γε Ῥωμαῖοι, καίπερ τοιού- 4 των συμβεβηκότων, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων φιλοτιμίαν, οὐδὲν ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλ' εἴχοντο τῶν ἑξῆς πραγμάτων. διὸ καὶ συνάψαντος τοὺς κατὰ

ginta navibus, quas habebat proximas, comitatus. Ceteras, ad tres & nonaginta, cum omnibus qui intus erant, ceperunt Pœni; paucis virorum exceptis, qui e navibus ſuis, quas ad littus impegerant, auſugere.

52. Ex hoc prælio magnam apud ſuos gloriam conſecutus eſt *Adherbal:* ut qui ſolus, providentia ac fortitudine ſingulari uſus, auctor victoriæ exſtitiſſet. *Publium* contra lacerare maledictis Romani, vehementerque incuſare, quod temeritate ſua atque imprudentia male rem geſſiſſet, &, quantum in ipſo fuerat, maximis Rempublicam detrimentis affeciſſet. Vnde & poſtea, habito de eo judicio, graviter multatus eſt, ac pericula magna adiit. Nihil tamen Romani hac tanta clade ſunt deterriti, quo minus omnia pro viribus experirentur, ac rerum dehinc agendarum curam ſedulo capeſſerent: tanto ardebant ſummæ rei obtinendæ ſtudio. Igitur appe-

κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας χρόνου, στρατηγοὺς ὑπά- A.V. 505.
τους καταστήσαντες, παραυτίκα τὸν ἕτερον αὐτῶν
ἐξέπεμπον Λεύκιον Ἰούνιον, τάς τε σιταρχίας πα- L. Iunius
ρακομίζοντα τοῖς τὸ Λιλύβαιον πολιορκοῦσι, καὶ τὰς Cos. in
ἄλλας ἀγορὰς καὶ χορηγίας τῷ στρατοπέδῳ· πρὸς Siciliam
δὲ, καὶ παραπομποὺς τούτοις ἐπλήρωσαν ἑξήκοντα mittitur.
6 ναῦς. ὁ δὲ Ἰούνιος ἀφικόμενος ἐς τὴν Μεσσήνην, καὶ
προσλαβὼν τὰ συνηντηκότα τῶν πλοίων ἀπό τε τοῦ
στρατοπέδου καὶ τῆς ἄλλης Σικελίας, παρεκομίσθη
κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας, ἔχων ἑκατὸν εἴ-
κοσι σκάφη, καὶ τὴν ἀγορὰν σχεδὸν ἐν ὀκτακοσίαις
7 ναυσὶ φορτηγοῖς. ἐντεῦθεν δὲ παραδοὺς τοῖς ταμίαις
τὰς ἡμισείας φορτηγοὺς, καί τινα τῶν μακρῶν πλοίων,
ἐξαπέστειλε, διακομισθῆναι σπουδάζων τῷ στρατο-
8 πέδῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. αὐτὸς δ' ἐν ταῖς Συρα-
κούσαις ὑπέμενε, τούς τε κατὰ πλοῦν ἀφυστεροῦν-
τας ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναδεχόμενος, καὶ παρὰ τῶν
ἐκ τῆς μεσογαίου συμμάχων σῖτον προσαναλαμ-
βάνων.

I 3 Κατὰ

LII. 8. κατὰ πλοῦν. κατὰ τὸν πλοῦν malim.

appetente consularium comitiorum tempore, e creatis Coss. alterum, *L. Iunium*, mittunt, qui obsidentibus *Lilybæum* annonam deferret, ac necessaria alia exercitui, omnisque generis commeatus: præterea naves LX, his commeatibus præsidio futuras, armant. Iunius, assumtis Messanæ navibus, quæ ipsi e castris & e reliqua Sicilia erant obviam missæ, *Syracusas* cum longis navibus CXX, onerariis vero annona ceterisque rebus onustis, prope IↃCCC contendit. Inde Quæstores, cum dimidia parte onerariarum & longis nonnullis navibus, dimittit, ut necessaria legionibus quantocius perferrent. Ipse Syracusis substitit, eos, qui Messana venientem assequi non potuerant, exspectans; simul, ut frumentum mediterraneæ regioni imperatum susciperet.

53. Eo-

A.V. 505.
LIII.
Classi Rom. ad Lilybæum insidiatur Carthalo.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀτάρβας μὲν ἄν-
δρας τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ληφθέντας, καὶ τὰς
αἰχμαλώτους νῆας, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Καρχηδό-
να. Καρθάλωνα δὲ τὸν συνάρχοντα, δοὺς τριάκον- 2
τα ναῦς, ἐξέπεμψε, πρὸς αἷς ἔχων αὐτὸς ἑβδομή-
κοντα κατέπλευσε· προστάξας ἄφνω προσπεσόντα 3
ταῖς ὁρμούσαις παρὰ τὸ Λιλύβαιον τῶν πολεμίων
ναυσὶν, ὧν μὲν ἂν δυνατὸς ᾖ κυριεῦσαι, ταῖς δὲ λοι-
παῖς πῦρ ἐμβαλεῖν. Πειθέντος δὲ τοῦ Καρθάλω- 4
νος, καὶ ποιησαμένου τὸν ἐπίπλουν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν,
καὶ τὰ μὲν ἐμπιπρῶντος, τὰ δὲ ἀποσπῶντος τῶν
πλοίων, μεγάλην συνέπεσε γενέσθαι ταραχὴν περὶ
τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον. προσβοηθούντων γὰρ 5
αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ γιγνομένης κραυγῆς, συν-
νοήσας Ἰμίλκων ὁ τὸ Λιλύβαιον τηρῶν, καὶ θεωρῶν
ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης τὸ συμβαῖνον, ἐπα-
ποστέλλει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους. Οἱ δὲ 6
Ῥωμαῖοι, τοῦ δεινοῦ πανταχόθεν αὐτοῖς περιστάν-
τος,

LIII. 6. αὐτοῖς. αὐτοὺς περιστάντος *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

53. Eodem tempore *Adherbal*, quos ceperat viros in prælio navali, quasque habuit naves captivas, misit Carthaginem. Idemque *Carthalonem*, collegam suum, traditis navibus triginta, præter alias LXX quibuscum ipse advenerat, dimittit; jubetque, ut naves hostium, quæ *Lilybæi* in ancoris stabant, repente adortus, quas possit, capiat, ceteris ignem injiciat. Præcepta exsequente *Carthalone*, quum circa vigiliam quartam fecisset in hostes impetum, jamque aliæ naves conflagrarent, aliæ per vim abstraherentur, magna in Romanis castris fuit trepidatio. Adcurrentibus namque his, ut auxilio essent navibus, *Himilco*, Lilybæi præfectus, ex clamore primum re cognita, deinde, ubi subluxit, omnia quæ agebantur cernens, mercenarios ex urbe in eosdem immisit. Quare Romani, undique malis circum-

τος, οὐκ εἰς μικρὰν, οὐδ' εἰς τὴν τυχοῦσαν ἦλθον δια- A.V. 505.
7 τροπήν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, ὀλίγα τῶν σκαφῶν, τὰ μὲν ἀποσπάσας, τὰ δὲ συντρίψας, μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου παρακομισθεὶς ὡς ἐφ' Ἡρακλείας, ἐτήρει, βουλόμενος διακω-
8 λύειν τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πλέοντας. Προσαγγειλάντων δὲ τῶν σκοπῶν, πλῆθος ἱκανὸν πλοίων προσφέρεσθαι παντοδαπῶν καὶ συνεγγίζειν, ἀναχθεὶς ἔπλει, συμμίξαι σπεύδων διὰ τὸ καταφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ προγεγενημένου προτερήματος.
9 Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν Συρακουσῶν προαπεσταλμένοις ταμίαις ἀνήγγειλαν οἱ προπλεῖν εἰθισμένοι
10 λέμβοι τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. οἱ δὲ νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς εἶναι πρὸς ναυμαχίαν, καθώρμισαν πρός τι πολισμάτιον τῶν ὑπ' αὐτοὺς ταττομένων, ἀλίμενον μὲν, σάλους δὲ ἔχον καὶ προβολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς.
11 οὗ ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ τούς τε κατα-

Classi Rom. ad Lilybæum & Heracleam insidiatur Carthalo.

cumventi, non mediocriter utique ſunt animis conſternati. Poſthæc Punicæ claſſis præfectus, aliis avulſis navibus, aliis confractis, Lilybæo parumper *Heracleam* verſus provectus, ibi in ſtatione manſit, prohibiturus eos qui ad exercitum navigarent. Itaque certior factus a ſpeculatoribus, non pœnitendum numerum navium omnis generis adventare, jamque in propinquo eſſe; pugnæ avidus, ut qui Romanos ex ſuperiore victoria contemneret, obviam proficiſcitur. Romanis quoque Quæſtoribus, qui Syracuſis fuerant præmiſſi, lembi claſſem præire ſoliti, imminere hoſtem, ſignificant. Illi, impares ſe ſolos ad certamen navale rati, ad quoddam Romanæ ditionis oppidulum appellunt; ubi portus quidem nullus erat, ſed ſtationes dumtaxat, & prominentia in mare loca, quæ medium ſpatium opportune claudebant. Ibi exſcenſione facta, & catapultis baliſtisque,

A.V. 505. Classi Rom. ad Heracleam insidiatur Carthalo.

πέλτας καὶ τοὺς πετροβόλους τοὺς ἐκ τῆς πόλεως
ἐπιστήσαντες, προσεδόκων τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναν-
τίων. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνεγγίσαντες, τὸ μὲν πρῶ- 12
τον ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τούτους, ὑπολαβόντες
τοὺς μὲν ἄνδρας καταπλαγέντας εἰς τὸ πολισμά-
τιον ἀποχωρήσειν, τῶν δὲ πλοίων ἀσφαλῶς κυριεύ-
σειν. οὐ προχωρούσης δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τοὐναν- 13
τίον ἀμυνομένων γενναίως, καὶ τοῦ τόπου πολλὰς
ἔχοντος καὶ παντοδαπὰς δυσχρηστίας, ὀλίγα τῶν
τὰς ἀγορὰς ἐχόντων πλοίων ἀποσπάσαντες, ἀπέ-
πλευσαν πρός τινα ποταμὸν, ἐν ᾧ καθορμισθέντες,
ἐπετήρουν τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν.

LIV. L. Iunius Cos. Lilybæum navigat.

Ὁ δ᾽ ἐν ταῖς Συρακούσαις ὑπολειφθεὶς στρατη-
γὸς, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀπετέλεσε, κάμ-
ψας τὸν Πάχυνον, ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὸ
Λιλύβαιον, οὐδὲν εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς προπλέοντας
συμβεβηκότων. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, 2
σημηνάντων τῶν σκοπῶν αὐτῷ πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν
τῶν

stisque, quæ in oppido sunt inventæ, dispositis, hostium impressionem exspectabant. Carthaginienses initio consilium ceperant eos obsidendi: quod putarent, milites metu in illud oppidulum recessuros, naves autem sine periculo sibi cessuras. Ea spe exitum non habente, sed contra Romanis fortiter sese defendentibus; quum magnis incommodis eo loci omnifariam conflictarentur Pœni, contenti paucas naves commeatibus onustas abduxisse, ad proximum amnem se recipiunt; ibique applicatis navibus, discessum hostium observant.

54. Consul, post res confectas, quarum gratia Syracusis substiterat, *Pachyno* superato, navigationem versus *Lilybæum* instituit; omnium quæ iis acciderant, quos præcedere jusserat, ignarus. Præfectus vero Punicæ classis, factus iterum certior a speculatoribus, hostes apparere,

τῶν ὑπεναντίων, ἀναχθεὶς ἔπλει μετὰ σπουδῆς· A.V. 505. L. Iunius Lilybæum navigat.
βουλόμενος αὐτοῖς ὡς πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν οἰ-
3 κείων νεῶν συμβαλεῖν. Ὁ δ᾽ Ἰούνιος, κατιδὼν ἐκ
πολλοῦ τὸν στόλον τὸν τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ
πλῆθος τῶν σκαφῶν, οὔτε συμβαλεῖν τολμῶν, οὔτ᾽
ἐκφυγεῖν ἔτι δυνατὸς ὢν, διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τοὺς
πολεμίους, ἐγκλίνας εἰς τόπους τραχεῖς, καὶ κατὰ
4 πάντα τρόπον ἐπισφαλεῖς, καθωρμίσθη· κρίνων αἱ-
ρετώτερον ὑπάρχειν, ὅ τι δέοι παθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς
πολεμίοις αὔτανδρον τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑπο-
5 χείριον ποιῆσαι. συνιδὼν δὲ καὶ τὸ περὶ τούτου γεγο-
νὸς ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, τὸ μὲν παραβάλ-
λεσθαι καὶ προσάγειν τοιούτοις τόποις, ἀπεδοκίμασε·
λαβὼν δὲ ἄκραν τινὰ, καὶ προσορμισθεὶς ταύτῃ,
μεταξὺ τῶν στόλων ἐτήρει, καὶ προσεῖχε τὸν νοῦν
6 ἀμφοτέροις. Ἐπιγενομένου δὲ χειμῶνος, καὶ περι- Classem naufragio amittit.
στάσεως προφαινομένης ἐκ τοῦ πελάγους ὁλοσχερε-

LIV. 4. ὅ τι δέοι. *Forsan* ὅ τι δή.

rere, magna celeritate in eos provehitur; id agens, ut, dum ipsi a suis navibus absunt quam longissime, cum eis confligeret. *Iunius*, qui e longo spatio classem Punicam viderat, & ingentem navium numerum; quum neque dimicare sustineret, neque evadere jam, adeo propinquo hoste, posset; ad loca aspera & prorsus importuosa deflectens, eo naves ejicit. Satius enim judicabat, quemvis subire casum potius, quam ut integrum exercitum suum in potestatem hostium traderet. Quo cognito, Pœnus acie quidem decertare, & ad loca tam periculosa accedere, noluit: sed promontorio quodam occupato, classem illuc applicat; ibique, medius inter utramque Rom. classem, ambas observat, pariter in utramque intentus. Tempestate dehinc coorta, quum manifesto appareret funditus turbatum iri mare: Punici

A.V. 505. L. Iunius classem naufragio amittit.

στέρας· οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων κυβερνῆται, διά τε
τὴν τῶν τόπων καὶ τὴν τοῦ πράγματος ἐμπειρίαν,
προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ προλέγοντες τὸ συμβη-
σόμενον, ἔπεισαν τὸν Καρθάλωνα φυγεῖν τὸν χειμῶ-
να, καὶ κάμψαι τὴν ἄκραν τοῦ Παχύνου. πεισθέντες 7
δὲ νουνεχῶς, οὗτοι μὲν, πολλὰ μοχθήσαντες, καὶ
μόλις ὑπεράραντες τὴν ἄκραν, ἐν ἀσφαλεῖ καθωρ-
μίσθησαν. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στόλοι, τοῦ χειμῶνος 8
ἐπιγενομένου, καὶ τῶν τόπων εἰς τέλος ὑπαρχόντων
ἀλιμένων, οὕτω διεφθάρησαν, ὥστε μηδὲ τῶν ναυα-
γίων μηδὲν γενέσθαι χρήσιμον, ἀλλ᾽ ἀμφοτέρους αὐ-
τοὺς ἄρδην καὶ παραλόγως ἀχρειωθῆναι.

LV. Mare omittunt Romani.

LV. Τούτου δὲ συμβάντος, τὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων
αὖθις ἀνέκυψε, καὶ πάλιν ἐπιῤῥεπεστέρας εἶχε τὰς
ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πρότερον μὲν ἐπὶ ποσὸν 2
ἠτυχηκότες, τότε δ᾽ ὁλοσχερῶς, ἐκ μὲν τῆς θαλάτ-
της

8. αὐτοὺς ἄρδην. αὐτοῖς *malim.*

Punici quidem gubernatores, quæ erat ipsorum peritia & locorum & rei, procellam imminentem providentes ac suis prædicentes, *Carthaloni* auctores fuerunt, ut *Pachyni* promontorium flecteret, ac tempestati se subduceret. Id consilium prudenter amplectente *Carthalone*, Pœni, magno quidem cum labore, ægre tandem promontorio superato, naves in tuto collocarunt. At Romanorum classis utraque, a sæviente tempestate in locis penitus importuosis deprehensa, ita misere confracta est, ut ne tabula quidem ullius usus e naufragio superaret, sed penitus & supra hominum fidem vtraque corrumperetur.

55. His rebus effectum est, ut caput rursus erigeret res *Pœnorum*, & spes eorum lætiores essent firmioresque. At *Romani*, quorum vires priora quidem mala aliquantum imminuerant, hæc vero novissima clades prorsus infregerat, mari tunc excedebant, at continentem tamen & omnia in

της ἐξέβησαν, τῶν δ' ὑπαίθρων ἐπεκράτουν· Καρ- A.V. 505. Mare omittunt Romani.
χηδόνιοι δὲ τῆς μὲν θαλάττης ἐκυρίευον, τῆς δὲ γῆς
3 οὐχ ὅλως ἀπήλπιζον. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες
ἐπὶ μὲν τοῖς ὅλοις ἐσχετλίαζον, οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ
καὶ τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον στρατόπεδα, διὰ τὰ
4 προειρημένα συμπτώματα. τῆς γε μὴν προθέσεως
οὐκ ἀφίσταντο τῆς κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' οἱ
μὲν ἐχορήγουν κατὰ γῆν ἀπροφασίστως, οἱ δὲ προσ-
5 εκαρτέρουν ταύτῃ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁ δὲ Ἰούνιος, L. Iunius Erycem occupat.
ἀνακομισθεὶς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς ναυαγίας,
καὶ περιπαθὴς ὤν, ἐγένετο πρὸς τὸ καινοτομῆσαί τι
καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων, σπουδάζων ἀναμαχέσασθαι
6 τὴν γεγενημένην περιπέτειαν. διὸ καὶ βραχείας αὐ-
τῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς, καταλαμβάνει πραξι-
κοπήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίγνεται τοῦ τε τῆς Ἀφρο-
7 δίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Ὁ δὲ Ἔρυξ, Eryx mons & oppidum.
ἔστι μὲν ὄρος παρὰ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ
παρὰ

LV. 3. *οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ. Sic correxi cum Reisk. pro eo quod erat οἱ δὲ ἐν τ. Ῥ.*

in aperto posita firmiter adhuc obtinebant; Pœnis interim mari dominantibus, neque de terra spei omni renuntiantibus. Post prædictas autem calamitates, tam in urbe Romani, quam legiones ad Lilybæum hærentes, lamentabantur quidem omnes miserum Reipubl. statum: neque tamen eo secius a consilio susceptæ obsidionis non recedebant; sed sumtus & necessaria omnia illi absque caussatione per terram suppeditabant; hi totis viribus obsidioni incumbere pergebant. *Iunius* vero, ad legiones post naufragium profectus, dolens casum suum, in eam curam totus incubuit, ut novo aliquo & memorabili facinore edito acceptum detrimentum sarciret. Itaque, levi quadam occasione se offerente, *Erycem* proditione occupat, & tam *Veneris ædem*, quam urbem ipsam in potestatem redigit. *Eryx mons* est ad mare, in eo Siciliæ latere quod Italiam spectat,

A.V. 505. παρὰ τὴν Ἰταλίαν κειμένη πλευρᾷ, μεταξὺ Δρεπάνων καὶ Πανόρμου, μᾶλλον δ' ὅμορον καὶ συνάπτον πρὸς τὰ Δρέπανα· μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν, πλὴν τῆς Αἴτνης. τούτου δ' ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέ- 8
δου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκινῆς ἱερὸν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν. ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέ- 9
τακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη πανταχόθεν τὴν ἀνάβασιν. Ἐπί τε δὴ τὴν κορυφὴν 10
ἐπιστήσας φυλακὴν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ Δρεπάνων πρόσβασιν, ἐτήρει φιλοτίμως ἀμφοτέρους τοὺς τόπους, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸν τῆς ἀναβολῆς ἐτρέπετο καιρόν· πεπεισμένος οὕτω καὶ τὴν πόλιν ἀσφαλῶς καὶ τὸ σύμπαν ὄρος ὑφ' αὑτὸν ἕξειν.

Venus Erycina.

Erycem tenet Iunius.

Οἱ

7. *δ' ὅμορον adſcivi ex conject. Gronovii, pro δ' ὀχυρὸν, quod vulgo dant omnes.* 10. *An ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἀπὸ Δρεπάνων?* Ibid. *Duo verba ἐτρέπετο καιρὸν abſunt ab Aug. & Reg. A. & in Vat. ab aliena manu adſuta ſunt. Quibus omiſſis, legendum videtur, καὶ μᾶλλον ἔτι τὸν τῆς ἀναβολῆς. ſcil. τόπον ἐτήρει.*

ſpectat, inter *Drepana* & *Panormum*, Drepanis tamen propior & fere contiguus; magnitudine omnes Siciliæ montes, præter Aetnam, longe ſuperans. Habet hic in ipſo vertice planitiem, cui immolita eſt *Veneris Erycinæ* ædes, omnium templorum ſine controverſia, quæ tota hac inſula ſpectantur, & divitiis & reliquo cultu longe clariſſimum. Vrbs ſub ipſum verticem poſita eſt, adſcenditurque ad illam longa admodum & difficili via. *Iunius* igitur, cum in cacumine montis præſidio impoſito, tum in ea parte qua itur Drepana, locum utrumque impenſo ſtudio cuſtodiebat, ſed præcipue ei parti, qua a Drepanis adſcenſus patet, erat intentus: ratus, ſe hac ratione & urbem & montem totum in poteſtate ſua tuto retenturum.

56. Poſt

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατηγὸν κα- LVI. Amilcar Barca. A. V. 507 ſqq.
ταστήσαντες αὐτῶν Ἀμίλκαν, τὸν Βάρκαν ἐπικα-
λούμενον, τούτῳ τὰ κατὰ τὸν στόλον ἐνεχείρισαν.
2 ὃς παραλαβὼν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, ὥρμησε πορ-
θήσων τὴν Ἰταλίαν. ἔτος δ' ἦν ὀκτωκαιδέκατον τῷ
3 πολέμῳ. Κατασύρας δὲ τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βρετ-
τιανὴν χώραν, ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ
τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβά-
νει τὸν ἐπὶ τῆς Εἰρκτῆς λεγόμενον τόπον· ὃς κεῖται Ercte, vel Epi-Erctes, caſtellum prope Panormum.
μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ,
πολὺ δέ τι τῶν ἄλλων δοκεῖ διαφέρειν τόπων ἐπιτη-
δειότητι πρὸς ἀσφάλειαν στρατοπέδων, καὶ χρονι-
4 σμόν. ἔστι γὰρ ὄρος περίτομον, ἐξανεστηκὸς ἐκ τῆς
περικειμένης χώρας εἰς ὕψος ἱκανόν. τούτου δ' ἡ πε-
ρίμετρος τῆς ἄνω στεφάνης οὐ λείπει τῶν ἑκατὸν
σταδίων· ὑφ' ἧς ὁ περιεχόμενος τόπος εὔβατος ὑπ-
άρχει καὶ γεωργήσιμος, πρὸς μὲν τὰς πελαγίους
πνοιὰς

LVI. 4. *εὔβατος in εὔβοτος mutatum viri docti voluerunt.*

56. Poſt iſta, Carthaginienſes ducem conſtituunt *Amilcarem* cognomento *Barcam*, & claſſis imperium illi tradunt. Qua mox aſſumta, ad devaſtandam Italiam proficiſcitur: erat autem is *annus belli hujus* XVIII. Barca, Locrorum & Brutiorum agros populatus, inde mox in fines Panormitanorum cum univerſa claſſe appulit: ibique locum occupavit ad mare ſitum, inter *Erycem* ac *Panormum*, qui dicitur *Ercte* (vel *Epiercles*, quaſi *Supra carcerem;*) videturque omnium locorum, cum ad ſecuritatem caſtrorum, tum ad fovendum quamvis diu exercitum, eſſe appoſitiſſimus. Mons quippe eſt præruptus omni ex parte, e circumjecta planitie in altum admodum ſe attollens. Eſt autem ejus ambitus in ſummo faſtigio, non minor quam M. P. XII. & quingentorum. Eo circuitu comprehenſum ſpatium omne pervium eſt, & frugibus ferendis aptum; adverſus marinos

A. V. 507 sqq.

Erecte castellum prope Panormum.

πνοιὰς εὐφυῶς κείμενος, θανασίμων δὲ θηρίων εἰς
τέλος ἄμοιρος. περιέχεται δὲ κρημνοῖς ἀπροσίτοις 5
ἔκ τε τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους, καὶ τοῦ παρὰ
τὴν μεσόγαιαν παρήκοντος· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων
ἐστὶν ὀλίγης καὶ βραχείας δεόμενα κατασκευῆς.
ἔχει δ' ἐν αὐτῷ καὶ μαστὸν, ὃς ἅμα μὲν ἀκροπό- 6
λεως, ἅμα δὲ σκοπῆς εὐφυοῦς λαμβάνει τάξιν κα-
τὰ τῆς ὑποκειμένης χώρας. κρατεῖ δὲ καὶ λιμένος 7
εὐκαίρου πρὸς τὸν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου δρό-
μον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾧ πλῆθος ὕδατος ἄφθονον
ὑπάρχει. προσόδους δὲ τρεῖς τὰς πάσας ἔχει δυσ- 8
χερεῖς· δύο μὲν ἀπὸ τῆς χώρας, μίαν δ' ἀπὸ τῆς

Amilcar & Romani ad Panormum.

θαλάττης. Ἐν ᾧ καταστρατοπεδεύσας παραβό- 9
λως Ἀμίλκας, ὡς ἂν μήτε πόλεως οἰκείας μήτ' ἄλ-
λης ἐλπίδος μηδεμιᾶς ἀντεχόμενος, εἰς μέσους δὲ
τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν δεδωκώς· ὅμως οὐ μικροὺς,
οὐδὲ

8. *Vulgo omnes edd. & mssti* προσόδους δὲ τὰς πάσας ἔχει τρεῖς, τὰς δυσχερεῖς· *quod ex conject. correxi. Si quis malit* προσοδ. δὲ τὰς πάσας ἔχει τρεῖς, καὶ ταύτας δυσχερεῖς, *nihil impedio.*

rinos flatus egregie comparatum; pestiferarum bestiarum in totum immune. Vtrimque autem, & a mari, & ab ea parte qua cohæret mediterraneis, ita circumdatum est præruptis ac præcipitibus locis, ut ad media intervalla parva brevique munitione sit opus. Tum in illa rursus planitie tumulus assurgit, sic ab natura factus, ut arcis simul vicem obtinere, ac speculæ ad observandam subjectam regionem, queat. Habet porro hic locus portum etiam, aqua abundantem, iis opportunum, qui Drepanis aut Lilybæo Italiam cursu petunt. Aditus ad hunc montem tres omnino sunt, iique oppido difficiles: duo a terra, unus a mari. Ibi igitur quum ingenti audacia castra munisset *Amilcar;* (sociam enim nullam urbem habens, neque spem ullam aliam, in medios se hostes dederat:) plurimum Romanis negotii facessit,

οὐδὲ τοὺς τυχόντας Ῥωμαίοις ἀγῶνας καὶ κινδύνους
10 παρεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος κατὰ θάλατταν, τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐπόρ-
11 θει μέχρι τῆς Κυμαίων χώρας. δεύτερον δὲ, κατὰ γῆν παραστρατοπεδευσάντων αὐτῷ Ῥωμαίων πρὸ τῆς Πανορμιτῶν πόλεως ἐν ἴσως πέντε σταδίοις, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας συνεστήσατο κατὰ γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς. περὶ ὧν οὐχ οἷόν τε διὰ τῆς γραφῆς τὸν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον.

A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.

LVII. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πυκτῶν καὶ ταῖς γενναιότησι καὶ ταῖς εὐεξίαις, ὅταν εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ στεφάνου συγκαταστάντες καιρὸν διαμάχωνται, πληγὴν ἐπὶ πληγῇ τιθέντες ἀδιαπαύστως, λόγον μὲν ἢ πρόνοιαν ἔχειν ὑπὲρ ἑκάστης ἐπιβολῆς καὶ πληγῆς, οὔτε τοῖς ἀγωνιζομένοις, οὔτε τοῖς θεω-
2 μένοις ἐστὶ δυνατόν· ἐκ δὲ τῆς καθόλου τῶν ἀνδρῶν ἐνεργείας καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτιμίας, ἐστὶ καὶ τῆς ἐμπει-

11. ἴσως. *Mendose vett. libri* ἴσῳ.

LVII. 1. θεωμένοις *ex conject. posui pro corrupto* θεωρουμένοις. 2. ἐστὶ καὶ τῆς. *Scripti omnes & edd. ante Casaub.* ἔτι καὶ τῆς. *Vnde*

cessit, & gravibus illos periculis implicuit. Nam primum, ex eo loco navibus proficiscens, oram Italiæ ad Cumanorum usque fines devastabat. Deinde vero, quum a terra *Romani* ante *Panormum* castra eidem ex intervallo passuum fere DCXXV opposuissent, multas cum his multiplicesque pugnas terrestres, trium ferme annorum spatio, pugnavit; quæ quidem recenseri omnes sigillatim non queunt.

57. Quemadmodum enim in pugilibus fortitudine dexteritateque præstantibus usu venit, cum in certamen de ipsa corona progressi, ictibus subinde ac sine intermissione repetitis inter se pugnant; ut singularum petitionum plagarumque rationem habere, easve notare, neque ipsi qui certant, neque ii qui spectant, possint; sed ex universa eorum industria, & utriusque contentione, abunde licet de peritia

A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.

ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς εὐψυχίας, ἱκανὴν ἔννοιαν λαβεῖν· οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν λεγομένων στρατηγῶν. τὰς μὲν γὰρ αἰτίας, 3 ἢ τοὺς τρόπους, δι' ὧν ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεις, προσβολὰς, οὔτ' ἂν ὁ γράφων ἐξαριθμούμενος ἐφίκοιτο, τοῖς τ' ἀκούουσιν ἀπέραντος, ἅμα δ' ἀνωφελὴς ἂν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως κρίνοιτο χρεία. ἐκ δὲ τῆς 4 καθολικῆς ἀποφάσεως περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ τέλους τῆς φιλοτιμίας, μᾶλλον ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἔλθοι τῶν προειρημένων. Οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἱστορίας στρατη- 5 γημάτων, οὔτε τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως ἐπινοημάτων, οὔτε τῶν εἰς παράβολον καὶ βίαιον ἀνηκόντων τόλμαν, οὐδὲν παρελείφθη. κρίσιν γε μὴν ὁλοσχερῆ γενέσθαι, διὰ πλείους 6 αἰτίας, οὐχ οἷόν τ' ἦν· αἵ τε γὰρ δυνάμεις ἀμφοτέρων

Vnde fort. legend. ἔτι δὲ καὶ τῆς, *& verba* καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτ. *a praecedentibus interjecto commate separanda cum ms. Aug.* Ibid. στρατηγῶν. *Vtique* στρατῶν *videtur scribendum.*

tia certandi quam habent, deque viribus eorum, tum & de animi fortitudine, judicium facere: sic & in his, de quibus nunc loquimur, ducibus res se habet. Nam caussas quidem aut modos, quibus invicem sibi quotidie insidias struebant, aut structas in caput auctoris retorquebant, invasiones & aggressiones, nec percensere scriptori facile fuerit, & longa taediosaque res audientibus, quaeque nullam lectoribus utilitatem sit allatura, merito judicetur. Sed ex eo quod in universum de iis pronuntiatum fuerit, & exitu quem nacta est illa acris contentio, melius dictos viros noscas. Etenim neque eorum strategematum quae ex historiis peti possunt, neque earum inventionum quas ipsum tempus & instans necessitas suggerunt, neque item eorum quae abruptam & violentam audaciam desiderant, quidquam est praetermissum. Summam tamen rei praelio decernere, multis de caussis non poterant. Nam & vires utrimque erant pares;

A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.

ρων ἦσαν ἐφάμιλλοι, τά τε κατὰ τοὺς χάρακας
ὁμοίως ἀπρόσιτα διὰ τὴν ὀχυρότητα, τό τε διάστη-
7μα τῶν στρατοπέδων βραχὺ παντελῶς. ὅπερ αἴτιον
ἦν μάλιστα τοῦ τὰς μὲν κατὰ μέρος συμπτώσεις
ἀπαύστους γίγνεσθαι καθ' ἡμέραν, ὁλοσχερὲς δὲ
8συντελεῖσθαι μηδέν. τούτους γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ συνέ-
βαινε διαφθείρεσθαι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, τοὺς ἐν
χειρῶν νόμῳ περιπεσόντας· οἱ δ' ἅπαξ ἐγκλίναντες,
εὐθέως ἐκτὸς τοῦ δεινοῦ πάντες ἦσαν ὑπὸ ταῖς αὐ-
τῶν ἀσφαλείαις, καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐκινδύ-
νευον.

LVIII. Amilcar & Romani ad Erycem. A. V. 510 sq.

Οὐ μὴν, ἀλλ', ὥσπερ ἀγαθὸς βραβευτὴς, ἡ τύ-
χη μεταβιβάσασα παραβόλως αὐτοὺς ἐκ τοῦ προ-
ειρημένου τόπου καὶ τοῦ προυπάρχοντος ἀθλήματος,
εἰς παραβολώτερον ἀγώνισμα καὶ τόπον ἐλάττω
2συνέκλεισεν. ὁ γὰρ Ἀμίλκας, τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυ-
κα τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς καὶ παρὰ τὴν ῥί-
ζαν,

6. ὀχυρότητα. ἐχυροτ. edd. ex Bav. 8. περιπεσόντας. *Imo* προπεσόντας, *aut simpl.* πεσόντας.

pares; & castra pariter ob locorum munitionem inaccessa; &, quum vicinis admodum locis considerent, ex eo fiebat, ut per partes quidem sine intermissione quotidie concurrerent; at, quod in summam totius spei proficeret, nihil patrarent. Nam ex æquo ambobus eveniebat, ut, quoties ad manus ventum esset, illi soli perirent, qui in ipsa pugna cecidissent: at, qui semel aciem inclinarent, continuo extra periculum erant, intra suas munitiones recepti; unde deinde rursus in hostem conversi pugnam redintegrabant.

58. At, veluti bonus *brabeuta*, sic *Fortuna* mirabili modo hos, ex prædicto loco & certato aliquamdiu certamine mirabiliter translatos, in aliud certamen longe periculosius ac locum breviorem conclusit. Custodiebant, sicut diximus, Romani *Erycem*, præsidio vertici & ad

A. V. 510 sq. Amilcar & Romani ad Erycem.

ζαν, καθάπερ εἴπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκινῶν, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς καὶ τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. Ἐξ οὗ συνέβαινε 3 παραβόλως μὲν ὑπομένειν καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων· ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν, τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων, καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων, ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ' ἕνα τόπον καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένοις. οὐ μὴν, ἀλλὰ πάλιν ἐνταῦθα 4 πάσαις μὲν ἀμφότεροι ταῖς πολιορκητικαῖς ἐπινοίαις καὶ βίαις χρησάμενοι κατ' ἀλλήλων, πᾶν δὲ γένος ἐνδείας ἀνασχόμενοι, πάσης δ' ἐπιθέσεως καὶ μάχης πεῖραν λαβόντες· τέλος, οὐχ, ὡς Φάβιος 5 φησὶν, ἐξαδυνατοῦντες καὶ περικακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἀπαθεῖς καὶ ἀήττητοί τινες ἄνδρες, ἱερὸν ἐποιήσαντο στέφανον. πρότερον γὰρ ἐκείνους ἀλλήλων ἐπι- 6 κρατῆσαι,

& ad radices montis imposito. Iam *Amilcar* Erycinorum urbem, inter ipsum verticem & eos qui in imo monte consederant sitam, occupat. Inde eveniebat, ut Romani, qui summum fastigium tenebant, ab hoste obsessi, mirabili constantia quævis aspera tolerarent, & pericula omnia subirent; Carthaginienses vero supra hominum fidem ipsi quoque hostibus undique prementibus resisterent; quamquam & commeatuum accedebat difficultas, quod uno dumtaxat loco & unico aditu usum maris retinerent. Verum heic quoque postquam omnibus rationibus, quæ vel ab arte vel a vi atque robore ad expugnandos hostes petuntur, utrique essent usi, & inopiæ nullum non tolerassent genus, omnis denique invasionis & pugnæ periculum fecissent: tandem, non, ut *Fabius* ait, exhaustis viribus & victi malis, sed ut viri quidam nullo malorum sensu præditi atque invicti, *hieram* fecerunt. Prius enim quam alii alios vince-

κρατῆσαι, καί περ δύο ἔτη πάλιν ἐν τούτῳ τῷ τό-
πῳ διαγωνισαμένους, δι' ἄλλου τρόπου συνέβη λαβεῖν
7 τὸν πόλεμον τὴν κρίσιν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἔρυ-
κα, καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις, τοιαύτην ἔσχε διά-
θεσιν. τὰ δὲ πολιτεύματα ἦν ἀμφοτέρων παρα-
πλήσια τοῖς ψυχομαχοῦσι τῶν εὐγενῶν ὀρνίθων.
8 ἐκεῖνοί τε γὰρ πολλάκις, ἀπολωλεκότες τὰς πτέρυ-
γας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, αὐτῇ δὲ τῇ ψυχῇ μένοντες,
ἐκβάλλουσι τὰς πληγάς, ἕως ἄν, αὐτομάτως ποτὲ
περιπεσόντες αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίως ἀλλήλων διαδρά-
ξωνται, κἄπειτα τούτου γενομένου συμβῇ τὸν ἕτερον
9 αὐτῶν προπεσεῖν. οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι,
κάμνοντες ἤδη τοῖς πόνοις διὰ τὴν συνέχειαν τῶν
κινδύνων, εἰς τέλος ἀπήλγουν, τήν τε δύναμιν παρε-
λέλυντο καὶ παρεῖντο διὰ τὰς πολυχρονίους εἰσφο-
ρὰς καὶ δαπάνας.

A. V. 510 sq. Amilcar & Romani ad Erycem.

Gallorum gallinaceorum pugna.

K 2 Ὁμοίως

LVIII. 8. *ἐκβάλλουσι Casaub. in ἐμβάλλουσι mutavit, quod & in ms. Bav. intra lineas notatur. Mox* ibid. *fortasse περιπεσόντες αὐτοῖς αὖθις legendum, aut αὐτοῖς in αὖθις mutandum.*

vincerent, (etsi per biennium rursus continuum eodem hoc loco ab eisdem certatum est;) accidit, ut alia quadam ratione finis bello imponeretur. Igitur, quod ad *Erycem*, & copias terrestres, hic status rerum erat. Vtraque autem Respublica *gallis gallinaceis* similis erat, qui majoribus animis decertant quam viribus. Nam & hi sæpe, postquam viribus exhausti usum alarum amiserunt, solis animis resistentes, omittunt aliquantisper plagas; sed paullò post rursus, veluti casu quodam in se invicem incidentes, facile sese mutuo corripiunt: quo facto tandem alteruter concidere solet. Sic Romani quoque ac Carthaginienses, laboribus jam defatigati propter continua certamina, ad ultimum pæne desperationis jam venerant, solutis etiam ob tot annorum erogationes atque impensas viribus eorum atque remissis.

59. Et

LIX. Claſſem denuo parant Romani. A.V. 511.

Ὁμοίως δὲ Ῥωμαῖοι ψυχομαχοῦντες, καί περ
ἔτη σχεδὸν ἤδη πέντε τῶν κατὰ θάλατταν πραγμά-
των ὁλοσχερῶς ἀφεστηκότες, διά τε τὰς περιπε-
τείας, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι δι' αὐτῶν τῶν πε-
ζικῶν δυνάμεων κρίνειν τὸν πόλεμον· τότε συνορῶν- 2
τες, οὐ προχωροῦν αὐτοῖς τὸ ἔργον κατὰ τοὺς ἐκλο-
γισμούς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τόλμαν τοῦ τῶν Καρ-
χηδονίων ἡγεμόνος, ἔκριναν τὸ τρίτον ἀντιποιήσασθαι
τῶν ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἐλπίδων· ὑπολαμ- 3
βάνοντες, διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης, εἰ καιρίως
ἅψαιντο τῆς ἐπιβολῆς, μόνως ἂν οὕτως πέρας ἐπι-
θεῖναι τῷ πολέμῳ συμφέρον. ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν.
Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐξεχώρησαν τῆς θαλάττης, εἴ- 4
ξαντες τοῖς ἐκ τῆς τύχης συμπτώμασι· τὸ δὲ δεύ-
τερον, ἐλαττωθέντες τῇ περὶ τὰ Δρέπανα ναυμα-
χίᾳ· τότε δὲ τρίτην ἐποιοῦντο ταύτην τὴν ἐπιβολήν, 5
δι'

LIX. 1. *σχεδὸν ἤδη πέντε. σχεδὸν πέντε ex vetere libro citat Vrſinus. At noſtri omnes, cum Suida, dant σχεδὸν ἢ δεκαπέντε, unde Caſaub. fecit id quod edidi. Sed in veſtigiis veteris ſcripturæ latere utique videtur σχεδὸν ἤδη καὶ πέντε, aut σχεδὸν ἤδη δʹ καὶ πέντε,* jam ferme quatuor vel quinque annos. Ibid. *δι' αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι. διὰ τὸ πεπ. malim cum Reiskio.*

59. Et tamen Romani animorum pervicaciam retinentes; etſi annis ferme jam quinque mari in totum abſtinuerant, partim adverſis coacti, partim etiam illa ſpe ducti, quod terreſtribus copiis finem bello poſſe imponi ſibi perſuaſerant; tunc, cum animadverterunt ſuum illud conſilium exitum qualem ipſi autumaverant non habere, obſtante cumprimis Pœni ducis virtute, tertio decreverunt, in navalibus apparatibus ſpem victoriæ ſibi eſſe ponendam. Exiſtimabant enim, hoc demum conſilio, ſi modo rite inceptum curarent, nec ullo alio, finem ex uſu ſuo poſſe bello imponi. Quod & tandem fecerunt. Nam primo quidem mari ceſſerant, naufragii calamitate coacti: iterum vero, clade accepta prælio navali ad Drepana: tertio tunc id conſilium repetebant,

δι' ἧς νικήσαντες, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα τῶν Καρχηδονίων ἀποκλείσαντες τῆς κατὰ θάλατλαν χορηγίας, τέλος ἐπέθηκαν τοῖς ὅλοις. A.V. 511.

6 Ἦν δὲ τῆς ἐπιβολῆς τὸ πλεῖον ψυχομαχία. Χορηγία μὲν γὰρ οὐχ ὑπῆρχε πρὸς τὴν πρόθεσιν ἐν τοῖς κοινοῖς· οὐ μὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀνδρῶν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα, 7 προσευρέθη ἡ πρὸς τὴν συντέλειαν. κατὰ γὰρ τὰς τῶν βίων εὐκαιρίας καθ' ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑφίσταντο παρέξειν πεντήρη κατηρτισμένην, ἐφ' ᾧ τὴν δαπάνην κομιοῦνται, κατὰ λόγον τῶν πραγμάτων 8 προχωρησάντων. Τῷ δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ταχέως ἑτοιμασθέντων διακοσίων πλοίων πεντηρικῶν, ὧν ἐποιήσαντο τὴν ναυπηγίαν πρὸς παράδειγμα τὴν τοῦ Ῥοδίου ναῦν· μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστήσαντες Γάϊον Λυτάτιον ἐξέπεμψαν ἀρχομένης τῆς θερείας.

Sumtibus privatorum paratur classis.

K 3

6. τὸ πλεῖον. τὸ πλεῖστον edd. 8. ταχέως. *Vulgo omnes* τάξεως, *quod mendosum utique & corrigendum putavi.*

bant, per quod devicto hoste, postquam Carthaginiensium exercitum, qui ad *Erycem* erat, maritimis commeatibus interclusissent, summæ rei finem imposuerunt. Ceterum ad hoc inceptum Romanos animorum pervicacia potius, quam res ulla alia, impellebat. Nam publicam quidem pecuniam ad id, quod parabant, in ærario habebant nullam: sed generositate & in Remp. munificentia eorum, a quibus administrabatur, inveniebatur quantum ad exsequenda consilia sufficiebat. Nam pro modo facultatum singuli, bini, vel terni, unam quinqueremem cum omni suo instrumento præbendam suscipiebant; ea lege, ut, rebus ex sententia confectis, sumtus reciperent. Hoc modo paratis brevi tempore quinqueremibus ducentis, quarum fabricam instituerunt ad exemplar illius, qua Rhodium illum dicebamus usum; post hæc *C. Lutatium Cos.* classi præesse atque initio æstatis

C. Lutatius cum claſſe ad Drepana. A.V. 512.

θερείας. ὃς καὶ παραδόξως ἐπιφανεὶς τοῖς κατὰ 9
τὴν Σικελίαν τόποις, τόν τε περὶ τὰ Δρέπανα λι-
μένα κατέσχε, καὶ τοὺς περὶ τὸ Λιλύβαιον ὅρμους·
παντὸς ἀνακεχωρηκότος εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ τῶν
Καρχηδονίων ναυτικοῦ. συστησάμενος δὲ περὶ τὴν ἐν 10
τοῖς Δρεπάνοις πόλιν ἔργα, καὶ τἄλλα πρὸς τὴν
πολιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτῃ
προσεκαρτέρει, τὰ δυνατὰ ποιῶν· ἅμα δὲ, προορώ- 11
μενος τὴν παρουσίαν τοῦ Καρχηδονίων στόλου, καὶ
μνημονεύων τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, ὅτι μόνως δύ-
ναται διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου κρίσεως τὰ
ὅλα τυχεῖν, οὐκ ἀχρεῖον, οὐδ᾽ ἀργὸν εἴα γίγνεσθαι
τὸν χρόνον· ἀλλ᾽ ἀν᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀναπείρας καὶ 12
μελέτας ποιῶν τοῖς πληρώμασιν οἰκείως τῆς ἐπιβο-
λῆς, τῇ τε λοιπῇ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν ἐπιμελείᾳ
προσκαρτερῶν, ἀθλητὰς ἀπετέλεσε πρὸς τὸ προ-
κείμενον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τοὺς ναύτας.

Οἱ

10. τοῖς Δρεπάνοις. *Forſan h. l. ſervatum quis voluerit* τῷ Δρεπάνῳ, *quod habent edd. ex Bav. cum quo & paulo ante, ut ſæpius aliàs, dant* τὸ Δρέπανον *pro* τὰ Δρέπανα. 11. γίγνεσθαι. γενέσθαι *Reg. A. & inter lineas Aug.*

æſtatis proficiſci jubent. Is ex inopinato in Sicilia apparens, quum Pœnorum copiæ navales domum omnes receſſiſſent, & portum ad Drepana, & ſtationes ad Lilybæum occupavit. Deinde circa *Drepana* oppidum opera molitus, aliaque ad oppugnationem neceſſaria; ſimul urbem hanc obſidione pro virili premebat; ſimul, prævidens paullo poſt cum claſſe occurſuros Pœnos, memorque conſilii inde ab initio ſuſcepti, non poſſe aliter univerſum bellum terminari quam navali prælio, nullam temporis partem fruſtra & in otio perire ſibi ſinebat: ſed quotidie navales ſocios ea tentare, & in iis ſe exercere jubens quæ ſuis propoſitis conducerent, tum etiam reliqua diſciplina eos cum cura imbuens, brevi ſpatio nautas omnium rerum, quæ ad futurum certamen pertinebant, peritos reddidit.

60. Pœni,

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παρὰ τὴν ὑπόνοιαν προσπεσόντος αὐτοῖς τοῦ πεπλευκέναι στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς θαλάττης, παρ- A.V. 512. LX. Hanno præf. classis Pœnorum.
2 αυτίκα κατήρτιζον τὰς ναῦς· καὶ πληρώσαντες σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, ἐξέπεμπον τὸν στόλον, βουλόμενοι μηδὲν ἐλλείπειν τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα
3 στρατόπεδα τῶν ἀναγκαίων. κατέστησαν δὲ καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως Ἄννωνα· ὃς ἀναχθεὶς καὶ κατάρας ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καλουμένην Hiera inf.
νῆσον, ἔσπευδε, τοὺς πολεμίους λαθὼν διακομισθῆναι πρὸς τὸν Ἔρυκα, καὶ τὰς μὲν ἀγορὰς ἀποθέσθαι καὶ κουφίσαι τὰς ναῦς, προσλαβὼν δ' ἐπιβάτας ἐκ τῶν μισθοφόρων τοὺς ἐπιτηδείους, καὶ Βάρκαν μετ'
4 αὐτῶν, οὕτω συμμίσγειν τοῖς ὑπεναντίοις. Ὁ δὲ Λυτάτιος, συνεὶς τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἄννωνα, καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, ἀναλαβὼν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἴγουσαν νῆσον, τὴν πρὸ Lutatius & Hanno ad Aegusam.
5 τοῦ Λιλυβαίου κειμένην. κἀνταῦθα παρακαλέσας

60. Pœni, inopinato nuntio accepto, Romanos classem habere in mari, atque illud denuo sibi ire assertum, naves extemplo instruunt: easque annona & omnibus rebus necessariis oneratas emittunt; omni studio id agentes, ne qui ad *Erycem* erant exercitus ulla re egerent. Dux classi Punicæ præficitur *Hanno;* qui e portu *Hieronnesum* delatus, ad *Erycem*, priusquam hostes animadverterent, appellere magnopere contendebat; vt, commeatibus expositis, & navibus onere levatis, deinde assumtis in classiarium militem idoneis quibusque mercenariorum, atque cum his *Barca*, posset cum hoste confligere. *Lutatius* vero, Hannonis cognito adventu, quid in animo ille haberet facile conjiciens, fortissimum quemque e pedestribus copiis assumit, & insulam *Aegusam*, Lilybæo oppositam, petit. Ibi pro tempore milites

A.V. 512. Lutatius & Hanno ad Aegusam.

τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ τὰς δυνάμεις, διεσάφει τοῖς κυβερνήταις, ὡς ἐσομένης εἰς τὴν αὔριον ναυμαχίας. Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν, ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης, 6
ὁρῶν τοῖς μὲν ἐναντίοις φορὸν ἄνεμον καταῤῥέοντα καὶ λαμπρὸν, σφίσι δὲ δυσχερῆ γιγνόμενον τὸν ἀνάπλουν πρὸς ἀντίον τὸ πνεῦμα, κοίλης καὶ τραχείας οὔσης τῆς θαλάττης· τὸ μὲν πρῶτον διηπόρει, τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι. συλλογιζόμενος δὲ, ὡς, 7
ἐὰν μὲν παραβάλληται χειμῶνος ὄντος, πρὸς Ἄννωνα ποιήσεται τὸν ἀγῶνα, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ προσέτι γέμοντα τὰ σκάφη· ἐὰν δὲ τηρῶν εὐδίαν, καὶ καταμελῶν ἐάσῃ διᾶραι 8
καὶ συμμῖξαι τοῖς στρατοπέδοις τοὺς πολεμίους, πρός τε τὰς ναῦς εὐκινήτους καὶ κεκουφισμένας ἀγωνιεῖται, πρός τε τοὺς ἀρίστους ἄνδρας τῶν ἐκ τοῦ πεζοῦ στρατευμάτων, τὸ δὲ μέγιστον πρὸς τὴν Ἀμίλκου τόλμαν, ἧς οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον. διό

LX. 7. προσέτι. *Forte* πρὸς ἔτι γέμοντα.

lites allocutus, sequenti die prælium navale commissum iri gubernatoribus denuntiat. Mane vero, illucescente jam die, videns *Lutatius*, secundum hostibus ac validum flare ventum: suis vero difficilem navigationem futuram, ventis adversis, & mari modo dehiscente, modo asperius intumente; hærere primo, anceps animi, & quid consilii caperet incertus. Sed reputans, si per tempestatem periculi aleam subiret, cum *Hannone* rem sibi futuram, & cum solis iis, quas adducebat, navalibus copiis, ac præterea cum oneratis commeatu navibus; sin exspectaret donec desævisset tempestas, & ignavia sua committeret, ut trajicerent hostes & cum veterano exercitu se conjungerent; certamen sibi cum navibus fore celeritate præstantibus, onere jam levatis, & cum lectissimo e terrestribus copiis milite, denique, quod maximum erat, cum *Amilcaris* audacia, qua nihil tum fuit

9 διό περ ἔκρινε, μὴ παρεῖναι τὸν ἐνεστῶτα καιρόν· συνιδὼν δὲ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἱστιοδρομούσας, A.V. 512. Lutatius & Hanno ad Aegusam.
10 ἀνήγετο μετὰ σπουδῆς. τῶν δὲ πληρωμάτων εὐχερῶς ἀναφερόντων τὸν κλύδωνα ταῖς εὐεξίαις, ταχέως ἐπὶ μίαν ἐκτείνας ναῦν, ἀντίπρωρον κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον.

LXI. Prælium navale ad Aegusam.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, κατιδόντες τὸν διάπλουν αὐτῶν προκατέχοντας τοὺς Ῥωμαίους, καθελόμενοι τοὺς ἱστοὺς, καὶ παρακαλέσαντες κατὰ ναῦν σφᾶς
2 αὐτοὺς, συνέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις. τῆς δ' ἑκατέρων παρασκευῆς τὴν ἐναντίαν ἐχούσης διάθεσιν τῇ περὶ τὰ Δρέπανα γενομένῃ ναυμαχίᾳ, καὶ τὸ τέλος
3 ἑκάτερον τῆς μάχης εἰκότως ἐναντίον ἀπέβη. Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ τήν τε ναυπηγίαν κατειλήφεσαν, καὶ τὰ βάρη πάντα χωρὶς τῶν πρὸς τὴν ναυμαχίαν ἐπιτηδείων ἐξετίθεντο· τά τε πληρώματα συγκεκροτημένα διαφέρουσαν αὐτοῖς τὴν χρείαν παρείχετο·

fuit terribilius: hæc igitur reputans, ſtatuit præſentem occaſionem non prætermittere; moxque conſpicatus hoſtium naves plenis velis currentes, protinus e portu ſolvit. Et quum nautarum dexteritas fluctus facile ſuperaret, celeriter navibus in unam frontem directis, claſſem hoſtibus oppoſuit.

61. Carthaginienſes, ubi præcluſum ſibi a Romanis tranſitum ſentiunt, velis contractis, mutuisque adhortationibus in ſuis quisque uſi navibus, cum Romanis confligunt. Quoniam autem utriusque exercitus apparatus contrario modo ſe habebat atque in prælio circa Drepana commiſſo; exitum quoque illi contrarium merito ambo prælia habuerunt. Nam Romani artem conſtruendi naves nunc perceptam habebant; deinde onera omnia, quorum nullus ad pugnam futurus erat uſus, depoſuerant; tum autem remiges probe exercitati operam in hoc prælio egregiam nava-

A.V. 512. Prælium navale ad Aeguſam.

το· τούς τ' ἐπιβάτας κατ' ἐκλογὴν ἄνδρας ἀπαραχωρήτους ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων εἶχον. περὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους, τἀναντία τούτοις ὑπῆρ- 4
χεν. αἱ μὲν γὰρ νῆες γέμουσαι, δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον· τὰ δὲ πληρώματα τελέως ἦν ἀνάσκητα, καὶ πρὸς καιρὸν ἐμβεβλημένα· τὰ δ' ἐπιβατικὰ, νεοσύλλογα καὶ πρωτόπειρα πάσης κακοπαθείας καὶ παντὸς δεινοῦ. διὰ γὰρ τὸ μηδέποτ' 5
ἂν ἔτι τοὺς Ῥωμαίους ἐλπίσαι τῆς θαλάττης ἀντιποιήσασθαι, καταφρονήσαντες, ὠλιγώρουν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Τοιγαροῦν, ἅμα τῷ συμβαλεῖν, 6

C. Lutatius debellat claſſem Pœnorum.

κατὰ πολλὰ μέρη τῆς μάχης ἐλαττούμενοι, ταχέως ἐλείφθησαν· καὶ πεντήκοντα μὲν αὐτῶν ναῦς κατέδυσαν, ἑβδομήκοντα δ' ἑάλωσαν αὔτανδροι. τὸ δὲ 7
λοιπὸν πλῆθος, ἐπαράμενον τοὺς ἱστοὺς καὶ κατουρῶσαν, αὖθις ἀπεχώρει πρὸς τὴν Ἱερὰν νῆσον, εὐτυχῶς καὶ παραδόξως ἐκ μεταβολῆς αὐτοῖς πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν τοῦ πνεύματος συνεργήσαντος.

Ὁ

navaverunt; poſtremo ſelectos e copiis pedeſtribus propugnatores, cedere neſcios, Romani habebant. Apud Pœnos contraria his omnia; naves onuſtæ, ad certamen inhabiles; remiges penitus rudes, & pro tempore navibus impoſiti; miles claſſiarius, tiro, & qui militiæ labores terroresque tum primum experiebatur. Nam quum perſuaſum habuiſſent Pœni, Romanos de aſſerendo ſibi mari numquam amplius cogitaturos, contemtim & negligenter navales copias curaverant. Itaque quum multis rebus inferiores eſſent Romanis, primo ſtatim congreſſu facile ſuperati ſunt: demerſis navibus ipſorum quinquaginta, captis cum ipſis vectoribus LXX, reliqua multitudo paſſis velis ſecundo vento *Hieronneſum* repetierunt; raro felicitatis exemplo ventorum flatu ex inopinato mutante, & præſenti ipſorum neceſſitati

A.V. 512. C. Lutatius debellat classem Pœnorum.

8 Ὁ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀποπλεύσας πρὸς τὸ Λιλύβαιον καὶ τὰ στρατόπεδα, περὶ τὴν τῶν αἰχμαλώτων πλοίων καὶ τῶν σωμάτων οἰκονομίαν ἐγίγνετο, μεγάλην οὖσαν· οὐ γὰρ πολὺ τῶν μυρίων ἔλειπε σωμάτων τὰ ληφθέντα ζωγρείᾳ κατὰ τὸν κίνδυνον.

LXII. Pacem petunt Pœni per Amilcarem Barcam.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσούσης αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως τῆς ἥττης, ταῖς μὲν ὁρμαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν, τοῖς τε λο-
2 γισμοῖς ἐξηπόρουν. οὔτε γὰρ χορηγεῖν ἔτι ταῖς ἐν τῇ Σικελίᾳ δυνάμεσιν οἷοί τ' ἦσαν, κρατούντων τῆς θαλάττης τῶν ὑπεναντίων· ἀπογνόντες δὲ ταύτας, καὶ προδόται τρόπον τινὰ γενόμενοι, ποίαις χερσὶν
3 ἢ ποίοις ἡγεμόσι πολεμήσαιεν, οὐκ εἶχον. Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ

LXI. 8. ἔλειπε. ἔλιπε *Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat.*

LXII. 2. πολεμήσαιεν *Casaubonus ex conject. posuit.* πολεμήσειαν *Reg. B. Reliqui mss. omnes* πολεμήσειν.

tati se accommodante. Romanus Cos. *Lilybæum* ad exercitum profectus, captarum navium & captivorum curam habebat, quorum haud exiguus numerus fuit; nec enim multo pauciores erant decem millibus, qui in prælio vivi capti fuerant.

62. Carthaginienses, nuntio hujus cladis præter opinionem accepto, animorum quidem contentione studioque promti ad bellum gerendum æque ac prius erant; sed rationem ejus gerendi inire nullam poterant. Nam subministrare necessaria Siciliensi exercitui, mare hostibus tenentibus, non amplius poterant: horum autem salute desperata, & quodammodo a se prodita, neque milites neque duces ad bellandum sibi superare intelligebant. Ad *Barcam* igitur magna diligentia mittunt, summamque rerum illi permittunt.

A.V. 512. ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. ὁ δὲ καὶ λίαν ἐποίησεν ἔργον
Laus Amilcaris. ἡγεμόνος ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. μέχρι μὲν γὰρ ἐκ 4
τῶν κατὰ λόγον ἦν τις ἐλπὶς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις,
οὐδὲν τῶν παραβόλων ἢ δεινῶν δοκούντων εἶναι παρέ-
λειπεν· ἀλλὰ πάσας τὰς τοῦ νικᾷν ἐν τῷ πολεμεῖν
ἐλπίδας, εἰ καί τις ἄλλος ἡγεμόνων, ἐξήλεγξεν.
ἐπειδὴ δὲ περιέστη τὰ πράγματα, καὶ τῶν κατὰ 5
λόγον οὐδὲν ἔτι κατέλιπε τῶν πρὸς τὸ σώζειν τοὺς
ὑποταττομένους, πάνυ νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς
εἴξας τοῖς παροῦσιν, ὑπὲρ σπονδῶν καὶ διαλύσεων
ἐξαπέστειλε πρεσβευτάς. τοῦ γὰρ αὐτοῦ νομιστέον 6
εἶναι ἡγεμόνος, τὸ δύνασθαι βλέπειν τόν τε τοῦ νι-
Pacis conditiones. κᾷν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τοῦ λείπεσθαι καιρόν. Τοῦ 7
δὲ Λυτατίου προθύμως δεξαμένου τὰ παρακαλού-
μενα, διὰ τὸ συνειδέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι
τετρυμένοις καὶ κάμνουσιν ἤδη τῷ πολέμῳ· συνέβη
τέλος

5. *κατέλιπε τῶν πρὸς. Vel ſic, vel* κατέλειπε τῶν πρὸς *dant vett. libri omnes.* κατελείπετο πρὸς *dedit Caſaub. cum Reg. C.*

mittunt. Atque hic boni prudentiſque ducis officio luculente functus eſt. Nam quamdiu rebus Carthaginienſium ſpem ſupereſſe aliquam ratio probabilis ſuadebat, nihil eſt ab eo ne eorum quidem prætermiſſum, quæ vel cum audacia & præſenti periculo conjuncta videri poterant: ſed omnes victoriæ ſpes, ſi quis umquam dux alius, bellando tentavit. Vbi vero in contrarium fortuna vertit, & jam nulla ratio conſulendi ſaluti eorum, quibus præerat, erat relicta; tum quidem prudenter admodum, & pro uſu rerum quem habebat, præſenti temporum conditioni cedens, legatos de fœdere ac pace ad Conſulem miſit. Ejusdem namque prudentiæ exiſtimandum eſt, & vincendi tempus poſſe perſpicere, & cedendi victoria. *Lutatio* grata cum primis ea res accidit, ut ei, qui attritas hoc bello populi Rom. opes, ſuisque jam grave id onus eſſe, probe ſciret. Ita finis tandem

τέλος ἐπιθεῖναι τῇ διαφορᾷ, τοιούτων τινῶν συνθη- A.V. 512. Pacis conditiones.
8 κῶν διαγραφεισῶν· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων συνδοκῇ· Ἐκχωρεῖν Σικελίας ἁπάσης Καρχηδονίους, καὶ μὴ πολεμεῖν Ἱέρωνι, μηδ' ἐπιφέρειν ὅπλα Συρακουσίοις, μηδὲ τῶν Συρακουσίων συμμάχοις.
9 Ἀποδοῦναι Καρχηδονίους Ῥωμαίοις χωρὶς λύτρων ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους· ἀργυρίου κατενεγκεῖν Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ἐν ἔτεσιν εἴκοσι δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα Εὐβοϊκά.

Τούτων δ' ἐπανενεχθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οὐ LXIII. Pax concluditur cum Pœnis.
προσεδέξατο τὰς συνθήκας ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐξαπέστειλεν ἄνδρας δέκα τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν
2 πραγμάτων. οἱ καὶ παραγενόμενοι, τῶν μὲν ὅλων A.V. 513.
οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσεπέτειναν τοὺς
3 Καρχηδονίους. τόν τε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν

tandem controversiarum est factus, *pacis conditionibus* in hunc fere modum scriptis: *Amicitia Carthaginiensibus cum Romanis, si ita Populo Romano visum fuerit, his legibus esto. Poeni universa Sicilia excedunto. Cum Hierone bellum ne gerunto; neque Syracusanos vel Syracusanorum socios armis petunto. Captivos omnes sine pretio Carthaginienses Romanis reddunto. Argenti talenta Euboica Romanis bis mille et ducenta in annos* XX *Poeni pendunto.*

63. His conditionibus Romam perlatis, quum pacem non probasset populus Romanus, *decem legatos* ad res inspiciendas misit. Qui ut venere, de summa eorum, quæ convenerant, nihil mutarunt: leges tantum Pœnis impositas nonnihil intenderunt. *Tempus* namque *pensionum tributi in dimidium contra-*

A.V. 513. σαν ἥμισυν, χίλια τάλαντα προσθέντες· τῶν τε
νήσων ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους προσεπέταξαν, ὅσαι
μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς Σικελίας.

Belli gesti magnitudo.

Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις συστὰς περὶ 4
Σικελίας πόλεμος, ἐπὶ τοιούτοις καὶ τοιοῦτον ἔσχε
τὸ τέλος· ἔτη πολεμηθεὶς εἴκοσι καὶ τέτταρα συνε-
χῶς· πόλεμος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἀκοῇ μαθόντες, πο-
λυχρονιώτατος καὶ συνεχέστατος καὶ μέγιστος. ἐν 5
ᾧ χωρὶς τῶν λοιπῶν ἀγώνων καὶ παρασκευῶν, καθά-
περ εἴπομεν ἀνώτερον, ἅπαξ μὲν οἱ συνάμφω πλείο-
σιν ἢ πεντακοσίοις, πάλιν δὲ μικρῷ λείπουσιν ἑπτα-
κοσίοις σκάφεσι πεντηρικοῖς, ἐναυμάχησαν πρὸς
ἀλλήλους. ἀπέβαλόν γε μὴν Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τῷ πο- 6
λέμῳ τούτῳ πεντήρεις, μετὰ τῶν ἐν ταῖς ναυαγίαις
διαφθαρεισῶν, εἰς ἑπτακοσίας· Καρχηδόνιοι δὲ, εἰς
πεντακοσίας. ὥστε τοὺς θαυμάζοντας τὰς Ἀντι- 7
γόνου

Mira classium commissarum moles.

LXIII. 3. ἥμισυν. *Veteres libri omnes corrupte ἢ μεῖον, ex quo Reg. B. μείζονα fecit; Reg. C. vero μείονα, quod tenuit Casaubonus. Mihi Scaligeri potior visa est conjectura.*

contraxerunt; talenta mille ad summam adjecerunt; & omnibus insulis quotquot sunt inter Italiam atque Siciliam, excedere Pœnos jusserunt. His igitur legibus, atque hoc modo, finitum est bellum inter Romanos & Carthaginienses de Sicilia gestum, postquam annos continuos XXIV durasset. Bellum omnium, quæ fando accepimus, longissimum, minime intermissum, denique maximum. Quo quidem, ut reliqua certamina atque apparatus taceam, sicut ante diximus, semel, quinqueremibus amplius quingentis, si classem utramque in unam summam jungas; iterum, non multo paucioribus septingentis, pugnatum est. Ac Romani quidem eo bello quinqueremes amiserunt, cum iis quæ naufragiis periere, ad septingentas. Carthaginienses vero ad quingentas. Vt qui mirari sunt soliti classes & prælia navalia *Anti-*

γόνου καὶ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου ναυμαχίας καὶ τοὺς στόλους, εἰκότως ἂν, περὶ τούτων ἱστορήσαντας, ἐκπεπλῆχθαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν πράξεων. A.V. 513.
8 εἰ δέ τις βουληθείη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῶν πεντηρικῶν πλοίων πρὸς τὰς τριήρεις, αἷς οἵ τε Πέρσαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἀλλήλους ἐναυμάχουν· οὐδ' ἂν καθόλου δυνηθείη τηλικαύτας δυνάμεις εὑρεῖν ἐν θα-
9 λάττῃ διηγωνισμένας. Ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδ' αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως, ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐνασκήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυναστείᾳ τολμηρῶς, ἀλλὰ καὶ καθίκοντο τῆς προθέσεως.

Consilio & virtute, non casu, parta potentia Romanor.

LXIV.

Καὶ τί δή ποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἀπορήσαι τις ἄν, ὅτι, κεκρατηκότες τῶν ὅλων, καὶ πολλαπλασίαν ἔχοντες

Antigoni, Ptolemæi, ac *Demetrii* regum, hac cognita hiſtoria, merito rerum tunc geſtarum magnitudinem cum ſtupore quodam ſint admiraturi. Quod ſi quis vero inire rationem velit differentiæ, quæ eſt inter quinqueremes, & triremes, quibus & Perſæ adverſus Græcos, & Athenienſes ac Lacedæmonii inter ſeſe prælia commiſerunt: numquam omnino factum eſſe intelliget, ut tam immenſæ copiæ in mari certarent. Ex quibus fit manifeſtum, quod initio operis oſtendendum ſuſcepimus: *Romanos, neque forte fortuna, ut Græcorum nonnulli arbitrantur, neque caſu, ſed ratione cumprimis probabili, poſtquam in talibus tantisque rebus fuiſſent exercitati, non ſolum cogitare magno conatu cœpiſſe de imperio orbis terrarum ac dominatu, ſed etiam propoſitum eſſe aſſecutos.*

64. Sed *quid tandem cauſſæ eſt*, quærat aliquis, *cur, poſt partum orbis imperium, quum hodie multis partibus major ſit illorum potentia quam*

A.V. 513. ἔχοντες ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν, οὔτ' ἂν πληρῶσαι
τοσαύτας ναῦς, οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στό-
Promittitur liber de Forma Reip. Romanæ. λοις δυνηθεῖεν. οὐ μὴν, ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς 2
ἀπορίας σαφῶς ἐξέσται τὰς αἰτίας κατανοεῖν, ὅταν
ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολιτείας ἔλθωμεν·
ὑπὲρ ἧς οὔθ' ἡμῖν ἐν παρέργῳ ῥητέον, οὔτε τοῖς
ἀκούουσιν ἀργῶς προσεκτέον. τὸ μὲν γὰρ θέαμα 3
καλὸν, σχεδὸν δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄγνωστον ἕως τοῦ
νῦν, χάριν τῶν περὶ αὐτῆς συγγεγραφότων. οἱ μὲν 4
γὰρ ἠγνοήκασιν, οἱ δ' ἀσαφῆ καὶ τελέως ἀνωφελῆ
Pœni cum Romanis collati. πεποίηνται τὴν ἐξήγησιν. Πλὴν ἔν γε τῷ προειρη- 5
μένῳ πολέμῳ, τὰς μὲν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέ-
ρων προαιρέσεις ἐφαμίλλους εὕροι τις ἂν γεγενημέ-
νας, οὐ μόνον ταῖς ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς μεγα-
λοψυχίαις· μάλιστα δὲ τῇ περὶ τῶν πρωτείων φι-
λοτιμίᾳ. Τούς γε μὴν ἄνδρας οὐ μικρῷ, πολλῷ δὲ, 6
γενναιοτέρους ἐν παντὶ Ῥωμαίους· ἡγεμόνα δὲ, καὶ
γνώμῃ

quam prius, neque inſtruere remigio tot naves, neque tantis claſſibus expeditiones queant ſuſcipere? Verum dubitationis hujus rationes perſpicue declarabuntur, cum ad *explicandam Reip. Romanæ formam* pervenerimus: de qua neque nobis dicendum eſt obiter, neque audientibus animo parum attento cogitandum. Nam res quidem ipſa contemplatione per quam digna; quæ tamen ad hanc usque diem, per eos qui de illa ſcripſerunt, prope manſit incognita: quod ſcriptorum alii res Romanas ignoraverint; alii parum dilucide ac plane inutiliter illas ſint exſecuti. Ceterum in ſuperiore bello obſervari poteſt, ambas haſce Reſp. pares inter ſe fuiſſe, cum audacia in ſuſcipiendis conſiliis, tum magnanimitate, maxime autem, de principatu contentione obſtinata. Quod ad milites quidem, illud in univerſum ſtatuere debemus, generoſiores longe fuiſſe Romanos: e ducibus vero,

γνώμῃ καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονέναι, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου, τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαντος Ῥωμαίοις. A.V. 513.

LXV. Bellum Romanorum cum Faliscis.

Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι καὶ
παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. Ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος, Ῥωμαίους μὲν, ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμένους, ὃν ταχέως καὶ συμφερόντως ἐπετέλεσαν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐγκρατεῖς
3 γενόμενοι τῆς πόλεως αὐτῶν· Καρχηδονίους δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὐ μικρὸς, οὐδ' εὐκαταφρόνητος, ὁ πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς Νομάδας, καὶ τοὺς
4 ἅμα τούτοις ἀποστάντας Λίβυας· ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομείναντες φόβους, τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐ-
5 τῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. Ἐπὶ δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπιστῆσαι μὲν ἄξιον διὰ πλείους αἰτίας,

Bellum Africum Pœnorum cum suis mercenariis.

LXV. 2. καλουμένους. καλούμενος *Aug. Reg. A.*

vero, *Amilcar* cognomento *Barca*, & naturalis pater Hannibalis ejus, qui poſtea cum Romanis bellum geſſit, & conſilio & virtute omnium qui tunc fuere præſtantiſſimus eſt habendus.

65. Pace hac facta, peculiaris quidam caſus ac ſimilis ambobus hiſce populis evenit. Apud *Romanos* enim ſecutum eſt civile *bellum cum Faliſcis;* quod quidem cito & ex utilitate ſua compoſuerunt, paucis diebus urbe illorum capta. At *Pœnos* eodem tempore *bellum* excepit, non parvum neque contemnendum, quod *cum mercenario milite Numidisque* geſſerunt, *& qui una cum his rebellarunt, Afris.* Quo quidem ſæpe multumque ſuis rebus metuere coacti, tandem non de ditione ſolum, verum etiam de propria ſalute & patriæ ipſius ſolo in periculum venerunt. Eſt vero bellum iſtud multis de cauſſis dignum, cui adverta-

A.V. 513. τίας, ἐπὶ κεφαλαίου δὲ καὶ διὰ βραχέων αὐτοῦ ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.

Inexpiabile bellum, & aliâs memorabile.

Τόν τε γὰρ παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον 6 ἄσπονδον πόλεμον, τίνα φύσιν ἔχει καὶ διάθεσιν, μάλιστά τις ἐκ τῶν τότε γεγονότων ἐπιγνοίη· τούς 7 τε χρωμένους μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, τίνα δεῖ προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι μακρόθεν, ἐναργέστατ᾽ ἂν ἐκ τῆς τότε περιστάσεως συνθεωρήσειε· πρὸς δὲ τούτοις, τί διαφέρει, καὶ κατὰ πόσον, ἤθη σύμμικτα καὶ βάρβαρα τῶν ἐν παιδείαις καὶ νόμοις καὶ πολιτικοῖς ἔθεσιν ἐκτεθραμμένων; τὸ δὲ μέγιστον, τὰς 8 αἰτίας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πεπραγμένων κατανοήσειε, δι᾽ ἃς ὁ κατ᾽ Ἀννίβαν συνέστη Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πόλεμος. ὑπὲρ οὗ, διὰ τὸ 9 μὴ μόνον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεπολεμηκόσιν ἔτι νῦν ἀμφισβητεῖσθαι τὰς αἰτίας,

7. ἔθεσιν. ἤθεσιν *Aug. Reg. A.*

vertamus animum: quapropter illud quoque, summatim quidem ac breviter, sicut initio proposuimus, exponemus. Primo enim, quod vulgo *bellum inexpiabile* vocatur, id quam naturam habeat, & quale sit, ex iis, quæ tum acciderunt, optime cognosci poterit. Tum vero, quæ prævidenda ac multo ante cavenda sint iis qui *milite* utuntur *mercenario*, evidentissime hic Carthaginiensium casus docuerit: præterea etiam illud, quid quantumque differentiæ sit inter confusæ ac barbaræ turbæ mores, & mores eorum qui liberalibus disciplinis imbuti, ac legibus civilibusque institutis fuerint innutriti. Postremo, quod & maximum est, ex iis, quæ tum gesta sunt, caussas percipies, quæ bellum Hannibalicum Romanos inter & Carthaginienses conflarunt. De cujus quidem belli caussis, quia non solum inter scriptores, verum etiam inter illos ipsos qui id gesserunt, ad hanc diem solet esse controversia: operæ pretium fuerit, eam senten-

τίας. χρήσιμόν ἐστι τὴν ἀληθινωτάτην παραστῆσαι A.V. 513.
διάληψιν τοῖς φιλομαθοῦσιν.

LXVI. Origo belli Africi.

Afri & mercenarii Pœnorum ex Sicil. in Africam trajiciuntur.

Ὡς γὰρ θᾶττον, ἐπιτελεσθεισῶν τῶν προειρημέ-
νων διαλύσεων, ἀποκατέστησε τὰς περὶ τὸν Ἔρυκα
δυνάμεις εἰς τὸ Λιλύβαιον ὁ Βάρκας, εὐθέως αὐτὸς
μὲν ἀπέθετο τὴν ἀρχήν· ὁ δ᾽ ἐπὶ τῆς πόλεως στρα-
τηγὸς Γέσκων, ἐγίγνετο περὶ τὸ περαιοῦν τοὺς στρα-
2 τιώτας εἰς τὴν Λιβύην. προϊδόμενος δὲ τὸ μέλλον,
ἐμφρόνως ἐνεβίβαζε κατὰ μέρη διαιρῶν αὐτοὺς, καὶ
3 διαλείμματα ποιῶν τῆς ἐξαποστολῆς· βουλόμενος
ἀναστροφὴν διδόναι τοῖς Καρχηδονίοις, εἰς τὸ τοὺς
καταπλεύσαντας καὶ μισθοδοτηθέντας τὰ προσο-
φειλόμενα τῶν ὀψωνίων, φθάνειν ἀπαλλαττομένους
ἐκ τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν οἰκείαν, πρὶν ἢ τοὺς ἑξῆς
4 περαιουμένους ἐπικαταλαβεῖν. ὁ μὲν οὖν Γέσκων,
ἐχόμενος ταύτης τῆς ἐννοίας, οὕτως ἐχείριζε τὸ
5 κατὰ τὴν ἐξαποστολήν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τὰ

LXVI. 4. ἐχείριζε τὸ κατὰ. *Scripti libri omnes* ἐχειρίζετο κατὰ, *unde Casaub. fecit* ἐνεχειρίζετο τὰ κατὰ. *Facile paterer* ἐχείριζε τὰ κατὰ.

ſententiam quæ veriſſima eſt ſtudioſorum lectorum animis inſinuare.

66. Statim poſt ictum fœdus, *Amilcar*, copiis, quæ ad Erycem erant, Lilybæum deductis, imperium depoſuit; *Geſcone*, urbis præfecto, militum in Africam trajectionem curante. Hic, quod futurum erat providens, prudente conſilio diviſos in partes navibus imponebat; easdemque per intervalla dimittebat. Dari enim tempus Carthaginienſibus volebat, quo poſſent qui advenerant, poſt reliqua ſtipendiorum cuique perſoluta, ſuam quisque patriam repetentes, Carthagine prius excedere, quam illi qui deinde erant trajiciendi eos conſequerentur. Et *Geſcon* quidem, cum ita mercenarios transmitteret, id ſpectabat. Verum Carthaginienſes, par-

A.V.513. μὲν οὐκ εὐπορούμενοι χρημάτων, διὰ τὰς προγεγενημένας δαπάνας, τὰ δὲ καὶ πεπεισμένοι παραιτήσεσθαι τοὺς μισθοφόρους μέρος τι τῶν προσοφειλομένων ὀψωνίων, ἐὰν καὶ συναθροίσωσι καὶ δέξωνται πάντας εἰς τὴν Καρχηδόνα, παρακατεῖχον ἐκεῖ τοὺς καταπλέοντας διὰ ταύτην τὴν ἐλπίδα, καὶ συνεῖχον ἐν τῇ πόλει. Γιγνομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων 6

Carthagine mittuntur Siccam.

καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν· τὸ μὲν πρῶτον, ὑπιδόμενοι τὸν ὄχλον καὶ τὴν συμβαίνουσαν ἀκρασίαν, ἠξίωσαν τοὺς ἡγεμόνας, ἕως ἂν ἑτοιμασθῇ μὲν τὰ κατὰ τὰς σιταρχίας αὐτοῖς, προσδέξωνται δὲ τοὺς ἀπολειπομένους, ἀναχωρῆσαι πάντας εἴς τινα πόλιν τὴν προσαγορευομένην Σίκκαν, λαβόντας εἰς τὰ κατεπείγοντα χρυσοῦν ἕκαστον. προθύμως δὲ συν- 7
υπακουσάντων πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ βουλομένων αὐτοῦ καταλιπεῖν τὰς ἀποσκευὰς, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον

5. *μὲν οὐκ εὐπορούμενοι. Perperam μὲν οὐκ ἀπορουμ. Vat. Flor. Rectius μὲν ἀπορουμ. Aug. Reg. A.* 6. *σιταρχίας. Sic correxi mendoſum ἐπαρχίας, quod eſt in msstis, quod in ἐπαρχείας mutavit Caſaub.*

tim quod prioribus ſumtibus erat exhauſtum ærarium ipſorum; partim quod crederent, ſi cunctos ſimul Carthagine congregaſſent, impetraturos ſe ab illis, ut debiti adhuc ſtipendii gratiam ex aliqua parte civitati facerent; hac ſpe illecti, omnes qui ad portum appuliſſent, ibi detinebant, ac deinde etiam in urbe continebant. Sed quum multa & noctu & interdiu a mercenariis maleficia ederentur, eſſetque iam ſuſpecta multitudo, ob familiarem militibus intemperantiam; egere cum ducibus Carthaginienſes, ut tantiſper, dum expediſſent negotium de ſolvendo ſtipendio, & dum ceteri qui adhuc aberant adveniſſent, omnes interim in oppidum *Siccam*, aureo viritim ad præſentes uſus accepto, concederent. Quibus voluntati illorum morem gerere paratis, & impedimenta ſua ibi relinquere, ſicut antea fecerant,

πρῶτον χρόνον ὑπῆρχον, ὡς θᾶττον ἐσομένης τῆς A.V. 513.
8 ἐπανόδου πρὸς τοὺς ὀψωνιασμούς· ἀγωνιῶντες οἱ Καρχηδόνιοι, μή ποτε διὰ χρόνου παραγεγονότες, καὶ τινὲς μὲν τέκνων, ἔνιοι δὲ καὶ γυναικῶν ἱμείροντες, οἱ μὲν οὐκ ἐκπορευθῶσι τὸ παράπαν, οἱ δὲ ἐκπορευθέντες αὖθις ἀνακάμπτωσι πρὸς ταῦτα, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μηδὲν ἧττον ἀδίκημα γίγνηται
9 κατὰ τὴν πόλιν· ταῦτα προορώμενοι, μετὰ πολλῆς ἀπεχθείας οὐδαμῶς βουλομένους τοὺς ἀνθρώπους ἠνάγκασαν τὰς ἀποσκευὰς μεθ' ἑαυτῶν ἀπαγαγεῖν.
10 Οἱ δὲ μισθοφόροι, συναναχθέντες εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τετευχότες ἀνέσεως καὶ σχολῆς· ὅπερ ἀφυέστατον ὑπάρχει ξενικαῖς δυνάμεσι, καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀρχηγὸν καὶ μόνον αἴτιον γί-
11 νεται στάσεως· διῆγον ἀδεῶς. ἅμα δὲ ῥαθυμοῦντες, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐξελογίζοντο τὰ προσοφειλόμενα σφίσι τῶν ὀψωνίων ἐπὶ τὸ πλεῖον, καὶ συγκεφα-

Stipendii debiti rationes exaggerant.

7. τὸν πρῶτον χρόνον. τὸν πρὸ τοῦ χρόνον *malim cum Gronov.*
10. συναναχθέντες. συναχθέντες *Aug. Reg. A. B.*

rant, cogitantibus, ut qui brevi ad recipienda ſtipendia eſſent redituri; magnus Carthaginienſes inceſſit metus, ne, qui poſt longum adeo tempus rediiſſent, alii liberorum, alii uxorum deſiderio irretiti, partim ne egrederentur quidem penitus, partim egreſſi mox ad ſuos affectus redirent, atque ita civitati nihilo melius eſſet conſultum. Hæc ſuſpicati, ſane quam odioſe impedimenta omnia ſua plane invitos ſecum abducere coëgerunt. Milites, quum ſe univerſi *Siccam* recepiſſent, laborum remiſſionem & quietem, qua diu caruerant, adepti, (quæ res minime omnium conductitiis copiis convenit, eſtque, ut ſic dicam, vel ſola per ſe auctor ac cauſſa ſeditionis:) licenter agebant. Simul per otium cœpere quidam ſtipendii adhuc debiti rationem inire, omnia in majus attollentes; &, quum ſummam multis

A.V. 513. λαιούμενοι πολλαπλάσια τῶν καθηκόντων, ταῦτ' ἔφασαν δεῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Καρχηδονίους· πάντες 12
δ', ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐπαγγελιῶν, ὧν οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοὺς ἐπισφαλεῖς τῶν καιρῶν παρακαλοῦντες σφᾶς ἐπεποίηντο, μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, καὶ μεγάλην προσδοκίαν τῆς ἐσομένης περὶ αὐτοὺς ἐπανορθώσεως.

LXVII. Seditio mercenariorum militum.

Διόπερ ἅμα τῷ συλλεχθῆναι πάντας εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ παραγενόμενον Ἄννωνα, τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἐν τῇ Λιβύῃ τότε τῶν Καρχηδονίων, μὴ οἷον τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐπαγγελίας ἐκπληροῦν· ἀλλὰ τοὐναντίον, λέγοντα τὸ βάρος τῶν φόρων, καὶ τὴν καθόλου στενοχωρίαν τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν παραιτεῖσθαι μέρος τι τῶν ἐξ ὁμολόγου προσοφειλομένων ὀψωνίων· εὐθέως διαφορὰ καὶ στάσις ἐγεννᾶ- 2
το, καὶ συνδρομαὶ συνεχεῖς ἐγίγνοντο, ποτὲ μὲν κατὰ γένη, ποτὲ δ' ὁμοῦ πάντων. ὡς δ' ἂν μήθ' ὁμοέθνων, 3
μήθ'

LXVII. 3. ὁμοέθνων. ὁμοεθνῶν *Aug. Reg. A.*

multis partibus majorem vero confecissent, tantum a Carthaginiensibus exigendum esse dictitabant. Omnes vero revocabant in memoriam promissiones sibi a ducibus, dum inter pericula illos adhortarentur, factas; magnasque animis spes concipiebant, & commoda, quæ percepturos se ampla arbitrabantur, avidi exspectabant.

67. Igitur ubi *Siccam* convenere omnes, quum ad eos *Hanno*, qui illa tempestate Africæ Carthaginiensium provinciæ præerat, accessisset, atque ille non solum spei isti militum & prioribus promissis non satisfaceret, sed e contrario gravitatem tributorum caussatus, & publicam rerum omnium inopiam, oraret milites, *ut de stipendiis, quæ ex pacto ipsis deberentur, partem aliquam Reip. condonarent;* ilicet discordia atque seditio est coorta, & concursus assidui modo nationum singularum separatim, modo simul omnium, fieri sunt cœpti. Et quum neque unius gentis,

μήθ' ὁμογλώττων ὑπαρχόντων, ἦν ἀμιξίας καὶ θο- A.V. 513.
ρύβου καὶ τῆς λεγομένης τύρβης πλῆρες τὸ στρα-
4 τόπεδον. Καρχηδόνιοι γὰρ ἀεὶ χρώμενοι ποικίλαις
καὶ μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, πρὸς μὲν τὸ μὴ ταχέως
συμφρονήσαντας ἀπειθεῖν, μηδὲ δυσκαταπλήκτους
εἶναι τοῖς ἡγουμένοις, ὀρθῶς στοχάζονται, ποιοῦντες
5 ἐκ πολλῶν γενῶν τὴν δύναμιν· πρὸς δὲ τὸ, γενομένης Periculosa turba mercenariorum.
ὀργῆς ἢ διαβολῆς ἢ στάσεως, διδάξαι καὶ πραῦναι
καὶ μεταθεῖναι τοὺς ἠγνοηκότας, ὁλοσχερῶς ἀστο-
6 χοῦσιν. οὐ γὰρ οἷον ἀνθρωπίνῃ χρῆσθαι κακίᾳ συμ-
βαίνει τὰς τοιαύτας δυνάμεις, ὅταν ἅπαξ εἰς ὀρ-
γὴν καὶ διαβολὴν ἐμπέσωσι πρός τινας· ἀλλ' ἀπο-
θηριοῦσθαι τὸ τελευταῖον, καὶ παραστατικὴν λαμ-
7 βάνειν διάθεσιν. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ
αὐτούς· ἦσαν γὰρ οἱ μὲν Ἴβηρες, οἱ δὲ Κελτοὶ, τι-
νὲς δὲ Λιγυστινοὶ, καὶ Βαλιαρεῖς· οὐκ ὀλίγοι δὲ μιξ-
έλληνες, ὧν οἱ πλείους αὐτόμολοι καὶ δοῦλοι· τὸ δὲ

tis, neque unius linguæ eſſent, aliis alios non intelligentibus, tumultus in caſtris omnia obtinebat, ac paſſim turbabatur. Carthaginienſes enimvero, qui copiis ſemper utuntur variis e locis mercede conductis; ſiquidem illud agitur, ut rebellioni ex conſpiratione obviam eatur, & ut ne terribilis ipſis ducibus ſit exercitus, nequaquam a propoſito aberrant, dum ex multis gentibus copias cogunt: ſin illud agitur, ut, ira ſemel commota, aut odio concepto, vel ſeditione facta, docere, lenire, & in viam reducere velis errore lapſos, omnino mala eorum ratio eſt. Cernere enim licet ejusmodi exercitus, ubi ſemel iram aut odium contra aliquos ſuſceperint, non ſolum pro more aliorum hominum maleficia patrare; ſed plane ferarum inſtar ſævire, & animos induere ad omnem immanitatem & veſaniam comparatos. Quod quidem tunc iſtis accidit: erant enim alii Hiſpani, alii Galli, quidam Ligures & Baleares: nec pauci inerant hybridæ Græci, & in his perfugæ plerique

A.V. 513. *Periculosa turba mercenariorum.*

μέγιστον μέρος αὐτῶν ἦν Λίβυες. διόπερ οὔτ' ἐκκλη- 8
σιάσαι συναθροίσαντα πάντας ὁμοῦ δυνατὸν ἦν, οὔτ'
ἄλλην οὐδεμίαν εὑρέσθαι πρὸς τοῦτο μηχανήν. πῶς 9
γὰρ οἷόν τε; τὸν μὲν γὰρ στρατηγὸν εἰδέναι τὰς
ἑκάστων διαλέκτους ἀδύνατον· διὰ πλειόνων δὲ ἑρ-
μηνέων ἐκκλησιάζειν, ἅμα τετράκις καὶ πεντάκις
περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοντας πράγματος, σχεδὸν ὡς
εἰπεῖν ἔτι τοῦ πρόσθεν ἀδυνατώτερον. λοιπὸν ἦν, διὰ 10
τῶν ἡγεμόνων ποιεῖσθαι τὰς ἀξιώσεις καὶ παρακλή-
σεις· ὅπερ ἐπειρᾶτό γε συνεχῶς ποιεῖν ὁ Ἄννων.

Hanno sedare tumultum nequit.

ἀκμὴν δὲ καὶ τούτους συνέβαινεν ἃ μὲν οὐκ αἰσθάνε- 11
σθαι τῶν λεγομένων, ἃ δὲ καὶ συναινέσαντας ἐνίοτε
τῷ στρατηγῷ, τἀναντία πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀναγ-
γέλλειν, τοὺς μὲν δι' ἄγνοιαν, τοὺς δὲ διὰ κακίαν·
ἐξ ὧν ἦν ἀσαφίας, ἀπιστίας, ἀμιξίας, ἅπαντα
πλήρη. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ᾤοντο καὶ τοὺς Καρ- 12
χηδο-

9. ἑκάστων. *Vulgo edd.* ἑκάστου *ex Bav.* 11. ἀπιστίας, ἀμιξίας. *Inverse* ἀμιξ. ἀπιστ. *Bav.*

plerique aut servi: pars vero maxima Afri erant. Itaque nec pro concione omnes alloqui in unum locum congregatos quisquam poterat: neque ulla alia ad id ratio poterat excogitari. Qui enim id fiat, obsecro? Nam ut omnium cujusque populi linguarum dux sit peritus, hoc vero fieri nequit: per plures autem interpretes concionem habere, quater aut quinquies eadem de re dicentes, pæne dixerim adhuc esse difficilius. Restabat, ut ducum opera uterentur, si quid rogare milites vellent, aut hortari: atque hoc *Hanno*, quantum pote, faciebat assidue. Sed enim cummaxime isti quoque persæpe, aut, quæ dicerentur, non intelligebant; aut, pacti aliquid cum Hannone, ad milites contraria referebant; alii per imperitiam, alii per malitiam: unde incertitudinis, diffidentiæ, separatorum consiliorum plena erant omnia. Nam ad ceteras querelas etiam illud acce-

χηδονίους ἐπίτηδες τοὺς μὲν εἰδότας στρατηγοὺς τὰς A.V. 513.
γεγενημένας χρείας κατὰ Σικελίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ
πεποιημένους σφίσι τὰς ἐπαγγελίας, οὐκ ἐξαπο-
στέλλειν ὡς αὐτούς· τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηκο-
13 λουθηκότα, τοῦτον ἐκπεπομφέναι. τέλος δ' οὖν ἀπα-
ξιώσαντες μὲν τὸν Ἄννωνα, διαπιστήσαντες δὲ τοῖς
κατὰ μέρος ἡγεμόσιν, ἐξοργισθέντες δὲ πρὸς τοὺς Tunete seditiosi
Καρχηδονίους, ὥρμησαν πρὸς τὴν πόλιν· καὶ κατε- castra
στρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκο- ponunt.
σι στάδια τῆς Καρχηδόνος, ἐπὶ τῷ καλουμένῳ Τύ-
νητι, πλείους ὄντες τῶν δισμυρίων.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τότε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐλάμ- LXVIII.
2 βανον τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν, ὅτ' ἦν οὐδὲν ὄφελος. με- Omnia pollicentur Pœni.
γάλα μὲν γὰρ ἥμαρτον, εἰς ἕνα τόπον ἀθροίσαντες
τοσοῦτο πλῆθος μισθοφόρων, ἔχοντες οὐδεμίαν ἐλπί-
δα πολεμικῆς χρείας ἐν ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσι·
3 τούτου δὲ μεῖζον ἔτι, προέμενοι τὰ τέκνα καὶ τὰς

 γυναῖ-

accedebat, quod exiſtimabant, feciſſe conſulto Carthaginienſes, ut conſcios duces operæ ipſis bello Siciliensi præclare nauatæ, & factarum pollicitationum auctores, ad ſe non mitterent; cum venire eum juſſiſſent, qui nulli rerum geſtarum interfuiſſet. Tandem quum *Hannonem* aſpernarentur, minoribus autem ducibus fidem non haberent; ira ſuccenſi adverſus Carthaginienſes, numero ſupra viginti millia, infeſti ad urbem feruntur, & ex intervallo ab ea paſſuum fere quindecim millium prope *Tunetem* caſtra ponunt.

68. Tunc demum Carthaginienſibus error ſuus ob oculos obverſari, cum nihil eos ſera pœnitentia juvabat. Graviter ſiquidem peccaverant, quod tantas conductitiorum auxiliorum copias unum in locum congregaſſent; qui præſertim in urbano milite, ſi quid bellici tumultus increpuiſſet, ſpem nullam repoſitam haberent: gravius adhuc, quod liberos, uxores, atque omnia impedimenta

A.V. 513. γυναῖκας, καὶ σὺν τούτοις τὰς ἀποσκευάς· οἷς ἐξῆν
Omnia pollicentur Pœni. ὁμήροις χρησαμένους, ἀσφαλέστερον μὲν αὐτοὺς βουλεύσασθαι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, εὐπειθεστέροις δ᾽ ἐκείνοις χρῆσθαι πρὸς τὸ παρακαλούμενον. οὐ μὴν, 4
ἀλλὰ καὶ, καταπλαγέντες τὴν στρατοπεδείαν, πᾶν ὑπέμενον, σπουδάζοντες ἐξιλάσασθαι τὴν ὀργὴν αὐτῶν· καὶ τάς τε τῶν ἐπιτηδείων ἀγορὰς ἐκπέμπον- 5
τες δαψιλεῖς, ἐπώλουν, καθὼς ἐκεῖνοι βούλοιντο καὶ τάττοιεν τὰς τιμάς· τῶν τε τῆς γερουσίας ἀεί τινας ἐξαπέστελλον πρέσβεις, ὑπισχνούμενοι ποιήσειν πᾶν ὅ τι ποτ᾽ ἂν αὐτοὺς ἀξιώσαιεν, εἰ κατὰ δύνα-
Majora ſemper poſtulant mercenarii. μιν. ἦν δὲ πολὺ τὸ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν παρὰ τοῖς 6
μισθοφόροις ἐπινοούμενον, ἅτε δὴ κατατεθαῤῥηκότων μὲν, καὶ συντεθεωρηκότων τὴν κατάπληξιν καὶ πτοίαν τῶν Καρχηδονίων· πεφρονηματισμένων δὲ, 7
καὶ πεπεισμένων διὰ τοὺς προγεγονότας αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ πρὸς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα κινδύνους, μὴ οἷον Καρχηδονίους ἀντοφθαλμῆσαί ποτ᾽ ἂν πρὸς αὐτοὺς

dimenta non detinuerant; quos ſi veluti obſides retinuiſſent, licuiſſet ipſis & tutius de eis quæ inciderent conſultare, & milites ad poſtulata omnia æquiores habere. Quidquid ſit, territi tum Carthaginienſes hoſtilium caſtrorum vicinia, leniendæ militum iræ cauſſa omnia perpeti; cum annona large ſubminiſtranda, quam illi pretiis ad libidinem impoſitis emebant; tum legatis e ſenatorum numero ſubinde mittendis, qui omnia impetraturos pollicerentur, quæ poſtulaſſent, fieri modo poſſent. At mercenarii novi aliquid in dies excogitare, quod prioribus poſtulatis adjicerent; ut pote, quos pavor & conſternatio, quam in Pœnis animadvertebant, faciebat audaciores. Nam & aliâs inflati erant, qui propter res in Sicilia geſtas cum Romanis legionibus perſuaſum haberent, nemini jam mortalium, nedum Cartha-

αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλὰ μηδὲ τῶν λοιπῶν ἀν- A.V. 513.
8 θρώπων μηδένα ῥᾳδίως. Διόπερ ἅμα τῷ συγχωρῆ- Majora semper
σαι τὰ περὶ τῶν ὀψωνίων αὐτοῖς τοὺς Καρχηδονίους, postulant mercena-
εὐθέως ἐπέβαινον, καὶ τῶν τεθνεώτων ἵππων ἀπῄ- rii.
9 τουν τὰς ἀξίας. προσδεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο, πά-
λιν τῆς προσοφειλομένης σιτομετρίας ἐκ πλείονος
χρόνου, τὴν μεγίστην γεγονυῖαν ἐν τῷ πολέμῳ τιμὴν,
10 ἔφασκον, αὐτοὺς δεῖν κομίζεσθαι. καθόλου δὲ ἀεί τι
καινὸν προσεξεύρισκον, εἰς ἀδύνατον ἐκβάλλοντες τὴν
διάλυσιν, διὰ τὸ πολλοὺς καχέκτας καὶ στασιώδεις
11 ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν. οὐ μὴν, ἀλλὰ πᾶν τὸ δυνατὸν
ὑπισχνουμένων τῶν Καρχηδονίων, κατένευσαν ἐπιτρέ-
ψειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἑνὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ
12 γεγονότων στρατηγῶν. πρὸς μὲν οὖν Ἀμίλκαν τὸν
Βάρκαν, μεθ᾽ οὗ συγκεκινδυνεύκεσαν ἐν τῇ Σικελίᾳ,
δυσχερῶς εἶχον· δοκοῦντες οὐχ ἥκιστα δι᾽ ἐκεῖνον
ὀλιγω-

LXVIII. 10. ἀεί τι καινὸν. *Sic correxit Casaub. præeunte Perrotto. Scripti omnes dant partim* ἔν τινι καινῶν, *partim* ἔν τινι καινὸν, *&* *ignorant* ἀεὶ. *Quare verior fortasse Scaligeri conjectura* ἕν τι καινὸν, *ni malueris* ἕν τι τῶν καινῶν.

Carthaginiensibus, satis fore animi ad standum contra ipsos in acie. Itaque, simulac de stipendiis concessissent Carthaginienses; pergere illi ulterius, & occisorum equorum pretia poscere. Hoc quoque ubi est admissum, rursus illi dicere, *pro frumento, quod a longo tempore deberetur, tantum pretium sibi solvi oportere, quanti plurimi tempore belli frumentum veniisset.* Omnino denique, quia multi inter eos erant perditi homines & seditiosi, novi semper aliquid adinveniebant, per conditiones quæ fieri non poterant, pacem impedientes. At nihilo minus Carthaginiensibus nullum onus, cui quidem pares forent, detrectantibus, exorari tandem se siverunt, ut arbitrio unius e ducibus, qui in Sicilia fuissent, controversia permitteretur. Sed in *Amilcarem* quidem *Barcam*, sub quo in Sicilia militaverant, infenso atque inimico erant animo; eo maxime auctore negligi

A.V. 513. ὀλιγωρεῖσθαι, τῷ μήτε πρεσβεύειν πρὸς αὐτοὺς, τήν
Gesconi res committitur. τε στρατηγίαν ἑκουσίως δοκεῖν ἀποτεθεῖσθαι. πρὸς 13
δὲ Γέσκωνα πάνυ διέκειντο φιλανθρώπως, ὃς ἐγεγό-
νει μὲν ἐν Σικελίᾳ στρατηγὸς, ἐπεποίητο δ' αὐτῶν
πρόνοιαν τὴν ἐνδεχομένην, ἔν τε τοῖς ἄλλοις, καὶ μά-
λιστα περὶ τὴν ἀνακομιδήν. διόπερ ἐπέτρεψαν τού-
τῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων.

LXIX. Ὃς παραγενόμενος κατὰ θάλατταν μετὰ τῶν
χρημάτων, καὶ προσπλεύσας πρὸς τὸν Τύνητα, τὸ
μὲν πρῶτον λαμβάνων τοὺς ἡγεμόνας, μετὰ δὲ ταῦ-
τα συναθροίζων κατὰ γένη τοὺς πολλούς· ἃ μὲν 2
ἐπετίμα περὶ τῶν γεγονότων, ἃ δὲ διδάσκειν ἐπει-
ρᾶτο περὶ τῶν παρόντων· τὸ δὲ πλεῖον, παρεκάλει
πρὸς τὸ μέλλον, ἀξιῶν αὐτοὺς, εὔνους ὑπάρχειν τοῖς
ἐξ ἀρχῆς μισθοδόταις. τέλος δὴ ὥρμησε πρὸς τὸ 3
διαλύειν τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, κατὰ
γένη ποιούμενος τὴν μισθοδοσίαν. Ἦν δέ τις Καμ- 4
πανὸς ηὐτομοληκὼς παρὰ τῶν Ῥωμαίων δοῦλος,
ἔχων

negligi se rati, qui neque ad ipsos legatus venisset, & imperium sua sponte videretur deposuisse. *Gesconi* vero, qui & dux in Sicilia fuerat, & cum aliâs, tum in reditu maxime, ipsorum commodis pro virili consuluerat, ex animo bene omnes volebant. Hunc igitur controversiarum suarum ferunt arbitrum.

69. *Gesco*, cum pecuniis mari profectus, ubi *Tunetem* appulit, cum ducibus primum colloquitur, deinde singulas quasque nationes congregari jubet. Ibi tum ille, partim eos ob incepta increpare, partim de præsenti rerum statu admonere; maxime vero hortari in posterum, rogareque, ut *a quibus tot antea stipendia accepissent, iis benevolentiam suam conservarent.* Tandem ad expungenda reliqua stipendiorum, militibus per nationes distributis, se accingit. Erat vero in exercitu *Spendius* quidam, genere *Campanus*, qui apud Roma-

ἔχων σωματικὴν δύναμιν καὶ τόλμαν ἐν τοῖς πολεμι- A.V. 513.
5κοῖς παράβολον, ὄνομα Σπένδιος. οὗτος, εὐλαβούμενος, μὴ παραγενόμενος αὐτὸν ὁ δεσπότης κομίσηται, καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους αἰκισθεὶς διαφθαρῇ, πᾶν ἐτόλμα καὶ λέγειν καὶ πράττειν, σπουδάζων διακόψαι τὰς διαλύσεις τὰς πρὸς Καρχηδο-
6νίους. ἅμα δὲ τούτῳ καὶ Λίβυς τις Μάθως, ὃς ἦν μὲν ἐλεύθερος, καὶ τῶν συνεστρατευμένων, πλεῖστα δὲ κεκινηκὼς κατὰ τὰς προειρημένας ταραχάς. ἀγωνιῶν οὖν, μὴ τίσῃ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν λοιπῶν δίκην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐγένετο γνώμης τοῖς περὶ τὸν
7Σπένδιον. καὶ λαμβάνων τοὺς Λίβυας, ὑπεδείκνυε, διότι, μετὰ τὸν ὀψωνιασμὸν χωρισθέντων τῶν ἄλλων γενῶν εἰς τὰς πατρίδας, ἀπερείσονται καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνων ὀργὴν εἰς αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ βουλήσονται, διὰ τῆς εἰς σφᾶς τιμωρίας, ἅπαντας κατα-
8πλήξασθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ. ταχὺ δὲ προσανασεισθέντες

Spendius & Mathos irritant commilitones.

Romanos servitutem serviens, ad Pœnos transfugerat; & corporis robore, & audaci in rebus bellicis temeritate pollens. Hic veritus, ne se herus fugitivum persequens reciperet, ac mox cruciatum necaret ex Romanorum legibus; dictis factisque omnia moliebatur, quo institutam cum Carthaginiensibus transactionem rumperet. Cum hoc & *Mathos* quidam *Afer* se conjunxerat, liber ille quidem homo, & qui cum ceteris meruerat: sed quod præteritarum turbarum præcipuus exstitisset incentor, timens ne pro ceteris etiam luenda sibi sit pœna, cum *Spendio* conspiravit. Itaque Afros seorsim appellans, persuadere eis aggreditur, *Carthaginienses, simulac receptis stipendiis in suam quisque patriam aliæ nationes discessissent, etiam illam quam adversus ceteros concepissent iram, in capita ipsorum esse effusuros; daturosque operam, ut eas ab ipsis pœnas exigerent, quæ universis Africæ populis terrorem essent incussuræ.* His sermo-

A.V. 513. θέντες οἱ πολλοὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις, καὶ λαμβανόμενοι βραχείας ἀφορμῆς, ἐκ τοῦ τὸν Γέσκωνα τὰ μὲν ὀψώνια διαλύειν, τὰς δὲ τιμὰς τοῦ τε σίτου καὶ τῶν ἵππων ὑπερτίθεσθαι, συνέτρεχον εὐθέως εἰς ἐκκλησίαν.

Spendius & Mathos.

Καὶ τοῦ μὲν Σπενδίου καὶ τοῦ Μάθω δια- 9
βαλλόντων καὶ κατηγορούντων τοῦ τε Γέσκωνος καὶ τῶν Καρχηδονίων, ἤκουον, καὶ προσεῖχον ἐπιμελῶς τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις.

Sæviunt in nolentes secum facere.

εἰ δέ τις ἕτερος προσπορευ- 10
θείη συμβουλεύσων, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο περιμείναντες ἕως τοῦ γνῶναι, πότερον ἀντερῶν ἢ συνηγορήσων πάρεστι τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον, παραχρῆμα βάλλοντες τοῖς λίθοις ἀπέκτεινον. καὶ πολλοὺς δὴ τῷ τοιούτῳ 11
τρόπῳ κατὰ τὰς συνδρομὰς, καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἰδιωτῶν, διέφθειρον. καὶ μόνον τὸ ῥῆμα τοῦτο 12
κοινῇ συνίεσαν, τὸ Βάλλε, διὰ τὸ συνεχῶς αὐτὸ πράττειν. μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐποίουν, ὁπότε μεθυσθέντες ἀπὸ τῶν ἀρίστων συνδράμοιεν. διόπερ ὅτε 13
τις

LXIX. 8. λαμβανόμενοι. λαβόμενοι *Casaub. ex Reg. B. C.* 10. περὶ τὸν *recte Casaub. Mendose libri omnes* παρὰ τὸν Σπ. Ibid. ἀπέκτεινον. *Alii* ἀπέκτενον.

sermonibus mox magis magisque irritati milites, levem occasionem arripientes, quod *Gesco* stipendia quidem solveret, verum & frumenti & equorum pretia in aliud tempus differret; in concionem, facto concursu, ire pergunt. Ac *Spendium* quidem & *Mathonem*, qui Gesconem & Carthaginienses in odium vocabant, attentis auribus animisque audiebant: sin accederet alius quis dandi consilii gratia, e vestigio, prius quam vel hoc etiam ipsum scirent, assentiendine animo an contradicendi Spendio advenisset, lapidibus obrutum occidebant. Atque adeo multos eo modo in istis concursibus & privatos & ordinum ductores peremerunt. Solumque erat verbum hoc, *Feri!* quod communiter intelligerent, quia assidue hoc faciebant: maxime autem, cum vino pleni mox a prandio concurrebant. Itaque simul
ut

τις ἄρξαιτο βάλλε λέγειν, οὕτως ἐγίγνετο παντα- A.V. 513.
χόθεν ἅμα καὶ ταχέως, ὥστε μὴ δύνασθαι διαφυ-
14 γεῖν τὸν ἅπαξ προσελθόντα. πλὴν οὐδενὸς ἔτι τολ- Duces rebellium
μῶντος συμβουλεύειν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, κατέ- Spendius
στησαν αὐτῶν στρατηγοὺς Μάθω καὶ Σπένδιον. & Mathos.

Ὁ δὲ Γέσκων ἑώρα μὲν τὴν ὅλην ἀκαταστασίαν LXX.
καὶ ταραχήν· περὶ πλείστου δὲ ποιούμενος τὸ τῇ Gesconem com-
πατρίδι συμφέρον, καὶ θεωρῶν, ὅτι, τούτων ἀποθη- prehendunt.
ριωθέντων, κινδυνεύουσι προφανῶς οἱ Καρχηδόνιοι
2 τοῖς ὅλοις πράγμασι· παρεβάλλετο, καὶ προσεκαρ-
τέρει, ποτὲ μὲν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἰς τὰς
χεῖρας λαμβάνων, ποτὲ δὲ κατὰ γένη συναθροίζων
3 καὶ παρακαλῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ τῶν Λιβύων οὐδέπω
κεκομισμένων τὰς σιταρχίας, οἰομένων δὲ δεῖν ἀπο-
δεδόσθαι σφίσι, καὶ προσιόντων θρασέως, βουλόμενος
ὁ Γέσκων ἐπιπλῆξαι τὴν προπέτειαν αὐτῶν, Μάθω
4 τὸν στρατηγὸν ἀπαιτεῖν ἐκέλευεν. οἱ δ' ἐπὶ τοσοῦτον
διωρ-

ut dixerat aliquis, *feri!* tam cito ab omni ſimul parte hoc fiebat, ut effugere, qui ſemel acceſſerat, nulla ratione poſſet. Nemine tandem eam ob cauſſam audente amplius ad dandum conſilium in medium prodire, *Matho* ac *Spendius* duces ſunt creati.

70. Non fugiebat quidem *Geſconem*, quanta perturbatio ac tumultus verſaretur in caſtris: ſed patriæ utilitatem in præcipua cura habens, qui prævideret, ſi ſævire iſti more ferarum cœpiſſent, in manifeſtiſſimum ſummæ rei periculum Carthaginienſes fore venturos: caput ſuum periculo objectans, ab incepto non deſiſtebat; modo præfectos ad ſe vocatos appellans, modo ſingulas nationes cogens, atque adhortans. Accidit vero, cum Afris ſtipendia nondum eſſent ſoluta, hique illa cum impetu & inſolentia depoſcerent, ut *Geſco*, temeritatem illorum caſtigare volens, ipſos *a Mathone duce ſuo ſtipendia petere* juberet.

A.V. 513. Gesconem comprehendunt.

διωργίσθησαν, ὥστ' οὐδὲ τὸν τυχόντα χρόνον ἀνα-
στροφὴν δόντες, ὥρμησαν τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ διαρ-
πάζειν τὰ πρόχειρα τῶν χρημάτων, μετὰ δὲ ταῦ-
τα συλλαμβάνειν τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐ-
τοῦ Καρχηδονίους. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ τὸν 5
Σπένδιον, ὑπολαμβάνοντες, τάχιστ' ἂν οὕτως ἐκ-
καυθῆναι τὸν πόλεμον, εἰ παράνομόν τι πράξειαν
καὶ παράσπονδον, συνήργουν ταῖς τῶν ὄχλων ἀπο-
νοίαις, καὶ τὴν μὲν ἀποσκευὴν τῶν Καρχηδονίων ἅμα
τοῖς χρήμασι διήρπαζον, τὸν δὲ Γέσκωνα καὶ τοὺς
σὺν αὐτῷ, δήσαντες ὑβριστικῶς, εἰς φυλακὴν παρε-
δίδοσαν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἐπολέμουν ἤδη φανερῶς πρὸς 6
τοὺς Καρχηδονίους, συνωμοσίας ἀσεβεῖς καὶ παρὰ
τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων ἔθη ποιησάμενοι. Ὁ μὲν 7
οὖν πρὸς τοὺς ξένους καὶ Λιβυκὸς ἐπικληθεὶς πόλε-
μος, διὰ ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν.
Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, συντελεσάμενοι τὰ προειρη- 8
μένα, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστελλον πρέσβεις ἐπὶ
τὰς

Bellum suscipiunt apertum. A.V. 514.

beret. Qua voce adeo sunt eorum animi irritati, ut, ne minima quidem mora interposita, in paratam eo loci pecuniam primo impetum facerent, mox vero & *Gesconem* & reliquos ejus comites Carthaginienses comprehenderent. Et *Mathos* ac *Spendius*, rati ita facillime accensum iri bellum, si contra jus atque fidem publicam aliquid patrassent, multitudinis perditam audaciam adjuvabant: igitur supellectilem Carthaginiensium una cum pecuniis diripiunt; & Gesconem ejusque comites, contumeliose vinctos, in carcerem condi imperant. Atque ita conjuratione impia & contra jus gentium inita, palam cum Carthaginiensibus bellum incipiunt. Hæ igitur sunt caussæ, hoc *principium Belli contra Mercenarios*, quod *Africum Bellum* dicitur. *Mathos*, his rebus gestis, ad Africæ urbes continuo legatos

A.V. 514.
Concitant Afros adversus Pœnos.

τὰς κατὰ τὴν Λιβύην πόλεις, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ συν-
9επιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντων σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἑτοίμως συνυπακουσάντων αὐτοῖς πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπόστασιν, καὶ τάς τε χορηγίας καὶ τὰς βοηθείας προθύμως ἐξαποστελλόντων, διελόντες σφᾶς, πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν, οἱ μὲν τὴν Ἰτύκην, οἱ δὲ τοὺς Ἱππακρίτας, διὰ τὸ ταύτας τὰς πόλεις μὴ βούλεσθαι μετασχεῖν αὐτοῖς τῆς ἀποστάσεως.

Vticam & Hipponem obsident.

LXXI.
Pœnorum res angustæ.

Καρχηδόνιοι δὲ τοὺς μὲν κατ' ἰδίαν βίους ἀεὶ διεξαγαγόντες ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων, τὰς δὲ κοινὰς παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀθροίζοντες ἐκ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην προσόδων, ἔτι δὲ πο-
2λεμεῖν εἰθισμένοι ξενικαῖς δυνάμεσι· τότε πάντων ἅμα τούτων οὐ μόνον ἐστερημένοι παραλόγως, ἀλλὰ καὶ καθ' αὑτῶν ὁρῶντες ἕκαστα τῶν προειρημένων ἐπιστρέφοντα, τελέως ἐν μεγάλῃ δυσθυμίᾳ καὶ δυσελ-

tos mittit; ut se in libertatem vindicarent, hortans; utque opem sibi ferrent, & in societatem consiliorum venirent, orans. Deinde, quum omnes prope Africæ populi ad rebellandum contra Carthaginienses promtos se ostenderent, & tam commeatus, quam auxilia undique submitterent; divisis copiis, alii *Vticam*, alii *Hipponem Diarrhytum*, quæ duo oppida rebellantibus se adjungere detrectaverant, obsidere aggrediuntur.

71. Carthaginienses, qui rem familiarem ex agrorum proventibus quærere semper consueverant, publicos vero apparatus & necessaria bello subsidia ex Africæ reditibus comparare; ad hæc, peregrino milite bellare soliti: tunc temporis, cum non solum hisce universis commodis simul privatos se inopinato viderent, verum etiam eadem omnia, quæ commemorata sunt, in suam perniciem esse conversa; tanta animorum anxietudine sunt affe-

A.V. 514. Pœnorum res anguſtæ.

δυσελπιστίᾳ καθέστασαν, ἅτε παρὰ τὴν προσδο-
κίαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀποβεβηκότων. τετρυ- 3
μένοι γὰρ ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ συνεχῶς,
ἤλπιζον, ἐπιτελεσθεισῶν τῶν διαλύσεων, ἀναπνοῆς
τινὸς τεύξεσθαι καὶ καταστάσεως εὐδοκουμένης. συν- 4
έβαινε δ' αὐτοῖς τἀναντία. μείζονος γὰρ ἐνίστατο
πολέμου καταρχὴ καὶ φοβερωτέρου. πρόσθεν μὲν 5
γὰρ ὑπὲρ Σικελίας ἠμφισβήτουν Ῥωμαίοις· τότε δὲ
περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ἔμελλον κινδυ-
νεύσειν, πόλεμον ἀναλαμβάνοντες ἐμφύλιον. πρὸς 6
δὲ τούτοις, οὐχ ὅπλων πλῆθος, οὐ ναυτικὴ δύναμις,
οὐ πλοίων κατασκευὴ παρ' αὐτοῖς ἦν, ὡς ἂν τοσαύ-
ταις ναυμαχίαις περιπεπτωκότων· καὶ μὴν οὐδὲ
χορηγιῶν διάθεσις, οὐδὲ φίλων οὐδὲ συμμάχων τῶν
βοηθησόντων ἔξωθεν ἐλπὶς, οὐδ' ἥτις οὖν, ὑπῆρχε.
διὸ καὶ τότε σαφῶς ἔγνωσαν, ἡλίκην ἔχει διαφορὰν 7
ξενικὸς καὶ διαπόντιος πόλεμος, ἐμφυλίου στάσεως
καὶ

affecti, ut rebus ſuis penitus diffiderent: adeo contra omnium opinionem hæc ipſis acciderant. Quippe, continuis in Sicilienſe bellum ſumtibus attriti, ubi pax ſemel conveniſſet, reſpiraturos ſeſe, & in aliquo tolerabili ſtatu ſe futuros, ſperaverant. Iam vero in contrarium hæc ipſis ſpes vertebat: majus enim ac periculoſius bellum erat, cujus tunc principium eruperat. Nam antea cum Romanis de Sicilia fuerat certamen: nunc civile bellum erat illis futurum, & de propria ſalute ac patria periclitandum. Ad hæc nulla arma, nullæ navales copiæ, nullius claſſis apparatus apud eos erant; ut qui tot navalibus præliis male pugnaſſent. Sed nec annonæ copia parata erat in horreis publicis, nec pecuniæ in ærario; neque externi auxilii ab amicis aut ſociis præſtandi vel tenuiſſima ſpes ſuppetebat. Tum itaque liquido cognoſcere Carthaginienſes, *bellum externum & transmarinum a civili ſeditione tumultuque quantum*

8καὶ ταραχῆς. οὐχ ἥκιστα δ᾽ αὐτοὶ σφίσι τῶν τοιού- A.V. 514.
των καὶ τηλικούτων κακῶν ἐγεγόνεισαν αἴτιοι.

Κατὰ γὰρ τὸν προγεγονότα πόλεμον εὐλόγους LXXII.
ἀφορμὰς ἔχειν ὑπολαμβάνοντες, πικρῶς ἐπεστά- Durum imperium
2τησαν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων· παραιρού- Pœnorum in
μενοι μὲν τῶν ἄλλων πάντων τῶν καρπῶν τοὺς ἡμί- subditos.
σεις· διπλασίους δὲ ταῖς πόλεσι τοὺς φόρους ἢ πρὶν
ἐπιτάττοντες· συγγνώμην δὲ τοῖς ἀπόροις ἢ συμπε-
ριφορὰν οὐδ᾽ ἥντινοῦν ἐπ᾽ οὐδενὶ τῶν πραττομένων
3διδόντες· θαυμάζοντες δὲ καὶ τιμῶντες τῶν στρα-
τηγῶν, οὐ τοὺς πράως καὶ φιλανθρώπως τῷ πλή-
θει χρωμένους, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῖς μὲν ἑτοιμάζοντας
πλείστας χορηγίας καὶ ἐπισκευὰς, τοῖς δὲ κατὰ
τὴν χώραν πικρότατα χρωμένους· ὧν εἷς ἦν Ἄννων.
4Τοιγαροῦν οἱ μὲν ἄνδρες οὐχ οἷον παρακλήσεως πρὸς

LXXII. 2. τῶν καρπῶν. *Abest artic. ab Aug. & Reg. A.* Ibid. δὲ ταῖς πόλεσι. δὲ ἐν ταῖς πόλεσι *edd. ex Bav.* 3. τῶν στρατηγῶν. *Ex conject. ejeci particulam* τε, *quam vulgo omnes interserunt post* τῶν, *quæ, si vera est, indicabit, aliud intercidisse nomen.* Ibid. πικρότατα. πικρώτατα *Aug. Reg. A.*

tum differat. Erant vero ipsi cumprimis horumce tot tantorumque malorum sibi auctores.

72. Etenim superiore bello quum satis justam sibi viderentur caussam nacti, crudeliter imperaverant Africæ populis: a ceteris omnibus dimidiam partem annuorum proventuum exigentes; urbium vero incolas alterum tantum tributi nomine pendere cogentes, quantum ante bellum pependerant; tum in exigendo nullam egenis veniam aut gratiam, ne minimam quidem, ulla in re concedentes; denique præsides provinciarum eos maxime mirantes, & in pretio habentes, non qui benignitate & humanitate in subditos uterentur, sed qui civitati plurimos reditus plurimaque subsidia pararent, homines vero agrestes ac rusticos acerbissime tractarent: quorum unus fuerat *Hanno.* Quapropter *Afri,* non dicam

A.V. 514. τὴν ἀπόστασιν, ἀλλ᾽ ἀγγέλου μόνον, ἐδεήθησαν·

Fœminæ cum viris rebellioni favent.

αἱ δὲ γυναῖκες, αἱ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀπαγομένους 5
περιορῶσαι τοὺς σφετέρους ἄνδρας καὶ γονεῖς πρὸς
τὰς εἰσφοράς, τότε συνομνύουσαι κατὰ πόλεις, ἐφ᾽
ᾧ μηδὲν κρύψειν τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς, ἀφαιρού-
μεναι τὸν κόσμον εἰσέφερον ἀπροφασίστως εἰς τοὺς
ὀψωνιασμούς. καὶ τοιαύτην παρεσκεύασαν εὐπορίαν 6
τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ὥστε μὴ μόνον
διαλῦσαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων τοῖς μι-
σθοφόροις κατὰ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ἐποιήσαντο
πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συνεχὲς
εὐπορῆσαι χορηγίας. Οὕτως οὐδέ ποτε δεῖ πρὸς τὸ 7
παρὸν μόνον, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέ-
πειν ἀεὶ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους.

LXXIII. Pœnorum apparatus.

Οὐ μήν, ἀλλά, καίπερ ἐν τοιούτοις κακοῖς ὄντες οἱ Καρχηδόνιοι, προστησάμενοι τὸν Ἄννωνα στρατηγόν, διὰ τὸ δοκεῖν τοῦτον καὶ πρότερον αὐτοῖς τὰ κατὰ

6. κατὰ τὰς ἐπαγγελ. καὶ τὰς ἐπαγγ. *Bav. absque præpoſ.* 7. ἀποβλέπειν ἀεὶ. *Sic cum Reisk. correxi. Vulgo omnes* ἀποβλέπειν δεῖ.

hortatu, ſed vix nuntio opus habebant ad rebellandum. Quin etiam mulieres, quæ antea perſæpe maritos parentesque ſuos ab exactoribus tributorum in carcerem duci paſſæ erant, tunc in ſuis quæque civitatibus inter ſe conjuratæ, nihil rerum ſuarum ſe occultaturas; detractum ſibi mundum absque ulla tergiverſatione in ſtipendium militi conferebant. Moxque tanta pecuniæ vi *Matho* & *Spendius* abundarunt, ut non ſolum reliqua ſtipendiorum mercenariis exſolverent, quæ fuerat ab initio pacta ipſis rebellionis merces, ſed etiam ad reliqua incepta ſumtus large ſuppeteret. Adeo, ſi quis rectam conſiliorum inire viam cupit, non ſolum præſentis, ſed etiam futuri ſemper habenda ei ratio eſt.

73. At Carthaginienſes, quantumvis preſſi malis, belli ducatu *Hannoni* delato, cujus opera jam ante in ſubigenda parte

κατὰ τὴν Ἑκατοντάπυλον τῆς Λιβύης καταστρέ- A.V. 514. Pœnorum apparatus.
ψασθαι, συνήθροιζον μὲν μισθοφόρους, καθώπλιζον
2 δὲ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις τῶν πολιτῶν· ἐγύμναζον δὲ
καὶ συνέταττον τοὺς πολιτικοὺς ἵππους· παρεσκεύαζον δὲ καὶ τὰ περιλιπῆ τῶν πλοίων, τριήρεις, καὶ πεντηκοντόρους, καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀκατίων.
3 Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, παραγενομένων αὐτοῖς εἰς Hippo & Vtica obsessæ a rebellibus.
ἑπτὰ μυριάδας Λιβύων, ἐπιδιελόντες τούτους, ἀσφαλῶς ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας· βεβαίως δὲ τὴν ἐν τῷ Τύνητι στρατοπεδείαν κατεῖχον· ἀποκεκλείκεσαν δὲ τοὺς Καρχηδονίους
4 ἁπάσης τῆς ἐκτὸς Λιβύης. Ἡ γὰρ Καρχηδὼν αὐ- Carthaginis situs.
τὴ μὲν ἐν κόλπῳ κεῖται, προτείνουσα καὶ χεῤῥονησίζουσα τῇ θέσει, τὸ μὲν τῇ θαλάττῃ, τὸ δέ τι καὶ
5 λίμνῃ περιεχομένη κατὰ τὸ πλεῖστον. ὁ δὲ συνάπτων ἰσθμὸς αὐτὴν τῇ Λιβύῃ, τὸ πλάτος ὡς εἴκοσι καὶ πέντε σταδίων ἐστί. τούτου δ᾽ ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς

 τὸ

LXXIII. 4. *αὐτὴ ex emend. Reiskii dedi pro vulgato αὕτη. Mox χεῤῥονησίζουσα cum Vrsino correxit Casaub. Mendose mssti χεῤῥονησιτοῦσα.* Ibid. *μὲν τῇ θαλάττῃ. μέν τι θαλ. Aug. Reg. A.*

parte Libyæ circa *Hecatompylum* fuerant usi, mercenarios undique cogere, cives armare qui ætate essent militari, equites urbanos centuriare & exercere; navium denique quidquid supererat, triremes, actuarias, & acatiorum maxima quæque, instruere. Interea *Matho* & *Spendius*, postquam LXX jam Africanorum millia ad eos convenissent, partiti copias, *Vticam* & *Hipponem* tuti ab hoste obsidebant: & posita *Tunete* castra adversus omnia pericula firmata servabant; Carthaginiensibus ab universa exteriore Africa exclusis. Vrbs namque ipsa *Carthago* in sinu maris sita, e medio sinu ad peninsulæ formam prominet; hinc mari, inde lacu, maxima sui parte cincta. Isthmus, quo Africæ jungitur, patet in latitudinem millia passuum tria. In hujus altero latere, quod

A.V. 514. Vtica. τὸ πέλαγος νεύοντος μέρους, οὐ μακρὰν ἡ τῶν Ἰτυκαίων κεῖται πόλις· ἐπὶ δὲ θατέρου, παρὰ τὴν λίμνην, ὁ Τύνης. Tunes. ἐφ᾽ ὧν ἑκατέρων τότε στρατοπεδεύ- 6
σαντες οἱ μισθοφόροι, καὶ διακλείσαντες ἀπὸ τῆς χώρας τοὺς Καρχηδονίους, λοιπὸν ἐπεβούλευον αὐτῇ τῇ πόλει· καὶ ποτὲ μὲν ἡμέρας, ποτὲ δὲ καὶ νύ- 7
κτωρ παραγιγνόμενοι πρὸς τὸ τεῖχος, εἰς φόβους καὶ θορύβους ὁλοσχερεῖς ἐνέβαλλον τοὺς ἔνδον.

LXXIV. Hanno imperite rem gerit. Ἄννων δὲ περὶ μὲν τὰς παρασκευὰς ἐνδεχομένως ἐγίγνετο· καὶ γὰρ ἦν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὐφυής· ἐξορμήσας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἕτερος ἦν· 2
καὶ γὰρ τοῖς καιροῖς ἀστόχως ἐχρῆτο, καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἀπείρως καὶ νωθρῶς. Διὸ καὶ τὸ μὲν 3
πρῶτον εἰς Ἰτύκην παραβοηθήσας τοῖς πολιορκουμένοις, καὶ καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους τῷ πλήθει τῶν θηρίων· εἶχε γὰρ οὐκ ἐλάττους ἑκατὸν ἐλεφάντων· καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν προτερήματος ἀρχὴν

7. *παραγιγνόμεν.* *παραγενομ.* *Aug. Reg. A.* *Et mox τοὺς ἄνδρας iidem, pro τοὺς ..δον.*

quod vergit ad mare, fita eft *Vtica*, modico ab urbe intervallo; in altero, fecundum lacum, eft *Tunes*. Ad quæ duo loca quum mercenarii caftra tunc admoviffent, & Carthaginienfes a cetera regione exclufiffent; ipfi jam Carthagini imminebant: ac modo interdiu, modo noctu, ad muros ipfos accedentes, metu ac trepidatione maxima intus omnia mifcebant.

74. *Hanno* autem, in apparatibus quidem conquirendis, nihil quod fieri poffet prætermittebat: erat enim ad eam rem ingeniofus. Sed quoties cum exercitu in hoftem ibat, alium diceres: qui quidem oblatis occafionibus uti nefciebat, & imperite atque ignave omnia adminiftrabat. Quum igitur prima expeditione obfeffis *Vticenfibus* fuppetias veniffet, ac multitudine elephantorum, quos habuit non pauciores centum, hofti pavorem injeciffet, moxque univerfæ

ἀρχὴν ὁλοσχεροῦς, οὕτως ἐχρήσατο κακῶς, ὥστε A.V. 514. Hanno ad Vticam imperite rem gerit.
κινδυνεῦσαι προσαπολέσαι καὶ τοὺς πολιορκουμένους.
4 κομίσας γὰρ ἐκ τῆς πόλεως τοὺς καταπέλτας καὶ
τὰ βέλη, καὶ συλλήβδην ἁπάσας τὰς πρὸς τὴν πο-
λιορκίαν παρασκευὰς, καὶ στρατοπεδεύσας πρὸ τῆς
πόλεως, ἐνεχείρησε προσβάλλειν πρὸς τὸν τῶν ὑπεν-
5 αντίων χάρακα. τῶν δὲ θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν
παρεμβολὴν, οὐ δυνάμενοι τὸ βάρος οὐδὲ τὴν ἔφο-
δον οἱ πολέμιοι ὑπομεῖναι, πάντες ἐξέπεσον ἐκ τῆς
6 στρατοπεδείας. καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἀπέθανον,
τρωθέντες ὑπὸ τῶν θηρίων· τὸ δὲ διασωζόμενον μέ-
ρος πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν καὶ σύμφυτον ἔμενε,
πιστεῦον ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ἀσφαλείαις.
7 Ὁ δ' Ἄννων, εἰθισμένος Νομάσι καὶ Λίβυσι πολε-
μεῖν, οἵτινες, ὅταν ἅπαξ ἐγκλίνωσι, ποιοῦνται τὴν
φυγὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ τρεῖς ἐκτοπίζοντες αὐ-
τούς· ὑπολαβὼν καὶ τότε, πέρας ἔχειν τοὺς πολε-
μίους,

LXXIV. 4. πρὸ τῆς πόλεως. πρὸς τῇ πόλει Edd. ex Bav. 7. τοὺς πολεμίους. Forſ. τὸν πόλεμον. Reisk.

verſæ victoriæ principium eſſet adeptus; adeo male ſe geſſit, ut præter exercitum, ipſos inſuper Vticenſes propemodum perdiderit. Catapultis namque & telis & omnino omni apparatu, qui ad oppugnandum pertinet, *Vtica* efferri juſſis, caſtrisque ante oppidum locatis, vallum hoſtium adoriri cœpit. Et quum beſtiæ in eorum caſtra irrupiſſent, hoſtes violentam impreſſionem illarum non ſuſtinentes, e caſtris omnes ſe proripuerunt. Ac multi quidem ex iis, ab elephantis vulnerati, perierunt: qui autem evaſerunt, ad proximum collem munitum & arboribus conſitum ſubſtiterunt, rati ipſa natura loci ſe tutos fore. *Hanno*, bellare contra Numidas & Afros antea ſolitus, qui, inclinata ſemel acie, fugam ita arripiunt, ut bidui vel tridui viam recedant: exiſtimans tunc quoque, omnino jam debellatum eſſe, hoſtemque penitus

A.V. 514. Hanno ad Vticam imperite rem gerit.

μίους, καὶ νενικηκέναι τοῖς ὅλοις· τῶν μὲν στρατιω- 8
τῶν ὠλιγώρησε, καὶ καθόλου τῆς παρεμβολῆς, αὐ-
τὸς δ᾽ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐγίγνετο περὶ τὴν
τοῦ σώματος θεραπείαν. Οἱ δὲ συμπεφευγότες 9
τῶν μισθοφόρων εἰς τὸν λόφον, σύντροφοι μὲν γεγο-
νότες τῆς Βάρκα τόλμης· συνήθεις δ᾽ ἐκ τῶν κατὰ
Σικελίαν ἀγώνων, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτὲ
μὲν ὑποχωρεῖν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐγχει-
ρεῖν τοῖς πολεμίοις· καὶ τότε συνιδόντες τὸν μὲν 10
στρατηγὸν ἀπηλλαγμένον εἰς τὴν πόλιν, τοὺς δὲ
πολλοὺς διὰ τὸ προτέρημα ῥαθυμοῦντας καὶ διαρ-
ρέοντας ἐκ τῆς στρατοπεδείας· συστραφέντες ἐπι- 11
τίθενται τῷ χάρακι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέ-
κτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν φυγεῖν αἰσχρῶς
ὑπὸ τὰ τείχη καὶ τὰς πύλας. ἐκυρίευσαν δὲ τῆς 12
ἀποσκευῆς ἁπάσης, καὶ τῆς τῶν πολιορκουμένων
παρασκευῆς· ἣν Ἄννων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκκομίσας
ἐκ τῆς πόλεως, ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριον.

Οὐ

8. στρατιωτῶν. στρατιῶν *Reg. A.* στρατειῶν *Aug.* 10. συνιδόντες. συνειδότες *Bav.*

penitus profligatum; & milites & caſtra in totum neglexit; atque ipſe urbem ingreſſus, corpori curando operam dedit. Mercenarii vero qui in collem fugerant, aſſueti longo militiæ uſu audaciæ *Barcæ;* quibus præterea familiare erat ex rebus in Sicilia geſtis, perſæpe eodem die modo hoſti cedere, modo converſione facta eundem invadere: videntes tunc, ducem in oppidum conceſſiſſe, milites propter victoriam agere negligentius, & ex caſtris dilabi; in globos collecti vallum adoriuntur, &, multis hoſtium occiſis, reliquos ad portas ac muros turpiter fugere compellunt. Potitique ſunt omnibus impedimentis, & obſeſſorum adparatu; quem quum *Hanno* cum ceteris rebus ex oppido exportari juſſiſſet, effecit ut in poteſtatem adverſariorum veniret. Neque hoc

ſolum

13 Οὐ μόνον δὲ περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν οὕτως ἀνεστράφη νωθρῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας περὶ τὴν καλουμένην Γόρζαν ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτῷ τῶν πολεμίων, λαβὼν καιρούς, δὶς μὲν ἐκ παρατά-
14 ξεως εἰς τὸ νικᾶν, δὶς δ' ἐξ ἐπιθέσεως· ὅτε μὲν στρατοπεδευόντων σύνεγγυς αὐτῷ τῶν ὑπεναντίων, ἀμφοτέρους δοκεῖ τούτους εἰκῇ καὶ παραλόγως προέσθαι.

A.V. 514. Rursus ad Gorzam.

Διόπερ οἱ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς χειρίζοντα τὰς πράξεις, Ἀμίλκαν τὸν ἐπικαλούμε-
2 νον Βάρκαν αὖθις προεστήσαντο. καὶ τοῦτον ἐξέπεμπον εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον στρατηγόν, δόντες ἑβδομήκοντα μὲν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἐπισυνηγμένους τῶν μισθοφόρων, καὶ τοὺς ηὐτομοληκότας ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζούς, ὥστε τοὺς σύμπαντας ἐς μυρίους
3 ὑπάρχειν. ὃς κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἔξοδον κα-

LXXV. Amilcar Barca. A.V.515.

14. *Duo verba* ὅτε μὲν *temere Casaub. in* ἅτε καὶ *mutavit.*

solum tempore ignave se *Hanno* gessit; sed rursus pariter paucos post dies, cum apud oppidum *Gorzam* castra ei opposita haberent hostes, & plures ei offerrentur rei bene gerendæ (bis justo prælio, bis subita invasione) occasiones: nam & tunc, quamvis in propinquo essent hostium castra, utramque opportunitatem frustra per imprudentiam passus est perire.

75. Itaque Carthaginienses, male res geri ab illo conspicati, *Amilcarem Barcam* exercitui denuo præficiunt. Eum igitur ad hoc bellum mittunt, traditis elephantis LXX, & quotquot præterea cogi poterant mercenariis, cum iis qui transitum ab hoste fecerant, urbanorum item equitum peditumque manu, ut universus copiarum numerus ad decem millia esset. Et *Barca* quidem

A.V. 515.

Amilcar Barca Vticam obſidione liberat.

ταπληξάμενος τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιβολῆς, ἥττησε
μὲν τὰς ψυχὰς τῶν ὑπεναντίων, ἔλυσε δὲ τὴν τῆς
Ἰτύκης πολιορκίαν· ἐφάνη δ' ἄξιος τῶν προγεγονό-
των ἔργων, καὶ τῆς παρὰ τῷ πλήθει προσδοκίας.
Τὸ δὲ πραχθὲν ἦν ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὴν χρείαν ταύ- 4
την τοιοῦτον. τῶν γεωλόφων, τῶν ἐπιζευγνύντων τὸν
αὐχένα τὸν συνάπτοντα τὴν Καρχηδόνα πρὸς τὴν
Λιβύην, ὄντων δυσβάτων, καὶ χειροποιήτους ἐχόν-
των διεκβολὰς ἐπὶ τὴν χώραν· συνέβαινε τοὺς περὶ
τὸν Μάθω πάντας τοὺς διὰ τῶν προειρημένων λό-
φων εὐκαίρως κειμένους τόπους φυλακαῖς διειληφέ-

Bacara fluvium vado trajicit.

ναι· πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ προσαγορευομένου Βακά- 5
ρα ποταμοῦ διείργοντος κατά τινας τόπους παρα-
πλησίως τὴν ἐπὶ τὴν χώραν τοῖς ἐκ τῆς πόλεως
ἔξοδον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος ἀβάτου
κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπάρχοντος, μιᾶς δ' οὔσης ἐπ'
αὐτῷ γεφύρας, καὶ ταύτην τηρεῖν τὴν δίοδον ἀσφα-
λῶς,

LXXV. 5. Βακάρα. *Sic correxi. Vulgo* Μάκαρος *cum Bav. Aug. Reg. A.* Μακάρα *cod. Vrbin.* Μάκαρα *Vat. Flor. Reg. B.C.* Βουκάρα *Suidas.*

dem primo ſtatim egreſſu hoſtes ex inopinato adortus, tantum illis pavoris injecit, ut animis collapſi, *Vticæ* obſidione deſiſterent: atque ipſe gloria anteactarum rerum dignus videretur, & ea exſpectatione quam apud omnes concitaverat. Series eorum, quæ hac expeditione geſſit, hæc eſt. Cervix illa, quæ Africæ Carthaginem jungit, præcingitur collibus arduis atque difficilibus, in quibus arte munitæ ſunt viæ, per quas in regionem patet tranſitus. Tunc autem *Matho* omnia bello opportuna loca in illis collibus firmata præſidiis interceperat. Ad hæc, quum locis nonnullis *Bacara* fluvius ſimiliter tranſitum impediat iis, qui Carthagine profecti in regionem tendunt, ac propter aquarum copiam vado ut plurimum tranſiri nequeat; *Matho* pontem ei amni impoſitum, qui eſt unicus, magna diligentia tuebatur, oppido etiam

6 λῶς, πόλιν ἐπ' αὐτῆς ᾠκοδομηκότας. ἐξ ὧν συνέβαι- A.V. 515.
νε, τοὺς Καρχηδονίους, μὴ οἷον στρατοπέδῳ τῆς χώ- Bacara fluvium
ρας ἐπιβαίνειν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κατ' ἰδίαν θέλοντας vado trajicit.
διαπεσεῖν, ῥᾳδίως ἂν δύνασθαι λαθεῖν τοὺς ὑπεναν-
7 τίους. εἰς ἃ βλέπων Ἀμίλκας, καὶ παντὸς πράγμα-
τος καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνων, διὰ τὸ δυσχερη-
8 στεῖν περὶ τὴν ἔξοδον, διενοήθη τι τοιοῦτον. Τοῦ
προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκ-
βολὴν συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις
ἀποθινούμενον τὸ στόμα, καὶ τεναγώδη γιγνομένην
τὴν παρ' αὐτῷ τῷ στόματι πάροδον· ποιήσας εὐ-
τρεπῆ τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ
κρύπτων ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιβολὴν, ἐτήρει τὸ προειρη-
9 μένον σύμπτωμα. παραπεσόντος δὲ τοῦ καιροῦ,
νυκτὸς ἐξορμήσας ἔλαθε πάντας ἅμα τῷ φωτὶ τὸν
10 προειρημένον τόπον διαβιβάσας τὴν δύναμιν. παρα- Custodes pontis a tergo adoritur.
δόξου δὲ τοῦ πράγματος φανέντος καὶ τοῖς ἐν τῇ
πόλει καὶ τοῖς ὑπεναντίοις, ὁ μὲν Ἀμίλκας προῆγε
διὰ

etiam ad illum exstructo. Quo fiebat, ut non solum exercitus in regionem ducere Carthaginienses non possent, sed ut ne singuli quidem hostem effugerent, qui transire conarentur. Hæc *Amilcar* intuens, ad omnes & rerum & temporum occasiones semper intentus, quia educere exercitum non poterat, hujusmodi consilium excogitavit. Observaverat, circa exitum fluminis ejus in mare, quo tempore certi quidam venti obtinent, sabulo oppleri ostium; atque ita vadosum quemdam transitum prope ipsum ostium patefieri. Igitur exercitu ad profectionem parato, nemine consilii conscio, exspectabat dum id fieret de quo diximus. Vbi tempus advenit, noctu eductis copiis, luce prima, prius quam animadvertisset quisquam, universas trajecit. Mirari ergo factum, quod fieri posse non putabant, & qui in urbe erant, & hostes. Interea per patentes campos

A.V.515. διὰ τοῦ πεδίου, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τοὺς τὴν γέφυραν φυλάττοντας.

LXXVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον, συνέντες τὸ γεγονὸς, ἀπήντων εἰς τὸ πεδίον· καὶ παρεβοήθουν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἐκ τῆς περὶ τὴν γέφυραν πόλεως ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων, οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἰτύκης ὑπὲρ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους. ἐπεὶ δ' εἰς συνάπτον 2 ἧκον ἀλλήλοις, νομίσαντες ἐν μέσῳ τοὺς Καρχηδονίους ἀπειληφέναι, σπουδῇ παρηγγύων ἅμα παρακαλοῦντες σφᾶς αὐτοὺς, καὶ συνῆπτον τοῖς πολεμίοις. Ὁ δ' Ἀμίλκας ἦγε μὲν τὴν πορείαν, πρώ- 3 τους ἔχων τοὺς ἐλέφαντας, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους, τελευταῖα δὲ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. κατιδὼν δὲ προχειρότερον ἐπιφερομένους 4 τοὺς ὑπεναντίους, ἀναστρέφειν παρήγγειλε πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ. καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας 5 ἀναστρέψαντας, σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐκέλευσε· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντας,

LXXVI. 2. εἰς συνάπτον. εἰς τὸ συνάπτειν edd. ex Bav.

pos progrediebatur *Amilcar*, itinere versus pontis custodes instituto.

76. At *Spendius*, re cognita, obviam Amilcari in planitiem procedit: & ad mutuum sibi auxilium ferendum, cum illi ex urbe ad pontem sita, decem millibus non pauciores, tum hi ab Vtica, supra XV hominum millia, properabant. Qui ubi invicem appropinquassent, rati Pœnos in medio deprehensos teneri, sedulo alii aliis dare mandata, invicem se adhortari, hostem aggredi. Pergebat contra *Amilcar* agmen ducere: præcedebant elephanti; sequebantur equites cum levi armatura; agmen scutati claudebant. Is ut videt hostem in suos ferri inconsultius, verti aciem totam imperat. Igitur qui in primo agmine erant, hos flectere se, ac retro propere ire jubet; eos vero qui in extremo agmine prius erant, facta

χοντας, ἐξ ἐπιστροφῆς περισπῶν, ἐξέταττε πρὸς A.V. 515.
6 τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. Οἱ δὲ Λίβυες καὶ Profligat rebelles
μισθοφόροι, νομίσαντες αὐτοὺς καταπεπληγμένους Amilcar.
φυγεῖν, λύσαντες τὴν τάξιν, ἐπέκειντο, καὶ συνῆ-
7 πτον εἰς τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως. ἅμα δὲ τῷ τοὺς
ἱππεῖς, συνεγγίσαντας τοῖς παρατεταγμένοις, ἐκ
μεταβολῆς ὑποστῆναι, τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἐπά-
γειν, ἐκπλαγεῖς γιγνόμενοι διὰ τὸ παράδοξον οἱ Λί-
βυες, ἐγκλίναντες εὐθέως ἔφευγον, ὡς ἂν εἰκῇ καὶ
8 σποράδην ἐπικείμενοι. λοιπὸν, οἱ μὲν τοῖς κατόπιν
ἐπιφερομένοις περιπίπτοντες, ἐσφάλλοντο, καὶ διέ-
φθειρον αὐτούς τε καὶ τοὺς οἰκείους· οἱ δὲ πλείους
συνεπατήθησαν, ἐκ χειρὸς τῶν ἱππέων ἐπικειμένων
9 αὐτοῖς καὶ τῶν θηρίων. ἀπώλοντο μὲν οὖν εἰς ἑξα-
κισχιλίους τῶν Λιβύων καὶ τῶν ξένων, ἑάλωσαν δὲ
περὶ δισχιλίους· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον, οἱ μὲν εἰς
τὴν πρὸς τῇ γεφύρᾳ πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ
Ἰτύκῃ

7. *γιγνόμενοι. γενόμενοι ms. Flor. & Suidas.* Ibid. *ἐγκλίναντες. ἐκκλίναντες Suid. & puto cod. Vrbin.* 8. *περιπίπτοντες. ἐπιπίπτοντες edd. ex Bav.*

cta converſione circumducens, in aciem inſtructos hoſtibus opponit. Afri & mercenarii, fugere Carthaginienſes ex pavore rati, ſolutis ordinibus eos invadunt, ac manu pugnam valide capeſſunt. Quum vero equites, poſtquam ad illos qui in aciem inſtructi erant pervenerunt, converſis equis ſubſiſterent, & reliqua acies in hoſtem ire pergeret; tum quidem Afri, novitate rei perculſi, cum temere ac ſparſim illos eſſent perſecuti, e veſtigio ipſi in fugam ſunt converſi. Horum deinde alii, quum in ſuos a tergo ſequentes incidiſſent, corruebant, & ſibi ſuiſque perniciem afferebant: alii, & quidem plerique omnes, equitibus atque elephantis terga prementibus, permixtim ſunt conculcati. Periere igitur ex Afris & mercenariis ad ſex millia; capti ſunt ad duo millia: reliqui partim in urbem ponti adjacentem,

A.V. 515. Profligat rebelles Amilcar.

Ἰτύκῃ παρεμβολήν. Ἀμίλκας δὲ, ποιήσας τὸ προτέρημα τὸν προειρημένον τρόπον, εἵπετο κατὰ πόδας τοῖς πολεμίοις· καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς γεφύρας πόλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχε, προεμένων καὶ φευγόντων εἰς τὸν Τύνητα τῶν ἐν αὐτῇ πολεμίων· τὴν δὲ λοιπὴν χώραν, ἐπιπορευόμενος, τὰς μὲν προσήγετο, πλείστας δὲ κατὰ κράτος ἐξῄρει. 10 11 τοῖς δὲ Καρχηδονίοις βραχύ τι θάρσους ἐνειργάσατο καὶ τόλμης, ἐπὶ ποσὸν αὐτοὺς ἀπαλλάξας τῆς προγεγενημένης δυσελπιστίας.

LXXVII. Rursus Amilcarem premit Spendius.

Ὁ δὲ Μάθως αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν Ἱππακριτῶν πολιορκίας ἐπέμενε· τοῖς δὲ περὶ τὸν Αὐτάριτον, τὸν τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνα, καὶ Σπένδιον, ἔχεσθαι τῶν ὑπεναντίων συνεβούλευε· τὰ μὲν πεδία φεύγοντας, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ὑπεναντίοις ἱππέων καὶ θηρίων, ταῖς δὲ ὑπωρείαις ἀντιπαράγοντας καὶ συνεπιτιθεμένους κατὰ τὰς ὑποπιπτούσας

tem, partim in castra ante *Vticam* posita, fugere. Parta hoc modo victoria, fugientes e vestigio persecutus *Amilcar*, proximam ponti urbem primo impetu cepit, profugientibus Afris, & *Tunetem* se recipientibus: regionem vero reliquam incursans, alia oppida ad deditionem coëgit, alia vi expugnavit. Atque ita Carthaginienses, qui paullo ante de suis rebus plane desperaverant, metu nonnihil levatos, aliquanto audentiores reddidit.

77. *Matho* interim in *Hipponis* obsidione permanens, *Autarito* Gallorum duci, ac *Spendio*, auctor erat, ut ab hostibus ne longius recederent: sed ut campos evitantes, quod equitum elephantorumque copia Pœni valerent, secus montium radices exercitum ductantes, quantum inimici procederent, tantum ipsi progrederentur: & ubi difficultate aliqua impeditos

3πτούσας ἀεὶ δυσχερείας. ἅμα δὲ ταῖς ἐπινοίαις
ταύταις, καὶ πρὸς τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς Λίβυας
ἐξέπεμπε, δεόμενος βοηθεῖν σφίσι, καὶ μὴ κατα-
4προΐεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καιρούς. Ὁ δὲ
Σπένδιος, προσλαβὼν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀφ᾽ ἑκάστου
τῶν γενῶν τοὺς πάντας εἰς ἑξακισχιλίους, προῆγε,
ταῖς ὑπωρείαις ἀντιπαράγων τοῖς Καρχηδονίοις·
ἔχων, ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς μετ᾽ Αὐτα-
5ρίτου Γαλάτας, ὄντας εἰς δισχιλίους. τὸ γὰρ λοι-
πὸν μέρος αὐτῶν τοῦ κατ᾽ ἀρχὰς συστήματος ηὐτο-
μολήκει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἔρυ-
6κα στρατοπεδείαις. Τοῦ δ᾽ Ἀμίλκου παρεμβεβλη-
κότος ἔν τινι πεδίῳ πανταχόθεν ὄρεσι περιεχομένῳ,
συνέβη τὰς παρὰ τῶν Νομάδων καὶ Λιβύων βοη-
θείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνάψαι τοῖς περὶ τὸν
7Σπένδιον. γενομένης δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τῆς μὲν
τῶν Λιβύων ἐπιστρατοπεδείας αἰφνιδίου καὶ κατὰ
πρόσωπον, τῆς δὲ τῶν Νομάδων ἀπ᾽ οὐρᾶς, τῆς δὲ
περὶ

A.V. 515. Amilcarem premit Spendius.

Autaritus Gallus & Afri Numidæque cum Spendio.

peditos ſenſiſſent, impetum in eos facerent. Simul cum his conſiliis, ad Numidas & Afros mittit, rogans ut auxilia ſubminiſtrent, & recuperandæ libertatis occaſionem ne omittant. *Spendius*, ex omnium nationum copiis, quæ Tunete erant, militum ad ſex millia ſeligit: iisque aſſumtis, quoquo irent Carthaginienſes, circa radices montium ſuos ex adverſo ducebat; etiam Gallicas *Autariti* copias, ad bis mille homines, ſecum trahens: nam ceteri Galli, qui initio ſub Autarito militaverant, quo tempore ad Erycem caſtra habebant, ad Romanos defecerant. Quum autem *Amilcar* in planitie quadam montibus undique cincta confediſſet, eodemque tempore Spendius Numidarum atque Afrorum auxilia accepiſſet; Afris a fronte caſtra repente ponentibus, a tergo Numi-

A.V. 515. περὶ τὸν Σπένδιον ἐκ πλαγίου, μεγάλην αὐτοῖς ἀπορίαν συνέβη περιστῆναι, καὶ δυσέκφευκτον.

LXXVIII. Narava Numida ad Amilcarem transit.

LXXVIII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ναραύας, ὃς ἦν μὲν
Νομὰς τῶν ἐνδοξοτάτων εἷς, ἦν δὲ καὶ πλήρης ὁρμῆς πολεμικῆς· οὗτος ἀεὶ μὲν οἰκείως διέκειτο πρὸς
τοὺς Καρχηδονίους, πατρικὴν ἔχων σύστασιν· τότε
δὲ μᾶλλον παρωρμήθη, διὰ τὴν Ἀμίλκου τοῦ στρατηγοῦ καταξίωσιν. διὸ καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ και- 2
ρὸν πρὸς ἔντευξιν αὐτῶν καὶ σύστασιν, ἧκε πρὸς τὴν
στρατοπεδείαν, ἔχων περὶ αὐτὸν Νομάδας εἰς ἑκατόν. καὶ συνεγγίσας τῷ χάρακι, τολμηρῶς ἔμενε, 3
κατασείων τῇ χειρί. τοῦ δ᾽ Ἀμίλκου θαυμάσαντος 4
τὴν ἐπιβολὴν, καὶ προπέμψαντός τινα τῶν ἱππέων,
εἰς λόγους ἔφη βούλεσθαι συνελθεῖν τῷ στρατηγῷ.
διαποροῦντος δ᾽ ἀκμὴν, καὶ διαπιστοῦντος τοῦ τῶν 5
Καρχηδονίων ἡγεμόνος, παραδοὺς ὁ Ναραύας τὸν
ἵππον καὶ τὰς λόγχας τοῖς μεθ᾽ ἑαυτοῦ, παρῆν
ἀνο-

LXXVIII. 1. Ναραύας ὃς ἦν. *Vulgo omnes h. l.* Ναραύασος ἦν. *Mallim* Ναραύας ἦν. Ibid. πολεμικῆς. βασιλικῆς *editi ante Casaub. cum Bav. Aug. Reg. A.* 2. πρὸς τὴν στρατοπ. εἰς τὴν στρατοπ. *Vat. Flor. Urb.*

Numidis, ad latus Spendio, in magnas angustias & prope ineluctabile periculum Carthaginienses devenerunt.

78. Per id tempus *Narava* quidam erat, genere *Numida*, inter suos nobilissimus, militari animo juvenis. Hic Pœnis jam ante faverat, propter eam notitiam quæ patri ipsius cum illis intercesserat: tunc vero Amilcaris ducis præstante gloria motus, magis adhuc in eadem mente est confirmatus. Itaque, ratus opportunum venisse tempus ejus conveniendi, & gratiæ conciliandæ, ad castra accedit, centum circiter Numidis comitatus. Iamque vallo proximus, subsistit intrepidus, manu mota dans signum. *Amilcar*, quid hic sibi vellet admirans, unum ex equitibus ad eum mittit: ille, *ducem convenire se velle*, dixit. Dum Pœnus cum maxime dubitat, verbis fidem non habens; *Narava* equum & hastas comitibus tradit, & ma-

6 ἄνοπλος εὐθαρσῶς εἰς τὴν παρεμβολήν. οἱ δὲ τὰ μὲν ἐθαύμαζον, τὰ δὲ κατεπλήττοντο τὴν τόλμαν· ὅμως δὲ προσεδέξαντο, καὶ συνῆλθον εἰς τὰς χεῖρας. 7 Ὁ δὲ, παραγενόμενος εἰς λόγους, ἔφη, πᾶσι μὲν Καρχηδονίοις εὐνοεῖν, μάλιστα δ' ἐπιθυμεῖν Βάρκα γενέσθαι φίλος· διὸ καὶ νῦν παρεῖναι συσταθησόμενος αὐτῷ, καὶ κοινωνήσων ἀδόλως παντὸς ἔργου καὶ 8 πάσης ἐπιβολῆς. Ἀμίλκας δὲ, ταῦτα ἀκούσας, οὕτως ἥσθη μεγάλως, ἐπί τε τῷ κατὰ τὴν παρουσίαν θάρσει, καὶ τῇ κατὰ τὴν ἔντευξιν ἁπλότητι τοῦ νεανίσκου· ὡς οὐ μόνον εὐδοκῆσαι κοινωνὸν αὐτὸν προσλαβέσθαι τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ἐπηγγείλατο μεθ' ὅρκου, διαφυλάξαντος 9 αὐτοῦ τὴν πρὸς Καρχηδονίους πίστιν. Γενομένων δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Ναραύας ἧκε, τοὺς ὑφ' αὐτὸν τεταγμένους ἔχων Νομάδας, ὄντας εἰς δισχιλίους. Ὁ δ'

A. V. 515. Narava Numida ad Amilcarem transit.

9. Ναραύας. *Alii codd. & b. l. & plerumque deinde* Ναραύασος, & *sic edd. constanter.*

& magna confidentia nudus intra munitiones venit. Mirari omnes & stupere ad hanc hominis audaciam: excipiunt tamen venientem, & cum eo congrediuntur. *Narava*, colloquio instituto, dixit, *omnibus se quidem Carthaginiensibus bene velle, sed cum Barca imprimis jungere amicitiam optare: eo nunc consilio venisse, ut ipsi conciliaretur; futurus illi in posterum omnis consilii atque incepti consors fidelis.* His auditis, tanta lætitia incessit *Barcam*, & quia magna fiducia juvenis accesserat, & quod miram in sermonibus simplicitatem præ se ferebat; ut non solum in societatem omnium consiliorum lubens illum admitteret, sed filiam quoque suam ei se daturum jurejurando confirmaret, dummodo in fide populi Carthaginiensis perpetuo maneret. Icto fœdere, venit *Narava* cum Numidis quibus imperabat, circiter bis

A.V. 515. Ὁ δ' Ἀμίλκας, προσγενομένης αὐτῷ τῆς χειρὸς 10
ταύτης, παρετάξατο τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν
Σπένδιον, συνάψαντες ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς Λίβυσι, καὶ
καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, συνέβαλον τοῖς Καρχη-
δονίοις. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, ἐνίκων οἱ περὶ 11
τὸν Ἀμίλκαν· καλῶς μὲν τῶν θηρίων ἀγωνισαμέ-
νων, ἐπιφανεστάτην δὲ τοῦ Ναραύα παρασχομένου
χρείαν. ὁ μὲν οὖν Αὐτάριτος καὶ Σπένδιος διέφυγον· 12
τῶν δὲ λοιπῶν ἔπεσον μὲν εἰς μυρίους, ἑάλωσαν δὲ
εἰς τετρακισχιλίους. ἐπιτελεσθέντος δὲ τοῦ κατορ- 13
θώματος, Ἀμίλκας τοῖς μὲν βουλομένοις τῶν αἰχ-
μαλώτων μεθ' ἑαυτοῦ συστρατεύειν, ἐξουσίαν ἔδω-
κε, καὶ καθώπλιζε τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων σκύλοις·
τοὺς δὲ μὴ βουλομένους ἀθροίσας παρεκάλει, φά- 14
σκων, ἕως μὲν τοῦ νῦν συγγνώμην αὐτοῖς ἔχειν τῶν
ἡμαρτημένων· διὸ καὶ συγχωρεῖν τρέπεσθαι κατὰ
τὰς ἰδίας ὁρμὰς, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος αὐτῶν προαι-
ρῆται.

Amilcar acie vincit rebelles.

10. *συνέβαλον. συνέβαλλον Aug. Reg. A.* **11.** *παρασχομένου. παρεσχομένου edd. cum Bav. Aug. Reg. B. C.*

bis mille. *Amilcar*, hac manu adauctus, copias ad pugnam educit. *Spendius* cum Afris ſe conjungit: juncti omnes in campum deſcendunt, & cum Carthaginienſibus confligunt. Fit pugna atrox: vincit *Amilcar:* nam & elephanti ſtrenue certarant, & *Narava* inſignem præ ceteris eo prælio operam navaverat. Evaſere fuga *Autaritus* & *Spendius:* e reliquis deſiderati ſunt ad decem millia; capti ad quatuor. Hac victoria parta *Amilcar*, captivis qui ſecum militare vellent, poteſtatem ejus rei facit, & de ſpoliis cæſorum arma ipſis præbet. Qui recuſabant, iis pro concione dixit: *eorum, quæ hactenus deliquiſſent, veniam ſe illis dare; idcirco etiam liberam facultatem omnibus tribuere abeundi quo ſua quemque voluntas ferret. In poſterum vero ne quod*

15 ρῆται. μετὰ δὲ ταῦτα διηπειλήσατο, μηθένα φέ- A.V. 515.
ρειν ὅπλον πολέμιον κατ' αὐτῶν· ὡς, ἐὰν ἁλῷ τις,
ἀπαραιτήτου τευξόμενος τιμωρίας.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὴν Σαρδόνα LXXIX.
νῆσον παραφυλάττοντες τῶν μισθοφόρων, ζηλώσαν-
τες τοὺς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ἐπιτίθενται
2 τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίοις. καὶ τὸν μὲν τότε παρ'
αὐτοῖς ὄντα βοήθαρχον Βώσταρον, συγκλείσαντες
εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν ἀπέ-
3 κτειναν. αὖθις δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν ἐξα-
ποστειλάντων μετὰ δυνάμεως Ἄννωνα, κἄπειτα
καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἐγκαταλειπουσῶν τὸν
4 Ἄννωνα, καὶ μεταθεμένων πρὸς σφᾶς· γενόμενοι
ζωγρείᾳ κύριοι τοῦ προειρημένου, παραυτίκα τοῦτον
μὲν ἀνεσταύρωσαν· μετὰ δὲ ταῦτα παραλελειμμέ-
νας ἐπινοοῦντες τιμωρίας, πάντας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ
5 Καρχηδονίους στρεβλοῦντες ἀπέκτειναν· καὶ τὸ λοι-
πὸν

Mercenarii in Sardinia deficiunt a Pœnis.

LXXIX. 1. *Libri omnes τὴν Σαρδόνα τὴν νῆσον. Delevi posteriorem artic.* 4. *ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ Vat. & Suidas.* Ibid. *παραλελειμμένας in παρηλλαγμ. mutandum censuerunt Casaub. & Gronov.*

quod telum nocivum contra Carthaginienses quisquam eorum gestaret, magnopere interminatus est. *Qui secus facere deprehensus foret; hunc, omni spe veniæ præcisa, grave supplicium manere.*

79. Per idem tempus mercenariorum præsidium quod in *Sardinia* insula erat, *Mathonis* ac *Spendii* exemplum secutum, adversus Carthaginienses, qui in insula erant, insurgit. *Bostarem* igitur auxiliorum præfectum, in arcem conclusum, cum suis popularibus interimunt. Deinde quum eodem Pœni, *Hannone* duce, novas copias misissent, atque etiam illæ Hannone relicto ad conjuratos se adjunxissent; vivi Hannonis potiti rebelles, confestim ipsum quidem in crucem agunt, Carthaginienses vero omnes, qui erant in insula, inusitatis atque exquisitis suppliciis cruciatos necant. Tum

A.V. 515.

πὸν ἤδη ποιησάμενοι τὰς πόλεις ὑφ᾽ ἑαυτοὺς, εἶχον ἐγκρατῶς τὴν νῆσον, ἕως οὗ στασιάσαντες πρὸς τοὺς Σαρδονίους, ἐξέπεσον ὑπ᾽ ἐκείνων εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Omnis Sardinia deficit a Pœnis.

Ἡ μὲν οὖν Σαρδὼ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπηλλοτριώθη 6
Καρχηδόνος, οὖσα νῆσος καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα. τῷ δὲ 7
πολλοὺς, καὶ πολὺν, ὑπὲρ αὐτῆς πεποιῆσθαι λόγον, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθ᾽ εἶναι ταυτολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων.

In Africa rebelles commentis ducum suorum confirmantur.

Μάθως δὲ καὶ Σπένδιος, ἅμα δὲ 8
τούτοις Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης, ὑπιδόμενοι τὴν Ἀμίλκου φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ φοβηθέντες, μὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ ψυχαγωγηθέντες ὁρμήσωσι πρὸς τὴν ὑποδεικνυμένην ἀσφάλειαν οἵ τε Λίβυες καὶ τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος· ἐβουλεύοντο, πῶς ἂν, καινοτομήσαντές τι τῶν πρὸς ἀσέβειαν, εἰς τέλος ἀποθηριώσαιεν τὰ πλήθη πρὸς τοὺς Καρχηδο-

5. *Σαρδονίους.* Σαρδωνίους *Bav.* 6. *ἀπηλλοτρ.* *Vulgo cum aliis* ἠλλοτριώθη. Ibid. *οὖσα νῆσος.* *Pro* οὖσα, *in Vat. Flor.* & *marg. Reg. A. est* ὢν, *quod indicare videtur, plane abfuisse olim participium,* & *pro* Καρχηδόνος *alios legisse* Καρχηδονίων.

Tum autem, urbium potentes facti, insulam vi obtinebant: donec, seditione inter ipsos & *Sardos* orta, in Italiam ab his sunt ejecti. Atque hoc modo *a Carthagine alienata* est *Sardinia:* insula, & magnitudine, & frequentia hominum, & fructuum proventu præstans. Sed quia de illa multi jam multa scripserunt, necessarium non duximus, super re, de qua dubitat nemo, aliis dicta reponere. Ceterum *Matho*, *Spendius*, & una cum his Gallus *Autaritus*, suspectam illam humanitatem habebant, qua usus Amilcar erat erga captivos. Itaque veriti, ne & Afri & pars magna mercenariorum ea arte deliniti, ostensam sibi impunitatem cupide amplecterentur; habito concilio deliberant, quî possent aliquo insigni ad impietatem facinore edito, multitudinem adversus Carthaginienses penitus efferare. Placuit ergo,

9 χηδονίους. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συναθροῖσαι τοὺς πολ- A.V.515.
λούς. γενομένου δὲ τούτου, γραμματοφόρον εἰσήγα-
γον, ὡς ἀπεσταλμένον ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος
10 αἱρετιστῶν. ἡ δ' ἐπιστολὴ διεσάφει, τόν τε Γέσκωνα
καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, οὓς παρεσπόνδησαν
ἐν τῷ Τύνητι, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, φυλάττειν
ἐπιμελῶς· ὡς πραττόντων τινῶν ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας.
11 Λαβόμενος δὲ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ὁ Σπένδιος, πρῶ- Spendius irritat rebelles.
τον μὲν παρεκάλει, μὴ πιστεύειν τῇ ὑπὸ τοῦ στρα-
τηγοῦ τοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγενημένῃ φιλανθρω-
12 πίᾳ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους. οὐ γὰρ σῶσαι προαι-
ρούμενον αὐτὸν ταῦτα βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ἁλόν-
των, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνων ἀφέσεως ἡμῶν ἐγκρατῆ
γενέσθαι σπουδάζοντα· πρὸς τὸ, μή τινας, ἀλλὰ
πάντας ἡμᾶς ἅμα τιμωρήσασθαι, πιστεύσαντας αὐ-
13 τῷ. πρὸς δὲ τούτοις φυλάττεσθαι παρῄνει, μὴ, προέ-
μενοι τοὺς περὶ τὸν Γέσκωνα, καταφρονηθῶσι μὲν

 ὑπὸ

13. προέμενοι. *Mendose* προεμένους *mss. omnes & edd. ante Casaub.*

go, milites in unum convocari: quo facto, in hunc cœtum introducitur tabellarius cum epistola, quasi ab ejusdem sectæ hominibus, qui in Sardinia erant, missus. Erat autem in epistola scriptum, *custodirent magna cura Gesconem, & ceteros qui cum illo erant omnes, quibus,* ut ante ostendimus, *Tunete fidem violaverant: esse enim in exercitu nonnullos, qui cum Carthaginiensibus secreta consilia ad eos liberandos inierint.* Hac occasione arrepta, *Spendius* primum hortatur suos, *ne in ea humanitate, quam Pœnus captivis exhibuisset, spem ullam salutis ponerent. Non enim id illum spectasse hoc consilio, ut captos servaret; sed id potius egisse, ut illis dimittendis, vos omnes in potestatem redigat, & sic non aliquos, sed omnes nos simul, si fidem illi habuerimus, supplicio afficiat. Ad hœc cavendum* admonet, *ne, Gescone dimisso,* ludi-

A.V. 515. ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μεγάλα δὲ βλάψωσι τὰς ἰδίας πράξεις, ἄνδρα τοιοῦτον καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν ἐάσαντες διαφυγεῖν, ὃν εἰκὸς ἐχθρὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι φοβερώτατον. Ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, παρ- 14
ῆν ἄλλος γραμματοφόρος, ὡς ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀπεσταλμένος, παραπλήσια τοῖς ἐκ τῆς Σαρδόνος διασαφῶν.

LXXX. Autaritus Gallus sæva suadet.

Ἐφ' οἷς Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν, μίαν, ἔφη, σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι, τὸ πάσας ἀπογνῶναι τὰς ἐν Καρχηδονίοις ἐλπίδας. ἕως 2
δ' ἂν ἀντέχηταί τις τῆς ἐκείνων φιλανθρωπίας, οὐ δυνατὸν αὐτοῖς ἀληθινὸν γενέσθαι τὸν τοιοῦτον σύμμαχον. διόπερ ἠξίου, τούτοις πιστεύειν, τούτους 3
ἀκούειν, τοῖς τοιούτοις προσέχειν τὸν νοῦν, οἵτινες ἀεί τι τῶν ἀπεχθεστάτων καὶ πικροτάτων εἰσαγγέλωσι κατὰ Καρχηδονίων· τοὺς δ' ἐναντία τούτοις λέγοντας, προδότας καὶ πολεμίους ἡγεῖσθαι παρήνει. Ταῦτα

ludibrium hostibus debeant, & præterea rebus suis plurimum incommodent, si talem virum, ducem egregium, quem par sit credere inimicum ipsis futurum maxime terribilem, siverint evadere. Hæc adhuc loquebatur *Spendius*, cum ecce alium tabellarium, qui se ab iis missum, qui *Tunete* sedebant, fingens, literas idem cum Sardiniensibus dicentes adferebat.

80. Posthæc verba fecit *Autaritus Gallus*, &, *salutem unicam rebus ipsorum esse*, ait, *si omni spei, quæ a Carthaginiensibus ostenderetur, penitus renuntiassent. Quamdiu namque aliquis illorum humanitatem respiceret, non posse eum, hoc animo præditum, veram cum ipsis societatem colere.* Monuit igitur, *eis crederent, eos audirent, iis auscultarent, qui inimicissimarum & acerbissimarum sententiarum adversus Carthaginienses auctores essent. Qui his contraria dicerent, pro hostibus ac proditoribus habendos.* Hæc locutus,

4 Ταῦτα δ᾽ εἰπὼν, παρῄνει καὶ συνεβούλευε τόν τε A.V. 515.
Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ συλληφθέντας, καὶ τοὺς ὕστερον γενομένους αἰχμαλώτους τῶν Καρχη-
5 δονίων, αἰκισαμένους ἀποκτεῖναι. πρακτικώτατος δ᾽ ἦν οὗτος ἐν ταῖς συμβουλίαις, διὰ τὸ πολλοὺς τὴν
6 φωνὴν αὐτοῦ συνιέναι. πάλαι γὰρ στρατευόμενος, ᾔδει διαλέγεσθαι Φοινικιστί· ταύτῃ δέ πως οἱ πλεῖστοι συνεσαίνοντο τῇ διαλέκτῳ, διὰ τὸ μῆκος τῆς
7 προγεγενημένης στρατείας. διόπερ ἐπαινέσαντος αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν τοῦ πλήθους, οὗτος μὲν εὐδοκι-
8 μῶν ἀνεχώρησε. Πολλῶν δὲ προπορευομένων ἀφ᾽ Sæviunt rebelles in humaniores.
ἑκάστου γένους ἅμα, καὶ βουλομένων αὐτὴν παραιτεῖσθαι τὴν αἰκίαν, διὰ τὰς γεγενημένας ἐκ τοῦ Γέσκωνος εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας· οὔτε μὲν τῶν λεγομένων οὐθὲν ἦν συνετόν· ὡς ἂν ἅμα πολλῶν, ἑκάστου δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον συμβουλεύοντος.

N 4 ἐπεὶ

LXXX. 8. 9. *πρόπορευομένων & προπορευθέντας Caſaubonus in προσπορ. mutavit.* 8. *οὔτε μὲν. Sic ex conject. poſui. Vulgo omnes οὔτε μὴν, quod, ſi ab auctore eſt, indicaverit excidiſſe aliquid ante hæc verba.*

cutus, hortari ſuadereque cœpit, ut *Geſconem, quique cum eo capti eſſent, nec non quotquot poſtea e Carthaginienſibus vivi in poteſtatem veniſſent, cruciatos omnes trucidarent.* Omnino autem vir hic in conciliis plurimum poterat, quod dicentem multi intelligerent. Nam & Punice loqui didicerat, longo militiæ uſu; cujus linguæ plerique etiam, quod perdiu ſub ſignis Pœnorum meruerant, familiaritatem aliquam contraxerant. *Autaritus* ergo, una voce laudatus a multitudine, magnam ex ea concione laudem reportavit. Quum autem ex omnibus nationibus multi prodiiſſent, qui propter egregia *Geſconis* in ipſos merita cruciatus ſaltem deprecari pro eo cuperent; multis ſimul verba facientibus, & unoquoque propriam gentis ſuæ loquelam uſurpante, nihil poterat intelligi.

A.V. 515.

ἐπεὶ δὲ καὶ παρεγυμνώθη, διότι τὴν τιμωρίαν παραι- 9
τοῦνται· καί τις ἐκ τῶν καθημένων εἶπεν, ὅτι Βάλλε,
πάντας ἅμα κατέλευσαν τοὺς προπορευθέντας.
καὶ τούτους μὲν, ὥσπερ ὑπὸ θηρίων διεφθαρμένους, 10
ἐξέφερον οἱ προσήκοντες. Τοὺς δὲ περὶ τὸν Γέσκω- 11
να λαβόντες, ὄντας εἰς ἑπτακοσίους, ἦγον ἐκ τοῦ
χάρακος οἱ περὶ τὸν Σπένδιον· καὶ προαγαγόντες
βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, πρῶτον μὲν ἀπέ-
κοπτον τὰς χεῖρας· ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ 12
Γέσκωνος, ὃν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐκ πάντων
Καρχηδονίων προκρίναντες, ἀνέδειξαν μὲν εὐεργέτην
αὐτῶν, ἐπέτρεψαν δὲ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων.
ἐπειδὴ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέκοψαν, ἠκρωτηρίαζον 13
τοὺς ταλαιπώρους· κολοβώσαντες δὲ, καὶ συντρί-
ψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔῤῥιψαν εἴς τινα
τάφρον.

Gesconem misere trucidant.

Οἱ

9. *ἐπεὶ δὲ. Mssti omnes ἐπειδὴ, cui δὲ adjecit Casaubonus: nos δὴ in δὲ mutavimus.* Ibid. *ὅτι Βάλλε. Abest partic. ὅτι a Vat. Flor. Aug. Reg. A. Vocabulum πάντας alii cum βάλλε conjungunt.*

telligi. Vbi tandem intellectum eſt, ſupplicium iſtos deprecari, atque aliquis aſſidentium dixit, *Feri!* tum vero continuo cunctos, qui prodierant, lapidibus obruerunt. Et hos quidem, tanquam a beſtiis interemtos, propinqui extulerunt. At *Geſconem* & reliquos captivos, numero ad ſeptingentos, correptos, extra vallum ducit *Spendius:* & productis paullulum ante caſtra, manus primo præcidunt; initio facto a Geſcone ipſo, quem virum non multo ante, omnibus prælatum Carthaginienſibus, & bene meritum de ſe prædicaverant, & controverſiarum ſuarum arbitrum legerant. Manibus præciſis, deartuant miſeros: mutilatis crura ſuffringunt, & ſpirantes adhuc in foſſam conjiciunt.

81. Car-

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοῦ δυστυχήματος αὐτοῖς A.V. 515. LXXXI.
ἀναγγελθέντος, ποιεῖν μὲν οὐδὲν εἶχον, ἐσχετλίαζον
δὲ, καὶ περιπαθεῖς γιγνόμενοι τῇ συμφορᾷ, πρὸς
μὲν Ἀμίλκαν καὶ τὸν ἕτερον τῶν στρατηγῶν Ἄννωνα
πρεσβευτὰς ἐξέπεμπον, δεόμενοι βοηθεῖν καὶ τιμω-
2 ρεῖν τοῖς ἠτυχηκόσι. πρὸς δὲ τοὺς ἠσεβηκότας, κή-
ρυκας ἐξαπέστελλον περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναιρέ-
3 σεως. Οἱ δ' οὔτε ἔδοσαν, προεῖπόν τε τοῖς παροῦ- Sæva alia consilia capiunt.
σι, μήτε κήρυκα πέμπειν πρὸς σφᾶς, μήτε πρεσ-
βευτὴν, ὡς τῆς αὐτῆς κολάσεως ὑπομενούσης τοὺς
4 παραγενομένους, ἧς νῦν Γέσκων τέτευχε. πρὸς δὲ τὸ
λοιπὸν ἐδογματοποίησαν καὶ παρήνεσαν ἑαυτοῖς, ὃν
μὲν ἂν λάβωσι Καρχηδονίων, τιμωρησαμένους ἀπο-
κτείνειν· ὃν δ' ἂν τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς, ἀπο-
κόψαντας τὰς χεῖρας, αὖθις εἰς Καρχηδόνα ἀπο-
πέμπειν. ὃ δὴ καὶ διετέλεσαν ἐπιμελῶς ποιοῦντες.
5 Διόπερ εἰς ταῦτα βλέπων, οὐκ ἂν τις εἰπεῖν ὀκνή-

LXXXI. 4. *εἰς Καρχηδόνα. εἰς Καρχηδονίους edd. ex Bav.*

81. Carthaginienſes, cognito horum infortunio, qui aliud nihil poſſent, lamentantes, tantisque malis ingemiſcentes, ad *Amilcarem* & alterum ducem *Hannonem* legatos mittunt; orant, Reipublicæ ferant opem, & miseris cæde hoſtium parentent. Miſſi & caduceatores ad ſcelere impiatos, qui defunctorum cadavera tollerent. Sed illi neque hæc tradiderunt, & eos qui advenerant monuerunt, *ne vel caduceatorem poſtea ad ſe mitterent, vel legatum: ſi qui accederent, eodem ſupplicii genere cum Geſcone perituros.* Decretum deinde, multum ſeſe invicem hortati, in poſterum faciunt; *quicumque Carthaginienſium captus fuerit, hunc ſe cruciatum occiſuros; quicumque e ſociis illorum, hunc præciſis manibus ad Carthaginienſes remiſſuros.* Idque poſtea magna cura ſemper ſervarunt. Hæc igitur intuens aliquis, merito dixerit, non corpora ſolummodo hominum,

A.V. 515. Animorum ulcera insanabilia.

σειεν, ὡς οὐ μόνον τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τινα τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων ἑλκῶν καὶ φυμάτων ἀποθηριοῦσθαι συμβαίνει, καὶ τελέως ἀβοήθητα γίγνεσθαι· πολὺ δὲ μάλιστα τὰς ψυχάς. ἐπί τε γὰρ 6 τῶν ἑλκῶν, ἐὰν μὲν θεραπείαν τοῖς τοιούτοις προσάγῃ τις, ὑπ' αὐτῆς ἐνίοτε ταύτης ἐρεθιζόμενα, θᾶττον ποιεῖται τὴν νομήν· ἐὰν δὲ πάλιν ἀφῇ, κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν φύσιν φθείροντα τὸ συνεχὲς, οὐκ ἴσχει παῦλαν, ἕως ἂν ἀφανίσῃ τὸ ὑποκείμενον. ταῖς τε ψυχαῖς παραπλησίως τοιαῦται πολλάκις 7 ἐπιφύονται μελανίαι καὶ σηπεδόνες, ὥστε μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου μηδὲ ὠμότερον ἀποτελεῖσθαι τῶν ζώων. οἷς ἐὰν μὲν συγγνώμην τινὰ προσάγῃς καὶ 8 φιλανθρωπίαν, ἐπιβουλὴν καὶ παραλογισμὸν ἡγούμενοι τὸ συμβαῖνον, ἀπιστότεροι καὶ δυσμενέστεροι γίγνονται πρὸς τοὺς φιλανθρωποῦντας. ἐὰν δὲ ἀν- 9 τιτιμωρῇ· διαμιλλώμενοι τοῖς θυμοῖς, οὐκ ἔστι τὶ τῶν

6. θεραπείαν dedi cum Reg. C. & Reiskio. Vulgo omnes θεραπείας.
9. διαμιλλώμενοι. διαμιλλώμενος edd. cum Bav. Aug. Reg. A. C.

num, & quæ in iis nascuntur *ulcera* tuberaque nonnulla aliquando efferari, ut prorsus fiant *insanabilia:* sed multo etiam magis hoc idem *animis* evenire. Et in ulceribus quidem, si curationem ita affectis admoveas, illa ipsa irritatum nonnumquam malum, tanto serpit velocius: rursus si curatio omittatur, proxima quæque loca corrumpendo, ut natura est horum ulcerum, non ante finem faciunt, quam corpori subjecto perniciem attulerint. Similiter in animis quoque fuligines quædam ingenerantur, ac tabes ejusmodi, ut nullum animal inveniri possit, quod impietate atque crudelitate homo non superet. His si veniam delictorum dare & humanitatem præstare velis; dolum ac fraudem subesse rati, minus etiam quam antea fidei habent, & acrioribus odiis eos persequuntur, a quibus fuerint humanitate provocati. Sin vicissim ultum eas; intendunt furorem, nec ullum

τῶν ἀπειρημένων ἢ δεινῶν, ὁποῖον οὐκ ἀναδέχονται, σὺν καλῷ τιθέμενοι τὴν τοιαύτην τόλμαν· τέλος δ᾽ ἀποθηριωθέντες, ἐξέστησαν τῆς ἀνθρωπίνης φύ- A.V. 515. Animorum ulcera insanabilia.
10 σεως. Τῆς δὲ διαθέσεως ἀρχηγὸν μὲν καὶ μεγίστην μερίδα νομιστέον, ἔθη μοχθηρὰ καὶ τροφὴν ἐκ παίδων κακήν· συνεργὰ δὲ καὶ πλείω, μέγιστα δὲ τῶν συνεργῶν, τὰς ἀεὶ τῶν προεστώτων ὕβρεις καὶ πλεο-
11 νεξίας. ἃ δὴ τότε συνέβαινε καὶ περὶ μὲν τὸ σύστημα τῶν μισθοφόρων, ἔτι δὲ μᾶλλον περὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, ὑπάρχειν.

Ἀμίλκας δὲ, δυσχρηστούμενος τῇ τῶν πολεμίων ἀπονοίᾳ, τὸν μὲν Ἄννωνα πρὸς ἑαυτὸν ἐκάλει· πεπεισμένος, ἀθροισθέντων ὁμοῦ τῶν στρατοπέδων, LXXXII. Pœnorum duces Amilcar & Hanno.
2 θᾶττον ἐπιθήσειν τέλος τοῖς ὅλοις. τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν εἰσαναχθέντας, ὑπέβαλλε τοῖς θηρίοις· μίαν ὁρῶν λύσιν ταύτην,

lum est tantum nefas, nullum scelus tam abominandum, quo se non obligent, laudi ducentes talem audaciam; donec tandem prorsus efferati, hominum exuant naturam. Non est autem dubitandum, provenire hunc animorum habitum a malis moribus, & prava a teneris educatione. Sed adjuvantes caussæ sunt vel plures: inter quas omnes principem locum tenent injuriæ a magistratibus illatæ ac rapinæ. Id quod tunc temporis, cum in universo mercenariorum corpore, tum in illorum maxime ducibus, locum habuerat.

82. *Amilcar*, per hanc desperatam hostium audaciam magnis difficultatibus conflictatus, *Hannonem* ad se vocat: persuasus, si omnes copiæ in unum cogerentur, universo bello facilius posse finem imponi. Hostium dehinc quotquot in ipsius potestatem veniebant, vel in ipso discrimine interficiebat, vel, si capti adducti fuissent, feris objiciebat; unicum ratus esse tot malorum remedium,

A.V. 515. την, εἰ δυνηθείη τοὺς ἐχθροὺς ἄρδην ἀφανίσαι. Δο- 3
κούντων δὲ τῶν Καρχηδονίων ἐπικυδεστέρας ἐλπίδας
ἔχειν ἤδη κατὰ τὸν πόλεμον, γίγνεταί τις ὁλοσχε-
ρὴς καὶ παράδοξος περὶ αὐτοὺς παλίῤῥοια τῶν πρα-
γμάτων. οἵ τε γὰρ στρατηγοὶ συνελθόντες ἐπὶ τὸ 4
αὐτὸ, διεστασίασαν πρὸς σφᾶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
μὴ μόνον τοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν παραλιπεῖν και-
ροὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ σφῶν αὐτῶν πολλὰς ἀφορμὰς
διδόναι τοῖς ὑπεναντίοις, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους φι-
λονεικίαν. ἃ δὴ καὶ συνέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τῷ μὲν 5
ἑνὶ τῶν στρατηγῶν ἀπαλλάττεσθαι προσέταξαν· τῷ
δ' ἑτέρῳ μένειν, ὃν ἂν αἱ δυνάμεις προκρίνωσιν. Ἅμα 6
δὲ τούτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγορὰς ἐκ τῶν
παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορείων, ἐφ' αἷς εἶχον
τὰς μεγίστας ἐλπίδας, περί τε τῆς τροφῆς καὶ τῶν
ἄλλων ἐπιτηδείων, διαφθαρῆναι συνέβη κατὰ θά-
λατταν

Amilcar & Hanno discordes inter se.

Commeatus Pœnorum perit naufragio.

LXXXII. 6. Ἐμπορείων. Ἐμπορίων *Aug. Reg. A.* Ἐμποριῶν *h. l. Flor.*

dium, si ad internecionem hostes posset delere. Quum autem viderentur Carthaginienses longe meliore jam spe de hoc bello niti posse; ingenti atque mirabili mutatione facta, res illorum sublabi retro cœperunt. Nam & duces, simulac fuerunt una, eo discordiarum venerunt, ut non solum rei bene gerendæ tempora omitterent, verum etiam mutuam ob invidiam occasiones multas sibi nocendi darent hostibus. Quod ubi Carthaginienses animadverterunt; ducem alterum abire, alterum remanere, quem exercitus elegissent, jusserunt. Præterea eodem tempore contigit, ut commeatus, qui ex *Emporiis*, id loci apud Afros est nomen, advehebantur, in quibus spes ferme omnes cum de alimentis, tum de aliis exercitui necessariis, collocatas habebant, tempestate in mari coorta, funditus perirent.

Iam

7 λατίαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ χειμῶνος. τὰ δὲ κατὰ τὴν Σαρδόνα, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐτύγχανεν ἀπηλλοτριωμένα, μεγάλας αὐτοῖς ἀεί ποτε χρείας παρεχομένης τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὰς περιστά-
8 σεις. Τὸ δὲ μέγιστον, ἡ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων ἀπέστη πόλις, αἵ τινες ἐτύγχανον μόναι τῶν κατὰ τὴν Λιβύην οὐ μόνον τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναδεδεγμέναι γενναίως, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' Ἀγαθοκλέα καιροὺς καὶ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον εὐγενῶς ὑπομεμενηκυῖαι, καὶ συλλήβδην οὐδέ ποτε βεβου-
9 λευμέναι Καρχηδονίοις οὐδὲν ὑπεναντίον. τότε δὲ, χωρὶς τῆς ἀλόγου πρὸς τοὺς Λίβυας ἀποστάσεως, καὶ διὰ τῆς μεταθέσεως εὐθέως τούτοις μὲν τὴν μεγίστην οἰκειότητα καὶ πίστιν ἐναπεδείξαντο, πρὸς δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαραίτητον ὀργὴν ἐνε-
10 στήσαντο καὶ μῖσος. τοὺς μὲν γὰρ παραβεβοηθηκότας αὐτοῖς παρ' ἐκείνων, ὄντας εἰς πεντακοσίους, καὶ

A.V. 515. Commeatus Pœnorum perit naufragio.

Hippo & Vtica deficiunt ad rebelles.

9. διὰ τῆς μεταθ. *An* ἀπὸ τῆς μεταθέσεως?

Iam & *Sardinia*, ut ante commemoravimus, imperio eorum erat ſubtracta; quæ inſula ſemper antea, neceſſariis Reipublicæ temporibus, maximo uſui ipſis fuerat. Cumulus vero malorum fuit, quod & *Hippacritarum* & *Vticenſium* civitates defecerunt; quæ ſolæ, ex omnibus totius Africæ, non ſolum præſens bellum generoſo animo ſuſtinuerant, ſed etiam temporibus Agathoclis, & cum Romani Africam invaſerunt, fortiter reſtiterant; atque uno verbo Rempubl. Carthaginienſium nulla unquam re læſerant. Tunc vero, non contentæ ſine ulla idonea cauſſa ad Afros defeciſſe, in ipſa etiam ſtatim defectione pro conjunctiſſimis ac fideliſſimis erga iſtos ſe geſſerunt, adverſum Carthaginienſes vero inexpiabilem iram atque odium ſuſceperunt. Nam trucidatis omnibus qui Carthagine illis ſuppetias fuerant

A.V. 515. Hippo & Vtica deficiunt.

καὶ τὸν ἡγεμόνα τούτων, ἀποκτείναντες ἅπαντας
ἔῤῥιψαν κατὰ τοῦ τείχους, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχείρι-
σαν τοῖς Λίβυσι· τοῖς γε μὴν Καρχηδονίοις οὐδὲ θά-
ψαι συνεχώρησαν τοὺς ἠτυχηκότας αἰτουμένοις.

Rebelles Carthaginem obsident.

Τούτων δὲ συμβαινόντων, οἱ μὲν περὶ τὸν Μάθω καὶ 11
Σπένδιον, ἐπαρθέντες τοῖς συμβεβηκόσι, πολιορκεῖν
ἐνεχείρησαν αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. Βάρκας δὲ, πα- 12
ραλαβὼν Ἀννίβαν τὸν στρατηγόν· τοῦτον γὰρ ἐξα-
πέστειλαν οἱ πολῖται πρὸς τὰς δυνάμεις, ἐπεὶ τὸν
Ἄννωνα τὸ στρατόπεδον ἔκρινε δεῖν ἀπαλλάττεσθαι,
κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων αὐτοῖς δοθεῖσαν
ἐπιτροπὴν περὶ τὰς γενομένας τῶν στρατηγῶν στά-
σεις πρὸς ἀλλήλους· διόπερ Ἀμίλκας, ἔχων τοῦ- 13
τόν τε καὶ Ναραύαν, ἐπῄει τὴν χώραν, διακλείων
τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον·
μεγίστην αὐτῷ παρεχομένου χρείαν περί τε ταῦτα
καὶ τἄλλα Ναραύα τοῦ Νομάδος. Τὰ μὲν οὖν περὶ 14
τὰς ὑπαιθρους δυνάμεις, ἐν τούτοις ἦν.

Οἱ

11. ἐνεχειρ. ἐπεχείρησαν Bav.

rant missi, numero fere quingentis, ac de muro dejectis, urbes Afris tradiderunt; ne sepeliendi quidem occisos potestate facta Carthaginiensibus, qui id petebant. Itaque his successibus elati *Matho* & *Spendius*, de Carthaginis ipsius obsidione cogitarunt. At *Barca*, secum assumto *Hannibale* duce: (hunc enim populus proficisci ad copias jusserat, posteaquam exercitus, accepta a Carthaginiensibus potestate cognoscendi de controversiis inter duces, expedire pronuntiasset ut castris Hanno excederet:) *Barca*, inquam, hunc secum habens, & *Naravam*, regionem incursabat, commeatibus *Mathonem* & *Spendium* intercludens: in quo, ut in ceteris rebus omnibus, multam & fidelem ei operam Numida Narava præbuit. Et earum quidem copiarum quæ foris erant, hic tum fuit status.

83. At

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, περικλειόμενοι πανταχόθεν, ἠναγκάζοντο καταφεύγειν ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις. Ἐπιστὰς δὲ Ἱέρων ἀεὶ μέν ποτε κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς
3 πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐφιλοτιμεῖτο, πεπεισμένος συμφέρειν ἑαυτῷ καὶ πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστείαν, καὶ πρὸς τὴν Ῥωμαίων φιλίαν, τὸ σώζεσθαι Καρχηδονίους· ἵνα μὴ παντάπασιν ἐξῇ τὸ προτεθὲν ἀκονιτὶ συντελεῖσθαι τοῖς ἰσχύουσι· πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζό-
4 μενος. οὐδέ ποτε γὰρ χρὴ τὰ τοιαῦτα παρορᾶν· οὐδὲ τηλικαύτην οὐδενὶ συγκατασκευάζειν δυναστείαν, πρὸς ἣν οὐδὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἐξέσται δι-
5 καίων ἀμφισβητεῖν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια, προθυ-
6 μίας οὐδὲν ἀπέλειπον. Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ἐγένε-

τό τις

A. V. 515. LXXXIII. Hiero juvat Pœnos.

Nec Romani desunt Pœnis.

LXXXIII. 3. *ἀκονιτὶ. ἀκονητὶ h. l. edd. & scripti omnes, præter Reg. B.* 5. *ἀπέλειπον. ἀπέλιπον Aug. Flor. & Bav. ex pr. scriptura.*

83. At Carthaginienses, undique circumclusi, ad socias civitates confugere cogebantur. Et *Hiero* quidem, animum ad eam rem advertens, toto quidem belli tempore studiose quidquid rogaverant ipsis contulerat: tum vero impensiore etiam studio in eam curam incumbebat; persuasus, *expedire sibi, cum ad suum in Sicilia dominatum firmandum, tum ad Romanorum amicitiam, saluti Carthaginiensium esse consultum; ne in potestate præpotentium penitus foret, quidquid libuisset, nemine adversante facere.* In quo prudenter omnino & sapienter rem reputavit. Numquam enim ejusmodi principia contemnere oportet, neque tanta cuiquam adstruenda est potentia, ut cum eo postea ne de manifesto quidem jure tuo disceptare ex æquo queas. At enimvero etiam *Romani*, fœderis leges servantes, nulla in re iis deerant: quamquam initio quidem controversia quædam

A.V. 515. Nec Romani desunt Pœnis.

τό τις ἀμφισβήτησις ἐξ ἀμφοῖν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. τῶν Καρχηδονίων τοὺς πλέοντας ἐξ 7 Ἰταλίας εἰς Λιβύην, καὶ χορηγοῦντας τοῖς πολεμίοις, καταγόντων ὡς αὑτοὺς, καὶ σχεδὸν ἀθροισθέντων τούτων εἰς τὴν φυλακὴν εἰς τοὺς πεντακοσίους, ἠγανάκτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. Μετὰ δὲ ταῦτα 8 διαπρεσβευσάμενοι, καὶ κομισάμενοι διὰ λόγου πάντας, ἐπὶ τοσοῦτον εὐδόκησαν, ὥστε παραχρῆμα τοῖς Καρχηδονίοις ἀντιδωρήσασθαι τοὺς ὑπολειπομένους παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν πολέμου. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ καιροῦ πρὸς ἕκαστα 9 τῶν παρακαλουμένων ἑτοίμως καὶ φιλανθρώπως ὑπήκουον. διὸ καὶ πρὸς μὲν τοὺς Καρχηδονίους ἐπέ- 10 τρεψαν τοῖς ἐμπόροις ἐξαγαγεῖν αἰεὶ τὸ κατεπεῖγον, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους ἐκώλυσαν. μετὰ δὲ 11 ταῦτα, τῶν μὲν ἐν τῇ Σαρδόνι μισθοφόρων, καθ' ὃν καιρὸν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπέστησαν, ἐπισπωμένων

dam inter duos hosce populos, ejusmodi fere ob caussam, contigerat. Eos qui ex Italia in Africam navigabant, & commeatus hostibus comportabant, in suos portus Carthaginienses deduxerant: jamque prope quingentos id genus homines carceribus inclusos tenebant; cum Romani graviter succensere illis eo nomine cœperunt. Sed iidem, missis legatis, ubi rogatu suo omnes recepissent; gratum adeo id officium habuerunt, ut extemplo Carthaginiensibus ipsi vicissim donarent quotquot adhuc restabant penes ipsos captivi e bello in Sicilia gesto. Ab eoque tempore promte benigneque Romani omnia illis tribuebant, quæ postulassent. Idcirco etiam, mercatoribus suis facta potestate, ut ad Carthaginienses necessaria exportarent; ne ad eorundem hostes accederent, vetuerunt. Ac postea mercenarios, qui in *Sardinia* fidem mutaverant, & in insulam

μένων αὐτοὺς ἐπὶ τὴν νῆσον, οὐχ ὑπήκουσαν· τῶν δ' Ἰτυκαίων ἐγχειριζόντων σφᾶς, οὐ προσεδέξαντο·
12 τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν, τῆς παρὰ τῶν προειρημένων φίλων τυγχάνοντες ἐπικουρίας, ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν.

A.V. 515. Nec Romani desunt Pœnis.

Τοῖς δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, οὐχ ἧτ- LXXXIV.
2 τον πολιορκεῖσθαι συνέβαινεν, ἢ πολιορκεῖν. εἰς τοιαύτην γὰρ αὐτοὺς οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν ἔνδειαν καθίστασαν τῶν ἐπιτηδείων, ὥστ' ἀναγκασθῆναι τέλος
3 αὐτοὺς διαλῦσαι τὴν πολιορκίαν. μετὰ δέ τινα χρόνον, ἀθροίσαντες τῶν τε μισθοφόρων τοὺς ἀρίστους καὶ Λιβύων, τοὺς ἅπαντας εἰς πεντακισμυρίους, μεθ' ὧν ἦν Ζάρζας ὁ Λίβυς, ἔχων τοὺς ὑφ' αὐτὸν ταττομένους, ὥρμησαν αὖθις ἀντιπαράγειν ἐν τοῖς
4 ὑπαίθροις, καὶ τηρεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλκαν. τῶν μὲν οὖν πεδινῶν τόπων ἀπείχοντο, καταπεπληγμένοι τὰ θηρία, καὶ τοὺς περὶ τὸν Ναραύαν ἱππεῖς· τοὺς

Rebelles premit Amilcar. A. V. 516.

LXXXIV. 3. Ζάρζας. *Variant libri*, Ζαίζας, Ζάρζας, Ζάρξαι. Ibid. τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλκ. *Sic correxi cum Reisk. Mendose vulgo omnes* ἐπὶ *pro* περὶ.

ſulam ipſos vocabant, audire noluerunt. *Vticenſes* quoque, tradentes ſeſe ipſis, quo fœderis legibus ſtarent, non admiſerunt. Carthaginienſes igitur, amicorum, quos diximus, opibus ſublevati, obſidionem tolerabant.

84. *Matho* vero ac *Spendius* non minus obſidebantur quam obſidebant. Tanta enim rerum omnium inopia eos premebat *Amilcar*, ut tandem obſidione deſiſtere cogerentur. Paulo poſt vero, ſelectis fortiſſimis quibusque ex mercenariorum & Afrorum numero, coactisque ad L millibus hominibus, in quibus & *Zarzas* Afer erat cum ſuis; expeditionem repetere, & e regione hoſtium longo agmine ſuos ducere, atque Amilcarem obſervare inſtituunt. Ac planis quidem locis, metu beſtiarum & equitatus Nara-

A.V.516. τοὺς δ' ὀρεινοὺς καὶ στενοὺς ἐπειρῶντο προκαταλαμ-
βάνειν. ἐν οἷς καιροῖς συνέβη ταῖς μὲν ἐπιβολαῖς καὶ 5
τόλμαις μηδὲν αὐτοὺς λείπεσθαι τῶν ὑπεναντίων,
διὰ δὲ τὴν ἀπειρίαν πολλάκις ἐλαττοῦσθαι. Τότε 6
γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, συνιδεῖν ἐπ' αὐτῆς ἀληθείας, πη-
λίκην ἔχει διαφορὰν ἐμπειρία μεθοδικὴ, καὶ στρα-
τηγικὴ δύναμις, ἀπειρίας καὶ τριβῆς ἀλόγου στρα-
τιωτικῆς. πολλοὺς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ μέ- 7
ρος χρείαις ἀποτεμνόμενος, καὶ συγκλείων ὥσπερ
ἀγαθὸς πεττευτὴς, ἅμα καὶ διέφθειρε. πολλοὺς δ' 8
ἐν τοῖς ὁλοσχερέσι κινδύνοις, τοὺς μὲν, εἰς ἐνέδρας
ἀνυπονοήτους ἐπαγόμενος, ἀνῄρει· τοῖς δ' ἀνελπί-
στως καὶ παραδόξως, ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ
δὲ νύκτωρ, ἐπιφαινόμενος ἐξέπληττεν· ὧν ὅσους λά-
βοι ζωγρείᾳ, πάντας παρέβαλλε τοῖς θηρίοις.
Τέλος δ' ἐπιστρατοπεδεύσας αὐτοῖς ἀνυπονοήτως, 9
ἐν

Ars imperatoria quantum præstet rudi audaciæ.

6. στρατηγικὴ. πρακτικὴ Bav. Aug. Reg. A. 7. ἅμα καὶ. Acute Reiskius ἀμαχεὶ suspicatus est. 8. πολλοὺς δ' ἐν. πολλοὺς δ' ὡς ἐν editi, inde ab Hervag. cum Aug. & Reg. A. Ibid. *παρέβαλλε. Alii vulgo παρέβαλε.*

Naravæ, abstinebant: montana vero & arcta occupare conabantur. Quo tempore, molitionibus quidem ac fortitudine nihil deteriores Pœnis, propter imperitiam tamen bellicæ disciplinæ sæpe vincebantur. Tum nempe in ipsa re, ut mihi quidem videtur, cernere licuit, *peritia ratione nitens arsque imperatoria quantum præstet temeritati usuique militari arte carenti.* Nam multos passim, qui minoribus agminibus exierant, intercipiens *Amilcar*, & tamquam aleator bonus circumveniens, absque pugna trucidabat: multos, ubi majoribus copiis res agebatur, in inopinatas insidias adductos, tollebat: aliis præter suam spem & opinionem modo noctu, modo interdiu, superveniens, terrorem incutiebat; e quibus si quos caperet vivos, bestiis omnes objiciebat. Tandem ex improviso deprehensos in loco ipsis

ἐν τόποις ἀφυέσι μὲν πρὸς τὴν ἐκείνων χρείαν, εὐ- A.V. 516.
φυέσι δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, εἰς τοῦτ' ἤγαγε
περιστάσεως, ὥστε, μήτε διακινδυνεύειν τολμῶντας,
μήτ' ἀποδρᾶναι δυναμένους, διὰ τὸ τάφρῳ καὶ χά-
ρακι περιειλῆφθαι πανταχόθεν, τέλος ὑπὸ τοῦ λι- Fame pressi rebelles se mutuo vorant.
μοῦ συναγομένους, ἐσθίειν ἀλλήλων ἀναγκασθῆναι·
10 τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέρον-
τος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ.
11 πρὸς μὲν γὰρ τὸν κίνδυνον οὐκ ἐτόλμων ἐξιέναι, προ-
δήλου τῆς ἥττης καὶ τῆς τιμωρίας τοῖς ἁλισκομένοις
ὑπαρχούσης· περὶ δὲ διαλύσεως οὐδ' ὑπενόουν ποιεῖ-
σθαι μνήμην, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα.
12 προσανέχοντες δ' ἀεὶ ταῖς ἐκ τοῦ Τύνητος βοηθείαις,
διὰ τὰς τῶν ἡγουμένων ἐπαγγελίας, πᾶν ὑπέμενον
ποιεῖν κατὰ σφῶν αὐτῶν.

Ἐπεὶ δὲ κατεχρήσαντο μὲν ἀσεβῶς τοὺς αἰχμα- LXXXV.
λώτους, τροφῇ ταύτῃ χρώμενοι, κατεχρήσαντο δὲ
τὰ δουλικὰ τῶν σωμάτων, ἐβοήθει δ' ἐκ τοῦ Τύνη-

ipsis quidem incommodo, sibi vero & suo exercitui opportuno, quum castris admotis obsedisset, eo necessitatis adegit, ut, qui neque prælii aleam subire auderent, neque effugere valerent, fossa valloque cincti undique, urgente ad extremum *fame sese mutuo vorare* cogerentur: hanc vicem numine divino rependente impietati & immanitati, qua in alios erant usi. Nam ad certamen quidem exire, manifestam cladem certaque captis supplicia prævidentes, non audebant: pacis vero ut mentionem facerent, quod præteritorum scelerum essent sibi conscii, ne venit quidem ipsis in mentem. Sed auxilia Tunete submittenda, propter pollicitationes ducum, semper exspectantes, dira omnia adversus se mutuo patrare sustinebant.

85. Vbi vero jam captivi, quos in usum alimenti, proh scelus! verterant, erant absumti, itemque servorum corpora deficiebant; nemi-

A.V.516. τος οὐδείς· τότε, προδήλου τῆς αἰκίας διὰ τὴν πε- 2
ριακάκησιν ἐκ τῶν πολλῶν τοῖς ἡγεμόσιν ὑπαρχούσης,
ἔκριναν οἱ περὶ τὸν Αὐτάριτον καὶ Ζάρζαν καὶ Σπέν-
διον ἐγχειρίζειν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις, καὶ διαλα-
Amilcari dedit ſe Spendius. λεῖν περὶ διαλύσεως Ἀμίλκᾳ. Πέμψαντες οὖν κή- 3
ρυκα καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας,
ἧκον, ὄντες δέκα, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. πρὸς οὓς 4
Ἀμίλκας ὁμολογίας ἐποιήσατο τοιαύτας· ἐξεῖναι
Καρχηδονίοις, ἐκλέξασθαι τῶν πολεμίων,
οὓς ἂν αὐτοὶ βούλωνται, δέκα· τοὺς δὲ λοι-
ποὺς ἀφιέναι μετὰ χιτῶνος. Γενομένων δὲ 5
τούτων, εὐθέως Ἀμίλκας ἔφη τοὺς παρόντας ἐκλέ-
γεσθαι κατὰ τὰς ὁμολογίας. τῶν μὲν οὖν περὶ τὸν
Αὐτάριτον καὶ Σπένδιον, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφα-
νεστάτων ἡγεμόνων, τοῦτον τὸν τρόπον ἐκυρίευσαν
Necatur multitudo rebellium. οἱ Καρχηδόνιοι. Τῶν δὲ Λιβύων, ἐπεὶ τὴν σύλληψιν 6
ᾔσθοντο τῶν ἡγεμόνων, νομισάντων αὐτοὺς παρεσπον-
δῆσθαι, διὰ τὸ τὰς συνθήκας ἀγνοεῖν, καὶ διὰ ταύ-
την

ne Tunete ad opem ferendam veniente, victa malis multitudine ac ſupplicia palam intentante ducibus; *Autaritus, Zarzas, & Spendius* dedendi ſeſe hoſtibus, & de pace cum Amilcare agendi, conſilium capiunt. Igitur per caduceatorem petito ad legationem inſtituendam commeatu, ipſi ad Carthaginienſes veniunt. *Amilcar* deditionis leges has eis tulit: *Vt Carthaginienſibus fas eſſet, decem ex hoſtium numero, quos vellet cumque, eligere: ceteros, cum ſingulis tunicis, dimitterent.* Facto fœdere, confeſtim *Amilcar* eos, qui aderant, eligere ſe ex conventu & pacto, pronuntiat. Atque hoc modo *Autaritus, Spendius* & alii nobiliſſimi duces in poteſtatem Carthaginienſium venerunt. Afri vero, poſtquam comprehenſos teneri duces audivere, pactionis ignari, ac fraudem

την τὴν αἰτίαν ὁρμησάντων ἐπὶ τὰ ὅπλα· περιστήσας αὐτοῖς Ἀμίλκας τά τε θηρία καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν, ἅπαντας διέφθειρε, πλείους ὄντας τῶν τετρακισμυρίων, περὶ τὸν τόπον τὸν Πρίονα καλούμενον· ὃν συμβαίνει, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος πρὸς τὸ νῦν εἰρημένον ὄργανον, ταύτης τετευχέναι τῆς προσηγορίας. A.V. 516. Prion vel Serra, locus prope Carthag.

Πράξας δὲ τὰ προδεδηλωμένα, τοῖς μὲν Καρχηδονίοις αὖθις ἐλπίδα παρέστησε μεγάλην πρὸς τὸ βέλτιον, καί περ ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὴν σωτηρίαν· αὐτὸς δὲ μετὰ Ναραύα καὶ μετ' Ἀννίβου, τὴν χώραν ἐπῄει καὶ τὰς πόλεις. προσχωρούντων δὲ καὶ μετατιθεμένων πρὸς αὐτοὺς τῶν Λιβύων διὰ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα, ποιησάμενοι τὰς πλείστας πόλεις ὑφ' ἑαυτοὺς, ἧκον ἐπὶ τὸν Τύνητα, καὶ πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν τοὺς περὶ τὸν Μάθω. Κατὰ μὲν οὖν τὴν LXXXVI. Matho rebellis obsidetur Tunete.

O 3

LXXXVI. 1. *αὖθις ex Reg. B. C. adſcivit Caſaub. Veteres libri omnes ἀρθεὶς, quod in ἀρθῆναι mutand. cenſuit Scaliger.* 2. *προσχωρούντων ex iisdem junioribus codd. edidit Caſaub. Veteres προχωρούντων.*

fraudem illis factam rati, ad capienda arma ruunt; ſed *Amilcar*, admotis elephantis, reliquoque exercitu circumcirca locato, circumventos omnes contrucidavit: erant autem hi plures numero quadraginta millibus. Locus ubi hæc acciderunt, *Prion*, quaſi *Serram* dicas, a ſimilitudine ejus inſtrumenti, nuncupatur.

86. His rebus geſtis *Amilcar*, ut Carthaginienſes, qui ſpem omnem ſalutis amiſerant, meliora quæque jam ſperarent in poſterum, effecit. Ipſe cum *Narava* & *Hannibale* regionem oppidaque circuibat. Paſſim vero dedentibus ſe Afris, & ob nuperam victoriam in eorum partes transeuntibus, plerisque urbium ſub nutum ditionemque Carthaginienſium redactis, *Tunetem* petunt, atque ibi *Mathonem* obſidere parant. Ab eo latere,

A.V. 516.

τὴν ἀπὸ Καρχηδόνος πλευρὰν προσεστρατοπέδευσεν
Ἀννίβας· κατὰ δὲ τὴν ἀπέναντι ταύτης, Ἀμίλκας.
μετὰ δὲ ταῦτα προσαγαγόντες πρὸς τὰ τείχη τοὺς 4
περὶ τὸν Σπένδιον αἰχμαλώτους, ἐσταύρωσαν ἐπι-
φανῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, κατανοήσαντες τοὺς 5
Ἀννίβαν ῥαθύμως καὶ κατατεθαῤῥηκότως ἀναστρε-
φόμενον, ἐπιθέμενοι τῷ χάρακι, πολλοὺς μὲν τῶν
Καρχηδονίων ἀπέκτειναν, πάντας δ' ἐξέβαλον ἐκ
τῆς στρατοπεδείας, ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τῆς ἀπο-
σκευῆς ἁπάσης, ἔλαβον δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀν-
νίβαν ζωγρείᾳ. τοῦτον μὲν οὖν παραχρῆμα πρὸς 6
τὸν τοῦ Σπενδίου σταυρὸν ἀγαγόντες, καὶ τιμωρη-
σάμενοι πικρῶς, ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦτον δ' ἀνέ-
θεσαν ζῶντα, καὶ περικατέσφαξαν τριάκοντα τῶν
Καρχηδονίων τοὺς ἐπιφανεστάτους περὶ τὸ τοῦ Σπεν-
δίου σῶμα· τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐκ παραθέ- 7
σεως ἀμφοτέροις ἐναλλὰξ διδούσης ἀφορμὰς εἰς
ὑπερβολὴν τῆς κατ' ἀλλήλων τιμωρίας. ὁ δὲ Βάρκας 8
ὀψὲ

Spendius in cruce suspenditur. Hannibal a Mathone capitur.

Et in crucem agitur.

3. *προσεστρατοπ. ex conject. dedi pro vulg. προεστρατοπ.*

tere, quod Carthaginem spectat, ante urbem castra ponit *Hannibal;* in opposita huic parte *Amilcar.* Post hæc Spendium & reliquos captivos, muris admotos, in hostium conspectu crucibus affigunt. *Matho* vero, animadversa Hannibalis negligentia, & nimia confidentia, munitiones illius adortus, multos Pœnorum occidit, castris excedere omnes compellit. Capta est omnis supellex castrensis; captus etiam dux ipse *Hannibal.* Quem illico ad Spendii crucem adductum, post acerbos cruciatus, deposito Spendii cadavere, vivum eidem infelici ligno affixerunt, mactatis simul circa Spendii corpus XXX e nobilissimis Carthaginiensium: quasi de industria hos homines inter se Fortuna composuisset, ut occasionem alternis vicibus utrisque præberet, exquisitis suppliciis in se invicem sæviendi. Sero quidem *Barca,*

ὀψὲ μὲν συνῆκε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς πόλεως, A.V. 516.
διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν στρατοπέδων· οὐδὲ μὴν,
συνεὶς, οὐδ᾽ οὕτως κατετάχει πρὸς τὴν βοήθειαν,
9 διὰ τὰς μεταξὺ δυσχωρίας. διόπερ ἀναζεύξας ἀπὸ
τοῦ Τύνητος, καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸν Βακάραν πο-
ταμὸν, κατεστρατοπέδευσε πρὸς τῷ στόματι τοῦ
ποταμοῦ καὶ τῇ θαλάττῃ.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παραδόξου τῆς περιπετείας LXXXVII.
αὐτοῖς φανείσης, δυσθύμως καὶ δυσελπίστως εἶχον
πάλιν· ἄρτι γὰρ ἀναθαῤῥοῦντες ταῖς ψυχαῖς, πα-
2 ρὰ πόδας ἔπιπτον αὖθις ταῖς ἐλπίσιν. Οὐ μὴν
3 ἀφίσταντο τοῦ ποιεῖν τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν. διὸ
καὶ τριάκοντα μὲν τῆς γερουσίας προχειρισάμενοι,
καὶ μετὰ τούτων τὸν πρότερον μὲν ἀπελθόντα
στρατηγὸν Ἄννωνα, σὺν δὲ τούτοις τοὺς ὑπολοίπους
τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις καθοπλίσαντες, οἷον ἐσχάτην

Hanno & Amilcar in concordiam reducti.

O 4 τρέχον-

8. *κατετάχει adscivi ex Vat. & Flor. Mendose κατέχειν Aug. & κατέχει Reg. A. κατέθει Bav. Reg. B. C. & edd.* 9. *Βακάραν. Μάκαρα edd. ex Bav. Alii Μάκαραν.*

LXXXVII. 1. *ἄρτι γάρ. Editi cum aliis ἄρτι δέ.*

ca, quod longe a castris aberat, factam ab hostibus impressionem sensit: sed ne tum quidem, postquam rem cognovit, propter viæ intermediæ difficultates, ad opem ferendam adcurrit. Itaque castra inde ad amnem *Bacaram* movens, ad ejus ostium secundum mare locum castris capit.

87. Carthaginienses vero, inopinata clade perculsi, animis denuo concidere ac pæne desperare cœperunt: cum, qui vixdum ex pavore se recepissent, continuo spem omnem e manibus elapsam viderent. At procurare tamen quæ ad salutem Reip. facerent, non cessabant. Triginta igitur lectos senatores, cumque his *Hannonem*, qui imperium antea deponere fuerat coactus, & præterea quod supererat ætatis militaris, (omnes enim, utpote extremum hoc periculum facturi,

A.V. 516. τρέχοντες ταύτην, ἐξαπέστελλον πρὸς τὸν Βάρκαν·
ἐντειλάμενοι πολλὰ τοῖς τῆς γερουσίας, κατὰ πάν- 4
τα τρόπον διαλῦσαι τοὺς στρατηγοὺς ἐκ τῆς προγε-
γενημένης διαφορᾶς, καὶ συμφρονεῖν σφᾶς ἀναγκά-
σαι, βλέψαντας εἰς τὰ παρόντα τῶν πραγμάτων.
Ὧν πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ἐπει- 5
δὴ συνήγαγον ὁμόσε τοὺς στρατηγοὺς, ἠναγκάσθη-
σαν συγχωρεῖν καὶ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις οἱ περὶ
Premunt Mathonem. τὸν Ἄννωνα καὶ τὸν Βάρκαν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη 6
συμφρονήσαντες μιᾷ γνώμῃ, πάντα κατὰ νοῦν
ἔπραττον τοῖς Καρχηδονίοις. ὥστε τοὺς περὶ τὸν 7
Μάθω, δυσχρηστουμένους ἐν τοῖς κατὰ μέρος κιν-
Leptis opp. δύνοις· πολλοὺς γὰρ ἐποιήσαντο περί τε τὴν Λέπτιν
προσαγορευομένην, καί τινας τῶν ἄλλων πόλεων·
τέλος ἐπὶ τὸ διὰ μάχης κρίνειν ὁρμῆσαι τὰ πράγμα-
τα, προθύμως ἐχόντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ
τῶν

7. πολλοὺς γὰρ ἐποιήσαντο. *Post hæc verba vulgo ex Bav. adjiciuntur hæc,* λόχους τε καὶ διωγμοὺς, *quæ imperite adsuta videntur. In ora cod. Bav. pro* διωγμοὺς *etiam scribitur* ἐλιγμοὺς.

cturi, armaverant:) ad *Barcam* mittunt. Senatoribus etiam atque etiam mandant, ut ducum animos, priore controversia sublata, quoquo modo inter se concilient, &, revocatos ad præsentis status contemplationem, colere concordiam perpellant. Qui, ducibus in eumdem locum convocatis, post varia & sæpe repetita colloquia, evicere tandem, ut *Hanno* & *Barca* manus darent, & sententiæ ipsorum acquiescerent. A quo tempore communibus animis & consiliis cuncta administrantes, ex voto civium suorum omnia gerebant. *Matho* igitur, quum minoribus præliis, quæ magno numero, partim ad *Leptin* oppidum, partim circa alia nonnulla oppida commissa sunt, multa incommoda accepisset, justa acie* tandem decernere cum hostibus constituit; pronis in eandem voluntatem & Carthaginiensium animis,

8 τῶν Καρχηδονίων. Διόπερ ἀμφότεροι, τοῦτο προ- A.V. 516.
θέμενοι, παρεκάλουν μὲν πάντας τοὺς συμμάχους
πρὸς τὸν κίνδυνον, συνῆγον δὲ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν
πόλεων, ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων.
9 Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἕτοι- Acie victus capitur Matho.
μα, παραταξάμενοι συνέβαλλον ἀλλήλοις ἐξ ὁμολό-
10 γου. Γενομένου δὲ τοῦ νικήματος κατὰ τοὺς Καρ-
χηδονίους, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Λιβύων ἐν αὐτῷ τῷ
κινδύνῳ διεφθάρησαν· οἱ δὲ πρός τινα πόλιν συμφυ-
γόντες, μετ' οὐ πολὺ παρέδοσαν ἑαυτούς· ὁ δὲ Μά-
θως ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ζωγρείᾳ.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῆς Λιβύης μετὰ τὴν LXXXVIII. Pacata Africa.
2 μάχην εὐθέως ὑπήκουσε τοῖς Καρχηδονίοις. ἡ δὲ τῶν
Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων πόλις ἔμενον, οὐδε-
μίαν ἀφορμὴν ἔχουσαι πρὸς διάλυσιν, διὰ τὸ μὴ

O 5 κατα-

9. συνέβαλλον. *Alii vulgo* συνέβαλον.

LXXXVIII. 1. ἔμενον & ἔχουσαι. *Alii vulgo* ἔμενεν & ἔχουσα.

mis. Quæ postquam utrisque stetit sententia, socios utrique universos ad societatem certaminis invitarunt, & præsidia quoque ex urbibus convocarunt, utpote de summa rerum aleam jacturi. Paratis utrimque ad hoc inceptum rebus omnibus, aciem ambo instruunt, & ex compacto prælium ineunt. Quum penes Carthaginienses victoria fuisset, Afrorum plerique in ipsa pugna perierunt: reliqui in oppidum quoddam fuga se recipiunt, moxque deditionem faciunt. *Matho* ab hostibus vivus est captus.

88. Iam ceteris quidem in partibus Africæ post hanc pugnam nulla mora fuit, quominus latas sibi a Carthaginiensibus leges statim subirent. *Hipponenses* vero & *Vticenses* in rebellione perstiterunt: nullum enim aditum postulandi pacem habebant, quandoquidem a principio defectionis neque locum

A.V. 516. καταλείπεσθαι σφίσι τόπον ἐλέους, μηδὲ συγγνώμης,
κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολάς. οὕτω καὶ κατὰ ταύ- 3
τας τὰς ἁμαρτίας μεγάλην ἔχει διαφορὰν ἡ με-
τριότης, καὶ τὸ μηδὲν ἀνήκεστον ἐπιτηδεύειν ἑκου-
Hippo & Vtica receptæ. σίως. Οὐ μὴν, ἀλλὰ παραστρατοπεδεύσαντες, τῇ 4
μὲν Ἄννων, τῇ δὲ Βάρκας, ταχέως ἠνάγκασαν αὐ-
τοὺς ὁμολογίας ποιήσασθαι καὶ διαλύσεις εὐδοκουμέ-
Finis Belli Africi. νας Καρχηδονίοις. Ὁ μὲν οὖν Λιβυκὸς πόλεμος εἰς 5
τοιαύτην ἀγαγὼν περίστασιν Καρχηδονίους, τοιοῦ-
τον ἔσχε τὸ τέλος· ὥστε μὴ μόνον κυριεῦσαι πάλιν
τῆς Λιβύης τοὺς Καρχηδονίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς
αἰτίους τῆς ἀποστάσεως τιμωρήσασθαι καταξίως.
τὸ γὰρ πέρας, ἀγαγόντες οἱ νέοι τὸν θρίαμβον διὰ 6
τῆς πόλεως, πᾶσαν αἰκίαν ἐπεδείξαντο τοῖς περὶ
τὸν Μάθω. Τρία μὲν οὖν ἔτη καὶ τέτταράς που 7
μῆνας ἐπολέμησαν οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχη-
δονίους·

4. τῇ μὲν, τῇ δὲ. ᾗ μὲν, ᾗ δὲ *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

locum neque ſpem ullam miſericordiæ aut veniæ ſibi reliquam fecerant. Adeo etiam in iſtiusmodi peccatis, moderari ſibi & inexpiabile nihil ultro admittere, longe præſtat. Sedenim *Hanno* & *Barca*, alter *Hipponi*, alter *Vticæ*, admotis caſtris, brevi eos ad deditionem in eas leges, quæ Carthaginienſibus placuiſſent, faciendam coëgerunt. *Bellum* igitur vulgo *Libycum* dictum, quod in tantas Carthaginienſes anguſtias conjecerat, hunc exitum habuit: ut non ſolum Africæ dominatum reciperent, ſed etiam a defectionis auctoribus meritas pœnas exigerent. Finis namque omnium hic tandem fuit, ut juventus, acto per urbem triumpho, omni contumeliæ cruciatusque genere *Mathonem* & qui cum eo erant, afficeret. Tres annos & menſes ferme quatuor, mercenarii cum Carthaginienſibus bellum fecere; omnium, de

δονίους· πόλεμον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἀκοῇ μαθόντες, A.V. 516.
πολύ τι τοὺς ἄλλους ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ διε-
8 νηνοχότα. Ῥωμαῖοι δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Sardinia Romanis cedunt Pœni.
ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος αὐτομολησάντων μισθο-
φόρων πρὸς σφᾶς ἐκκληθέντες, ἐπεβάλοντο πλεῖν
9 ἐπὶ τὴν προειρημένην νῆσον. Τῶν δὲ Καρχηδονίων
ἀγανακτούντων, ὡς αὐτοῖς καθηκούσης μᾶλλον τῆς
τῶν Σαρδῴων δυναστείας· καὶ παρασκευαζομένων
μεταπορεύεσθαι τοὺς ἀποστήσαντας αὐτῶν τὴν νῆ-
10 σον· λαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι,
πόλεμον ἐψηφίσαντο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους·
φάσκοντες, αὐτοὺς οὐκ ἐπὶ Σαρδονίους, ἀλλὰ ἐπὶ
11 σφᾶς ποιεῖσθαι τὴν παρασκευήν. Οἱ δὲ, παραδό-
ξως διαπεφευγότες τὸν προειρημένον πόλεμον, κα-
τὰ πάντα τρόπον ἀφυῶς διακείμενοι κατὰ τὸ παρ-
ὸν πρὸς τὸ πάλιν ἀναλαμβάνειν τὴν πρὸς Ῥω-
μαίους

7. *ὧν ἡμεῖς correxit Casaub. Ante eum edd. cum msstis ὃν ἡμεῖς.* Ibid. *τοὺς ἄλλους ex vett. libris revocavi, quod Casaubonus cum Reg. B. C. in τῶν ἄλλων mutaverat.* Ibid. *διενηνοχότα. Perperam ἐνενηχότα Bav. Aug.* 9. *Σαρδῴων. Σαρδῶν edd. inde ab Hervag. cum Aug. & Reg. A.*

de quibus fando accepimus, longe crudelissimum & maxime nefarium. Eodem vero tempore *Romani,* ab illis mercenariis, qui *Sardinia* pulsi ad illos transfugerant, invitati, in eam insulam navigare instituerunt. Quod quum ægre ferrent Pœni, ut qui ad se potius pertinere *Sardorum* dominationem arbitrarentur; quumque jam in eo essent, ut insulæ defectionem in auctores vindicarent; Romani eam occasionem arripiunt, & contra Carthaginienses bellum decernunt: quod dicerent, *non adversus Sardos, sed adversum se, fieri istum a Pœnis apparatum.* Illi, ægre ac præter opinionem superiore bello liberati, ac modis omnibus male comparati ad suscipiendas impræsentiarum cum Romano rursus populo

A.V. 516.
Et novum tributum recipiunt.

μαίους ἀπέχθειαν· εἴξαντες τοῖς καιροῖς, οὐ μόνον 12
ἀπέστησαν τῆς Σαρδόνος, ἀλλὰ καὶ χίλια τάλαντα καὶ διακόσια προσέθηκαν τοῖς Ῥωμαίοις, ἐφ᾿ ᾧ μὴ κατὰ τὸ παρὸν ἀναδέξασθαι τὸν πόλεμον. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράχθη.

populo inimicitias; tempori cedendum rati, non solum *Sardinia* cessere; verum etiam mille ac ducenta Romanis talenta adjecerunt, ne bellum sustinere hoc tempore cogerentur. Atque hæc quidem ita gesta sunt.

ΠΟΛΥ-

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ διεσαφήσαμεν, πότε Ῥωμαῖοι, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρεῖν ἤρξαντο πράγμασιν· ἐπὶ δὲ τούτοις, πῶς εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας τὸν περὶ τῆς προειρημένης νήσου συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Καρχηδονίους· μετὰ δὲ ταῦτα, πότε πρῶτον συνίστασθαι ναυτικὰς ἤρξαντο δυνάμεις, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τὸν πόλεμον ἑκατέροις ἕως τοῦ τέλους· ἐν ᾧ Καρχηδόνιοι μὲν ἐξεχώρησαν πάσης Σικελίας, Ῥωμαῖοι δ᾽ ἐπεκράτησαν τῆς ὅλης νήσου, πλὴν τῶν ὑφ᾽ Ἱέρωνι ταττομένων μερῶν. Nexus historiæ.

ἑξῆς

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARVM LIBER II.

Expoſuimus *ſuperiore Libro*, quando *Romani*, rebus in Italia compoſitis, res externas cœperint tractare: deinde, quonam modo *in Siciliam* trajecerint, & quas ob cauſſas de illa inſula in certamen cum Carthaginienſibus venerint: tum, quando navalibus copiis uti primum cœperint, quæque populo utrique bello illo acciderint ad finem usque; cum univerſa *ceſſere Sicilia Carthaginienſes*, Romanis totam inſulam, ea dumtaxat excepta parte quæ Hieroni parebat, occupantibus. Poſt

hæc

ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπεβαλλόμεθα λέγειν, πῶς στασιά- 3
σαντες οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, τὸν
προσαγορευθέντα Λιβυκὸν πόλεμον ἐξέκαυσαν, καὶ
τὰ συμβάντα κατὰ τοῦτον ἀσεβήματα μέχρι τίνος
προὔβη, καὶ τίνα διέξοδον ἔλαβε τὰ παράλογα τῶν
ἔργων, ἕως τοῦ τέλους καὶ τῆς Καρχηδονίων ἐπικρα-
τείας. Νυνὶ δὲ τὰ συνεχῆ τούτοις πειρασόμεθα 4
δηλοῦν κεφαλαιωδῶς, ἑκάστων ἐπιψαύοντες, κατὰ
A. V. 517-525. Amilcar in HISPANIA. τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Καρχηδόνιοι γάρ, ὡς 5
θᾶττον κατεστήσαντο τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, εὐθέως
Ἀμίλκαν ἐξαπέστελλον, δυνάμεις συστήσαντες, εἰς
τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόπους. ὁ δ', ἀναλαβὼν τὰ 6
στρατόπεδα, καὶ τὸν υἱὸν Ἀννίβαν, ὄντα τότε κα-
τὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα, καὶ διαβὰς κατὰ τὰς
Ἡρακλείους στήλας, ἀνεκτᾶτο τὰ κατὰ τὴν Ἰβη-
ρίαν πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις. διατρίψας δ' ἐν 7
τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς
μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπη-
κόους

Cap. I. 3. ἐπεβαλλόμεθα. ἐπεβαλόμεθα *voluit Casaub.*

hæc dicere aggreſſi ſumus, quomodo, ſeditione facta, mercenarii *bellum*, quod *Libycum* vocant, adverſus Carthaginienſes conflarint; quo progreſſa impietas fuerit, quemve facta immania exitum tandem habuerint, ad finem belli usque & Carthaginienſium victoriam. Nunc, quæ ſunt *deinceps inſecuta*, ſummatim pro ratione inſtituti quæque attingentes, peragere conabimur. *Carthaginienſes* igitur, ubi primum res in Africa ſunt compoſitæ, continuo *Amilcarem* cum copiis *in Hiſpaniam* miſerunt. Is, exercitu accepto, & filio *Hannibale*, novem tum annorum puero, marique ad Herculis columnas trajecto, Carthaginienſium imperium in Hiſpania inſtaurabat. Vbi novem ferme annos moratus; multis populis, partim bello, partim perſuaſione, dominatui Cartha-

κόους Καρχηδόνι, κατέστρεψε τὸν βίον ἀξίως τῶν A. V. 517-525.
8 προγεγενημένων πράξεων. πρὸς γὰρ τοὺς ἀνδρωδε-
στάτους καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας παραταττό-
μενος, καὶ χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυ-
τῷ κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρὸν, ἐῤῥωμένως τὸν βίον
9 μετήλλαξε. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέ- Asdrubal succedit
δοσαν Ἀσδρούβᾳ, τῷ ἐκείνου κηδεστῇ καὶ τριηράρχῳ. Amilcari.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι τὴν πρώ- II.
την διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη RES ILLYRICÆ.
τῆς Εὐρώπης ἐπεβάλλοντο ποιεῖσθαι μετὰ δυνάμεως. A.V. 523.
2 ἅπερ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετ᾽ ἐπιστάσεως θεωρη-
τέον τοῖς βουλομένοις ἀληθινῶς τήν τε πρόθεσιν τὴν
ἡμετέραν συνθεάσασθαι, καὶ τὴν αὔξησιν καὶ κατα-
3 σκευὴν τῆς Ῥωμαίων δυναστείας. ἔγνωσαν δὲ διαβαί-
4 νειν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Ἄγρων, ὁ τῶν Agron
Ἰλλυριῶν βασιλεὺς, ἦν μὲν υἱὸς Πλευράτου, δύναμιν rex Illyriorum.
δὲ πεζικὴν καὶ ναυτικὴν μεγίστην ἔσχε τῶν πρὸ αὐ-
5 τοῦ βεβασιλευκότων ἐν Ἰλλυριοῖς. οὗτος ὑπὸ Δημη-
τρίου,

II. 2. *ἐπιστάσεως. ἐπιστασίας edd. ex Bav.* 4. *πεζικήν. πεζὴν Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

Carthaginis subjectis; ut tantis rebus gestis virum decebat, occumbit. Quippe cum fortissimo potentissimoque hoste signis collatis dimicans, dum mira quadam audacia in mediam se infert dimicationem, vitam cum morte fortiter commutat. Imperium deferunt Pœni ad *Asdrubalem*, generum Hamilcaris, & triremium ejusdem præfectum.

2. Incidit in idem ferme tempus *prima Romanorum cum exercitu in Illyricum* & partes illas Europæ *trajectio:* quæ non obiter, sed cum attentione iis observanda est, qui propositum nostrum, & imperii, quod sibi Romani pepererunt, incrementa vere cupient cognoscere. Caussæ autem ejus consilii, hæ fere exstiterunt. *Agron*, Illyriorum rex, filius *Pleurati*, copiis & terrestribus & navalibus omnes priores Illyrici reges longe anteibat. Hic *Demetrio*, Philippi

A.V. 523. τρίου, τοῦ Φιλίππου πατρὸς, πεισθεὶς χρήμασιν, ὑπέσχετο βοηθήσειν Μεδιωνίοις ὑπ' Αἰτωλῶν πολιορκουμένοις. Αἰτωλοὶ γὰρ οὐδαμῶς δυνάμενοι πεῖσαι 6 Μεδιωνίους μετέχειν σφίσι τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἐπεβάλοντο κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτούς. στρατεύ- 7 σαντες οὖν πανδημεὶ, καὶ περιστρατοπεδεύσαντες αὐτῶν τὴν πόλιν, κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολιόρκουν, πᾶσαν βίαν προσφέροντες καὶ μηχανήν. συνάψαν- 8 τος δὲ τοῦ χρόνου τῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ δέον στρατηγὸν ἕτερον αἱρεῖσθαι, καὶ τῶν πολιορκουμένων ἤδη κακῶς διακειμένων, καὶ δοκούντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐνδώσειν ἑαυτούς· ὁ προϋπάρχων στρατηγὸς προσφέρει λόγον τοῖς Αἰτωλοῖς, φάσκων· ἐπειδὴ 9 τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἀναδέδεκται τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν, δίκαιον εἶναι, καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, ἐπὰν κρατήσωσι, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων ἑαυτῷ συγχωρεῖσθαι. τινῶν

Aetoli Medionem oppugnant.

De titulo manubiarum litigant Prætores Aetolorum.

5. *Μεδιωνίοις. Sic deinde Vat. & Flor. qui hoc cap. cum Aug. & Reg. A. dant Μειδ. Editi autem constanter Μυδ. ex Bav.* 6. *τῆς αὐτῆς πολ. τῆς αὐτῶν πολ. edd. ex Bav.* 8. *ἀρχαιρεσιῶν. ἀρχαιρεσίων Vat. Aug. Reg. A.*

lippi patri, pacta mercede receperat, se *Medioniis*, quos Aetoli obsidebant, opem laturum. Nam *Aetoli*, quod impetrare ab Medioniis non poterant, ut Reip. suæ se adjungerent, vi eos expugnare erant aggressi. Itaque ex universa gente Aetolorum coacto exercitu, positis circa urbem illorum castris, statim omni conatu, machinis etiam adhibitis, oppugnationem urgebant.

Appetente comitiorum tempore, quibus novus Prætor Aetolorum erat creandus; quum malo jam loco obsessorum res essent, adeo ut in dies deditio eorum exspectaretur; prior Prætor, Aetolos compellans, *quoniam & labores*, ait, *& pericula hujus obsidionis ipse sustinuisset, æquum esse, ut capta urbe & prædæ administratio & armorum inscriptio sibi tribuatur.* Cui petitioni quum se

ιοτινῶν δὲ, καὶ μάλιστα τῶν προϊόντων πρὸς τὴν ἀρ- A.V. 523.
χὴν, ἀμφισβητούντων πρὸς τὰ λεγόμενα, καὶ πα- De titulo manubiarum litigant Prætores Aetolorum.
ρακαλούντων τὰ πλήθη, μὴ προδιαλαμβάνειν, ἀλλ᾽
ἐν ἀκεραίῳ ἐᾶν, ᾧ ποτ᾽ ἂν ἡ τύχη βουληθῇ περι-
11 θεῖναι τοῦτον τὸν στέφανον· ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς,
ὃς ἂν ἐπικατασταθεὶς στρατηγὸς κρατήσῃ τῆς
πόλεως, κοινὴν ποιεῖν τῷ προϋπάρχοντι καὶ τὴν
οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν
ὅπλων.

Δεδογμένων δὲ τούτων, καὶ δέον τῇ κατὰ πόδας III. Agron juvat Medionios.
ἡμέρᾳ γενέσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν παράληψιν τῆς
ἀρχῆς, καθάπερ ἔθος ἐστὶν Αἰτωλοῖς· προσπλέου-
σι τῆς νυκτὸς ἑκατὸν λέμβοι πρὸς τὴν Μεδιωνίαν,
κατὰ τοὺς ἔγγιστα τόπους τῆς πόλεως, ἐφ᾽ ὧν ἦσαν
2 Ἰλλυριοὶ πεντακισχίλιοι. καθορμισθέντες δὲ, καὶ τῆς
ἡμέρας ἐπιγενομένης, ἐνεργὸν καὶ λαθραίαν ποιησά-
μενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ χρησάμενοι τῇ παρ᾽ αὐτοῖς
εἰθισμέ-

10. *προϊόντων. προσιόντων maluit Gron. & Ern.* Ibid. *τὴν ἀρχὴν posui pro mend. τὴν αὐτὴν* Ibid. *ᾧ ποτ᾽ ἄν. Male vett. libri omnes ὁπόταν.* 11. *στρατηγὸς abest a Bav. Aug. Reg. A.*

ſe nonnulli opponerent, & ii maxime qui eum honorem petebant, multitudinemque hortarentur, *ne ea de re præjudicarent, ſed omnia in integro ſervarent, cuicumque tandem hoc decus Fortuna tributura eſſet;* placuit Aetolis, ut futurus prætor, quisquis fuerit, qui urbe potiretur, jus prædæ adminiſtrandæ, & arma inſcribendi, cum priore communicaret.

3. His ita decretis, poſtridie ejus diei comitia peragenda erant, & novus Prætor magiſtratum ex conſuetudine Aetolorum ſtatim erat initurus. Interea adveniunt noctu ad *Medioniorum* agrum, quam proxime urbem, lembi centum, in quibus erant *Illyriorum* quinque millia. Hi poſtquam appulerunt, illuceſcente jam die raptim & latenter exſcenſione facta, aciem more ſuo inſtruunt,

A.V. 523. Agron juvat Medionios.

εἰθισμένῃ τάξει, προῆγον κατὰ σπείρας ἐπὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν στρατοπεδείαν. Οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ, συν- 3 έντες τὸ γενόμενον, ἐπὶ μὲν τῷ παραδόξῳ καὶ τῇ τόλμῃ τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν ἐκπλαγεῖς· πεφρονηματισμένοι δ᾽ ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ καταπιστεύσαντες ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, κατὰ ποσὸν εὐθαρσῶς εἶχον. τὸ μὲν οὖν πολὺ μέρος τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν 4 ἱππέων, αὐτοῦ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις παρενέβαλλον· μέρει δέ τινι τῆς ἵππου, καὶ τοῖς εὐζώνοις, τοὺς ὑπερδεξίους καὶ πρὸ τοῦ χάρακος εὐφυῶς κειμένους τόπους προκατελάμβανον.

Clades Aetolorum ad Medionem.

Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ τοὺς μὲν ἐλαφροὺς, ἐξ ἐφόδου προσ- 5 πεσόντες, τῷ τε πλήθει καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ἐξέωσαν· τοὺς δὲ μετὰ τούτων ἱππεῖς συγκινδυνεύοντας ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. λοιπὸν ἐξ ὑπερδεξίου ποιούμενοι τὴν 6 ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τεταγμένους, ταχέως ἐτρέψαντο· συνεπιθεμένων τοῖς Αἰτωλοῖς ἅμα καὶ τῶν

III. 3. ἐκ πολλοῦ. *Vulgo* ἐκ τοῦ πολλοῦ. 4. τὸ μὲν οὖν. *Sic cum Vrsin. & Reisk. correxi. Casaub. ex Reg. B. C. dedit* ἔχοντες μὲν οὖν, *sed ignorant participium veteres libri.*

struunt, & manipulatim ad Aetolorum castra ire pergunt. *Aetoli*, re intellecta, inopinata quidem Illyriorum audacia sunt perculsi; sed propter spiritus a longo tempore conceptos, cum suis viribus satis etiam confiderent, bono utcumque animo fuerunt. Igitur, gravis armaturæ & equitum majori parte ante ipsa castra in plano in aciem instructa, velites & equitum aliquot alas ad occupanda loca edita pro castris & opportuna mittunt. *Illyrii* leviter armatos primo statim impetu, quum & numero superarent & aciei pondere, statione proturbant; equites, his adjunctos, ad gravem armaturam se recipere cogunt: deinde, ex superiore loco, positam in campo aciem invadentes, facile in fugam eos vertunt: irrumpentibus præsertim in *Aetolos* eodem tempore

7τῶν Μεδιωνίων ἐκ τῆς πόλεως. καὶ πολλοὺς μὲν αὐ- A.V. 523.
τῶν ἀπέκτειναν, ἔτι δὲ πλείους αἰχμαλώτους ἔλα-
βον· τῶν δὲ ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐγένοντο
8πάσης ἐγκρατεῖς. Οἱ μὲν οὖν Ἰλλυριοὶ, πράξαντες
τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ διακομίσαν-
τες τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν ἄλλην ὠφέλειαν ἐπὶ τοὺς
λέμβους, εὐθέως ἀνήγοντο, ποιούμενοι τὸν πλοῦν εἰς
τὴν οἰκείαν.

IV. Consilium Aetolorum in ipsos vertit Fortuna.

Οἱ δὲ Μεδιώνιοι, τετευχότες ἀνελπίστου σωτη-
ρίας, ἀθροισθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο
περί τε τῶν ἄλλων, καὶ περὶ τῆς τῶν ὅπλων ἐπιγρα-
2φῆς. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, κοινὴν ποιήσειν τὴν ἐπιγρα-
φὴν, ἀπό τε τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Αἰτωλῶν ἔχοντος,
καὶ τῶν εἰς τὸ μέλλον προπορευομένων, κατὰ τὸ τῶν
3Αἰτωλῶν δόγμα· τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες καὶ
τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐπὶ τῶν ἐκείνοις συμβαινόν-
4των ἐνδεικνυμένης τὴν αὐτῆς δύναμιν. ἃ γὰρ ὑπὸ
τῶν ἐχθρῶν αὐτοὶ προσεδόκων ὅσον ἤδη πείσεσθαι,

P 2 ταῦτα

IV. 2. προπορευομένων. προσπορ. *voluerunt Gron. & Ernesti.* 4. ὅσον, *ante* ἤδη, *carent Aug. Reg. A.* Ibid. πείσεσθαι. πήσεσθαι *edd. ex Bav.*

tempore & *Medioniis* oppidanis. Trucidarunt multos; plures vivos ceperunt; armis & impedimentis omnibus ſunt potiti. Ita *Illyrii*, peracto quod mandatum a rege fuerat, ſupellectile ceteraque omni præda lembis impoſita, confeſtim naves ſolvunt, & patriam ſuam repetunt.

4. *Medionii*, ex inſperato obſidione liberati, cum de aliis deliberaturi, tum de armorum inſcriptione, concionem habent. Placuit, *ut*, quemadmodum ab Aetolis decretum fuerat, *& præſentis anni Prætor, & qui in poſterum annum præturam ambiiſſent, in inſcriptione ſimul nominarentur.* Dicas, Fortunam, hoc Medioniorum ſucceſſu, ceteros quoque mortales ſuæ potentiæ de induſtria iviſſe admonitum. Quod enim de ſe jamjam inimicos arbitrabantur factu-

A.V. 523. ταῦτα πράττειν αὐτοῖς ἐκείνοις παρέδωκεν ἐν πάνυ
βραχεῖ χρόνῳ κατὰ τῶν πολεμίων. Αἰτωλοὶ δέ, 5
τῇ παραδόξῳ χρησάμενοι συμφορᾷ, πάντας ἐδίδα-
ξαν μηδέ ποτε βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς
ἤδη γεγονότος· μηδὲ προκατελπίζειν βεβαιουμένους
ὑπὲρ ὧν ἀκμὴν ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἄλλως γενέσθαι·
νέμειν δὲ μερίδα τῷ παραδόξῳ, πανταχῇ μέν, ἀν-
θρώπους ὄντας, μάλιστα δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς.
Moritur Agron. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄγρων, ἐπεὶ κατέπλευσαν οἱ λέμ- 6
βοι, διακούσας τῶν ἡγεμόνων τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον,
καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν Αἰτωλούς,
τοὺς μέγιστον ἔχοντας τὸ φρόνημα, νενικηκέναι,
πρὸς μέθας καί τινας τοιαύτας ἄλλας εὐωχίας
τραπείς, ἐνέπεσεν εἰς πλευρῖτιν· ἐκ δὲ ταύτης ἐν
Teuta regina Illyriorum. ὀλίγαις ἡμέραις μετήλλαξε τὸν βίον. Τὴν δὲ βασι- 7
λείαν ἡ γυνὴ Τεῦτα διαδεξαμένη, τὸν κατὰ μέρος
χειρισμὸν τῶν πραγμάτων ἐποιεῖτο διὰ τῆς τῶν
φίλων πίστεως. χρωμένη δὲ λογισμοῖς γυναικείοις, 8
καὶ

facturos, id ipsum ut in inimicos possent exercere, minimo tempore interjecto, ipsis præstitit. *Aetoli* vero, hac improviso affecti clade, documento fuerunt omnibus, *ne de futuro, ceu de re jam facta, consultent; neque spem ullam quasi certam præcipiant earum rerum, quæ secus evenire adhuc possint: sed cum in ceteris rebus omnibus, tum in bello maxime, homines se natos meminerint, & inopinatis etiam casibus locum aliquem esse cogitent.* Rex *Agron*, postea quam lembi rediissent, eique omnia duces narrassent quæ in pugna acciderant; incredibili exsultans gaudio, quod *Aetolos*, gentem superbia ferocissimam, vicisset; ebrietati & id genus liberalioribus epulis indulgens, in pleuritim incidit, quæ post paucos dies e vita eum sustulit. Regnum *Teuta* uxor suscepit, fide amicorum in rerum administratione utens. Hæc, more ingenii muliebris, quum nihil nisi prætеritam

καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα μόνον ἀποβλέ- A.V. 523.
πουσα, τῶν δ' ἐκτὸς οὐδὲν περισκεπτομένη, πρῶτον
μὲν συνεχώρησε τοῖς κατ' ἰδίαν πλέουσι λῄζεσθαι
9 τοὺς ἐντυγχάνοντας· δεύτερον δ' ἀθροίσασα στό- Infeſtat maria.
λον, καὶ δύναμιν οὐκ ἐλάττω τῆς πρότερον, ἐξέπεμ- A.V. 524.
ψε, πᾶσαν ἀποδείξασα πολεμίαν τοῖς ἡγουμένοις.

Οἱ δὲ ἐξαποσταλέντες, τὴν μὲν πρώτην ἐπιβο- V.
λὴν ἔσχον ἐπὶ τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. ταύ-
τας γὰρ ἀεὶ τὰς χώρας Ἰλλυριοὶ πορθοῦντες διετέ-
2 λουν. διὰ γὰρ τὸ μῆκος τῆς παραλίας, καὶ διὰ τὸ
μεσογαίους εἶναι τὰς δυναστευούσας ἐν αὐταῖς πό-
λεις, μακραὶ καὶ βραδεῖαι λίαν ἐγίγνοντο τοῖς προει-
ρημένοις αἱ παραβοήθειαι πρὸς τὰς ἀποβάσεις τῶν
Ἰλλυριῶν· ὅθεν ἀδεῶς ἐπέτρεχον, καὶ κατέσυρον ἀεὶ
3 ταύτας τὰς χώρας. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τότε, γενόμε-

V. 2. *μακραὶ ex cod. Vat. & Flor. adſcivi, βραδεῖαι ex conject. Gron. & Reiskii. Vulgo μικραὶ καὶ βραχεῖαι.* Ibid. *ἐγίγνοντο. ἐγένοντο Flor. Aug. Reg. A. Pro προειρημένοις Gron. ſuſpicatus eſt προκειμένοις. Mox αἱ παρ' αὐτῶν βοήθειαι editum erat ex Bav. Et πρὸς δὴ τὰς ἀποβάσεις ex Aug. & Reg. A.* 3. *ἀλλὰ τότε. ἀλλὰ καὶ τότε edd. cum Bav. Aug. Reg. A.*

itam victoriam ob oculos haberet, de externis nihil quidquam cogitaret; ſuis primum conceſſit, ut ſinguli, quoscunque haberent obvios inter navigandum, deprædarentur: deinde, parata claſſe, & copiis non minoribus, quam fuerant ſuperiores, emiſſis, poteſtatem ducibus fecit, *ut pro hoſtibus populos omnes haberent.*

5. Hi primam quidem expeditionem in *Eleorum* & *Meſſeniorum* fines ſuſcipere inſtituerant. Hi enim perpetuis Illyriorum incurſionibus erant obnoxii. Nam quoniam in longum ora illa porrecta jacet, & a mari remotæ erant principes illarum regionum urbes; longinqua atque tarda ex his ad oram adveniebant auxilia adverſus Illyriorum exſcenſiones: quare facile his erat, ſine metu iſtas regiones incurſare ac devaſtare. At tunc

A.V. 524. Phœnice proditur Illyriis, a Gallis mercenariis.

νοι τῆς Ἠπείρου κατὰ Φοινίκην, προσέσχον ἐπισι-
τισμοῦ χάριν. συμμίξαντες δὲ τῶν Γαλατῶν τισιν, 4
οἳ μισθοφοροῦντες παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις διέτριβον
ἐν τῇ Φοινίκῃ, τὸ πλῆθος ὄντες εἰς ὀκτακοσίους·
καὶ κοινολογηθέντες τούτοις περὶ προδοσίας τῆς πό-
λεως, ἐξέβησαν, συγκαταθεμένων σφίσι τῶν προει-
ρημένων· καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου, καὶ τῶν ἐν αὐ-
τῇ, κύριοι κατέστησαν, συνεργησάντων ἔσωθεν αὐ-
τοῖς τῶν Γαλατῶν. Οἱ δ' Ἠπειρῶται, πυθόμενοι
τὸ γεγονὸς, ἐβοήθουν πανδημεὶ μετὰ σπουδῆς. πα-
ραγενόμενοι δὲ πρὸς τὴν Φοινίκην, καὶ προβαλλόμε-
νοι τὸν παρὰ τῇ πόλει ῥέοντα ποταμὸν, ἐστρατο-
πέδευσαν, τῆς ἐπ' αὐτῷ γεφύρας ἀνασπάσαντες
τὰς σανίδας ἀσφαλείας χάριν. προσαγγελθέντος 6
δ' αὐτοῖς, Σκερδιλαΐδαν, ἔχοντα πεντακισχιλίους
Ἰλλυριοὺς, παραγίγνεσθαι κατὰ γῆν διὰ τῶν παρ'
Ἀντιγόνειαν στενῶν· μερίσαντες αὐτῶν τινὰς ἐξα-
πέστειλαν παραφυλάξοντας τὴν Ἀντιγόνειαν· αὐ-
τοὶ

Scerdilaïdas, dux Illyr.

tunc ad *Phœnicen* usque, *Epiri* oppidum, provecti, parandæ annonæ gratia in portum applicant. Ibi postquam in colloquium venerunt cum *Gallorum* nonnullis, qui Epirotarum æra merebant, & *Phœnicæ* circiter octingenti degebant; quum de proditione oppidi eos compellassent, & eam ad rem operam suam Galli essent polliciti; expositis copiis, oppido & omnium, qui in eo erant, primo impetu potiuntur, Gallis intra muros conatus ipsorum adjuvantibus. Hoc accepto nuntio, *Epirotæ* extemplo ad ferendam opem omnes accurrunt. Qui ut venerunt ad *Phœnicen*, castra sic metantur, ut amnis, qui urbem præterfluit, pro munimento ipsis esset; ad majorem securitatem tabulis detractis, quibus pons fluvio impositus erat constratus. Deinde certiores facti, adventare *Scerdilaïdam* cum quinque Illyriorum millibus, itinere terrestri per fauces ad *Antigoneam*;

τοὶ δὲ τά τε λοιπὰ ῥαθύμως διῆγον, ἀπολαύοντες τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀνέδην, τῶν τε κατὰ τὰς φυλακὰς καὶ προκοιτίας ὠλιγώρουν. Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, συνέντες τὸν μερισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν λοιπὴν ῥαθυμίαν, ἐκπορεύονται νυκτός· καὶ τῇ γεφύρᾳ σανίδας ἐπιβαλόντες, τόν τε ποταμὸν ἀσφαλῶς διέβησαν, καὶ λαβόντες ὀχυρὸν τόπον, ἔμειναν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νυκτός. ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ παραταξαμένων ἀμφοτέρων πρὸ τῆς πόλεως, συνέβη λειφθῆναι τοὺς Ἠπειρώτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν πεσεῖν, ἔτι δὲ πλείους ἁλῶναι, τοὺς δὲ λοιποὺς διαφυγεῖν ὡς ἐπὶ Ἀτιντάνων.

A.V. 524.

Illyrii acie vincunt Epirotas.

Οὗτοι μὲν οὖν τοιούτοις περιπεσόντες ἀτυχήμασι, καὶ πάσας ἀπολέσαντες τὰς ἐν αὑτοῖς ἐλπίδας, ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, δεόμενοι μεθ' ἱκετηρίας σφίσι βοηθεῖν. οἱ δὲ, κατελεήσαντες τὰς συμφορὰς αὐτῶν, ὑπήκουσαν·

VI. Aetoli & Achæi ſuccurrunt Epirotis.

neam; parte exercitus ſui ad cuſtodiendam Antigoneam miſſa, ipſi interea negligentius agere; commeatibus, quos large regio ſubminiſtrabat, perfrui; ſtationes ac vigilias contemtim obire. *Illyrii*, de copiarum diviſione moniti & eorum negligentia; noctu profecti, tabulas ponti imponunt, & ſine periculo amnem trajiciunt. Munitum dein locum occupant, & per reliquum noctis ibi ſubſiſtunt. Prima luce utrique ante urbem instructa acie certamen ineunt: quo victi Epirotæ, multi in prælio cecidere, plures capti ſunt; reliqui verſus *Atintaniam* fugam capeſſunt.

6. Tam adverſam experti fortunam *Epirotæ*, omnique ſalutis ſpe, quod quidem in ipſis foret, amiſſa, legatos cum infulis & velamentis ad *Aetolos* & *Achæorum* gentem mittunt, auxilium petentes. Qui eorum calamitatis miſerti, faciles ad ipſorum poſtulata ſe præbent: nec

A.V. 524. Helicranum. καὶ μετὰ ταῦτα παραβοηθοῦντες ἧκον εἰς Ἑλίκρανον. οἱ δὲ τὴν Φοινίκην κατασχόντες, τὸ μὲν πρῶτον, 3
παραγενόμενοι μετὰ Σκερδιλαΐδου πρὸς τὸ χωρίον, παρεστρατοπέδευσαν τοῖς βεβοηθηκόσι, βουλόμενοι συμβαλεῖν. δυσχρηστούμενοι δὲ διὰ τὰς δυσχωρίας 4
τῶν τόπων, ἅμα δὲ καὶ προσπεσόντων παρὰ τῆς Τεύτας γραμμάτων, δι' ὧν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς τὴν ταχίστην εἰς οἶκον ἀναχωρεῖν, διὰ τὸ τινὰς τῶν
Induciæ Epirotarum cum Illyriis. Ἰλλυριῶν ἀφεστηκέναι πρὸς τοὺς Δαρδανεῖς· οὕτω, 5
λεηλατήσαντες τὴν Ἤπειρον, ἀνοχὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας. ἐν αἷς τὰ μὲν ἐλεύθερα σώ- 6
ματα καὶ τὴν πόλιν ἀπολυτρώσαντες αὐτοῖς, τὰ δὲ δουλικὰ, καὶ τὴν λοιπὴν σκευὴν ἀναλαβόντες εἰς τοὺς λέμβους, οἱ μὲν ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Σκερδιλαΐδαν πεζῇ πάλιν ἀνεχώρησαν διὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀντιγόνειαν στενῶν· οὐ μικρὰν οὐδὲ τὴν τυ- 7
χοῦσαν κατάπληξιν καὶ φόβον ἐνεργασάμενοι τοῖς ταῖς παραλίαις οἰκοῦσι τῶν Ἑλλήνων. ἕκαστοι γὰρ 8
θεω-

VI. 7. *ἐνεργασάμενοι emendavi cum H Steph. & Reisk. Vulgo omnes h. l. ἐνεργησάμ.*

nec multo poſt cum auxiliis *Helicranum* veniunt. Eodem & Illyrii qui Phœnicen occupaverant, una cum *Scerdilaïda*, ſe conferunt: & primum quidem non longe a copiis auxiliaribus metantur caſtra, dimicare cupientes. Sed impediebat difficultas locorum: ſimulque allatæ ſunt a *Teuta* litteræ, quibus domum quantocius redire, quod pars Illyriorum ad Dardanos defeciſſet, jubebantur. Itaque, Epirum populati, *inducias cum Epirotis* faciunt: per quas, quidquid liberorum hominum in poteſtate habebant, cum ipſa urbe, pretio accepto, eis reſtituunt. Mancipiis & ſupellectili omni lembis impoſitis, domum navigant: *Scerdilaïdas* cum ſuis per Antigoneæ fauces pedibus remeavit. Magnum ea res maritimis Græcorum urbibus terrorem attulit: nam qui

θεωροῦντες τὴν ὀχυρωτάτην ἅμα καὶ δυνατωτάτην πόλιν τῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ παραλόγως οὕτως ἐξηνδραποδισμένην, οὐκέτι περὶ τῶν ἀπὸ τῆς χώρας ἠγωνίων, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἀλλὰ A.V. 524.
9 περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν πόλεων. Οἱ δ' Ἠπειρῶται παραδόξως διασεσωσμένοι, τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ πειράζειν ἀμύνεσθαι τοὺς ἠδικηκότας, ἢ χάριν ἀποδιδόναι τοῖς βοηθήσασιν· ὥστε τοὐναντίον διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὴν Τεῦταν, συμμαχίαν ἔθεν-
10 το μετὰ Ἀκαρνάνων πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς· καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν κατὰ τοὺς ἑξῆς καιροὺς συνήργουν, τοῖς
11 δ' Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἀντέπραττον. ἐξ ὧν ἐγένοντο καταφανεῖς, ἀκρίτως μὲν κεχρημένοι τότε τοῖς εὐεργέταις, ἀφρόνως δ' ἐξ ἀρχῆς βεβουλευμένοι περὶ τῶν καθ' αὐτοὺς πραγμάτων.

Epirotæ & Acarnanes fœdus faciunt cum Illyriis.

Imprudentia Epirotarum.

VII.

Τὸ μὲν γὰρ, ἀνθρώπους ὄντας, παραλόγως περιπεσεῖν τινὶ τῶν δεινῶν, οὐ τῶν παθόντων, τῆς τύ-

 χης

10. συνήργουν. συνηγόρουν edd. cum Bav. Aug. Reg. A. B. C.
VII. 1. τινὶ. τισὶ Bav. Alii mend. τινῶν.

qui cernerent, munitissimam & potentissimam Epiri urbem ita præter omnium opinionem in captivitatem incidisse; non jam, ut antea, de agrorum cultoribus, verum de propria sua & urbium suarum salute, solliciti erant. *Epirotæ*, hoc periculo mirabiliter liberati, tantum ab eo afuerunt, ut vel calamitatis suæ auctores ultum irent, vel iis qui auxilio fuerant gratiam referrent; ut contra, legatione ad *Teutam* missa, societatem cum Illyriis & ipsi & *Acarnanes* inirent. Neque ab eo tempore postea destiterunt, horum partes amplexi, Achæis & Aetolis adversari. Quod consilium & iniquam tunc illorum mentem erga bene de se meritos, & simul imprudentiam, qua in rerum suarum administratione inde a principio usi erant, patefecit.

7. Quippe si quis mortalium in calamitatem incidat, quæ provideri humana ratione non poterat; nulla est ipsius,

A.V. 524. χης δὲ, καὶ τῶν πραξάντων, ἐστὶν ἔγκλημα. τὸ δ' 2
ἀκρίτως καὶ προφανῶς περιβαλεῖν αὐτοὺς ταῖς με-
γίσταις συμφοραῖς, ὁμολογούμενόν ἐστι τῶν πασχόν-
των ἁμάρτημα. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐκ τύχης πταίου- 3
σιν, ἔλεος ἕπεται μετὰ συγγνώμης, καὶ ἐπικουρία·
τοῖς δὲ διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν, ὄνειδος καὶ ἐπιτί-
μησις συνεξακολουθεῖ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. ἃ δὴ 4
καὶ τότε παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰκότως ἂν τοῖς Ἠπει-
Gallorum mercenariorum perfidia. ρώταις ἀπηντήθη. Πρῶτον γὰρ, τίς οὐκ ἂν, τὴν 5
κοινὴν περὶ Γαλατῶν φήμην ὑπειδόμενος, εὐλαβη-
θείη τούτοις ἐγχειρίσαι πόλιν εὐδαίμονα, καὶ πολλὰς
ἀφορμὰς ἔχουσαν εἰς παρασπόνδησιν; δεύτερον, τίς 6
οὐκ ἂν ἐφυλάξατο τὴν αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἐκεί-
νου προαίρεσιν; οἵ γε, τὴν μὲν ἀρχὴν, ἐξέπεσον ἐκ
τῆς ἰδίας, συνδραμόντων ἐπ' αὐτοὺς τῶν ὁμοεθνῶν,
διὰ τὸ παρασπονδῆσαι τοὺς αὐτῶν οἰκείους καὶ συγ-
γενεῖς· ὑποδεξαμένων γε μὴν αὐτοὺς Καρχηδονίων, 7
διὰ τὸ κατεπείγεσθαι πολέμῳ, τὸ μὲν πρῶτον, γε-
νομέ-

2. αὐτοὺς, & v. 3. αὐτῶν. *Alii* αὑτοὺς, αὑτῶν, *quod perinde est.*

ipsius, sed fortunæ, & ejus qui nocuerit, culpa: sin per suam imprudentiam manifesto in gravissima se mala conjiciat; nemo dubitat, ipsius esse peccatum. Itaque per fortunam lapsis parata est misericordia, & venia atque auxilium: ubi vero propria inest stultitia, opprobrium sequitur & sapientum increpatio. Quo sane modo potuere tunc Epirotæ a Græcis merito suo accipi. Primum enim, quis non *Gallorum communem famam* suspectam habeat, vereaturque opulentam urbem & multa habentem perfidiæ irritamenta in potestatem illis tradere? Deinde, quis non intelligat, ab *illius potissimum Gallorum manus* consiliis fuisse cavendum? Qui, initio a suis popularibus communi patria ejecti, quod perfidiose in propinquos cognatosque suos se gesserant: suscepti postea a Carthaginiensibus urgente bello, quum

νομένης τινὸς ἀντιῤῥήσεως τοῖς στρατιώταις πρὸς A.V. 524.
τοὺς στρατηγοὺς ὑπὲρ ὀψωνίων, ἐξαυτῆς ἐπεβάλον- Gallo-
το διαρπάζειν τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν, φυλα- rum mercenarior. perfidia.
κῆς χάριν εἰσαχθέντες εἰς αὐτὴν, ὄντες τότε
8 πλείους τῶν τρισχιλίων· μετὰ δὲ ταῦτα, παρεισα-
γαγόντων αὐτοὺς πάλιν εἰς Ἔρυκα τῆς αὐτῆς
χρείας ἕνεκεν, πολιορκούντων τὴν πόλιν Ῥωμαίων,
ἐπεχείρησαν μὲν καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμπολιορ-
9 κουμένους προδοῦναι· τῆς δὲ πράξεως ταύτης ἀπο-
τυχόντες, ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς πολεμίους· παρ'
οἷς πιστευθέντες, πάλιν ἐσύλησαν τὸ τῆς Ἀφροδί-
10 της τῆς Ἐρυκίνης ἱερόν. διὸ καὶ σαφῶς ἐπεγνωκότες
Ῥωμαῖοι τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν, ἅμα τῷ διαλύσασθαι
τὸν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον, οὐδὲν ἐποιήσαντο
προυργιαίτερον, τοῦ παροπλίσαντας αὐτοὺς ἐμβα-
λεῖν εἰς πλοῖα, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης ἐξορίστους
11 καταστῆσαι. Οὓς Ἠπειρῶται, τῆς δημοκρατίας
καὶ

7. ἐπεβάλοντο. *Correxi mendosum* ὑπεβάλοντο. 10. διὸ καὶ σαφῶς. *Carent* καὶ *Vat. Flor. Bav.*

quum ſuper ſtipendio inter milites ac duces orta eſſet aliqua controverſia, impetum continuo ceperunt diripiendæ *Agrigentinorum* urbis, quo præſidii cauſſa fuerant intromiſſi, plures tum numero tribus millibus. Deinde ſimilem ob cauſſam *Erycem* introducti, cum Romanis urbem obſiderent, & urbem, & quotquot una cum ipſis obſidebantur, hoſtibus prodere conati ſunt: ut dolus exitum non habuit, tranſitum ad hoſtes fecerunt; apud quos fidem nacti, rurſus *Erycinæ Veneris* ædem ſpoliarunt. Quare & Romani, impietate eorum probe perſpecta, ſimulac inter ipſos & Carthaginienſes pax convenit, nihil habuere antiquius, quam ut, ademtis armis, navibus impoſitos ex univerſa Italia eos exterminarent. His igitur hominibus quum *Epirotæ* & civitatem

A.V. 524. Gallorum mercenarior. perfidia.

καὶ τῶν νόμων φύλακας ποιησάμενοι, καὶ τὴν εὐδαιμονεστάτην πόλιν ἐγχειρίσαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως φανείησαν οὗτοι τῶν συμπτωμάτων αὑτοῖς αἴτιοι
γεγονότες; Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας, 12
καὶ περὶ τοῦ μηδέποτε δεῖν τοὺς εὖ φρονοῦντας ἰσχυροτέραν εἰσάγεσθαι φυλακὴν, ἄλλως τε καὶ βαρβάρων, ἐπὶ τοσοῦτον ἔκρινον ποιήσασθαι μνήμην.

VIII. Mare infestat Teuta.

VIII. Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω μὲν χρόνους, συνεχῶς ἠδίκουν τοὺς πλοϊζομένους ἀπ' Ἰταλίας· καθ' οὓς δὲ καιροὺς περὶ τὴν Φοινίκην διέτρι- 2
βον, καὶ πλείους, ἀπὸ τοῦ στόλου χωριζόμενοι, πολλοὺς τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων εὐθὺς μὲν ἐσύλησαν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ζωγρείᾳ τῶν ἁλισκομένων ἀνῆγον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, παρακούον- 3
τες τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τῶν ἐγκαλούντων τοῖς Ἰλλυριοῖς, τότε καὶ πλειόνων ἐπελθόντων ἐπὶ τὴν σύγκλητον, κατέστησαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, τοὺς

12. ἔκρινον. ἔκρινα Bav.

VIII. 2. εὐθὺς μὲν. οὓς μὲν, *absque* εὐθὺς, *edd. ex Bav.*

tatem suam & leges custodiendas permiserint, & beatam rerum omnium copia urbem eisdem tradiderint; quid caussæ dicere queant, quo minus ista mala sibi ipsi videantur accivisse? Atque hæc de *Epirotarum imprudentia* dicta voluimus; quo simul doceremus, præsidia validiora, barbarorum præsertim, in urbes numquam esse recipienda.

8. Ceterum *Illyrii*, quum jam ante soliti essent eos qui ex Italia navigabant crebris injuriis afficere; tum eo præsertim tempore quo *Phœnicæ* morabantur, plures etiam, a classe discedentes, *mercatorum Italicorum* deprædati sunt, & eorum alios trucidarunt, nec paucos cepere vivos & secum abduxerunt. Romani, qui semper hactenus delatas ad se querimonias de Illyriis neglectim audierant, tunc, cum plures simul ea gratia in senatum venissent, *legatos in Illy-*

τοὺς ἐπίσκεψιν ποιησομένους περὶ τῶν προειρημένων, A.V. 524.
4 Γάϊον καὶ Λεύκιον Κορογκανίους. Ἡ δὲ Τεῦτα, κα- Mare infestat Teuta.
ταπλευσάντων πρὸς αὐτὴν τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου
λέμβων, καταπλαγεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος
τῆς ἀγομένης κατασκευῆς· πολὺ γὰρ ἡ Φοινίκη διέ-
φερε τότε τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον πόλεων εὐδαιμο-
νίᾳ· διπλασίως ἐπεῤῥώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλή-
5 νων ἀδικίαν. οὐ μὴν, ἀλλὰ τότε μὲν ἐπέσχε, διὰ τὰς
ἐγχωρίους ταραχάς· καταστησαμένη δὲ ταχέως Issam obsidet.
τὰ κατὰ τοὺς ἀποστάντας Ἰλλυριοὺς, ἐπολιόρκει
τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ ταύτην ἔτι μόνην ἀπειθεῖν αὐτῇ.
6 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον κατέπλευσαν οἱ τῶν Ῥω- C. & L. Coruncanii, legati ad Teutam.
μαίων πρέσβεις· καὶ δοθέντος αὐτοῖς καιροῦ πρὸς
ἔντευξιν, διελέγοντο περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων
7 ἀδικημάτων. ἡ δὲ Τεῦτα καθόλου μὲν παρ᾽ ὅλην
τὴν κοινολογίαν, ἀγερώχως καὶ λίαν ὑπερηφάνως αὐ-
8 τῶν διήκουε. καταπαυσάντων δὲ τὸν λόγον· Κοινῇ
μὲν, ἔφη, πειρᾶσθαι φροντίζειν, ἵνα μηδὲν ἀδίκημα
γίγνη-

Illyricum decernunt, *Cajum* & *Lucium Coruncanios;* qui de iis, quæ diximus, accurate cognoſcerent. *Teuta* interim, reverſis ex Epiro lembis, copiam atque multitudinem advectæ ex Epiro ſupellectilis demirata, (longe enim ceteras Epiri urbes opibus tunc ſuperabat *Phœnice:*) ad laceſſendos injuriis Græcos duplo animoſior erat reddita. Verum, quia domi tunc res turbatæ erant, nihil ſtatim moverat. Celeriter autem rebus in ea Illyrici parte, quæ defecerat, conſtitutis; *Iſſam*, quæ ſola adhuc parere ipſi recuſabat, obſidione cinctam tenebat. Per id tempus advenerunt *Romanorum legati:* qui, quum ad colloquium eſſent admiſſi, de ſuis injuriis expoſtularunt. *Teuta*, quamdiu verba facientes audiebat, ingentem animi ferociam & ſuperbiam præ ſe ferre. Poſtea vero quam dicendi finem feciſſent: *Curæ ſibi,* ait, *fore, ne qua Romano populo ab Illyriis publice fiat*

A.V. 524. Legatio Romana ad Teutam.

γίγνηται Ῥωμαίοις ἐξ Ἰλλυριῶν· ἰδίᾳ γε μὴν, οὐ νό-
μιμον εἶναι τοῖς βασιλεῦσι κωλύειν Ἰλλυριοὺς τῆς
κατὰ θάλατταν ὠφελείας. Ὁ δὲ νεώτερος τῶν 9
πρεσβευτῶν, δυσχεράνας ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἐχρή-
σατο παῤῥησίᾳ καθηκούσῃ μὲν, οὐδαμῶς δὲ πρὸς
καιρόν. εἶπε γὰρ, ὅτι Ῥωμαίοις μὲν, ὦ Τεῦτα, κάλ- 10
λιστον ἔθος ἐστὶ, τὰ κατ᾽ ἰδίαν ἀδικήματα κοινῇ
μεταπορεύεσθαι, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. πει- 11
ρασόμεθα δὲ, θεοῦ βουλομένου, ἐφετῶς καὶ ταχέως
ἀναγκάσαι σε, τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι

Occiditur unus ex legatis.

πρὸς Ἰλλυριούς. Ἡ δὲ, γυναικοθύμως καὶ ἀλογί- 12
στως δεξαμένη τὴν παῤῥησίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωρ-
γίσθη πρὸς τὸ ῥηθὲν, ὡς, ὀλιγωρήσασα τῶν παρ᾽ ἀν-
θρώποις ὡρισμένων δικαίων, ἀποπλέουσιν αὐτοῖς ἐπα-
ποστεῖλαι τινὰς, τὸν παῤῥησιασάμενον τῶν πρέσβεων
ἀπο-

8. *γίγνηται. γένηται cod. Vrb.* Ibid. *κωλύειν Ἰλλυριοῖς τὰς κ. θ. ὠφελείας Vrb. Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 11. *ἐφετῶς καὶ ταχέως. In Vat. eſt ἔφε . . ταχέως cum exigua lacuna: ſic & a pr. manu in Aug. & Reg. A. Vnde mihi pæne perſuaſum eſt, ἔφη, καὶ ταχέως legendum.* 12. *ὡς ὀλιγωρ. Editio Herv. cum Aug. & Reg. A. deerat καὶ ὡς ὀλιγ. unde Caſaub. fecit ὡς καὶ ὀλιγωρ.* Ibid. *πρέσβεων. Ora Vat. Γρ'. πρεσβευτῶν, & ſic Flor. in textu.*

fiat injuria: ceterum, ut impediat, quo minus privatim quam poteſt quisque utilitatem e mari capiat, hoc vero Illyriæ Regibus in more nequaquam eſſe. Tulit indigne hæc illius verba junior legatorum; & apud Reginam libertate uſus, conveniente illa quidem, ſed cui omnino tunc non erat locus: *At Romanis,* inquit, *o Teuta, mos hic eſt pulcerrimus, ut privatim factas injurias publice perſequantur, & injuriam paſſis opem feramus. Operam autem, Deo volente, dabimus, & quidem cito, ut regia illa inſtituta, quæ cum Illyriis tenes, corrigere te cogamus.* Libertatem huius dicti ita iracunde, qui mos eſt mulierum, atque impotenter, accepit *Teuta*, ut, ſpreto gentium jure, mitteret qui proficiſcentes legatos inſequerentur, & liberioris dicti auctorem necarent.

13 ἀποκτεῖναι. Προσπεσόντος δὲ τοῦ γεγονότος εἰς τὴν Ῥώμην, διοργισθέντες ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τῆς γυναικὸς, εὐθέως περὶ παρασκευὴν ἐγίγνοντο, καὶ στρατόπεδα κατέγραφον, καὶ στόλον συνήθροιζον. A.V. 524.

IX. Dyrrhachium dolo capiunt Illyrii. A.V. 525.

Ἡ δὲ Τεῦτα, τῆς ὥρας ἐπιγενομένης, ἐπισκευάσασα λέμβους πλείους τῶν πρότερον, ἐξαπέστειλε
2 πάλιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους. ὧν οἱ μὲν διὰ πόρου τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ἐποιοῦντο, μέρος δέ τι προσέσχε τὸν τῶν Ἐπιδαμνίων λιμένα· λόγῳ μὲν, ὑδρείας καὶ ἐπισιτισμοῦ χάριν, ἔργῳ δ'
3 ἐπιβουλῆς καὶ πράξεως ἐπὶ τὴν πόλιν. τῶν δ' Ἐπιδαμνίων ἀκάκως ἅμα καὶ ῥαθύμως αὐτοὺς παραδεξαμένων, εἰσελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν ὡς ὑδρευσόμενοι, μαχαίρας ἔχοντες ἐν τοῖς κεραμίοις, οὕτω κατασφάξαντες τοὺς φυλάττοντας τὴν πύλην, ταχέως ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τοῦ πυλῶνος.
4 ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸ συντεταγμένον ἐνεργῶς τῆς ἀπὸ

IX. 3. *ἀκάκως ex conject. correxi. Vulgo edd. & mssti κακῶς.* Ibid. *οὕτω cum Reisk. dedi, pro vulgato οὗτοι.*

rent. Quod ut eſt Romam perlatum, tanto fœminæ hujus ſcelere irritati Romani, ad belli apparatum illico ſe convertere, dilectus habere, claſſem comparare.

9. *Teuta* interim, redeunte vere, lembos a ſe refectos, majore quam antea numero, in Græciam rurſus emiſit. Horum alii *Corcyram* recta trajiciunt: quidam ad *Dyrrhachii* portum applicant: ſpecie quidem, ceu aquari & frumentari vellent; re autem ipſa, ut urbem ex inſidiis & occulta fraude caperent. Quibus quum *Dyrrhachini*, nihil mali ſuſpectantes, negligenter aditum pateſeciſſent; ingreſſi ſunt ſolis campeſtribus ſuccincti, velut aquaturi, in teſtis abſconditos gladios habentes: atque ita portæ cuſtodibus obtruncatis, nullo negotio portam occupant. Celeriter deinde, uti convenerat, auxiliari manu e navibus adveniente,

A.V. 525. ἀπὸ τῶν πλοίων βοηθείας, παραδεξάμενοι τούτους, ῥᾳδίως κατεῖχον τὰ πλεῖστα τῶν τειχῶν. Τῶν δ' 5 ἐκ τῆς πόλεως ἀπαρασκεύως μὲν, διὰ τὸ παράδοξον, ἐκθύμως δὲ, βοηθούντων καὶ διαγωνιζομένων· συνέβη τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντιποιησαμένους, τέλος ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐπιδάμνιοι 6 μὲν οὖν ἐν ταύτῃ τῇ πράξει, διὰ μὲν τὴν ὀλιγωρίαν, ἐκινδύνευσαν ἀποβαλεῖν τὴν πατρίδα· διὰ δὲ τὴν εὐψυχίαν, ἀβλαβῶς ἐπαιδεύθησαν πρὸς τὸ μέλλον. τῶν δ' Ἰλλυριῶν οἱ προεστῶτες, κατὰ σπου- 7 δὴν ἀναχθέντες, καὶ συνάψαντες τοῖς προπλέουσι, κατῆραν εἰς τὴν Κέρκυραν· καὶ ποιησάμενοι καταπληκτικὴν τὴν ἀπόβασιν, ἐνεχείρησαν πολιορκεῖν τὴν πόλιν. Ὧν συμβαινόντων, οἱ Κερκυραῖοι, δυσ- 8 χρηστούμενοι καὶ δυσελπίστως διακείμενοι τοῖς ὅλοις, ἐπρεσβεύοντο πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἅμα δὲ τούτοις Ἀπολλωνιᾶται καὶ Ἐπιδάμνιοι· δεόμενοι, σφίσι βοηθεῖν κατὰ σπουδὴν, καὶ μὴ

Mox rursus expelluntur.

Corcyram obsident Illyrii.

7. προπλέουσι. *Vulgo omnes* προσπλέουσι. 8. δεόμενοι *carent* *Bav. Aug. Reg. A. B. C.*

te, junctis viribus murorum partem maximam facile obtinebant. Sed oppidanis, licet imparatis, ut in re inopinata, acriter sese defendentibus, fortiterque dimicantibus; tandem *Illyrii*, postquam diu restitissent, urbe sunt expulsi. Atque ita, per negligentiam quidem *Dyrrhachinorum* factum, ut patriam ipsi suam tantum non amitterent: per virtutem vero, ut nullo suo damno in posterum erudirentur. Illyriorum duces, confestim in altum evecti, & iis juncti qui ante ipsos navigabant, *Corcyram* appellunt: deinde, in ipsa exscensione magno omnibus terrore injecto, urbem obsidere parant. *Corcyrenses*, tanto pressi casu, jamque omni prope spe de summa rerum suarum amissa, legationes ad *Achæos* & *Aetolos* mittunt: & una cum his *Apolloniatæ* ac *Dyrrhachini* venerunt, auxilium & ipsi petentes, orantesque, ne

μὴ περιϊδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναστάτους γενομένους A.V. 525.
9 ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν. οἱ δὲ, διακούσαντες τῶν πρέσβεων, καὶ προσδεξάμενοι τοὺς λόγους, ἐπλήρωσαν κοινῇ τὰς τῶν Ἀχαιῶν δέκα ναῦς καταφράκτους· καταρτίσαντες δ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐλπίζοντες λύσειν τὴν πολιορκίαν.

X. Classem auxiliarem Achæorum profligant ad Paxos inf.

Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, συμπαραλαβόντες Ἀκαρνάνων ναῦς κατὰ τὴν συμμαχίαν, οὔσας ἑπτὰ καταφράκτους, ἀνταναχθέντες, συνέβαλλον τοῖς τῶν Ἀχαιῶν
2 σκάφεσι, περὶ τοὺς καλουμένους Παξούς. Οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες, καὶ τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν αἱ κατὰ τούτους ταχθεῖσαι, πάρισον ἐποιοῦντο ἀγῶνα, καὶ διέμενον ἀκέραιοι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, πλὴν τῶν εἰς
3 αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας γιγνομένων τραυμάτων. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, ζεύξαντες τοὺς παρ' αὐτῶν λέμβους ἀνὰ τέτταρας, συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις. καὶ τῶν μὲν ἰδίων ὠλιγώρουν, καὶ παραβάλλοντες πλαγίους, συν-

ήργουν

9. ἐπὶ τῆς Κερκύρας. *Sic emendavi, cum esset* ἐπὶ τὰς Κερκύρας *in Vat. Flor. Aug. Reg. A.* ἐπὶ τὴν Κέρκυραν *Bav.*

X. 1. συνέβαλλον *Vat.* συνέβαλον *edd. cum ceteris.* Ibid. *Forf.* τὰς καλουμένας Παξ. 3. παρ' αὐτῶν. παρ' αὐτοῖς *vulgo omnes, excepto Vat.*

ne fedibus fuis pelli fe ab Illyriis paterentur. Benigne hæ legationes funt acceptæ ab *Achæis* & *Aetolis:* qui auxilii ferendi gratia decem conftratas naves, quas habebant Achæi, communi confilio, remigio ac milite omnibusque rebus inftruxerunt. Quod ubi paucis diebus feciffent, fpe folvendæ obfidionis, *Corcyram* navigant.

10. Illyrii, affumtis ex fœderis legibus feptem Acarnanum navibus armatis, in altum provecti, juxta *Paxos* cum Achæorum claffe prælium ineunt. Et *Acarnanes* quidem, cum his oppofita Achaïcarum navium parte, æquo Marte rem gerentes, integri e dimicatione, exceptis virorum vulneribus, difcefferunt. *Illyrii* vero, quaternis lembis fimul colligatis, fic cum hoftibus confligebant, ut de fuis lembis fecuri, obliquos illos objiciendo,

do,

A.V. 525. ἤργουν ταῖς ἐμβολαῖς τῶν ὑπεναντίων. ὅτε δὲ τρώ- 4
σαντα, καὶ δεθέντα κατὰ τὰς ἐμβολὰς, ἐδυσχρή-
στουν τὰ τῶν ἀντιπάλων σκάφη, προσκρεμαμένων
αὐτοῖς περὶ τοὺς ἐμβόλους τῶν ἐζευγμένων λέμβων·
τότ' ἐπιπηδῶντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τῶν Ἀχαϊ-
κῶν νεῶν, κατεκράτουν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβα-
τῶν. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τετλάρων μὲν πλοίων 5
ἐκυρίευσαν τετρηρικῶν, μίαν δὲ πεντήρη σὺν αὐτοῖς
Marcus Cerynensis. τοῖς ἀνδράσιν ἐβύθισαν· ἐφ' ἧς ἔπλει Μάρκος ὁ Κε-
ρυνεὺς, ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν
πολιτεύματι πεποιηκὼς, μέχρι τῆς καταστροφῆς.
Οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας διαγωνιζόμενοι, συνι- 6
δόντες τὸ κατὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς προτέρημα, καὶ πι-
στεύοντες τῷ ταχυναυτεῖν, ἐπουρώσαντες, ἀσφα-
λῶς τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐποιήσαντο.
τὸ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν πλῆθος, φρονηματισθὲν ἐπὶ τῷ 7
προτερήματι, λοιπὸν ἤδη ῥᾳδίως ἐχρήσατο τῇ πο-
λιορκίᾳ, καὶ τεθαῤῥηκότως. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, 8
δυσελ-

4. *Pro* τρώσαντα *dant* προσεγγίσαντα *edd. ex Bav.* 5. Κερυνεὺς. *Vulgo omnes h. l.* Καρυνεὺς.

do, hostilem impetum adjuvarent. Sed postquam adversæ naves, perfossis impressione facta lembis, sese illigaverant; dum ipsæ impeditæ hærebant, ut ex quarum rostris vincti inter se lembi dependerent; tum vero Illyrii in tabulata *Achaïcarum* navium insilientes, ob classiarii militis multitudinem superiores evadebant. Hac ratione quadriremes quatuor ab iis sunt captæ; quinqueremis una cum viris ipsis demersa: in qua *Marcus Cerynensis* erat, vir erga commune Achæorum omni officii genere semper, quoad vixit, egregie functus. Qui cum Acarnanibus dimicabant, secundam Illyriorum pugnam cernentes, freti navium suarum celeritate, quum secundus ventus vela impleret, patriam tuto repetunt. *Illyrii*, hac victoria superbi, de cetero facilem victoriam habuerunt, impune quidvis audentes. *Corcyrenses*

δυσελπιστήσαντες τοῖς ὅλοις ἐκ τῶν συμβεβηκότων, βραχὺν ἔτι χρόνον ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, συνέθεντο τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ παρεδέξαντο φρουρὰν, 9 καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς Δημήτριον τὸν Φάριον. τούτων δὲ πραχθέντων, εὐθέως οἱ τῶν Ἰλλυριῶν προεστῶτες ἀνήγοντο· καὶ καταίραντες εἰς τὴν Ἐπίδαμνον, ταύτην πάλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πόλιν.

A. V. 525. Corcyra Illyriis se dedit. Demetrius Pharius, Corcyræ præfectus.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τῶν τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἐχόντων Γνάϊος μὲν Φουλούϊος ἐξέπλει ναυσὶ διακοσίαις ἐκ τῆς Ῥώμης· Αὖλος δὲ Ποστούμιος τὰς 2 πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ἐξώρμα. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχε πλεῖν ὁ Γνάϊος ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὑπολαμβάνων ἔτι καταλήψεσθαι τὴν πολιορ- 3 κίαν ἄκριτον. ὑστερήσας δὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἐπιγνῶναι σαφῶς τὰ γεγονότα περὶ τὴν πόλιν· ἅμα δὲ πεῖραν λαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομένων.

XI. BELLVM ROMANOR. ILLYRICVM.

Cn. Fulvius A. Postumius Coss.

Q 2 Ὁ

8. δυσελπιστήσαντες *Vat. Flor.* δυσελπίσαντες *edd. cum aliis.*
XI. 2. πλεῖν. *Mendose vett. libri* πλέον. 3. τοῦ καιροῦ *ex Reg. B. C. adscivi. Perperam veteres* τὸν καιρὸν, *cui Bav.* τῶν καιρῶν *superscripsit.*

cyrenses vero, propter illa quæ acciderant, plane omni spe salutis dejecti, non amplius diu obsidione tolerata, pacem cum Illyriis faciunt, & præsidium in urbem suam recipiunt, ac simul cum eo *Demetrium Pharium.* Quibus rebus gestis, duces Illyriorum naves extemplo solvunt, & classe *Dyrrhachium* appulsa, ejus urbis obsidionem iterum moliuntur.

11. Circa idem tempus *Cn. Fulvius Cos.* cum ducentarum navium classe, itemque alter Consul, *A. Postumius*, cum terrestribus copiis, Roma proficiscuntur. *Fulvio* erat animus ante omnia *Corcyram* petere; quod prius se illuc perventurum speraret, quam exitum obsidio haberet. Ac licet serum jam auxilium esset, ad insulam tamen accessit, cum ut propius omnia cognosceret, quæ ibi facta essent; tum ut, vera, an falsa essent, quæ de Demetrio nuntiabantur, disceret.

A.V. 525. Demetrius Pharius & Corcyrenſes Romanis ſe tradunt.

Ὁ γὰρ Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὤν, καὶ φοβούμενος 4
τὴν Τεῦταν, ἐπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλόμενος, τήν τε πόλιν ἐγχειριεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα παραδώσειν, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος. Οἱ δὲ 5
Κερκυραῖοι, τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες, τήν τε φρουρὰν παρέδοσαν τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν· μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν παρανομίαν. Ῥωμαῖοι δὲ, προσ- 6
δεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν φιλίαν, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατάλοιπα τῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον. Κατὰ δὲ 7
τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς διεβίβαζε δυνάμεις ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους, ἱππεῖς δὲ περὶ δισχιλίους. ἅμα δὲ τῷ 8
προσέχειν ἑκατέρας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν Ἀπολλω-

4. *ἐπέμπετο Vat. Flor. ἔπεμπε edd. cum ceteris.* 7. *Βρεντεσίου. Βρεντησίου edd. ex Bav.* 8. *προσέχειν. προσελθεῖν iid. ex eod.*

diſceret. *Demetrius* enim, nonnullis apud *Teutam* ipſum criminantibus, metuens ab illa ſibi, ad Romanos miſerat, qui pollicerentur, & urbem ſe, & quæcunque alia in poteſtate haberet, ipſis traditurum. *Corcyrenſes*, Romanorum adventu læti, præſidium Illyriorum conſentiente *Demetrio* eis tradunt: deinde etiam, invicem cohortati, de communi cunctorum ſententia, fidei Romanorum ſe dedunt: hanc ſolam rati ſupereſſe rationem, qua tuti in poſterum ab Illyriorum injuriis forent. Romani, Corcyrenſibus in amicitiam receptis, *Apolloniam* claſſe petunt, ducem ad peragenda reliqua *Demetrium* habentes. Inter hæc & *Poſtumius* terreſtres copias Brunduſio trajecit: pedites ad viginti millia, equitum duo millia. Vterque ſimul exercitus *Apolloniam* appulit;

Ἀπολλωνίαν, ὁμοίως καὶ τούτων ἀποδεξαμένων καὶ A.V. 525.
δόντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιτροπήν, παραχρῆμα πά- Tum Apollonia
λιν ἀνήχθησαν, ἀκούοντες πολιορκεῖσθαι τὴν Ἐπί- & Dyrrhachium.
9 δαμνον. οἱ δ᾽ Ἰλλυριοὶ συνέντες τὴν ἔφοδον τῶν Ῥω-
μαίων, οὐδενὶ κόσμῳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἔφυ-
10 γον. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαμνίους παραλαβόν-
τες εἰς τὴν πίστιν, προῆγον εἰς τοὺς εἴσω τόπους
τῆς Ἰλλυρίδος, ἅμα καταστρεφόμενοι τοὺς Ἀρδιαίους. Ardiæi subacti.
11 συμμιξάντων δὲ πρεσβευτῶν αὐτοῖς καὶ πλειόνων,
οἱ παρὰ τῶν Παρθεινῶν ἧκον, ἐπιτρέποντες τὰ καθ᾽ Partheni, Atintani,
αὑτούς· δεξάμενοι τούτους εἰς τὴν φιλίαν, παρα- Issæi, in fidem re-
πλησίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀτιντάνων προσε- cepti.
ληλυθότας, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ καὶ
ταύτην ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν πολιορκεῖσθαι τὴν πόλιν.
12 ἀφικόμενοι δέ, καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, προσε-
δέξαντο καὶ τοὺς Ἰσσαίους εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν.
13 εἷλον δὲ καὶ πόλεις τινὰς Ἰλλυρίδας ἐν τῷ παράπλῳ
κατὰ

10. Ἀρδιαίους. *Msti omnes h. l.* Σαρδιαίους. 11. Παρθεινῶν. *Forf.* Παρθηνῶν.

appulit; & statim eos Apolloniatæ pariter, ut Corcyrenses, in urbem receperunt, & Romanorum fidei se tradiderunt. Quo facto, e vestigio Consules, quod *Dyrrhachium* obsideri audierant, portu rursus solvunt. Illyrii, ubi adventare Romanos sensere, obsidione soluta effusam fugam capessunt. Dyrrhachinis quoque in fidem receptis, ad interiora Illyrici progrediuntur, subactis obiter *Ardiæis*. Adfuere mox plures legationes aliorum populorum; & in his etiam *Parthenorum*, nec non *Atintanum*: qui omnes, quum se fidei Romanorum permitterent, sunt in amicitiam suscepti. Ita ventum ad *Issam* urbem, quæ & ipsa ab Illyriis oppugnabatur. Adventu Romanorum solutum est obsidium: Issæi in fidem recepti. Sed & per vim, dum oram illam prætervehuntur, ex Illyricis oppidis quædam Consules expugna-

A.V. 525. Damnum ad Nutriam acceptum.

κατὰ κράτος· ἐν αἷς περὶ Νουτρίαν οὐ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀπέβαλον πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς καὶ τὸν ταμίαν. ἐκυρίευσαν δὲ καὶ 14 λέμβων εἴκοσι, τῶν ἀποκομιζόντων τὴν ἐκ τῆς χώρας ὠφέλειαν. τῶν δὲ πολιορκούντων τὴν Ἴσσαν, οἱ 15 μὲν ἐν τῇ Φάρῳ διὰ τὸν Δημήτριον ἀβλαβεῖς ἔμειναν· οἱ δ᾽ ἄλλοι πάντες ἔφυγον εἰς τὸν Ἄρβωνα σκεδασθέντες. ἡ δὲ Τεῦτα πάνυ μετ᾽ ὀλίγων εἰς τὸν 16 Ῥίζονα διεσώθη, πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον, ἀνακεχωρηκὸς μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ Ῥίζονι ποταμῷ. Ταῦτα δὲ πράξαντες, καὶ τῷ Δημητρίῳ τοὺς 17 πλείους ὑποτάξαντες τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ μεγάλην αὐτῷ περιθέντες δυναστείαν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἅμα τῷ στόλῳ καὶ τῇ πεζικῇ δυνάμει.

Arbo opp.

Rizon opp. & fluv.

Demetrius a Romanis Illyrico præficitur.

XII. Pax Illyriis data. A.V. 526.

Γνάϊος μὲν οὖν Φουλούϊος εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπλευσε, τὸ πλεῖον ἔχων μέρος τῆς τε ναυτικῆς καὶ πεζικῆς στρατιᾶς. ὁ δὲ Ποστούμιος, ὑπολειπόμενος 2

τεττα-

15. Ἄρβωνα. Ἀρβῶνα *edd. invitis msstis.* Narbonem *Perrott. An* Νάρβωνα, *vel potius* Νάρωνα? 16. Ῥίζονα. Ῥίζωνα *Aug. Reg. A.* & *mox* Ῥίζωνι *Aug.* 17. πλείους. πλείστους *Vat. Aug. Reg. A.*

pugnavere: in his *Nutriam*, ad quam non ſolum multos milites, ſed etiam tribunorum aliquos & Quæſtorem amiſerunt. Ceperunt autem & lembos viginti, qui fructus ex agris devehebant. Eorum qui *Iſſam* obſidebant, Pharii quidem in gratiam Demetrii immunes omni damno manſerunt: reliqui omnes varie diſſipati *Arbonem* confugerunt. Teuta cum paucis admodum *Rizonem* evaſit: id nomen eſt oppiduli, egregie muniti, procul quidem a mari, ad ipſum vero *Rizonem fluvium* ſiti. His rebus geſtis, Romani pleroſque Illyrici populos *Demetrio* ſubjiciunt: magnoque illi dominatu tradito, utrumque exercitum *Dyrrhachium* reducunt.

12. Romam inde *Cn. Fulvius*, cum majore parte navalium terreſtriumque copiarum, eſt reverſus. *Poſtumius*

τετταράκοντα σκάφη, καὶ στρατόπεδον ἐκ τῶν πε- A.V. 526. Pax Illyriis data.
ρικειμένων πόλεων ἀθροίσας, παρεχείμαζε· συνεφε-
δρεύων τῷ τε τῶν Ἀρδιαίων ἔθνει, καὶ τοῖς ἄλλοις
3 τοῖς δεδωκόσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν. Ὑπὸ δὲ τὴν
ἐαρινὴν ὥραν ἡ Τεῦτα διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους, ποιεῖται συνθήκας, ἐν αἷς εὐδόκησε· Φό-
ρους τε τοὺς διαταχθέντας οἴσειν, πάσης
τε ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλλυρίδος, πλὴν ὀλί-
γων τόπων· καί, τὸ συνέχον ὃ μάλιστα πρὸς
τοὺς Ἕλληνας διέτεινε· μὴ πλεύσειν πλέον ἢ δυ-
σὶ λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις
4 ἀνόπλοις. Ὧν συντελεσθέντων, ὁ Ποστούμιος με- Legatio Romana ad Græcos de rebus Illyricis.
τὰ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε πρός τε τοὺς
Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος· οἳ καὶ παρα-
γενόμενοι, πρῶτον μὲν ἀπελογίσαντο τὰς αἰτίας τοῦ
πολέμου, καὶ τῆς διαβάσεως, ἑξῆς δὲ τούτοις, τὰ

XII. 2. Ἀρδιαίων. Ἀρδυαίων b. l. Bav. 3. μὴ πλεύσειν. καὶ μὴ πλεύσειν edd. ex Bav. 4. ἀπελογίσαντο correxit Casaub. cum esset ἀπελογήσ.

mius cum XL navibus longis est relictus; & exercitu e circumjacentibus oppidis conscripto, in hiberna concessit, ita ut simul *Ardiæis* reliquisque populis, qui fidei Rom. se permiserant, esset præsidio. Sub initium veris *Teuta*, legatis ad Romanos missis, pacem hisce conditionibus cum illis sanxit: *Vt tributa, quæ ipsi imperarentur, quotannis penderet: ut toto Illyrico, paucis exceptis locis, cederet: et* (quo continetur id, quod ad Græcos maxime pertinebat) *ne pluribus quam duobus lembis, iisque inermibus, ultra Lissum navigare ei liceret.* Quibus rebus confectis, *Postumius* legatos ad Aetolos & Achæorum gentem mittit; qui caussas primum belli, & trajectionis Romanorum in illas partes, eis exponerent; deinde, quæ gesta erant, commemorarent;

A.V. 526.

Legatio Romana ad Græcos de rebus Illyricis.

πεπραγμένα διεξῆλθον, καὶ τὰς συνθήκας παρα-
νέγνωσαν, ἃς ἐπεποίηντο πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. τυ- 5
χόντες δὲ παρ' ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν τῆς καθηκούσης
φιλανθρωπίας, αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κέρκυ-
ραν, ἱκανοῦ τινὸς ἀπολελυκότες φόβου τοὺς Ἕλλη-
νας διὰ τὰς προειρημένας συνθήκας. οὐ γὰρ τισὶν, 6
ἀλλὰ πᾶσι, τότε κοινοὺς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε
τοὺς Ἰλλυριούς. Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥω- 7
μαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα
τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δ' ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσ-
βείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, τοιάδε
καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας. ἀπὸ δὲ ταύ- 8

Romani Isthmicorum ludorum participes facti.

της τῆς καταρχῆς, Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους
πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ
πρὸς Ἀθηναίους· ὅτε δὴ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον
ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων
ἀγῶνος.

Ἀσδρού-

4. *ἐπεποίηντο Vat. Flor. ἐποιήσαντο edd. cum cet.*

denique pacis leges, cum Illyriis initæ, in conſeſſu illorum prælegerent. Legati, ea qua par erat comitate habiti ab utroque populo, *Corcyram* revertuntur; non mediocri metu liberatis Græciæ populis per prædictas pacis leges. Quippe ea tempeſtate, non horum aut illorum, ſed in univerſum omnium Græcorum hoſtes erant Illyrii. *Prima* igitur *Romanorum cum exercitu in Illyricum, & partes illas Europæ, trajectio; primum item cum Græciæ populis per legationem commercium* ejusmodi fuit, easque cauſſas habuit. Ab illo vero initio, mox deinde alii ad *Corinthios* atque *Athenienſes* legati miſſi fuere a Romanis: eoque primum tempore a Corinthiis decretum eſt, ut *Iſthmicorum Ludorum participes Romani* fierent.

13. Iis-

A.V. 526.

XIII.

RES HISPANIENSES.

Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (ἐν γὰρ τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν) νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἔν τε τοῖς ὅλοις μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπὴν, τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις, εἰς
2 πραγμάτων λόγον· καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, πρός τε τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Λιβύην· περὶ ἧς ἡμεῖς, εὐφυέστερον καιρὸν λαβόντες, ὑποδείξομεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρείαν, ἣν ἀμφοτέραις δύναται
3 παρέχεσθαι ταῖς εἰρημέναις χώραις. Ὃν καὶ θεωροῦντες Ῥωμαῖοι, μείζω καὶ φοβερωτέραν ἤδη συνιστάμενον δυναστείαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πολυπραγμο-
4 νεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. εὑρόντες δὲ σφᾶς ἐπικεκοιμημένους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ προϊεμένους

Asdrubal Novam Carthaginem condit.

XIII. 4. *προϊεμένους revocavi ex Bav. quod Casaub. in προεμένους mutavit. προϊμένους Flor. Aug. Reg. A. forsan ex προειμένους.*

13. Iisdem temporibus *Asdrubal*, (in eo namque eramus, cum a *rebus Hispaniæ* divertimus:) magna prudentia atque solertia provinciam administrans, cum aliis omnibus ad summam rerum proficiebat; tum urbe condita, quam alii *Carthaginem*, alii *Novam Vrbem* nuncupant, magnum ad amplificandum Pœnorum imperium momentum attulerat. Nam, ut alia ne dicam, loci opportunitas maxima est, sive in Hispania, sive in Africa res sint gerendæ. Cujus urbis situm, & quanta illius queat esse utilitas ad utramque regionem, alibi commodiore loco declarabimus. Vbi animadvertere *Romani*, magnam hunc & jam terribilem consecutum esse potentiam; ipsi quoque aliquid in Hispania tentandi impetum cœperunt. Quumque ita judicarent, eo crevisse opes Carthaginiensium, quia ipsi hactenus profundo

A.V. 526. μένους εἰς τὸ μεγάλην χεῖρα κατασκευάσασθαι Καρχηδονίους, ἀνατρέχειν ἐπειρῶντο κατὰ δύναμιν.

Fœdus Romanorum cum Asdrubale.

Αὐτόθεν μὲν οὖν ἐπιτάττειν ἢ πολεμεῖν οὐκ ἐτόλμων 5
τοῖς Καρχηδονίοις, διὰ τὸ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον ἐπικρέμασθαι τοῖς σφετέροις πράγμασι, καὶ μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκᾶν τὴν ἔφοδον αὐτῶν. καταψήσαντες δὲ καὶ πραΰναντες τὸν Ἀσ- 6
δρούβαν, οὕτως ἔκριναν ἐγχειρεῖν τοῖς Κελτοῖς, καὶ διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς· οὐδέ ποτ' ἂν ὑπολαμβάνοντες, οὐχ οἷον δυναστεῦσαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὐδ' ἀσφαλῶς οἰκῆσαι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, τούτους ἔχοντες ἐφέδρους τοὺς ἄνδρας. Διόπερ 7
ἅμα τῷ, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ποιήσασθαι συνθήκας, ἐν αἷς τὴν μὲν ἄλλην Ἰβηρίαν παρεσιώπων, τὸν δὲ καλούμενον Ἴβηρα ποταμὸν οὐκ ἔδει Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ διαβαίνειν, εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πόλεμον.

Ὑπὲρ

fundo quodam somno capti omnem illarum rerum curam neglexerant; quod prius erat peccatum, emendare omnibus viribus studebant. Sed impræsentiarum quidem durius aliquid Carthaginiensibus imperare, aut bellum adversus eos movere, ob impendentem a Gallis metum, non audebant; quippe tantum non quotidie exspectabant nuncium de impetu ab his in Rom. imperium facto. Igitur mitigandum sibi esse deliniendumque *Asdrubalem* prius statuunt: atque ita Gallos aggrediendum, & acie cum ipsis dimicandum: quippe, dum a tergo sibi semper imminentes Gallos haberent, non dicam imperare Italiæ, sed ne patriam quidem sine periculo retinere se posse, arbitrabantur. Quapropter, icto per legatos *fœdere cum Asdrubale,* quo cavebatur, *ne Iberum amnem, bellandi consilio, transirent Pœni,* nulla interim reliquæ Hispaniæ mentione facta; extemplo *adversus Gallos Italiam incolentes* bellum suscepere.

14. De

Ὑπὲρ ὧν δοκεῖ μοι χρήσιμον εἶναι, κεφαλαιώδη XIV.
μὲν ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ἵνα τὸ τῆς προκατα- RES GALLICÆ.
σκευῆς οἰκεῖον συνενώσωμεν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρό-
θεσιν· ἀναδραμεῖν δὲ τοῖς χρόνοις ἐπὶ τὴν ἀρχήν,
2 ἐξ ὅτου κατέσχον οἱ προειρημένοι τὴν χώραν. ἡγοῦ-
μαι γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν οὐ μόνον ἀξίαν
εἶναι γνώσεως καὶ μνήμης, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀναγ-
καίαν, χάριν τοῦ μαθεῖν, τίσι μετὰ ταῦτα πιστεύ-
σας ἀνδράσι καὶ τόποις Ἀννίβας ἐπεβάλετο κατα-
3 λύειν τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν. Πρῶτον δὲ περὶ τῆς Gallia
χώρας ῥητέον, ποία τίς ἐστι, καὶ πῶς κεῖται πρὸς Cisalpina.
τὴν ἄλλην Ἰταλίαν. οὕτω γὰρ ἔσται καὶ τὰ περὶ
τὰς πράξεις διαφέροντα κατανοεῖν βελτίονα, ὑπο-
γραφέντων τῶν περί τε τοὺς τόπους καὶ τὴν χώραν
4 ἰδιωμάτων. Τῆς δὴ συμπάσης Ἰταλίας τῷ σχή-
ματι

XIV. 1. *συνενώσωμεν. συσσώσωμεν utique malim cum Ernest.* 3. *κατανοεῖν. Vulgo omnes κατὰ τὸ νοεῖν. Correxi ex mente Casaub. & Reiskii.*

14. De his *Gallis* operæ pretium mihi videtur, nonnihil commemorare; summatim illud quidem, quo servetur ratio ea, quæ ex instituto nostro, quod inde ab initio secuti sumus, propria est huic *Præparationi;* at paullo tamen altius repetita narratione ab eis temporibus, quibus illas regiones occupare cœperunt. Res namque illorum non solum scitu memoratuque dignas ducimus; sed etiam prorsus necessarias, ut cognosci deinceps queat, quibus viris, quibusve locis fretus *Hannibal* Romanorum imperium evertere sit aggressus. Sed *de regione ipsa* prius nobis dicendum, qualis ipsa sit, & quomodo ad reliquam Italiam sita. Locorum enim & provinciæ universæ natura ob oculos posita, melius, quæ fuerint præcipue observanda in actionibus postea commemorandis, capias. Quum igitur *trigoni speciem* Italia

Italiae figura triquetra.

ματι τριγωνοειδοῦς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν μίαν ὁρίζει
πλευρὰν αὐτῆς, τὴν πρὸς ἀνατολὰς κεκλιμένην, ὅ
τ' Ἰόνιος πόρος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὁ κατὰ τὸν
Ἀδρίαν κόλπος· τὴν δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσ-
μὰς τετραμμένην, τὸ Σικελικὸν καὶ Τυῤῥηνικὸν πέ-
λαγος. αὗται δ' αἱ πλευραὶ συμπίπτουσαι πρὸς 5
ἀλλήλας, κορυφὴν ποιοῦσι τοῦ τριγώνου, τὸ προκεί-
μενον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν,
ὃ προσαγορεύεται μὲν Κόκυνθος, διαιρεῖ δὲ τὸν Ἰό-
νιον πόρον καὶ τὸ Σικελικὸν πέλαγος. τὴν δὲ λοιπὴν 6
τὴν παρά τε τὰς ἄρκτους καὶ τὴν μεσόγαιαν πα-
ρατείνουσαν, ὁρίζει κατὰ τὸ συνεχὲς ἡ τῶν Ἄλπεων
παρώρεια, λαμβάνουσα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ Μασ-
σαλίας καὶ τῶν ὑπὲρ τὸ Σαρδῷον πέλαγος τόπων,
παρήκουσα δὲ συνεχῶς μέχρι πρὸς τὸν τοῦ παντὸς
Ἀδρίου μυχὸν· πλὴν βραχέος, ὃ προκαταλήγουσα
λείπει τοῦ μὴ συνάπτειν αὐτῷ. παρὰ δὲ τὴν προει- 7
ρημένην παρώρειαν, ἣν δεῖ νοεῖν ὡσανεὶ βάσιν τοῦ
τριγώ-

5. *Κόκυνθος. Κόκινθος edd. invitis vett. libris.*

Italia tota referat; unum ejus latus, quod orientem spectat, Ionium mare & continuus illi sinus Adriaticus terminant; meridiei vero & occidenti obversum latus, Siculum Etruscumque mare. Qua se duo haec latera contingunt, triquetrae figurae vertex efficitur: estque ibi procurrens ex Italia meridiem versus promontorium, quod *Cocynthus* appellatur, quo separantur Ionium mare & Siculum pelagus. Reliquum latus, quod septentrionem spectat, & mediterranea praetexit, *Alpium* continua juga definiunt: quae a *Massilia* & superjectis mari Sardoo locis incipiunt, indeque tractu perpetuo ad ultimum Adriatici sinus recessum extenduntur; nisi quod aliquantulo prius desinunt, quam mare contingant. Horum montium latus illud, quod meridiem spectat,

τριγώνου, παρὰ ταύτην ἀπὸ μεσημβρίας ὑπόκειται
πεδία τῆς συμπάσης Ἰταλίας τελευταῖα πρὸς τὰς
ἄρκτους, ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος· ἀρετῇ καὶ μεγέ-
θει διαφέροντα τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, ὅσα πέ-
8 πτωκεν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. Ἔστι δὲ τὸ Figura & fines Galliæ Ciſalpinæ.
μὲν ὅλον εἶδος καὶ τῆς ταῦτα τὰ πεδία περιγρα-
φούσης γραμμῆς τριγωνοειδές. τούτου δὲ τοῦ σχή-
ματος τὴν μὲν κορυφὴν ἥ τε τῶν Ἀπεννίνων καλου-
μένων ὀρῶν καὶ τῶν Ἀλπεινῶν σύμπτωσις, οὐ μα-
κρὰν ἀπὸ τοῦ Σαρδῴου πελάγους ὑπὲρ Μασσαλίας,
9 ἀποτελεῖ. τῶν δὲ πλευρῶν παρὰ μὲν τὴν ἀπὸ τῶν
ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τὰς Ἄλπεις αὐτὰς
ἐπὶ δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους παρήκειν συμ-
10 βαίνει. παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας, τὸν Ἀπέννι-
11 νον ἐπὶ τρισχιλίους ἑξακοσίους. βάσεώς γε μὴν τά-
ξιν λαμβάνει τοῦ παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ
κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπου· τὸ δὲ μέγεθος τῆς βά-
σεώς ἐστιν, ἀπὸ πόλεως Σήνης ὡς ἐπὶ τὸν μυχὸν,
ὑπὲρ

8. *Σαρδῴου. Σαρδονίου edd. ex Bav.* 9. *Ἄλπεις αὐτάς. Sic correxi cum Reisk. Vulgo omnes Ἄλπεις αὐτῶν.*

ſpectat, pro baſi trigoni accipiendum eſt: eique ſubjecti campi ſunt, in ultima & maxime boreali parte Italiæ ſiti, de quibus nunc nobis ſermo eſt; camporum omnium, quos nos quidem vel vidimus, vel fama novimus, tota Europa præſtantiſſimi rebus omnibus, latiſſimeque patentes. Habet vero planities etiam iſta figuram & ambitum ſimilem trigono: cujus verticem contactus duorum montium facit, Apennini atque Alpium, non procul a Sardinio mari, ſupra Maſſiliam. Porro boreale hujus latus claudunt perpetua ipſarum *Alpium juga*, ut ante dicebamus, per M. P. CCLXXV: meridionale, *Apenninus,* patens in longitudinem CDL millia paſſuum. Locum baſeós figuræ totius obtinet ora maritima Adriatici ſinus, ab urbe *Sena* ad ultimum usque re-

ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους καὶ πεντακοσίους.
ὥστε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προειρημένων πε- 12
δίων, μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων σταδίων.

XV. Vbertas Galliæ Cisalpinæ.

Περί γε μὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον. σί-
του τε γὰρ τοσαύτην ἀφθονίαν ὑπάρχειν συμβαίνει
κατὰ τοὺς τόπους, ὥστ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς
πολλάκις τεττάρων ὀβολῶν εἶναι τῶν πυρῶν τὸν Σι-
κελικὸν μέδιμνον, τῶν δὲ κριθῶν δυοῖν, τοῦ δ' οἴνου
τὸν μετρητὴν ἰσόκριθον. ἐλύμου γε μὴν καὶ κέγχρου 2
τελέως ὑπερβάλλουσα δαψίλεια γίγνεται παρ' αὐ-
τοῖς. τὸ δὲ τῶν βαλάνων πλῆθος τὸ γιγνόμενον ἐκ
τῶν κατὰ διάστημα δρυμῶν ἐν τοῖς πεδίοις, ἐκ τού-
των ἄν τις μάλιστα τεκμήραιτο· πλείστων γὰρ ὑϊ- 3
κῶν ἱερείων κοπτομένων ἐν Ἰταλίᾳ, διά τε τὰς εἰς
τοὺς ἰδίους βίους, καὶ τὰς εἰς τὰ στρατόπεδα πα-
ραθέσεις, τὴν ὁλοσχερεστάτην χορηγίαν ἐκ τούτων
συμβαίνει τῶν πεδίων αὐτοῖς ὑπάρχειν. περὶ δὲ τῆς 4
κατὰ μέρος εὐωνίας καὶ δαψιλείας τῶν πρὸς τὴν
τροφὴν

recessum per CCCXII millia & quingentos passus, atque amplius, progrediens. Vt non multum absit, quin universus ambitus dictæ planitiei, millia passuum colligat CIƆCCL.

15. Quantum vero excellat rebus omnibus hic terrarum tractus, ne dici quidem satis potest. Iam primum, *frumenti* ea *copia* est, ut persæpe nostra hac ætate tritici medimnus Siculus obolis quatuor veneat, hordei duobus; *vini* metreta ejusdem pretii sit cum medimno hordei. *Panico* & *milio* adeo abundat, ut nihil supra. *Glans* quam larga copia in quercetis proveniat, quæ totis illis campis per intervalla cernuntur, sic facile intelligas: nempe, quum plurimos Itali homines *porcos* mactent, tum ut privatim illis victitent, tum ut in usus exercituum reponant; maximam eorum copiam hæc planities subministrat. Omnium denique rerum ad victum necessariarum quanta sit

τροφὴν ἀνηκόντων οὕτως ἄν τις ἀκριβέστατα κα- Vbertas Galliæ Cisalpinæ.
5 τανοήσειε· ποιοῦνται γὰρ τὰς καταλύσεις οἱ διο-
δεύοντες τὴν χώραν ἐν τοῖς πανδοχείοις, οὐ συμφω-
νοῦντες περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπιτηδείων, ἀλλ' ἐρω-
6 τῶντες, πόσου τὸν ἄνδρα δέχεται. ὡς μὲν οὖν ἐπὶ
τὸ πολὺ παρίενται τοὺς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς,
ὡς ἱκανὰ πάντ' ἔχειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ἡμιασ-
σαρίου· τοῦτο δ' ἔστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ· σπα-
7 νίως δὲ τοῦθ' ὑπερβαίνουσι. τό γε μὴν πλῆθος τῶν
ἀνδρῶν, καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῶν σωμάτων,
ἔτι δὲ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις τόλμαν, ἐξ αὐτῶν τῶν
8 πράξεων σαφῶς ἔσται καταμαθεῖν. Τῶν δ' Ἄλ- Galli Alpini.
πεων ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς, τῆς ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν
ποταμὸν, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία νευού-
σης, τοὺς βουνώδεις καὶ γαιώδεις τόπους κατοικοῦσι,
τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν καὶ τὰς ἄρκτους ἐστραμ-
μένους, Γαλάται Τρανσάλπινοι προσαγορευόμενοι·
τοὺς

XV. 6. πανδοχεῖς. πανδοκεῖς *Flor. Aug. Reg. A.* 7. καὶ κάλλος. καὶ τὸ κάλλος *edd. ex Bav.* 8. γαιώδεις. γεώδεις *Flor. Aug. Reg. A. C.*

ſit vilitas atque abundantia, ex eo non male aliquis conjiciat. Scilicet qui per regionem iter faciunt, cum ad *caupones* divertunt, non paciſcuntur de ſingulis rebus, quas cupiunt, particulatim; ſed, *quanti quemque excipiant?* rogant. Atque illi ut plurimum, *præbituros ſe hoſpitibus neceſſaria omnia, ita ut deſit nihil*, recipiunt, *ſemiſſe;* quæ oboli quarta pars eſt: idque pretium raro excedunt. *Incolarum* multitudinem, corporum magnitudinem ac pulchritudinem, nec non audaciam in bellis, res geſtæ manifeſto arguent. In utroque Alpium latere, tam eo quod Rhodanum fluvium, quam quod prædictos campos ſpectat, paullo humiliores colles depreſſioraque loca incolis frequentata ſunt: verſus Rhodanum atque ſeptentrionem *Galli Transalpini*, qui vocantur, habi-

τοὺς δ' ἐπὶ τὰ πεδία, Ταυρίσκοι καὶ Ἄγωνες, καὶ
Galli Transalpini. πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα. Τρανσάλπινοί γε 9
μὴν, οὐ διὰ τὴν τοῦ γένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ τό-
που διαφορὰν προσαγορεύονται· τὸ γὰρ τρᾶνς ἐξερ-
μηνευόμενόν ἐστι πέραν· διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν Ἄλ-
πεων, Τρανσαλπίνους καλοῦσι. Τὰ δ' ἄκρα, διά τε 10
τὴν τραχύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιμενούσης ἀεὶ
χιόνος, ἀοίκητα τέως ἐστί.

XVI. Apenninus mons. Τὸν δ' Ἀπέννινον, ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς, τῆς ὑπὲρ
Μασσαλίαν καὶ τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις συμπτώ-
σεως, Λιγυστινοὶ κατοικοῦσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Τυῤῥη-
νικὸν πέλαγος πλευρὰν αὐτοῦ κεκλιμένην, καὶ τὴν
ἐπὶ τὰ πεδία· παρὰ θάλατταν μὲν, μέχρι πόλεως 2
Πίσης, ἣ πρώτη κεῖται τῆς Τυῤῥηνίας ὡς πρὸς τὰς
δυσμάς· κατὰ δὲ τὴν μεσόγαιαν, ἕως τῆς Ἀῤῥητί-
νων χώρας. ἑξῆς δὲ Τυῤῥηνοί· τούτοις δὲ συνεχεῖς 3
ἑκάτερον τὸ κλίμα νέμονται τῶν προειρημένων ὀρῶν
Ὄμβροι.

9. Ἄγωνες. Ἀγῶνες *edd. invitis vett. libris. An* Εὔγανες *vel* Εὐγανεῖς? 10. τέως ἐστί. *Forſ* τελέως ἐστί. *Reisk.*

XVI. 1. τὸν δ' Ἀπέννινον. τὸ δ' Ἀπ. *Bav. Aug. Reg. A.* τῶν δ' Ἀπεννίνων *Vrb. Poſſis ſuſpicari* τοῦ δ' Ἀπεννίνου. 2. Πίσης. Πίσσης *edd. ex Bav.*

habitant; verſus campos illos, *Tauriſci* & *Agones*, [an *Euganes?*] & aliæ gentes barbaræ. *Transalpini* e re nomen habent: neque enim ad generis differentiam, ſed quia trans Alpes habitant, ſic Italis ſunt dicti. Cacumina vero, propter locorum aſperitatem, & altas nives ibi perennantes, a nemine adhuc coluntur.

16. *Apenninum*, inde a principio, quod ſupra Maſſiliam eſt, ubi Alpibus jungitur, *Ligures* habitant ex utroque latere, & quod Etruſcum mare ſpectat, & quod illam, de qua diximus, planitiem; illic quidem, ſecundum mare, *Piſam* usque, primam Etruriæ urbem, occidentem verſus; hinc vero, in mediterraneis, usque ad fines *Arretinorum*. Sequuntur *Etruſci*; & qui hos contingunt *Vmbri*, dictorum montium latus utrumque inha-

4 Ὄμβροι. Λοιπὸν ὁ μὲν Ἀπέννινος, ἀπέχων τῆς κατὰ τὸν Ἀδρίαν θαλάττης σταδίους ὡσανεὶ πεντακοσίους, ἀπολείπει τὰ πεδία, δεξιὸς ἀπονεύων, καὶ διὰ μέσης τῆς λοιπῆς Ἰταλίας διήκων εἰς τὸ Σικελι-
5 κὸν κατατείνει πέλαγος. τὸ δ' ἀπολειπόμενον μέρος πεδινὸν τῆς πλευρᾶς, ἐπὶ θάλατταν καὶ πόλιν
6 καθήκει Σήνην. Ὁ δὲ Πάδος ποταμὸς, ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν Ἠριδανὸς θρυλλούμενος, ἔχει μὲν τὰς πηγὰς ἀπὸ τῶν Ἄλπεων, ὡς πρὸς τὴν κορυφὴν μᾶλλον τοῦ προειρημένου σχήματος· καταφέρεται δ' εἰς τὰ πεδία, ποιούμενος τὴν ῥύσιν ὡς ἐπὶ μεσημβρίαν.
7 ἀφικόμενος δ' εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἐκκλίνας τῷ ῥεύματι, πρὸς ἕω φέρεται δι' αὐτῶν· ποιεῖ δὲ τὴν ἐκβολὴν δυσὶ στόμασιν εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπους· τὸ δὲ πλεῖον ἀποτέμνεται μέρος τῆς πεδιάδος χώρας εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὸν Ἀδριατικὸν
8 μυχόν. ἄγει δὲ πλῆθος ὕδατος, οὐδενὸς ἔλαττον τῶν κατὰ

Apenninus mons.

Padus fluvius.

3. Ὄμβροι. *Mendose alii* Ἴσομβροι. 5. Σήνην. Σήναν *h. l. mssti. Hinc* Σῆναν *edd. inde ab Hervag.*

inhabitantes. Dehinc idem Apenninus, diſtans a mari Adriatico circiter LXII millia paſſuum & quadringentos, relictis campis, deflectit ad dextram, & reliquam mediam Italiam ſecans, ad Siculum usque mare pertinet. Campi vero, quos relinqui dicebamus ab Apennino in hoc latere, ad mare & ad urbem *Senam* pertingunt. *Padus* fluvius, quem *Eridani* nomine poëtæ celebrant, oritur ex Alpibus, qua potiſſimum parte eſt figuræ ſupra expoſitæ vertex. Primo quidem curſu ſubjectos petit campos, in meridiem converſus: ſed deinde, planitiem ingreſſus, mutato in orientem curſu, per eam labitur, donec ſinum Adriaticum duobus oſtiis ingrediatur: ceterum univerſam planitiem ita dividit Padus, ut major longe pars ea ſit, quæ ad Alpes & intimum Adriam porrigitur. Copia aquarum tanta, ut nulli

Padus fluvius.

κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποταμῶν· διὰ τὸ τὰς ῥύσεις,
τὰς ἐπὶ τὰ πεδία νευούσας, ἀπό τε τῶν Ἄλπεων
καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν εἰς τοῦτον ἐμπίπτειν ἁπά-
σας καὶ πανταχόθεν. μεγίστῳ δὲ καὶ καλλίστῳ ῥεύ- 9
ματι φέρεται περὶ Κυνὸς ἐπιτολὴν, αὐξόμενος ὑπὸ
τοῦ πλήθους τῶν ἀνατηκομένων χιόνων ἐν τοῖς προ-
ειρημένοις ὄρεσιν. ἀναπλεῖται δ' ἐκ θαλάττης κατὰ 10
τὸ στόμα τὸ καλούμενον Ὄλανα, σχεδὸν ἐπὶ δισχι-
λίους σταδίους. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἐκ τῶν πηγῶν 11
ἔχει ῥύσιν ἁπλῆν, σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ
τοὺς προσαγορευομένους Τριγαβόλους· τούτων δὲ τὸ
μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα, τὸ δ' ἕτε-
ρον Ὄλανα. κεῖται δ' ἐπὶ τούτῳ λιμὴν, οὐδενὸς τῶν 12
κατὰ τὸν Ἀδρίαν ἧττον παρεχόμενος ἀσφάλειαν
τοῖς ἐν αὐτῷ καθορμιζομένοις. παρά γε μὴν τοῖς
ἐγχωρίοις ὁ ποταμὸς προσαγορεύεται Βόδεγκος.
Τἆλλα δὲ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἱστορούμενα 13
παρὰ

10 & 11. Ὄλανα. *Alii* Ὀλανα. **11.** Παδόα. Παδόσα *voluit Cluver.*

nulli Italicorum fluviorum concedat: quidquid enim aquarum in hosce campos sive ex Alpibus sive ex Apenninis montibus defluit, id omne undique in Padum illabitur. Fluit autem copiosissimus pulcerrimusque circa Caniculæ ortum, ubi liquatis in utroque monte nivibus augetur. Adscendunt in eo naves e mari, per ostium, cui *Olana* nomen est, ad millia passuum ducenta propemodum & quinquaginta. Nam primum quidem, inde a fontibus, unico fertur alveo; ubi vero ad *Trigabolos*, quos vocant, pervenit, in duo ostia funditur, quorum alteri nomen *Paduæ* [vel *Padusæ*,] est, alteri *Olanæ*; ubi portus est, nulli omnium quos habet sinus Adriaticus inferior, ad securitatem appellentibus præstandam. Indigenæ flumen hoc *Bodencum* nuncupant. Cetera quæ de *Pado* a Græcis sunt prodita: narratio-
nem,

παρὰ τοῖς Ἕλλησι, λέγω δὴ τὰ περὶ Φαέθοντα καὶ Padus fluvius.
τὴν ἐκείνου πτῶσιν, ἔτι δὲ τὰ δάκρυα τῶν αἰγείρων,
καὶ τοὺς μελανείμονας τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν οἰ-
κοῦντας, οὓς φασι τὰς ἐσθῆτας εἰσέτι νῦν φορεῖν
14 τοιαύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαέθοντα πένθους· καὶ
πᾶσαν δὴ τὴν τραγικὴν καὶ ταύτῃ προσεοικυῖαν
ὕλην, ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος ὑπερθησόμεθα, διὰ τὸ
μὴ λίαν καθήκειν τῷ τῆς προκατασκευῆς γένει τὴν
15 περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβολογίαν. μεταλαβόντες δὲ
καιρὸν ἁρμόττοντα, ποιησόμεθα τὴν καθήκουσαν
μνήμην, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Τιμαίου περὶ τοὺς
προειρημένους τόπους ἄγνοιαν.

Πλὴν ταῦτά γε τὰ πεδία, τὸ παλαιὸν ἐνέμοντο Τυῤῥηνοὶ, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὰ Φλέγραιά ποτε καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην· ἃ δὴ καὶ, διὰ τὸ πολλοῖς ἐμποδὼν εἶναι καὶ γνωρίζεσθαι, μεγά- XVII. Etrusci superiore Italia pulsi a Gallis.

λην

13. *εἰσέτι. ἐσέτι Flor. Reg. A.*
XVII. 1. καὶ Νώλην· &c. *Corrupte dant mssti* περὶ Καπύην καὶ Νωλην άδην· καὶ διὰ τὸ πολλοῖς &c. *tum in fine* ἐπ' ἀρετῇ δόξαν εἰληφέναι. *Casaubonus.* Νωληνάδην *in* Νώλην πεδία *mutans, dein ante verba* καὶ διὰ τὸ *lacunæ notam interposuit. Mihi, cum Reiskio, leviori medicina indigere locus visus est.*

nem, inquam, de *Phaëthonte*, & ejus casu; de *populorum arborum lacrymis;* de *atrata* ad hunc amnem *gente*, quam dicunt etiamnunc vestitum illum servare a Phaëthontis luctu; & quæ sunt hujus generis tragicæ fabulæ aliæ, eas impræsentiarum missas facimus: neque enim Præparationi, cujusmodi hæc est, accuratior de talibus disputatio conveniat. In sequentibus vero, loco magis idoneo, maxime ut *Timæi* ignorantiam horum tractuum ostendamus, quoad satis erit, ista sumus persecuturi.

17. Istam igitur planitiem tenuere quondam *Etrusci:* quo tempore & *campos* circa Capuam ac Nolam, *Phlegræos* olim dictos, possederunt; quorum de præstantia, quoniam multis hi in medio positi cognitique sunt, satis etiam celebris apud omnes

fama

Etrusci superiore Italia pulsi a Gallis.

λην ἐπ᾽ ἀρετῇ δόξαν εἴληφε. διὸ καὶ τοὺς ἱστοροῦν- 2
τας τὰς Τυῤῥηνῶν δυναστείας, οὐ χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν νῦν κατεχομένην ὑπ᾽ αὐτῶν χώραν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία, καὶ τὰς ἐκ τούτων τῶν τόπων ἀφορμάς. Οἷς ἐπιμιγνύμενοι 3
κατὰ τὴν παράθεσιν Κελτοὶ, καὶ περὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας ὀφθαλμιάσαντες, ἐκ μικρᾶς προφάσεως μεγάλῃ στρατιᾷ παραδόξως ἐπελθόντες, ἐξέβαλον ἐκ τῆς περὶ τὸν Πάδον χώρας Τυῤῥηνούς· καὶ κατέσχον αὐτοὶ τὰ πεδία.

Galli Transpadani.

Τὰ μὲν οὖν πρῶτα καὶ περὶ 4
τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα, Λάοι καὶ Λεβέκιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἴσομβρες κατῴκησαν, ὃ μέγιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν· ἑξῆς δὲ τούτοις, παρὰ τὸν ποταμὸν, Γονομάνοι. τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδρίαν ἤδη 5
προσήκοντα γένος ἄλλο πάνυ παλαιὸν διακατέσχε· προσαγορεύονται δὲ Οὐένετοι, τοῖς μὲν ἔθεσι καὶ τῷ κόσμῳ

4. *Λάοι. Λαῗοι malim cum Cluv. Et* Laji *habet Perrot.* Ibid. *Ἴσομβρες. Ἴνσομβρες h. l. Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Vrb.* Ibid. *Γονομάνοι. Τονομάνοι h. l. mendose vett. libri. Κενομάνοι constanter Casaub. cum Reg. B. C.*

fama est. Idcirco, qui historias legunt de *principatibus Etruscorum*, eos oportet, non ad hanc ditionem quam nunc obtinent, oculos referre; verum ad illos, de quibus diximus, campos, & ad opes quas ista loca suppeditabant. Etruscorum finitimi erant *Galli*, & commercia cum eis frequentabant: deinde cupiditatis oculis in pulcerrimam planitiem adjectis, arrepta levi occasione, numeroso cum exercitu nihil cogitantes Etruscos invadunt, ex regione Circumpadana ejiciunt, atque ipsi planitiem illam occupant. Et prima quidem, quæ circa Padi exortus sita sunt, loca *Lai* [sive *Lævi*] occuparunt & *Lebecii* [vel *Libicii*]: hos sequebantur *Insubres*, gens inter omnes tunc maxima; deinde juxta fluvium *Cenomani*. Quod superest spatium ad Adriaticum sinum, alius populus longe antiquissimus obtinebat, *Venetos* vocant; sermone quidem diverso a Gallis vtentes, cete-

κόσμῳ βραχὺ διαφέροντες Κελτῶν, γλώττῃ δ' ἀλ-
6 λοίᾳ χρώμενοι. περὶ ὧν οἱ τραγῳδιογράφοι πολύν
τινα πεποίηνται λόγον, καὶ πολλὴν διατίθενται τε-
7 ρατείαν. Τὰ δὲ πέραν τοῦ Πάδου, τὰ περὶ τὸν Galli Cispadani.
Ἀπέννινον, πρῶτοι μὲν Ἄνανες, μετὰ δὲ τούτους
Βοῖοι κατῴκησαν· ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν
Ἀδρίαν, Λίγγωνες· τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ
8 Σήνωνες. τὰ μὲν οὖν ἐπιφανέστατα τῶν κατασχόν-
των τοὺς προειρημένους τόπους ἐθνῶν, ταῦθ' ὑπῆρ-
9 χεν. Ὤικουν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους, τῆς Vitæ ratio Gallorum Cisalpinorum.
10 λοιπῆς κατασκευῆς ἄμοιροι καθεστῶτες. διὰ γὰρ
τὸ στιβαδοκοιτεῖν καὶ κρεωφαγεῖν, ἔτι δὲ μηδὲν ἄλλο
πλὴν τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ κατὰ γεωργίαν ἀσκεῖν,
ἁπλοῦς εἶχον τοὺς βίους· οὔτ' ἐπιστήμης ἄλλης,
οὔτε τέχνης παρ' αὐτοῖς τὸ παράπαν γινωσκομένης.
11 ὕπαρξίς γε μὴν ἑκάστοις ἦν θρέμματα καὶ χρυσός,
διὰ τὸ μόνα ταῦτα κατὰ τὰς περιστάσεις ῥᾳδίως
δύνα-

7. Ἄνανες. *Ἄνωνες Aug. Ἀνίανες Reg. B. Infra apud Nostrum,* Ἀνάμαρες, *&* Ἄνδρες, *idem populus dici videtur.* Ibid. Λίγγωνες *correxi cum Cluvero. Vulgo omnes* Λίγωνες. 10. κρεωφαγεῖν. κρεαφαγεῖν *Vrb. Vat.*

ceterum moribus & cultu haud multum diſſimiles. De his multam Tragici poëtæ mentionem fecerunt, multaque fabulantur. *Vltra Padum*, circa Apenninum, primi occurrunt *Ananes*, deinde *Boji;* poſt iſtos, verſus Adriam, *Lingones;* poſtremi omnium, ad mare *Senones.* Atque hæ nobiliſſimæ ſunt gentes inter illas, quæ prædictas regiones occuparunt. Habitabant autem vicatim ſine muris, neque ſupellectilis ullum uſum norant. Quippe ſimplex illis vivendi modus; ut quibus ſomnus in herbæ aut ſtramenti toro erat; alimonium, carnes potiſſimum; nec quidquam aliud curæ, niſi res bellicæ & agrorum cultus: nulla alia, neque ſcientia, neque ars, apud ipſos cognita. Opes ſingulorum erant in pecore & auro; quod ſola hæc ad omnes fortunæ caſus

δύνασθαι πανταχῇ περιαγαγεῖν καὶ μεθιστάναι κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις. περὶ δὲ τὰς ἑταιρείας 12 μεγίστην σπουδὴν ἐποιοῦντο, διὰ τὸ καὶ φοβερώτατον καὶ δυνατώτατον εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς τοῦτον, ὃς ἂν πλείστους ἔχειν δοκῇ τοὺς θεραπεύοντας καὶ συμπεριφερομένους αὐτῷ.

XVIII. Irruptiones Gallorum in ditionem Romanam. A.V. 364.

XVIII. Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐ μόνον τῆς χώρας ἐπεκράτουν· ἀλλὰ καὶ τῶν σύνεγγυς πολλοὺς ὑπηκόους ἐπεποίηντο, τῇ τόλμῃ καταπεπληγμένοι. Μετὰ 2 δέ τινα χρόνον μάχῃ νικήσαντες Ῥωμαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων παραταξαμένους, ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι, τρισὶ τῆς μάχης ἡμέραις ὕστερον κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην, πλὴν τοῦ Καπιτωλίου. γενομένου 3 δ᾽ ἀντισπάσματος, καὶ τῶν Οὐενέτων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, τότε μὲν ποιησάμενοι συνθήκας πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν πόλιν ἀποδόντες, ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν. μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖς ἐμφυ- 4 λίοις

XVIII. 2. Καπιτωλίου. Καπετ. *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 3. ἐμβαλόντων. ἐμβαλλ. *Flor.*

caſus facile ſit circumducere, ac pro arbitrio transferre. Sodalitatibus colendis præcipue ſtudebant: is namque apud illos plurimum timetur, & potentiſſimus cenſetur, quem plurimi colunt, ex nutu illius ac voluntate pendentes.

18. Ac principio quidem Galli non ſolum regionem illam obtinebant; ſed multos etiam vicinorum populorum, audacia ſua perterrefactos, parere ſibi coëgerunt. Verum aliquanto poſt, parta de Romanis victoria, & aliis qui ſimul in acie contra ipſos ſteterant, per tres dies inſecuti fugientes, ipſam mox *Romam* præter Capitolium *ceperunt.* Mox interveniente caſu qui domum eos revocabat, quod Veneti ipſorum fines cum infeſto exercitu erant ingreſſi, pace cum Romanis facta, urbeque ipſis reddita, ad ſuas ſedes redierunt. Poſthæc vero bella civilia Gallos exceperunt:

λίοις συνείχοντο πολέμοις· ἔνιοι δὲ καὶ τῶν τὰς Ἄλ- *Irruptiones Gallorum in ditionem Romanor.*
πεις κατοικούντων ὁρμὰς ἐποιοῦντο, καὶ συνηθροί-
ζοντο πολλάκις ἐπ' αὐτοὺς, θεωροῦντες ἐκ παραθέ-
5σεως τὴν παραγεγενημένην αὐτοῖς εὐδαιμονίαν. ἐν ᾧ
καιρῷ Ῥωμαῖοι τήν τε σφετέραν δύναμιν ἀνέλαβον,
καὶ τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους αὖθις πράγματα συν-
6εστήσαντο. Παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν Κελτῶν A.V. 393.
εἰς Ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ, μετὰ τὴν τῆς
πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ, τότε μὲν οὐκ
ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν Ῥωμαῖοι τὰ στρατόπεδα·
διὰ τὸ, παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου, προκατα-
ληφθῆναι, καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμά-
7χων ἀθροίσαντας δυνάμεις. Αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς A.V. 404.
ἑτέρας, ἔτει δωδεκάτῳ μετὰ μεγάλης στρατιᾶς
ἐπιπορευομένων, προαισθόμενοι καὶ συναγείροντες τοὺς
συμμάχους, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύ-
δοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων.
8οἱ δὲ Γαλάται καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον αὐτῶν,
R 4 καὶ

7. συναγείροντες. συναγείραντες *Flor.*

perunt: nonnulli item Inalpini populi, conjunctis viribus, bella frequentia in eos moverunt; quum, ex comparatione rerum suarum, opes, quas illi sibi paraverant, animadverterent. Interea Romani priores recuperant vires, ac cum Latinis res componunt. *Annis inde elapsis triginta* ab occupata Vrbe, iterum Galli magno cum exercitu *Albam usque* progrediuntur: cum quidem Romani, quod inopinata hac invasione ipsorum conatus hostis anteverterat, neque satis cito sociorum auxilia contrahi potuerant, ire contra non sunt ausi. Sed *anno duodecimo* post, Gallis iterum magna vi eos invadentibus; re prius cognita, Romani, sociis contractis, magna cum alacritate obviam procedunt; manum conserere, & ad universæ rei dimicationem venire cupientes. Quo ipso territi Galli, quod occurrere Roma-

Irruptiones Gallorum in ditionem Romanor. A. V. 426.

καὶ διαστασιάσαντες πρὸς σφᾶς, νυκτὸς ἐπιγενομένης, φυγῇ παραπλησίαν ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου, 9
τρισκαίδεκα μὲν ἔτη τὴν ἡσυχίαν ἔσχον· μετὰ δὲ ταῦτα, συνορῶντες αὐξανομένην τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, εἰρήνην ἐποιήσαντο καὶ συνθήκας.

XIX. A.V. 455.

Ἐν αἷς ἔτη τριάκοντα μείναντες ἐμπέδως, αὖθις γενομένου κινήματος ἐκ τῶν Τρανσαλπίνων, δείσαντες μὴ πόλεμος αὐτοῖς ἐγερθῇ βαρὺς, ἀπὸ μὲν αὐτῶν ἔτρεψαν τὰς ὁρμὰς τῶν ἐξανισταμένων, δωροφοροῦντες καὶ προτιθέμενοι τὴν συγγένειαν· ἐπὶ δὲ Ῥωμαίους παρώξυναν, καὶ μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας. ἐν ᾗ τὴν ἔφοδον ποιησάμενοι διὰ Τυῤῥη- 2
νίας, ὁμοῦ συστρατευσαμένων σφίσι Τυῤῥηνῶν, καὶ περιβαλόμενοι λείας πλῆθος, ἐκ μὲν τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας ἀσφαλῶς ἐπανῆλθον. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν 3
ἀφικό-

9. τριακαίδεκα. τρισκαίδεκα edd. ex Bav. *Sed* τρία καὶ εἴκοσι, viginti tria, *videtur rescribendum.*

XIX. 1. τριάκοντα. τετταράκοντα *suspicatus est Reisk.* Ibid. δωροφοροῦντες *ex marg. edit. Hervag. adscivit Casaub. Scripti libri omnes* δορυφοροῦντες.

Romanus auderet, dissidio etiam inter ipsos orto, insequenti nocte fugientibus similes domum retrocesserunt. Quietem post hæc *per annos tredecim* egerunt: deinde ut vident Romanorum incrementa, etiam pacem fœdusque cum illis icerunt.

19. *Triginta* jam *annos* pacem constanter servaverant, cum *Transalpinis* arma in ipsos moventibus, bellum pavescentes, quod perniciosum fore arbitrabantur; largitione munerum, & generis communione allegata, hostis jam concitati impetum a se amoliti, in Romanos eumdem irritarunt, atque adeo expeditionis comites ipsi fuerunt. Per fines Etruscorum, qui & ipsi expeditionis participes erant, incursione in Romanam ditionem facta, copiosa quidem præda potiti, sine periculo redierunt. Verum in patriam ubi rediissent, mutua

ἀφικόμενοι, καὶ στασιάσαντες περὶ τὴν τῶν εἰλημ-
μένων πλεονεξίαν, τῆς τε λείας καὶ τῆς αὐτῶν δυ-
4 νάμεως τὸ πλεῖστον μέρος διέφθειραν. τοῦτο δὲ σύν-
ηθές ἐστι Γαλάταις πράττειν, ἐπειδὰν σφετερίσων-
ταί τι τῶν πέλας, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἀλόγους
5 οἰνοφλυγίας καὶ πλησμονάς. Μετὰ δὲ ταῦτα πά- A. V. 458 sq.
λιν, ἔτει τετάρτῳ, συμφρονήσαντες ἅμα Σαυνῖται
καὶ Γαλάται, παρετάξαντο Ῥωμαίοις ἐν τῇ Καμερ-
τίων χώρᾳ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐν τῷ κινδύνῳ διέ-
6 φθειραν. ἐν ᾧ καιρῷ, προσφιλονεικήσαντες πρὸς τὸ
γεγονὸς ἐλάττωμα αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, μετ' ὀλίγας ἡμέ-
ρας ἐξῆλθον· καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατο-
πέδοις ἐν τῇ τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προει-
ρημένους, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ
λοιποὺς ἠνάγκασαν προτροπάδην ἑκάστους εἰς τὴν
7 οἰκείαν διαφυγεῖν. Διαγενομένων δὲ πάλιν ἐτῶν δέ- A.V. 471.
κα, παρεγένοντο Γαλάται μετὰ μεγάλης στρατιᾶς,

Galli in agro Camerte cædunt Romanos.

Cæduntur a Romanis.

5. παρετάξ. Ῥωμαίοις. παρετάξ. τοῖς Ῥωμ. *Aug. Reg. A.* 6. αὐτοῖς Ῥωμαῖοι *ex conject. posui. Vulgo omnes* ἐλάττωμα τοῖς Ῥωμαίοις. 7. δέκα. *An* τρισκαίδεκα?

tua cupiditate rerum captarum ad seditionem impulsi, & prædæ & exercitus sui plurimam partem perdiderunt. Familiaris est hæc Gallis insania, quoties aliena rapuerunt, ubi præsertim mero ciboque sese ingurgitarunt. *Quarto* deinde *anno* conspirant inter se *Samnites* & *Galli*, & cum Romanis in *Camertium* finibus acie dimicant, magnamque eorum cædem faciunt. Quo quidem tempore Romani, clade accepta vehementius irritati, paucis diebus interjectis copias educunt: & omnibus legionibus in agro *Sentinati* cum eisdem Gallis inito prælio, partem illorum maximam obtruncant, reliquos effusa fuga in suam quemque patriam se recipere compellunt. Rursus *decem* elapsi erant *anni*; ecce iterum Gallos, magna belli mole *Arretium* parantes obsidere.

A.V. 471. L. Cæcilius prætor cadit in pugna.

πολιορκήσοντες τὴν Ἀῤῥητίνων πόλιν. Ῥωμαῖοι δὲ 8
παραβοηθήσαντες, καὶ συμβαλόντες πρὸ τῆς πό-
λεως, ἡττήθησαν. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ Λευκίου τοῦ
στρατηγοῦ τελευτήσαντος, Μάνιον ἐπικατέστησαν
τὸν Κόριον. οὗ πρεσβευτὰς ἐκπέμψαντος εἰς Γαλα- 9
τίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, παρασπονδήσαντες
ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις. τῶν δὲ Ῥωμαίων ὑπὸ 10
τὸν θυμὸν ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων, ἀπαντή-
σαντες συνέβαλλον οἱ Σήνωνες καλούμενοι Γαλάται.

Delentur Senones Galli.

Ῥωμαῖοι δ' ἐκ παρατάξεως κρατήσαντες αὐτῶν, 11
τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἐξέβαλον· τῆς δὲ χώρας ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς.
εἰς ἣν καὶ πρώτην τῆς Γαλατίας ἀποικίαν ἔστειλαν 12

Sena colonia.

τὴν Σήνην προσαγορευομένην πόλιν, ὁμώνυμον οὖσαν
τοῖς πρότερον αὐτὴν κατοικοῦσι Γαλάταις· ὑπὲρ ἧς 13
ἀρτίως διεσαφήσαμεν, φάσκοντες αὐτὴν παρὰ τὸν
Ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κεῖσθαι τῶν περὶ τὸν Πάδον
πεδίων.

Οἱ

10. *τὸν θυμὸν vett. libri omnes. τοῦ θυμοῦ Casaub. cum Reg. B. C.* Ibid. *συνέβαλλον Aug. Reg. A. συνέβαλον cdd. cum aliis.*

ſidere. Adſunt & Romani ad ferendam opem: ſed ante urbem collatis ſignis, inferiores e pugna diſcedunt. Illo prælio quum occiſus fuiſſet *Lucius* Prætor, in ejus locum *Manius Curius* eſt ſuffectus. Hic poſtmodum legatos de redemtione captivorum ad Gallos mittit: quos ipſi, datam fidem fallentes, necant. Tum ira accenſi Romani, e veſtigio copias educunt, & cum *Senonibus Gallis* obviam prodeuntibus conſerunt manum. Prælio ſuperiores, maximam hoſtium partem cædunt, reliquos ſedibus expellunt. Ita *potiti* univerſa *Senonum ditione*, primam in Galliam coloniam eo mittunt; quæ *Sena* dicitur, de eorum Gallorum nomine, qui prius tenuere. Fecimus nos paullo ante ejus mentionem, oſtendimusque, ad Adriam eſſe ſitam, in extrema planitie quam Padus irrigat.

20. *Boji,*

Οἱ δὲ Βοΐοι, θεωροῦντες ἐκπεπτωκότας τοὺς Σή-
νωνας, καὶ δείσαντες περὶ σφῶν καὶ τῆς χώρας, μὴ
πάθωσι τὸ παραπλήσιον, ἐξεστράτευσαν πανδημεὶ
2παρακαλέσαντες Τυῤῥηνούς. ἀθροισθέντες δὲ περὶ
τὴν Ὀάδμονα προσαγορευομένην λίμνην, παρετάξαν-
3το Ῥωμαίοις. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ, Τυῤῥηνῶν μὲν
οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, τῶν δὲ Βοΐων τελέως ὀλί-
4γοι διέφυγον. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῷ κατὰ πόδας ἐνιαυ-
τῷ συμφρονήσαντες αὖθις οἱ προειρημένοι, καὶ τοὺς
ἄρτι τῶν νέων ἡβῶντας καθοπλίσαντες, παρετά-
5ξαντο πρὸς Ῥωμαίους. ἡττηθέντες δ' ὁλοσχερῶς τῇ
μάχῃ, μόλις εἶξαν ταῖς ψυχαῖς· καὶ διαπρεσβευ-
σάμενοι περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων, συνθήκας ἔθεν-
6το πρὸς Ῥωμαίους. Ταῦτα δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι
τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτει τῆς Πύῤῥου διαβάσεως εἰς
τὴν Ἰταλίαν, πέμπτῳ δὲ τῆς Γαλατῶν περὶ Δελ-
7φοὺς διαφθορᾶς. ἐν γὰρ τούτοις ἡ τύχη τοῖς και-
ροῖς,

A.V. 471. XX. Cædun-tur Boji cum Etruſcis ad Vadimonem lacum.

A.V. 472. Rurſus victi pacem petunt.

20. *Boji*, ut excidiſſe patria Senones vident, metu ſimilis fortunæ, omnibus ſuis qui arma ferre poterant excitis, *Etruſcis* etiam advocatis, adverſus Romanos proficiſcuntur. Poſtquam ad *Vadimonis lacum*, qui vocatur, copiæ univerſæ convenerant, acie inſtructa certamen ineunt. Cæſi ſunt in eo prælio Etruſci plerique omnes: Bojorum oppido pauci evaſerunt. Neque vero eo ſecius inſequenti ſtatim anno iidem populi iterum conſpirationem faciunt; juventutem omnem, quicumque vix puberes eſſent, armant; & contra Romanos in aciem progrediuntur. A quibus victi, atque in totum profligati, ægre tandem animis ceſſere; petitaque per legatos pace & belli compoſitione, fœdus cum Romanis feriunt. Geſta hæc ſunt triennio prius quam *Pyrrhus* in Italiam trajiceret: quinque annis ante *Delphicam Gallorum cladem*. Eo namque tempore ubique loco-

A.V. 472. ῥοῖς, ὡσανεὶ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστη-
Bellis Gallicis durantur Romani ad alia.
σε πᾶσι Γαλάταις. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώ- 8
νων, δύο τὰ κάλλιστα συνεκύρησε Ῥωμαίοις· τοῦ γὰρ
κατακόπτεσθαι συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ Γαλατῶν,
οὐδὲν ἠδύναντο δεινότερον ἰδεῖν, οὐδὲ προσδοκῆσαι,
τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμένων. ἐξ ὧν πρός τε Πύῤ- 9
ῥον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες τῶν κατὰ πόλεμον
ἔργων συγκατέστησαν. τήν τε τῶν Γαλατῶν τόλ- 10
μαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι, λοιπὸν ἀπερισπάστως τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Πύῤῥον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπολέμουν· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς τῶν Σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο.

XXI. Γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων
ἔτη μὲν πέντε καὶ τετταράκοντα τὴν ἡσυχίαν ἔσχον,
A.V. 517. εἰρήνην ἄγοντες πρὸς Ῥωμαίους. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν αὐ- 2
Novi motus Gallorum.
τόπται γεγονότες τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ ζῆν ἐξεχώρησαν
διὰ τὸν χρόνον, ἐπεγένοντο δὲ νέοι, θυμοῦ μὲν ἀλογίστου

XX. 10. τήν τε τῶν Γαλατῶν. *Abest artic.* τῶν *a Vat. Flor. Bav.*

locorum fortuna Gallos, ceu pestilenti quodam sidere afflatos, bellis exercebat. *Romani* vero ex prædictis certaminibus duo consecuti sunt pulcerrima. Quippe crebris ab eis cladibus affecti, nihil deinceps terribilius aut videre aut exspectare poterant, quam fuerant ea, quæ ab his patrata erant. Ex quo cum adversus Pyrrhum perfecti bellicorum certaminum athletæ evasere; tum vero, Gallorum audacia opportune repressa, de cetero, absque ullo impedimento, primo contra eumdem Pyrrhum de Italia bellum gesserunt, deinde cum Carthaginiensibus de Siculorum dominatu certamen susceperunt.

21. Quievere, post hæc detrimenta, Galli per *annos quadraginta quinque,* pacem cum Romanis colentes. Postea vero, quam temporis progressu e vivis excesserant priorum malorum oculati testes, successerantque illis juvenes,

γίστου πλήρεις, ἄπειροι δὲ καὶ ἀόρατοι παντὸς κα- A.V. 517.
3 κοῦ καὶ πάσης περιστάσεως· αὖθις ἤρξαντο τὰ Novi motus Gallorum.
καθεστῶτα κινεῖν· ὃ φύσιν ἔχει γίγνεσθαι· καὶ τρα-
χύνεσθαι μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς Ῥωμαίους, ἐπι-
4 σπᾶσθαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαλάτας. Τὸ μὲν
οὖν πρῶτον χωρὶς τοῦ πλήθους, δι' αὐτῶν τῶν ἡγου-
μένων, ἐν ἀποῤῥήτοις ἐπράττετο τὰ προειρημένα.
5 διὸ καὶ, παραγενομένων τῶν Τρανσαλπίνων ἕως Ἀρι-
μίνου μετὰ δυνάμεως, διαπιστήσαντα τὰ πλήθη Boji suos reges occidunt.
τῶν Βοίων, καὶ στασιάσαντα πρός τε τοὺς ἑαυτῶν
προεστῶτας, καὶ πρὸς τοὺς παραγεγονότας, ἀνεῖ-
λον μὲν τοὺς ἰδίους βασιλεῖς Ἄτιν καὶ Γάλατον,
κατέκοψαν δ' ἀλλήλους, συμβαλόντες ἐκ παρατά-
6 ξεως. ὅτε δὴ καὶ Ῥωμαῖοι κατάφοβοι γενόμενοι τὴν
ἔφοδον, ἐξῆλθον μετὰ στρατοπέδου· συνέντες δὲ τὴν
αὐθαίρετον καταφθορὰν τῶν Γαλατῶν, αὖθις ἀνε-
7 χώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν φό-
βον

XXI. 5. Ἀριμίνου. *Alii plerique* Ἀριμήνου *h. l. & deinde.* Ibid. Ἄτιν. Ἄτυν *Bav. Temere edd.* Ἄτην.

venes, animosæ temeritatis pleni, omniumque belli malorum atque adversæ fortunæ rudes & inexperti; cœperunt denuo Galli, prout natura est hominum, præsentem rerum statum sollicitare, & adversus Romanos leves ob caussas exasperari, Inalpinosque Gallos adsciscere socios. Initio quidem soli principes, absque multitudinis consensu, in occulto hujusmodi consilia agitabant. Idcirco quum *Transalpinorum* exercitus *Ariminum* usque processisset, plebes *Bojorum* parum illis fidei habens; seditione cum adversus proprios duces, tum adversus eos qui advenerant, excitata; reges primum suos, *Atin* & *Galatum*, occidit; deinde mutuis cædibus inter se, signis etiam collatis, sunt grassati. Cum quidem etiam Romani, horum invasione territi, copias suas eduxerunt: at deinde certiores facti de pernicie quam ipsi sibi consciverant, domum rediere. Quinto ab hoc tumultu

A.V. 522. Lex agraria C. Flaminii

βον ἔτει πέμπτῳ, Μάρκου Λεπίδου στρατηγοῦντος, κατεκληρούχησαν ἐν Γαλατίᾳ Ῥωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Σήνωνας προσαγορευομένους Γαλάτας·
8 Γαΐου Φλαμινίου ταύτην τὴν δημαγωγίαν εἰσηγησαμένου καὶ πολιτείαν, ἣν δὴ καὶ Ῥωμαίοις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φατέον ἀρχηγὸν μὲν γενέσθαι τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τοῦ δήμου διαστροφῆς· αἰτίαν δὲ καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα πολέμου συστάντος αὐτοῖς πρὸς τοὺς προειρημένους.

gravis belli Gallici origo.

9 πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν Γαλατῶν ὑπεδύοντο τὴν πρᾶξιν, μάλιστα δ' οἱ Βοῖοι, διὰ τὸ συντερμονεῖν τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ· νομίσαντες, οὐχ ὑπὲρ ἡγεμονίας ἔτι καὶ δυναστείας Ῥωμαίους τὸν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι πόλεμον, ἀλλ' ὑπὲρ ὁλοσχεροῦς ἐξαναστάσεως καὶ καταφθορᾶς.

XXII. A. V. 523 sqq. Insubres & Boji concitant Gæsatas.

Διόπερ εὐθέως τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν, τό τε τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων, συμφρονήσαντα, διεπέμποντο πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἄλπεις καὶ τὸν Ῥοδανὸν ποτα-

8. ἣν δὴ *malui, quam* ἥν γε, *quod Casaub. dedit, pro mendoso* ἣν δὲ, *quod habent libri omnes.*

multu anno, *M. Lepido* Consule, Romani Galliæ Cisalpinæ *agrum, Picenum* dictum, quem devictis Senonibus ademerant, diviserunt; postquam *C. Flaminius*, popularem auram captans, legem illam tulisset; quam profecto legem, verum si quærimus, & mutatorum in deterius morum populi Romani, & orti postea Romanis cum prædictis populis belli, caussam & originem fuisse, existimandum est. Multi enim Gallorum populi, præsertim *Boji*, in societatem ejus belli nomina dederunt, quod Romanis essent contermini: quippe, non jam de imperio aut dominatione secum illos certare, arbitrabantur; sed ut ipsos sedibus suis funditus everterent atque delerent.

22. Statim igitur communi consilio, duæ inter illas potentissimæ gentes, *Insubres & Boji*, legationem ad eos Gallos misere, qui inter Alpes

A. V. 523 ſqq. Inſubres & Boji concitant Gæſatas.

ποταμὸν κατοικοῦντας Γαλάτας, προσαγορευομέ-
νους δὲ διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν Γαισάτους· ἡ γὰρ
2 λέξις αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως. ὧν τοῖς βασιλεῦ-
σι, Κογκολιτάνῳ καὶ Ἀνηροέστῳ, παραυτίκα μὲν
χρυσίου προτείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δὲ ὑπο-
δεικνύντες τὸ μέγεθος τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας,
καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρξόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐὰν
κρατήσωσι, προετρέποντο καὶ παρώξυνον πρὸς τὴν
3 ἐπὶ Ῥωμαίους στρατείαν. ῥᾳδίως δ' ἔπεισαν, ἅμα
τοῖς προειρημένοις διδόντες μὲν τὰ πιστὰ περὶ τῆς
αὐτῶν συμμαχίας, ἀναμιμνήσκοντες δὲ τῆς τῶν ἰδίων
4 προγόνων πράξεως αὐτούς· ἐν ᾗ ἐκεῖνοι στρατεύσαν-
τες, οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ῥωμαίους, ἀλλὰ
καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατέσχον αὐτὴν τὴν
5 Ῥώμην· γενόμενοι δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων
ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς *πόλεως αὐτῆς ἑπτὰ μῆνας κυ-
ριεύσαντες, τέλος ἐθελοντὶ καὶ μετὰ χάριτος πα-
ραδόν-

Alpes & Rhodanum accolebant; *Gæſati* e re dicti, quod *æra bellando mereri* eſſent ſoliti: id enim vox illa proprie ſignificat. Horum reges *Concolitanum* & *Aneroëſtum*, magnam in præſens auri vim illis pollicentes, in futurum autem magnitudinem opum Romanorum ob oculos ponentes, & immenſas divitias quibus parta victoria ſint fruituri, hortantur incitantque ad bellum Romanis inferendum. Id vero *Gæſatis* facile iſti perſuadent: quum præſertim illud adderent, ſocios belli ſe futuros, ejusque rei certam ipſis fidem facerent; tum vero etiam *majorum ſuorum res geſtas* illis in memoriam revocarent: *qui, expeditione ſimili ſuſcepta, non ſolum prælio Romanos viciſſent, ſed etiam a pugna Romam ipſam primo impetu cepiſſent; bonis deinde illorum omnibus potiti, urbe etiam ipſa per ſeptem menſes in poteſtate ſua detenta, poſteaquam ſua ſponte & gratia a vi-*

A. V. 523 sqq.
Insubres & Boji concitant Gæsatas.

ραδόντες τὴν πόλιν, ἀθραυστοι καὶ ἀσινεῖς ἔχον-
τες τὴν ὠφέλειαν, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον. Ὧν 6
ἀκούοντες οἱ περὶ αὐτοὺς ἡγεμόνες, οὕτω παρωρμή-
θησαν ἐπὶ τὴν στρατείαν, ὥστε μηδέ ποτε μήτε
πλείους, μήτ' ἐνδοξοτέρους, μήτε μαχιμωτέρους ἄν-
δρας ἐξελθεῖν ἐκ τούτων τῶν τόπων τῆς Γαλατίας.

Metuunt Romani.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν 7
ἀκούοντες, τὰ δὲ καταμαντευόμενοι τὸ μέλλον, εἰς
φόβους ἐνέπιπτον συνεχεῖς καὶ ταραχάς· ἐπὶ το- 8
σοῦτον, ὥστε ποτὲ μὲν στρατόπεδα καταγράφειν,
καὶ σίτου καὶ τῶν ἐπιτηδείων ποιεῖσθαι παρασκευάς,
ποτὲ δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἐξάγειν ἐπὶ τοὺς ὅρους,
ὡς ἤδη παρόντων εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων,
οὐδέπω κεκινηκότων ἐκ τῆς οἰκείας τῶν Κελτῶν. οὐκ 9
ἐλάχιστα δὲ συνήργησε καὶ Καρχηδονίοις τοῦτο τὸ
κίνημα, πρὸς τὸ κατασκευάσασθαι τὰ κατὰ τὴν
Ἰβηρίαν ἀσφαλῶς. Ῥωμαῖοι γάρ, ὡς καὶ πρόσθεν 10
ἡμῖν εἴρηται, κρίνοντες ἀναγκαιότερα ταῦτα διὰ τὸ
πρὸς

a victis relata urbem his reddidissent, illæsi ipsi atque incolumes cum omni præda in patriam essent reversi. Hujusmodi sermones tantam *Gæsatarum* ducibus ejus belli cupiditatem injecerunt, ut numquam ex illo Galliarum tractu, neque major exercitus, neque præstantiorum aut bellicosiorum virorum, exierit. Per hæc tempora Romani, quum & multa de Gallorum consiliis audirent, & futura mala cogitatione præciperent, inter metus ac trepidationem assidue versabantur: adeo ut modo exercitus conscriberent, parandisque commeatibus operam darent; modo copias etiam ad fines usque educerent, hostes adesse rati; qui e patria nondum moverant. Non mediocriter vero profuere *Carthaginiensibus* isti tumultus, ut interea tuto res in Hispania componerent. Romani enim, quod & ante diximus, apparatum ad Gallicum

πρὸς ταῖς πλευραῖς αὐτῶν ὑπάρχειν, παρορᾷν A. V.
ἠναγκάζοντο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, σπουδάζοντες 523 sqq.
πρότερον ἐν καλῷ θέσθαι τὰ κατὰ τοὺς Κελτούς.
11 διόπερ ἀσφαλισάμενοι τὰ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους διὰ τῶν πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν ὁμολογιῶν, ὑπὲρ ὧν ἄρτι δεδηλώκαμεν, ἐνεχείρησαν ὁμοθυμαδὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς πρὸς τὰ κατὰ τοὺς πολεμίους· νομίζοντες, συμφέρειν σφίσι τὸ διακριθῆναι πρὸς τούτους.

XXIII. A.V. 529. Erumpit BELLVM GALLICVM CISALPINVM.

Οἱ δὲ Γαισάται Γαλάται συστησάμενοι δύναμιν πολυτελῆ καὶ βαρεῖαν, ἧκον, ὑπεράραντες τὰς Ἄλπεις, εἰς τὸν Πάδον ποταμὸν, ἔτει μετὰ τὴν τῆς
2 χώρας διάδοσιν ὀγδόῳ. τὸ μὲν οὖν τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων γένος, ἔμεινε γενναίως ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολαῖς· οἱ δὲ Οὐένετοι καὶ Γονομάνοι, διαπρεσβευσαμένων

XXII. 11. πρὸς τὰ κατὰ τοὺς πολεμ. πρὸς τοὺς κατὰ τοὺς πολ. *Vat. Flor. Aug. Reg. A. An* τοῖς κατὰ, *absque* πρὸς?

XXIII. 1. ποταμὸν ἔτει. *Vulgo omnes sic:* εἰς τὸν Πάδον ποταμόν· Γαλάται δὲ ἔτει μετὰ *&c. Delevi duo verba, quæ, nisi alia quædam exciderunt aut turbata sunt, importune intrusa videri debent.* 2. Γονομάνοι. Κενομάνοι *Casaub. invitis msstis, ut alibi.*

cum bellum magis necessarium statuentes, quæ interim in Hispania gerebantur, metu imminentis e proximo hostis, negligere sunt coacti; dum in eam solum curam incumbunt, ut ante omnia extra periculum a Gallis Remp. collocent. Itaque Punica pace firmata eo fœdere quod cum Asdrubale, ut paullo ante exposuimus, icerunt, uno consensu omnes hac tempestate in præsentem hostem cogitationes suas convertebant: expedire suis rebus persuasi, ut cum his debelletur.

23. *Gæsatæ Galli*, cum bene instructo & numeroso exercitu, superatis Alpibus, ad Padum venere, octavo demum anno post ejus agri, qui Senonum fuerat, divisionem. Et *Insubres* quidem ac *Boji* in suscepto semel consilio fortiter persistebant: *Veneti* vero ac *Cenomani*, acce-

A.V. 529. Veneti & Cenomani favent Romanis.

σαμένων Ῥωμαίων, τούτοις εἵλοντο συμμαχεῖν. διὸ 3 καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Κελτῶν, φυλακῆς χάριν τῆς χώρας πρὸς τὸν ἀπὸ τούτων φόβον.

Copiæ hostium.

Αὐτοὶ δ᾽ ἐξάραντες 4 παντὶ τῷ στρατεύματι κατατεθαῤῥηκότως ὥρμησαν, ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τυῤῥηνίας, ἔχοντες πεζοὺς μὲν εἰς πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ συνωρίδας, εἰς δισμυρίους.

L. Aemilius Cos.

Ῥωμαῖοι δ᾽, ὡς θᾶττον 5 ἤκουσαν τοὺς Κελτοὺς ὑπερβεβληκέναι τὰς Ἄλπεις, Λεύκιον μὲν Αἰμίλιον ὕπατον, μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστειλαν ὡς ἐπ᾽ Ἀριμίνου, τηρήσοντα ταύτῃ τῶν ἐναντίων τὴν ἔφοδον, ἕνα δὲ τῶν πελεκυφόρων εἰς Τυῤῥηνίαν. ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάϊος 6 Ἀτίλιος προεξεληλυθὼς ἔτυχεν εἰς Σαρδόνα μετὰ τῶν στρατοπέδων. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ πάντες περι- 7 δεεῖς ἦσαν, μέγαν καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπολαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον. ἔπασχον δὲ τοῦτ᾽ εἰκότως,

4. δισμυρίους. δισμυρίας *Flor.* 5. πελεκυφόρων. πελέκεων *Vat. Flor. Aug. Reg. A. truncato vocab. ex* ἐξαπελέκεων, *quod verum puto.*

accepta a Romanis legatione, horum societatem præoptarunt. Quare etiam necesse fuit Gallorum regibus, quod sibi ab istis metuerent, partem copiarum ad fines tutandos relinquere. Ipsi cum reliquo omni exercitu, in quo numerabantur peditum circiter quinquaginta, equitum & essedariorum ad viginti millia, fidenter progrediuntur, *Etruriam* petentes. Romani, audito Celtas trajecisse Alpes, quantocyus *L. Aemilium Cos.* cum legionibus *Ariminum* miserunt; si forte hostis impetum illac esset facturus. Prætorum uni decreta est Etruria: nam alter Consul, *C. Atilius*, jam ante in Sardiniam cum suis legionibus erat profectus. At Romæ inter hæc metus ingens omnes incesserat; ut qui magnum & formidabile periculum sibi imminere existimarent. Neque id mirum: utpote

τως, ἔτι περὶ Γαλατῶν ἐγκαθημένου ταῖς ψυχαῖς A.V. 529.
8 αὐτῶν τοῦ παλαιοῦ φόβου. Διὸ καὶ πρὸς ταύτην
ἀναφέροντες τὴν ἔννοιαν, τὰ μὲν συνήθροιζον, τὰ
δὲ κατέγραφον στρατόπεδα, τοῖς δ' ἑτοίμοις εἶναι
9 παρήγγελλον τῶν συμμάχων. καθόλου δὲ τοῖς ὑπο-
τεταγμένοις ἀναφέρειν ἐπέταξαν ἀπογραφὰς τῶν
ἐν ταῖς ἡλικίαις, σπουδάζοντες εἰδέναι τὸ σύμπαν
10 πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς δυνάμεως. μετὰ
μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλυθέναι τὸ πλεῖστον ἐσπού-
11 δαζον καὶ ἄριστον τῆς δυνάμεως. σίτου δὲ καὶ βελῶν
καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτηδειότητος πρὸς πόλεμον τηλι-
καύτην ἐποιήσαντο παρασκευὴν, ἡλίκην οὐδείς πω
12 μνημονεύει πρότερον. συνηργεῖτο δ' αὐτοῖς πάντα
13 καὶ πανταχόθεν ἑτοίμως. καταπεπληγμένοι γὰρ οἱ
τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες τὴν τῶν Γαλατῶν ἔφοδον, οὐκ
ἔτι Ῥωμαίοις ἡγοῦντο συμμαχεῖν, οὐδὲ περὶ τῆς τού-
των ἡγεμονίας γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· ἀλλὰ περὶ

Ingentes apparatus Romanorum.

 σφῶν

10. *Totum comma, μετὰ μὲν usque δυνάμεως, desideratur in Vat. Flor. Aug. Reg. A. & apud Perrottum.* 11. παρασκευὴν. *Alii* κατασκευήν.

utpote quorum animis terror pristinus nominis Gallici adhuc insidebat. Igitur dum hoc unum mentibus agitant, exercitus alios contrahunt, alios conscribunt: sociis, ut præsto sint auxilia, imperant. Tabulas præterea universæ militaris ætatis undique ad se adferri jubent; ut, quas omnino vires habeant, cognoscant. Et cum Consulibus quidem majorem melioremque exercitus partem exire jubent. Frumentum, tela, & quidquid aliud ad bellum solet esse necessarium, tanta copia congerunt, quantam nemo ad eam diem poterat meminisse. Et undique omnes, ut quisque poterat, conatus eorum studiose adjuvabant. Populi namque Italiæ, adventu Gallorum perterriti, non jam ut Romanorum socii pugnare sibi videbantur, neque de illorum imperio agi hoc bello puta-

A.V. 529. σφῶν ἐνόμιζον ἕκαστοι, καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ χώρας ἐπιφέρεσθαι τὸν κίνδυνον. διόπερ ἑτοίμως τοῖς 14
παραγγελλομένοις ὑπήκουον.

XXIV. Copiæ Romanorum & fociorum.

Ἵνα δὲ συμφανὲς ὑπ᾽ αὐτῶν γένηται τῶν ἔργων, ἡλίκοις Ἀννίβας ἐτόλμησε πράγμασιν ἐπιθέσθαι μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸς ἡλίκην δυναστείαν παραβόλως ἀντοφθαλμήσας, ἐπὶ τοσοῦτον καθίκετο τῆς προθέσεως, ὥστε τοῖς μεγίστοις συμπτώμασι περιβάλλειν Ῥωμαίους· ῥητέον ἂν εἴη τὴν παρασκευὴν 2
καὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τότε δυνάμεως.

Legio Romana.

Ἅμα μὲν οὖν τοῖς ὑπάτοις ἐξεληλύθει τέτ- 3
ταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, πεντάκις μὲν χιλίους καὶ διακοσίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους ἔχον ἕκαστον. σύμμαχοι δὲ μεθ᾽ ἑκατέρων ἦσαν οἱ συν- 4
άμφω, πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισχίλιοι δ᾽ ἱππεῖς. τῶν

XXIV. 1. *μετὰ ταῦτα. Vulgo omnes μετὰ δὲ ταῦτα. Ejeci particulam perperam intrufam.* 2. *ῥητέον ἂν εἴη. Scripti omnes, ῥητέον εἶναι, quod Cafaub. in ῥητέον εἴη ἂν mutavit.* 3. *ἅμα μὲν οὖν &c. μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *πεζοὺς. πεζικοὺς iidem codd.*

putabant: fed vero falutem fuam, fuas urbes, fuos agros in periculum vocari, omnes autumabant. Itaque alacres juffa capeffebant.

24. Vt autem ex ipfis rebus intelligatur, quantæ fuerint opes, contra quas aliquanto poft Hannibal aufus eft infurgere; quantumque illud imperium fuerit, adverfus quod ubi mira audacia oculos fuftinuiffet attollere, voti fui in tantum factus eft compos, ut maximis cladibus Romanos affliceret; operæ pretium fuerit, apparatum ad hoc bellum, & copiarum vim, quas tunc habebant, commemorare. Exiere igitur cum Confulibus *legiones* Romanæ quatuor, in quarum unaquaque erant *peditum quinque millia & ducenti; equites trecenti.* Sociorum auxilia utrique Confuli aderant, quæ junctim numerum efficiebant peditum tricies mille: equitum bis mille. Aderant

A.V. 529. Copiæ Romanorum & sociorum.

5 τῶν δ' ἐκ τοῦ καιροῦ προσβοηθησάντων εἰς τὴν Ῥώ-
μην Σαβίνων καὶ Τυῤῥηνῶν, ἱππεῖς μὲν ἦσαν εἰς τε-
τρακισχιλίους, πεζοὶ δὲ πλείους τῶν πεντακισμυ-
6 ρίων. τούτους μὲν ἀθροίσαντες, ὡς ἐπὶ Τυῤῥηνίας
προεκάθισαν, ἐξαπέλεκυν αὐτοῖς ἡγεμόνα συστή-
7 σαντες. οἱ δὲ τὸν Ἀπέννινον κατοικοῦντες Ὄμβροι
καὶ Σαρσινάτοι συνήχθησαν εἰς δισμυρίους· μετὰ δὲ
8 τούτων Οὐένετοι καὶ Κενομάνοι δισμύριοι. τούτους δ'
ἔταξαν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Γαλατίας, ὡς ἂν ἐμβα-
λόντες εἰς τὴν τῶν Βοίων χώραν, ἀντιπερισπῶσι τοὺς
ἐξεληλυθότας. τὰ μὲν οὖν προκαθήμενα στρατόπε-
9 δα τῆς χώρας ταῦτα ἦν. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ διέτρι-
βον ἡτοιμασμένοι, χάριν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς
πολέμοις, ἐφεδρείας ἔχοντες τάξιν, Ῥωμαίων μὲν
αὐτῶν πεζοὶ δισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς χί-
λιοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ συμμάχων, πεζοὶ μὲν
10 τρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Καταγραφαὶ δὲ

S 3 ἀνη-

8. ὅρων posui ex mente Casaub. Vulgo omnes ὀρῶν.

rant præterea, qui necessario tempore suppetias Romam venerant, *Sabinorum* & *Etruscorum* equites quater mille, pedites ultra L millia: quos in unum coactos pro finibus Etruriæ hosti objecerunt, duce illis imposito Prætore. Convenerunt & ex *Vmbris* ac *Sarsinatibus*, qui Apenninos montes incolunt, ad XX millia; item e *Venetis* ac *Cenomanis*, millia pariter viginti: qui in Galliæ finibus sunt collocati, ut, facta impressione in Bojorum ditionem, eos qui exierant retrocedere coactos a ceteris divellerent. Ac pro finibus quidem variis locis dispositi exercitus hi erant. Romæ vero, præsto erant propter incertos belli casus, velut subsidiaria manus quædam, e civibus, viginti peditum millia; equites mille & quingenti: e sociis, peditum XXX, equitum duo millia. In *tabulis ætatis militaris*, quæ ad

A. V. 529. Copiæ Romanorum & sociorum.

ἀνηνέχθησαν, Λατίνων μὲν ὀκτακισμύριοι πεζοὶ, πεντακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Σαυνιτῶν δὲ πεζοὶ μὲν ἑπτακισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς ἑπτακισχίλιοι. καὶ μὴν Ἰαπύγων καὶ Μεσσαπίων, συνάμφω, 11
πεζοὶ μὲν πέντε μυριάδες, ἱππεῖς δὲ μύριοι σὺν ἑξακισχιλίοις. Λευκανῶν δὲ πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, τρισ- 12
χίλιοι δ' ἱππεῖς. Μάρσων δὲ καὶ Μαῤῥουκίνων, καὶ Φρεντανῶν, ἔτι δὲ Οὐεστίνων, πεζοὶ μὲν δισμύριοι, τετρακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. ἔτι δὲ μὴν καὶ ἐν Σικελίᾳ 13
καὶ Τάραντι στρατόπεδα δύο παρεφήδρευεν· ὧν ἑκάτερον ἦν ἀνὰ τετρακισχιλίους καὶ διακοσίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. Ῥωμαίων δὲ καὶ Καμ- 14
πανῶν ἡ πληθὺς, πεζῶν μὲν εἰς εἴκοσι καὶ πέντε κατελέχθησαν μυριάδες· ἱππέων δὲ, ἐπὶ ταῖς δύο μυριάσιν ἐπῆσαν ἔτι τρεῖς χιλιάδες. ὥστ' εἶναι τὸ 15
κεφάλαιον τῶν μὲν προκαθημένων τῆς Ῥώμης δυνάμεων, πεζοὶ μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδες, ἱππεῖς

12. Φρεντανῶν. Φερεντάνων h. l. vulgo omnes.

ad Senatum sunt adlatæ, descripti erant, *sociorum Latini nominis*, octuaginta peditum millia, equitum quinque: e *Samnitibus*, peditum millia septuaginta; & cum his equites septies mille. Ad hæc *Apuli* & *Messapii*, juncti, peditum quinquaginta millia detulere, equitum decem & sex: *Lucani*, peditum XXX, equitum III millia: *Marsi*, *Marrucini*, *Ferentani* & *Vestini*, pedites vicies mille, equites quater. Præterea duas legiones in Sicilia & Tarenti subsidio locaverant, in quarum utraque fuere pedites quater milleni & duceni, equitesque duceni. Iam vero e *plebe Romana* atque *Campana* dedere nomina militiæ, peditum ducenta & quinquaginta millia, equitum tria & viginti millia. Ita efficiebatur *summa copiarum* quæ Romano imperio præsidebant, peditum amplius millia centum quinqua-

16 πεῖς δὲ πρὸς ἑξακισχιλίους· τὸ δὲ σύμπαν πλῆθος A.V. 529.
τῶν δυναμένων ὅπλα βαστάζειν, αὐτῶν τε Ῥωμαίων
καὶ τῶν συμμάχων, πεζῶν μὲν ὑπὲρ τὰς ἑβδομή-
κοντα μυριάδας, ἱππέων δὲ εἰς ἑπτὰ μυριάδες.
17 Ἐφ᾽ οὓς Ἀννίβας, ἐλάττους ἔχων δισμυρίων, ἐπέ-
βαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τοῖς
ἑξῆς σαφέστερον ἐκποιήσει κατανοεῖν.

Copiæ Romanorum & sociorum.

Οἱ δὲ Κελτοὶ, καταράντες εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν, XXV.
ἐπεπορεύοντο τὴν χώραν, πορθοῦντες ἀδεῶς· οὐδε-
νὸς δ᾽ αὐτοῖς ἀντιταττομένου, τέλος ἐπ᾽ αὐτὴν ὥρ-
μησαν τὴν Ῥώμην. ἤδη δ᾽ αὐτῶν περὶ πόλιν ὄντων,
ἣ καλεῖται μὲν Κλούσιον, ἀπέχει δ᾽ ἡμερῶν τριῶν
ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσαγγέλλεται, διότι κατό-
πιν αὐτοῖς ἕπονται καὶ συνάπτουσιν αἱ προκαθή-
3 μεναι τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Τυῤῥηνίᾳ δυνάμεις. οἱ δ᾽,
ἀκούσαντες, ἐξ ὑποστροφῆς ἀπήντων, σπεύδοντες
4 τούτοις συμβαλεῖν. ἐγγίσαντες δ᾽ ἀλλήλοις ἤδη περὶ

Galli Etruriam populantur.

S 4 δυσμὰς

XXV. 2. Κλούσιον *correxit Casaub. Scripti omnes*, Καλούσιον.

quaginta, equitum circiter millia sex. Vniversus vero *numerus aptæ ad militiam multitudinis* erat, peditum amplius millia septingenta; equitum ad septuaginta millia. Et ausus tamen est *Hannibal*, quum vix ipse viginti millia haberet, quos huic numero opponeret, Italiam invadere. Verum de his melius ex iis, quæ inferius dicentur, judicare licebit.

25. *Galli*, postquam in *Etruriam* pervenissent, regionem incursantes impune populabantur: & quum neminem, qui se opponeret, invenirent, Romam tandem ipsam petunt. Iam circa *Clusium* erant, urbem tridui spatio ab Roma distantem; cum nuntius eis adfertur, Romanum exercitum, qui in finibus Etruriæ hosti fuerat objectus, insequi ipsos a tergo, & jam imminere. Quo cognito, Galli agmen convertere, obviam hostibus procedere, pugnandi cum istis desiderio ardere. Quum vergente ad occasum sole invicem appropinquassent,

A.V. 529. δυσμὰς ἡλίου, τότε μὲν ἐν συμμέτρῳ διαστήματι κα-
ταστρατοπεδεύσαντες ηὐλίσθησαν ἀμφότεροι. τῆς δὲ 5
νυκτὸς ἐπιγενομένης, πῦρ ἀνακαύσαντες οἱ Κελτοὶ,
τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀπέλιπον· συντάξαντες, ἅμα τῷ
φωτὶ, συμφανεῖς γενομένους τοῖς πολεμίοις, ὑποχω-
ρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον. αὐτοὶ δὲ λαθραίαν 6
ποιησάμενοι τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ πόλιν Φαίσολα,
αὐτοῦ παρενέβαλον· πρόθεσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν
ἐκδέχεσθαι τοὺς ἑαυτῶν ἱππεῖς, ἅμα δὲ παραδόξως
ἐνοχλῆσαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. Οἱ δὲ Ῥω- 7
μαῖοι, τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, συνιδόντες τοὺς ἱπ-
πεῖς αὐτοὺς, καὶ νομίσαντες τοὺς Κελτοὺς ἀποδε-
δρακέναι, κατὰ σπουδὴν ἠκολούθουν τοῖς ἱππεῦσι
κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν. ἅμα δὲ τῷ συνεγγί- 8
ζειν τοῖς πολεμίοις, διαναστάντων τῶν Κελτῶν, καὶ
συμπεσόντων αὐτοῖς, ἦν ἀγὼν τὰς ἀρχὰς ἐξ ἀμ-
φοῖν βίαιος. τέλος δὲ, καθυπερεχόντων τῶν Κελτῶν 9
τῇ τόλμῃ καὶ τῷ πλήθει, συνέβη διαφθαρῆναι μὲν
τῶν

Cæduntur Romani ad Fæsulam.

5. *πῦρ. πυρὰ malim cum Reiskio & Perrotto.* 6. *Φαίσολα. Φαισόλαν alibi legitur apud Nostrum.* Ibid. *αὐτοῦ παρενέβ. ex ingenio dedit Casaub. Libri omnes, αὐτοὶ,* soli.

sent, tunc quidem, modico spatio in medio relicto, eo loci positis castris utrique sunt commorati. Nocte vero oborta, accensis ignibus, equitatum suum Galli relinquunt, mandatumque dant, ut prima luce, postquam conspiciendos se hostibus præbuissent, per eadem mox vestigia se subsequerentur: ipsi occulta profectione *Fæsulam* tendunt; ibique eo consilio castra locant, ut & equites suos reciperent, & hosti terga ipsorum prementi ex inopinato instarent. Romani, ubi illuxit, solos equites conspicati, Gallosque aufugisse rati, equitatum recedentem magno studio insequuntur. Postquam ad hostem propius accesserant, insurgentibus ex insidiis Gallis, eosque adorientibus, utrimque acris principio pugna fuit. Tandem & audacia & numero prævalentibus Gallis, post amissa

τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐλάττους ἑξακισχιλίων, τοὺς δὲ A.V. 529.
λοιποὺς φεύγειν· ὧν οἱ πλείους πρός τινα τόπον
10 ἐρυμνὸν ἀποχωρήσαντες ἔμενον. οὓς τὸ μὲν πρῶτον
οἱ Κελτοὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο· κακῶς δ' ἀπαλ-
λάττοντες ἐκ τῆς προγεγενημένης ἐν τῇ νυκτὶ πο-
ρείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας, ὥρμησαν
πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν, φυλακὴν ἀπολι-
11 πόντες τῶν ἰδίων ἱππέων περὶ τὸν λόφον· πρόθεσιν
ἔχοντες, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν πολιορκεῖν τοὺς συμ-
πεφευγότας, ἐὰν μὴ παραδῶσιν ἑαυτοὺς ἑκουσίως.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Λεύκιος Αἰμίλιος, XXVI.
ὁ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, Succurrit L. Aemilius &
ἀκούσας τοὺς Κελτοὺς διὰ Τυῤῥηνίας ἐμβεβληκότας ſervat reliquos.
συνεγγίζειν τῇ Ῥώμῃ, παρῆν βοηθῶν καὶ κατὰ σπου-
2 δὴν εὐτυχῶς εἰς δέοντα καιρόν. καταστρατοπεδεύ-
σαντος δ' αὐτοῦ σύνεγγυς τῶν πολεμίων, κατιδόντες

 τὰ

XXVI. 1. *συνεγγίζειν τε τῇ Ῥώμῃ edd. ex Bav. συνεγγίζειν τῇ τε Ῥώμῃ Aug. Reg. A. Incommodam partic. ejeci cum Flor.* Ibid. *Pariter per errorem irrepſiſſe videtur καὶ ante κατά.*

amiſſa ſex millia ſuorum, fugiunt qui ſupererant Romani: quorum plerique in munitum quemdam locum evadunt, ibique ſubſiſtunt. Hos primo Galli parabant ſtatim obſidere: verum ex itinere ſuperioris noctis vexati, laboribusque plane confecti, relicta ad cuſtodiam circa tumulum parte equitatus, ad quietem & corpora curanda convertuntur: habentes in animo, poſtero die per vim eos expugnare qui in collem confugerant, niſi deditionem ſponte ſua facerent.

26. Dum hæc agebantur, advenit ſane quam opportune & feliciter *Lucius Aemilius:* qui, quum locis ad Adriaticum mare ſitis præſediſſet, ſimul atque audivit, in Etruriam hoſtes irrupiſſe, Romamque contendere, ad ferendam opem adcurrerat. Qui ubi prope hoſtes caſtra poſuit, tum vero ii qui in tumu-

A.V. 529. τὰ πυρὰ καὶ νοήσαντες τὸ γεγονὸς οἱ συμπεφευγό-
τες ἐπὶ τὸν λόφον, ταχέως ἀναθαῤῥήσαντες, ἐξα-
πέστειλαν αὐτῶν τινὰς τῆς νυκτὸς ἀνόπλους διὰ
τῆς ὕλης, ἀναγγελοῦντας τῷ στρατηγῷ τὸ συμβε-
βηκός. ὁ δὲ, διακούσας, καὶ θεωρῶν οὐδὲ διαβούλιον 3
αὐτῷ καταλιπόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων, τοῖς μὲν
χιλιάρχοις ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε τοὺς πεζοὺς
ἐξάγειν· αὐτὸς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν, καθη-
γεῖτο τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν
Domum repetunt Galli. προειρημένον βουνόν. Οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνες, 4
ἀφορῶντες τὰ πυρὰ τῆς νυκτὸς, καὶ συλλογιζόμενοι
τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, συνήδρευον. οἷς Ἀνη- 5
ροέστης ὁ βασιλεὺς γνώμην εἰσέφερε, λέγων, ὅτι δεῖ
τοσαύτης λείας ἐγκρατεῖς γεγονότας· (ἦν γὰρ, ὡς
ἔοικε, καὶ τὸ τῶν σωμάτων καὶ θρεμμάτων πλῆθος,
ἔτι δὲ τῆς ἀποσκευῆς, ἧς εἶχον, ἀμύθητον·) διόπερ 6
ἔφη, δεῖν μὴ κινδυνεύειν ἔτι, μηδὲ παραβάλλεσθαι
τοῖς

5. Ἀνηροέστης. *Forsan & hoc loco, ut alibi, Ἀνηρόεστος scribi debuit.*

tumulum confugerant, ex ignibus quos cernebant adventu illius cognito, animos confestim resumunt, & suorum nonnullos inermes per sylvam mittunt, qui rem omnem gestam Consuli renuntient. *Aemilius*, ne ad prensandum quidem consilium tempus sibi relictum intelligens, tribunis imperat, ut luce prima pedites educant: ipse, assumtis equitibus, recta ad tumulum illum pergit ire. Gallorum vero duces, quum per noctem ignes cernerent, hostium adventum conjectura assecuti, quid esset opus facto, communi consilio deliberabant. Ibi *Aneroëstus* rex hujusmodi sententiæ auctor exstitit: *quoniam tanta jam præda essent potiti;* (quippe facile intelligitur, hominum, pecorum, & omnis supellectilis tantam vim ab eis captam fuisse, ut verbis nemo queat exprimere:) *idcirco,* ait, *prælii aleam non esse subeundam, nec periculum summæ rerum audaci temeritate facien-*

τοῖς ὅλοις, ἀλλ᾽ εἰς τὴν οἰκείαν ἀδεῶς ἐπανάγειν· ταῦτα δ᾽ ἀποσκευασαμένους, καὶ γενομένους εὐζώνους, αὖθις ἐγχειρεῖν ὁλοσχερῶς, ἐὰν δοκῇ, τοῖς Ῥω-
7 μαίων πράγμασι. δόξαντος δὲ σφίσι κατὰ τὴν Ἀνηροέστου γνώμην χρήσασθαι τοῖς παροῦσιν, οὗτοι μὲν τῆς νυκτὸς ταῦτα βουλευσάμενοι, πρὸ φωτὸς ἀναζεύξαντες, προῆγον παρὰ θάλατταν, διὰ τῆς Τυῤ-
8 ῥηνῶν χώρας. Ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ διασωζόμενον τοῦ στρατοπέδου μέρος ἅμα ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, τὸ μὲν διακινδυνεύειν ἐκ παρατάξεως οὐδαμῶς ἔκρινε συμφέρειν, ἐπιτηρεῖν δὲ μᾶλλον καιροὺς καὶ τόπους εὐφυεῖς, ἑπόμενος, ἐάν πού τι βλάψαι τοὺς πολεμίους ἢ τῆς λείας ἀποσπάσαι δυνηθῇ.

A.V. 529. Domum repetunt Galli.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ἐκ Σαρδόνος μετὰ τῶν στρατοπέδων Γάϊος Ἀτίλιος ὕπατος εἰς Πίσας καταπεπλευκὼς, προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην,

XXVII. Abeuntibus occurrit C. Atilius Cos. ex Sardinia rediens.

7. Ἀνηροέστου. Ἀροέστου *h. l. Flor. Bav. Reg. A.* Ἀορέστου *Vrb.* Ibid. ἀναζεύξαντες. ἀνέζευξαν καὶ *edd. ex Bav.*

XXVII. 1. Πίσας. Πίσσας *semper edd. ex Bav.* Ibid. προῆγε *correxit Casaub. Libri omnes* προσῆγε.

faciendum; sed in patriam tuto redeundum. Postea vero quam sarcinis positis expeditiores facti essent; tum deuuo, si ita visum fuerit, adversus Romanum nomen esse bellum totis viribus sumendum. Vniversis *Aneroësti* sententiam approbantibus, eadem nocte qua consilium istud habuerant, priusquam illucesceret, castra movent: & per fines Etruscorum secundum mare pergunt ire. *Lucius*, reliquiis amissi exercitus, quæ collem tenebant, ad suum adjunctis, ut justo quidem prælio dimicaret, e re sua non existimabat: sed potius, ut temporum locorumque occasiones, imminens a tergo, captaret, si qua forte aut hostibus nocere, aut prædæ aliquid posset avertere.

27. Per idem tempus *C. Atilius*, alter *Consul*, qui exercitum e Sardinia reductum *Pisis* exposuerat, contrarium Gallis in eadem inferi

A.V. 529. Abeuntibus Gallis occurrit C. Atilius.

Ῥώμην, ἐναντίαν ποιούμενος τοῖς πολεμίοις τὴν πο-
ρείαν. ἤδη δὲ περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυῤῥηνίας τῶν 2
Κελτῶν ὑπαρχόντων, οἱ προνομεύοντες ἐξ αὐτῶν ἐμ-
πεσόντες εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Γαΐου προπορευσαμέ-
νους, ἑάλωσαν· καὶ τά τε προγεγονότα διεσάφουν 3
ἀνακρινόμενοι τῷ στρατηγῷ, καὶ τὴν παρουσίαν ἀμ-
φοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀνήγγελλον· σημαίνοντες,
διότι τελείως σύνεγγυς εἰσὶν οἱ Κελτοὶ, καὶ τούτων
κατόπιν οἱ περὶ τὸν Λεύκιον. Ὁ δὲ, τὰ μὲν ξενισθεὶς 4
ἐπὶ τοῖς προσπίπτουσι, τὰ δ' εὔελπις γενόμενος ἐπὶ
τῷ δοκεῖν μέσους κατὰ πορείαν ἀπειληφέναι τοὺς
Κελτοὺς, τοῖς μὲν χιλιάρχοις παρήγγειλε τάττειν
τὰ στρατόπεδα, καὶ βάδην εἰς τοὔμπροσθεν προά-
γειν, καθόσον ἂν οἱ τόποι προσδέχωνται τὴν μετω-
πηδὸν ἔφοδον. αὐτὸς δὲ, συνθεωρήσας εὐκαίρως λό- 5
φον κείμενον ὑπὲρ τὴν ὁδὸν, ὑφ' ὃν ἔδει παραπορευ-
θῆναι τοὺς Κελτοὺς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς, ὥρμη-
σε

2. *προπορευσαμένους. προπορευομένους edd. ex Bav.*

ſeri maris ora iter habens, Romam cum copiis tendebat. Iam circa *Telamonem* Etruriæ Galli erant; cum eorum pabulatores in Caji præcurſores incidunt, & ab illis capiuntur. Qui ab duce Romano interrogati, de omnibus quæ acciderant certiorem illum faciunt: *adeſſe utrumque exercitum*, ſignificant, *& quidem admodum vicinos eſſe Gallos, pone quos ſequatur Lucius.* Conſul, partim novitate rerum quæ nuntiabantur perculſus, partim ſpei bonæ plenus, quod Gallos in itinere medios intercepiſſe ſe intelligeret; tribunis imperat, aciem inſtruant, eaque, quantum per locorum naturam liceat, in frontem porrecta, ut militari gradu ire pergant. Ipſe, opportunitate animadverſa collis viæ imminentis, ad quem in tranſitu ſubire Galli cogebantur, ad occupandum collis verticem feſtinanter cum equitatu contendit; ſimul

σε σπεύδων προκαταλαβέσθαι τὴν ἀκρολοφίαν, καὶ πρῶτος κατάρξαι τοῦ κινδύνου· πεπεισμένος, τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐκβαινόντων πλεῖστον οὕτω κληρονο-
6 μήσειν. Οἱ δὲ Κελτοὶ, τὸ μὲν πρῶτον τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἀτίλιον ἀγνοοῦντες, ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ὑπολαμβάνοντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον περιπεπορεῦσθαι τὴν νύκτα τοῖς ἱππεῦσι, καὶ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς τόπους, εὐθέως ἐξαπέστελλον τοὺς παρ' αὐτῶν ἱππεῖς, καί τινας τῶν εὐζώνων, ἀντιποιησομένους τῶν κατὰ τὸν βουνὸν τόπων.
7 ταχὺ δὲ συνέντες τὴν τοῦ Γαΐου παρουσίαν ἔκ τινος τῶν ἀχθέντων αἰχμαλώτων, σπουδῇ παρενέβαλλον τοὺς πεζοὺς, ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν ἅμα πρὸς ἑκατέραν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν ἀπ' οὐρᾶς καὶ τὴν
8 κατὰ πρόσωπον· οὓς μὲν γὰρ ᾔδεσαν ἑπομένους αὐτοῖς, οὓς δὲ κατὰ τὸ στόμα προσεδόκων ἀπαντήσειν, ἔκ τε τῶν προσαγγελλομένων τεκμαιρόμενοι, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν συμβαινόντων.

A.V. 529. Redeuntibus Gallis occurrit C. Atilius.

Galli inter duos hostes.

Οἱ

6. περιπεπορ. περιπορεύεσθαι *Flor. Aug. Reg. A.* 8. κατὰ τὸ στόμα. κατὰ στόμα *Aug. Reg. A.*

mul id spectans, ut prior ipse cum hoste prælium capessat; persuasus, ita facile se consecuturum, ut omnium, quæ accidissent, decus sibi potissimum adscriberetur. Galli principio *Atilii* reditum ignorabant: verum, ex re conjecturam facientes, *Aemilium* equitibus noctu circumductis loca opportuna occupare, confestim etiam ipsi suos equites cum expeditorum nonnullis mittunt, ut de illo colle Romanos dejiciant. Sed mox ubi adventum Caji de aliquo ex captivis intellexissent, pedites diligenter ordinant, acie in utramque partem versa, sive extremum agmen, sive primam frontem hostis invaderet: nam alios a tergo sequi hostes norant; alios a fronte occursuros jam non dubitabant, partim ex nuntiis qui afferebantur, partim ex iis quæ fieri cernerent, id colligentes.

28. *Ae-*

A.V. 529. XXVIII. Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀκηκοότες μὲν τὸν εἰς τὰς Πίσας κατάπλουν τῶν στρατοπέδων, οὔπω δὲ προσδοκῶντες αὐτὰ συνεγγίζειν, τότε σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸν λόφον ἀγῶνος ἔγνωσαν, διότι τελέως ἐγγὺς εἶναι συμβαίνει τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις. διὸ καὶ 2
τοὺς μὲν ἱππεῖς παραυτίκα βοηθήσοντας ἐξαπέστελλον τοῖς ἐν τῷ λόφῳ διαγωνιζομένοις· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὰς εἰθισμένας τάξεις διακοσμήσαντες τοὺς

Acies bifrons Gallorum. πεζοὺς, προῆγον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. Οἱ δὲ Κελ- 3
τοὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαισάτους προσαγορευομένους ἔταξαν πρὸς τὴν ἀπ' οὐρᾶς ἐπιφάνειαν, ᾗ προσεδόκων τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἴσομβρας· πρὸς δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον, τοὺς 4
Ταυρίσκους, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου κατοικοῦντας Βοίους παρενέβαλον, τὴν ἐναντίαν μὲν στάσιν ἔχοντας τοῖς προειρημένοις, βλέποντας δὲ πρὸς τὴν τῶν τοῦ Γαΐου στρατοπέδων ἔφοδον. τὰς δ' ἁμά- 5
ξας καὶ συνωρίδας ἐκτὸς ἑκατέρου τοῦ κέρατος παρέστησαν.

XXVIII. 4 & 7. Ἴσομβρας. Ἰσόμβρους *h. l. edd.* & *mox deinde* Ἴσομβροι. *Et pro* Βοίους & Βοῖοι, *vulgo* Βοιοὺς & Βοιοί.

28. *Aemilius*, legiones Pisas quidem appulisse non ignorans, at nondum appropinquaturas illas existimans; postquam pugnari ad collem cœpit, proximum jam esse collegæ exercitum certo cognovit. Igitur confestim eis, qui in colle pugnabant, equites auxilio mittit: ipse, pro more militiæ Romanæ dispofita peditum acie, in hostem vadit. Galli *Inalpinos Gæsatos*, quos vocant, ab illa parte, quæ a tergo erat, qua facturum esse impetum exspectabant *Aemilium*, statuunt: pone hos *Insubres* locant: ab anteriore parte *Tauriscos* & cis Padum habitantes *Bojos* in aciem instruunt; qui contrariam prioribus stationem obtinebant, in *Atilii* exercitum versi, ut ejus impetum exciperent. Plaustris atque essedis, extra aciem submotis, cornu utrumque prætexunt: prædam

στησαν. τὴν δὲ λείαν εἴς τι τῶν παρακειμένων ὀρῶν, A.V. 529.
6 φυλακὴν περιστήσαντες, ἤθροιζον. Γενομένης δ' ἀμ-
φιστόμου τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως, οὐ μόνον κα-
ταπληκτικὴν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν εἶναι συνέβαινε
7 τὴν τάξιν. οἱ μὲν οὖν Ἴσομβρες καὶ Βοῖοι τὰς ἀνα- Nudi pugnant Gæsatæ.
ξυρίδας ἔχοντες καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων περὶ
8 αὑτοὺς ἐξέταξαν· οἱ δὲ Γαισάται, διά τε τὴν φιλο-
δοξίαν καὶ τὸ θάρσος ταῦτ' ἀπορρίψαντες, γυμνοὶ
μετ' αὐτῶν τῶν ὅπλων, πρῶτοι τῆς δυνάμεως κατέ-
στησαν· ὑπολαβόντες οὕτως ἔσεσθαι πρακτικώτα-
τοι, διὰ τὸ τινὰς τῶν τόπων βατώδεις ὄντας ἐμπλέ-
κεσθαι τοῖς ἐφάμμασι, καὶ παραποδίζειν τὴν τῶν
9 ὅπλων χρείαν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, αὐτὸς ὁ κατὰ In certamine equitum cadit C. Atilius.
τὸν λόφον ἐνειστήκει κίνδυνος, ἅπασιν ὢν σύνοπτος,
ὡς ἂν ἅμα τοσούτου πλήθους ἱππέων ἀφ' ἑκάστου
τῶν στρατοπέδων ἀναμὶξ ἀλλήλοις συμπεπτωκότος.
10 ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη Γάϊον μὲν τὸν ὕπατον

παρα-

7. *σάγων. Vulgo omnes h. l. σαγῶν.* Ibid. *ἐξέταξαν ex conj. posui. Mendose libri nostri ἐξέταζον, quod Casaub. cum Suida in ἐξήταζον mutavit.*

prædam in propinquum collem, custodibus appositis, convehunt. Ita ergo disposita *Gallorum bifrons acies*, non solum ad speciem terribilis est visa; sed etiam ad bene pugnandum cum primis efficax. Ad hanc igitur pugnam *Insubres & Boji, braccati*, ac leviore sago induti prodierunt: *Gæsatarum* vero tanta fuit vanitas & confidentia, ut, braccis sagisque abjectis, *nudi* cum solis armis primos ordines occuparent; hac ratione quam expeditissimos fore se rati, quum senticeta alicubi essent, quæ vestimentis adhærerent, & armorum usum impedirent. Primum igitur solum in tumulo certamen est commissum; omnibus facile spectantibus, propter equitum multitudinem, qui ex omnibus exercitibus illuc accurrerant, & inter se permisti pugnabant. Ibi tum contigit, *Cajum* Consulem, dum audacius pugnam capessit,

A.V. 529. παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπανενεχθῆναι τῶν Κελτῶν· τοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, κινδυνεύσαντας ἐῤῥωμένως, τέλος ἐπικρατῆσαι τοῦ τόπου, καὶ τῶν ὑπεναντίων.

Prælium ad Telamonem. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἤδη σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, ἴδιον ἦν καὶ θαυμαστὸν τὸ συμβαῖνον οὐ μόνον τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τότε παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποτε μετὰ ταῦτα δυναμένοις ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνειν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ γεγονός.

XXIX. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ τριῶν στρατοπέδων τῆς μάχης συνισταμένης, δῆλον, ὡς ξένην καὶ παρηλλαγμένην εἰκὸς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν χρείαν φαίνεσθαι τοῦ συντεταγμένου. δεύτερον δὲ, πῶς οὐκ ἂν ἀπορήσαι τις, καὶ νῦν, καὶ τότε παρ' αὐτὸν ὢν τὸν καιρὸν, πότερον οἱ Κελτοὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην εἶχον χώραν, ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ἅμα τῶν πολεμίων ἐπα-

Aciei bifrontis incommoda & commoda.

10. ἐπανενεχθῆναι. ἐπαναχθῆναι Bav. Aug. Reg. A.

pessit, in ipsa dimicatione mortem oppetere, ejusque caput trunco præcisum regibus afferri; Romanos vero equites, magna vi pugnantes, tandem & loco potiri, & hostibus prævalere. Post hæc, pedestribus copiis invicem jam appropinquantibus, cernere erat spectaculum oppido rarum, neque iis solum mirabile, qui tum præsentes pugnæ interfuerunt, sed & his qui posthac ex narratione rem gestam ob oculos sibi ponere possunt.

29. Primo enim, quum *ex tribus exercitibus* illud *prælium* constaret, quis non intelligat, & adspectu & genere ipso pugnandi novam & inusitatam prorsus apparere debuisse illam commissionem? Deinde quis non ambigeret, sive nunc, sive olim in ipso prælio, utrum periculosissima omnium ea Gallorum ordinatio fuerit, quod simul utrimque illos hostis inva-

3 ἐπαγόντων αὐτοῖς; ἢ τοὐναντίον τὴν ἐπιτευκτικωτάτην· ἅμα μὲν ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους, ἅμα δὲ τὴν ἀφ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ὄπισθεν αὐτοῖς παρασκευάζοντες· τὸ δὲ μέγιστον, ἀποκεκλεισμένης πάσης τῆς εἰς τοὔπισθεν ἀναχωρήσεως, 4 καὶ τῆς ἐν τῷ λείπεσθαι σωτηρίας; ἡ γὰρ τῆς ἀμφιστόμου τάξεως ἰδιότης τοιαύτην ἔχει τὴν χρείαν. 5 Τούς γε μὴν Ῥωμαίους, τὰ μὲν, εὐθαρσεῖς ἐποίει τὸ μέσους καὶ πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολεμίους· τὰ δὲ, πάλιν ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος 6 ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως. ἀναρίθμητον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος. οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου συμπαιανίζοντος, τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γενέσθαι κραυγὴν, ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνηχοῦντας,

A.V. 529.

Aciei bifrontis incommoda & commoda.

Clamor Gallorum bellicus.

XXIX. 3. *ἀφ' ἑκατέρων. Perperam vulgo ἐφ' ἑκατ.* Ibid. *εἰς τοὔπισθεν omnino fuit restituendum, pro εἰς τοὔμπροσθεν, quod libros omnes obsedit.* 6. *βυκανητῶν. Aut sic aut βυκανιστῶν legendum. Variant libri, βυχανιτῶν, βυχανητῶν, ἐβυκανητῶν.*

invaderet? an contra ad victoriam accommodatissima? quod eadem opera cum utroque hoste dimicarent, & securitatem sibi invicem simul præstarent, ne terga ipsis cædere hostes possent; &, quod maximum est, omnes ad fugam aditus præclusos haberent, nulla si vincerentur spe relicta: quæ præcipua est bifrontis aciei utilitas, ipsi propria. Romanis illud quidem animos addebat, quod hostem undique conclusum tenerent: sed rursus illos stupore quodam percellebat, cum ipse adspectus Gallici exercitus, tum tumultus illorum & clamor. Nam præter buccinatorum tubicinumque innumerabilem multitudinem, universo exercitu ululatum insimul tollente, talis tantusque exortus est clamor, ut non tubas solum ac milites, sed etiam resonantia e proximo loca

A.V. 529. χοῦντας, ἐξ αὐτῶν δοκεῖν προΐεσθαι φωνήν. ἐκπλη- 7
κτικὴ δ' ἦν καὶ τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν, ἥ τε
ἐπιφάνεια καὶ κίνησις, ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς
ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι. πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας 8
Maniacæ. κατέχοντες σπείρας, χρυσοῖς μανιάκαις καὶ περι-
χείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. πρὸς ἃ βλέποντες 9
οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο· τὰ δ' ὑπὸ τῆς
τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι, διπλασίως παρω-
ξύνοντο πρὸς τὸν κίνδυνον.

XXX. Profligantur Gæsatæ a jaculatoribus Romanis.

Πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς, προελθόντας
ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμὸν,
εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσι· τοῖς
μὲν ὀπίσω τῶν Κελτῶν, πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σά-
γοι μετὰ τῶν ἀναξυρίδων παρεῖχον· τοῖς δὲ γυμνοῖς 2
προεστῶσι, παρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος
συμβαίνοντος, τἀναντία πολλὴν ἀπορίαν καὶ δυσ-
χρηστίαν παρεῖχε τὸ γιγνόμενον. οὐ γὰρ δυναμένου 3
τοῦ

8. *μανιάκαις. μανιάκοις edd. ex Bav. & sic deinde.*

loca vocem per se viderentur edere. Terribilis vero etiam erat cum species, tum motus illorum, qui in prima acie nudi stabant: viri, & flore ætatis & corporum forma præstantes. Iam in primis ordinibus neminem cerneres *maniacis* armillisque aureis non adornatum. Ad quod spectaculum Romani partim stupescebant; partim, lucri spe ducti, tanto animosiores ad pugnandum fiebant.

30. Ceterum ubi jaculatores, Romanæ militiæ more progressi ante reliquam aciem, densis ac certa manu destinatis jaculis pugnam committere cœperunt: secundis quidem Gallorum ordinibus saga & braccæ magno erant usui: at contra *Gæsatæ*, qui in prima acie nudi pugnabant, quoniam res aliter eveniebat, quam ipsi existimaverant, quid agerent, aut quid consilii caperent, non sciebant. Quia enim

τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν, ὅσῳ A.V. 529.
γυμνὰ καὶ μείζω τὰ σώματα ἦν, τοσούτῳ συνέβαι-
4 γε μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. τέλος δ', οὐ δυ-
νάμενοι μὲν ἀμύνασθαι τοὺς ἀκοντίζοντας, διὰ τὴν ἀπόστασιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων βελῶν· περικακοῦντες δὲ, καὶ δυσχρηστούμενοι τοῖς παροῦσιν· οἱ μὲν, εἰς τοὺς πολεμίους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀλογιστίας εἰκῇ προσπίπτοντες, καὶ διδόντες σφᾶς αὐτοὺς, ἑκουσίως ἀπέθνησκον, οἱ δ' εἰς τοὺς φίλους ἀναχωροῦντες ἐπὶ πόδα, καὶ προδήλως ἀπο-
5 δειλιῶντες, διέστρεφον τοὺς κατόπιν. τὸ μὲν οὖν τῶν Γαισατῶν φρόνημα παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς, τούτῳ
6 τῷ τρόπῳ κατελύθη. Τὸ δὲ τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων, ἔτι δὲ Ταυρίσκων πλῆθος, ἅμα τῷ τοὺς Ῥωμαίους, δεξαμένους τοὺς ἑαυτῶν ἀκοντιστὰς, προσβάλλειν σφίσι τὰς σπείρας, συμπεσὸν τοῖς πολε-
7 μίοις ἐκ χειρὸς, ἐποίει μάχην ἰσχυράν. καὶ διακο-

Reliquus Gallorum exercitus.

T 2 πτόμε-

XXX. 4. προσπίπτοντες. προπίπτ. *voluit Reisk.* 5. παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς. *Sic vett. libri omnes.* παρὰ τῶν ἀκοντιστῶν *dedit Casaub. ex Reg. C.*

enim *ſcutum Gallicum* protegere virum non poteſt, quo majora erant horum corpora, & quidem nuda, eo minus jacula cadebant irrita. Ad extremum, quum adverſus jaculatores Romanos, cum ob intervallum ex quo illi jacula ſua vibrabant, tum ob telorum undique incidentium frequentiam, efficere nihil poſſent; malis tandem victi, & difficultatibus preſſi, pars præ ira & furore in hoſtes temere irruebant, & ad cædem ſeſe ultro objectabant; alii ad ſuos pedetentim ſeſe recipientes, metum ac pavorem ſuum palam profeſſi, poſitos a tergis ordines conturbabant. Ita Romani jaculatores *Gæſatarum* feroces animos dejecerunt. *Inſubres* vero & *Boji* ac *Tauriſci*, poſteaquam Romani, jaculatoribus ſuis receptis, manipulos in ipſos immiſerunt; cominus rem manu gerentes, atrociter dimicabant. Et quamquam concidebantur,

A.V. 529. πτόμενοι, παρέμενον ἐπ' ἴσον ταῖς ψυχαῖς· αὐτῷ τούτῳ καὶ καθόλου καὶ κατ' ἄνδρα λειπόμενοι, ταῖς τῶν ὅπλων κατασκευαῖς. οἱ μὲν οὖν θυρεοὶ πρὸς 8
ἀσφάλειαν, αἱ δὲ μάχαιραι πρὸς πρᾶξιν μεγάλην διαφορὰν * * * * ἔχειν, τὴν δὲ Γαλατικὴν καταφορὰν ἔχειν μόνον. ἐπεὶ δ' ἐξ ὑπερδεξίου καὶ κατὰ 9
κέρας οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐμβαλόντες ἀπὸ τοῦ λόφου προσέφερον τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως, τόθ' οἱ μὲν πεζοὶ τῶν Κελτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ κατεκόπησαν, οἱ δ' ἱππεῖς πρὸς φυγὴν ὥρμησαν.

armorum genere victus cæditur.

XXXI. Ἀπέθανον μὲν οὖν τῶν Κελτῶν εἰς τετρακισμυρίους, ἑάλωσαν δ' οὐκ ἐλάττους μυρίων· ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλέων Κογκολιτάνος. ὁ δ' ἕτερος αὐτῶν, 2
Ἀνηρόεστος, εἴς τινα τόπον συμφυγὼν μετ' ὀλίγων, προσήνεγκε τὰς χεῖρας αὑτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, τὰ μὲν σκῦλα συνα- 3
θροίσας,

Cæſorum numerus.

7. *ἐπ' ἴσον ex ἐπὶ ποσὸν,* aliquamdiu, *corruptum utique videtur.* 8. *Lacunæ notam Caſaubonus poſt διαφορὰν ἔχειν poſuit, quæ mihi inter ipſa hæc duo verba viſa eſt interponenda.*

tur, animis tamen pariter reſiſtebant; hoc uno & univerſi & ſinguli inferiores, quod *genere armorum vincerentur.* Nam & ſcuta Romanorum ad munimentum, & gladius ad pugnandum longe excellunt: quum contra * * Gallicis gladiis cæſim tantum pugnari queat. Inter hæc Romani equites de colle deſcendere, hoſtem e ſuperiore loco & impreſſione in latus facta invadere, ſtrenue rem gerere. Tum vero Gallorum pedites in ſuis ſtationibus paſſim contruncantur; equites fugam capeſſunt.

31. Periere Gallorum ad quadraginta millia: capti ſunt non pauciores decem millibus; in quibus alter regum erat *Concolitanus.* Alter rex, *Aneroëſtus,* paucis comitantibus in quemdam locum fuga ſe recepit; ubi mox ſibi & neceſſariis ſuis manus intulit. Romanus imperator, collecta ſpolia Romam

θροίσας, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, τὴν δὲ λείαν A.V. 529.
4 ἀπέδωκε τοῖς προσήκουσι. αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὰ L. Aemilius persequitur victoriam.
στρατόπεδα, καὶ διελθὼν παρ' αὐτὴν τὴν Λιγυστι-
κὴν, εἰς τὴν τῶν Βοίων ἐνέβαλε χώραν. πληρώσας
δὲ τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων τῆς ὠφελείας, ἐν
ὀλίγαις ἡμέραις ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ῥώ-
5 μην. καὶ τὸ μὲν Καπιτώλιον ἐκόσμησε ταῖς τε ση-
μαίαις καὶ τοῖς μανιάκαις· τοῦτο δ' ἐστὶ χρυσοῦν
ψέλλιον, ὃ φοροῦσι περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχη-
6 λον οἱ Γαλάται. τοῖς δὲ λοιποῖς σκύλοις καὶ τοῖς
αἰχμαλώτοις, πρὸς τὴν εἴσοδον ἐχρήσατο τὴν ἑαυ-
7 τοῦ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θριάμβου διακόσμησιν. Ἡ
μὲν οὖν βαρυτάτη τῶν Κελτῶν ἔφοδος οὕτω καὶ τού-
τῳ τῷ τρόπῳ διεφθάρη· πᾶσι μὲν Ἰταλιώταις,
μάλιστα δὲ Ῥωμαίοις, μέγαν καὶ φοβερὸν ἐπικρε-
8 μάσασα κίνδυνον. Ἀπὸ δὲ τοῦ κατορθώματος τού- A.V. 530. Novi Coss. Bojos in ditionem accipiunt.
του κατελπίσαντες Ῥωμαῖοι δυνήσασθαι τοὺς Κελ-
τοὺς ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ τὸν Πάδον ὁλοσχερῶς
ἐκβα-

XXXI. 4. ἐνέβαλε. ἐνέβαλλε *Vrb. Reg. A.* 5. *Tria verba*, τὰς χεῖρας καὶ, *ignorant vett. codd. excepto Bav.* 7. οὕτω καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ. *Absunt vulgo duo priora verba.*

mam misit: prædam iis reddidit, a quibus fuerat abacta. Ipse cum utroque exercitu secundum Liguriæ fines iter faciens, in *Bojorum* agrum irrumpit. Satiatisque militum animis, prædæ avidis, paucis post diebus copias universas Romam reduxit. Signis militaribus & *maniacis* (ita vocant armillas aureas, ad collum & manus gestari a Gallis solitas:) Capitolium Consul ornavit. Reliqua spolia & captivorum turbam ad triumphi apparatum, quando urbem ingrederetur, servavit. Hunc pernicialem exitum habuit Gallorum illa memorabilis expeditio: quæ cum universos Italiæ populos, tum maxime Romanos, in periculum magnum ac præsens conjecerat. Ceterum post hanc victoriam in spem adductus populus Romanus, posse Gallos e Circumpadanis regionibus

A.V. 530. Novi Coss. Bojos in deditionem accipiunt.

ἐκβαλεῖν, τούς τε μετὰ ταῦτα κατασταθέντας
ὑπάτους, Κόϊντον Φουλούϊον καὶ Τίτον Μάλλιον, ἀμ-
φοτέρους, καὶ τὰς δυνάμεις μετὰ παρασκευῆς με-
γάλης, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τοὺς Κελτούς. οὗτοι δὲ 9
τοὺς μὲν Βοΐους ἐξ ἐφόδου καταπληξάμενοι, συνη-
νάγκασαν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἑαυτοὺς δοῦναι πίστιν.
τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον τῆς στρατείας, ἐπιγενομένων 10
ὄμβρων ἐξαισίων, ἔτι δὲ λοιμικῆς διαθέσεως ἐμπε-
σούσης αὐτοῖς, ἐς τέλος ἄπρακτον εἶχον.

XXXII. A.V. 531. P. Furius C. Flaminius Insubribus inferunt bellum.

Μετὰ δὲ τούτους κατασταθέντες Πόπλιος Φού-
ριος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος, αὖθις ἐνέβαλον εἰς τὴν
Κελτικὴν, διὰ τῆς τῶν Ἀναμάρων χώρας· οἷς συμ-
βαίνει, μὴ μακρὰν ἀπὸ Μασσαλίας ἔχειν τὴν οἴκη-
σιν. οὓς εἰς τὴν φιλίαν προσαγαγόμενοι, διέβησαν 2
εἰς τὴν τῶν Ἰσόμβρων γῆν, κατὰ τὰς συῤῥοίας τοῦ
τε Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ. λαβόντες δὲ πληγὰς 3
περὶ

10. εἶχον. *An* ἦγον?

XXXII. 1. Ἀναμάρων. Ἀνάνων? *an* Ἀναμάνων? Ibid. *Pro mend.* Μασσαλίας, Π λ α κ ε ν τ ί α ς *forf. cum Cluvero legendum.* 2. τοῦ τε Ἀδόα. *Levi menda mssti dant* τοῦ γεαδύα, *&* *Aug.* τοῦ γεαδούα. *Temere Casaub.* τοῦ Παδόα.

nibus a fe penitus expelli, Confules ambos, qui fequente anno funt creati, *Q. Fulvium* & *T. Manlium* cum exercitu & ingenti apparatu contra illos mifit. Hi *Bojos*, primo impetu perterrefactos, in fidem Romanorum fe permittere adegerunt. Toto deinde expeditionis reliquo tempore, propter imbres immodicos, graffantemque peftilentiam, nihil plane dignum memoria geftum eft.

32. Etiam qui hos infecuti funt *Confules, Publ. Furius* & *C. Flaminius*, in eamdem Galliam per *Anamarorum* fines exercitus ductavere. Non longe hic populus a *Maffilia* [an *Placentia?*] fedes fuas habet: quo in amicitiam recepto, Confules in regionem *Infubrum*, qua *Addua* in Padum influit, trajecerunt.

περί τε τὴν διάβασιν, καὶ περὶ τὴν στρατοπεδείαν, A.V. 531. P. Furius C. Flaminius Insubribus inferunt bellum.
παραυτίκα μὲν ἔμειναν· μετὰ δὲ ταῦτα σπεισάμε-
4νοι, καθ' ὁμολογίαν ἀνέλυσαν ἐκ τῶν τόπων. πε-
ριελθόντες δὲ πλείους ἡμέρας, καὶ διελθόντες τὸν
Κλούσιον ποταμὸν· ἦλθον εἰς τὴν τῶν Γονομάνων
χώραν, καὶ προσλαβόντες τούτους, ὄντας συμμά-
χους, ἐνέβαλον πάλιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις
τόπων εἰς τὰ τῶν Ἰσόμβρων πεδία, καὶ τήν τε γῆν
5ἐδῄουν, καὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐξεπόρθουν. Οἱ
δὲ τῶν Ἰσόμβρων προεστῶτες, θεωροῦντες ἀμετά-
θετον οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, ἔκριναν τῆς
τύχης λαβεῖν πεῖραν, καὶ διακινδυνεῦσαι πρὸς αὐ-
6τοὺς ὁλοσχερῶς. συναθροίσαντες οὖν ἁπάσας ἐπὶ Signa aurea Insubrium.
ταυτὸν, καὶ τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτους
λεγομένας καθελόντες ἐκ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἱεροῦ,

 καὶ

3. ἀνέλυσαν *correxi. Male vulgo omnes* ἔλυσαν. 6. *Ad* ἁπάσας *adjicienda utique cum Vrsino verba* τὰς δυνάμεις *videntur.* Ibid. σημαίας. σημείας *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. καθελόντες *ex conj. posui, pro vulg.* κατέχοντες.

cerunt. Verum, & in transitu, & dum castra ponunt, cæsi, statim illi quidem nihil moverunt: at postea fœdus icerunt, & ex pacto communi excessere illis locis. Deinde per proximas regiones multos dies vagati, transmisso *flumine Clusio* in *Cenomanorum* ditionem venerunt. Quibus assumtis, quod socii essent Romani populi, e Subalpinis locis in planitiem *Insubrum* exercitu infesto iterum irruperunt, ibique agros exusserunt, & villas devastarunt. Quamobrem Insubrum principes, qui inita a Romanis consilia adversus se mutari non posse animadverterent, fortunæ aleam sibi esse subeundam, & de rerum summa cum illis decernendum statuunt. Omnibus igitur *militaribus signis* in unum coactis; *aureis* etiam illis quæ *immobilia* nuncupant, ex *æde Minervæ*

A.V. 531. καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι δεόντως· μετὰ ταῦτα
τεθαῤῥηκότως καὶ καταπληκτικῶς ἀντεστρατοπέ-
δευσαν τοῖς πολεμίοις, ὄντες τὸ πλῆθος εἰς πέντε
μυριάδας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν, ὁρῶντες σφᾶς 7
ἐλάττους ὄντας παρὰ πολὺ τῶν ἐναντίων, ἐβούλον-
το συγχρηθῆναι ταῖς τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς
Κελτῶν δυνάμεσι· τὰ δὲ, συλλογισάμενοι τήν τε 8
Γαλατικὴν ἀθεσίαν, καὶ διότι πρὸς ὁμοφύλους τῶν
προσλαμβανομένων μέλλουσι ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον,
εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσι τοιούτου καιροῦ καὶ
πράγματος κοινωνεῖν. τέλος δ᾽ οὖν αὐτοὶ μὲν ὑπέ- 9
μειναν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοὺς δὲ τῶν Κελτῶν
σφίσι συνόντας, διαβιβάσαντες εἰς τὸ πέραν, ἀνέ-
σπασαν τὰς ἐπὶ τοῦ ῥείθρου γεφύρας· ἅμα μὲν 10
ἀσφαλιζόμενοι τὰ πρὸς ἐκείνους, ἅμα δὲ μίαν ἑαυ-
τοῖς ἀπολείποντες ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὴν ἐν τῷ
νικᾷν, διὰ τὸ κατόπιν αὐτοῖς ἄβατον ὄντα παρα-
κεῖσθαι

Cenomanorum auxilia suspecta Romanis.

7. συγχρηθῆναι *Aug. Reg. A. Vulgo* συγχρῆσθαι.

va depromtis, ceteris quoque necessariis apparatibus probe instructis; cum exercitu, in quo erant hominum ad L millia, feroces, minarumque pleni in conspectu hostium castra ponunt. Romani, quia numero longe ab hostibus vinci sese viderunt, auxiliaribus Gallorum sociorum copiis uti in animo habuerant: sed, Gallicam in fœderibus inconstantiam ad animum revocantes, simulque cognationem eorum quos assumerent cum iis, quibuscum erat bellandum; talem occasionem, tantæque rei communionem, ejusmodi hominum fidei permittere non audebant. Tandem hoc consilii ineunt: Gallorum auxilia fluvium trajicere jubent; ipsi ad alteram ejus partem remanent, rescissis pontibus quibus junctum flumen erat; atque ita eadem opera & illis nocendi facultatem adimunt, & sibi spem unicam salutis per victoriam reliquam faciunt. Neque enim vado transiri fluvius pote-

11κεῖσθαι τὸν προειρημένον ποταμόν. πράξαντες δὲ A.V. 531.
ταῦτα, πρὸς τὸ διακινδυνεύειν ἦσαν.

Δοκοῦσι δ' ἐμφρόνως κεχρῆσθαι τῇ μάχῃ ταύτῃ XXXIII.
Ῥωμαῖοι· τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων, ὡς δεῖ ποι-
εῖσθαι τὸν ἀγῶνα κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστους.
2συνεωρακότες γὰρ ἐκ τῶν προγεγονότων κινδύνων,
ὅτι τοῖς τε θυμοῖς κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν
ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι πᾶν τὸ Γαλατικὸν
3φῦλον· αἵ τε μάχαιραι ταῖς κατασκευαῖς, καθά-
περ εἴρηται πρότερον, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην κα-
ταφορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυ-
στροῦνται, καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ
πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἂν μὴ δῷ τις ἀναστρο-
φὴν τοῖς χρωμένοις, ἐρείσαντες πρὸς τὴν γῆν ἀπευ-
θῦναι τῷ ποδὶ, τελέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέραν
4πληγὴν αὐτῶν· ἀναδόντες οὖν οἱ χιλίαρχοι τὰ τῶν
τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστώτων ταῖς πρώ-

Vincuntur Insubres consilio tribunorum.

Gladii Gallorum inepti.

11. *πρὸς τῷ διακινδυνεύειν Vat. Flor.*
XXXIII. 1. *ἑκάστους dedit Casaub. Mendose libri ἑκάστου.*

poterat, quem a tergo subjectum relinquebant. His factis, ad prælium se comparant.

33. Celebratur militum Romanorum sollertia, qua in eo usi sunt certamine; edocti a tribunis suis, quomodo & universi & singuli pugnam capessere deberent. Observaverant quippe tribuni e superioribus bellis, *Gallorum genus omne in fervore animorum & primo impetu,* dum adhuc integri sunt, *atrocissimum* esse: gladios item illorum ita fabricatos, sicut ante diximus, ut ad cædendum primum dumtaxat ictum habeant: a quo statim & in longitudine & in latitudine ad instar strigilum incurvantur usque adeo, ut, nisi tempus militi concedatur, quo mucronem terræ inniti faciens gladium pede dirigat, prorsus inefficax alter illorum sit ictus. Itaque pila triariorum, qui in postremis ordinibus locari solent, primis manipulis dividunt tribuni:

A.V. 531.

Gladii Gallorum inepti.

τὰς σπείρας, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μεταλήψεως
τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως κα-
τὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. ἅμα δὲ τῷ, πρὸς τὰ
δόρατα ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων τῶν
Γαλατῶν, ἀχρειωθῆναι τὰς μαχαίρας· συνδραμόν-
τες εἰς τὰς χεῖρας, τοὺς μὲν Κελτοὺς ἀπράκτους
ἐποίησαν, ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως αὐτῶν μάχην,
ὅπερ ἴδιόν ἐστι Γαλατικῆς χρείας, διὰ τὸ μηδαμῶς
κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν· αὐτοὶ δ' οὐκ ἐκ καταφο- 6
ρᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μα-
χαίραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς
ὑπάρχοντος, τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρό-
σωπα, καὶ πληγὴν ἐπὶ πληγῇ φέροντες, διέφθειραν
τοὺς πλείστους τῶν παραταξαμένων, διὰ τὴν τῶν
χιλιάρχων πρόνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ στρατηγὸς Φλα- 7
μίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προειρημένῳ
κινδύνῳ. παρ' αὐτὴν γὰρ τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ
ποιη-

Flaminii temeritas.

5. *συνδραμόντες.* *συνδιαλαβόντες* *Bav. quod verum judicarunt Reisk. & Ern.* 6. *διαλήψεως.* *In Bav. superscr.* *διαλείψεως.*

buni: mandantque militibus, ut gladios postea in manus sumant, iisque rem gerant. Deinde signis collatis, a fronte Gallos adoriuntur: quorum ubi gladii, dum primis ictibus pila cædunt, redditi sunt inutiles: Romani, ad cominus pugnandum irruentes, usum armorum suorum adversariis adimunt; facultate ablata gladios ad cæsim feriendum attollendi, qui proprius est Gallorum pugnandi modus, quod mucrone ensis illorum omnino careat. Romani vero non cæsim feriendo, sed punctim subinde rectis gladiis utendo, qui mucronibus valent, crebro repetitis ictibus pectora & facies hostium cædentes, illorum plerosque in ipsa acie contruncant. *Prudentiæ Tribunorum* hoc decus tribuitur: nam *Consul* quidem *Flaminius* parum utique prudenter suo exercitui in hac pugna consuluisse videtur. Ad ripam enim ipsam flumi-

ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν, διέφθειρε τὸ τῆς Ῥωμαϊ- A.V. 531.
κῆς μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς
8 τὴν ἐπὶ πόδα ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν. εἰ γὰρ
συνέβη βραχὺ μόνον πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄν-
δρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν ἂν εἰς τὸν ποταμὸν
αὑτοὺς ἔδει, διὰ τὴν ἀστοχίαν τοῦ προεστῶτος.
9 οὐ μὴν, ἀλλά γε πολὺ νικήσαντες ταῖς σφετέραις
ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν
λείας, οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες, ἐπανῆλ-
θον εἰς τὴν Ῥώμην.

Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελ- XXXIV.
τῶν ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, A.V. 532.
ἔσπευσαν οἱ κατασταθέντες ὕπατοι, Μάρκος Κλαύ- Pax negatur Insubribus.
2 διος, καὶ Γνάϊος Κορνήλιος, τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι
τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. οἱ δ', ἀποτυχόντες, καὶ κρίναν-
τες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας, αὖθις ὥρ-
μησαν ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν Γαι-
σατῶν Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους· οὓς παραλαβόν-
τες

fluminis instructa acie, id corruperat quo præcipue Romanum præliandi genus excellit. Quippe nullum a tergo spatium reliquerat, quo se pedetentim recipere manipuli possent. Itaque, si vel minimum inclinari aciem inter pugnandum contigisset, in fluvium sese projicere fuissent coacti: ea fuerat *Consulis incogitantia.* At nihilominus Romani, virtute sua, insignem, ut ostendimus, victoriam adepti, præda onusti, ac spoliis non paucis potiti, Romam redierunt.

34. Insecuto dein anno, de pace legatos miserunt Galli, quascumque conditiones accipere parati: quæ ne illis concederentur, per ejus anni *Consules, M. Claudium & Cnæum Cornelium,* est effectum. Quamobrem Galli ultimam spem sibi tentandam rati, ad mercede conducenda auxilia *Gæsatarum Gallorum,* qui Rhodanum accolunt, denuo se convertunt: quorum ubi ad

XXX

A.V. 532. τες εἶχον ἐν ἑτοίμῳ, καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ, τῆς ὥρας 3 ἐπιγενομένης, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἦγον εἰς τὴν τῶν Ἰσόμβρων χώραν. Παραγενόμενοι δὲ καὶ 4 στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέῤῥας, ἣ μεταξὺ κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν, ἐπολιόρκουν ταύτην. οἱ δ᾽ Ἴσομβρες, βοηθεῖν μὲν οὐ δυνά- 5 μενοι, διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους· σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχεῤῥῶν, μέρος τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον εἰς τὴν τῶν Ἄνδρων χώραν, ἐπολιόρκουν τὸ προσαγορευόμενον Κλαστίδιον. προσπεσόντος δὲ τοῦ συμ- 6 βαίνοντος τοῖς στρατηγοῖς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς Μάρκος Κλαύδιος, καὶ τῶν πεζικῶν, ἠπείγετο σπεύδων βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. οἱ δὲ Κελτοὶ, 7 πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων, λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. τῶν δὲ 8 Ῥω-

Acerras obsident Coss.

Marcellus prælio vincit ad Clastidium.

XXXIV. 4. Ἀχέῤῥας. *Alii* Ἀχέρας, & *sic deinde.* 5. Ἴσομβρες. Ἰσόμβροι *b. l. Bav.* Ibid. Ἄνδρων. Ἀνδρῶν *Flor. Aug. Reg. A. An* Ἀνάνων? Ἀναμάρων? Ἀναμανῶν? 6. καὶ τῶν πεζικῶν. *Adde* τὸ μέρος, *vel* τοὺς εὐζώνους. *Non placet* τὸ πεζικὸν, *quod est in Aug.*

xxx millia accepissent, hostis adventum præstolantes, paratos in armis eos habent. Consules appetente æstate legiones in agros Insubrum ducunt. Vrbem deinde *Acerras*, inter Padum & montana Alpium sitam, admotis castris, obsident. *Insubres*, quum ferre opem, occupatis omnibus locis opportunis, non possent: studio liberandi Acerras obsidione, partem copiarum trajecto Pado in ditionem *Androrum* [an *Anamarorum*, aut *Anamanum?*] mittunt; & *Clastidium* (id nomen urbis est in eo tractu,) obsident. De quo postquam certiores facti Consules sunt, *M. Claudius*, equites & peditum partem secum trahens, auxiliatum obsessis ire festinat. Galli, cognito *Marcelli* adventu discedunt ab obsidione; & obviam progressi, aciem instruunt. In quos quum Romani, solis im-

Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρῶς A.V. 532.
σφίσι προσπεσόντων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον·
μετὰ δὲ ταῦτα περιϊσταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ
κατὰ κέρας, δυσχρηστούμενοι τῇ μάχῃ, τέλος ἐτρά-
9 πησαν ὑπ᾿ αὐτῶν τῶν ἱππέων. καὶ πολλοὶ μὲν εἰς
τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες, ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διεφθά-
ρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεκόπη-
10 σαν. Ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέῤῥας οἱ Ῥωμαῖοι, σί-
του γεμούσας, ἐκχωρησάντων εἰς τὸ Μεδιόλανον τῶν
Γαλατῶν· ὅσπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν
11 Ἰσόμβρων χώρας. οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος
τοῦ Γναΐου, καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Με-
12 διόλανον, τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχίαν ἔσχον. ἀπολυομένου
δ᾿ αὐτοῦ πάλιν εἰς τὰς Ἀχέῤῥας, ἐπεξελθόντες
καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρασέως, πολλοὺς μὲν
νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυγεῖν αὐτῶν
13 ἠνάγκασαν· ἕως ὁ Γναΐος ἀνακαλεσάμενος τοὺς ἐκ
τῆς πρωτοπορείας, παρώρμησε στῆναι, καὶ συμβα-
14 λεῖν τοῖς πολεμίοις. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, πειθαρχή-
σαντες

Cn. Scipio Acerras capit, & Mediolanum.

immiſſis equitibus, impetum fortiter feciſſent; principio quidem contra hoſtem ſtabant; ſed deinde & a tergo circumventi & a lateribus, ac difficultatibus undique conflictati, ab ipſis tandem equitibus in fugam verſi ſunt. Multos flumen hauſit, in quod ſe præcipites dederant; plerique ab hoſte ſunt peremti. Tum & *Acerras*, commeatibus refertas, ceperunt Romani, Gallis *Mediolanum* ſe recipientibus; qui locus eſt regionis *Inſubrium* præcipuus. E veſtigio *Cnæus* hos inſequitur, ſubitoque impetu ad Mediolanum usque fertur. Galli tum quidem nihil movere: ſed Conſule Acerras redeunte, inſequi illi, extremum agmen carpere, multis occiſis, partem exercitus in fugam vertere; quoad *Cnæus* revocatum primum agmen ſiſtere gradum & propere cum hoſte configere jubet. Parent Romani dicto Conſulis;

A.V. 532. σαντες τῷ στρατηγῷ, διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπι-
κειμένους εὐρώστως. οἱ δὲ Κελτοὶ, διὰ τὸ παρὸν εὐ- 15
τύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσῶς, μετ' οὐ πο-
λὺ τραπέντες, ἔφευγον εἰς τὰς παρωρείας. ὁ δὲ
Γνάϊος ἐπακολουθήσας τήν τε χώραν ἐπόρθει, καὶ
τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος.

XXXV. Deditione Insubrium finitur Bellum Gallicum.

Οὗ συμβαίνοντος, οἱ προεστῶτες τῶν Ἰσόμβρων,
ἀπογνόντες τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ
καθ' αὑτοὺς ἐπέτρεψαν τοῖς Ῥωμαίοις. Ὁ μὲν οὖν 2
πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος·
κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνιζομέ-
νων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆ-
θος τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομέ-
νων, οὐδενὸς καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων· κατὰ 3
δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος
χειρισμοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος· διὰ τὸ μὴ τὸ
πλεῖον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ γιγνόμενον ὑπὸ
τῶν

15. *Μεδιολάνιον h. l. citatur ex Vat. quod verum videtur.*

lis; & adversus Gallos, suorum terga cædentes, acre certamen instituunt. Illi, spe animati jam prope partæ victoriæ, generose aliquamdiu prælium sustinent: mox vero terga dare coacti, ad montes proximos fuga se recipiunt. Cnæus fugientes insecutus, agros populatur, & *Mediolanum* per vim capit.

35. Post hanc cladem principes *Insubrum*, omni spe salutis amissa, in Romanorum fidem se suaque omnia permiserunt. Hunc exitum id bellum habuit, quod cum Gallis gestum est: bellum, si perditam hostium audaciam spectes, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium & occisorum, nulli eorum secundum, quæ a scriptoribus sunt commemorata: sin ipsa incepta, & stolidam rerum singularum administrationem, prorsus aspernabile; quoniam *Galli*, non dicam in plerisque, sed prorsus in omnibus actionibus

A. V. 532.

τῶν Γαλατῶν, θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βραβεύε-
4 σθαι. Περὶ ὧν ἡμεῖς, συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον
χρόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ἐξω-
σθέντας, πλὴν ὀλίγων τόπων τῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς
Ἄλπεις κειμένων, οὐκ ᾠήθημεν δεῖν οὔτε τὴν ἐξ ἀρ-
χῆς ἔφοδον αὐτῶν ἀμνημόνευτον παραλιπεῖν, οὔτε
τὰς μετὰ ταῦτα πράξεις, οὔτε τὴν τελευταίαν ἐξ-
5 ανάστασιν· ὑπολαμβάνοντες οἰκεῖον ἱστορίας ὑπάρ-
χειν, τὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια τῆς τύχης εἰς μνήμην
6 ἄγειν καὶ παράδοσιν τοῖς ἐπιγενομένοις· ἵνα μὴ, τε-
λέως οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεννόητοι τῶν τοιούτων ὑπάρ-
χοντες, ἐκπλήττωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλό-
γους τῶν βαρβάρων ἐφόδους· ἀλλ', ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ
λαβόντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν ἐστι καὶ λίαν εὔφθαρ-
τον τὸ φῦλον αὐτῶν τοῖς ὑπομένουσι, πάσας ἐξε-
λέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας πρότερον, ἢ παρα-
χωρῆ-

Lusus fortunæ memorabiles.

In irruptionibus barbarorum non desperandum.

XXXV. 5. *ἐπεισόδια restitui ex mente Casauboni. Vulgo omnes ἐπ' ἴσον (vel ἐπίσον) διά.* 6. *Ex conject. emendavi turbatam vulgo orationem, cum esset τοῖς τὸ φῦλον αὐτῶν ὑπομένουσι καὶ πάσας ἐξελέγχουσι Forsan, ejecto prorsus articulo τοῖς, legendum ὑπομείνωσι καὶ πάσας ἐξελέγχωσι.*

bus suis *ira atque impetu, non consilio*, reguntur. Quos quum cogitarem haud ita multo post ex Circumpadana planitie, paucis locis exceptis, quæ ipsis subjacent Alpibus, fuisse expulsos; non committendum putavi, ut, *quomodo primum in Italiam venerint, quas postea res ibi gesserint, ac tandem quomodo illo tractu penitus exciderint*, silentio prætermitterem. Officium enim scriptorum esse putamus, ut hujusmodi *lusus fortunæ memorabiles* ad posteros memoriæ tradant: ne ventura ætas, si de similibus casibus nihil plane cognoverit, subitas atque temerarias barbarorum irruptiones expavescat; sed ut cogitent aliquantisper, quam brevi tempore, quamque facile deleri genus illud hominum possit ab iis qui fortiter restiterint; atque adeo omnia prius experiantur,

A.V. 532.
In irruptionibus barbarorum non desperandum.

χωρῆσαι τινὸς τῶν ἀναγκαίων. Καὶ γὰρ τοὺς τὴν 7
Περσῶν ἔφοδον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Γαλατῶν ἐπὶ
Δελφοὺς εἰς μνήμην καὶ παράδοσιν ἡμῖν ἀγαγόντας,
οὐ μικρὰ, μεγάλα δ' οἴομαι συμβεβλῆσθαι πρὸς τοὺς
ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνας.
οὔτε γὰρ χορηγιῶν, οὐθ' ὅπλων, οὔτ' ἀνδρῶν πλῆ- 8
θος καταπλαγεὶς ἄν τις ἀποσταίη τῆς τελευταίας
ἐλπίδος, τοῦ διαγωνίζεσθαι περὶ τῆς σφετέρας χώ-
ρας καὶ πατρίδος, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ
παράδοξον τῶν τότε γενομένων, καὶ μνημονεύων,
ὅσας μυριάδας, καὶ τίνας τόλμας καὶ πηλίκας πα-
ρασκευὰς, ἡ τῶν σὺν νῷ καὶ μετὰ λογισμοῦ κινδυ-
νευόντων αἵρεσις καὶ δύναμις καθεῖλεν. ὁ δὲ ἀπὸ 9
Γαλατῶν φόβος οὐ μόνον τὸ παλαιὸν, ἀλλὰ καθ'
ἡμᾶς ἤδη πλεονάκις ἐξέπληξε τοὺς Ἕλληνας. διὸ καὶ 10
μᾶλλον ἔγωγε παρωρμήθην ἐπὶ τὸ κεφαλαιώδη μὲν,
ἀνέκαθεν δὲ, ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἐξήγησιν.
Ἀσδρού-

tur, quam necessaria ulla re ipsis cedant. Neque enim parvum, judicio meo, sed vel maximum momentum ad ea bella, quæ pro communi Græciæ libertate sunt gesta, illi attulerunt, qui Persarum expeditionem in Græciam, aut Delphorum invasionem a Gallis factam, nobis prodiderunt. Nam, si quis rerum tunc gestarum miracula ob oculos sibi posuerit, recordatusque fuerit, quot hominum millia, quanta audacia viros, quantos apparatus, valida illorum manus debellaverit, qui discrimina cum judicio & recta ratione adeunt; hunc nullæ opes, nulla armorum aut virorum copia deterreat, quo minus pro patria regioneque sua extremum virium conatum periclitari velit. Porro metus Gallorum, non solum majorum temporibus, sed memoria etiam nostra, Græcos sæpius sollicitos anxiosque habuit. Quo magis equidem incitatus sum, ut res illorum summatim quidem, verum altius repetitas a principio, exponerem.

36. Iam

Ἀσδρούβας δ', ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς XXXVI.
(ἀπὸ γὰρ τούτων παρεξέβημεν τῆς ἐξηγήσεως·) A.V. 533.
ἔτη χειρίσας ὀκτὼ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἐτελεύ-
τησε, δολοφονηθεὶς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καταλύμασι
νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος, ἰδίων ἕνεκα ἀδι-
2κημάτων· οὐ μικράν, ἀλλὰ μεγάλην ποιήσας ἐπί-
δοσιν τοῖς Καρχηδονίων πράγμασι, οὐχ οὕτω διὰ
τῶν πολεμίων ἔργων, ὡς διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνά-
3στας ὁμιλίας. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι
τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀννίβᾳ περιέθεσαν, ὄντι
νέῳ, διὰ τὴν ὑποφαινομένην ἐκ τῶν πράξεων ἀγχί-
4νοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν. Ὃς παραλαβὼν τὴν ἀρ-
χὴν, εὐθέως δῆλος ἦν ἐκ τῶν ἐπινοημάτων πόλεμον
ἐξοίσων Ῥωμαίοις. ὃ δὴ καὶ τέλος ἐποίησε, πάνυ
5βραχὺν ἐπισχὼν χρόνον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Καρ-
χηδονίους καὶ Ῥωμαίους ἀπὸ τούτων ἤδη τῶν καιρῶν
ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ παρατριβαῖς.
οἱ

In HISPANIA Annibal succedit Asdrubali.

36. Iam *Asdrubal*, dux *Carthaginiensium*, (nam ab his rebus digressa est nostra narratio;) post administratam per annos octo Hispaniam, noctu in hospitio suo periit; a Gallo quodam, privatas injurias ulciscente, per dolum cæsus. Qui vir magnopere Carthaginiensium auxit imperium, non tam armis, quam comitate, qua regulos demerebatur. Post cujus obitum Hispaniam provinciam Carthaginienses *Hannibali* detulerunt; admodum quidem juveni, sed qui in omnibus, quæ institueret, magni ingenii virtutisque specimen dabat. Vix imperium susceperat *Hannibal*, cum ex omnibus ejus consiliis facile poterat intelligi, bellum contra Romanos fore gesturum: quod &, brevi intermisso tempore, tandem fecit. Iam tum igitur illa tempestate Carthaginienses & Romani invicem sibi esse suspecti, mutuisque offensionibus irritari cœperant. Nam illi, studio ulciscen-

A.V. 533. οἱ μὲν γὰρ ἐπεβούλευον, ἀμύνασθαι σπεύδοντες διὰ 6
τὰς περὶ Σικελίαν ἐλαττώσεις· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διηπί-
στουν, θεωροῦντες αὐτῶν τὰς ἐπιβολάς. ἐξ ὧν δῆ- 7
λον ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, ὅτι μέλλουσι πολε-
μεῖν ἀλλήλοις οὐ μετὰ πολὺν χρόνον.

XXXVII. Transitus ad reliquam partem Præparationis.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Ἀχαιοὶ καὶ Φί-
λιππος ὁ βασιλεὺς, ἅμα τοῖς ἄλλοις συμμάχοις,
συνίσταντο τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς πόλεμον, τὸν προσα-
γορευθέντα Συμμαχικόν. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ, τάς τε 2
περὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην καὶ τὰς ἑξῆς πράξεις δι-
εξιόντες, κατὰ τὸ συνεχὲς τῆς προκατασκευῆς ἥκο-
μεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε Συμμαχικοῦ, καὶ τοῦ δευ-
τέρου συστάντος μὲν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πο-
λέμου, προσαγορευθέντος δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις
Ἀννιβιακοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπὸ
τούτων τῶν καιρῶν ἐπηγγειλάμεθα ποιήσασθαι τὴν
ἀρχὴν τῆς ἑαυτῶν συντάξεως· πρέπον ἂν εἴη, τού- 3
των

XXXVII. 2. *συστάντος μὲν. μὲν συστάντος Bav.* 3. *πρέπον ἂν εἴη. πρέπον γ' ἂν εἴη Casaub. sua auctoritate. Libri omnes πρέπον δ' ἂν εἴη. Delevi incommodam particulam. Tulissem δὴ vel οὖν.*

ciscendi acceptas in Sicilia clades, consilia clandestina inibant: Romani, quid illi pararent non ignari, parum eis fidere. Vt existimatu facile esset, brevi inter hos duos populos bellum erupturum.

37. Per idem tempus *Achæi & rex Philippus* cum reliquis sociis *bellum contra Aetolos* susceperunt, quod *Sociale* est nuncupatum. Quoniam igitur, expositis rebus Siculis atque Africanis, & hisce connexis aliis, prout continua *Præparationis* nostræ series postulabat, ad initium devenimus Socialis belli, & Punici secundi inter Romanos Carthaginiensesque gesti; (plerique *Hannibalicum* vocant;) a quibus temporibus opus nostrum esse nos exorsuros, statim in illius principio sumus polliciti; conveniens nunc fuerit,

των ἀφεμένους, ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετα- RES
βαίνειν πράξεις, ἵνα πανταχόθεν ὁμοίαν ποιησάμε- GRAECORVM.
νοι τὴν προκατασκευὴν καὶ τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς αὐ-
τοὺς καιροὺς, οὕτως ἤδη τῆς ἰδίας καὶ τῆς ἀποδει-
4 κτικῆς ἱστορίας ἀρχώμεθα. Ἐπεὶ γὰρ οὔ τινας Institutum Auctoris.
πράξεις, καθάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, οἷον τὰς Ἑλληνι-
κὰς ἢ Περσικὰς, ὁμοῦ δὲ τὰς ἐν τοῖς γνωριζομένοις
μέρεσι τῆς οἰκουμένης ἀναγράφειν ἐπικεχειρήκαμεν,
διὰ τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς ὑποθέσεως ἴδιόν τι
συμβεβλῆσθαι τοὺς καθ' ἡμᾶς καιροὺς, ὑπὲρ ὧν σα-
5 φέστερον ἐν ἑτέροις δηλώσομεν· δέον ἂν εἴη καὶ πρὸ
τῆς κατασκευῆς ἐπὶ βραχὺ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ
γνωριζομένων ἐθνῶν καὶ τόπων ἐφάψασθαι τῆς οἰκου-
6 μένης. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τῶν
κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἀρκούντως ἔχει, ποιεῖσθαι τὴν
ἀνάμνησιν ἀπὸ τῶν νῦν ῥηθέντων καιρῶν· διὰ τὸ τὴν
μὲν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων παρ' αὐτοῖς ἱστορίαν

rit, ut, prioribus omissis sermonibus, ad RES GRAECORVM declarandas nos conferamus: ut, postquam omni ex parte sibi similem *Præparationem* nostram reddiderimus, & ad eadem tempora narrationem perduxerimus, ita demum eam *Historiam* inchoëmus, *quæ proprie a nobis suscepta* est, & *cum uberiore demonstratione omnium momentorum* erit conjuncta. Nam, quia non alicujus populi gesta, ut fecere alii hactenus, verbi gratia Græcorum vel Persarum, commemoranda suscepimus, sed notarum orbis partium simul omnia; quandoquidem ad eam rem propria quædam subsidia ætas hæc nostra attulit, de quibus sigillatim alibi dicemus: opus fuerit, priusquam Historiam ipsam aggrediamur, populorum locorumque hodie in orbe cognitorum nobilissimos quosque breviter attingere. Sed *Asiaticorum* quidem & *Aegyptiorum* mentionem a prædicto tempore exordiri satis erit: quoniam pristini quidem illorum status historiam multi

Institutum Auctoris.

ὑπὸ πλειόνων ἐκδεδόσθαι καὶ γνώριμον ὑπάρχειν
ἅπασιν, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς μηδὲν αὐτοῖς
ἐξηλλαγμένον ἀπηντῆσθαι μηδὲ παράλογον ὑπὸ τῆς
τύχης, ὥστε προσδεῖσθαι τῆς τῶν προγεγονότων ὑπο-
μνήσεως. Περὶ δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, καὶ περὶ 7
τῆς Μακεδόνων οἰκίας, ἁρμόσει διὰ βραχέων ἀνα-
δραμεῖν τοῖς χρόνοις· ἐπειδὴ περὶ μὲν ταύτην ὁλο- 8
σχερὴς ἐπανάιρεσις, περὶ δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, καθά-
περ ἐπάνω προεῖπον, παράδοξος αὔξησις καὶ συμ-
φρόνησις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς γέγονε. Πολλῶν 9
γὰρ ἐπιβαλλομένων ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις,
ἐπὶ ταὐτὸ συμφέρον ἀγαγεῖν Πελοποννησίους, οὐδε-
νὸς δὲ καθικέσθαι δυνηθέντος, διὰ τὸ μὴ τῆς κοινῆς
ἐλευθερίας ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς σφετέρας δυναστείας
χάριν, ἕκαστον ποιεῖσθαι τὴν σπουδήν· τοιαύτην καὶ 10
τηλικαύτην ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς ἔσχε προκο-
πὴν

RES ACHAEORVM, eorumque Fœdus.

7. τῆς Μακεδ. τῆς τῶν Μακεδ. edd. cum aliis. 9. ἐπιβαλλομένων. ἐπιβαλομ. edd. ex Bav. Ibid. ἕκαστον *Casaub.* cum *Reg. B. C.* ἑκάστου vett. mssti, quod ex ἑκάστους corruptum videtur.

multi ediderunt, & tenent jam omnes; temporibus autem nostræ ætati proximis nullam magnopere singularem & inopinatam rerum conversionem Fortuna invexit, cujus gratia repeti altius debeat eorum memoria. Contra in *Achæorum* gente & *Macedonum* regia domo, paucis meminisse priorum temporum oportebit: quoniam hæc quidem deleta funditus; *Achæi* vero mirifice per concordiam mutuam nostra memoria crevere. Nam quum multi ante hæc tempora essent conati *Peloponnesiis* persuadere, ut *communibus consiliis omnium saluti consulerent;* neque tamen perficere quisquam, quod instituerat, potuisset; quod non studio defendendæ communis libertatis, sed ad stabiliendam quisque suam dominationem id negotium susciperent: nostra ætate tale tantumque ea res incrementum cepit, atque adeo perfecta

πὴν καὶ συντέλειαν τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγονέναι πραγμάτων περὶ αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς, καὶ σταθμοῖς, καὶ μέτροις, καὶ νομίσμασι, πρὸς δὲ τούτοις, ἄρχουσι, βουλευταῖς, δικασταῖς
11 τοῖς αὐτοῖς· καθόλου δὲ τούτῳ μόνῳ διαλλάττειν τοῦ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν τὴν σύμπασαν Πελοπόννησον, τῷ μὴ τὸν αὐτὸν περίβολον ὑπάρχειν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· τἄλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστοις ταὐτὰ καὶ παραπλήσια.

Res Achæorum.

Πρῶτον δὲ, πῶς ἐπεκράτησε καὶ τίνι τρόπῳ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ὄνομα κατὰ πάντων Πελοποννησίων, οὐκ ἄχρηστον μαθεῖν. οὔτε γὰρ χώρας καὶ πόλεων πλήθει διαφέρουσιν οἱ πάτριον ἐξ ἀρχῆς ἔχοντες τὴν προσηγορίαν ταύτην, οὔτε πλούτοις,
3 οὔτε ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρεταῖς. τό τε γὰρ τῶν Ἀρκάδων

XXXVIII. Nomen Achæorum.

U 3

11. *διάθεσιν ἔχειν σχεδόν. σχεδὸν ἔχειν Bav.* & *caret διάθεσιν. Volnit forſ. σχέσιν ἔχειν.*

fecta eſt; ut non ſolum ad amicitiam *ſociali fœdere* inter ſe jungendam coierint, ſed etiam legibus, ponderibus, menſuris, pecunia denique eadem utantur; ad hæc, magiſtratibus, ſenatoribus, judicibus iisdem; atque ut, uno verbo, quominus univerſa propemodum Peloponneſus pro una urbe poſſit cenſeri, id unum obſtet, quod non eorumdem mœnium ambitu omnes ejus incolæ ſint circumſcripti, cetera apud illos & in commune & per ſingulas urbes ſimilia ſint atque eadem.

38. Ipſum primo *Nomen* ACHAEORVM, quomodo, & qua ratione *de omnibus Peloponneſiis* cœperit uſurpari, pretium operæ fuerit cognoſcere. Qui enim a majoribus ſuis eam appellationem acceperunt, neque urbium numero, neque opibus, neque eximia virorum fortitudine ceteris ullo modo excellunt. Nam *Arcadum*

Achæorum nomen.

κάδων ἔθνος, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Λακώνων, πλήθει μὲν ἀνδρῶν καὶ χώρας, οὐδὲ παρὰ μικρὸν ὑπερέχει· καὶ μὴν οὐδὲ τῶν τῆς ἀνδραγαθίας πρωτείων, οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων οἷοί τ' εἰσὶν οὐδέποτε παραχωρεῖν οἱ προειρημένοι. Πῶς οὖν καὶ διὰ τί νῦν εὐδοκοῦσιν 4
οὗτοί τε, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Πελοποννησίων, ἅμα τὴν πολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προσηγορίαν μετειληφότες; δῆλον, ὡς, τύχην μὲν λέγειν, 5
οὐδαμῶς ἂν εἴη πρέπον· φαῦλον γάρ· αἰτίαν δὲ μᾶλλον ζητεῖν. χωρὶς γὰρ ταύτης, οὔτε τῶν κατὰ λόγον, οὔτε τῶν παρὰ λόγον εἶναι δοκούντων οὐδὲν οἷόν τε συντελεσθῆναι. ἔστι δ' οὖν, ὡς ἐμὴ δόξα, τοιαύτη. Τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας καὶ καθόλου 6
δημοκρατίας ἀληθινῆς σύστημα καὶ προαίρεσιν εἰλικρινεστέραν οὐκ ἂν εὕροι τις, τῆς παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπαρ-

Fœdus Achaicum.

XXXVIII. 3. οὐδενὶ *Casaub. ex Reg. C. Veteres libri* οὐδὲν. 5. ἔστι δ' οὖν. ἔστιν οὖν *edd. ex Bav.*

dum sane populus, & *Lacedæmoniorum* quoque, qua numero hominum, qua ditionis magnitudine, *Achæos* longo intervallo superant, tum vero ne fortitudinis quidem gloriam hi, quos diximus, cuiquam ex omnibus Græcis concesserint. Qui igitur factum est, *quamve ob caussam,* ut & hi ipsi, quos modo nominavi, & reliqui *omnes per Peloponnesum populi* bene secum actum putent, quod *cum Achæis* & in reipubl. & in nominis societatem coaluerint? Sane *fortunam* ejus rei auctorem facere, nequaquam deceat: putidum namque id fuerit. Quin potius *caussam* scrutari debemus; sine qua, neque eorum quæ rationem manifestam habent, neque eorum quæ præter rationem fieri videntur, evenire quidquam potest. Est autem, meo judicio, *caussa* hujusmodi. Non est invenire ullam hominum societatem, in qua *juris æquabilitas*, *libertas*, &, ut brevi absolvam, *popularis vere status* magis vigeat, aut instituta sinceriora, quam *apud*

7 ὑπαρχούσης. αὕτη τινὰς μὲν ἐθελοντὶ αἱρετιστὰς Fœdus
εὗρε Πελοποννησίων· πολλοὺς δὲ πειθοῖ καὶ λόγῳ Achaicum.
προσηγάγετο· τινὰς δὲ βιασαμένη σὺν καιρῷ, παρα-
χρῆμα πάλιν εὐδοκεῖν ἐποίησεν αὐτῇ τοὺς ἀναγκα-
8 σθέντας. οὐδενὶ γὰρ οὐδὲν ὑπολειπομένη πλεονέκτη-
μα τῶν ἐξ ἀρχῆς, ἴσα δὲ πάντα ποιοῦσα τοῖς ἀεὶ
προσλαμβανομένοις, ταχέως καθικνεῖτο τῆς προκει-
μένης ἐπιβολῆς· δύο συνεργοῖς χρωμένη τοῖς ἰσχυ-
9 ροτάτοις, ἰσότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ. διὸ ταύτην ἀρ-
χηγὸν καὶ αἴτιον ἡγητέον τοῦ, συμφρονήσαντας Πε-
λοποννησίους, τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς εὐδαιμονίαν
10 καταστήσασθαι. Τὰ μὲν οὖν τῆς προαιρέσεως, καὶ Vetera
τὸ τῆς πολιτείας ἰδίωμα τὸ νῦν εἰρημένον, καὶ τὸ Instituta Achæorum.
11 πρότερον ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. δῆλον δὲ τοῦ-
το καὶ δι' ἑτέρων μὲν πλειόνων, πρὸς δὲ τὸ παρὸν

7. ἐθελοντὶ. ἐθελοντὴν *Vat.* Ibid. αὐτῇ *Casaub. ex Reg. B. Ceteri mss. & edd. ante Casaub.* ἐποίησεν αὐτη. 8. τῶν ἐξ ἀρχῆς *ex conject. dedi. Vulgo omnes* τοῖς ἐξ ἀρχῆς. 10. καὶ τὸ πρότερον. καὶ πρότερον *Vat. Flor.*

apud Achæos. Hæc Reip. forma a nonnullis Peloponnesiis ultro est suscepta; multi rationibus & apta ad persuadendum oratione, ut illa uterentur, sunt adducti: ad quosdam cum per occasionem vis esset adhibita, facile deinde impetratum est, ut in eo propriis voluntatibus acquiescerent, quod initio coacti probaverant. Nam quia nullum iis reservabatur privilegium, qui ab initio eam condiderant; sed, ut quisque assumebatur, idem penitus jus cum ceteris ei tribuebatur; sane quam facile res hæc publica, duabus rebus usa, quæ plurimum possunt, æquabilitate juris, & comitate, voti sui compos est facta. Hæc ergo prima certaque existimari caussa debet, ejus concordiæ, qua semel inita, ad has opes tantas Peloponnesii pervenere. Istud autem institutum, & publicarum rerum administratio hæc, qualem diximus, jam olim penes Achæos obtinuerat: quod quidem ex multis etiam aliis liquet documentis; verum

ex

ἀρκέσει, πίστεως χάριν, ἐν ᾗ καὶ δύο ληφθὲν μαρτύριον.

XXXIX. *Græci Italici adſciſcunt inſtituta Achæorum.*

XXXIX. Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν
τόποις, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγο-
ρευομένην, ἐνέπρησαν τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων·
μετὰ ταῦτα γενομένου κινήματος ὁλοσχεροῦς περὶ 2
τὰς πολιτείας, ὅπερ εἰκὸς, ὡς ἂν τῶν πρώτων ἀν-
δρῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθα-
ρέντων· συνέβη τὰς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλ- 3
ληνικὰς πόλεις ἀναπλησθῆναι φόνου καὶ στάσεως
καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. ἐν οἷς καιροῖς ἀπὸ τῶν 4
πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος πρεσβευόντων ἐπὶ τὰς
διαλύσεις, Ἀχαιοῖς καὶ τῇ τούτων πίστει συνεχρή-
σαντο πρὸς τὴν τῶν παρόντων κακῶν ἐξαγωγήν.
οὐ μόνον δὲ κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς ἀπεδέξαντο
τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀχαιῶν· ἀλλὰ καὶ μετά τινας χρό-
νους

XXXIX. 1. *ἐνέπρησαν ex conject. poſui, pro vulgato ἐνέπρησε. Sic non opus eſt defectus nota, quam adjecit Caſaub.* 2. *ὅπερ. ὥσπερ εἰκὸς Flor.* 4. *συνεχρήσαντο correxi cum Scalig. & Reisk. Vulgo omnes συνέχρησαν.*

ex omnibus unum aut alterum attuliſſe, in præſentia ad fidem faciendam ſuffecerit.

39. Quo tempore in illa parte Italiæ quam *Magnam Græciam* vocabant, *Pythagoreorum collegia* ſunt incenſa; graviſſimo motu rerum, ſicuti conſentaneum erat, mox coorto in civitatibus, quarum ſingulæ principes ſuæ Reipublicæ adeo inopinato caſu amiſerant; contigit, ut quæ ſunt in illa ora *Græcæ originis urbes*, cæde, ſeditione & tumultu omnifariam complerentur. Tum igitur, cum plerique omnes Græci legatos ſuos ad conciliandam pacem eo mitterent; unius tamen populi Achæorum fide ac conſiliis civitates uſæ ſunt ad componenda, quibus urgebantur, mala. Neque vero ea dumtaxat tempeſtate, *Achæorum inſtituta probare ſe*, oſtenderunt; ſed etiam aliquanto poſt, communi omnes

νους ὁλοσχερῶς ὥρμησαν, ἐπὶ τὸ μιμηταὶ γενέσθαι
6 τῆς πολιτείας αὐτῶν. παρακαλέσαντες γὰρ σφᾶς,
καὶ συμφρονήσαντες, Κροτωνιᾶται, Συβαρῖται, Καυ-
λωνιᾶται, πρῶτον μὲν ἀπέδειξαν Διὸς Ὁμορίου
κοινὸν ἱερὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ τάς τε συνόδους καὶ τὰ
διαβούλια συνετέλουν· δεύτερον, τοὺς ἐθισμοὺς καὶ
νόμους ἐκλαβόντες τοὺς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβάλοντο
χρῆσθαι καὶ διοικεῖν κατὰ τούτους τὴν πολιτείαν.
7 ὑπὸ δὲ τῆς Διονυσίου τοῦ Συρακουσίου δυναστείας,
ἔτι δὲ τῆς τῶν περιοικούντων βαρβάρων ἐπικρα-
τείας, ἐμποδισθέντες, οὐχ ἑκουσίως, ἀλλὰ κατ'
8 ἀνάγκην αὐτῶν ἀπέστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, Λα-
κεδαιμονίων μὲν παραδόξως πταισάντων περὶ τὴν ἐν
Λεύκτροις μάχην, Θηβαίων δ' ἀνελπίστως ἀντιποιη-
σαμένων τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἦν ἀκρισία
περὶ πάντας μὲν τοὺς Ἕλληνας, μάλιστα δὲ περὶ
τοὺς προειρημένους, ὡς ἂν τῶν μὲν μὴ συγχωρούν-

Græci Italici adſciſcunt inſtituta Achæorum.

Lacedæmonii & Thebani arbitris utuntur Achæis.

 των

8. μὲν μὴ συγχωρ. *Abeſt* μὴ *ab Aug. Reg. A. Bav. Perott.*

omnes conſenſu formam Reipublicæ illorum imitari decreverunt: Hortatique ſeſe invicem *Crotoniatæ*, *Sybaritæ*, *Cauloniatæ*, unanimes, primum quidem IOVI HOMORIO communem ædem ponunt, & locum ad conventus agendos & conſilia communia habenda. Deinde mores legesque Achæorum adſciſcunt, illisque in adminiſtratione rei ſuæ publicæ inſtituunt uti. Nam quod poſtea mutaverint, non voluntate ipſorum factum eſt, ſed neceſſitate ſunt coacti; quum ejus rei facultatem ipſis adimeret, partim *Dionyſii Syracuſani* dominatus, partim circumjacentium barbarorum prævalens potentia. Inſequentibus temporibus, in Græcia, poſteaquam *Lacedæmonii* inopinatam apud *Leuctram* cladem acceperant, & *Thebani*, quod nemo unquam ſperaverat, Græciæ principatum ſibi vindicaverant: quum exorta eſſet inter omnes in univerſum Græcos, & præcipue inter Lacedæmonios ac Thebanos ingens perturbatio; (illis,

Lacedæmonii & Thebani arbitris utuntur Achæis.

των ἡτἶᾶσθαι, τῶν δὲ μὴ πιστευόντων ὅτι νενικήκα-
σιν. οὐ μὴν, ἀλλά γε καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητουμέ- 9
νων ἐπέτρεψαν Θηβαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μόνοις
τῶν Ἑλλήνων Ἀχαιοῖς· οὐ πρὸς τὴν δύναμιν ἀπο- 10
βλέψαντες· σχεδὸν γὰρ ἐλαχίστην τότε γε τῶν
Ἑλλήνων εἶχον· τὸ δὲ πλεῖον, εἰς τὴν πίστιν, καὶ
τὴν ὅλην καλοκαγαθίαν. ὁμολογουμένως γὰρ δὴ
τότε ταύτην περὶ αὐτῶν πάντες εἶχον τὴν δόξαν.
Τότε μὲν οὖν ψιλῶς αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν 11
ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς· ἀποτέλεσμα δὲ, ἢ πρᾶξις
ἀξιόλογος πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἰδίων ἀνήκουσα
πραγμάτων, οὐκ ἐγίγνετο· τῷ μὴ δύνασθαι φῦναι 12
προστάτην ἄξιον τῆς προαιρέσεως, ἀεὶ δὲ τὸν ὑπο-
δείξαντα ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς
ἐπισκοτεῖσθαι καὶ κωλύεσθαι, ποτὲ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς
Μακεδόνων.

Ἐπεὶ

10. *σχεδὸν γὰρ ἐλαχίστην &c. Certa emendatione reſtitui locum, vulgo turbatum & corruptum.* 11. *τὴν αὔξησιν. Carent τὴν Vat. Flor. Urſin.*

(illis, victos ſeſe, negantibus; his, ſe viciſſe, non credentibus;) tum vero hujus *contentionis arbitrium* uterque populus permiſit ſolis ex omni Græcorum numero *Achæis*. Neque vero id fecerunt, potentiæ ratione habita Achæorum; nam illis certe temporibus minimum hi inter Græcos poterant; ſed fidei potius, & probitatis, quam in omnibus rebus præ ſe ferebant: cuncti enim per illa tempora in hac opinione de Achæis ſine controverſia conſentiebant. Sed tum quidem voluntas & conſilia ſolum recta penes illos erant: effectum aliquem, aut memorabile ullum facinus ad res ſuas amplificandas edere non poterant. Dux nempe conſiliis par illis deerat: nam ſimul aliquis majoris indolis ſpecimen dederat, continuo vel Lacedæmoniorum principatus, vel Macedones, (& quidem hi potiſſimum) luminibus ejus obſtruebant, & conatus impediebant.

40. Poſtea

Ἐπεὶ δέ ποτε σὺν καιρῷ προστάτας ἀξιόχρεως εὗρε, ταχέως τὴν αὑτῆς δύναμιν ἐποίησε φανεράν· ἐπιτελεσαμένη τὸ κάλλιστον ἔργον, τὴν Πελοποννη-
2 σίων ὁμόνοιαν. ἧς ἀρχηγὸν μὲν καὶ καθηγεμόνα τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Ἄρατον νομιστέον τὸν Σικυώνιον· ἀγωνιστὴν δὲ καὶ τελεσιουργὸν τῆς πράξεως, Φιλοποίμενα τὸν Μεγαλοπολίτην· βεβαιωτὴν δὲ τοῦ μόνιμον αὐτὴν ἐπὶ ποσὸν γενέσθαι Λυκόρταν, καὶ τοὺς
3 ταὐτὰ τούτῳ προελομένους ἄνδρας. Τίνα δ' ἦν ἑκάστοις τὰ πραχθέντα, καὶ πῶς, καὶ κατὰ ποίους καιροὺς, πειρασόμεθα δηλοῦν, ἀεὶ κατὰ τὸ πρέπον
4 τῇ γραφῇ ποιούμενοι τὴν ἐπίστασιν. τῶν μέν τοι γε Ἀράτῳ διῳκημένων, καὶ νῦν, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἐπικεφαλαιούμενοι μνησθησόμεθα, διὰ τὸ καὶ λίαν ἀληθινοὺς καὶ σαφεῖς ἐκεῖνον περὶ τῶν ἰδίων
5 συντεταχέναι πράξεων ὑπομνηματισμούς· τῶν δὲ τοῖς ἄλλοις, ἀκριβεστέραν καὶ μετὰ διαστολῆς ποιησόμεθα

XL. Instaurati fœderis Achaici auctores, Aratus, Philopœmen, Lycortas.

XL. 3. *ἐπίστασιν. Male ἐπιστασίαν edd. ex Bav.*

40. Postea vero quam tandem aliquando pares consiliis suis ea Resp. duces fuit nacta; brevi tempore, quid in ipsa virium ac roboris esset, palam fecit; facinore edito longe pulcerrimo: *concordiam* dico *Peloponnesiorum.* Cujus universi instituti dux quidem & auctor habendus *Aratus* est *Sicyonius:* promovit autem illud, ac tandem consummavit, *Megalopolitanus Philopœmen:* confirmavit vero, & ut etiam in posterum aliquamdiu saltem res duraret, *Lycortas* effecit, aliique qui eadem cum hoc consilia secuti sunt. Quid autem singuli præstiterint, quove modo aut tempore, in progressu scriptionis declarabimus, ac suis locis observabimus. *Arati* tamen facta, & nunc, & deinceps rursus, non nisi summatim dicemus: quia exstant ab ipso editi singulari cum fide tum sermonis perspicuitate *Commentarii.* Quæ a ceteris gesta sunt, ea quidem exquisitiore diligentia & enucleatius

σόμεθα τὴν ἐξήγησιν. ὑπολαμβάνω δὲ, ῥᾴστην ἐμοί τ' ἂν γενέσθαι τὴν διήγησιν, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν εὐπαρακολούθητον τὴν μάθησιν, εἰ ποιησαίμεθα τὴν ἐπίστασιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς κατὰ πόλιν διαλυθέντος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους ὑπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἀρχὴ πάλιν ἐγένετο καὶ σύννευσις τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας. ἀφ' ἧς αὐξα- 6
νόμενον κατὰ τὸ συνεχὲς τὸ ἔθνος, εἰς ταύτην ἦλθε τὴν συντέλειαν, ἐν ᾗ καθ' ἡμᾶς ἦν, ὑπὲρ ἧς κατὰ μέρος ἀρτίως εἶπον.

XLI. Instauratio Fœderis Achaici. Ol. CXXIV.

Ὀλυμπιὰς μὲν ἦν εἰκοστὴ καὶ τετάρτη πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ὅτε Πατρεῖς ἤρξαντο συμφρονεῖν καὶ Δυμαῖοι· καιροὶ δὲ, καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, 2
καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς, μετήλλαξαν τὸν βίον. πάντες γὰρ οὗτοι περὶ τὴν προειρημένην Ὀλυμπιάδα τὸ ζῆν ἐξέλιπον. Τοὺς μὲν οὖν ἀνώτερον τούτων χρόνους, τοιαύτη τις 3
ἦν

cleatius persequemur. Existimo autem, & faciliorem mihi narrationem futuram, & lectoribus ad intelligenda recte omnia expeditiorem viam; si ab eo tempore ordiamur, quo post divisam oppidatim gentem Achæorum a Macedoniæ regibus, cœpere rursus civitatum voluntates ad mutuam societatem inclinare: ex quo gens Achæorum continuis incrementis aucta, ad eam perfectionem tandem pervenit, quam nostra ætate vidimus, & de qua jam paullo ante nonnihil commemoravimus.

41. *Olympias* igitur agebatur *centesima vigesima quarta*, cum *Patrenses* & *Dymæi* concordiæ hujus fundamenta jecerunt: eodem fere tempore, quo *Ptolemæus, Lagi* filius, tum *Lysimachus*, itemque *Seleucus*, & *Ptolemæus* cognomine *Ceraunus*, vitam cum morte commutarunt: omnes enim isti circa eandem Olympiadem in vivis esse desierunt. Ad superiora vero tempora quod attinet, gentis *Achæorum status* fuit

4 ἦν ἡ περὶ τὸ προειρημένον ἔθνος διάθεσις. Ἀπὸ γὰρ
Τισαμενοῦ βασιλευθέντες, ὃς ἦν Ὀρέστου μὲν υἱὸς,
κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἐκπεσὼν τῆς
Σπάρτης, κατέσχε τοὺς περὶ Ἀχαΐαν τόπους·
5 ἀπὸ τούτου κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ τὸ γένος
ἕως Ὠγύγου βασιλευθέντες· μετὰ ταῦτα δυσαρε- Fœdus
στήσαντες τοῖς τοῦ προειρημένου παισὶν, ἐπὶ τῷ μὴ pristinum.
νομίμως ἀλλὰ δεσποτικῶς αὐτῶν ἄρχειν, μετέστη-
6 σαν εἰς δημοκρατίαν τὴν πολιτείαν. λοιπὸν ἤδη τοὺς
ἑξῆς χρόνους μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου
δυναστείας, ἄλλοτε μὲν ἄλλως ἐχώρει τὰ πράγματ᾽
αὐτοῖς κατὰ τὰς περιστάσεις· τό γε μὴν κοινὸν πο-
λίτευμα, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἐν δημοκρατίᾳ συνέ-
7 χειν ἐπειρῶντο. τοῦτο δ᾽ ἦν ἐκ δώδεκα πόλεων· ἃς Civitates
ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν, πλὴν Ὠλένου, καὶ fœderatæ duodecim.
Ἑλίκης, τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ τῆς θαλάτ-
8 της καταποθείσης. αὗται δ᾽ εἰσὶ, Πάτραι, Δύ-
μη, Φαραὶ, Τριταία, Λεόντιον, Αἴγειρα, Πελλήνη,
Αἴγιον,

fuit hujusmodi. *Tiſamenus*, *Oreſtis* filius, poſt reditum Heraclidarum Sparta ejectus, *Achaïæ* loca obtinuit, primusque *rex* ejus populi fuit. Duravit inſtitutum ab eo regnum, continua ſtirpis ejusdem ſerie propagatum ad *Ogygum* usque: cujus poſtea filios averſati, quoniam non pro legitimis regibus, ſed pro dominis inter illos ſe gerebant, rei publicæ formam in popularem ſtatum converterunt. Inde inſecutis temporibus, ad dominatum usque Alexandri & Philippi, licet aliâs aliter, pro temporum neceſſitatibus, res illorum ſe haberent; non deſierunt tamen formam Reip. in populari ſtatu, ſicut diximus, pro viribus retinere. Ea *democratia e* XII *urbibus* conſtabat; quæ nunc quoque ſuperſunt, præter *Olenum*, & *Helicen*, quam paullo ante pugnam Leuctricam mare hauſit. Sunt autem civitates hæ: *Patræ*, *Dyme*, *Pharæ*, *Tritæa*, *Leontium*, *Aegira*, *Pellene*, *Aegium*, *Bura*,

Fœdus dissolutum a Macedonibus.

Αἴγιον, Βοῦρα, Κερύνεια, Ὤλενος καὶ Ἑλίκη. Κατὰ 9
δὲ τοὺς ὑστέρους μὲν τῶν κατ᾽ Ἀλέξανδρον καιρῶν,
προτέρους δὲ τῆς ἄρτι ῥηθείσης Ὀλυμπιάδος, εἰς
τοιαύτην διαφορὰν καὶ καχεξίαν ἐνέπεσον, καὶ μά-
λιστα διὰ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἐν ᾗ συνέ-
βη πάσας τὰς πόλεις, χωρισθείσας ἀπ᾽ αὐτῶν,
ἐναντίως τὸ συμφέρον ἄγειν ἀλλήλαις. ἐξ οὗ συνέ- 10
πεσε, τὰς μὲν ἐμφρούρους αὐτῶν γενέσθαι διά τε
Δημητρίου καὶ Κασσάνδρου, καὶ μετὰ ταῦτα δι᾽ Ἀν-
τιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τὰς δὲ καὶ τυραννεῖσθαι· πλεί-
στους γὰρ δὴ μονάρχους οὗτος ἐμφυτεῦσαι δοκεῖ τοῖς
Ἕλλησι. Περὶ δὲ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην Ὀλυμ- 11
πιάδα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον,
αὖθις ἤρξαντο μετανοήσαντες συμφρονεῖν. ταῦτα
δ᾽ ἦν κατὰ τὴν Πύῤῥου διάβασιν εἰς Ἰταλίαν. Καὶ 12
πρῶτοι μὲν συνέστησαν, Δυμαῖοι, Πατρεῖς, Τριταιεῖς,
Φα-

Instaurationis initium. Ol. CXXIV. A.V. 470 sqq.

XLI. 8. Αἴγιον, *tum* Ὤλενος *&* Ἑλίκη, *omittunt Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Perr.* Ibid. Κερύνεια *emendavi. Vulgo omnes h. l.* Κεραύνεια.

Bura, Cerynea, Olenus, Helice. Medio vero tempore inter Alexandri mortem & modo dictam Olympiadem, tanta inter eos incessit discordia & gliscens per membra lues, idque regum Macedoniæ opera potissimum; ut, dissipata civitatum concordia, contrariis consiliis sibi unaquæque privatim consuleret. Ex quo factum, ut aliis ipsorum urbibus *Demetrius & Cassander,* ac postea *Gonatas Antigonus* præsidia imposuerint; aliæ etiam a tyrannis occuparentur; quorum plerique ejusdem Antigoni opera in Græcas civitates irrepsisse videntur. At circa *Olympiadem* CXXIV, sicuti paullo ante diximus, quo tempore in Italiam Pyrrhus trajecit, ducti pœnitentia, ad concordiam redire cœperunt. Primi omnium concordiam instaurarunt *Dymæi, Patrenses, Tritæenses, Pha-*

Φαραιεῖς· διόπερ οὐδὲ στήλην ὑπάρχειν συμβαίνει Instaurationis initium.
13 τῶν πόλεων τούτων περὶ τῆς συμπολιτείας. μετὰ δὲ ταῦτα, μάλιστά πως ἔτει πέμπτῳ, τὴν φρουρὰν ἐκβαλόντες Αἰγιεῖς, μετέσχον τῆς συμπολιτείας· ἑξῆς δὲ τούτοις Βούριοι, τὸν τύραννον ἀπο-
14 κτείναντες. ἅμα δὲ τούτοις Κερυνεῖς ἀποκατέστησαν. συνιδὼν γὰρ Ἰσέας ὁ τῆς Κερυνείας τότε τυραννεύων, ἐκπεπτωκυῖαν μὲν ἐξ Αἰγίου τὴν φρουρὰν, ἀπολωλότα δὲ τὸν ἐν τῇ Βούρᾳ μόναρχον διὰ Μάρκου καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἑαυτὸν δὲ πανταχόθεν ὁρῶν
15 ὅσον οὐκ ἤδη πολεμηθησόμενον· ἀποθέμενος τὴν ἀρχὴν, καὶ λαβὼν τὰ πιστὰ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας, προσέθηκε τὴν πόλιν πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν σύστημα.

Τίνος οὖν χάριν ἐπὶ τοὺς χρόνους τούτους ἀνέδραμον; Ἵνα πρῶτον μὲν γένηται συμφανὲς, πῶς, καὶ XLII. Laus Achaeorum.

12. *συμβαίνει περὶ τῶν πόλεων τούτων τῆς συμπολ. Aug.* 13. *Αἰγιεῖς rescripsi pro vulg.* Αἰγεῖς. 14. *Vulgo omnes h. l.* Καρυνεῖς & Καρυνίας. Ibid. *τυραννῶν Bav. pro τυραννεύων.* Ibid. Μάρκου. *Omnes h. l.* Μάργου. *Μόρκου autem viri hujus nomen suspicatus est Reisk.*

Pharæenses: quamobrem ne columna quidem ulla exstat de harum urbium in eandem Reipubl. formam consensu. Quinto ferme post anno *Aegienses*, postquam præsidium oppido ejecerunt, eidem reipubl. adscripti sunt. Secuti dein *Burii*, occiso tyranno. Simul cum his & *Cerynenses* pristinum statum receperunt. *Iseas* namque, tempestate illa *Cerynea* tyrannus, qui præsidium Aegio cerneret ejectum, occisum vero Buræ tyrannum *Marci* & Achæorum opera, tum se quoque sentiret jamjam undique bello petendum; posito dominatu, fideque ab Achæis accepta, fraudi eam rem sibi non fore; ad conventum Achæorum civitatem suam adjecit.

42. Quorsum vero antiquiorum illorum temporum res heic attigimus? Primum quidem, ut palam fieret, quomodo,

Laus Achæorum.

καὶ κατὰ ποίους καιροὺς, καὶ τίνες πρῶτοι τῶν ἐξ
ἀρχῆς Ἀχαιῶν αὖθις ἐποιήσαντο τὴν ἐπιβολὴν τῆς
νῦν συστάσεως· δεύτερον δ', ἵνα καὶ τὰ τῆς προαι- 2
ρέσεως μὴ μόνον διὰ τῆς ἡμετέρας ἀποφάσεως, ἀλλὰ
καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, πίστεως τυγχάνῃ·
διότι μία τις ἀεὶ τῶν Ἀχαιῶν αἵρεσις ὑπῆρχε, καθ' 3
ἣν προτείνοντες μὲν τὴν παρ' αὐτοῖς ἰσηγορίαν καὶ
παῤῥησίαν, πολεμοῦντες δὲ καὶ καταγωνιζόμενοι συν-
εχῶς τοὺς ἢ δι' αὐτῶν ἢ διὰ τῶν βασιλέων τὰς σφε-
τέρας πατρίδας καταδουλουμένους, τούτῳ τῷ τρό-
πῳ καὶ ταύτῃ τῇ προθέσει, τοῦτο τοὔργον ἐπετέ-
λεσαν, τὰ μὲν δι' αὐτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν συμμά-
χων. καὶ γὰρ τὰ δι' ἐκείνων συνεργήματα γεγονότα 4
πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, ἐπὶ τὴν
τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν ἀνοιστέον. πολλοῖς γὰρ κοι- 5
νωνήσαντες πραγμάτων, πλείστων τε καὶ καλλίστων
Ῥωμαίοις, οὐδέποτε τὸ παράπαν ἐπεθύμησαν ἐκ
τῶν

XLII. 5. πλείστων τε. *Forſ.* πλεῖστον δὲ.

modo, & quando, & qui primi ex veteribus Achæis præſentis ſtatus fundamenta rurſus jecerint. Deinde, ut, quod dicebamus de inſtitutis ejus gentis, non ſolum ex aſſertione noſtra, verum ex ipſis etiam rebus fidem inveniret: videlicet, *unum fuiſſe ſemper Achæorum inſtitutum hoc, ut ad æqualitatem ac libertatem, quæ inter ipſos vigebat, homines invitando; eos autem, qui, vel propriis opibus, vel regum auxilio freti, ſuas civitates ſibi ſervire coëgiſſent, continue armis petendo detrudendoque;* hac, inquam, *ratione & propoſito, rem tantam, partim per ſe, partim ſociorum opera, ad exitum perducerent.* Nam & quæ ſociis adjuvantibus in hoc genere ſunt poſtea effecta, ad Achæorum inſtitutum referri debent. Etenim quum & multos alios, & in plurimis præclariſſimisque rebus Romanos ſæpe adjuvarent; numquam tamen, per occaſionem rei bene geſtæ, ullum ſibi

στῶν κατορθωμάτων οὐδενὸς ἰδίᾳ λυσιτελοῦς· ἀλλ' ἀντὶ πάσης τῆς ἑαυτῶν φιλοτιμίας, ἣν παρείχοντο τοῖς συμμάχοις, ἀντικατηλλάττοντο τὴν ἑκάστων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν Πελοποννησίων. 7 σαφέστερον δ' ὑπὲρ τούτων ἔσται διαλαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὰς πράξεις ἐνεργημάτων.

Laus Achæorum.

Εἴκοσι μὲν οὖν ἔτη τὰ πρῶτα καὶ πέντε συνεπολιτεύσαντο μεθ' ἑαυτῶν αἱ προειρημέναι πόλεις, γραμματέα κοινὸν ἐκ περιόδου προχειριζόμεναι, καὶ 2 δύο στρατηγούς. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἔδοξεν αὐτοῖς ἕνα καθιστάνειν, καὶ τούτῳ πιστεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. καὶ πρῶτος ἔτυχε τῆς τιμῆς ταύτης Μάρκος 3 ὁ Κερυνεύς. τετάρτῳ δ' ὕστερον ἔτει τοῦ προειρημένου στρατηγοῦντος, Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἔτη μὲν ἔχων εἴκοσι, τυραννουμένην δὲ ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα διὰ τῆς ἀρετῆς τῆς ἑαυτοῦ καὶ τόλμης, προσένειμε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν· ἀρχῆθεν

XLIII. Marcus Cerinensis prætor Achæorum. Ol. CXXXI. A.V. 500.

Aratus Achæis adtribuit Sicyonem, A.V. 504.

εὐθὺς

XLIII. 2. Κερυνεύς. *Καρυνεὺς edd. ex Bav.* Γερυνεὺς *Vat. Flor. Aug. Reg. A. Perott.* 3. προειρημένου. *Scripti omnes* προηγουμένου. *In solo Bav. adscriptum* προειρ. Ibid. ἔτη μέν. ὃς ἔτη μὲν *scribendum putarunt Gron. & Reisk.*

sibi proprium commodum cupiverunt: sed semper, pro navata egregie sociis opera, mercedis loco, singularum civitatum libertatem, & communem omnium Peloponnesiorum concordiam, postularunt. Verum de his quidem ex ipsa rerum gestarum ratione melius liquebit.

43. Quinque igitur & viginti primos annos dictæ urbes Rempublicam eamdem coluerunt, scribam communem & Prætores duos in orbem eligentes. Postea placuit unum designare, cui rerum summam permitterent: eoque honore primus functus est *Marcus Cerynensis.* Quarto post hujus præturam anno, *Aratus Sicyonius*, viginti annos natus, ereptam jugo tyranni patriam virtute sua & fortitudine, Achæorum Reip. attribuit; adeo jam

Corinthum & Megara. Ol. CXXXIV. A.V. 511.

εὐθὺς ἐραστὴς γενόμενος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν.
ὀγδόῳ δὲ πάλιν ἔτει, στρατηγὸς αἱρεθεὶς τὸ δεύτε- 4
ρον, καὶ πραξικοπήσας τὸν Ἀκροκόρινθον, Ἀντιγό-
νου κυριεύοντος, καὶ γενόμενος ἐγκρατής· μεγάλου
μὲν ἀπέλυσε φόβου τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοι-
κοῦντας· ἐλευθερώσας δὲ Κορινθίους, προσηγάγετο
πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν. ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς 5
ἀρχῆς καὶ τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν διαπραξάμε-
νος, προσένειμε τοῖς Ἀχαιοῖς. Ταῦτ' ἐγίγνετο τῷ 6
προτέρῳ ἔτει τῆς Καρχηδονίων ἥττης, ἐν ᾗ καθόλου
Σικελίας ἐκχωρήσαντες, πρῶτον ὑπέμειναν τότε φό-
ρους ἐνεγκεῖν Ῥωμαίοις. Μεγάλην δὲ προκοπὴν ποιή- 7
σας τῆς ἐπιβολῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, λοιπὸν ἤδη διε-
τέλει προστατῶν μὲν τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, πά-
σας δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ πράξεις πρὸς ἓν τέλος
ἀναφέρων. τοῦτο δ' ἦν, τὸ Μακεδόνας μὲν ἐκβαλεῖν 8
ἐκ Πελοποννήσου, τὰς δὲ μοναρχίας καταλῦσαι,
βεβαιῶσαι δ' ἑκάστοις τὴν κοινὴν καὶ πάτριον ἐλευ-
θερίαν.

Aratus prætor Achæor. opponit se Macedonibus & Aetolis.

jam inde a principio ætatis mores atque instituta illorum adamaverat. Rursus octavo inde anno, quum Prætor esset iterum creatus, capto proditione *Acrocorintho*, quam Antigonus tunc tenebat, ingenti Peloponnesios metu liberavit, *Corinthios* vero, in libertatem restitutos, Reipubl. Achæorum adjunxit. In eadem prætura, etiam *Megarensium* urbem Achæis contribuit, astu in potestatem redactam. Gesta hæc sunt anno prius quam Carthaginienses illa afficerentur clade, per quam universa excedere Sicilia, & tributum Romanis pendere tum primum sunt coacti. Quum autem multum brevi tempore in suscepto consilio *Aratus* promovisset, ita deinceps gentis Achæorum principatum obtinebat, ut, quæcumque institueret aut ageret, ad unum hunc finem referret: quo nimirum *Macedonas* Peloponneso ejiceret, tyrannides amoliretur, communem ac patriam libertatem

9 θερίαν. Μέχρι μὲν οὖν ἦν Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς,
πρός τε τὴν ἐκείνου πολυπραγμοσύνην, καὶ πρὸς τὴν
τῶν Αἰτωλῶν πλεονεξίαν ἀντιταττόμενος διετέλει,
10 πραγματικῶς ἕκαστα χειρίζων· καί περ εἰς τοῦτο
προβάντων ἀμφοτέρων ἀδικίας καὶ τόλμης, ὥστε
ποιήσασθαι συνθήκας πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ διαιρέσεως
τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους.

Antigonus Gonatas Rex Maced.

Ἀντιγόνου δὲ μεταλλάξαντος, καὶ συνθεμένων τῶν Ἀχαιῶν καὶ συμμαχίαν πρὸς Αἰτωλοὺς, καὶ μετασχόντων εὐγενῶς σφίσι τοῦ πρὸς Δημήτριον πολέμου, τὰ μὲν τῆς ἀλλοτριότητος καὶ δυσμενείας ἤρθη κατὰ τὸ παρὸν, ὑπεγένετο δὲ κοινωνικὴ καὶ φιλική τις αὐτοῖς διάθεσις. Δημητρίου δὲ βασιλεύσαντος δέκα μόνον ἔτη, καὶ μεταλλάξαντος τὸν βίον περὶ τὴν πρώτην διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα Ῥωμαίων, ἐγένετό τις εὔροια πραγμάτων πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς

XLIV. Achæi socii Aetolorum adv. Demetrium.

X 2 ἐπι-

9. *ἀντιταττόμ. Vulgo ἀντιπαραταττόμ.*

XLIV. 1. *κοινωνική. κοινωνητικὴ edd. ex Bav.*

tem singulis firmaret. Hoc igitur animo, dum *Antigonus Gonatas* viveret, qua illius variis conatibus, qua Aetolorum cupiditati crescendi ex aliena injuria, assidue sese *Aratus* opponebat, singulari sollertia omnia feliciter administrans; licet eo iniquitas & audacia utrorumque sit progressa, ut fœdus inter se inirent ad societatem Achæorum dissolvendam.

44. Post *Antigoni* vero *obitum*, quum sociali etiam fœdere *Aetolis* se *Achæi* junxissent, atque etiam in bello contra *Demetrium* strenuam iis operam navassent; exstinctis in præsens simultatibus atque odiis; paullatim in eorumdem Aetolorum animos societatis amor & amicabilis affectio irrepserunt. Decem tantum annos regnavit *Demetrius*; eodem fere tempore fato functus, quo prima Romanorum in Illyricum trajectio contigit. Tum vero *Achæis* ad id perficiendum, quod initio proposuerant, magnæ rerum opportunitates

Tyranni poſita tyrannide accedunt Achæis. Ol. cxxxvi ſqq. A. V. 521 ſqq.

ἐπιβολὴν τῶν Ἀχαιῶν. οἱ γὰρ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ 3
μόναρχοι, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ τῷ μετηλλαχέναι μὲν τὸν Δημήτριον, ὃς ἦν αὐτοῖς οἱονεὶ χορηγὸς καὶ μισθοδότης, ἐπικεῖσθαι δὲ τὸν Ἄρατον, οἰόμενον δεῖν σφᾶς ἀποτίθεσθαι τὰς τυραννίδας, καὶ τοῖς μὲν πειθεῖσι μεγάλας δωρεὰς καὶ τιμὰς προτείνοντα, τοῖς δὲ μὴ προσέχουσιν ἔτι μείζους ἐπανατεινόμενον φόβους καὶ κινδύνους διὰ τῶν Ἀχαιῶν· ὥρμησαν ἐπὶ 4
τὸ, πεισθέντες, ἀποθέσθαι μὲν τὰς τυραννίδας, ἐλευθερῶσαι δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, μετασχεῖν δὲ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας. Λυδιάδας μὲν οὖν ὁ Μεγα- 5
λοπολίτης, ἔτι ζῶντος Δημητρίου, κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, πάνυ πραγματικῶς καὶ φρονίμως προϊδόμενος τὸ μέλλον, ἀπετίθετο τὴν τυραννίδα, καὶ μετεσχήκει τῆς ἐθνικῆς συμπολιτείας. Ἀριστόμα- 6
χος δ᾽, ὁ τῶν Ἀργείων τύραννος, καὶ Ξένων ὁ τῶν Ἑρμιονέων, καὶ Κλεώνυμος ὁ τῶν Φλιασίων, τότε ἀπο-

Lydiadas tyr. Megalopol.

5. *Λυδιάδας. Vulgo h. l. omnes* Λυσιάδας.

tes ſe obtulerunt. Quotquot enim *tyranni in Peloponneſo* fuere, ſpe omni deſtituti, partim ob Demetrii mortem, qui ſuis illos opibus ac mercedem penſitando ſuſtentaverat; partim ob imminentem ipſorum cervicibus *Aratum*, qui poni tyrannides volebat, & ſponte ſua deponentibus magna præmia atque honores pollicebatur, renuentibus vero majora etiam mala minitabatur & pericula ab Achæis timenda; conſilium cepere, tyrannide ſponte exuta, patrias quisque ſuas liberandi, & Reip. Achæorum eas adjungendi. Et *Lydiadas* quidem, *Megalopolitanus*, vivo adhuc Demetrio, propria voluntate ac conſilio, ſollerter plane ac prudenter prævidens quod futurum erat, tyrannidi renunciavit, ac communis juris univerſæ gentis particeps eſt factus. Poſtea vero tyrannus Argivorum *Ariſtomachus*, Hermionenſium *Xenon*, Phliaſiorum *Cleonymus*, abdicato unius domi-

ἀποθέμενοι τὰς μοναρχίας, ἐκοινώνησαν τῆς τῶν Ἀχαιῶν δημοκρατίας.

XLV. Aetoli favent Antigono Dosoni & Cleomeni adv. Achæos.

Ὁλοσχερεστέρας δὲ γενομένης αὐξήσεως διὰ ταῦτα καὶ προκοπῆς περὶ τὸ ἔθνος· Αἰτωλοὶ, διὰ τὴν ἔμφυτον ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν φθονήσαντες, τὸ δὲ πλεῖον ἐλπίσαντες καταδιελέσθαι τὰς πόλεις, καθάπερ καὶ πρότερον τὰς μὲν Ἀκαρνάνων διενείμαντο πρὸς Ἀλέξανδρον, τὰς δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπεβάλοντο πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν· καὶ τότε παραπλησίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀπετόλμησαν Ἀντιγόνῳ τε, τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς προεστῶτι Μακεδόνων, ἐπιτροπεύοντι δὲ Φιλίππου παιδὸς ὄντος, καὶ Κλεομένει, τῷ βασιλεῖ Λακεδαιμονίων, κοινωνεῖν, καὶ συμπλέκειν ἀμφοτέροις ἅμα τὰς χεῖρας. Ὁρῶντες γὰρ τὸν Ἀντίγονον, κυριεύοντα μὲν τῶν κατὰ Μακεδονίαν ἀσφαλῶς, ὁμολογούμενον δὲ καὶ πρόδηλον ἐχθρὸν ὄντα τῶν Ἀχαιῶν, διὰ τὴν

 κατὰ

6. Edd. cum aliis ἐκοινώνησαν ταῖς τ. Ἀ. δημοκρατίαις.

dominatu, in communionem ſtatus popularis *Achæorum* conceſſerunt.

45. Quibus acceſſionibus quum jam vehementer Achæorum vires creviſſent; *Aetoli*, ſtimulati invidia ob inſitam illorum ingeniis improbitatem cupiditatemque; &, quod præcipuum erat, ſpe dividendi conjunctas invicem urbes, ſicut olim Acarnanum oppida cum Alexandro diviſerant, & de Achaicis deinde oppidis cum Antigono Gonata eadem conſilia inierant; ſic igitur tunc quoque, ſimili ſpe concitati, ſcelerate auſi ſunt, & cum *Antigono*, qui Macedoniæ tunc præerat, relictus Philippo adhuc puero tutor, & cum *Cleomene*, Lacedæmoniorum rege, communicare, amicitiamque cum utroque illorum contrahere. Quum enim viderent, tota Macedonia tuto *Antigonum* potiri, eumdemque propter interceptum Acrocorinthum certum ac profeſſum Achæorum

κατὰ τὸν Ἀκροκόρινθον πρᾶξιν· ὑπέλαβον, εἰ, τοὺς 4 Λακεδαιμονίους ἔτι προσλαβόντες κοινωνοὺς σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, προεμβιβάσαιεν εἰς τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀπέχθειαν, ῥαδίως καταγωνίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐν καιρῷ συνεπιτιθέμενοι, καὶ πανταχόθεν περιστήσαντες αὐτοῖς τὸν πόλεμον. Ὃ δὴ καὶ 5 ταχέως ἂν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐπετέλεσαν, εἰ μὴ τὸ κυριώτατον παρεῖδον τῆς προθέσεως· οὐ συλλογισάμενοι, διότι ταῖς ἐπιβολαῖς Ἄρατον ἕξουσιν ἀνταγωνιστὴν, ἄνδρα δυνάμενον πάσης εὐστοχεῖν περιστάσεως. τοιγαροῦν ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ πολυ- 6 πραγμονεῖν, καὶ χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων, οὐχ οἷον ἤνυσάν τι τῶν ἐπινοηθέντων· ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ τὸν Ἄρατον τότε προεστῶτα, καὶ τὸ ἔθνος ἐσωματοποίησαν· πραγματικῶς ἀντιπερισπάσαντος ἐκείνου, καὶ λυμηναμένου τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. ὡς δ' ἐχειρί- 7 σθη τὰ ὅλα, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

Aetolorum consilia pervertit Aratus.

Θεω-

rum esse hostem, sic apud se cogitabant: si Lacedæmonios insuper ad societatem ejus rei, quam moliebantur, possent pellicere, & in inimicitiam Achæorum inducere; haud sane difficile sibi fore, ut, opportuno tempore illos aggredientes, & bellum undique conflantes, eos debellarent. Et omnino simile veri est, habiturum fuisse exitum *Aetolorum* istud inceptum, nisi id omisissent in eo suscipiendo, quod præcipue erat animadvertendum: neque enim in mentem illis venerat, rem sibi cum *Arato* futuram: viro, omnibus difficultatibus convenienter mederi gnaro. Itaque res novare orsi, belloque nefario *Achæos* adorti, non solum nihil effecerunt eorum quæ speraverant; sed etiam contra, tam *Aratum*, qui tum erat prætor, quam gentem ipsam Achæorum, potentiores reddiderunt: sollerter Arato consilia omnia illorum in contrarium vertente, atque corrumpente. Quomodo autem quæque sint gesta, ex iis quæ deinceps narrabuntur, perspicuum fiet.

46. Con-

XLVI. Cleomenes R. Laced. plura oppida Achæor. capit.

Θεωρῶν γὰρ τοὺς Αἰτωλοὺς ὁ προειρημένος ἀνήρ, τὸν μὲν πόλεμον, τὸν πρὸς αὐτοὺς, αἰσχυνομένους ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ φανεροῦ, διὰ τὸ καὶ λίαν εἶναι προσφάτους τὰς ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εὐεργεσίας περὶ
2 τὸν Δημητριακὸν πόλεμον εἰς αὐτούς· συμβουλευομένους δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ φθονοῦντας τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, Κλεομένους πεπραξικοπηκότος αὐτοὺς, καὶ παρῃρημένου Τέγεαν, Μαντίνειαν, Ὀρχομενὸν, τὰς Αἰτωλοῖς οὐ μόνον συμμαχίδας ὑπαρχούσας, ἀλλὰ καὶ συμπολιτευομένας τότε πόλεις, οὐχ οἷον ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτοις,
3 ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦντας αὐτῷ τὴν παράληψιν· καὶ τοὺς πρότερον κατὰ τῶν μηδὲν ἀδικούντων πᾶσαν ἱκανὴν ποιουμένους πρόφασιν εἰς τὸ πολεμεῖν διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τότε συνορῶν ἑκουσίως παρασπονδουμένους, καὶ τὰς μεγίστας ἀπολλύντας πόλεις ἐθελοντὶ, ἐφ᾽ ᾧ μόνον ἰδεῖν ἀξιόχρεων γενόμενον ἀντα-

XLVI. 3. *καὶ τότε συνορῶν. Nisi quid excidit, deletum mallim καὶ cum Reisk.* Ibid. *ἐθελοντὴν habet Vat. pro more pro ἐθελοντί.*

46. Conſiderans ſiquidem *Aratus, Aetolos,* propter recentiſſimam memoriam beneficii ab Achæis bello Demetriaco accepti, palam quidem bellum illis inferre, pudore quodam retentos, non audere; at conſilia tamen cum *Lacedæmoniis* communicare: tanta flagrantes in Achæos invidia, ut, quum *Cleomenes* per dolum & occultam proditionem eſſet ipſos adortus, atque ea ratione *Tegeam, Mantineam, & Orchomenum* intercepiſſet, urbes, non ſocietate dumtaxat, ſed etiam communione ejusdem reipubl. Aetolis per id tempus junctas, ea injuria nihil moti, ultro etiam captarum urbium poſſeſſionem illi firmarent: &, quibus antea præ cupiditate lucri vel leviſſima occaſio ſufficere ſolebat ad bellum in eos movendum, qui nulla umquam re læſerant, hos nunc cernens ſcientes prudentes pati ut ſibi violetur fides, & ſponte ſua maximas urbes amittere, dummodo ea re creſcere

ἀνταγωνιστὴν Κλεομένην τοῖς Ἀχαιοῖς· ἔγνω, δεῖν, 4
εἰς ταῦτα βλέπων οὗτός τε καὶ πάντες ὁμοίως οἱ προεστῶτες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματος, πολέμου μὲν πρὸς μηδένα κατάρχειν, ἐνίστασθαι δὲ ταῖς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιβολαῖς. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον 5
ἐπὶ τούτων ἦσαν τῶν διαλήψεων· θεωροῦντες δὲ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους τὸν Κλεομένην θρασέως ἐποικοδομοῦντα μὲν τὸ καλούμενον Ἀθήναιον ἐν τῇ τῶν Μεγαλοπολιτῶν χώρᾳ, πρόδηλον δὲ καὶ πικρὸν ἀναδεικνύντα σφίσι πολέμιον ἑαυτόν· τότε δὴ συναθροίσαντες τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔκριναν μετὰ τῆς βουλῆς 6
BELLVM CLEOMENICVM. Ol. CXXXIX. A.V. 529. ἀναλαμβάνειν φανερῶς τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέχθειαν. Ὁ μὲν οὖν Κλεομενικὸς προσα- 7
γορευθεὶς πόλεμος, τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καὶ κατὰ τούτους τοὺς καιρούς.

XLVII. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως ὥρμησαν ἀντοφθαλμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἅμα

3. Κλεομένη *Vat. Flor. Aug. Reg. A. & sic ſæpius alias in accuſat. hujus nominis & aliorum ejusdem formæ.*

creſcere Cleomenis opes ſentirent, ut poſſet Achæis ſeſe opponere: hæc, inquam, omnia conſiderantes *Aratus* & ceteri Achæorum proceres, neminem quidem bello ſibi provocandum, *Lacedæmoniorum* autem conatibus adverſandum ſtatuunt. Ac principio quidem cogitationes illorum hujusmodi fuere: poſtea vero quam *Cleomenem* viderunt in ditione Megalopolitanorum magna audacia *Athenæum*, quod vocant, exſtruere, & pro aperto acrique Achæorum hoſte ſeſe gerere; tum demum, Achæorum concilio convocato, fit decretum, *Lacedæmonios pro hoſtibus palam eſſe habendos.* Tunc igitur temporis, & ab hoc principio *Bellum* illud cœpit, quod *Cleomenicum* eſt appellatum.

47. Hujus initio auſi ſunt *Achæi contra Lacedæmonios* propriis freti copiis attollere

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

ἅμα μὲν ὑπολαμβάνοντες, κάλλιστον εἶναι τὸ μὴ δι' ἑτέρων σφίσι πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' αὐτοὺς
2 δι' αὐτῶν σώζειν τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· ἅμα δὲ βουλόμενοι καὶ τὴν πρὸς Πτολεμαῖον τηρεῖν φιλίαν, διὰ τὰς προγεγενημένας εὐεργεσίας, καὶ μὴ
3 φαίνεσθαι πρὸς ἑτέρους ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας. ἤδη δ' ἐπὶ ποσὸν τοῦ πολέμου προβαίνοντος, καὶ τοῦ μὲν Κλεομένους τό τε πάτριον πολίτευμα καταλύσαντος, καὶ τὴν ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα μεταστήσαντος, χρωμένου δὲ καὶ τῷ πολέμῳ πρακτικῶς
4 καὶ παραβόλως· προορώμενος Ἄρατος τὸ μέλλον, καὶ δεδιὼς τήν τε τῶν Αἰτωλῶν ἐπίνοιαν καὶ τόλμαν, ἔκρινε πρὸ πολλοῦ λυμαίνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν.
5 κατανοῶν δὲ τὸν Ἀντίγονον καὶ πρᾶξιν ἔχοντα καὶ σύνεσιν, καὶ πίστεως ἀντιποιούμενον· τοὺς δὲ βασιλεῖς σαφῶς εἰδὼς, φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτε ἐχθρὸν

Aratus molitur ſocietatem cum Antigono Doſone.

XLVII. 4. *Verborum ſeriem ex Reisk. conject. mutavi. Vulgo omnes* προορώμενος Ἄρατος, καὶ τὸ μέλλον δεδιὼς, τήν τε τῶν Αἰτ.

re oculos: partim quod honeſtiſſimum ducerent, ad ſalutem ſuam tuendam alieno auxilio non indigere, ſed ipſos per ſe cum urbes tum regionem poſſe defendere; partim etiam, quod beneficiorum memores, quæ *Ptolemæus* in Achæos olim contulerat, amicitiam cum illo conſervare ſtudebant, neque exiſtimari volebant ullum alium reſpicere. Procedente vero bello, quum *Cleomenes* Lacedæmone formam reipubl. a patribus acceptam antiquaſſet, ac regnum legitimum in tyrannidem mutaſſet, nec minus interea ſollerter atque acriter bellum gereret; prævidens *Aratus* id quod futurum erat, & *Aetolorum* vafritiem audaciamque reformidans, faciendum ſibi duxit, ut eorum conſilia multo ante conturbaret. Quamobrem, qui animadverteret Macedoniæ regem *Antigonum* & rebus agendis intentum, & prudentem, & ad colendas cum fide ſocietates pronum; ceterum ſatis gnarus, reges natura neminem vel hoſtem vel ami-

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Aratus ſocietatem molitur cum Antig.

ἐχθρὸν οὔτε φίλον, ταῖς δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ μετροῦντας τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας· 6 ἐπεβάλετο λαλεῖν πρὸς τὸν εἰρημένον βασιλέα, καὶ συμπλέκειν τὰς χεῖρας, ὑποδεικνύων αὐτῷ τὸ συμβησόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων. 7 Προδήλως μὲν οὖν αὐτὸ πράττειν ἀσύμφορον ἡγεῖτο διὰ πλείους αἰτίας. τόν τε γὰρ Κλεομένην καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀνταγωνιστὰς παρασκευάζειν ἔμελλε πρὸς τὴν ἐπιβολήν· τούς τε πολλοὺς τῶν Ἀχαιῶν διατρέψειν, 8 καταφεύγων ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ δοκῶν ὁλοσχερῶς ἀπεγνωκέναι τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας· ὅπερ ἥκιστα φαίνεσθαι πράττων ἐβούλετο. 9 διόπερ ἔχων τοιαύτην πρόθεσιν, ἀδήλως αὐτὰ διενοεῖτο χειρίζειν. 10 ἐξ οὗ πολλὰ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἠναγκάζετο καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πρὸς τοὺς ἐκτὸς, δι᾽ ὧν ἔμελλε τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ὑποδεικνύων, ταύτην ἐπικρύψεσθαι τὴν οἰκονομίαν. 11 ὧν χάριν ἔνια τούτων οὐδ᾽ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι κατέταξεν.

Εἰδὼς

amicum ducere, verum ex ſuis ſemper utilitatibus amicitias & inimicitias æſtimare; impetum cepit cum eo rege colloquendi, amicitiamque cum eo jungendi, admonendo illum de exitu qui futurus eſſet earum rerum quæ tunc parabantur. Sed palam quidem id facere, multis de cauſſis non expedire judicabat. Nam & Cleomenem cum Aetolis ſuo adverſaturos propoſito non ignorabat; & vulgi Achæorum vehementer ſe animos dejecturum, qui ad ſubſidium hoſtium confugeret, nullamque ſpem amplius in ipſis reponere videretur; quod quidem minime omnium videri volebat. Quare quod volvebat animo, ſic tractandum cenſuit, ut nemo animadverteret. Vnde accidebat, ut & facere & dicere multa in vulgus cogeretur, per quæ, contrariam mentem præ ſe ferens, molitionem hanc ſuam occultaret. Quare ne in *Commentarios* quidem ſuos horum nonnulla retulit.

48. Non

Εἰδὼς δὲ, τοὺς Μεγαλοπολίτας, κακοπαθοῦν- XLVIII.
τας μὲν τῷ πολέμῳ, διὰ τὸ παρακειμένους τῇ Λα- Ol. CXXXIX.
κεδαίμονι προπολεμεῖν τῶν ἄλλων· οὐ τυγχάνοντας A.V. 529.
δὲ τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν,
διὰ τὸ κἀκείνους δυσχρηστεῖσθαι, θλιβομένους ὑπὸ
2 τῆς περιστάσεως· σαφῶς δὲ γινώσκων, οἰκείως δια-
κειμένους αὐτοὺς πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἐκ τῶν
3 κατὰ τὸν Ἀμύντου Φίλιππον εὐεργεσιῶν· δεῖγμα
ποιούμενος, διότι ταχέως ἂν, ὑπὸ τοῦ Κλεομένους
πιεζόμενοι, καταφύγοιεν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰς
4 Μακεδόνων ἐλπίδας· κοινολογηθεὶς οὖν δι' ἀποῤῥή-
των περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Νικοφάνει καὶ Κερκιδᾷ
τοῖς Μεγαλοπολίταις, οἵτινες ἦσαν αὐτοῦ πατρι-
5 κοὶ ξένοι, καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν εὐφυεῖς· ῥᾳδίως
διὰ τούτων ὁρμὴν παρέστησε τοῖς Μεγαλοπολίταις
εἰς τὸ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ πα-
ρακαλεῖν πέμπειν πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὑπὲρ βοη-
θείας.

In eam rem utitur Megalopolitarum opera.

Nicophanes & Cercidas, Megalopolitæ.

48. Non fugiebat *Aratum*, *Megalopolitanos*, qui Lacedæmoni adjacerent, præ ceteris ad bellum expositos, pessimo loco esse; &, quoniam ab Achæis, qui & ipsi difficultatibus premebantur, necessaria auxilia non acciperent, præcipuis belli calamitatibus adfligi. Notum etiam habebat, propensum eorumdem Megalopolitanorum animum in regiam Macedonum domum, jam inde a temporibus Philippi Amyntæ filii, qui de illis bene fuit meritus. His argumentis inductus non dubitabat, quin hi, si gravius a *Cleomene* urgerentur, *Antigonum* & Macedonicas opes respecturi essent. Erant autem duo *Megalopolitani* cives, *Nicophanes* & *Cercidas*, quibus cum *Arato* hospitium paternum intercedebat; ambo ad rem, quam ille parabat, ingenio apti. Cum his arcano colloquio habito, facile per eos efficit, ut Megalopolitani consilium ineant legatos mittendi ad Achæorum conventum; acturos cum iis, ut auxilium legatione

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

θείας. Οἱ μὲν οὖν Μεγαλοπολῖται κατέστησαν 6 αὐτοὺς τοὺς περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ τὸν Κερκιδᾶν πρεσβευτὰς πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς, κἀκεῖθεν εὐθέως πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκατάθηται τὸ ἔθνος. οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεύειν τοῖς 7

Legati ad Antigonum.

Μεγαλοπολίταις. Σπουδῇ δὲ συμμίξαντες οἱ περὶ 8 τὸν Νικοφάνην τῷ βασιλεῖ, διελέγοντο, περὶ μὲν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, αὐτὰ τἀναγκαῖα διὰ βραχέων καὶ κεφαλαιωδῶς, τὰ δὲ πολλὰ περὶ τῶν ὅλων, κατὰ τὰς ἐντολὰς τὰς Ἀράτου καὶ τὰς ὑποθέσεις.

XLIX. Mendata legatorum.

Αὗται δ᾽ ἦσαν, ὑποδεικνύναι τὴν Αἰτωλῶν καὶ Κλεομένους κοινοπραγίαν, τί δύναται, καὶ ποῖ τείνει· καὶ δηλοῦν, ὅτι πρώτοις μὲν αὐτοῖς Ἀχαιοῖς εὐλαβητέον, ἑξῆς δὲ καὶ μᾶλλον Ἀντιγόνῳ. τοῦτο μὲν 2 γὰρ, ὡς Ἀχαιοὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν πόλεμον οὐκ ἂν ὑπενέγκαιεν, εὐθεώρητον εἶναι πᾶσι· τοῦτο δ᾽, ὡς Αἰτω-

XLIX. 1. Αὗται. *Scripti omnes* αὐτοὶ. *Hinc Casaub.* αὐτοί.

ne missa ab Antigono petant. Igitur decreto facto a Megalopolitanis, jubentur illi ipsi *Nicophanes* & *Cercidas* ad Achæos publico nomine proficisci; atque inde recta, si modo ita visum Achæis fuisset, ad *Antigonum*. Concessere Achæi Megalopolitanis, ut legatos mitterent. *Nicophanes* igitur cum collega ubi ad regem venisset, sermonem cum eo habet: de patria quidem sua nihil commemorans, nisi quæ maxime essent necessaria, & hæc ipsa quidem breviter & summatim; at de summa rerum copiose verba faciens, ex *Arati* mandatis atque monitis.

49. Ea autem erant: *Vt ob oculos Regi ponerent, hæc Aetolorum & Cleomenis societas quam vim haberet, & quo spectaret: ostenderentque primum quidem solis Achæis periculum imminere; proximum autem, & majus quidem, ipsi Antigono. Nam quod Achæi bello ab ambobus illis populis illato pares non sint futuri, id quidem facile ab omnibus intelligi: quod*

Αἰτωλοὶ καὶ Κλεομένης, κρατήσαντες τούτων, οὐκ εὐδοκήσουσιν, οὐδὲ μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, ἔτι
3 τοῦ πρόσθεν ῥᾷον εἶναι τῷ νοῦν ἔχοντι συνιδεῖν. τήν τε γὰρ Αἰτωλῶν πλεονεξίαν οὐχ οἷον τοῖς Πελοποννησίων ὅροις εὐδοκῆσαι ποτ' ἂν περιληφθεῖσαν, ἀλλ'
4 οὐδὲ τοῖς τῆς Ἑλλάδος. τήν τε Κλεομένους φιλοτιμίαν, καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολὴν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, αὐτῆς ἐφίεσθαι τῆς Πελοποννησίων ἀρχῆς· τυχόντα δὲ ταύτης τὸν προειρημένον, κατὰ πόδας ἀνθέξε-
5 σθαι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας. ἧς οὐχ οἷόν τε καθικέσθαι, μὴ οὐ πρόσθεν καταλύσαντα τὴν Μα-
6 κεδόνων ἀρχήν. Σκοπεῖν οὖν αὐτὸν ἠξίουν, προορώμενον τὸ μέλλον, πότερον συμφέρει τοῖς σφετέροις πράγμασι, μετ' Ἀχαιῶν καὶ Βοιωτῶν ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς Κλεομένην πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἤ, προέμενον τὸ μέγιστον ἔθνος, διακινδυνεύειν ἐν Θετταλίᾳ πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Βοιωτοὺς,

ἔτι

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Mandata legatorum ad Antigonum.

2. *οὐδὲ μενοῦσιν ex conj. posui. Vulgo omnes οὐδὲ μὴ μείνωσι. In Aug. tamen μὴ ut suspectum notatur. An οὐδ' ἐμμενοῦσιν?*

quod autem Aetoli & Cleomenes, debellatis Achæis, cupiditati suæ finem non sint facturi, neque in eo statu mansuri; id vero recte existimanti manifestius etiam esse quam illud superius. Nam avaritiæ quidem Aetolorum, nec Græciæ universæ fines fore satis, nedum ut Peloponnesus illam expleat. Cleomenem vero, quæ hominis est ambitio & vitæ totius propositum; quantumvis in præsentia solius Peloponnesi dominatum petat; postquam hujus voti compos fuerit factus, e vestigio principatum Græcorum sibi vindicare conaturum: quem impetrare, nisi everso prius Macedonum imperio, nemo queat. Orare ergo legati Regem: *in futurum cogitationes suas extenderet; videretque, utrum magis e re sua fuerit, Achæis Bœotisque auxiliantem, in Peloponneso cum Cleomene de principatu Græcorum contendere? an, neglecta occasione gentis maximæ sibi conciliandæ, in Thessalia cum Aetolis,*

lis,

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Mandata legatorum.

ἔτι δ' Ἀχαιοὺς καὶ Λακεδαιμονίους, ὑπὲρ τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς. Ἐὰν μὲν οὖν Αἰτωλοὶ, τὴν ἐκ τῶν 7 Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς γεγενημένην εὔνοιαν ἐν τοῖς κατὰ Δημήτριον καιροῖς ἐντρεπόμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὑποκρίνωνται, καθάπερ καὶ νῦν· πολεμήσειν αὐτοὺς ἔφασαν τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς τὸν Κλεομένην· κἂν μὲν ἡ τύχη συνεπιλαμβάνηται, μὴ δεῖσθαι χρείας τῶν βοηθησόντων. ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ τῆς 8
τύχης, Αἰτωλοὶ δὲ συνεπιτίθωνται, προσέχειν αὐτὸν παρεκάλουν τοῖς πράγμασιν, ἵνα μὴ πρόηται τοὺς καιροὺς, ἔτι δὲ δυναμένοις σώζεσθαι Πελοποννησίοις ἐπαρκέσῃ. περὶ δὲ πίστεως καὶ χάριτος ἀπο- 9
δόσεως, ῥαθυμεῖν αὐτὸν ᾤοντο δεῖν· τῆς γὰρ χρείας ἐπιτελουμένης, αὐτὸν εὑρήσειν τὸν Ἄρατον εὐδοκουμένας ἀμφοτέροις ὑπισχνοῦντο πίστεις. ὁμοίως δ', 10
ἔφασαν, καὶ τὸν καιρὸν τῆς βοηθείας αὐτὸν ὑποδείξειν.

Ὁ μὲν

lis, Bœotis, nec non Achæis & Lacedæmoniis pro Macedoniæ imperio pugnantem periclitari? Iam quodsi Aetoli, pudore cohibiti ob beneficia ab Achæis bello Demetriaco in se collata, velle se quiescere simulaverint, sicut adhuc fecissent; tum quidem solos Achæos cum Cleomene, ajebant, *bellum gesturos: quorum conatibus si fortuna faverit, sociorum auxilio nihil fore opus. Sin adversam se illa præbuerit, & cum hoste Aetoli se conjunxerint; petere ab illo, animum adverteret ad ea quæ agerentur, neque occasiones rerum sibi elabi sineret; sed Peloponnesiis, dum servari adhuc potuerint, ferret opem. De fide porro & referenda gratia securum esse illum debere: Aratum namque ipsum, cum rei exsequendæ tempus venisset, fidei pignora utrisque grata esse inventurum. Simul indicaturum eumdem, quando opportunum fuerit venire auxilio.*

50. Hæc

Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος, ἀκούσας ταῦτα, καὶ δό- L. Ol, CXXXIX. A.V. 529.
ξας ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνύναι τὸν Promittit
Ἄρατον, προσεῖχε τοῖς ἑξῆς πραττομένοις ἐπιμελῶς. societatem Antigonus.
2ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς Μεγαλοπολίταις, ἐπαγγελλόμε-
νος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦτο βουλο-
3μένοις ᾖ. Τῶν δὲ περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ Κερκιδᾶν
ἐπανελθόντων εἰς οἶκον, καὶ τάς τε παρὰ τοῦ βα-
σιλέως ἐπιστολὰς ἀποδόντων, καὶ τὴν λοιπὴν εὔ-
4νοιαν αὐτοῦ καὶ προθυμίαν διασαφούντων· μετεω-
ρισθέντες οἱ Μεγαλοπολῖται, προθύμως ἔσχον ἰέναι
πρὸς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρακαλεῖν ἐπι-
σπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰ πράγματα κα-
5τὰ σπουδὴν ἐγχειρίζειν αὐτῷ. Ὁ δ' Ἄρατος, δια- Soli statim bellum suscipiunt Achæi, duce Arato.
κούσας κατ' ἰδίαν τῶν περὶ τὸν Νικοφάνην τὴν τοῦ
βασιλέως αἵρεσιν, ἣν ἔχει πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς
καὶ πρὸς αὐτόν, περιχαρὴς ἦν, τῷ μὴ διακενῆς πε-
ποιῆσθαι τὴν ἐπίνοιαν, μηδ' εὑρῆσθαι κατὰ τὴν τῶν
Αἰτωλῶν ἐλπίδα τὸν Ἀντίγονον εἰς τέλος ἀπηλλο-

τριω-

50. Hæc cum intellexisset *Antigonus*; verum ac prudens *Arati* consilium judicans, magna deinceps cura, quid rerum ageretur, attendebat. Ad *Megalopolitanos* etiam scripsit, auxilia promittens, dummodo id volentibus *Achæis* fieret. *Nicophanes* & *Cercidas*, domum reversi, post traditas regis literas, benevolentiam & propensam ejus voluntatem declarant. *Megalopolitani*, elatis ad hunc nuntium animis, nihil habuere antiquius, quam ut ad conventum Achæorum profecti eos hortarentur, ut Antigonum arcesserent, & quantocyus rerum curam illi demandarent. *Aratus* vero, ubi privatim a Nicophane & collega ejus didicisset, quo animo esset rex cum erga universos Achæos, tum erga se; lætitia gestire, quod non frustra ejusmodi consilium excogitasset, neque penitus a se alienatus, sicuti speraverant Aetoli, *Antigonus* esset repertus. Maxime autem facere

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Soli bellum suscipiunt Achæi, duce Arato.

τριωμένον ἑαυτοῦ. πάνυ δὲ πρὸς λόγον ἡγεῖτο γί- 6
γνεσθαι, καὶ τὸ τοὺς Μεγαλοπολίτας προθύμους
εἶναι, διὰ τῶν Ἀχαιῶν φέρειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον τὰ
πράγματα. μάλιστα μὲν γὰρ, ὡς ἐπάνω προεῖπον, 7
ἔσπευδε μὴ προσδεηθῆναι τῆς βοηθείας· εἰ δ' ἐξ
ἀνάγκης ἐπὶ τοῦτο δέοι καταφεύγειν, οὐ μόνον ἐβού-
λετο δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὴν κλῆσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξ
ἁπάντων τῶν Ἀχαιῶν. ἠγωνία γὰρ, εἰ παραγενό- 8
μενος ὁ βασιλεὺς, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοῦ
Κλεομένους καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλοιότερόν τι
βουλεύσοιτο περὶ τῆς κοινῆς πολιτείας, μή ποθ'
ὁμολογουμένως τῶν συμβαινόντων αὐτὸς ἀναλάβῃ
τὴν αἰτίαν· δόξαντος δικαίως τοῦτο πράττειν, διὰ 9
τὴν ἐξ αὐτοῦ προγεγενημένην ἀδικίαν περὶ τὸν Ἀκρο-
κόρινθον εἰς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. Διόπερ, ἅμα 10
τῷ παρελθόντας τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὸ κοι-
νὸν βουλευτήριον, τά τε γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς
ἐπι-

L. 8. ἀλλοιότερόν τι *ex Reisk. conject. pro vulg.* ἀλλ' ὕστερόν τι.

cere ad rem illi videbatur promta hæc voluntas Megalopolitanorum, rerum summam per Achivos ad Antigonum deferendi. *Aratus* enim, quemadmodum ante diximus, optabat ille quidem, summoque id agebat studio, ne cujusquam auxilio opus foret: sin eo necessitatis essent venturi; non a se uno, verum ab universis Achæis, regem volebat vocari. Magnopere enim verebatur, postquam rex advenisset, ac Cleomenem Lacedæmoniosque debellasset, si secius deinde aliquid consuleret adversus communem ipsorum Rempublicam, ne mali totius caussa uni sibi tunc adscriberetur; atque omnes ita judicarent, jure id Antigonum facere, propter insignem injuriam, capto Acrocorintho, regibus Macedonum per *Aratum* illatam. Itaque, cum *Megalopolitani* ad commune Achæorum consilium accessissent, ostensaque epistola quam acceperant, eximiam regis

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

Soli bellum suscipiunt Achæi, duce Arato.

ἐπιδεικνύναι, καὶ διασαφεῖν τὴν ὅλην εὔνοιαν τοῦ βασιλέως, πρὸς δὲ τούτοις ἀξιοῦν ἐπισπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον τὴν ταχίστην, εἶναι δὲ καὶ τὸ πλῆθος
11 ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμῆς· προσελθὼν Ἄρατος, καὶ τήν τε τοῦ βασιλέως προθυμίαν ἀποδεξάμενος, καὶ τὴν τῶν πολλῶν διάληψιν ἐπαινέσας, παρεκάλει διὰ πλειόνων, μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι δι' αὐτῶν σώζειν καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· οὐδὲν γὰρ εἶναι τού-
12 του κάλλιον, οὐδὲ συμφορώτερον. ἐὰν δ' ἄρα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνῃ τὰ τῆς τύχης, πρότερον, ἔφη, δεῖν ἐξελέγξαντας πάσας τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, τότε καταφεύγειν ἐπὶ τὰς τῶν φίλων βοηθείας.

LI. Cladibus adficiuntur Achæi

Ἐπισημηναμένου δὲ τοῦ πλήθους, ἔδοξε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ δι' αὐτῶν ἐπιτελεῖν τὸν
2 ἐνεστῶτα πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος μὲν, ἀπογνοὺς τὸ ἔθνος, Κλεομένει χορηγεῖν ἐπεβάλλετο, βουλόμενος

11. *συμφορώτερον correxi. Vulgo h. l. omnes συμφερώτερον.*

regis erga totum illum cœtum benevolentiam declarassent, ad hæc faciendum dicerent, ut quamprimum Antigonus acciretur; quumque id ipsum plerique etiam Achæorum percuperent; prodit *Aratus* in medium, &, regis promta voluntate commendata, multitudinis etiam laudata sententia, multis hortari eos cœpit, ut *in hanc præcipue curam incumberent, quo, si fieri posset, cum urbes, tum agros, per se defenderent: nihil enim aut honestius eo futurum aut utilius. Sin fortunam suis conatibus adversam experiantur; tunc demum ad subsidia amicorum esse confugiendum, postquam omnia prius, quæ in ipsis essent, forent experti.*

51. Approbata omnium consensu *Arati* sententia; placuit, nihil movere: &, ut præsens bellum per se *Achæi* soli gererent. Sed quum *Ptolemæus*, desperans retinere se posse in amicitia sua gentem Achæorum, *Cleomeni* necessaria suppeditare

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

λόμενος αὐτὸν ἐπαλείφειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, διὰ
τὸ πλείους ἐλπίδας ἔχειν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις,
ἤπερ ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, τοῦ δύνασθαι διακατέχειν
τὰς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων ἐπιβολάς· οἱ δ' 3
Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠλαττώθησαν περὶ τὸ Λύ-
καιον, συμπλακέντες κατὰ πορείαν τῷ Κλεομένει·
τὸ δὲ δεύτερον ἐκ παρατάξεως ἡττήθησαν, ἐν τοῖς
Λαδοκείοις καλουμένοις τῆς Μεγαλοπολίτιδος, ὅτε
καὶ Λυδιάδας ἔπεσε· τὸ δὲ τρίτον ὁλοσχερῶς ἔπται-
σαν ἐν τῇ Δυμαίᾳ, περὶ τὸ καλούμενον Ἑκατόμ-
βαιον, πανδημεὶ διακινδυνεύοντες· τότ' ἤδη τῶν 4
πραγμάτων οὐκ ἔτι διδόντων ἀναστροφὴν, ἠνάγκα-
ζε τὰ περιεστῶτα καταφεύγειν ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸν
Ἀντίγονον. ἐν ᾧ καιρῷ πρεσβευτὴν τὸν υἱὸν ἐξαπο- 5
στείλας Ἄρατος πρὸς Ἀντίγονον, ἐβεβαιώσατο τὰ
περὶ τῆς βοηθείας. Παρεῖχε δ' αὐτοῖς ἀπορίαν 6
καὶ

ad Lycæum, ad Ladocea, ad Hecatombæum.

Achæi & Aratus advocant Antigonum.

LI. 3. *Λαδοκείοις. Λαοδικίοις edd. cum plerisque h. l. msstis. Λαοδοκίοις Flor.* Ibid. *Λυδιάδας. Λυσιάδας Bav.*

tare cœpiſſet: (quia enim ad impedienda regum Macedoniæ conſilia majorem in Lacedæmoniis quam in Achæis ſpem ponebat; propterea adverſus Antigonum Cleomenem ſtimulans, ſumtus etiam ſuggerebat:) quum etiam *Achæi* primo ad *Lycæum*, conflictu cum *Cleomene* habito, qui forte iter habentibus occurrerat, cæſi eſſent; & alteram deinde cladem, collatis ſignis cum hoſte congreſſi ad *Ladocea*, quæ vocantur, in Megalopolitanorum finibus, accepiſſent; quo prælio etiam *Lydiadas* eſt occiſus; tertio denique, quum in Dymæenſi agro ad *Hecatombæum* quod vocant, totis viribus inito certamine, ingenti ſtrage fuſi eſſent: tum enimvero, dilationem rebus jam non ferentibus, præſens periculum Achæos coëgit, ut *Antigoni* auxilium communi omnes conſenſu implorarent. Eo tempore *Aratus*, filio ad Antigonum miſſo, quæ prius de ferenda ope fuerant acta, firmavit. Sed maxima hic difficultas atque

καὶ δυσχρηστίαν μεγίστην, τὸ μήτε τὸν βασιλέα Ol. CXXXIX.
δοκεῖν ἂν βοηθῆσαι χωρὶς τοῦ κομίσασθαι τὸν Ἀκρο- A.V. 529.
κόρινθον, καὶ λαβεῖν ὁρμητήριον πρὸς τὸν ἐνεστῶ-
τα πόλεμον τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν· μήτε τοὺς
Ἀχαιοὺς ἂν τολμῆσαι Κορινθίους ἄκοντας ἐγχειρί-
7 σαι Μακεδόσι. διὸ καὶ τὸ πρῶτον ὑπέρθεσιν ἔσχε
τὸ διαβούλιον, χάριν τῆς περὶ τῶν πίστεων ἐπισκέ-
ψεως.

Ὁ δὲ Κλεομένης, καταπληξάμενος τοῖς προειρη- LII.
μένοις εὐτυχήμασι, λοιπὸν ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς Cleomenes plura
πόλεις, ἃς μὲν πείθων, αἷς δὲ τὸν φόβον ἀνατεινό- Achæorum op-
2 μενος. προσλαβὼν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας, pida capit.
Πελλήνην, Φενεὸν, Ἄργος, Φλιοῦντα, Κλεωνὰς, Ἐπί-
δαυρον, Ἑρμιόνα, Τροιζῆνα, τελευταῖον Κόρινθον·
αὐτὸς μὲν προσεστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων
πόλει, τοὺς δ᾽ Ἀχαιοὺς ἀπέλυσε τοῦ μεγίστου προ-
3 βλήματος. τῶν γὰρ Κορινθίων τῷ μὲν Ἀράτῳ στρα- Eidem Corinthii
τηγοῦντι καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς παραγγειλάντων ἐκ τῆς se dedunt.

atque dubitatio sese offerebat: quod neque rex auxiliatum venturus credebatur, nisi prius *Acrocorintho* recepto, & Corinthiorum urbe tradita, ut ea veluti arce belli ad res agendas uteretur; neque Achæi audebant invitos Corinthios Macedonibus in potestatem tradere. Quare dilata primum illa deliberatio est, ut de fidei pignoribus diligentius cogitaretur.

52. *Cleomenes* interim, magno sui terrore re toties bene gesta injecto, fidenter dehinc grassari, urbes alias blanditiis, alias metu adjungere. Quumque hoc modo *Caphyas*, *Pellenem*, *Pheneum*, *Argos*, *Phliuntem*, *Cleonas*, *Epidaurum*, *Hermionem*, *Trœzenem*, postremo *Corinthum* occupasset; ipse quidem ad *Sicyoniorum* urbem castra promovit, ceterum Achæos dubitatione, quæ se illis obtulerat maxima, absolvit. Quum enim *Corinthii* Arato prætori ceterisque Achæis denuntiassent, ut

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

πόλεως ἀπαλλάττεσθαι, πρὸς δὲ τὸν Κλεομένην δια-
πεμπομένων καὶ καλούντων· παρεδόθη τοῖς Ἀχαιοῖς
ἀφορμὴ καὶ πρόφασις εὔλογος. ἧς ἐπιλαβόμενος 4

Acrocorinthum Antigono offert Aratus.

Ἄρατος, καὶ προτείνας Ἀντιγόνῳ τὸν Ἀκροκόριν-
θον, κατεχόντων Ἀχαιῶν τότε τὸν τόπον τοῦτον,
ἔλυσε μὲν τὸ γεγονὸς ἔγκλημα πρὸς τὴν οἰκίαν, ἱκα-
νὴν δὲ πίστιν παρέσχετο τῆς πρὸς τὰ μέλλοντα κοι-
νωνίας· τὸ δὲ συνέχον, ὁρμητήριον παρεσκεύασεν
Ἀντιγόνῳ πρὸς τὸν κατὰ Λακεδαιμονίων πόλεμον.
Ὁ δὲ Κλεομένης, ἐπιγνοὺς τοὺς Ἀχαιοὺς συντιθε- 5
μένους τὰ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ
Σικυῶνος, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ἰσθμόν, δια-
λαβὼν χάρακι καὶ τάφρῳ τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ
τε Ἀκροκορίνθου καὶ τῶν Ὀνείων καλουμένων ὀρῶν·
πᾶσαν ἤδη βεβαίως περιειληφὼς ταῖς ἐλπίσι τὴν

Advenit Antigonus in Pelopennes.

Πελοποννησίων ἀρχήν. Ἀντίγονος δὲ πάλαι μὲν ἦν 6
ἐν παρασκευῇ, καραδοκῶν τὸ μέλλον, κατὰ τὰς
ὑποθέσεις τὰς Ἀράτου· τότε δὲ συλλογιζόμενος ἐκ 7
τῶν

LII. 4. *Post* τόπον τοῦτον *inserunt* δοὺς *edd. ex Bav.* 7. τότε δὲ. *Conjunct.* δὲ *ex conject. inserui.*

ut urbe excederent; & ad *Cleomenem* contra misissent, qui eum vocarent; data Achæis occasio est, quam jure merito prætexerent. Hanc prehendit *Aratus:* oblatoque regi *Acrocorintho*, quem tunc Achæi tenebant, & veterem Macedonicæ domus offensam obliteravit, & futuræ in posterum societatis fidem abunde *Antigono* fecit; eidemque, quod maximi momenti erat, ad bellandum contra Lacedæmonios arcem belli paravit. *Cleomenes*, qui totius Peloponnesi principatum non dubia jam spe sibi desponderat; pactione cognita, quam *Achæi* & *Antigonus* inter se fecerant, omissa Sycione, ad Isthmum castra locat; omneque spatium, quod est inter *Acrocorinthum* & *Oneos montes*, vallo ac fossa munit. *Antigonus*, pridem ad bellum accinctus, occasioni imminebat, ut fuerat ab *Arato* monitus. Tunc igitur ex iis

τῶν προσπιπτόντων, ὅσον οὔπω παρεῖναι τὸν Κλεο- Ol.
μένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἕως εἰς Θετταλίαν, δια- CXXXIX. A.V. 529.
πεμψάμενος πρός τε τὸν Ἄρατον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς Advenit Antigo-
ὑπὲρ τῶν ὡμολογημένων, ἧκεν ἔχων τὰς δυνάμεις nus in Peloponnes.
8 διὰ τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν. οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ,
πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε βουλόμενοι κωλῦσαι τὸν
Ἀντίγονον τῆς βοηθείας, ἀπεῖπον αὐτῷ πορεύεσθαι
μετὰ δυνάμεως ἐντὸς Πυλῶν· εἰ δὲ μὴ, διότι κωλύ-
9 σουσι μεθ' ὅπλων αὐτοῦ τὴν δίοδον. ὁ μὲν οὖν Ἀντί-
γονος καὶ Κλεομένης ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις.
ὁ μὲν εἰσελθεῖν σπουδάζων εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ
Κλεομένης, κωλῦσαι τῆς εἰσόδου τὸν Ἀντίγονον.

Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, καίπερ οὐ μετρίως ἠλαττωμένοι LIII.
τοῖς ὅλοις, ὅμως οὐκ ἀφίσταντο τῆς προθέσεως, Argos occupant
2 οὐδ' ἐγκατέλιπον τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. ἀλλ', ἅμα Achæi.
τῷ τὸν Ἀριστοτέλην τὸν Ἀργεῖον ἐπαναστῆναι τοῖς

Y 3 Κλεο-

7. *ἕως ex conject. posui. Mssti omnes ὅς εἰς Θετταλίαν διαπεμψ. Vnus Reg. C. ὡς εἰς Θετ. Post Θετταλίαν vero importune addunt ἔτ' ὢν edd. ex Bav.* 8. *διότι Vat. Flor. ὅτι κωλύσουσι edd. cum aliis.*

iis quæ nuntiabantur colligens, brevi tempore cum exercitu in Theſſaliam usque penetraturum Cleomenem; monito per nuntios Arato & Achæis de eis quæ inter ipſos convenerant, per Eubœam ad Iſthmum copias ducit. *Aetoli* enim, multa prius alia experti, tunc quoque impedire cupientes Antigonum quominus Achæis auxiliaretur, *ne cum exercitu Pylas intraret,* ei denuntiaverant: *ſin minus, armis ſe illum tranſitu prohibituros.* Antigonus igitur, ubi ad Iſthmum venit, caſtris Cleomenis caſtra opponere: ille cupere in Peloponneſum intrare; hic prohibere, ne intraret.

53. *Achæi*, licet afflictæ penitus res ipſorum erant, tamen a propoſito non diſcedere, neque ullam ſpem prætermittere. Sed ſimulac *Ariſtoteles Argivus* iis, qui Cleomenis ſectam ſequebantur, ſe opponere cœpiſſet, auxilio

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

Argos occupant Achæi.

Κλεομενισταῖς, βοηθήσαντες, καὶ παρεισπεσόντες μετὰ Τιμοξένου τοῦ στρατηγοῦ, κατέλαβον τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. ὃ δὴ καὶ νομιστέον αἰτιώτατον γε- 3
γονέναι τῆς τῶν πραγμάτων κατορθώσεως. τὸ γὰρ ἐπιλαβόμενον τῆς ὁρμῆς τοῦ Κλεομένους, καὶ προηττῆσαν τὰς ψυχὰς τῶν δυνάμεων, τοῦτο ἦν, ὡς ἐξ αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. καὶ γὰρ 4
τόπους εὐφυεστέρους προκατέχων, καὶ χορηγίαις δαψιλεστέραις Ἀντιγόνου χρώμενος, καὶ τόλμῃ καὶ φιλοτιμίᾳ μείζονι παρωρμημένος· ὅμως, ἅμα τῷ προσπεσεῖν αὐτῷ, διότι κατειλῆφθαι συμβαίνει τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εὐθὺς ἀνάσπαστος, ἀπολιπὼν τὰ προδεδηλωμένα προτερήματα, φυγῇ παραπλησίαν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν· δείσας μὴ πανταχόθεν αὐτῷ περιστῶσιν οἱ πολέμιοι. παραπεσὼν δ' εἰς Ἄργος, καὶ κατὰ ποσὸν 6
ἀντιποιησάμενος τῆς πόλεως· μετὰ ταῦτα, γενναίως

Recipere illam fruſtra tentat Cleomenes.

LIII. 5. αὐτῷ περιστῶσιν. αὐτὸν Vat. Flor.

auxilio profecti, & duce *Timoxeno* per fraudem clam oppidum ingreſſi, *Argivorum* urbem occupant. Qui ſucceſſus præcipua cenſeri cauſſa debet, cur res illorum in melius mutarint: nam & *Cleomenis* impetum is caſus retardavit, & militum animos jam tum dejecit, ſicut res ipſæ oſtenderunt. Quamvis enim opportuniora loca præoccupata teneret, & commeatibus magis quam Antigonus abundaret, denique ad audendum majore ſtudio atque impetu ferretur; tamen, ſimul nuntiatum illi eſt, Achæos Argivorum urbem cepiſſe, confeſtim itinere arrepto, omnia quæ dixi commoda, quibus ſuperior Antigono erat, reliquit, & fugienti ſimilis ab Iſthmo receſſit: veritus, ne ab hoſtibus undique circumveniretur. *Argos* inde profectus, impetum in urbem fecit, & aliquamdiu eam ſibi vindicare conatus eſt. Sed, fortiter

ναίως μὲν τῶν Ἀχαιῶν, φιλοτίμως δὲ τῶν Ἀργείων
ἐκ μεταμελείας αὐτὸν ἀμυναμένων, ἀποπεσὼν καὶ
ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν
διὰ Μαντινείας, οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην.

Ol. CXXXIX. A.V. 529.

Ὁ δ᾽ Ἀντίγονος, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Πελοπόννη-
σον εἰσελθὼν, παρέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον. οὐδένα
δὲ χρόνον μείνας, εἴχετο τῶν προκειμένων, καὶ πα-
2ρῆν εἰς Ἄργος. ἐπαινέσας δὲ τοὺς Ἀργείους, καὶ κα-
ταστησάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, αὖθις ἐκ ποδὸς
ἐκίνει, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ᾽ Ἀρκαδίας.
3ἐκβαλὼν δὲ τοὺς φρουροὺς ἐκ τῶν ἐποικοδομηθέντων
χωρίων ὑπὸ Κλεομένους κατά τε τὴν Αἰγῦτιν καὶ
Βελμινᾶτιν χώραν, καὶ παραδοὺς τὰ φρούρια Με-
γαλοπολίταις, ἧκε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον
4εἰς Αἴγιον. ἀπολογισάμενος δὲ περὶ τῶν καθ᾽ αὐτὸν,
καὶ χρηματίσας περὶ τῶν μελλόντων, ἔτι δὲ κατα-
5σταθεὶς ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων· μετὰ

LIV. Antigonus occupat Acrocorinthum.

Præsidia Cleomenis expellit.

LIV. 3. τοὺς φρουρούς. τὰς φρουρὰς *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. Βελμινᾶτιν. *An* Βελβινᾶτιν?

ter Achæis, & pertinaciter etiam Argivis, ex pœnitentia prioris consilii, eum repellentibus; mox hoc quoque conatu frustratus, ducto per Mantineam suorum agmine, Spartam est reversus.

54. *Antigonus* sine periculo Peloponnesum intrat, traditumque sibi *Acrocorinthum* accipit: nec ulla ibi mora facta, propositum urgens, *Argos* se confert. Ibi laudatis civibus, & rebus in urbe compositis, e vestigio iterum castra movet, versus Arcadiam instituto itinere. Quumque præsidia e castellis nuper a Cleomene, cum in *Aegytico*, tum in *Belminati* agro exstructis dejecisset, eaque loca Megalopolitanis tradidisset, ad conventum Achæorum *Aegium* venit. Vbi exposita rerum ad se pertinentium ratione, & collatis de his quæ agenda superessent consiliis, dux omnium sociorum renunciatus, temporis

Ol. CXXXIX. A.V. 530. Plura oppida Cleomeni eripit Antigonus.

ταῦτα χρόνον μέν τινα παραχειμάζων διέτριβε περὶ
Σικυῶνα καὶ Κόρινθον. Τῆς δ' ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, προῆγε. καὶ διανύ- 6
σας τριταῖος πρὸς τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν, ἀπηντηκότων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐνταῦθα, περιστρατοπεδεύσας ἤρξατο πολιορκεῖν αὐτήν. τῶν δὲ Μακεδόνων 7
ἐνεργῶς χρωμένων τῇ τε λοιπῇ πολιορκίᾳ καὶ τοῖς

Tegeam.

ὀρύγμασι, ταχέως ἀπελπίσαντες οἱ Τεγεᾶται τὴν σωτηρίαν, παρέδοσαν αὐτούς. Ὁ δ' Ἀντίγονος, 8
ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, εἴχετο κατὰ τὸ συνεχὲς τῶν ἑξῆς, καὶ προῆγε κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν Λακωνικήν. ἐγγίσας δὲ τῷ Κλεομένει, προκαθη- 9
μένῳ τῆς ἑαυτοῦ χώρας, κατεπείραζε, καὶ συνίστατό τινας ἀκροβολισμούς. Προσπεσόντος δὲ διὰ τῶν 10

Orchomenum.

κατασκόπων αὐτῷ, τοὺς ἐξ Ὀρχομενοῦ στρατιώτας παραβεβοηθηκέναι πρὸς τὸν Κλεομένην, παραυτίκα ποιησάμενος ἀναζυγήν, ἠπείγετο. καὶ τὸν 11
μὲν

6. περιστρατοπ. παραστρατοπ. Bav. Sed altera lect. in marg. ἐνταῦθα autem caret idem.

poris aliquantum Sicyone & Corinthi hiemavit. Sed ineunte ſtatim vere copias ex hibernis educit, tertiisque caſtris ad *Tegeatarum* oppidum venit; quo etiam Achæi eodem tempore venerunt, cum illoque ſe junxerunt. Tum circa *Tegeam* poſitis caſtris, obſidere oppidum cœpit. Et quum Macedones artibus expugnandarum urbium omnibus ſtrenue obſeſſos premerent, maxime autem cuniculis faciendis; deſpondere ſtatim animum Tegeatæ, & deditionem fecere. *Antigonus*, urbe præſidio firmata, ad alia porro pergit, & in Laconicam raptim copias ducit. Vt ad *Cleomenem* eſt ventum, qui pro finibus ditionis ſuæ cum exercitu eum exſpectabat; laceſſere ſtatim hoſtem Antigonus, ac leves pugnas facere. Dein ab exploratoribus monitus, præſidiarios Orchomeni milites auxiliatum Cleomeni veniſſe, caſtris confeſtim motis illuc contendit. Et *Orchomenum* quidem

μὲν Ὀρχομενὸν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος εἷλε· μετὰ Ol.
δὲ ταῦτα περιστρατοπεδεύσας τὴν τῶν Μαντινέων CXXXIX. A.V. 530.
12 ἐπολιόρκει πόλιν. ταχὺ δὲ καὶ ταύτην καταπληξα- Mantineam.
μένων τῶν Μακεδόνων, καὶ λαβόντων ὑποχείριον,
ἀναζεύξας προῆγε τὴν ἐφ' Ἡραίας καὶ Τελφούσης. Heræam & Telphusam.
13 παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτας τὰς πόλεις, ἐθελοντὶ
προσχωρησάντων αὐτῷ τῶν κατοικούντων, οὕτως,
ἤδη συνάπτοντος τοῦ χειμῶνος, παρῆν εἰς Αἴγιον
14 πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον. καὶ τοὺς μὲν Μακε-
δόνας ἐπ' οἴκου διαφῆκε πάντας εἰς τὴν χειμασίαν·
αὐτὸς δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς διελέγετο καὶ συνδιενοεῖτο
περὶ τῶν ἐνεστώτων.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνθεωρῶν ὁ Κλεο- LV. Cleomenes in Megalopolin irruit.
μένης, τὰς μὲν δυνάμεις διαφειμένας, τὸν δὲ Ἀντί-
γονον μετὰ τῶν μισθοφόρων ἐν Αἰγίῳ διατρίβοντα,
καὶ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀφεστῶτα τῆς Μεγαλοπό-
2 λεως· τὴν δὲ πόλιν ταύτην εἰδὼς δυσφύλακτον οὖ-

 σαν

12. Τελφούσης. Θελφούσης *dant h. l. mssti omnes:* 13. ἐθελοντὴν *Vat. ut solet.*
LV. 1. Μεγαλοπόλ. Μεγάλης πόλεως *Vat. Flor.*

quidem primo impetu per vim capit: deinde vero ad *Mantineam* positis castris, eam obsidet. Hac quoque metu Macedonum perculsa & deditionem cito faciente, movet castra, ac versus *Heræam* & *Telphusam* ducit. Quumque etiam harum urbium incolæ sponte sua se illi adjunxissent, hieme jam appetente, *Aegium* ad conventum Achæorum se contulit. Ac Macedonibus omnibus ad hiberna domum dimissis, ipse cum Achæis quotidiana colloquia habebat; & cum illis, quid opus facto esset, deliberabat.

55. Inter hæc *Cleomenes*, copias ab Antigono dimissas cogitans, ipsum Aegii cum mercenariis cohortibus commorari, qui locus tridui itinere abest *Megalopoli:* gnarus, hanc urbem, propter vastitatem ac solitudinem, magno

Ol. CXXXIX. A. V. 530. Cleomenes in Megalopolin irruit.

σαν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐρημίαν, τότε δὲ καὶ ῥα-
θύμως τηρουμένην, διὰ τὴν Ἀντιγόνου παρουσίαν,
τὸ δὲ μέγιστον, ἀπολωλότας τοὺς πλείστους τῶν
ἐν ταῖς ἡλικίαις ἔν τε τῇ περὶ τὸ Λύκαιον, καὶ με-
τὰ ταῦτα τῇ περὶ Λαδόκεια μάχῃ· λαβὼν συνερ- 3
γούς τινας τῶν ἐκ Μεσσήνης φυγάδων, οἳ διατρί-
βοντες ἐτύγχανον ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει, παρεισῆλ-
θε διὰ τούτων λάθρα νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν.
τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης, παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ 4
μὴ μόνον ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι,
διὰ τὴν εὐψυχίαν τῶν Μεγαλοπολιτῶν. ὃ δὴ καὶ 5
τρισὶ μησὶ πρότερον αὐτῷ συνέβη παθεῖν, παρεισ-
πεσόντι κατὰ τὸν Κωλαιὸν προσαγορευόμενον τόπον
τῆς πόλεως. τότε δὲ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως καὶ 6
τῷ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς εὐκαίρους τόπους,
καθίκετο τῆς ἐπιβολῆς· καὶ πέρας ἐκβαλὼν τοὺς
Μεγα-

2. Λαδόκεια. Λαδοκείᾳ *Vat.* Λαδοκείους *Flor. Ceteri vulgo* Λαοδίκια. 3. ἐν τῇ Μεγαλοπόλει *Vat. Flor. Aug.* 4. ἐπιγενομένης *ex conject. Reiskii dedi. Vulgo omnes* ἐπειγομένης. 5. Κωλαιὸν. *Rectius fortasse* Φωλεόν.

magno & sollicito præsidio opus habere, tunc vero, quia prope aderat Antigonus, negligentius custodiri; &, quod præcipuum erat, maximam partem civium, qui per ætatem arma tractare poterant, in duobus præliis, primo ad Lycæum, altero ad Ladocea, fuisse concisos: adjutus a Messeniis nonnullis, qui ab solo patrio extorres Megalopoli degebant; horum opera noctu omnibus insciis, in urbem irrupit. Mox vero, appetente die, singulari virtute civium, non tantum pæne ejectus fuit, verum etiam de sua & suorum salute est periclitatus: sicut etiam ante tres menses illi acciderat, cum ea regione urbis, quam *Colæum* [*Pholeum*, id est, *Lustrum?*] vocant, clam oppidum esset ingressus. Sed jam, partim ob numerum militum, partim quod omnia opportuna loca occupaverat, voti compos est factus: ac tandem

7 Μεγαλοπολίτας, κατέσχε τὴν πόλιν. γενόμενος δ' Ol. CXXXIX.
ἐγκρατὴς, οὕτως αὐτὴν πικρῶς διέφθειρε καὶ δυσ- A.V. 530.
μενῶς, ὥστε μηδ' ἐλπίσαι μηδένα, διότι δύναιτ' ἂν Sævit in Megalo-
8 συνοικισθῆναι πάλιν. τοῦτο δὲ ποιῆσαι μοὶ δοκεῖ, διὰ politanos.
τὸ, κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, παρὰ μό-
νοις Μεγαλοπολίταις καὶ Στυμφαλίοις μηδέ ποτε
δυνηθῆναι μήτε αἱρετιστὴν καὶ κοινωνὸν τῶν ἰδίων ἐλ-
9 πίδων, μήτε προδότην, κατασκευάσασθαι. τὸ μὲν
γὰρ Κλιτωρίων φιλελεύθερον καὶ γενναῖον εἷς ἀνὴρ Thearces Clitorius.
κατῄσχυνε διὰ τὴν ἑαυτοῦ κακίαν, Θεάρκης· ὃν εἰ-
κότως ἐξαρνοῦνται Κλιτώριοι, μὴ φῦναι παρὰ σφίσι,
γένος δὲ ὑποβολιμαῖον ἐξ Ὀρχομενοῦ τῶν ἐπηλύδων
τινὸς στρατιωτῶν.

Ἐπεὶ δὲ τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀράτῳ LVI.
γεγραφότων, παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς ἀξιοῦται Φύλαρ- Phylarchus hi-
χος, ἐν πολλοῖς ἀντιδοξῶν καὶ τἀναντία γράφων storicus adversa-
αὐτῷ tur Arato.

8. *μόνοις ex Reisk. conject. Veteres libri* παρὰ λιονοῖς Μεγαλ. παρὰ τοῖς Μεγ. *Caſ. cum Reg. B.*

tandem expulſis *Megalopolitanis*, urbis potitur. Quam ubi ſemel in poteſtate habuit, ita crudeliter omni clade belli in eam eſt graſſatus, ut ejus inſtaurandæ ſpes nulla videretur in poſterum relicta. Iſta autem immanitate uſum Cleomenem arbitror, quod apud unos *Megalopolitanos* & *Stymphalios* nullo umquam tempore, quantumvis difficili, conciliare ſibi quemquam potuerat, qui vel ſuæ factioni ſe adjungeret, vel ſpes ipſius reſpiceret, vel patriam ſuam ei proderet. Nam *Clitoriorum* quidem generoſum animum & amorem libertatis unus homo proprio ſcelere maculavit, *Thearces*; quem jure merito Clitorii natum apud ſe negant, ſed inquilini militis cujusdam ex Orchomeno ſuppoſitam fuiſſe ſobolem.

56. Quoniam autem non deſunt, qui in hiſtoria horum temporum, ab *Arato* deſcripta, *Phylarcho* potiorem fidem habeant, de multis aliter ſentienti, & contraria illi ſcri-

Phylarchus historicus.

αὐτῷ· χρήσιμον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἡμῖν, 2
Ἀράτῳ προῃρημένοις κατακολουθεῖν περὶ τῶν Κλεο-
μενικῶν, μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος·
ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς γράμμασιν ἰσοδυναμοῦν
ἀπολίπωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καθόλου μὲν οὖν 3
ὁ συγγραφεὺς οὗτος, πολλὰ παρ' ὅλην τὴν πραγμα-
τείαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηκε. πλὴν περὶ μὲν τῶν 4
ἄλλων ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτιμᾷν κατὰ τὸ παρὸν,
οὐδ' ἐξακριβοῦν· ὅσα δὲ συνεπιβάλλει τοῖς ὑφ' ἡμῶν
γραφομένοις καιροῖς, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὸν
Κλεομενικὸν πόλεμον, ὑπὲρ τούτων ἀναγκαῖον ἐστὶν
ἡμῖν διευκρινεῖν. ἔσται δὲ πάντως ἀρκοῦντα ταῦτα 5
πρὸς τὸ καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ δύναμιν
ἐν τῇ πραγματείᾳ καταμαθεῖν. Βουλόμενος δὴ 6
διασαφεῖν τὴν ὠμότητα τὴν Ἀντιγόνου καὶ Μακεδό-
νων, ἅμα δὲ τούτοις τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν,
φησί· τοὺς Μαντινέας, γενομένους ὑποχειρίους, με-
γάλοις

Exaggerat res triſtes: velut in his, quæ de Mantinea narrat.

LVI. 2. ἀπολίπωμεν. ἀπολείπωμεν *Flor. Aug. Reg. A.*

ſcribenti; utile, aut neceſſe potius, fuerit, quum præſertim in exponendis Cleomenis rebus geſtis Aratum ſequi conſtituerimus, indiſcuſſam hanc rem non ſinere: ne ſilentio culpaque noſtra parem ex ſcriptis auctoritatem mendacium cum veritate ſibi vindicet. Igitur multa quidem omnino auctor ille, in univerſo opere, temere ac ſine judicio ſcripſit. Sed de aliis non eſt hic aptus inquirendi locus, & hominis caſtigandi: quæ vero in tempora incidunt, in quibus nunc verſamur, & bellum Cleomenicum, ea jam nobis examinanda. Atque id ſatis fuerit ad palam faciendum, & quo ille animo ad ſcribendam Hiſtoriam acceſſerit, & qua arte potiſſimum valeat. Quum igitur vellet *Phylarchus* Antigoni & Macedonum, nec non Arati & Achæorum crudelitatem declarare; *Mantinenſes*, ait, *poſtquam in hoſtium poteſtatem*

γάλοις περιπεσεῖν ἀτυχήμασι, καὶ τὴν ἀρχαιοτά-
την καὶ μεγίστην πόλιν τῶν κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν
τηλικαύταις παλαῖσαι συμφοραῖς, ὥστε πάντας εἰς
7 ἔκστασιν καὶ δάκρυα τοὺς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. σπου-
δάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας,
καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις, εἰσάγει περι-
πλοκὰς γυναικῶν, καὶ κόμας διερριμμένας, καὶ μα-
στῶν ἐκβολάς· πρὸς δὲ τούτοις, δάκρυα καὶ θρή-
νους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀναμὶξ ἅμα τέκνοις καὶ
8 γονεῦσι γηραιοῖς ἀπαγομένων. ποιεῖ δὲ τοῦτο παρ'
ὅλην τὴν ἱστορίαν, πειρώμενος ἑκάστοις ἀεὶ πρὸ
9 ὀφθαλμῶν τιθέναι τὰ δεινά. Τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς
καὶ γυναικῶδες τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ παρείσθω· τὸ δὲ
τῆς ἱστορίας οἰκεῖον ἅμα καὶ χρήσιμον ἐξεταζέσθω.
10 Δεῖ τοιγαροῦν οὐκ ἐκπλήττειν τὸν συγγραφέα, τερα-
τευόμενον διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐ-
δὲ

Phylarchus exaggerat res tristes.

6. ἔκστασιν. ἐπίστασιν *Vat. Flor. Aug. Reg. A. quod probavit Casaub.* 7. διερριμμένας. διερρηγμ. *edd. ex Bav.* 10. ἐκπλήττειν *correxi cum Casaub. Reisk. & Ern. Libri omnes* ἐπιπλήττειν.

tem venissent, maximas perpessos esse ærumnas: & civitatem illam, omnium Arcadicarum maximam atque antiquissimam, tantis conflictatam esse calamitatibus, ut Græcos omnes in stuporem & lacrimas ea res adduceret. Cupiens autem lectorum misericordiam commovere, & narratione sua illos afficere; *mulierum amplexus* commemorat, *crines passos, mammas exsertas:* adhæc *lacrimas & ejulatus qua virorum & mulierum, qua liberorum & senum parentum, qui nullo discrimine simul abducebantur.* Atque hoc per universam historiam huic Scriptori familiare est, qui dira & adversa semper ob oculos ponere lectoribus studet. Mitto jam dicere, quam parum decora generosi animi viro, quamque muliebris sit ista ratio: id spectemus, quod *Historiæ proprium*, & in quo ejus *utilitas* est sita. Enimvero *Scriptoris historiarum officium* est; non, ut, mirabilia crepando, percellat narratione sua lectores; neque ut sermones confecte-

Aliud est Tragœdia, aliud Historia.

Diversæ rei caussæ variant rem.

δὲ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ζητεῖν, καὶ τὰ παρε-
πόμενα τοῖς ὑποκειμένοις ἐξαριθμεῖσθαι, καθάπερ
οἱ τραγῳδιογράφοι· τῶν δὲ πραχθέντων καὶ ῥηθέν-
των κατ᾽ ἀλήθειαν αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν, ἂν
πάνυ μέτρια τυγχάνωσιν ὄντα. Τὸ γὰρ τέλος ἱστο- 11
ρίας καὶ τραγῳδίας, οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον.
ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκ-
πλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς
ἀκούοντας· ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ
λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς
φιλομαθοῦντας. ἐπειδήπερ ἐν ἐκείνοις μὲν ἡγεῖται 12
τὸ πιθανὸν, κἂν ᾖ ψεῦδος, διὰ τὴν ἀπάτην τῶν
θεωμένων· ἐν δὲ τούτοις τἀληθὲς, διὰ τὴν ὠφέλειαν
τῶν φιλομαθούντων. Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς πλεί- 13
στας ἡμῖν ἐξηγεῖται τῶν περιπετειῶν, οὐχ ὑποτι-
θεὶς αἰτίαν καὶ τρόπον τοῖς γιγνομένοις. ὧν χωρὶς
οὔτ᾽ ἐλεεῖν εὐλόγως, οὔτ᾽ ὀργίζεσθαι καθηκόντως δυ-
νατὸν,

10. ἂν πάνυ. *Vtique* κἂν πάνυ *malim.* 13. Χωρὶς δὲ *dedit Aug. Alii vulgo* χωρίς τε.

sectetur, quos fuisse habitos sit verisimile; aut ut ea, quæ quamque rem, de qua agitur, vel consequi vel comitari fortasse potuerant, enumeret; quod tragœdiarum poëtæ faciunt: sed ut ex veritate omnia, prout quæque gesta dictave sunt, etiamsi parum mirabilia fuerint, exponat. Non est enim idem, sed potius *contrarius*, *Tragœdiæ & Historiæ finis.* In illa, oratione quam maxime fieri potest probabili, admiratio & præsens oblectatio auditorum quæritur: hic, factis dictisque veris in omne deinceps ævum studiosi lectores docendi simul sunt ac ducendi. Siquidem apud Tragicos regnat probabilitas, quamvis mendax, ut decipiantur spectatores: apud rerum Scriptores veritas, ad studiosorum utilitatem. Præterea vero maximos quosque casus sic narrat hic scriptor, ut caussam non subjiciat, neque initia ac modum illorum: quæ tamen si ignoraveris, neque misereri

14 νατὸν, ἐπ᾽ οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων. ἐπεὶ τίς ἀνθρώπων οὐ δεινὸν ἡγεῖται, τύπτεσθαι τοὺς ἐλευθέρους; ἀλλ᾽ ὅμως, ἐὰν μὲν ἄρχων ἀδίκων χειρῶν πάθῃ τις τοῦτο, δικαίως κρίνεται πεπονθέναι. ἐὰν δ᾽ ἐπὶ διορθώσει καὶ μαθήσει ταὐτὸ τοῦτο γίγνηται, προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ τύπτοντες τοὺς
15 ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. καὶ μὴν τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτιννύναι, μέγιστον ἀσέβημα τίθεται, καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων. καί τοι γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῷος ἐστίν· ὁ δὲ τὸν προδότην ἢ τύραννον τιμωρῶν, καὶ προε-
16 δρείας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. οὕτως ἐν παντὶ τὸ τέλος κεῖται τῆς διαλήψεως ὑπέρ τε τῶν * * οὐκ ἐν τοῖς τελουμένοις, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς αἰτίαις, καὶ προαιρέσεσι τῶν πραττόντων, καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς.

Diversæ rei caussæ variant rem.

Μαντι-

16. *Veteres libri omnes:* τῆς διαλήψεως ὑπέρ τε τῶν οὐκ ἐν τελουμένοις. *Ad* τελουμ. *Casaubonus adjecit* τοῖς *cum Reg. B. Pro* τε τῶν *idem ex cod. cod. edidit* περιπετειῶν. *Gronovius & Reisk.* τελῶν *suspicati sunt. Mihi post* ὑπέρ τε τῶν *intercidisse videntur verba* ἐπαίνου καὶ τῶν ἐπιτιμήσεως ἀξίων, *aut in eandem sententiam alia. Pro* ἐν τοῖς τελουμ. *autem,* ἐν τοῖς συντελουμένοις *malim.* Ibid. πραττόντων. πραγμάτων *Bav. Aug. Reg. A. quod unice probavit Reisk.*

reri recte, neque irasci convenienter ulla in re queas. Quis est enim omnium, qui, cædi homines liberos, non ferat indigne? Et tamen, si patratæ injuriæ auctorem cædi contingat, jure cædi omnes pronuntiant. Quod si idem fiat corrigendi consilio & disciplinæ gratia, tum enimvero etiam laude & gratiarum actione digni habentur qui liberos homines cædunt. Ad eumdem modum, cives occidere, nefas maximum ac diris suppliciis censetur dignissimum. Et tamen palam est, si quis furem aut adulterum occidat, cessare legum pœnas: sin autem ad proditoris vel tyranni vindictam facta cædes fuerit, honores etiam ac præmia deferuntur. Adeo ubique finis judicii non ab ipsis rebus, quæ factæ sunt, pendet; verum a caussis, & ab eorum, qui fecere, voluntatibus, harumque differentiis.

57. *Man-*

LVII. Mantinea Cleomeni se tradiderat.

Μαντινεῖς τοίνυν, τὸ μὲν πρῶτον ἐγκαταλιπόντες τὴν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν ἐθελοντὶ, Αἰτωλοῖς ἐνεχείρισαν αὑτοὺς καὶ τὴν πατρίδα, μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένει. γεγονότες δ' ἐπὶ τοιαύτης προ- 2
αιρέσεως, καὶ μετέχοντες τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, ἔτει τετάρτῳ πρότερον τῆς Ἀντιγόνου παρουσίας, ἑάλωσαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, Ἀράτου πραξικοπήσαντος αὐτῶν τὴν πόλιν. ἐν ᾧ 3
καιρῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ παθεῖν τι δεινὸν διὰ τὴν προειρημένην ἁμαρτίαν, ὡς καὶ περιβόητον γενέσθαι συνέβη τὸ πραχθὲν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀμφοτέρων μεταβολῆς. ἅμα 4
γὰρ τῷ κατασχεῖν τὴν πόλιν, Ἄρατος παραυτίκα μὲν τοῖς ὑφ' αὐτὸν ταττομένοις παρήγγελλε, μηδένα μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν ἀλλοτρίων. ἑξῆς δὲ τούτοις 5
τοὺς Μαντινέας συναθροίσας, παρεκάλεσε θαῤῥεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ἰδίων· ὑπάρξειν γὰρ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν πολιτευομένοις μετὰ τῶν Ἀχαιῶν.

Recepta fuerat ab Arato, & benigne habita.

τοῖς

57. *Mantinenses* igitur, principio sponte sua Reipublicæ Achæorum, cujus pars erant, renuntiantes, & se & patriam suam Aetolis tradiderant: deinde vero Cleomeni. Has igitur quum amplexi essent partes, essentque jam reipublicæ Lacedæmoniorum adscripti, anno prius quam Antigonus adveniret quarto, intervenientibus Arati maxime artibus, per vim ab Achæis sunt capti. Ac tum quidem tantum abfuit, ut delicti, quod modo commemoravi, pœnas dederint; ut contra, jactata sit omnium sermonibus res quæ tunc accidit: adeo repentina fuit voluntatum populi utriusque mutatio. Nam *Aratus* statim occupata urbe mandatum suis dedit, ne quis alienam rem ullam tangeret. Deinde *Mantinenses* convocatos bono esse animo jussit, & ut sua quisque domi curaret: viventes enim in eadem cum Achæis reipubl. communione, omni damno fore immunes.

Man-

6 τοῖς δὲ Μαντινεῦσιν ἀνυπονοήτου καὶ παραδόξου φα-
νείσης τῆς ἐλπίδος, παραυτίκα πάντες ἐπὶ τῆς ἐναν-
7 τίας ἐγένοντο γνώμης. καὶ πρὸς οὓς μικρῷ πρότερον
μαχόμενοι, πολλοὺς μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐπεῖδον ἀπολ-
λυμένους, οὐκ ὀλίγους δ᾽ αὐτῶν βιαίοις πράγμασι
περιπεσόντας· τούτους εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας εἰσαγό-
μενοι, καὶ ποιησάμενοι σφίσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγ-
καίοις ὁμεστίους, οὐδὲν ἀπέλιπον τῆς μετ᾽ ἀλλήλων
8 φιλοφροσύνης. καὶ τοῦτ᾽ εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ
οἶδ᾽, εἴ τινες ἀνθρώπων εὐγνωμονεστέροις ἐνέτυχον
πολεμίοις, οὐδ᾽ εἴ τινες ἀβλαβέστερον ἐπάλαισαν
τοῖς μεγίσταις δοκοῦσιν εἶναι συμπτώμασι Μαντι-
νέων, διὰ τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς
φιλανθρωπίαν.

Mantinenses grati agnoscunt humanitatem Achæorum.

Μετὰ δὲ ταῦτα, προορώμενοι τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις, καὶ τὰς ὑπ᾽ Αἰτωλῶν καὶ Λακεδαιμονίων ἐπιβουλάς· πρεσβεύσαντες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἠξίω-

LVIII. Iterum ad Cleomenem deficiunt perfidi Mantinenses,

LVII. 7. *ὁμεστίους. Alii h. l. ὁμοεστίους.*

Mantinenses, quibus mirabilis adeo casus ne venerat quidem umquam in mentem, extemplo contrariam priori voluntatem omnes induerunt: &, qui paullo ante cum Achæis pugnantes, necessariorum suorum multos viderant pereuntes, aliosque haud paucos dira per vim hostilem perpetientes; iidem hos ipsos Achæos in domos suas admittunt, ad focos suos una secum ac reliquis necessariis admovent; cum his omnia benevolentiæ atque comitatis mutua officia exercent. Et merito quidem: nam equidem haud scio, an quisquam mortalium benigniores hostes umquam sit expertus: aut quisquamne mala, quæ censentur maxima, minore cum noxa sit eluctatus, quam *Mantinensibus* tunc contigit, propter singularem Arati & Achæorum in ipsos humanitatem.

58. Post hæc, quum & seditiosos civium suorum motus, & Aetolorum atque Lacedæmoniorum clandestinas molitiones præsentirent; missis ad *Achæos* legatis, *præsi-*

ἠξίωσαν δοῦναι παραφυλακὴν αὐτοῖς. οἱ δὲ, πεισθέν- 2
τες, ἀπεκλήρωσαν ἐξ αὑτῶν τριακοσίους ἄνδρας·
ὧν οἱ λαχόντες ὥρμησαν, ἀπολιπόντες τὰς ἰδίας
πατρίδας καὶ τοὺς βίους, καὶ διέτριβον ἐν Μαντι-
νείᾳ, παραφυλάττοντες τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν ἅμα
καὶ σωτηρίαν. σὺν δὲ τούτοις καὶ μισθοφόρους διακο- 3
σίους ἐξέπεμψαν, οἱ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συνδιετήρουν
τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς κατάστασιν. Μετ' οὐ πο- 4
λὺ δὲ στασιάσαντες πρὸς σφᾶς οἱ Μαντινεῖς, καὶ
Λακεδαιμονίους ἐπισπασάμενοι, τήν τε πόλιν ἐνεχεί-
& præsidium Achæorum interficiunt. ρισαν, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν διατρίβοντας
παρ' αὐτοῖς κατέσφαξαν· οὗ μεῖζον παρασπόνδημα
καὶ δεινότερον, οὐδ' εἰπεῖν εὐμαρές. ἐπειδὴ γὰρ ἔδο- 5
ξε σφίσι καθόλου, τὴν πρὸς τὸ ἔθνος χάριν καὶ φι-
λίαν ἀθετεῖν· τῶν γε προειρημένων ἀνδρῶν ἐχρῆν δή
που φεισαμένους, ἐᾶσαι πάντας ὑποσπόνδους ἀπελ-
θεῖν. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πολεμίοις ἔθος ἐστὶ συγ- 6
χωρεῖσθαι κατὰ τοὺς κοινοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους.
οἱ δ',

præsidium sibi dari postulant. Achæi, precibus eorum commoti, trecentos suorum civium sorte deligunt. Quibus sors evenerat, patria relicta fortunisque suis, profecti, *Mantineæ* vitam degebant, libertatem ac salutem illorum custodientes. Misere cum his & mercenarios ducentos, qui una cum Achæis civitatem in eodem statu conservabant. Coorta dein non multo post inter ipsos seditione, *Mantinenses*, accitis Lacedæmoniis, simul urbem suam illis tradunt, &, qui ab Achæis ad illos missi in urbe morabantur, eos contrucant: qua perfidia ne dici quidem ulla major aut detestabilior potest. Nam quodsi omnino placuit ipsis, beneficii quod ab Achæis acceperant & mutuæ amicitiæ memoriam, fidem mutando, delere; illis certe, de quibus diximus, parcere, & novi fœderis legibus exceptos dimittere debebant. Quippe hoc etiam hostibus jure gentium concedi solet. Verum isti,

τοὶ δ', ἵνα Κλεομένει καὶ Λακεδαιμονίοις ἱκανὴν παρά-
σχωνται πίστιν πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἐπιβολὴν, τὰ
κοινὰ τῶν ἀνθρώπων δίκαια παραβάντες, τὸ μέγι-
8 στον ἀσέβημα κατὰ προαίρεσιν ἐπετέλεσαν. τὸ γὰρ
τούτων αὐτόχειρας γενέσθαι καὶ τιμωροὺς, οἵτινες
πρότερον μὲν κατὰ κράτος λαβόντες αὐτοὺς ἀθώους
ἀφῆκαν, τότε δὲ τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν καὶ σωτη-
9 ρίαν ἐφύλαττον, πηλίκης ὀργῆς ἐστιν ἄξιον; τί δ'
ἂν παθόντες οὗτοι, δίκην δόξαιεν ἁρμόζουσαν δεδω-
κέναι; τυχὸν ἴσως εἴποι τις ἄν· πραθέντες μετὰ
10 τέκνων καὶ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμήθησαν. ἀλλὰ
τοῦτό γε καὶ τοῖς μηθὲν ἀσεβὲς ἐπιτελεσαμένοις,
κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους, ὑπόκειται παθεῖν.
οὐκοῦν ὁλοσχερεστέρας τινὸς καὶ μείζονος τυχεῖν
11 ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. ὥστ', εἴπερ ἔπαθον ἃ Φύλαρ-
χος φησὶν, οὐκ ἔλεον εἰκὸς ἦν συνεξακολουθεῖν αὐ-
τοῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔπαινον δὲ καὶ συγκατά-
θεσιν

Perfidia Mantinensium gravissimam pœnam merita.

LVIII. 7. ἐπετέλεσαν. *Vulgo* ἀπετέλεσαν.

isti, quo Cleomeni & Lacedæmoniis promti animi sui ad ea quæ parabant fidem satis probabilem darent, jure gentium violato, maximum hoc nefas ultro patrarunt. Qua namque ira digni sunt, qui suis ipsi manibus occidunt & supplicia de iis exigunt, qui paullo ante, occupata per vim urbe, impunitatem illis concesserant, & libertatem salutemque ipsorum tunc custodiebant? Aut quid pati istos oportuit, ut noxæ par pœna censeri jure posset? Dicat fortasse aliquis: ut cum liberis & uxoribus, postquam debellati fuissent, venumdarentur. At hoc, jure belli, etiam illos manet, qui nullum nefas admiserunt. Digni igitur isti fuerunt, in quos majore aliquo & graviore supplicio animadverteretur. Itaque si ea passi sunt, quæ narrat *Phylarchus*; par erat, ut Græci non commiseratione aliqua istorum tangerentur, sed

Phylarchi mendaces tragœdiæ de Mantinensibus.

θεσιν μᾶλλον τοῖς πράττουσι καὶ μεταπορευομένοις
τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως, οὐδενὸς περαιτέρω 12
συνεξακολουθήσαντος Μαντινεῦσι κατὰ τὴν περιπέ-
τειαν, πλὴν τοῦ διαρπαγῆναι τοὺς βίους, καὶ πρα-
θῆναι τοὺς ἐλευθέρους· ὁ συγγραφεὺς, αὐτῆς τῆς
τερατείας χάριν, οὐ μόνον ψεῦδος εἰσήνεγκε τὸ ὅλον,
ἀλλὰ καὶ τὸ ψεῦδος ἀπίθανον. καὶ, διὰ τὴν ὑπερ- 13
βολὴν τῆς ἀγνοίας, οὐδὲ τὸ παρακείμενον ἠδυνήθη
συνεπιστῆσαι· πῶς οἱ αὐτοὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς και-
ροὺς, κυριεύσαντες Τεγεατῶν κατὰ κράτος, οὐδὲν
τῶν ὁμοίων ἔπραξαν. καί τοι γε, εἰ μὲν ἡ τῶν πρατ- 14
τόντων ὠμότης ἦν αἰτία, καὶ τούτους εἰκὸς ἦν πε-
πονθέναι ταὐτὰ τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποπεπτωκόσι
καιρόν. εἰ δὲ περὶ μόνους γέγονε Μαντινεῖς ἡ διαφο- 15
ρὰ, φανερὸν, ὅτι καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς ἀνάγκη
διαφέρουσαν γεγονέναι περὶ τούτους.

Πάλιν

12. εἰσήνεγκε. *Alii vulgo* ἤνεγκε.

sed potius, ut eorum factum probarent ac laudarent, qui facinus tam impium inultum non sivissent. Et tamen, cum in ea calamitate gravius nihil *Mantinensibus* acciderit, quam ut fortunæ illorum diriperentur, & libera capita hastæ subjicerentur; egregius hic Scriptor, quo rei miraculum adaugeret, non solum mera mendacia concinnavit, sed etiam ejusmodi mendacia, quæ omni probabilitate carerent. Tantaque fuit hominis ignorantia, ut ne ad illud quidem, quod proximum erat, advertere animum potuerit: quomodo iidem *Achæi* tempore eodem, capta per vim *Tegeatarum* urbe, nihil simile in hos consuluerint. Atqui, si ejus rei vera caussa crudelitas Achæorum exstitisset; quis dubitet, etiam istis eadem fuisse eventura, quæ Mantinensibus, circa idem tempus captis? Nunc, cum in solos *Mantinenses* gravius sit sævitum; manifestum est, oportuisse ut insignem aliquam iræ caussam ii dedissent.

59. Præ-

Πάλιν Ἀριστόμαχον τὸν Ἀργεῖον, φησὶν, ἄνδρα LXIX. De Aristomacho Argivo tragœdias movet Phylarchus.
τῆς ἐπιφανεστάτης οἰκίας ὑπάρχοντα, καὶ τετυ-
ραννηκότα μὲν Ἀργείων, πεφυκότα δὲ ἐκ τυράννων,
ὑποχείριον Ἀντιγόνῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς γενόμενον,
εἰς Κεγχρεὰς ἀπαχθῆναι, καὶ στρεβλούμενον ἀπο-
θανεῖν· ἀδικώτατα καὶ δεινότατα παθόντα πάντων
2 ἀνθρώπων. Τηρῶν δὲ καὶ περὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν
ὁ συγγραφεὺς τὸ καθ᾽ αὑτὸν ἰδίωμα, φωνάς τινας
πλάττει, διὰ τῆς νυκτὸς αὐτοῦ στρεβλουμένου προσ-
πιπτούσας τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσιν· ὧν τοὺς μὲν
ἐκπληττομένους τὴν ἀσέβειαν, τοὺς δ᾽ ἀπιστοῦντας,
τοὺς δ᾽ ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, προσ-
3 τρέχειν πρὸς τὴν οἰκίαν φησί. Περὶ μὲν οὖν τῆς
τοιαύτης τερατείας, παρείσθω· δεδήλωται γὰρ ἀρ-
4 κούντως. Ἐγὼ δ᾽ Ἀριστόμαχον, εἰ καὶ μηδὲν εἰς
τοὺς Ἀχαιοὺς ἕτερον ἥμαρτεν, κατά γε τὴν τοῦ
βίου προαίρεσιν, καὶ τὴν εἰς τὴν πατρίδα παρανο-
5 μίαν, τῆς μεγίστης ἄξιον κρίνω τιμωρίας. καίπερ ὁ

59. Præterea ſcribit idem *Phylarchus: Ariſtomachum, Argivum, nobiliſſimo genere ortum; qui tyrannus fuerit Argivorum, & tyrannis prognatum; poſtquam in poteſtatem veniſſet Antigoni & Achæorum, Cenchreas abductum, adeo cruciabiliter necatum fuiſſe, ut par iniquitas aut crudelitas in neminem umquam mortalium fuerit admiſſa.* Deinde etiam hic more uſus ſuo Scriptor, *voces* quasdam fingit, *quas per noctem in ipſis tormentis ab eo editas vicini audiverint: quorum alios,* ait, *ad facinus tam impium ſtupentes, alios quia non crederent, multos quod rem indigne ferrent, ad illam domum adcurriſſe.* Sed tragicam pompam miſſam faciamus: ſatis enim ea de re ſuperius. Ego vero *Ariſtomachum*, vel ſi nulla re alia Achæos umquam læſiſſet, tamen propter vitæ inſtitutum & ſcelus in patriam admiſſum, quamvis magno ſupplicio dignum cenſeo. Quamquam hic Scriptor, ampliſi-

Phylarchus de Aristomacho.

συγγραφεὺς, βουλόμενος αὔξειν αὐτοῦ τὴν δόξαν,
καὶ παραστήσασθαι τοὺς ἀκούοντας εἰς τὸ μᾶλλον
αὐτῷ συναγανακτεῖν ἐφ' οἷς ἔπαθεν, οὐ μόνον αὐτόν
φησι γεγονέναι τύραννον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τυράννων πε-
φυκέναι. ταύτης δὲ μείζω κατηγορίαν ἢ πικροτέραν, 6
οὐδ' ἂν εἰπεῖν ῥᾳδίως δύναιτ' οὐδείς. αὐτὸ γὰρ τοὔ-
νομα περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πά-
σας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ πα-
ρανομίας. Ἀριστόμαχος δ', εἰ τὰς δεινοτάτας 7
ὑπέμεινε τιμωρίας, ὥς οὗτός φησιν, ὅμως οὐχ ἱκα-
νὴν ἔδωκε δίκην μιᾶς ἡμέρας· ἐν ᾗ, παρεισπεσόντος 8
εἰς τὴν πόλιν Ἀράτου μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ με-
γάλους ἀγῶνας καὶ κινδύνους ὑπομείναντος ὑπὲρ τῆς
Ἀργείων ἐλευθερίας, τέλος δ' ἐκπεσόντος διὰ τὸ
μηδένα συγκινηθῆναι τῶν ἔσωθεν αὐτῷ ταξαμένων,
διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ τυράννου φόβον· Ἀριστόμαχος, 9
ἀφορμῇ ταύτῃ καὶ προφάσει χρησάμενος, ὥς τινων
συνει-

LXIX. 8. *τέλος ex conject. posui. Vulgo omnes τέως δ' ἐκπεσόντος.*

plificandæ gloriæ illius gratia, & ut majorem lectoribus indignationem exprimeret propter illa quæ ei acciderunt, *non ipsum tantum*, ait, *fuisse tyrannum: sed etiam tyrannis prognatum.* Quod ipsum tale est, ut major criminatio aut gravior ne fingi quidem facile possit. Nam ipsum *tyranni* nomen summæ impietatis significationem conjunctam habet; injurias sceleraque omnia complectens, quæ inter homines solent versari. *Aristomachus* vero, si, ut hic ait, gravissimas dedisset pœnas; tamen vel uno illo die meritas non satis luit, quo die, quum *Aratus* urbem clam esset ingressus, Achæorum manu comitatus, & pro *Argivorum* libertate magno certamine suscepto ingentia pericula adiisset; tandem vero, nemine intus conjuratorum ob tyranni metum se movente, expulsus fuisset; *Aristomachus*, occasione hac atque præ-

συνειδότων τὰ περὶ τὴν εἴσοδον τῶν Ἀχαιῶν, ὀγδοή-
κοντα τοὺς πρώτους τῶν πολιτῶν, οὐδὲν ἀδικήσαν-
τας, στρεβλώσας ἐναντίον τῶν ἀναγκαίων ἀπέσφα-
10 ξε. παρίημι τὰ παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τῶν
προγόνων ἀσεβήματα. μακρὸν γάρ.

Διόπερ οὐκ, εἴ τινι τῶν ὁμοίων περιέπεσε, δεινὸν LX.
ἡγητέον· πολὺ δὲ δεινότερον, εἰ μηδενὸς τούτων πεῖ- Merito suo occisus Aristomachus.
ραν λαβὼν, ἀθῶος ἀπέθανεν. οὐδ' Ἀντιγόνῳ προσ-
απτέον οὐδ' Ἀράτῳ παρανομίαν, ὅτι λαβόντες κα-
τὰ πόλεμον ὑποχείριον τύραννον, στρεβλώσαντες
ἀπέκτειναν· ὅν γε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εἰρήνην τοῖς
ἀνελοῦσι καὶ τιμωρησαμένοις, ἔπαινος καὶ τιμὴ συν-
3 εξηκολούθει παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. ὅτε δὲ,
χωρὶς τῶν προειρημένων, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς παρε-
4 σπόνδησε, τί παθεῖν ἦν ἄξιος; ἐκεῖνος γὰρ ἀπέ-
θετο μὲν τὴν τυραννίδα χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότερον,

 ὑπὸ

LX. 2. *Ad verbum* συνεξηκολούθει *omnino particula* ἂν *requiri videtur.*

prætextu usus, quod conscii fuissent nonnulli ingressus Achivorum, octuaginta primores civitatis, qui nihil peccaverant, tortos, in conspectu suorum jugulavit. Taceo quæ cum ipse, tum ejus majores, per totam vitam impie patravere: longa enim oratio sit.

60. Quamobrem non illud videri indignum debet, si simile quid eorum quæ fecerat *Aristomachus*, ipsi tandem contigit: verum illud futurum fuisse indignius existimare debemus, si nihil ejusmodi expertus, diem supremum clausisset. Neque *Antigonus* aut *Aratus* crudelitatis postulandi sunt, si captum jure belli, cum cruciatu sustulerunt: quem si quis in ipsa pace cruciabiliter occidisset, omnes recte rem æstimantes auctorem cædis fuerant laudibus & honoribus prosecuturi. Quum autem, præter jam dicta, etiam Achæis datam fidem violasset, quid eum pati æquum fuit? Nam non multo ante, temporum ratione in angustias redactus propter mortem

Merito occisus Aristomachus.

ὑπὸ τῶν καιρῶν συγκλειόμενος, διὰ τὸν Δημητρίου
θάνατον· ἀνελπίστως δὲ τῆς ἀσφαλείας ἔτυχε,
περισταλεὶς ὑπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πρᾳότητος καὶ
καλοκαγαθίας· οἵτινες οὐ μόνον αὐτὸν τῶν ἐκ τῆς 5
τυραννίδος ἀσεβημάτων ἀζήμιον ἐποίησαν, ἀλλὰ καὶ
προσλαβόντες εἰς τὴν πολιτείαν, τὴν μεγίστην τι-
μὴν περιέθεσαν, ἡγεμόνα καὶ στρατηγὸν καταστή-
σαντες σφῶν αὐτῶν. ὁ δ᾽, ἐπιλαθόμενος τῶν προει- 6
ρημένων φιλανθρώπων παρὰ πόδας, ἐπεὶ μικρὸν
ἐπικυδεστέρας ἔσχε τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλον-
τος ἐν Κλεομένει· τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἑαυτοῦ
προαίρεσιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τοῖς
ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, προσένειμε τοῖς ἐχθροῖς.
Ὃν, ὑποχείριον γενόμενον, οὐκ ἐν Κεγχρεαῖς ἔδει τὴν 7
νύκτα στρεβλούμενον ἀποθανεῖν, ὡς Φύλαρχός φη-
σί· περιαγόμενον δ᾽ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ μετὰ
τιμωρίας παραδειγματιζόμενον, οὕτως ἐκλιπεῖν τὸ
ζῆν. ἀλλ᾽ ὅμως, τοιοῦτος ὤν, οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ, 8
πλὴν

tem *Demetrii*, deposita tyrannide, insperatam securitatem invenerat, benignitate & probitate tectus *Achæorum:* qui non solum præteritorum scelerum, quæ in tyrannide admiserat, gratiam ei fecerunt; sed rempubl. etiam suam cum illo participarunt, & copiarum suarum ducatu ei delato, in summo honore habuerunt. At ille tantæ humanitatis e vestigio oblitus, simul ac in *Cleomene* aliquanto melior spes rebus suis affulsit, & patriam & consilia sua ab *Achæis*, maxime necessario illorum tempore, separavit, atque hostibus eorum adjunxit. Hunc, postquam fuit captus, oportebat, non ut auctor est *Phylarchus*, silentio noctis cruciatum Cenchreis mori: sed per universam Peloponnesum circumductum, & exempli caussa per omnium ora traductum, inter tormenta vitam finire. Et tamen homo tam scelestus nihil

πλὴν τοῦ καταποντισθῆναι, διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχρεαῖς πεπραγμένων.

Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς μὲν Μαντινέων ἡμῖν συμφορὰς μετ' αὐξήσεως καὶ διαθέσεως ἐξηγήσατο· δηλονότι καθήκειν ὑπολαμβάνων τοῖς συγγραφεῦσιν, *τὰς παρανόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. τῆς δὲ Μεγαλοπολιτῶν γενναιότητος, ᾗ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἐχρήσαντο καιροὺς, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐποιήσατο μνήμην. LXI. Non solum iniqua, sed & præclare facta narrare debet historicus.

3 το μνήμην. ὥσπερ τὸ τὰς ἁμαρτίας ἐξαριθμεῖσθαι τῶν πραξάντων, οἰκειότερον ὑπάρχον τῆς ἱστορίας, τοῦ τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι· ἢ τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς ὑπομνήμασιν ἧττόν τι διορθουμένους ὑπὸ τῶν σπουδαίων καὶ ζηλωτῶν ἔργων, ἤπερ ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ φευκτῶν πρά-

4 ξεων. Ὁ δὲ, πῶς μὲν ἔλαβε Κλεομένης τὴν πόλιν, καὶ πῶς ἀκέραιον διαφυλάξας, ἐξαπέστειλε παραχρῆμα πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὴν Μεσσή-

8. *An διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχ. ταττομένων? An διά τι τῶν ἐν ταῖς Κεγχρεαῖς (vel ἐπὶ τὰς Κεγχρεὰς) πραττομένων?*

hil gravius est passus; quam ut in profundum mare dejiceretur propter nonnulla, quæ Cenchreis fecerat.

60. Ad hæc idem *Phylarchus* Mantinensium quidem calamitatem cum exaggeratione & multo verborum apparatu nobis commemorat: ratus nimirum ad officium Historici pertinere, ut iniqua hominum facta adnotet. At generosi *Megalopolitanorum* facinoris, quod circa eadem tempora ediderunt, ne minimam quidem mentionem facit: ceu magis ad rem faceret, in scribenda Historia hominum delicta recensere, quam præclare facta observare: aut quasi ad emendationem hominum egregia facinora & laude digna minus conferrent, quam improbæ & vituperandæ actiones. *Quo igitur pacto urbem Cleomenes ceperit, quomodo incolumem servaverit, & ad Megalopolitanos continuo Messenam tabellarios miserit,*

γην γραμματοφόρους, ἀξιῶν αὐτοὺς, ἀβλαβῆ κομισαμένους τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, κοινωνῆσαι τῶν ἰδίων πραγμάτων· ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βουλόμενος ὑποδεῖξαι τὴν Κλεομένους μεγαλοψυχίαν καὶ μετριότητα πρὸς τοὺς πολεμίους. ἔτι δὲ, πῶς οἱ Μεγα- 5
λοπολῖται τῆς ἐπιστολῆς ἀναγινωσκομένης, οὐκ ἐάσαιεν εἰς τέλος ἀναγνωσθῆναι, μικροῦ δὲ καταλεύσαιεν τοὺς γραμματοφόρους, ἕως τούτου διεσάφησε. τὸ δ' ἀκόλουθον, καὶ τὸ τῆς ἱστορίας ἴδιον, ἀφεῖλε· 6
τὸν ἔπαινον, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ μνήμην τῶν ἀξιολόγων προαιρέσεων. καί τοι γ' ἐμποδὼν ἦν. Εἰ γὰρ 7
τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον ὑπομείναντας πόλεμον ὑπὲρ φίλων καὶ συμμάχων, ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν· τοῖς δὲ καὶ χώρας καταφθορὰν καὶ πολιορκίαν ἀναδεξαμένοις, οὐ μόνον ἔπαινον, ἀλλὰ καὶ χάριτας καὶ δωρεὰς τὰς μεγίστας ἀπονέμομεν· τίνα

Megalopolitæ generose respuunt beneficia Cleomenis.

LXI. 6. *Vulgo ex Bav.* ἐμποδὼν οὐδὲν ἦν.

miserit, rogans, ut, patria absque ullo damno recepta, consentire secum vellent, & consilia miscere: hæc quidem *Phylarchus* narravit, studio commendandi magnanimitatem Cleomenis & moderationem erga hostes. Item, *quomodo Megalopolitani inchoatam epistolæ lectionem perduci ad finem non siverint; tabellarios quinetiam lapidibus prope obruerint:* hæc quoque non prætermisit, rem hactenus persecutus. Quod vero consequens erat, & historiæ proprium, ut memorabile generosumque *Megalopolitanorum* animum debito testimonio ac laude merita afficeret, id prætermisit: quamquam in promtu sane res fuerat. Nam, si bonos viros illos judicamus, qui pro amicis & sociis bellum se suscepturos verbis solum & interposito decreto declaraverint; iis vero, qui vastationem etiam agrorum & obsidionem ex simili caussa toleraverint, non modo laudem tribuimus, verum etiam maxima præmia cum gratiarum actione rependimus: quid

8 τίνα γε χρὴ περὶ Μεγαλοπολιτῶν ἔχειν διάληψιν;
9 ἆρ' οὐχὶ τὴν σεμνοτάτην καὶ βελτίστην; οἱ πρῶτον
μὲν τὴν χώραν Κλεομένει προεῖντο· μετὰ δὲ ταῦτα
πάλιν ὁλοσχερῶς ἔπταισαν τῇ πατρίδι διὰ τὴν
10 πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς αἵρεσιν· τὸ δὲ τελευταῖον, δο-
θείσης ἀνελπίστως καὶ παραδόξως αὐτοῖς ἐξουσίας,
ἀβλαβῆ ταύτην ἀπολαβεῖν, προείλοντο στέρεσθαι
χώρας, τάφων, ἱερῶν, πατρίδος, τῶν ὑπαρχόντων,
ἁπάντων συλλήβδην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀναγκαιοτά-
των, χάριν τοῦ μὴ προδοῦναι τὴν πρὸς τοὺς συμ-
11 μάχους πίστιν. οὗ τί κάλλιον ἔργον ἢ γέγονεν, ἢ γέ-
νοιτο; ἐπὶ τί δ' ἂν μᾶλλον συγγραφεὺς ἐπιστήσαι
τοὺς ἀκούοντας; διὰ τίνος δ' ἔργου μᾶλλον ἂν παρ-
ορμήσαι πρὸς φυλακὴν πίστεως καὶ πρὸς ἀληθινῶν
πραγμάτων καὶ βεβαίων κοινωνίαν; ὧν οὐδεμίαν
12 ἐποιήσατο μνήμην Φύλαρχος· τυφλώττων, ὥς γ'
ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα συγγρα-
φεῖ καθήκοντα τῶν ἔργων.

Megalopolitarum virtutem tacet Phylarchus.

Οὐ

quid tandem de *Megalopolitanis* exiſtimare oportet? annon viros optimos & graviſſimos fuiſſe? Qui primo agros ſuos a Cleomene peruri, æquo animo tulerunt; deinde univerſa patria penitus exciderunt, partium Achæorum ſtudio; poſtremo, quum præter omnium ſpem & exſpectationem facta eſſet illis poteſtas recuperandæ patriæ, agris ſuis, ſepulcris, ſacris, patria, fortunis, atque, ut uno verbo dicam, cariſſimis rebus omnibus privari præoptarunt, quam ut datam ſociis fidem proderent. Quo facinore quodnam aut exſtitit umquam aut exſiſtere poteſt pulcrius? Vbinam vero potius, quam hic, ſcriptor hiſtoriæ attentionem lectorum excitet? aut quo potius exemplo hortetur ad fidem ſervandam, & ſocietatem ineundam cum juſtis & firmis Rebuspublicis? Quæ tamen prætermiſit omnia *Phylarchus:* ad pulcerrima quæque facta, & ſcriptoris ſtilo digniſſima, prorſus, ut equidem arbitror, cæcutiens.

62. Qui

LXII.
Exaggerat Phylarchus prædam ex Megalopoli.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ τούτοις ἑξῆς φησὶν, ἀπὸ τῶν ἐκ
τῆς Μεγάλης πόλεως λαφύρων ἑξακισχίλια τά-
λαντα τοῖς Λακεδαιμονίοις πεσεῖν, ὧν τὰ δισχίλια
Κλεομένει δοθῆναι κατὰ τοὺς ἐθισμούς. Ἐν δὲ τού- 2
τοις πρῶτον μὲν τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε τὴν ἀπειρίαν
καὶ τὴν ἄγνοιαν τῆς κοινῆς ἐννοίας, ὑπὲρ τῆς τῶν
Ἑλληνικῶν πραγμάτων χορηγίας καὶ δυνάμεως; ἣν
μάλιστα δεῖ παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις ὑπάρχειν.
ἐγὼ γὰρ, οὐ λέγω κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἐν οἷς 3
ὑπό τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων, ἔτι δὲ μᾶλλον
ὑπὸ τῆς συνεχείας τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων,
ἄρδην κατέφθαρτο τὰ Πελοποννησίων· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς 4
καθ᾽ ἡμᾶς καιροῖς, ἐν οἷς πάντες ἓν καὶ ταὐτὸ λέ-
γοντες, μεγίστην καρποῦσθαι δοκοῦσιν εὐδαιμονίαν,
ὅμως ἐκ Πελοποννήσου πάσης, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπί-
πλων, χωρὶς σωμάτων, οὐχ οἷόν τε συναχθῆναι
τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων. καὶ διότι τοῦτο νῦν οὐκ 5
εἰκῆ,

Tenues Peloponnesiorum opes.

LXII. 4. *ὅμως correxit Casaub. ὅπως est in msstis.*

62. Qui etiam in ſequentibus ſcriptum reliquit, *e præda urbis Megalopoleos ſex talentorum millia ad Lacedæmonios rediiſſe: quorum duo millia, ex veteri conſuetudine, Cleomeni ceſſerint.* Hic vero quis non admiretur imperitiam & ignorantiam communis omnium ſenſus ſuper Græcarum civitatum opibus ac divitiis? in quo tamen præcipua Scriptoris hiſtoriarum cura eſſe debet. Nam equidem e contrario, non dicam illis temporibus, cum & per Macedoniæ reges, & multo magis per continua bella civilia funditus attritæ Peloponneſiorum opes erant; ſed noſtris hiſce temporibus, quando in ſumma omnes concordia viventes maximam conſecuti opulentiam videntur, tamen ex Peloponneſi totius univerſis ſupellectilibus, ſi corpora nempe excipias, tantam pecuniæ ſummam nego poſſe confici. Quod autem

Tenues Peloponnesiorum opes.

εἰκῆ, λόγῳ δέ τινι μᾶλλον ἀποφαινόμεθα, δῆλον ἐκ
6 τούτων. τίς γὰρ ὑπὲρ Ἀθηναίων οὐχ ἱστόρηκε, διότι
καθ' οὓς καιροὺς μετὰ Θηβαίων εἰς τὸν πρὸς Λα-
κεδαιμονίους ἐνέβαινον πόλεμον, καὶ μυρίους μὲν ἐξέ-
πεμπον στρατιώτας, ἑκατὸν δ' ἐπλήρουν τριήρεις·
7 ὅτι τότε κρίναντες ἀπὸ τῆς ἀξίας ποιεῖσθαι τὰς εἰς
τὸν πόλεμον εἰσφορὰς, ἐτιμήσαντο τήν τε χώραν
τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν, καὶ τὰς οἰκίας, ὁμοίως δὲ καὶ
τὴν λοιπὴν οὐσίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ σύμπαν τίμημα
τῆς ἀξίας ἐνέλιπε τῶν ἑξακισχιλίων, διακοσίοις καὶ
8 πεντήκοντα ταλάντοις. ἐξ ὧν οὐκ ἀπεοικὸς ἂν φα-
νείη τὸ περὶ Πελοποννησίων ἄρτι ῥηθὲν ὑπ' ἐμοῦ.
9 Κατὰ δ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Μεγά-
λης πόλεως, ὑπερβολικῶς ἀποφαινόμενος, οὐκ ἄν
τις εἰπεῖν τολμήσειε, πλείω γενέσθαι τριακοσίων.
10 ἐπειδή περ ὁμολογούμενόν ἐστι, διότι καὶ τῶν ἐλευ-
θέρων καὶ τῶν δουλικῶν σωμάτων τὰ πλεῖστα συνέ-
βη

6. *ἐνέβαινον. Alii vulgo ἀνέβαινον.* 7. *χώραν καὶ τὴν Ἀττικὴν edd. cum aliis. Delevi conjunct. cum Vat. & cod. Peiresc.*

tem non temere, ſed cum ratione, hoc affirmemus, hinc poteſt cognoſci. Nam quis legit hiſtorias, quin ſciat, *Athenienſes*, quo tempore una cum Thebanis bellum adverſus Lacedæmonios ſuſcipiebant, & militum decem millia armabant, triremes centum inſtruebant; poſtquam pecuniam ex cenſu civium ad bellum tunc conferre decreviſſent; & agrorum univerſæ Atticæ, & domorum, & omnium pariter fortunarum ſuarum æſtimationem iniiſſe; & tamen cenſus totius ſummam ad ſex millia talentorum non perveniſſe, deficientibus ſcilicet ducentis quinquaginta? Vnde liquet, per eſſe veriſimile id quod de Peloponneſiis modo dicebamus. Iſtis vero temporibus e *Megalopoli* amplius, quam trecenta talenta, fuiſſe redactum, nemo, qui vel exaggerare ſummam voluerit, affirmare tamen auſit. Nam illud in confeſſo eſt, & liberos & ſervos quam plurimos

Tenues Peloponnesiorum opes.

βη διαφυγεῖν εἰς τὴν Μεσσήνην. μέγιστον δὲ τῶν προειρημένων τεκμήριον· οὐδενὸς γὰρ ὄντες δεύτεροι 11
τῶν Ἀρκάδων Μαντινεῖς, οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν, οὔτε κατὰ τὴν περιουσίαν, ὡς αὐτὸς οὗτος φησίν· ἐκ πολιορκίας δὲ καὶ παραδόσεως ἁλόντες, ὥστε μή τε διαφυγεῖν μηδένα, μή τε διακλαπῆναι ῥαδίως μηδέν· ὅμως τὸ πᾶν λάφυρον ἐποίησαν, μετὰ τῶν 12
σωμάτων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, τάλαντα τριακόσια.

LXIII. Pugnantia scribit Phylarchus.

LXIII. Τὸ δὲ συνεχὲς τούτῳ τίς οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον θαυμάσειε; ταῦτα γὰρ ἀποφαινόμενος λέγει· πρὸ τῆς παρατάξεως δέκα ἡμέραις μάλιστα, τὸν παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτὴν ἐλθεῖν, ἀγγέλλοντα πρὸς τὸν Κλεομένην, διότι Πτολεμαῖος τὸ μὲν χορηγεῖν ἀπολέγει, διαλύεσθαι δὲ παρακαλεῖ πρὸς τὸν Ἀντίγονον. τὸν δ', ἀκούσαντα, φησὶ, κρῖναι, διότι δεῖ 2
τὴν ταχίστην ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, πρὸ τοῦ συνιέναι

LXIII. 1. τούτῳ. *Vulgo* συνεχὲς τοῦτο. 2. Φησὶ *cum Reisk. scripsi. Vulgo omnes* Φασὶ.

mos Messenam fuga evasisse. Maxime autem ei, quod diximus, fidem facit illud: *Mantinenses* neque numero civium, neque opibus, ulli populorum Arcadiæ erant secundi, quod etiam hic ipse fatetur. Hi obsidione capti, cum deditionem fecissent, ita ut neque effugere quisquam illorum, nec subripi res ulla facile posset, opimiorem hosti prædam non attulere, corporibus etiam venditis, quam trecenta talenta.

63. Quis vero non magis adhuc miretur, quod idem Scriptor istis subjicit? Nam eodem loco ait: *decem fere diebus ante quam pugna pugnaretur, legatum a Ptolemæo missum venisse, qui nuntiaret, pecuniam nolle amplius Ptolemæum suppeditare, sed ad pacem cum Antigono faciendam hortari: quod ubi accepisset Cleomenes, constituisse eum, fortunam summæ rerum sibi quam primum esse tentandam, prius quam de*

καὶ τὰ προσπεπτωκότα τὰς δυνάμεις· διὰ τὸ μη- Pugnantia scribit Phylarchus.
δεμίαν ὑπάρχειν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐλπίδα
3 τοῦ δύνασθαι μισθοδοτεῖν. Ἀλλ', εἴπερ ἑξακισχι-
λίων ἐγκρατὴς ἐγεγόνει ταλάντων κατὰ τοὺς αὐ-
τοὺς καιροὺς, τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν ἠδύνατο ταῖς
4 χορηγίαις ὑπερθέσθαι. πρὸς δὲ τὸν Ἀντίγονον, εἰ
μόνον τριακοσίων ὑπῆρχε κύριος, καὶ λίαν ἱκανὸς ἦν
5 ἀσφαλῶς ὑπομένων τρίβειν τὸν πόλεμον. τὸ δ' ἅμα
μὲν πάσας ἀποφαίνειν τῷ Κλεομένει τὰς ἐλπίδας
ἐν Πτολεμαίῳ διὰ τὰς χορηγίας, ἅμα δὲ τοσούτων
χρημάτων αὐτὸν φάναι κύριον γεγονέναι κατὰ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς, πῶς οὐ τῆς μεγίστης ἀλογίας, ἔτι
6 δ' ἀσκεψίας ἐστὶ σημεῖον; Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῷ
συγγραφεῖ τοιαῦτα, καὶ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους
καιροὺς, καὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν, κατατέ-
τακται· περὶ ὧν ἀρκεῖν ὑπολαμβάνω, κατὰ τὴν ἐξ
ἀρχῆς πρόθεσιν, καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.

Μετὰ

4. *εἰ μόνον. εἰ μὴ μόνον edd. vett. ex Bav. Hinc Casaub. εἰ καὶ μόνον.*

de accepto nuntio aliquid rescisceret exercitus; quoniam quidem spem nullam ipse haberet, ex propriis opibus militi stipendia posse se solvere. Atqui si circa tempus idem sex millium talentorum compos est factus; vel Ptolemæum ipsum opibus superare poterat. Bellum vero cum Antigono quod attinet, si vel trecenta solummodo talenta receperat Cleomenes, facile illi fuit, sine ullo periculo bellum illud sustinere atque trahere. At dicere, *omnes Cleomeni spes suas in Ptolemæo & ejus liberalitate fuisse positas;* simulque affirmare, *tantam pecuniam illo ipso tempore in ejusdem Cleomenis potestate atque manibus fuisse;* hoc annon summæ dementiæ atque incogitantiæ argumentum est? Similia vero his multa idem Scriptor, cum in istorum temporum rebus, tum in universa Historia, retulit: de quibus, pro instituto nostro, hactenus dicta sufficiant.

64. Ca-

LXIV. Cleomenes Argivum agrum populatur. Ol. CXXXIX. A.V. 531.

Μετὰ δὲ τὴν τῆς Μεγάλης πόλεως ἅλωσιν, Ἀντιγόνου παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν Ἀργείων πόλει, συναγαγὼν Κλεομένης ἅμα τῷ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἐνίστασθαι τοὺς στρατιώτας, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἐξαγαγὼν τὴν στρατιὰν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Ἀργείων χώραν· ὡς μὲν 2
τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, παραβόλως καὶ τολμηρῶς, διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν κατὰ τὰς εἰσόδους τόπων· ὡς δὲ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις, ἀσφαλῶς καὶ νουνεχῶς. Ὁρῶν γὰρ τὸν Ἀντίγονον διαφεικότα τὰς δυνάμεις, 3
ᾔδει σαφῶς, ὅτι πρῶτον μὲν τὴν εἰσβολὴν ἀκινδύνως ποιήσεται· δεύτερον δὲ ὅτι τῆς χώρας καταφθειρομένης ἕως τῶν τειχῶν, ἀνάγκη τοὺς Ἀργείους, θεωροῦντας τὸ γιγνόμενον, ἀσχάλλειν, καὶ καταμέμφεσθαι τὸν Ἀντίγονον. εἰ μὲν οὖν συμβαίη, μὴ δυνάμε- 4
νον αὐτὸν ὑποφέρειν τὸν ἐπιῤῥαπισμὸν τῶν ὄχλων, ἐξελθεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι τοῖς παροῦσι· πρόδηλον ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν αὐτῷ, διότι νικήσει ῥᾳδίως. εἰ δ'

LXIV. 1. στρατιὰν. στρατείαν *Vat. Aug. Reg. A. Iidem & Flor. paulo ante omittunt* τοὺς στρατιώτας.

64. Capta *Megalopoli*, Antigono in urbe Argivorum hibernante, *Cleomenes* ineunte ſtatim vere contrahit copias, ſuosque hortatus prout res admonebat, educit, & in fines *Argivorum* impetum facit: conſilio uſus, ut quidem vulgus arbitrabatur, temerario atque audaci, propter difficiles aditus & loca munita; ut prudentioribus videbatur, tuto juxta & callido. Quippe qui videret, *Antigonum* copias ſuas dimiſiſſe, illud primum certo ſciebat, ſine ullo periculo invaſionem illam fore: deinde, ubi ad muros usque vaſtari regio cœpiſſet, *Argivos* id cernentes, iniquo rem animo laturos, atque omnino de *Antigono* graviter queſturos. Qui ſi populi convicia ferre non ſuſtinens, copias quæ ad manus eſſent educeret, acieque dimicaret; non dubitabat *Cleomenes*, quantum provideri ratione poſſet, paratam ſibi victoriam

5 σεὶ δ' ἐμμείνας τοῖς λογισμοῖς, ἐφησυχάζοι· καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους, καὶ ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι θάρσος ἐνεργασάμενος, ἀσφαλῶς ὑπέλαβε 6 ποιήσασθαι τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. τῆς γὰρ χώρας δῃουμένης, οἱ μὲν ὄχλοι συστρεφόμενοι, τὸν Ἀντίγονον ἐλοιδόρουν· ὁ δὲ καὶ λίαν ἡγεμονικῶς καὶ βασιλικῶς, οὐδὲν περὶ πλείονος ποιούμενος τοῖς κατὰ λόγον πράγμασιν, 7 ἦγε τὴν ἡσυχίαν. ὁ δὲ Κλεομένης, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καταφθείρας μὲν τὴν χώραν, καταπληξάμενος δὲ τοὺς ὑπεναντίους, εὐθαρσεῖς δὲ πεποιηκὼς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον, ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε.

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Cleomenes Argivum agrum populatur.

LXV. Τοῦ δὲ θέρους ἐνισταμένου, καὶ συνελθόντων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς χειμασίας, ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν Ἀντίγονος, προῆγε μετὰ τῶν 2 συμμάχων εἰς τὴν Λακωνικήν· ἔχων Μακεδόνας μὲν τοὺς

Antigonus in Laconicam ducit.

5. ἐφησυχάζοι. ἀφησυχ. Vat. Flor. Aug. Reg. A. 6. Forsan ποιούμενος τοῦ κατὰ λόγον χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν. Reiskius conjecerat τῆς κατὰ λόγον πραγματείας.

ctoriam fore: ſin manens in ſuſcepta ſententia, nihil ſe commoveret; tum vero tantum hoſtibus terrorem ſe injecturum, tantosque ſuis facturum ſpiritus, ut domum tuto reverti queat. Atque ita evenit. Nam dum vaſtantur agri, plebs in circulis *Antigono* obtrectare: ille contra, imperatorio ac plane regio animo, nihil antiquius habens quam ut omnium quæ faceret ratio ſibi conſtaret, quieſcere. Ita *Cleomenes*, ſicut initio propoſuerat, agrum populatus, hoſte perterrefacto, animis ſuorum adverſus imminens periculum confirmatis, impune domum rediit.

65. Initio æſtatis *Antigonus*, poſtquam & Macedones & Achæi ex hibernis reverſi convenifſent, ſuas & ſociorum copias in *Laconicam* ducit. In eo exercitu erant Macedonum, ex quibus

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Antigonus in Laconicam ducit.

τοὺς εἰς τὴν φάλαγγα μυρίους, πελταστὰς δὲ τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους, Ἀγριᾶνας δὲ σὺν τούτοις χιλίους, καὶ Γαλάτας ἄλλους τοσούτους· μισθοφόρους δὲ, τοὺς πάντας, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους· Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους, 3 πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους· καὶ Μεγαλοπολίτας χιλίους, εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους, ὧν ἡγεῖτο Κερκιδᾶς Μεγαλοπολίτης· τῶν δὲ συμμάχων Βοιωτῶν μὲν πεζοὺς 4 δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους· Ἠπειρωτῶν πεζοὺς χιλίους, ἱππεῖς πεντήκοντα· Ἀκαρνάνων ἄλλους τοσούτους· Ἰλλυριῶν χιλίους ἑξακοσίους, ἐφ' ὧν Δημήτριος ὁ Φάριος. ὥστ' εἶναι πᾶσαν τὴν δύναμιν, 5 πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους καὶ διακοσίους. Ὁ δὲ Κλεομένης, προσ- 6 δοκῶν τὴν ἔφοδον, τὰς μὲν ἄλλας τὰς εἰς τὴν χώραν εἰσβολὰς ἠσφαλίσατο φυλακαῖς καὶ τάφροις καὶ δένδρων ἐκκοπαῖς· αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν 7 Σελλα-

LXV. 3. *Verba* Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους *usque* τριακοσίους *absunt a Bav. Aug. Reg. A.* 6. τὰς μὲν ἄλλας τὰς. *Delendus videtur repetitus articulus.*

bus constabat phalanx, decem millia; cetrati, ter mille; equites, trecenti: ad hæc Agrianes mille, & Galli item mille: stipendiarii in universum, peditum tria millia; equites trecenti. Achæorum vero selecti, pedites ter mille, equites trecenti. Megalopolitani, more Macedonum armati, mille, *Cercida* Megalopolitano duce. Aderant præterea sociorum auxilia: Bœotorum quidem pedites bis mille, equites CC; Epirotarum, pedites CIↃ, equites L; Acarnanes item pari numero; Illyriorum, mille sexcenti, quorum dux erat *Demetrius Pharius*. Vt omnino constaret ille exercitus e peditum millibus fere XXVIII; equitibus vero MCC. *Cleomenes* vero, hostium impressionem exspectans, reliquos aditus præsidiis, fossis, concædibus munit: ipse cum exer-

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Cleomenis castra & acies ad Sellasiam.

Σελλασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατο-
πέδευε, τῆς πάσης ὑπαρχούσης αὐτῷ στρατιᾶς εἰς
δύο μυριάδας· στοχαζόμενος ἐκ τῶν κατὰ λόγον,
ταύτῃ ποιήσασθαι τοὺς ὑπεναντίους τὴν εἰσβολήν.
8 ὃ καὶ συνεκύρησε. δύο δὲ λόφων ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰσό-
δου κειμένων, τὸν μὲν Εὔαν, τὸν δ' ἕτερον Ὄλυμπον
9 καλεῖσθαι συμβαίνει. τῆς δ' ὁδοῦ μεταξὺ τούτων πα-
ρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς τὴν Σπάρ-
την, ὁ μὲν Κλεομένης, τῶν προειρημένων λόφων συν-
άμφω τάφρον καὶ χάρακα προβαλόμενος, ἐπὶ μὲν
τὸν Εὔαν ἔταξε τοὺς Περιοίκους καὶ συμμάχους·
ἐφ' ὧν ἐπέστησε τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν· αὐτὸς δὲ
τὸν Ὄλυμπον κατεῖχε μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν
10 μισθοφόρων. ἐν δὲ τοῖς ἐπιπέδοις παρὰ τὸν ποταμὸν
ἐφ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ τοὺς ἱππεῖς μετὰ μέρους τινὸς
11 τῶν μισθοφόρων παρενέβαλεν. Ἀντίγονος δὲ, πα-
ραγενόμενος, καὶ συνθεωρήσας τήν τε τῶν τόπων
ὀχυρότητα, καὶ τὸν Κλεομένην πᾶσι τοῖς οἰκείοις

Euas & Olympus, montes. Oenus fluv.

Perioeci Spartanorum.

 μέρεσι

7. *Σελλασίαν. Σελασίαν edd. cum Bav. & Aug.* 9. *Εὐκλείδαν. Εὐκλειδᾶν Vat. Flor. & sic deinde.*

exercitu profectus, in quo ad viginti millia hominum erant, ad *Sellasiam* castra ponit; probabili conjectura adductus, ut illac irrupturum hostem crederet. Neque aliter accidit. Duo colles sunt, qui fauces illas efficiunt, quorum alteri nomen *Euæ*, alteri *Olympo*: in medio fluit *Oenus*, propter quem via est *Spartam* ducens. Ante utrumque collem fossam duxerat *Cleomenes*, valloque muniverat: *Periœcis* & sociorum auxiliis in *Eua* locatis, ductorem fratrem *Euclidam* imposuerat: ipse cum Lacedæmoniis & mercenariis *Olympum* tenebat. In campi planitie, ad utramque fluminis ripam, equites cum parte conductitiorum disposuerat. Accedit dein *Antigonus*, & munitam loci naturam conspicatur; observatque, *Cleomenem*, diviso exercitu, & conveniente cuique

Ol. CXXXIX. A.V.531.

μέρεσι τῆς δυνάμεως οὕτως εὐστόχως προκατειλη-
φότα τὰς εὐκαιρίας, ὥστε παραπλήσιον εἶναι τὸ
σύμπαν σχῆμα τῆς στρατοπεδείας τῆς τῶν ἀγα-
θῶν ὁπλομάχων προβολῆς· οὐδὲν γὰρ ἀπέλιπε τῶν 12
πρὸς ἐπίθεσιν ἅμα καὶ φυλακὴν, ἀλλ' ἦν ὁμοῦ πα-
ράταξις ἐνεργὴς, καὶ παρεμβολὴ δυσπρόσοδος· διὸ 13
καὶ τότε μὲν ἐξ ἐφόδου καταπειράζειν καὶ συμπλέ-
κεσθαι προχείρως ἀπέγνω.

LXVI. Caſtra Antigoni ad Gorgylum fluv.

LXVI. Στρατοπεδεύσας δ' ἐν βραχεῖ διαστήματι, καὶ
λαβὼν πρόβλημα τὸν Γόργυλον καλούμενον ποτα-
μόν· τινὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμένων, συνεθεώρει τάς τε
τῶν τόπων ἰδιότητας, καὶ τὰς τῶν δυνάμεων δια-
φοράς. ἅμα δὲ καὶ προδεικνύων τινὰς ἐπιβολὰς, 2
πρὸς τὸ μέλλον ἐξεκαλεῖτο τὰς τῶν ὑπεναντίων ἐπι-
νοίας. οὐ δυνάμενος δὲ λαβεῖν οὐδὲν ἀργὸν, οὐδ' ἔξο- 3
πλον,

LXVI. 1. *ἐπιμένων. Caſaubonus ἐκεῖ ἐπιμένων. Scripti omnes ἐπικειμένων. Forſan ἐπιμένων ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.*

cuique parti ſtatione aſſignata, opportuna quæque loca ſcite adeo occupaſſe, ut diſpoſitionis exercitus ejus univerſa forma ſimilis eſſet peritorum bellatorum poſitioni, qui ſcutis haſtisque projectis in omnem occaſionem intenti ſunt: nihil enim erat prætermiſſum, quod vel ad inferendum, vel ad cavendum ictum faceret; ſed erat ſimul ad pugnam valide inſtructa acies, ſimul ab hoſtis ſuperventu tuta caſtrametatio. Itaque tum quidem e veſtigio hoſtem tentare, & temere confligere noluit.

66. Sed modico ſpatio interjecto, pro munimento *Gorgylum* fluvium habens, caſtra ponit; ibique dies aliquot moratur, partim ut locorum naturam, partim ut copiarum ingenia melius cognoſceret. Simul, ſpeciem ſubinde præbens impreſſionem meditantis, quid conſilii de futuro eſſet hoſtibus, elicere ſtuduit. Sed quum nihil cuſtodia vacuum, aut parum firmo præſidio munitum

πλον, διὰ τὸ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἀντικινεῖσθαι τὸν Ol. CXXXIX. A.V. 531.
4Κλεομένην· τῆς μὲν τοιαύτης ἐπινοίας ἀπέστη. τέ-
λος δ' ἐξ ὁμολόγου διὰ μάχης ἀμφότεροι προέθεν-
το κρίνειν τὰς πράξεις. πάνυ γὰρ εὐφυεῖς καὶ πα-
ραπλησίους ἡγεμόνας ἡ τύχη συνέβαλε τούτους τοὺς
5ἄνδρας. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς κατὰ τὸν Εὔαν ὁ βα- Acies Antigoni & Cleomenis.
σιλεὺς ἀντέταξε τῶν τε Μακεδόνων τοὺς χαλκάσπι-
δας, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς, κατὰ σπείρας ἐναλλὰξ τε-
ταγμένους· Ἀλέξανδρον τὸν Ἀκμήτου, καὶ Δημή-
6τριον τὸν Φάριον ἐπιστήσας. ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς
Ἀκαρνᾶνας καὶ Κρῆτας ἐπέβαλε· τούτων δὲ κατό-
πιν ἦσαν δισχίλιοι τῶν Ἀχαιῶν, ἐφεδρείας λαμβά-
7νοντες τάξιν. τοὺς δ' ἱππεῖς περὶ τὸν Οἰνοῦντα πο-
ταμὸν ἀντέθηκε τῷ τῶν πολεμίων ἱππικῷ, συστή-
σας αὐτοῖς Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα, καὶ συμπαραθεὶς
πεζοὺς τῶν Ἀχαιῶν χιλίους, καὶ Μεγαλοπολίτας
8τοὺς ἴσους. Αὐτὸς δὲ, τοὺς μισθοφόρους ἔχων καὶ

7. Ἀχαιῶν χιλίους. Ἀχαϊκῶν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

nitum deprehenderet, quia in omnes partes promte se Cleomenes obvertebat; consilium mutavit de improviso in hostes impetum faciendi. Tandemque inter ambos convenit, prælii discrimini rem universam permittere. Admodum enim natura præstantes & inter se pares erant hi duces, quos tunc fortuna commisit. Igitur *Antigonus* iis, qui *Euam* tenebant, chalcaspidas Macedones opposuit, Illyriorumque manipulos inter horum ordines alternatim locavit: ducesque his imposuit *Alexandrum*, Acmeti filium, & *Demetrium Pharium*. Pone hos Acarnanes & Cretenses sequi jussit: quorum a tergo Achæos bis mille in subsidiis locat. Equites circa *Oenuntem* fluvium hostium equitatui sunt oppositi: estque illis præfectus *Alexander*: jussi etiam sunt pedites Achæorum mille & Megalopolitanorum totidem, equitum latera tegere. Ipse *Antigonus* cum iis, qui ad Olym-

Ol. CXXXIX. A.V. 531. τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὸν Ὄλυμπον πρὸς τοὺς περὶ τὸν Κλεομένην διέγνω ποιεῖσθαι τὴν μάχην. προτά- 9 ξας οὖν τοὺς μισθοφόρους, ἐπέστησε διφαλαγγίαν ἐπάλληλον τῶν Μακεδόνων· ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τὴν στενότητα τῶν τόπων. σύνθημα δ᾽ ἦν τοῖς μὲν Ἰλ- 10 λυριοῖς, τότε ποιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὸν λόφον προσβολῆς, ὅταν ἴδωσιν ἀρθεῖσαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα· προσηρτημένοι γὰρ ἦσαν οὗτοι νυκτὸς ἐν τῷ Γοργύλῳ ποταμῷ, πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ λόφου ῥίζῃ· τοῖς δὲ Μεγαλοπο- 11 λίταις καὶ τοῖς ἱππεῦσι παραπλησίως, ἐπειδὰν φοινικὶς ἐξαρθῇ παρὰ τοῦ βασιλέως.

LXVII. Prælium Antigoni cum Cleomene.

Ἐπειδὴ δ᾽ ὁ μὲν καιρὸς ἧκε τῆς χρείας, τὸ δὲ σύνθημα τοῖς Ἰλλυριοῖς ἀπεδόθη, παρήγγειλαν δὲ ποιεῖν τὸ δέον, οἷς ἦν ἐπιμελές· πάντες εὐθέως ἀναδείξαντες αὐτούς, κατήρχοντο τῆς πρὸς τὸν βουνὸν προσβολῆς. οἱ δὲ μετὰ τῶν Κλεομένους ἱππέων ἐξ 2 ἀρχῆς ταχθέντες εὔζωνοι, θεωροῦντες τὰς σπείρας τῶν

Olympum stabant, qua parte Cleomenes erat, congredi statuit, mercenarios & Macedonas ducens. Igitur, mercenariis in prima acie positis, phalangem Macedonum duplicem, cujus pars altera alteram presse sequebatur, pone hos locat; propter locorum angustias id facere coactus. Signum inchoandi prælii, Illyriis quidem (hi noctu juxta *Gorgylum* amnem ad ipsas collis radices se applicuerant) constitutum fuerat, ut *invadere collem inciperent, ubi primum e proximis Olympo locis linteum attolli vidissent*. Megalopolitanis vero pariter & equitibus, *cum primum rex puniceum paludamentum sustulisset*.

67. Vbi tempus dimicandi advenit, postquam Illyriis datum signum fuit, suique illos officii, quorum eæ partes erant, admonuere; extemplo omnes se hosti ostendunt, & collem adoriri incipiunt. Ibi tum levis armatura *Cleomenis*, quam inter equites fuisse locatam ostendimus, animadvertentes

τῶν Ἀχαιῶν ἐρήμους ἐκ τῶν κατόπιν οὔσας, κατ᾽ Ol.
οὐρὰν προσπίπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον CXXXIX. A.V. 531.
3 τοὺς πρὸς τὸν λόφον βιαζομένους· ὡς ἂν τῶν μὲν
περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἐξ ὑπερδεξίου κατὰ πρόσωπον
αὐτοῖς ἐφεστώτων, τῶν δὲ μισθοφόρων κατόπιν ἐπι-
κειμένων, καὶ προσφερόντων τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως.
4 Ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσας τὸ γενόμενον, ἅμα δὲ προ- Philopœmenis prudens consilium.
ορώμενος τὸ μέλλον, Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης,
τὸ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο τοῖς προε-
5 στῶσι τὸ συμβησόμενον· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐ-
τῷ, διὰ τὸ μήτ᾽ ἐφ᾽ ἡγεμονίας τετάχθαι μηδεπώ-
ποτε, κομιδῇ τε νέον ὑπάρχειν αὐτόν· παρακαλέ-
σας τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις
6 τολμηρῶς. οὗ γενομένου, ταχέως οἱ προσκείμενοι μι-
σθοφόροι κατ᾽ οὐρὰν τοῖς προβαίνουσιν, ἀκούσαντες
τῆς κραυγῆς, καὶ συνιδόντες τὴν τῶν ἱππέων συμ-
πλοκὴν, ἀφέμενοι τῶν προκειμένων, ἀνέτρεχον εἰς
τὰς ἐξ ἀρχῆς τάξεις, καὶ προσεβοήθουν τοῖς παρ᾽

 αὐτῶν

LXVII. 6. προσκείμενοι. *Scripti omnes* προκείμ.

tes Achæorum ordines a tergo nudos, ultimum eorum agmen invadunt, & in ſummum diſcrimen hos, qui in collem nitebantur, adducunt. Etenim ſimul & *Euclidas* e ſuperiore loco in frontem illis imminebat; & ipſi mercenarii, a tergo inſtantes, valide cædebant. Vidit hoc *Philopœmen Megalopolitanus*, ac ſtatim providens quod futurum erat, de ingruente periculo primum quidem ductores ordinum admonere inſtituit: ſed quum nemo animum ad verba ipſius adverteret, quia nullam umquam militiæ præfecturam geſſerat, & juvenis admodum erat; cives ſuos cohortatus, magna audacia hoſtium equitatum aggreditur. Quod ubi factum eſt, mercenarii, qui terga tendentium ad collem premebant, clamore audito, & cognito equitum conflictu, omiſſo eo quod inſtituerant, ſtationem priorem repetunt, & equi-

Ol. CXXXIX. A.V. 531.

Philopœmenis prudens consilium.

αὐτῶν ἱππεῦσι. τούτου δὲ συμβάντος, ἀπερίσπα- 7
στον γενομένον τό τε τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν ἅμα τούτοις προβαινόντων πλῆθος, ἐκθύμως ὥρμησε καὶ τεθαῤῥηκότως ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. ἐξ οὗ καὶ μετὰ ταῦτα φανερὸν ἐγενήθη, διότι τοῦ 8
κατὰ τὸν Εὐκλείδαν προτερήματος αἴτιος ἐγίγνετο Φιλοποίμην.

LXVIII. Philopœmenem laudat Antigonus.

LXVIII. Ὅθεν καὶ τὸν Ἀντίγονόν φασι μετὰ ταῦτα καταπειράζοντα πυνθάνεσθαι τοῦ ταχθέντος ἐπὶ τῶν ἱππέων Ἀλεξάνδρου, διὰ τί πρὸ τοῦ παραδοθῆναι τὸ σύνθημα τοῦ κινδύνου κατάρξαιτο. τοῦ δ' ἀρνου- 2
μένου, φάσκοντος δὲ, μειράκιόν τι Μεγαλοπολιτικὸν προεγχειρῆσαι παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην· εἰπεῖν, διότι τὸ μὲν μειράκιον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ ποιῆσαι, συνθεασάμενον τὸν καιρόν· ἐκεῖνος δ', ἡγεμὼν

Imperitia Euclidæ, fratris Cleomenis.

ὑπάρχων, μειρακίου τοῦ τυχόντος. Οὐ μὴν, ἀλλ' 3
οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν ὁρῶντες προσβαινούσας τὰς σπείρας,

8. ἐγίγνετο. ἐγένετο edd. ex Bav.

& equitibus suis suppetias ferunt. Hoc modo Illyrii & Macedones, universaque multitudo quæ una cum his ad collem pergebat, liberati oblato impedimento, quod conatum ipsorum retardaverat, acriter atque fidenter hosti obviam ire pergunt. Ex quo postea intellectum est, rei adversus Euclidam bene gestæ caussam præbuisse *Philopœmenem.*

68. Igitur fertur *Antigonus* post hæc *Alexandrum* equitum præfectum interrogasse, quæsisseque ex eo tentandi gratia: *Cur prius, quam datum esset signum, pugnam inchoasset?* Qui quum negaret a se factum; sed *adolescentem nescio quem Megalopolitanum, se repugnante, prælium occæpisse;* tum dixisse Antigonum: *Hunc quidem adolescentem, qui idoneum ac necessarium tempus animadvertisset, strenui ducis officio functum; ipsum vero, qui dux esset, gregarii adolescentis.* Jam vero *Euclidas*, ut appropinquantes vidit Illyriorum ordines, commo-

σπείρας, ἀφέμενοι τοῦ χρῆσθαι ταῖς τῶν τόπων εὐ- Ol.
4καιρίαις· τοῦτο δ' ἦν, ἐκ πολλοῦ συναντῶντας καὶ CXXXIX. A.V. 531.
προσπίπτοντας τοῖς πολεμίοις, τὰ μὲν ἐκείνων στί- Euclidæ imperitia.
φη συνταράττειν καὶ διαλύειν, αὐτοὺς δ' ὑποχωρεῖν
ἐπὶ πόδα καὶ μεθίστασθαι πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους
5ἀεὶ τόπους ἀσφαλῶς· οὕτω γὰρ ἂν προλυμηνάμε-
νοι καὶ συγχέαντες τὸ τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς
συντάξεως ἰδίωμα τῶν ὑπεναντίων, ῥᾳδίως αὐτοὺς
6ἐτρέψαντο διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν· τούτων μὲν
οὐδὲν ἐποίησαν· καθάπερ δ' ἐξ ἑτοίμου σφίσι τῆς
7νίκης ὑπαρχούσης, τοὐναντίον ἔπραξαν. κατὰ γὰρ
τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν ἔμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς
ἀνωτάτω σπεύδοντες λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους, εἰς
τὸ τὴν φυγὴν ἐπὶ πολὺ καταφερῆ καὶ κρημνώδη γε-
8νέσθαι τοῖς πολεμίοις. συνέβη δ', ὅπερ εἰκὸς ἦν, τοὐν-
αντίον· οὐ γὰρ ἀπολιπόντες αὐτοῖς ἀναχώρησιν,
προσδεξάμενοι δ' ἀκεραίους ἅμα καὶ συνεστώσας

LXVIII. 8. *προσδεξάμενοι.* *δεξάμενοι edd. ex Bav.*

commoditate locorum uti prætermisit. Partes autem periti ducis fuerant, ut hosti longe occurreret, impetuque facto, ordines illius conturbaret ac dissiparet; tum rursus pedetentim retrocedens, ad superiora loca sese absque periculo reciperet. Sic enim confuso prius hoste, eaque opportunitate corrupta, quam ex genere armorum & propria dispositione aciei sibi spoponderant adversarii, facile postea, adjuvante loci natura, terga vertere eosdem coëgisset. At horum nihil *Euclidas* fecit, sed contrarium potius. Nam, quasi parata cessantibus victoria foret, sicut initio collocatus fuerat, sic in summo remanet colle; ratus, in ipso, si posset fieri, vertice hostem sibi excipiendum, quo longior mox per declivia & abrupta esset illius fuga. Plane vero contrarium, sicuti par erat, evenit: quum enim vacuum sibi nullum spatium reliquisset ad pedem referendum; ubi integri firmique Illy-

Ol. CXXXIX. A.V. 531.

τὰς σπείρας, εἰς τοῦτο δυσχρηστίας ἦλθον, ὥστε δι' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου κορυφῆς διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς βιαζομένους. λοιπὸν, ὅσον ἐκ ποδὸς ἐπιέσθησαν τῷ βάρει τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως· εὐθέως δ' οἱ μὲν Ἰλλυριοὶ τὴν κατάστασιν ἐλάμβανον, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐκλείδαν τὴν ὑπὸ πόδα, διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι τόπον εἰς ἀναχώρησιν καὶ μετάστασιν ἑαυτοῖς. ἐξ οὗ ταχέως συνέβη τραπέντας αὐτοὺς, ὀλεθρίῳ χρήσασθαι φυγῇ, κρημνώδη καὶ δύσβατον ἐχόντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τόπων.

Fugatur Euclidas.

LXIX. Philopoemenis fortitudo.

Ἅμα δὲ τούτοις, ὁ περὶ τοὺς ἱππεῖς συνετελεῖτο κίνδυνος, ἐκπρεπῆ ποιουμένων τὴν χρείαν τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων ἁπάντων, μάλιστα δὲ Φιλοποίμενος, διὰ τὸ περὶ τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας συνεστάναι τὸν ὅλον ἀγῶνα. καθ' ὃν καιρὸν τῷ προειρημένῳ συνέβη, τὸν μὲν ἵππον πεσεῖν, πληγέντα καιρίως· αὐτὸν δὲ πεζομαχοῦντα περιπεσεῖν τραύματι βιαίῳ, δι'

Illyriorum ordines fuere excipiendi, eo difficultatum venit *Euclidas*, ut in ipſo vertice cum irrumpentibus dimicare cogeretur. Itaque e veſtigio premebatur gravitate armorum & aciei robore hoſtium: & continuo *Illyrii* locum, quo *Euclidas* conſtiterat, capeſſebant; ipſe cum ſuis inferiora capere coactus eſt, quia ſpatium ad retrocedendum, & ad locum commode mutandum ſuis non reliquerat. Ex quo facile Illyriis fuit, victos ac fugientes premere, quum per loca prærupta atque impedita eſſet illis evadendum.

69. Dum hæc fiunt, ſimul equeſtris pugna commiſſa eſt; omnibus Achaïcis equitibus fortiter pugnam capeſſentibus, quod eo certamine libertas eorum agebatur; præcipue tamen *Philopœmene*. Et huic quidem in eo prælio accidit, ut equus, letali accepto vulnere, caderet; atque ipſe, inter pedites pugnans, gravi vulnere, trajecto utroque femore,

3 δι' ἀμφοῖν τοῖν μηροῖν. Οἱ δὲ βασιλεῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο διὰ τῶν εὐζώνων καὶ μισθοφόρων τὴν συμπλοκὴν, παρ' ἑκατέροις σχε-
4 δὸν ὑπαρχόντων τούτων εἰς πεντακισχιλίους. ὧν ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων, διαφέρουσαν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἐξ ἀμφοῖν χρείαν, ὁμοῦ τῶν τε βασιλέων καὶ τῶν στρα-
5 τοπέδων ἐν συνόψει ποιουμένων τὴν μάχην. ἡμιλλῶντο δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ τά-
6 γμα ταῖς εὐψυχίαις. Ὁ δὲ Κλεομένης, ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ τὸν ἀδελφὸν πεφευγότας, τοὺς δ' ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἱππεῖς ὅσον οὔπω κλίνοντας· καταπλαγὴς ὢν, μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς πολεμίους, ἠναγκάζετο διασπᾶν τὰ προτειχίσματα, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξάγειν μετωπηδὸν κατὰ
7 μίαν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας. ἀνακληθέντων δὲ τῶν παρ' ἑτέροις εὐζώνων ἐκ τοῦ μεταξὺ τόπου διὰ τῆς σάλπιγγος, συναλαλάξασαι, καὶ μεταβαλοῦσαι

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Prælium inter reges commissum.

LXIX. 7. *μεταβαλοῦσαι. An καταβαλοῦσαι?*

re, afficeretur. Reges vero, ad *Olympum*, primum per expeditos & mercenarios, quorum habebant utrimque quinque millia, certamen commiſerunt. Qui, modo per partes, modo confertim omnes ſimul concurrentes, memorandum prælium cierunt; quum in oculis & regum & exercituum res gereretur. Itaque & vir cum viro, & ordo cum ordine, acri contentione dimicabant. *Cleomenes* vero, conſpecta fratris fuga, prope jam inclinatas equitum etiam turmas videns, quæ in planis pugnabant; metuens, ne omni ex parte hoſtes in ſe ingruerent; munimenta caſtris ſuis objecta divellere, & ab uno illorum latere copias omnes recta fronte educere cogitur. Tubis deinde ab utraque parte concinentibus, revocati ſunt levioris armaturæ milites e medio inter utramque aciem ſpatio; ac ſublato clamore, præ-

Ol. CXXXIX. A.V. 531.

Prælium inter reges commissum.

λοῦσαι τὰς σαρίσσας, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλ-
λήλαις. ἀγῶνος δὲ γενομένου κραταιοῦ, καὶ ποτὲ μὲν 8
ἐπὶ πόδα ποιουμένων τὴν ἀναχώρησιν, καὶ πιεζομέ-
νων ἐπὶ πολὺ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῆς τῶν Λακώνων
εὐψυχίας, ποτὲ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἐξωθουμένων
ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τῶν Μακεδόνων τάξεως· τέλος 9
οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον συμφράξαντες τὰς σαρίσσας,
καὶ χρησάμενοι τῷ τῆς ἐπαλλήλου φάλαγγος ἰδιώ-
ματι, βίᾳ προσπεσόντες, ἐξέωσαν ἐκ τῶν ὀχυρω-
μάτων τοὺς Λακεδαιμονίους.

Funduntur Lacedæmonii.

Cleomenes Alexandriam fugit.

Τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆ- 10
θος ἔφευγε προτροπάδην, φονευόμενον· ὁ δὲ Κλεο-
μένης, ἱππεῖς τινὰς ἔχων περὶ ἑαυτὸν, ἀνεχώρησε
μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην. ἐπιγενο- 11
μένης δὲ τῆς νυκτὸς, καταβὰς εἰς Γύθιον, ἡτοιμασ-
μένων αὐτῷ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἐκ πλείονος χρόνου
πρὸς τὸ συμβαῖνον, ἀπῆρε μετὰ τῶν φίλων εἰς
Ἀλεξάνδρειαν.

Ἀντί-

7. *συνέβαλλον prætuli ex Aug. Reg. A. Vulgo συνέβαλον.*

prætentis hastis, concurrunt phalanges. Insequitur atrox pugna. In qua quum modo *Macedones* virtuti Laconum longe viderentur impares, & jam pedem referrent; modo *Lacedæmonii*, Macedonicæ aciei vim ac robur non sustinentes, cederent: tandem *Antigoni* phalanx densatis hastis, incredibili violentia, quæ geminatæ phalangis propria est, in hostem irruens Lacedæmonios ex suis munitionibus dejecit. Tum vero reliqua multitudo passim cæsa & in effusam fugam versa est: *Cleomenes* cum paucis equitibus Spartam incolumis se recepit. Vnde proxima nocte *Gythium* descendit, navibusque ibi conscensis, quas multo ante ad incerta casuum paraverat, amicis comitantibus, *Alexandriam* est profectus.

70. *Anti-*

Ἀντίγονος δ', ἐγκρατὴς γενόμενος ἐξ ἐφόδου τῆς Σπάρτης, τά τε λοιπὰ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἐχρήσατο τοῖς Λακεδαιμονίοις, τό τε πολίτευμα τὸ πάτριον αὐτοῖς καταστήσας, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀνέζευξε μετὰ τῶν δυνάμεων ἐκ τῆς πόλεως· προσαγγελθέντος αὐτῷ, τοὺς Ἰλλυριοὺς εἰσβεβληκό-
2 τας εἰς Μακεδονίαν, πορθεῖν τὴν χώραν. Οὕτως ἀεί ποθ' ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων πα-
3 ρὰ λόγον εἴωθε κρίνειν. Καὶ γὰρ τότε Κλεομένης, εἰ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον παρείλκυσε τελέως ὀλίγας ἡμέρας, εἴ τ', ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν, εἰς βραχὺ τῶν καιρῶν ἀντεποιήσατο, διακα-
4 τέσχεν ἂν τὴν ἀρχήν. οὐ μήν, ἀλλ' ὅ γ' Ἀντίγονος, παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, καὶ τούτοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος,
5 ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν. ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνη-

LXX. Ol. CXXXIX. A.V. 531. Antigonus Sparta potitur. Mox domum redit.

Honoribus cumulatus a Græcis.

LXX. 3. εἴ τ', ἀναχωρ. *Vulgo* εἶτ' ἀναχωρ. *& deinde cum vett. msstis omnibus* εἰ βραχὺ, *quod placeret, si praecederet* ἢ εἶτ' ἀναχωρ.

70. *Antigonus* vero, repentina invasione *Sparta* potitus, cum in ceteris humanitate singulari & magnitudine animi usus erga Lacedæmonios, tum avita Reipublicæ forma illis restituta, paucis interjectis diebus, copias ex urbe reduxit; quum nuntiatum ei fuisset, Illyrios, in Macedoniam ingressos, agros ibi depopulari. Adeo semper maximas quasque hominum actiones inopinato fere fine terminare amat fortuna. Nam illo tempore, si *Cleomenes* prælium ad paucos dies distulisset; vel postea, cum e pugna in urbem se recepit, si paullulum modo occasionem exspectasset; regnum profecto retinuisset. Ceterum *Antigonus* Tegeam venit, & Tegeatis quoque restituta patria reipublicæ forma, biduo post, *Argos*, sub ipsum tempus ludorum *Nemeensium*, pervenit. Vbi, cum communi Achæorum decreto, tum propriis singularum urbium suffragiis, omnia

Ol. CXXXIX. A.V. 531. ἀνηκόντων, ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστης τῶν πόλεων, ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδονίαν. Καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν 6 τῇ χώρᾳ, καὶ συμβαλὼν ἐκ παρατάξεως, τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε· τῇ δὲ παρακλήσει καὶ κραυγῇ, τῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκθύμως χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγήν καί τινα τοιαύτην διάθεσιν ἐμπεσὼν, μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε· καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλη- 7 σιν, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκαγαθίαν. τὴν δὲ Μακεδόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίπ- 8 πῳ, τῷ Δημητρίου.

Obit Antigonus Doson.

LXXI. Consilium auctoris.

Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου μνήμην; Διότι, τῶν 2 καιρῶν τούτων συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι

6. τῇ κατ' αὐτόν. *Abest alterum hoc* τῇ *ab Aug. Reg. A.*

omnia consecutus, quibus honos ac gloria immortalis deferri solet; magnis itineribus in Macedoniam est reversus. Ibi cum *Illyriis*, etiamnum in Macedonia deprehensis, collatis signis congressus, victoriam quidem reportavit: sed quia in adhortando milite, & clamoribus inter dimicandum editis, vehementiore voce contenderat, sanguinem rejicere cœpit: contractoque ea ex re languore quodam, non ita multo post, morbo est exstinctus: vir, qui magnam sui spem apud universos Græciæ populos concitaverat; non eo solum nomine, quod totius rei castrensis magnum usum habebat; sed multo etiam magis propter morum probitatem, & præclara instituta quæ semper tenuerat. Macedoniæ regnum moriens reliquit *Philippo*, *Demetrii* filio.

71. Quorsum autem *Cleomenicum* istud *bellum* pluribus est a nobis expositum? Quia nimirum, quum hæc tempora iis connexa essent, quæ

θαι μέλλουσι, χρήσιμον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον Ol.
εἶναι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸ ποιῆσαι CXXXIX. A.V.531.
πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρχουσαν περὶ
Μακεδόνας τότε καὶ τοὺς Ἕλληνας κατάστασιν.
3 Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ Circa idem tempus obeunt plures reges.
τὸν βίον μεταλλάξαντος, Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φι-
4 λοπάτωρ διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ
καὶ Σέλευκος, ὁ Σελεύκου, τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώ-
γωνος ἐπικληθέντος· Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν
5 Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ. Παραπλή-
σιον γὰρ δή τι συνέβη τούτοις, τοῖς πρώτοις μετὰ
τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς ἀρχὰς
ταύτας· λέγω δὲ, Σελεύκῳ, Πτολεμαίῳ, Λυσιμά-
6 χῳ. ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ
τετάρτην πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα μετήλλα-
ξαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· οὗτοί τε περὶ τὴν
ἐννάτην καὶ τριακοστήν. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τὴν ἐπί-
στασιν

LXXI. 4. *Vulgo ex Bav.* τοῦ Καλλινίκου, τοῦ καὶ Πώγωνος. 5. Πτολεμαίῳ καὶ Λυσιμάχῳ *edd. ex Bav.* 6. οὗτοί τε. οὗτοι δὲ *edd. ex Bav.*

quæ ſumus ex profeſſo uberius enarraturi, utile, imo vero neceſſarium duximus, ſi modo vellemus implere quod initio polliciti ſumus; ut, *qui tunc temporis eſſet ſtatus Macedonum & Græcorum*, oſtenderemus. Per idem vero tempus etiam morbo e vivis exceſſit *Ptolemæus;* qui ſucceſſorem regni habuit *Ptolemæum* cognomine *Philopatorem.* Obiitque etiam *Seleucus, Seleuci* illius filius, qui *Callinici* & *Pogonis* cognomen geſſerat; illique in Syriæ regnum *Antiochus*, frater ipſius, ſucceſſit. Simile quid enim in his factum eſt ei, quod primis illis evenerat, qui poſt fata Alexandri regna hæc occupaverant, *Seleucum* dico, *Ptolemæum* & *Lyſimachum:* qui ut ſupremum diem obierunt omnes circa Olympiadem CXXIV, quemadmodum ſupra dicebamus; ita hi circa Olympiadem CXXXIX. Iam nos vero, poſt-

Connexio Libri I. & II. cum ſeqq.

στασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστορίας διε-
ληλύθαμεν, δι' ἧς ὑποδέδεικται, πότε, καὶ πῶς, καὶ
δι' ἃς αἰτίας τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες
Ῥωμαῖοι, πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγ-
μασι, καὶ πρῶτον ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχη-
δονίοις τῆς θαλάττης· ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ 8
τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
Καρχηδονίους, ὑπάρχουσαν τότε κατάστασιν δεδη-
λώκαμεν· καθῆκον ἂν εἴη, παραγεγονότας ἐπὶ τού- 9
τους τοὺς καιροὺς κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν
οἷς ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν Συμμαχικὸν, Ῥωμαῖοι
δὲ τὸν Ἀννιβιακὸν, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς
τὸν περὶ Κοίλης Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν 10
βίβλον ταύτην ἀφορίζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προ-
γεγονότων πραγμάτων περιγραφῇ, καὶ τῇ τῶν κε-
χειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν καταστροφῇ.

10. *ἀφορίζειν ſcripſi cum Reg. C. pro ἀφορίζομεν, quod eſt in edd. & ceteris msstis.*

poſtquam *Introitum & Præparationem totius Hiſtoriæ noſtræ* hactenus perſecuti ſumus; qua expoſuimus, *quando, & quomodo, & quibus de cauſſis Romani, poſt Italiam univerſam devictam, primum extra Italiam arma promovere, & de maris imperio cum Carthaginienſibus certare ſint auſi;* ad hæc, *quis fuerit tunc apud Græcos, apud Macedones, & apud Carthaginienſes quoque, rerum ſtatus*, declaravimus: nunc, ubi ad hæc ipſa pervenimus tempora, quorum Hiſtoriam ex primo noſtro inſtituto perſcribendam ſuſcepimus; quibus temporibus Græci *Bellum Sociale*, Romani *Punicum ſecundum*, reges Aſiæ *Cœleſyriacum bellum* meditabantur; librum hunc in ſuperiorum bellorum fine, & obitu principum qui illa adminiſtrarunt, commode terminaverimus.

ΠΟΛΥ-

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὐτῶν πραγματείας, τόν τε Συμμαχικὸν, καὶ τὸν Ἀννιβιακὸν, πρὸς δὲ τούτοις τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς ὅλης συντάξεως, τρίτῃ Incipit uberior & propria Polybii Historia.
2 δὲ ταύτης ἀνώτερον βίβλῳ δεδηλώκαμεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς, ἀναδραμόντες τοῖς χρόνοις πρὸ τούτων τῶν καιρῶν, συνεταξάμεθα τὰς πρὸ ταύτης βίβλους, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ διεσαφήσαμεν.
3 Νῦν δὲ πειρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐγένοντο, καὶ δι' ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετ' ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα

Cap. I. 1. ὑποτιθ. ὑπετιθ. edd. ex Bav.

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARVM LIBER III.

Principium Historiæ nostræ ponere nos *Sociale Bellum*, & *Hannibalicum*, [ſive *Punicum ſecundum*] tùm illud quod *de Cœle-Syria* eſt geſtum, primo totius operis libro, qui tertius ab hoc eſt, declaravimus: cauſſasque etiam ibidem aperuimus, cur repetitam altius ſuperiorum temporum hiſtoriam duobus libris qui hunc præcedunt, ſimus perſecuti. Nunc ad illa ipſa bella commemoranda, & cauſſas ſimul demonſtrandas propter quas & conflata ab initio fuere, & poſtea tam ingentia evaſere, nos accingemus: ſi pauca prius *de inſtituto ope-re*

χέα προειπόντες ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πραγματείας.
Institutum auctoris. Ὄντος γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ σύμ- 4
παντος, ὑπὲρ τούτου γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν· τοῦ,
πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα
μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν
ἐγένετο. τούτου δ᾽ ἔχοντος καὶ τὴν ἀρχὴν γνωριζο- 5
μένην, καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον, καὶ τὴν συντέλειαν
ὁμολογουμένην· χρήσιμον ἡγούμεθ᾽ εἶναι, καὶ τὸ περὶ
τῶν μεγίστων ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖται
τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνησθῆ-
ναι καὶ προεκθέσθαι. μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμ- 6
βάνομεν τοῖς φιλομαθοῦσι παρασκευάσειν ἱκανὴν ἔν-
νοιαν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. πολλὰ μὲν γὰρ προλαμ- 7
βανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ὅλων πρὸς τὴν κατὰ
μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλὰ δ᾽ ἐκ τῶν κα-
τὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην· ἀρίστην
ἡγού-

4. *σύμπαντος. συμβάντος Bav. Aug. Reg. A.* Ibid. *ὑπὲρ τούτου. ὑπὲρ οὗ edidit Casaub. ex Reg. B.*

re fuerimus *præfati.* Nam quum ſit una res, unumque ſpectaculum, quo continetur totum hoc, ut *omnes Orbis terrarum cognitæ partes imperio Romano fuerint ſubjectæ;* id ipſum *quo modo, quo tempore, quibus cauſſis effectum ſit,* memoriæ prodere conſtituimus. Quumque ea res & notum habeat principium, & tempus definitum, & exitum manifeſtum de quo dubitare nemo queat; utile fore arbitramur, ſi *notabiliores* etiam *quasque partes rei univerſæ,* quæ inter initium atque exitum interjectæ ſunt, *ſummatim prius commemoraverimus* atque ob oculos lectorum poſuerimus. Ita enim facillime, opinor, conſequemur, ut ſtudioſus lector opus univerſum, quod ſuſcepimus, animo concipiat. Quoniam enim animus ex anticipata quadam rei univerſæ notitia multum juvatur ad rerum particularium cognitionem, & harum viciſſim notitia multum confert ad ſcientiam rei totius; ideo,

ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀκόλουθον τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν
8 τῆς αὐτῶν πραγματείας. Τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέσεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν, ἤδη δεδη-
9 λώκαμεν. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ γεγονότων, ἀρχὰς μὲν εἶναι συμβαίνει τοὺς προειρημένους πολέμους· καταστροφὴν δὲ καὶ συντέλειαν, τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας· χρόνον δὲ, τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἔτη πεντήκοντα
10 τρία· περιέχεσθαι δ᾽ ἐν τούτῳ τηλικαύτας καὶ τοιαύτας πράξεις, ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν
11 ἐν ἴσῳ περιέλαβε διαστήματι. περὶ ὧν, ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, τοιάνδε τινὰ ποιησόμεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως.

Institutum auctoris.

Ὑποδείξαντες γὰρ τὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς ὁ προδεδηλωμένος συνέστη Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις πόλε-
2 μος, ὁ προσαγορευθεὶς Ἀννιβιακός· ἐροῦμεν, ὡς εἰς Ἰτα-

II. Argumentum Partis II. & principalis Historiarum Polybii.

ideo, rationem considerandi contemplandique argumenti nostri optimam eam esse judicantes, quæ ex utroque istorum generum juncta sit; præmittemus, quemadmodum diximus, *brevem totius nostræ Historiæ Conspectum.* Ac universi quidem argumenti nostri formam ambitumque jam declaravimus. Rerum vero particulatim gestarum, quæ isto ambitu continentur, principia fuerunt *Bella illa*, quorum paullo ante mentionem fecimus; exitus & consummatio, *regni Macedonici eversio;* tempus medium inter principium & finem, *Anni tres & quinquaginta.* Quo spatio tales tantæque res continentur, quantas nulla superior ætas pari temporis intervallo est complexa. De quibus, initio ducto ab Olympiade CXL, narrationem tali ordine instituemus.

2. Nimirum, postquam caussas demonstraverimus belli inter Carthaginienses & Romanos conflati, quod ab *Hannibale* appellationem est sortitum; ostendemus, quo-

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

Ἰταλίαν ἐμβαλόντες Καρχηδόνιοι, καὶ καταλύσαντες τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, εἰς μέγαν μὲν φόβον ἐκείνους ἤγαγον περὶ σφῶν καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, μεγάλας δ' ἔσχον αὐτοὶ καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὡς καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐξ ἐφόδου κρατήσοντες. Ἑξῆς δὲ τούτοις πειρασόμεθα διασαφεῖν, 3
ὡς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος μὲν ὁ Μακεδὼν, διαπολεμήσας Αἰτωλοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα συστησάμενος τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεβάλετο κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· Ἀντίο- 4
χος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἠμφισβήτουν, τέλος δὲ ἐπολέμησαν, ὑπὲρ Κοίλης Συρίας πρὸς ἀλλήλους· Ῥόδιοι δὲ καὶ Προυσίας, ἀναλαβόντες πρὸς 5
Βυζαντίους πόλεμον, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ παραγωγιάζειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον. Στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν 6
ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον·

ὧ

quomodo Pœni in Italiam ingressi, Romanorum everso dominatu, illos quidem in maximum periculum de sua salute ac patrio solo adduxerunt, ipsi vero in magnam & inopinatam spem venerunt Romam quoque ipsam primo impetu occupandi. Exponere dein conabimur, quomodo per idem tempus rex Macedoniæ *Philippus*, confecto bello quod cum *Aetolis* gesserat, ac rebus Græciæ deinde compositis, salutis & periculi societatem cum Carthaginiensibus contrahere instituerit. Tum, quemadmodum *Antiochus* & *Ptolemæus Philopator* de Syria Cava controversias primum inter se habuerint, ac tandem eadem ex caussa bellum invicem gesserint: *Rhodii* vero ac *Prusias*, bello contra *Byzantios* suscepto, coëgerint hos a portorio abstinere, quod soliti erant a navigantibus in Pontum exigere. Eo loci narrationem sistemus, & ad sermonem *de Republica Romana* nos converte-

ᾧ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν, ὅτι μέγιστα συνεβάλετο αὐτοῖς ἡ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσαϑαι τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβήρων προσλαβεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ, κρατήσαντας τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων, ἔννοιαν ἔχειν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς. Ἅμα δὲ τούτοις, κατὰ παρέκβασιν, δηλώσομεν τὴν κατάλυσιν τῆς Ἱέρωνος τοῦ Συρακουσίου δυναστείας. οἷς ἐπισυνάψομεν τὰς περὶ τὴν Αἴγυπτον ταραχὰς, καὶ τίνα τρόπον, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος τὸν βίον, συμφρονήσαντες Ἀντίοχος καὶ Φίλιππος ἐπὶ διαιρέσει τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἀρχῆς, ἤρξαντο κακοπραγμονεῖν, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν, Φίλιππος μὲν τοῖς κατ' Αἴγυπτον

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

II. 6. *ᾧ ex conject. posui pro ὡς. Sed ὑποδείξομεν dederunt vett. libri omnes, pro ὑποδείξωμεν, quod ex Reg. B. adsciverat Casaub.* Ibid. *ἀλλὰ τὸ τελευταῖον καὶ πρὸς Vat. Flor. Aug. Reg. A. Mox iidem omittunt τῶν ad* Καρχηδ. Ibid. *ἔννοιαν σχεῖν Bav.* 8. *τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Σάμον. Sic Bav. Aug. Reg. A. & Perott. τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Καρίαν καὶ Σάμον Vat. Flor. Vrsin. & Reg. B. C. τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Καρίαν edidit Casaub. deletis sua auctoritate verbis καὶ Σάμον. Mihi utique, vel simpliciter τοῖς κατὰ Σάμον, vel τοῖς κατὰ Χῖον καὶ Σάμον, videtur legendum.*

vertemus: cui proximum erit, ut ostendamus, suam illis Reipublicæ formam maximum momentum attulisse, non solum ad *dominatum Italiæ Siciliæque* recuperandum, *Hispaniamque* præterea *& Galliam* suæ ditioni *subjiciendam;* sed tandem etiam, post *devictos Pœnos*, ad cogitationem de quærendo totius terrarum orbis imperio suscipiendam. Simul, quomodo *Hieronis Syracusani* principatus fuerit eversus, brevi digressione exponemus. Post hæc de *Aegypti turbis* subjiciemus, quove modo post mortem *Ptolemæi,* societate de dividendo relicti pupilli imperio inita, *Antiochus & Philippus* dolis primum cœperint agere, dein aperte Philippus Aegypto atque Samo, [*potius:* Philippus Chio atque Samo,] Antio-

καὶ Σάμον· Ἀντίοχος δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

III. Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

III. Μετὰ δὲ ταῦτα συγκεφαλαιωσάμενοι τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ Σικελίᾳ πράξεις Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μεταβιβάσομεν τὴν διήγησιν ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἅμα
ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς. Ἐξηγησάμενοι 2
δὲ τὰς Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ναυμαχίας πρὸς Φίλιππον, ἔτι δὲ τὸν Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου πόλεμον, ὡς ἐπράχθη, καὶ διὰ τίνων, καὶ τί τὸ τέλος ἔσχε·
τούτῳ συνάπτοντες τὸ συνεχὲς, μνησθησόμεθα τῆς 3
Αἰτωλῶν ὀργῆς, καθ' ἣν Ἀντίοχον ἐπισπασάμενοι, τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἀχαιοῖς καὶ Ῥωμαίοις ἐξέκαυσαν
πόλεμον. οὗ δηλώσαντες τὰς αἰτίας, καὶ τὴν 4
Ἀντιόχου διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην, διασαφήσομεν πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἔφυγε· δεύτερον δὲ, πῶς ἡττηθεὶς, τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου

III. 3. *Verba* τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας *vulgo cum praecedd. junguntur.*

Antiochus vero Cœle-Syriæ & Phœniciæ manus injecerint.

3. Poftea, brevi compendio collectis rebus quas in Hifpania, Africa, & Sicilia Romani ac Pœni gefferunt; narrationem totam *ad Græciæ populos*, fimul cum rebus ipfis eo fe convertentibus, transferemus. Enarratis autem *Attali ac Rhodiorum* dimicationibus maritimis *adverfus Philippum;* nec non *bello Romanorum cum Philippo*, quemadmodum illud fuit geftum, quibus ducibus, quo exitu: quæ deinceps proxime funt fecuta fubdemus, & *Aetolorum* iram commemorabimus, cui indulgentes *Antiochum* acciverunt, & *Bellum Afiaticum* Achæis Romanisque concitaverunt. Cujus belli cauffas ubi indicaverimus, & *Antiochi in Europam trajectionem;* fugam primo illius e Græcia peragemus; deinde, quo pacto *victus omni cis*

ϛρου πάσης ἐξεχώρησε· τὸ δὲ τρίτον, τίνα τρόπον
Ῥωμαῖοι, καταλύσαντες τὴν Γαλατῶν ὕβριν, ἀδή-
ριτον μὲν σφίσι παρεσκεύασαν τὴν τῆς Ἀσίας ἀρ-
χὴν, ἀπέλυσαν δὲ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοι-
κοῦντας βαρβαρικῶν φόβων, καὶ τῆς Γαλατῶν πα-
6 ρανομίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν
τὰς Αἰτωλῶν καὶ Κεφαλλήνων ἀτυχίας, ἐπιβαλοῦ-
μεν τοὺς Εὐμένει συστάντας πρός τε Προυσίαν καὶ
Γαλάτας πολέμους· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν μετ' Ἀρια-
ϛράθου πρὸς Φαρνάκην. οἷς ἑξῆς ἐπιμνηθέντες τῆς
Πελοποννησίων ὁμονοίας καὶ καταστάσεως, ἔτι δὲ
τῆς αὐξήσεως τοῦ Ῥοδίων πολιτεύματος, συγκεφα-
λαιωσόμεθα τὴν ὅλην διήγησιν ἅμα καὶ τὰς πρά-
8 ξεις· ἐπὶ πᾶσιν ἐξηγησάμενοι τὴν Ἀντιόχου στρα-
τείαν εἰς Αἴγυπτον τοῦ κληθέντος Ἐπιφανοῦς, καὶ
τὸν Περσικὸν πόλεμον, καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν
Bb 4 Μακε-

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

6. Κεφαλλήνων. Κεφαλληνῶν *Aug. Reg. A.* Ibid. Φαρνάκην. *Vulgo h. l.* Φάρνακα, *&* *Vat. ac Flor.* Φάρνακαν. 7. *Scripti libri omnes* τῆς περὶ Πελοποννησίων. *Unde vera scriptura videtur fuisse* περὶ τῆς Πελοπ.

cis Taurum Asia excesserit; tertio, qua ratione *Romani, Galatarum* castigata audacia, sibi quidem *Asiæ imperium* absque controversia paraverint, incolas vero citerioris Asiae terroribus liberarint atque injuriis, quas barbari Galatæ soliti erant eis inferre. Positis inde ob oculos calamitatibus Aetolorum & Cephallenum; *bella Eumenis cum Prusia & Gallogræcis* subjiciemus; eo etiam adjecto, quod cum *Ariarathe* adversus *Pharnacem* gesserunt. Mox, ubi mentionem fecerimus de *Peloponnesiorum concordia* & ordinatione, nec non de incrementis Reipublicæ *Rhodiorum:* universam narrationem nostram & res ante expositas in pauca verba contrahemus. Postremo denique loco *Antiochi Epiphanis* expeditionem in Aegyptum, tum *Bellum Persicum*, & *Macedonici regni*

Μακεδονίας βασιλείας. δι' ὧν ἅμα θεωρηθήσεται, 9
πῶς ἕκαστα χειρίσαντες Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὐτοῖς.

IV. Argument. Appendicis Partis II. Hiſtoriar. Polybii.

Εἰ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων, ἢ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, ἱκανὴν ἐνεδέχετο ποιήσασθαι τὴν διάληψιν ὑπὲρ τῶν ψεκτῶν ἢ τοὐναντίον ἐπαινετῶν ἀνδρῶν καὶ πολιτευμάτων· ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει, καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ῥηθείσας πράξεις, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ὅ τε γὰρ 2
χρόνος ὁ πεντηκοντακαιτριετὴς εἰς ταῦτα ἔληγεν· ἥ τε αὔξησις καὶ προκοπὴ τῆς Ῥωμαίων δυναστείας ἐτετελείωτο. πρὸς δὲ τούτοις, ὁμολογούμενον ἐδόκει 3
τοῦτ' εἶναι καὶ κατηναγκασμένον ἅπασιν, ὅτι λοιπόν ἐστι Ῥωμαίων ἀκούειν, καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομένων. Ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτοτε- 4
λεῖς

IV. 1. *ἡμᾶς ἔδει. Veteres libri omnes* δεῖ, *non* ἔδει. *Forte* δέοι *debuerunt dare.*

gni everſionem exponemus. Quibus ex rebus ſimul palam erit, qua rerum adminiſtratione in ſingulis uſi Romani, orbem terrarum imperio ſuo ſubjecerint.

4. Iam vero, ſi ex ipſis per ſe eventibus rerum ſuſceptarum, ſive proſperis, ſive adverſis, iniri recta æſtimatio poſſet eorum quæ vel laudem vel vituperationem merentur, ſive in perſonis ſingulis, ſive in ipſis Rebuspublicis; deſinere, pro prima inſtituti noſtri ratione, Hiſtoriam noſtram & ſcribendi finem nos facere par erat in iis rebus, quas poſtremo attigimus. Nam tempus illud annorum LIII ibi deſinit, & Romani imperii incrementum atque amplificatio ad ſummum jam pervenerat. Ad hæc in confeſſo apud omnes erat, atque adeo confeſſionem hanc neceſſitas omnibus exprimebat, *parendum dehinc eſſe Romanis, & illorum juſſa capeſſenda.* Sed quoniam de victoribus

λεῖς εἰσιν, οὔτε περὶ τῶν κρατησάντων, οὔτε περὶ τῶν ἡλαττωμένων, αἱ ψιλῶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγωνισ-
5 μάτων διαλήψεις· διὰ τὸ πολλοῖς μὲν τὰ μέγιστα δοκοῦντα εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ὅταν μὴ δεόντως αὐτοῖς χρήσωνται, τὰς μεγίστας ἐπενηνοχέναι συμφοράς· οὐκ ὀλίγοις δὲ τὰς ἐκπληκτικωτάτας περιπετείας, ὅταν εὐγενῶς αὐτὰς ἀναδέξωνται, πολλάκις εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος περιπεπτωκέναι
6 μερίδα· προσθετέον ἂν εἴη ταῖς προειρημέναις πράξεσι, τήν τε τῶν κρατούντων αἵρεσιν, ποία τις ἦν μετὰ ταῦτα, καὶ πῶς προεστάτει τῶν ὅλων· τάς τε τῶν ἄλλων ἀποδοχὰς καὶ διαλήψεις, πόσαι καὶ τίνες ὑπῆρχον περὶ τῶν ἡγουμένων· πρὸς δὲ τούτοις τὰς ὁρμὰς καὶ τοὺς ζήλους ἐξηγητέον, τίνες παρ᾽ ἑκάστοις ἐπεκράτουν καὶ κατίσχυον, περί τε τοὺς
7 κατ᾽ ἰδίαν βίους, καὶ τὰς κοινὰς πολιτείας. δῆλον γὰρ, ὡς ἐκ τούτων φανερὸν ἔσται τοῖς μὲν νῦν οὖσι,

Argum. Append. Partis II. Historiar. Polybii.

4. *Vitiose libri omnes* οὔτε περὶ τῶν κρατησάντων ἐλαττωμάτων αἱ ψιλῶς. *Ex ingenio correxit & lacunam supplevit Casaubonus.*

ribus aut victis quid sit sentiendum, ex nudo certaminum eventu satis recte judicari non potest: quod multis res secundissimæ, quibus convenienter uti nesciverunt, evasere tandem perniciosissimæ; nec paucis res adversæ, quas generoso animo ferebant, maximas sæpe utilitates conciliavere: propterea ad res gestas, quas commemoravimus, adjicienda tractatio fuerit, *de Eorum, qui vicere, institutis, qualia post victoriam fuerint; & quomodo orbis imperium administraverint:* tum, *quo affectu animatæ fuerint gentes in hos, penes quos fuit imperium, quamve de eis opinionem conceptam habuerint:* denique dicendum, *quinam animorum impetus, quæve studia, apud singulos populos, tum in vitis privatorum, tum in publicis consiliis, obtinuerint præcipue viguerintque.* Certe enim perspicue ex his intelligent, & qui nunc

πότερα φευκτὴν, ἢ τοὐναντίον αἱρετὴν εἶναι συμβαί-
νει τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν· τοῖς δ' ἐπιγενομένοις,
πότερα ἐπαινετὴν καὶ ζηλωτὴν, ἢ ψεκτὴν γεγονέναι
νομιστέον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. Τὸ γὰρ ὠφέλιμον τῆς 8
ἡμετέρας ἱστορίας, πρός τε τὸ παρὸν, καὶ πρὸς τὸ
μέλλον, ἐν τούτῳ πλεῖστον κείσεται τῷ μέρει. οὐ γὰρ 9
δὴ τοῦτ' εἶναι τέλος ὑποληπτέον ἐν πράγμασιν, οὔτε
τοῖς ἡγουμένοις, οὔτε τοῖς ἀποφαινομένοις ὑπὲρ τού-
των, τὸ νικῆσαι καὶ ποιήσασθαι πάντας ὑφ' ἑαυτούς.
οὔτε γὰρ πολεμεῖ τοῖς πέλας οὐδεὶς νοῦν ἔχων, ἕνε- 10
κεν αὐτοῦ τοῦ καταγωνίσασθαι τοὺς ἀντιταττομέ-
νους· οὔτε πλεῖ τὰ πελάγη, χάριν τοῦ περαιωθῆ-
ναι μόνον· καὶ μὴν οὐδὲ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας
αὐτῆς ἕνεκα τῆς ἐπιστήμης ἀναλαμβάνει. πάντες 11
δὲ πράττουσι πάντα, χάριν τῶν ἐπιγιγνομένων τοῖς
ἔργοις ἡδέων, ἢ καλῶν, ἢ συμφερόντων. Διὸ καὶ τῆς 12
πραγμα-

9. *Mendoſe veteres libri* οὐ γὰρ δή που τινὰς τέλος. *Ex quo Caſaub. cum Reg. B. fecit,* οὐ γὰρ δή που τοῦτ' εἶναι τέλος.

nunc ſunt, *fugiendane ſit ipſis, an contra probanda, Romanorum dominatio?* & poſteri, *utrum laude atque admiratione dignum fuerit eorum imperium, an e contrario vituperatione?* Quippe, & in præſens, & in poſterum, in hanc potiſſimum partem plurimum utilitatis adferre poterit noſtra Hiſtoria. Nam neque qui rebus præſunt, neque qui horum facta exponunt, finem rerum agendarum in hoc uno per ſe poſitum eſſe arbitrari debent, ut vincant & alios ſibi ſubjiciant. Nemo ſiquidem ſapiens eo ſolo fine bellum ſuſcipit, ut a certamine cum hoſte ſuperior diſcedat; neque navigantur maria, trajiciendi dumtaxat cauſſa; ſed ne ſcientiarum quidem diſciplinæ aut artes aliæ hoc uno fine addiſcuntur, ut ſciantur. Quin potius faciunt omnes omnia propter voluptatem aliquam, aut decus, aut utilitatem, quæ opera demum perfecta conſequitur. Itaque etiam operis hujus ultima

πραγματείας ταύτης τοῦτ' ἔσται τελεσιούργημα,
τὸ γνῶναι τὴν κατάστασιν παρ' ἑκάστοις, ποία τις
ἦν μετὰ τὸ καταγωνισθῆναι τὰ ὅλα, καὶ πεσεῖν εἰς
τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν, ἕως τῆς μετὰ ταῦτα
13 πάλιν ἐπιγενομένης ταραχῆς καὶ κινήσεως. ὑπὲρ ἧς, Argumentum Partis III. Historiar. Polybii.
διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῇ πράξεων καὶ τὸ πα-
ράδοξον τῶν συμβαινόντων, τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ
τῶν πλείστων μὴ μόνον αὐτόπτης, ἀλλ' ὧν μὲν συν-
εργός, ὧν δὲ καὶ χειριστὴς γεγονέναι, προήχθην,
οἷον ἀρχὴν ποιησάμενος ἄλλην, γράφειν.

Ἦν δ' ἡ προειρημένη κίνησις, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι μὲν V.
πρὸς Κελτίβηρας καὶ Οὐακκαίους ἐξήνεγκαν πόλε-
μον· Καρχηδόνιοι δὲ τὸν πρὸς Μασσανάσσην βασι-
2 λέα τῶν Λιβύων· περὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος μὲν
καὶ Προυσίας πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν· ὁ δὲ τῶν
Καππαδοκῶν βασιλεὺς Ἀριαράθης, ἐκπεσὼν ἐκ τῆς
ἀρχῆς ὑπὸ Ὀροφέρνους διὰ Δημητρίου τοῦ βασιλέως,
αὖθις ἀνεκτήσατο δι' αὐτοῦ τὴν πατρῴαν ἀρχήν·
ὁ δὲ

ma consummatio erit, ut ex eo cognoscatur, *quis fuerit singulorum populorum status, postquam omnes gentes debellatæ Romanorum in potestatem devenerunt:* donec rursus *novæ turbæ ac motus* exstitere. Quos motus ut & ipsos deinde, novo veluti scribendi initio sumto, enarrare constituerim, cum magnitudo rerum quæ tunc acciderunt, & casus mirabiles, me impulerunt; tum vero & illud inprimis, quod non solum spectator plerorumque omnium fueram, sed etiam adjutor nonnullorum, quorumdam & curator & administrator.

5. Sunt autem prædicti motus, hi: quibus *Romani* bellum adversus *Celtiberos* & *Vaccæos* susceperunt: *Carthaginienses* contra *Massanissam* regem in Africa; in Asia *Attalus* & *Prusias* inter se bellarunt: *Ariarathes*, rex Cappadocum, regno expulsus ab *Oroferne*, Demetrii regis opibus adjuto, per se regnum paternum recepit; *Seleu-*

Argum. Partis III. Historiar. Polybii.

ὁ δὲ Σελεύκου Δημήτριος κύριος γενόμενος ἔτη δώδε- 3
κα τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας, ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς
ἀρχῆς ἐστερήθη, συστραφέντων ἐπ᾽ αὐτὸν τῶν ἄλλων
βασιλέων. ἀποκατέστησαν δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς 4
Ἕλληνας εἰς τὴν οἰκείαν, τοὺς ἐκ τοῦ Περσικοῦ πο-
λέμου καταιτιαθέντας, ἀπολύσαντες τῆς ἐπενεχ-
θείσης αὐτοῖς διαβολῆς. οἱ δ᾽ αὐτοὶ μετ᾽ οὐ πολὺ 5
Καρχηδονίοις ἐπέβαλον τὰς χεῖρας· τὸ μὲν πρῶτον
μεταναστῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄρδην αὐτοὺς
ἐξαναστῆσαι προθέμενοι, διὰ τὰς ἐν τοῖς ἑξῆς ῥη-
θησομένας αἰτίας. οἷς κατάλληλα, Μακεδόνων μὲν 6
ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Λακεδαιμονίων δὲ τῆς τῶν
Ἀχαιῶν συμπολιτείας ἀποστάντων, ἅμα τὴν ἀρ-
χὴν καὶ τὸ τέλος ἔσχε τὸ κοινὸν ἀτύχημα πάσης
τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν τοι- 7
αῦτα. προσδεῖ δὲ τῶν τῆς τύχης, ἵνα συνδράμῃ τὰ
τοῦ βίου πρὸς τὸ τὴν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀναγα-
γεῖν.

V. 7. *τῶν τῆς τύχης. Sic Casaub. Libri omnes τὰ τῆς τύχης. Debuerant fortaſſe προσδεῖται δὲ τῆς τύχης.*

Seleucus, Demetrii filius, cum annos duodecim regnum Syriæ tenuiſſet, ceteris regibus in ipſum conſpirantibus, vitam ſimul cum regno amiſit. Quo tempore Romani *Græcis exulibus,* quibus *ex bello Perſico* crimina erant impacta, criminatione liberatis, in patriam redeundi poteſtatem fecerunt. Nec multo poſt iidem *Pœnos* ſunt adorti; primo quidem, ut ſedes mutare cogerent, deinde vero, ut eos *funditus delerent;* eas ob cauſſas, quas ſuo loco ſumus expoſituri. Quo ſimul tempore, quum Macedones a Romanorum amicitia, Lacedæmonii ab Achæorum ſocietate ac Republica deſciviſſent; *communis calamitas univerſæ Græciæ* principium ſimul ac finem eſt conſecuta. Atque hæc quidem ſunt quæ explicanda ſuſcipimus. Ceterum indulgentia fortunæ opus eſt, ut ad finem usque operis ſuſcepti vita nobis ſuppe-

Argum. Partis III. Historiar. Polybii.

γεῖν. πέπεισμαι μὲν γὰρ, κἄν τι συμβῇ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπινον, οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν, οὐδ᾽ ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιοχρέων· διὰ δὲ τὸ κάλλος πολλοὺς κατεγγυηθήσεσθαι, καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πράξεων ἐπὶ κεφαλαίου διεληλύθαμεν, βουλόμενοι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας· ὥρα, μνημονεύοντας τῆς προθέσεως, ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

VI. Disputatur de caussis Belli Punici II. vel Hannibalici.

Ἔνιοι δὲ τῶν συγγεγραφότων τὰς κατ᾽ Ἀννίβαν πράξεις, βουλόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνύναι ἡμῖν, δι᾽ ἃς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὁ προειρημένος πόλεμος ἐνέστη, πρώτην μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ζακάνθης πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων· δευτέραν δὲ, τὴν διά-

8. μὲν γάρ. *Abest* μὲν *a Flor. Aug. Reg. A. Nisi quid intercidit, utique* μέν τοι *aut* δὲ *fuerit legendum.* Ibid. διὰ δὲ τὸ κάλλος. *Et hoc Casaubono debetur.* διὰ τὸ καλῶς *Bav. Aug. Reg. A. B. C.* διὰ τὸ καὶ ἄλλους *Flor.* διὰ τὸ κάλλος *Vat. quod & cum superioribus jungi poterat, & per particulam* καὶ *vel per verba* καὶ ἄλλους *cum seqq. connecti.*

suppeditet. Verumtamen, si quid humanitus nobis contigerit, equidem persuasum habeo, non neglectum iri hoc argumentum, nec defuturos illi viros idoneos: quin potius pulcritudine operis illectos multos hanc provinciam sibi fore desponsuros, operamque daturos, ut, quod fuerit inchoatum, ad finem perducant. Nunc, postquam res inter ceteras maxime insignes, quo magis lector universam historiam & in totum & per partes animo conciperet, perstrinximus: tempus est, ut propositi memores, ad principium rerum narrandarum orationem nostram referamus.

6. Eorum, qui *res Hannibalis* memoriæ prodiderunt, nonnulli, quum exponere *caussas* vellent, *ex quibus ortum est inter Carthaginienses ac Romanos bellum,* cujus ante meminimus; primam hanc assignant, *quod Saguntum Carthaginienses obsederint:* alteram vero hanc, *quod*

Disputatur de caussis Belli Punici II.

διάβασιν αὐτῶν, παρὰ τὰς συνθήκας, τοῦ προσα-
γορευομένου παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Ἴβηρος ποταμοῦ.
Ἐγὼ δὲ ταύτας ἀρχὰς μὲν εἶναι τοῦ πολέμου φή- 3
σαιμ᾽ ἄν· αἰτίας γε μὴν, οὐδαμῶς ἂν συγχωρήσαιμι.
πολλοῦ γὰρ δεῖ. εἰ μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν 4
εἰς τὴν Ἀσίαν, αἰτίαν εἶναί τις φήσει τοῦ πρὸς τοὺς
Πέρσας πολέμου, καὶ τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς
Δημητριάδα τοῦ πρὸς Ῥωμαίους· ὧν οὔτ᾽ εἰκὸς, οὔτ᾽
ἀληθές ἐστιν οὐδέτερον. τίς γὰρ ἂν νομίσειε ταύτας 5
αἰτίας ὑπάρχειν, ὧν πολλὰ μὲν Ἀλέξανδρος πρότε-
ρον, οὐκ ὀλίγα δὲ Φίλιππος ἔτι ζῶν, ἐνήργησε καὶ
παρεσκευάσατο πρὸς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλε-
μον; ὁμοίως δὲ πάλιν Αἰτωλοὶ πρὸ τῆς Ἀντιόχου
παρουσίας, πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων; Ἀλλ᾽ 6
ἔστιν ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα, μὴ διειληφότων, ἀρ-
χὴ τί διαφέρει καὶ πόσον διέστηκεν αἰτίας καὶ προ-
φάσεως, καὶ διότι τὰ μέν ἐστι πρῶτα τῶν ἁπάν-
των,

Discrimen inter principium, caussam, & prætextum.

quod contra pacis leges amnem Iberum, quem incolæ vocant, *iidem transierint*. Ego vero *Initia* quidem belli ea fuisse, inficias non ierim: *Caussas* exstitisse, nequaquam concesserim. Quin longe aliter res habet. Nisi quis putet, Alexandri transitum in Asiam, belli contra Persas caussam fuisse; & Antiochi adventum Demetriadem cum classe, caussam ejus belli quod cum Romanis ab eo gestum est. Quorum neutrum verum est, ac ne probabile quidem. Nam quis eam fuisse caussam existimet earum rerum, quas multas jam ante id tempus Alexander, nec paucas ipse etiam Philippus, dum erat in vivis, effecerat, & ad bellum adversus Persas apparaverat? aut eorum, quæ similiter ante Antiochi adventum Aetoli ad bellum paraverunt contra Romanos? Hoc vero dicere, hominum est, qui numquam cogitarunt, quid discriminis sit, & quantum inter se distent *Principium, Caussa*, & *Prætextus*: quorum duo posteriora præcedunt rem universam;

7 των, ἡ δ' ἀρχὴ τελευταῖον τῶν εἰρημένων. Ἐγὼ δὲ
παντὸς ἀρχὰς μὲν εἶναί φημι, τὰς πρώτας ἐπιβο-
λὰς καὶ πράξεις τῶν ἤδη κεκριμένων· αἰτίας δὲ,
τὰς προκαθηγουμένας τῶν κρίσεων καὶ διαλήψεων·
λέγω δ' ἐπινοίας καὶ διαθέσεις καὶ τοὺς περὶ ταῦτα
συλλογισμοὺς, καὶ δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρῖναί τι καὶ προθέ-
8 σθαι παραγιγνόμεθα. δῆλον δ', οἷον τὸ προειρημέ-
9 νον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. Τίνες γὰρ ἀληθῶς ἦσαν
αἰτίαι, καὶ πόθεν φῦναι συνέβη τὸν πρὸς τοὺς Πέρ-
10 σας πόλεμον, εὐμαρὲς καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν. ἦν
δὲ, πρώτη μὲν, ἡ τῶν μετὰ Ξενοφῶντος Ἑλλήνων ἐκ
τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος· ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν
Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν, πολεμίαν ὑπάρχου-
11 σαν, οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν βαρ-
βάρων. δευτέρα δὲ, τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως
Ἀγησιλάου διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾗ ἐκεῖνος
οὐδὲν ἀξιόχρεων οὐδ' ἀντίπαλον εὑρὼν ταῖς σφετέ-
ραις

Oſtenditur exemplo belli Alexandri cum Perſis.

verſam; principium vero, poſtremum eſt eorum quæ diximus. Ego principia cujusque rei eſſe ſtatuo, primos conatus, primasque effectiones eorum quæ fuerint decreta: *cauſſas* vero, quæ decreta animi & capta conſilia antecedunt; nempe cogitationes, animorum affectiones, & ratiocinationes quæ de rebus agendis ſuſcipiuntur, & per quas ad decernendum aliquid nobisque proponendum accedimus. Quod dico, clarius fiet ex his, quæ ſtatim ſubjiciam. Nam quæ veræ *cauſſæ* fuerint, *unde ſit natum bellum contra Perſas*, quivis facile intelligat. Prima earum eſt, Græcorum, qui cum *Xenophonte* erant, reditus e ſuperioris Aſiæ ſatrapiis; cum quidem totam Aſiam, hoſtium ſuorum ſedem, pertranſeuntibus ipſis, nemo repertus erat barbarorum, qui prodire contra, & ſe eis opponere auderet. Altera cauſſa eſt, *Ageſilai* Lacedæmoniorum regis tranſitus in Aſiam; qui neminem ibi, cui ſatis animi aut virium eſſet

ρας ἐπιβολὰς, ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ
τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐπανελθεῖν. ἐξ ὧν 12
Φίλιππος κατανοήσας καὶ συλλογισάμενος τὴν Περ-
σῶν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν· καὶ τὴν αὑτοῦ καὶ
Μακεδόνων εὐεξίαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἔτι δὲ καὶ
τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐσομένων ἄθλων ἐκ
τοῦ πολέμου πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος· ἅμα τῷ πε- 13
ριποιήσασθαι τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν ὁμολογου-
μένην, εὐθέως προφάσει χρώμενος, ὅτι σπεύδει μετ-
ελθεῖν τὴν Περσῶν παρανομίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας,
ὁρμὴν ἔσχε καὶ προέθετο πολεμεῖν, καὶ πάντα πρὸς
τοῦτο τὸ μέρος ἡτοίμαζε. διόπερ αἰτίας μὲν τὰς 14
πρώτας ῥηθείσας ἡγητέον τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας
πολέμου, πρόφασιν δὲ τὴν δευτέραν, ἀρχὴν δὲ τὴν
Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Caussa, prætextus, & principium belli Alexandri cum Persis.

Καὶ

VI. 11. *μεταξὺ διὰ τὰς libri omnes. διὰ τὰς μεταξὺ Casaub. ex ingenio.*

esset ad prohibenda sua incepta, invenerat; sed in medio conatu, propter tumultus in Græcia exortos, re infecta coactus erat redire. Quibus ex rebus quum de ignavia & socordia Persarum conjecturam fecisset Philippus; suam & Macedonum peritiam rei militaris non ignorans; & præmiorum magnitudinem ac decus ob oculos sibi ponens, quæ eo bello consecuturus esset; simul ac Græcorum omnium consentientem benevolentiam sibi conciliaverat, confestim eo prætextu utens, quasi Græcorum injurias a Persis acceptas omni studio ultum iret, impetum cepit consiliumque iniit belli gerendi, omniaque ad tantum inceptum necessaria parare cœpit. Quamobrem *belli contra Persas caussæ* quidem censeri debent, quas primo loco posuimus; *prætextus* vero, quem secundo; *principium* autem, Alexandri trajectio in Asiam.

7. Sic

1 Καὶ μὴν τοῦ κατ᾽ Ἀντίοχον καὶ Ῥωμαίους, δῆλον, 2 ὡς αἰτίαν μὲν τὴν Αἰτωλῶν ὀργὴν θετέον. ἐκεῖνοι γὰρ δόξαντες ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλιγωρεῖσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν ἐκ τοῦ Φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ μόνον Ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ παθεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προειρημένων 3 καιρῶν. πρόφασιν δ᾽ ἡγητέον, τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν· ἣν ἐκεῖνοι, περιπορευόμενοι μετ᾽ Ἀντιόχου τὰς πόλεις, ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον· ἀρχὴν δὲ τοῦ πολέμου, τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς 4 Δημητριάδα. Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τούτων, οὐχ ἕνεκα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ τῆς τῶν φιλομαθούν- 5 των ἐπανορθώσεως. τί γὰρ ὄφελος ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώματα διαθέσεων; τί δ᾽ ἀνδρὸς πραγματικοῦ, μὴ δυναμένου

VII. Et belli Romanorum cum Antiocho.

Notandum diſcrimen cauſſæ, prætextus & principii.

7. Sic etiam ejus *belli*, quod *inter Antiochum & Romanos* fuit, palam eſt, *cauſſam* debere ſtatui, indignationem Aetolorum. Nam hi, quum circa exitum belli Philippici multis modis ſperni a Romanis ſibi viderentur, non ſolum Antiochum acciverunt, ut ante dicebamus, ſed etiam ob iram ex illo tempore conceptam quidvis facere ac pati ſuſtinuerunt. At *prætextus* exiſtimandus eſt, liberatio Græcorum; ad quam Aetoli, ſingulas urbes cum Antiocho obeuntes, abſurde & falſo omnes vocabant. *Principium* vero fuit, Antiochi ad Demetriadem cum claſſe appulſus. Ego vero propterea diſtinctionem inter hæc tria ideo pluribus expoſui; non ut rerum ſcriptores reprehenderem; verum ut, errore agnito, ſtudioſi lectores proficerent. Nam quorſum ægroto medicus qui cauſſas ignoret affectionum humani corporis? Quæve viri utilitas, qui ad tractandam Remp. accedit, nec

νου συλλογίζεσθαι, πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα
τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; οὔτε γὰρ 6
ἐκεῖνον εἰκὸς οὐδέποτε δεόντως στήσασθαι τὰς τῶν
σωμάτων θεραπείας· οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν
οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι τῶν προσπιπτόντων,
ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώσεως. Διόπερ 7
οὐδὲν οὕτω φυλακτέον καὶ ζητητέον, ὡς τὰς αἰτίας
ἑκάστου τῶν συμβαινόντων. ἐπειδὴ φύεται μὲν ἐκ
τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμά-
των, ἰᾶσθαι δὲ ῥᾷστόν ἐστι παντὸς τὰς πρώτας ἐπι-
βολὰς καὶ διαλήψεις.

VIII. Fabii sententia de caussis belli Pun. II.

Φάβιος δέ φησιν, ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα
τῷ κατὰ Ζακανθαίους ἀδικήματι, καὶ τὴν Ἀσδρού-
βου πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν, αἰτίαν γίγνεσθαι τοῦ
κατ' Ἀννίβαν πολέμου. ἐκεῖνον γὰρ, μεγάλην ἀνει- 2
ληφότα τὴν δυναστείαν ἐν τοῖς κατ' Ἰβηρίαν τόποις,
μετὰ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ Λιβύην, ἐπιβαλέ-
σθαι,

VIII. 1. Ἀσδρούβου. Ἀσδρούβα *Aug. Reg. A.*

nec tamen dignoſcere valet, quomodo, quare, & unde ſingula, quæ eveniunt, cauſſam cur fierent ſint nacta? Sane, neque ille curandi corpora rectam viam umquam inſiſtet: neque hic ullum negotium, ſi ea ignoret quæ diximus, recta ratione poterit adminiſtrare. Idcirco, nihil tam ſollicite obſervandum, neque inquirendum, quam omnium eventuum cauſſæ. Sæpe enim res maximæ a parvis principiis oriuntur: in omni autem re facillimum eſt, primis ſtatim conatibus conſiliisque medicinam opponere.

8. FABIVS vero, Hiſtoriarum ſcriptor Romanus, *cauſſam bello Hannibalico præbuiſſe*, ait, *præter injuriam Saguntinis illatam, Aſdrubalis etiam avaritiam & dominandi cupiditatem. Illum enim, poſtquam magnum in Hiſpania potentatum ſibi peperiſſet, in Africam deinde rediiſſe, & antiquare*

Fabius de caussis belli Pun. II.

θαι, καταλύσαντα τοὺς νόμους, εἰς μοναρχίαν πε-
3 ριστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· τοὺς δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προειδομένους αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆ-
4 ναι πρὸς αὐτόν· τὸν δ' Ἀσδρούβαν, ὑπειδόμενον, ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν Καρχηδονίων·
5 Ἀννίβαν δὲ, κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μειρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν
6 Ἀσδρούβᾳ ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦτον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν Ῥωμαίοις, παρὰ τὴν Καρχηδονίων γνώμην.
7 οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν Καρχηδόνι τοῖς ὑπ' Ἀννίβου περὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν
8 πραχθεῖσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, φησὶ, μετὰ τὴν τῆς

3. προειδ. προϊδομένους *Vat. Flor.* 4. ὑπειδ. ὑπιδόμενον *iidem.*

quare patrias leges esse aggressum, ac formam Reipublicæ Carthaginiensium in principatum unius mutare. Sed primores civitatis viros, consilio illius animadverso, magno consensu se ab illo sejunxisse. Quod suspicatum Asdrubalem, ex Africa excessisse, atque Hispaniam ex illo tempore pro libidine sua administrasse, nulla posthac senatus Carthaginiensis ratione habita. Hannibalem vero, qui ab adolescentia particeps & æmulus consiliorum illius fuisset, quum eo tempore in provincia Hispania ei successisset, in administratione rerum idem cum Asdrubale tenuisse institutum. Itaque hoc quoque bellum nunc ab eo Romanis fuisse illatum proprio ipsius consilio, præter Carthaginiensium sententiam: neminem enim Carthagine, qui quidem aliquo loco esset in Republica, ea approbasse quæ adversus Saguntinorum civitatem fecit Hannibal. His expositis, addit deinde: *capta Saguntinorum*

Fabius de caussis belli Pun. II.

προειρημένης πόλεως ἅλωσιν παραγενέσθαι τοὺς Ῥωμαίους, οἰομένους δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τοὺς Καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν.
Εἰ δέ τις ἔροιτο τὸν συγγραφέα, ποῖος ἦν καιρὸς οἰ- 9
κειότερος τοῖς Καρχηδονίοις, ἢ ποῖον πρᾶγμα τούτου δικαιότερον ἢ συμφορώτερον, ἐπείπερ ἐξ ἀρχῆς δυσηρεστοῦντο, καθάπερ οὗτος φησὶ, τοῖς ὑπ᾽ Ἀννί-
βου πραττομένοις· τοῦ, πεισθέντας τότε τοῖς ὑπὸ 10
Ῥωμαίων παρακαλουμένοις, ἐκδοῦναι μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ᾽ εὐλόγως δι᾽ ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀποτριψαμένους τὸν ἐπιφερόμενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους; τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς αὐτά; δῆλον γὰρ,
ὡς οὐδέν. οἵ γε τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πρᾶξαί τι 11
τῶν προειρημένων, ὡς, ἑπτακαίδεκα ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν Ἀννίβου προαίρεσιν, οὐ πρότε-

9. ἢ συμφορώτ. καὶ συμφερώτερον edd.

rum urbe, advenisse Romanos, qui aut dedi sibi Hannibalem a Pœnis postularent, aut bellum suscipi. Hic si quis quærat ex Fabio: *ecquam meliorem Carthaginienses exspectare occasionem quiverint, quodve inire justius aut sibi utilius consilium potuerint, siquidem semper ipsis, ut hic quidem ait, facta Hannibalis displicuerant; quam ut, Romanorum postulatis morem gerentes, auctorem injuriæ dederent, communem patriæ hostem probabili ratione per alios tollerent, publicam ditioni suæ tranquillitatem affirmarent, bellum imminens a suis cervicibus depellerent, unius denique decreti ope ab illo homine se vindicarent?* quid habeat, quod ad hæc respondeat? Palam est, responderi nihil posse. Nam *Carthaginienses* quidem tantum ab eo abfuerunt, ut quidquam facerent illorum quæ diximus; ut bellum ex *Hannibalis* sententia susceptum per annos septemdecim continuos gesserint,

πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ πάσας
ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας, τελευταῖον εἰς τὸν περὶ
τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένον-
το κίνδυνον.

Τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην Φαβίου καὶ τῶν ὑπ' IX. De fide Scriptoris recte æstimanda.
2ἐκείνου γεγραμμένων; Οὐχ, ἕνεκα τῆς πιθανότητος
τῶν εἰρημένων ἀγωνιῶν, μὴ πιστευθῇ παρά τισιν·
ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία, καὶ χωρὶς τῆς
ἐμῆς ἐξηγήσεως, αὐτὴ δι' αὐτῆς δύναται θεωρεῖσθαι
3παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἀλλὰ τῆς τῶν ἀναλαμ-
βανόντων τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπομνήσεως· ἵνα μὴ
πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα
4βλέπωσιν. Ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπι-
στήσαντες, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόν-
τες ἐν νῷ, διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέ-
γονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν Ῥωμαίων, πᾶν
εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου πιστόν.
5ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν δεῖν, οὐκ ἐν μικρῷ προσλαμβάνε-
σθαι

IX. 2. παρὰ τούτων. παρὰ τούτῳ *Casaub. ex conject.*

ferint, neque prius incepto destiterint, quam, tentata quavis belli spe, de patria ipsa tandem & sua omnium salute cœperunt periclitari.

9. Quorsum vero *Fabii*, & eorum quæ ab illo scripta sunt, mentionem feci? Non, quod adeo similia veri putem ista quæ commemoravi, ut verear, ne fidem apud nonnullos inveniant. Etenim, quam sint hæc a ratione aliena, vel me tacente, facile in oculos legentium incurrit. Verum ut eos admonerem, in quorum manus Historiæ illius venerint, ne titulum libri, sed res ipsas attendant. Reperiuntur enim, qui ad narrantem potius, quam ad illa quæ narrantur, animum advertentes, quum eisdem temporibus auctorem vixisse cogitant, & Romanum senatorem fuisse, quidquid ab eo dictum est, pro fide digno protinus arripiunt. Ego vero, fidem ejus Scriptoris, sicut minime

θαι τὴν τοῦ συγγραφέως πίστιν, οὐκ αὐτοτελῆ δὲ κρίνειν· τὸ δὲ πλεῖον, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς δοκιμασίας.

Prima caussa belli Pun. II.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τοῦ γε Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων 6
πολέμου (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) νομιστέον πρώτην μὲν αἰτίαν γεγονέναι, τὸν Ἀμίλκου θυμὸν, τοῦ Βάρκα μὲν ἐπικαλουμένου, πατρὸς δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου γεγονότος. ἐκεῖνος 7
γὰρ, οὐχ ἡττηθεὶς τῷ περὶ Σικελίαν πολέμῳ τῇ ψυχῇ· τῷ δοκεῖν αὐτὸς μὲν ἀκέραια διατετηρηκέναι τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα ταῖς ὁρμαῖς ἐφ' ὧν αὐτὸς ἦν, διὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν Καρχηδονίων ἧτταν τοῖς καιροῖς εἴκων, πεποιῆσθαι τὰς συνθήκας, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς, τηρῶν ἀεὶ πρὸς ἐπίθεσιν. εἰ μὲν οὖν μὴ τὸ περὶ τοὺς ξένους ἐγένετο 8
κίνημα τοῖς Καρχηδονίοις, εὐθέως ἂν ἄλλην ἀρχὴν ἐποιεῖτο καὶ παρασκευὴν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ.

7. ψυχῇ *recte Caſ. pro mendoſo* τύχῃ, *quod eſt in msstis.* Ibid. *Ad* τηρῶν *adjiciendum utique* καιρὸν *videtur.*

me aſpernandam cenſeo, ita non tanti certe faciendam, ut judicium lectoris unice velim inde pendere: ſed ex rebus potius ipſis, quæ narrantur, faciendum judicium dico. Enimvero *belli* hujus *Romanorum & Carthaginienſium,* (nam inde ſumus digreſſi) *prima cauſſa* cenſeri debet, *ira Amilcaris,* qui *Barca* eſt cognominatus, fuitque Hannibalis pater naturalis. Hic enim, poſt bellum Siculum invictum animum retinens, quod copias, quibus ad Erycem præfuerat, integras illæſasque conſervaverat, eadem ſecum agitantes conſilia: utut propter cladem maritimo prælio acceptam a Carthaginienſibus, temporibus cedens, pacem fecerat; iram tamen coquebat, occaſioni ad bellum inferendum ſemper intentus. Itaque, niſi motu mercenariorum impediti Carthaginienſes fuiſſent; nulla interpoſita mora novum bellum denuo eſſet exorſus, quantum quidem in ipſo foret. Nunc,

ϑνῳ. προκαταληφθεὶς δὲ ταῖς ἐμφυλίοις ταραχαῖς, ἐν τούτοις καὶ περὶ ταύτας διέτριβε τὰς πράξεις.

Ῥωμαίων δὲ, μετὰ τὸ καταλύσαθαι Καρχηδονίους τὴν προειρημένην ταραχὴν, ἀπαγγειλάντων αὐτοῖς πόλεμον· τὸ μὲν πρῶτον εἰς πᾶν συγκατέβαινον, ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς νικήσειν τοῖς δικαίοις· καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις περὶ τούτων 2δεδηλώκαμεν. ὧν χωρὶς, οὐχ οἷόν τε ἦν συμπεριενεχθῆναι δεόντως, οὔτε τοῖς νῦν λεγομένοις, οὔτε 3τοῖς μετὰ ταῦτα ῥηθησομένοις ὑφ' ἡμῶν. πλὴν οὐκ ἐντρεπομένων τῶν Ῥωμαίων, εἴξαντες τῇ περιστάσει, καὶ βαρυνόμενοι μὲν, οὐκ ἔχοντες δὲ ποιεῖν οὐδὲν, ἐξεχώρησαν Σαρδόνος, συνεχώρησαν δ' εἰσοίσειν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα πρὸς τοῖς πρότερον, ἐφ' ᾧ μὴ τὸν πόλεμον ἐκείνοις ἀναδέξασθαι τοῖς και-4ροῖς. Διὸ καὶ δευτέραν, μεγίστην δὲ, ταύτην θε-

X. Altera & maxima caussa.

 τέον

X. 1. *Scripti libri omnes dant* διὰ τὴν προειρ. ταραχὴν ἀπαγγειλ. *quod probavit Reisk. Præpositionem cum Vrsino delevit Casaub. Forsan indicari debuit varietas scripturæ:* διαλύεσθαι *pro* καταλύεσθαι.

Nunc, inteſtina ſeditione præventus, in rebus patriæ componendis coactus eſt ſe occupare.

10. Quum autem Carthaginienſibus, poſt ſedatum illum tumultum de quo modo diximus, bellum indixiſſent Romani; principio quidem lubentes illi in omnes iverant conditiones, ſperantes, ſe cauſſæ ſuæ juſtitia victuros; quemadmodum ſuperioribus libris oſtendimus: absque quibus foret, nec quæ jam dicimus, nec quæ deinceps dicentur, capi commode poſſent. Sed Romanis juſta illorum non curantibus, præſenti ſeſe neceſſitati accommodantes Pœni, qui aliud nihil poſſent, *Sardinia*, *ægre* quidem, ſed tamen *exceſſerunt*; quin etiam, ne tam alieno tempore bellum ſuſtinere cogerentur, ad ſuperius *ſtipendium alia mille & ducenta annua talenta* pendere conſenſerunt. Itaque *ſecundam* hanc, eamque

τέον αἰτίαν τοῦ μετὰ ταῦτα συστάντος πολέμου. Ἀμίλκας γὰρ, προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν τῶν πολιτῶν· ὡς θᾶττον, τοὺς ἀποστάντας τῶν μισθοφόρων καταπολεμήσας, ἐβεβαίωσε τῇ πατρίδι τὴν ἀσφάλειαν, εὐθέως ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν

Tertia belli caussa.

κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. ἣν δὴ καὶ τρίτην αἰτίαν νο- [6] μιστέον, λέγω δὲ τὴν εὔροιαν τῶν κατ᾽ Ἰβηρίαν πραγμάτων Καρχηδονίοις. ταύταις γὰρ ταῖς χερσὶ πιστεύσαντες, εὐθαρσῶς ἐνέβησαν εἰς τὸν προειρημένον πόλεμον. Ὅτι δ᾽ Ἀμίλκας πλεῖστα μὲν συν- [7] εβάλετο πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ δευτέρου πολέμου, καίπερ τετελευτηκὼς ἔτεσι δέκα πρότερον τῆς κατ-αρχῆς αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἂν εὕροι τις εἰς τοῦτο· σχεδὸν δὲ πρὸς πίστιν ἀρκοῦν ἔσται τὸ λέγεσθαι μέλλον.

Καθ᾽

7. συνεβάλετο. *Alii* συνελάβ.

que maximam, *belli postea conflati caussam* statuere convenit. Amilcar enim, ubi ira civium ad proprium ipsius odium accessit, victis mercenariis qui rebellaverant, patria in tuto collocata, confestim ad res Hispaniæ eo consilio animum adjecit, ut præsidia ad bellum contra Romanos inde sibi compararet. Quæ *tertia belli caussa* debet existimari; *prosperi* scilicet *Carthaginiensium in Hispania successus*: nam illis freti copiis, bellum hoc, de quo loquimur, animose susceperunt. *Amilcarem* vero belli secundi Punici vel præcipuam fuisse caussam, licet decem annis prius obiisset quam illud inchoaretur, multis quidem argumentis probari potest; verum ad faciendam rei fidem, hoc fuerit satis quod jam dicam.

11. Quo

XI. Hannibal jurat perpetuum odium in Romanos.

Καθ᾽ οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς Ἀννίβας
ὑπὸ Ῥωμαίων, τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἐξεχώρησε,
καὶ παρ᾽ Ἀντιόχῳ διέτριβε· τότε Ῥωμαῖοι, συνθεω-
ροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν
πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον· βουλόμενοι, μὴ λαν-
2 θάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. οἱ δὲ
πρέσβεις ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέχοντα τοῖς Αἰ-
τωλοῖς, καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν Ῥωμαίοις, ἐθε-
ράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν
ἐμβαλεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι.
3 προβαίνοντος γὰρ τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ βασιλέως
ὑπόπτως ἔχοντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν,
ἐγένετό τις καιρὸς, ὡς ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποι-
4 κουρουμένην ἀτοπίαν ἐν αὐτοῖς. ἐν ᾧ, καὶ πλείους
ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας, τέλος ἐπὶ τὸ
τοιοῦτο κατήντησε, δυσχρηστούμενος τοῖς λόγοις.
5 Ἔφη γὰρ, καθ᾽ ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς

XI. 1. *ἐξεχώρησε. ἀνεχώρησε edd. ex Bav.* 3. *γὰρ, post προβαίνοντος, in γοῦν ex conject. mutavit Casaub. Mihi δὲ pro γὰρ, ut passim alibi, videtur restituendum.*

11. Quo tempore *Hannibal*, victus bello a Romanis, solum vertere tandem coactus, *apud Antiochum* agebat; Romani, jam tum quid pararent Aetoli prospicientes, ad Antiochum, consilia ejus explorandi caussa, legatos misere. Hi regem cum Aetolis sentire conspicati, ac bellum adversus populum Romanum meditari; *Hannibalem* colere instituerunt hoc consilio, ut eum suspectum redderent Antiocho. Atque ita res evenit. Sed quum progressu temporis magis ac magis suspicio regis in Hannibalem aleretur; occasio tandem se illi obtulit in disceptationem adducendæ alienationis illius, quæ inter ipsos gliscebat. Ibi *Hannibal*, cum alia multa ad purgandum se disseruit; tum, quia cetera parum proficiebant, ad extremum eo venit, ut ita diceret: *Se, quo tempore pater Amilcar in Hispaniam cum exercitu proficisceba-*

Hannibal jurat odium in Romanos.

Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνά-
μεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα· θύοντος δ' αὐτοῦ τῷ Διΐ,
παρεστάναι παρὰ τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ καλλιερήσας 6
κατασπεῖσαι τοῖς θεοῖς καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα,
τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν θυσίαν ἀποστῆναι
κελεῦσαι μικρὸν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσάμενον ἐρέσθαι
φιλοφρόνως, εἰ βούλοιτο συνεξορμᾷν ἐπὶ τὴν στρα-
τείαν. ἀσμένως δὲ κατανεύσαντος αὐτοῦ, καί τι καὶ 7
προσαξιώσαντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς
προσαγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμὸν, καὶ κελεύειν,
ἁψάμενον τῶν ἱερῶν ὀμνύναι, μηδέποτε Ῥωμαίοις εὐ-
νοήσειν. Ταῦτ' οὖν εἰδότα σαφῶς, ἠξίου τὸν Ἀντίο- 8
χον, ἕως μὲν ἂν τι δυσχερὲς βουλεύηται κατὰ Ῥω-
μαίων, θαῤῥεῖν, καὶ πιστεύειν, αὐτὸν συνεργὸν ἕξειν
νομίζοντα ἀληθινώτατον. ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φι- 9
λίαν συντίθηται πρὸς αὐτοὺς, τότε μὴ προσδεῖσθαι
δια-

6. κελεῦσαι &c. *Depravatum locum ex conject. restitui. Vulgo omnes* κελεύσας, *& mox* προσκαλεσάμενος ἔροιτο. *Tum post* φιλοφρόνως *isti inserunt* ὡς, *quod jam delevit Casaub.*

scebatur, puerum fuisse novem annorum. Illo sacra Iovi faciente, ad altare se adstitisse: tum patrem, ubi litasset, libationesque diis fecisset, ac reliqua pro more peregisset; ceteris, qui sacris intererant, secedere paullulum jussis, sese, propius advocatum, comiter interrogasse, ecquid expeditionis comes secum proficisci vellet? Quum alacris annuisset, atque insuper puerili more precibus etiam hoc ipsum ab eo contendisset; patrem dextra filium prehendisse, & ad altare admotum tactis sacris jurejurando adegisse, numquam amicum populo Romano fore. Orabat igitur Antiochum, ut, *de hoc animo suo certus, dum quidem contra Romanos aliquid vellet moliri, sibi fideret, sibi consilia crederet, neque dubitaret, operam se ipsi quibuscumque rebus posset summa fide navaturum: ubi vero de concordia & amicitia cum Romanis esset acturus; tum ne exspectaret, ut a calu-*

διαβολῆς, ἀλλ' ἀπιστεῖν καὶ φυλάττεσθαι. πᾶν γάρ
τι πρᾶξαι κατ' αὐτῶν, ὃ δυνατὸς ἂν εἴη.
Ὁ μὲν οὖν Ἀντίοχος ἀκούσας, καὶ δόξας, αὐτο- XII.
παθῶς, ἅμα δὲ ἀληθινῶς εἰρῆσθαι, πάσης τῆς προϋπ- In pace odium
2 αρχούσης ὑποψίας ἀπέστη. Τῆς μέν τοι γε δυσ- non potuerant
μενείας τῆς Ἀμίλκου, καὶ τῆς ὅλης προθέσεως, ὁμο- Pœni.
λογούμενον θετέον εἶναι τοῦτο μαρτύριον· ὡς καὶ δι'
3 αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. τοιούτους
γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις, Ἀσδρούβαν τε
τὸν τῆς θυγατρὸς ἄνδρα, καὶ τὸν αὐτοῦ κατὰ φύ-
σιν υἱὸν Ἀννίβαν, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν
4 δυσμενείας. Ἀσδρούβας μὲν οὖν, προαποθανὼν, οὐ
πᾶσιν ἔκδηλον ἐποίησε τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν· Ἀννί-
βᾳ δὲ παρέδωκαν οἱ καιροὶ, καὶ λίαν ἐναποδείξασθαι
5 τὴν πατρῴαν ἔχθραν εἰς Ῥωμαίους. Διὸ καὶ τοὺς Monitum Polybii.
ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους χρὴ τῶν τοιούτων οὐ-
δενὸς μᾶλλον φροντίζειν, ὥστε μὴ λανθάνειν τὰς
προαι-

XII. 4. προαίρεσιν *edd. ex Bav.* πρόθεσιν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

calumniatoribus deferretur; sed caveret, neque fidem sibi haberet. Omnia enim, quæcumque posset, adversus illos se tentaturum.

12. *Antiochus*, hoc sermone audito, quia visus erat *Hannibal* ex animi affectu & vero sensu loqui, priores omnes suspiciones deposuit. Atqui hoc certum haberi testimonium debet odii quo *Amilcar* flagrabat, & omnium ejus consiliorum; sicut res etiam ipsæ postea ostenderunt. Hostes enim ejusmodi populo Rom. paravit, *Asdrubalem* generum, & *Hannibalem*, qui natura filius erat illius, ut ad malevolentiæ vehementiam addi nihil posset. Sed *Asdrubal* quidem prius est mortuus, quam suum hunc animum palam omnibus faceret: *Hannibali* vero per tempora abunde licuit acceptas a patre inimicitias in Romanos cum maxime exercere. Hoc igitur, si quid aliud, qui respublicas regunt sollicite observandum meminerint; ut, *quos animos afferant, qui in gratiam positis*

Monitum Polybii.

προαιρέσεις τῶν διαλυομένων τὰς ἔχθρας, ἢ συντιθεμένων τὰς φιλίας, πότε τοῖς καιροῖς εἴκοντες, καὶ πότε ταῖς ψυχαῖς ἡττωμένοι ποιοῦνται τὰς συνθήκας. ἵνα τοὺς μὲν, ἐφέδρους νομίζοντες εἶναι τῶν και- 6
ρῶν, ἀεὶ φυλάττωνται· τοῖς δὲ πιστεύοντες, ὡς ὑπηκόοις ἢ φίλοις ἀληθινοῖς, πᾶν τὸ παραπίπτον ἐξ ἑτοίμου παραγγέλλωσιν. Αἰτίας μὲν οὖν τοῦ κατ' 7
Ἀννίβαν πολέμου, τὰς προειρημένας ἡγητέον· ἀρχὰς δὲ, τὰς μελλούσας λέγεσθαι.

XIII. Initia belli Hannibalici. A.V. 533.

Καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ Σικελίας ἧτταν· συνεπέτεινε δ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, τὰ κατὰ Σαρδόνα, καὶ τὸ τῶν τελευταῖον συντεθέντων χρημάτων πλῆθος. διόπερ ἅμα τῷ τὰ πλεῖστα κατ' Ἰβηρίαν ὑφ' 2
ἑαυτοὺς ποιήσασθαι, πρὸς πᾶν ἑτοίμως διέκειντο τὸ κατὰ Ῥωμαίων ὑποδεικνύμενον. προσπεσούσης οὖν 3
τῆς Ἀσδρούβου τελευτῆς, ᾧ μετὰ τὸν Ἀμίλκου θάνατον

XIII. 1. τελευταῖον. *Vulgo* τελευταίων.

positis inimicitiis redeunt, aut novam amicitiam ineunt, ne ignorent: quando temporibus cedentes, quando victis animis, pacis conditiones amplectantur: ut ab illis quidem, ceu temporum suorum insidiatoribus, semper sibi caveant; his vero fidem habeant, &, ut fidis subditis, vel amicis veris, quidquid inciderit sine cunctatione imperent. Caussæ ergo *belli Hannibalici* hæc censeri debent: *Initia* vero ea, quæ statim dicentur.

13. Nempe *Carthaginienses* & amissæ quidem *Siciliæ* detrimentum graviter ferebant: sed magis etiam exacuit eorum iram *Sardiniæ* jactura, sicut ante diximus, & ingens illa vis pecuniæ postremo imperatæ. Quare simul atque Hispaniæ majorem partem imperio suo adjecerant, quidquid eis ostendebatur quod contra Romanos facere videretur, cupide arripiebant. Itaque, nuntiata morte Asdrubalis, cui post Amilcaris fata Hispaniam

νατον ἐνεχείρισαν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὸ μὲν A.V. 533.
πρῶτον ἐκαραδόκουν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς·
4 ἀφικομένης δὲ τῆς ἀγγελίας ἐκ τῶν στρατοπέδων,
ὅτι συμβαίνει τὰς δυνάμεις ὁμοθυμαδὸν ᾑρῆσθαι
στρατηγὸν Ἀννίβαν, παραυτίκα συναθροίσαντες
τὸν δῆμον, μιᾷ γνώμῃ κυρίαν ἐποίησαν τὴν τῶν στρα-
5 τοπέδων αἵρεσιν. Ἀννίβας δὲ παραλαβὼν τὴν ἀρ- Hannibal subigit Olcades.
χὴν, εὐθέως ὥρμησεν ὡς καταστρεψόμενος τὸ τῶν
Ὀλκάδων ἔθνος. ἀφικόμενος δὲ πρὸς Ἀλθαίαν, τὴν
6 βαρυτάτην αὐτῶν πόλιν, κατεστρατοπέδευσε· με-
τὰ δὲ ταῦτα χρησάμενος ἐνεργοῖς ἅμα καὶ κατα-
πληκτικαῖς προσβολαῖς, ταχέως ἐκράτησε τῆς πό-
λεως. οὗ συμβάντος, οἱ λοιποὶ, γενόμενοι καταπλα-
7 γεῖς, ἐνέδωκαν αὑτοὺς τοῖς Καρχηδονίοις. ἀργυρολο-
γήσας δὲ τὰς πόλεις, καὶ κυριεύσας πολλῶν χρη-
8 μάτων, ἧκε παραχειμάσων εἰς Καινὴν πόλιν. μεγα-
λοψύ-

5. *Ἀλθαίαν ex Steph. Byz. & Suida adſcivit Caſaub. Libri noſtri omnes* Ἀλθίαν. *In Reg. A. vero punctis notantur tres priores literæ, & in marg. ſcribitur* Cartheja, *nempe ex Livio: ex quo etiam Perottus* Cartejam *Polybio obtruſit.* 7. ἀργυρολογήσας. ἀργυροπωλήσας *edd. cum Bav. Aug. Reg. A.*

niam regendam tradiderant, principio quidem, militum animi quo inclinarent, exſpectarunt: deinde vero, quum ab exercitu nuntium accepiſſent, quo ducatum Hannibali omnium conſenſu a copiis Hiſpanienſibus delatum ſignificabatur; concione protinus convocata, militum ſuffragia unanimi decreto rata fecerunt. *Hannibal* autem, ſimul ac *dux* eſt *creatus*, ad ſubjiciendam Pœnorum imperio *Olcadum* gentem, animum appulit. Ad *Althæam* igitur, opulentiſſimam illorum urbem, ducto exercitu, caſtra ante illam ponit: deinde in obſeſſorum oppugnatione ſtrenuum adeo & formidabilem ſe præbet, ut non multo poſt urbe potiretur. Quo caſu & ceteri territi, Carthaginienſibus ſe dediderunt. *Annibal*, multa ex oppidis pecunia exacta, maximis jam opibus abundans, Carthaginem novam ad hiberna ſe recepit. Libe-

A.V. 533. λοψύχως δὲ χρησάμενος τοῖς ὑποταττομένοις, καὶ τὰ μὲν δοὺς τῶν ὀψωνίων τοῖς συστρατευομένοις, τὰ δ' ὑπισχνούμενος, πολλὴν εὔνοιαν καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἐνειργάσατο ταῖς δυνάμεσι.

XIV. Hannibal subigit Vaccæos. A.V. 534.

XIV. Τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ θέρει πάλιν ὁρμήσας ἐπὶ τοὺς Οὐακκαίους, Ἑλμαντικὴν μὲν, ἐξ ἐφόδου ποιησάμενος προσβολὰς, κατέσχεν· Ἀρβουκάλην δὲ, διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ τὸ πλῆθος, ἔτι δὲ τὴν γενναιότητα τῶν οἰκητόρων, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας πολιορκήσας, κατὰ κράτος εἷλε.

A Carpetanis pæne opprimitur Hannibal.

2 Μετὰ δὲ ταῦτα παραδόξως εἰς τοὺς μεγίστους ἦλθε κινδύνους ἐπανάγων, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Καρπησίων, ὃ σχεδὸν ἰσχυρότατόν ἐστιν ἔθνος τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους· 3 ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων ἀθροισθέντων ἅμα τούτοις, οὓς ἠρέθισαν μάλιστα μὲν οἱ τῶν Ὀλκάδων φυγάδες, συνεξέκαυσαν δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἑλμαντικῆς οἱ διασωθέντες. 4 πρὸς οὓς

XIV. 1. *ἐπιγιγνομ. ἐπιγενομένῳ Aug. Reg. A.*

Liberaliter vero tractans eos quibus præerat, & stipendia commilitonibus alia large præbens, alia in posterum pollicitans, magnum sui amorem, nec non spes ingentes in militum animis excitavit.

14. Sequenti æstate, suscepta in *Vaccæos* expeditione, *Salmanticam* repentina invasione occupavit: *Arbucalam* vero magnis cum difficultatibus, quod & magna urbs erat & frequens, quodque acerrime cives resistebant, oppugnavit, ac per vim tandem cepit. At deinde in reditu, impetum *Carpetanis* in ipsum facientibus, quæ fere validissima gens est totius illius tractus, maxima ex inopinato pericula adiit: nam & finitimi populi cum his se conjunxerant, quos præcipue quidem *Olcades*, patria sua extorres, adversus Pœnos concitaverant; nonnihil etiam inflammaverant, qui *Salmantica* evaserant.

οὓς εἰ μὲν ἐκ παρατάξεως ἠναγκάσθησαν οἱ Καρχη- A.V. 534.
δόνιοι διακινδυνεύειν, ὁμολογουμένως ἂν ἡττήθησαν.
5 νῦν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποστροφῆς ἀναχωρήσαντος Ἀννίβου, καὶ πρόβλημα ποιησαμένου τὸν Τάγον καλούμενον ποταμὸν, καὶ περὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν συστησαμένου τὸν κίνδυνον, ἅμα δὲ συγχρησαμένου συναγωνιστῇ τῷ ποταμῷ καὶ τοῖς θηρίοις, οἷς εἶχε περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμὸν, συνέβη τὰ ὅλα παραδόξως καὶ κατὰ λό-
6 γον αὐτῷ χωρῆσαι. Τῶν γὰρ βαρβάρων ἐπιβαλλομένων κατὰ πλείους τόπους βιάζεσθαι καὶ περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν, τὸ μὲν πλεῖστον αὐτῶν μέρος διεφθάρη περὶ τὰς ἐκβάσεις, παραπορευομένων τῶν θηρίων παρὰ τὸ χεῖλος, καὶ τοὺς ἐκβαίνοντας ἀεὶ
7 προκαταλαμβανόντων· πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἀπώλοντο, διὰ τὸ κρατεῖν μὲν μᾶλλον τοῦ ῥεύματος τοὺς ἵππους, ἐξ ὑπερδεξίου δὲ ποιεῖσθαι τὴν μάχην τοὺς ἱππέας πρὸς τοὺς

Mox ipſos opprimit.

rant. Quibuscum ſi juſto prælio dimicare Carthaginienſes fuiſſent coacti; nullum dubium eſt, quin male rem fuerint geſturi. Verum *Hannibal* ſingulari ſollertia ac prudentia ſenſim relato gradu ſe recipere; *Tagum* flumen munimenti loco hoſtibus opponere; prælium ad tranſitum amnis committere: ita, quum & fluvius ſimul, & elephanti, quos habebat circiter quadraginta, ipſius conatus adjuvarent, evenit præter omnium ſpem, ut ex animi ſententia res ei ſuccederet. Barbaris enim vim facere, atque amnem trajicere multis locis conantibus, pars eorum maxima in exitu ex aquis periit; quippe elephanti per ripam ambulantes, ut quæque manus hoſtium aqua exierat, hanc prius quam alii opem ferrent perimebant: tum autem in ipſo flumine multi ab equitibus cædebantur, quum & fluminis impetum facilius equi ſuſtinerent, & equites ex ſuperiori loco cum peditibus

A.V.534. τοὺς πεζούς. τέλος δὲ, τοὔμπαλιν ἐπιδιαβάντες οἱ 8
περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἐτρέψαντο
Hiſpania ulterior pæne tota paret Pœnis. πλείους ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων. Ὧν ἡττηθέν- 9
των, οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως
πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα πλὴν Ζακαν-
θαίων. ταύτης δὲ τῆς πόλεως ἐπειρᾶτο κατὰ δύνα- 10
μιν ἀπέχεσθαι, βουλόμενος μηδεμίαν ἀφορμὴν ὁμο-
λογουμένην δοῦναι τοῦ πολέμου Ῥωμαίοις, ἕως τἄλλα
πάντα βεβαίως ὑπ᾽ αὐτὸν ποιήσαιτο, κατὰ τὰς
Ἀμίλκου τοῦ πατρὸς ὑποθέσεις καὶ παραινέσεις.

XV. Saguntinorum legationes ad Romanos. Οἱ δὲ Ζακανθαῖοι συνεχῶς ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώ-
μην· ἅμα μὲν, ἀγωνιῶντες περὶ σφῶν, καὶ προορώ-
μενοι τὸ μέλλον· ἅμα δὲ, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν
Ῥωμαίους τὴν γιγνομένην εὔροιαν Καρχηδονίοις τῶν
Romanorum legatio ad Hannibalem. κατ᾽ Ἰβηρίαν πραγμάτων. Ῥωμαῖοι δὲ, πλεονάκις 2
αὐτῶν παρακηκοότες, τότε πρεσβευτὰς ἐξαπέστει-
λαν, τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν προσπιπτόν-
των.

10. ὑπ᾽ αὐτὸν. ὑφ᾽ αὐτὸν *Vat. Flor.* Ibid. ὑποθέσεις. ὑποθήκας *Vat. Flor.*

tibus dimicabant. Tandem vice verſa *Hannibal* rurſus fluvium trajicit, &, in barbaros irruens, amplius centum millia hominum profligavit. Quibus ita devictis, nemo amplius intra Iberum amnem fuit, *Saguntinis* exceptis, qui temere contra Carthaginienſes attollere oculos auderet. *Sagunto* autem ſummo ſtudio abſtinebat *Hannibal;* quod, patris monita & conſilium ſecutus, reliqua omnia prius ſibi aſſerere cupiebat, quam occaſionem ullam Romanis belli ſuſcipiendi palam daret.

15. Inter hæc *Saguntini* crebros Romam nuntios mittere; partim quod futura proſpicientes, de ſua ſalute erant ſolliciti; partim quod proſperos Carthaginienſium in Hiſpania ſucceſſus, nollent Romanos ignorare. Qui ſæpe antea negligenter auditis eorum nuntiis, hoc tempore, legatos in Hiſpaniam, illa inſpecturos quæ nuntiata fuerant,

3 τῶν. Ἀννίβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πε- A.V. 534.
ποιημένος ὑπ᾽ αὐτὸν οὓς προέθετο, παρῆν αὖθις με-
τὰ τῶν δυνάμεων παραχειμάζων εἰς Καινὴν πόλιν, Carthago nova.
ἥ τις ὡσανεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν Καρχηδο-
4 νίων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόποις. καταλαβὼν
δὲ τὴν παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβείαν, καὶ δοὺς αὐ-
5 τὸν εἰς ἔντευξιν, διήκουε περὶ τῶν ἐνεστώτων. Ῥω-
μαῖοι μὲν οὖν διεμαρτύροντο, Ζακανθαίων ἀπέχεσθαι,
(κεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ σφετέρᾳ πίστει·) καὶ
τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν κατὰ τὰς ἐπ᾽
6 Ἀσδρούβου γενομένας ὁμολογίας. Ὁ δ᾽ Ἀννίβας, Ferocia & malæ artes Hannibalis.
ἅτε νέος μὲν ὤν, πλήρης δὲ πολεμικῆς ὁρμῆς, ἐπι-
τυχὴς δ᾽ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, πάλαι δὲ παρωρμημέ-
7 νος πρὸς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἔχθραν· πρὸς μὲν ἐκεί-
νους, ὡς κηδόμενος Ζακανθαίων, ἐνεκάλει Ῥωμαίοις,
διότι μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, στασιαζόντων αὐ-
τῶν, λαβόντες τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ διαλῦσαι, ἀδί-
κως

XV. 3. *Rursus* ὑφ᾽ αὐτὸν *dant iidem;* & v. sq. δοὺς αὐτὸν *Bav.* & *Vat.*

rant, mittunt. Circa idem tempus *Hannibal*, subactis quas proposuerat gentibus, ad hiberna rursus *Carthaginem novam* se receperat: erat enim urbs illa quasi caput & regia quædam in ea Hispaniæ parte quæ Carthaginiensibus parebat. Ibi quum legationem populi Romani invenisset, facta sua adeundi potestate, differentes de mandato sibi negotio audivit. *Romani* igitur deûm fidem testantes monebant, *ut Saguntinis, qui in fide & clientela populi Romani essent, abstineret: utque, ex eo fœdere quod cum Asdrubale ictum erat, amnem Iberum ne trajiceret.* At *Hannibal*, utpote juvenis, militaris ferociæ plenus, felix in inceptis, & jampridem concitatus ad inimicitias cum populo Romano exercendas, apud legatos quidem, veluti ipse Saguntinorum fautor, conquestus est, quod, *exorta haud multo ante Sagunti seditione, quum totius controversiæ arbitrium Romanis fuisset per-*

A.V. 534. Malæ artes Hannibalis.

κως ἐπανέλοιντό τινας τῶν προεστώτων· οὓς οὐ περιόψεσθαι παρεσπονδημένους· πάτριον γὰρ εἶναι Καρχηδονίοις, τὸ μηδένα τῶν ἀδικουμένων περιορᾷν. πρὸς δὲ Καρχηδονίους διεπέμπετο, πυνθανόμενος, 8
τί δεῖ ποιεῖν, ὅτι Ζακανθαῖοι, πιστεύοντες τῇ Ῥωμαίων συμμαχίᾳ, τινὰς τῶν ὑπ' αὐτοὺς ταττομένων ἀδικοῦσι. Καθόλου δ' ἦν πλήρης ἀλογίας καὶ 9
θυμοῦ βιαίου· διὸ καὶ ταῖς μὲν ἀληθιναῖς αἰτίαις οὐκ ἐχρῆτο, κατέφευγε δ' εἰς προφάσεις ἀλόγους· ὅπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ διὰ τὰς προεγκαθημένας αὐτοῖς ὁρμὰς ὀλιγωροῦντες τοῦ καθήκοντος. Πόσῳ 10
γὰρ ἦν ἄμεινον, οἴεσθαι δεῖν Ῥωμαίους ἀποδοῦναι σφίσι Σαρδόνα, καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας ἅμα ταύτῃ φόρους, οὓς, τοῖς καιροῖς συνεπιθέμενοι πρότερον, ἀδίκως παρ' αὐτῶν ἔλαβον· εἰ δὲ μή, φάναι πολεμήσειν. νῦν δὲ, τὴν μὲν οὖσαν αἰτίαν ἀληθινὴν πα- 11

ρασιω-

9. ὅπερ. ἅπερ *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

missum, principum nonnullos iniqua morte affecerint: quam perfidiam non inultam, ait, *se relicturum; Carthaginienses enim acceptum a patribus tenere institutum, ut neminem impune injuria patiantur affici.* Ad Carthaginienses vero sciscitatum misit, *quid opus esset facto, cum Saguntini, amicitia Romanorum freti, populos ditionis ipsorum injuriis lacessant?* Omnino enim, seposita constantis animi ratione, feroci iræ unice tunc indulgebat *Hannibal:* idcirco, prætermissis veris caussis, ad prætextus injustos confugiebat; sicut facere illi consueverunt, qui, affectibus præoccupati, honesti rationem nullam ducunt. Quanto enim futurum erat melius, postulare, ut Romani Sardiniam restituerent, & simul stipendia eodem tempore imperata, quæ per occasionem adversæ Carthaginiensium fortunæ injuste ab ipsis exegissent? quod si recusarent Romani, bellum denuntiaret. Nunc, veram caussam reticens, falsamque confingens,

ρασιωπῶν· τὴν δ' οὐχ ὑπάρχουσαν, περὶ Ζακαν- A.V. 534.
θαίων, πλάττων· οὐ μόνον ἀλόγως, ἔτι δὲ μᾶλλον
12 ἀδίκως, κατάρχειν ἐδόκει τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ τῶν Carthaginem proficiscuntur legati Rom.
Ῥωμαίων πρέσβεις, ὅτι μὲν εἴη πολεμητέον, σαφῶς
εἰδότες, ἀπέπλευσαν εἰς Καρχηδόνα, τὰ παραπλή-
13 σια θέλοντες ἐπιμαρτύρασθαι κἀκείνους. οὐ μὴν ἐν
Ἰταλίᾳ γε πολεμήσειν ἤλπισαν, ἀλλ' ἐν Ἰβηρίᾳ·
χρήσασθαι δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμητηρίῳ τῇ Ζα-
κανθαίων πόλει.

Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι τὴν ὑπόθεσιν, XVI.
ἡ σύγκλητος ἔκρινεν ἀσφαλίσασθαι τὰ κατὰ τὴν RES ILLYRICÆ.
Ἰλλυρίδα πράγματα, προορωμένη, διότι μέγας ἔσται
καὶ πολυχρόνιος καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας ὁ πό-
2 λεμος. Συνέβαινε γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς, Demetrius Pharius deficit a Romanis.
Δημήτριον τὸν Φάριον, ἐπιλελησμένον μὲν τῶν προ-
γεγονότων εἰς αὐτὸν εὐεργετημάτων ὑπὸ Ῥωμαίων,
καταπεφρονηκότα δέ, πρότερον μὲν διὰ τὸν ἀπὸ

13. χρήσασθαι. χρήσεσθαι *Flor.*

gens, de injuria facta Saguntinis; non solum sine ratione, verum etiam injuste, bellum visus est inchoasse. Legati Romanorum, satis intelligentes bellum esse suscipiendum, Carthaginem ea mente proficiscuntur, ut etiam apud hos similia testarentur. Sed in Italia esse bellandum, utique non putabant; verum in Hispania, ubi *Saguntum* arx belli sibi esset futura.

16. Idcirco Senatus, ad hujusmodi cogitationem consilia sua referens; quia bellum fore diuturnum providebat & longinquum; *res Illyrici* firmandas statuit. Etenim circa eadem tempora *Demetrius Pharius*, oblitus beneficiorum quæ Romani in ipsum contulerant; quum jam ante contemnere eos cœpisset, quando formidabiles ipsis imminere Gallos videbat; tunc vero etiam propter

A.V. 534.

Demetrius Pharius deficit a Romanis.

Γαλατῶν, τότε δὲ διὰ τὸν ἀπὸ Καρχηδονίων φόβον
περιεστῶτα Ῥωμαίοις· πάσας δ᾽ ἔχοντα τὰς ἐλπί- 3
δας ἐν τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ, διὰ τὸ συμπεπολεμη-
κέναι καὶ μετεσχηκέναι τῶν πρὸς Κλεομένη κινδύνων
Ἀντιγόνῳ· πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς
κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττ-
ομένας, πεπλευκέναι δ᾽ ἔξω τοῦ Λισσοῦ παρὰ τὰς
συνθήκας πεντήκοντα λέμβοις, καὶ πεπορθηκέναι
πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. Εἰς ἃ βλέποντες 4
Ῥωμαῖοι, καὶ θεωροῦντες ἀνθοῦσαν τὴν Μακεδόνων
οἰκίαν, ἔσπευδον ἀσφαλίσασθαι τὰ πρὸς ἕω τῆς
Ἰταλίας· πεπεισμένοι καταταχήσειν διορθωσάμενοι
μὲν τὴν Ἰλλυριῶν ἄγνοιαν, ἐπιτιμήσαντες δὲ καὶ κο-
λάσαντες τὴν ἀχαριστίαν καὶ προπέτειαν τὴν Δη-
μητρίου. Διεψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς· κατετά- 5
χησε γὰρ αὐτοὺς Ἀννίβας, ἐξελὼν τὴν Ζακανθαίων
πόλιν. καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη τὸν πόλεμον οὐκ ἐν 6
Ἰβη-

XVI. 2. *περιεστ. Ῥωμαίοις. Ῥωμαίους Vat. Flor.*

propter metum a Carthaginienfibus impendentem eosdem floccifaceret, fpemque omnem in Macedonum regibus locatam haberet, quod bello Cleomenico focia arma cum Antigono junxerat; urbes ditionis Romanæ in Illyrico vaftare & in fuam poteftatem redigere erat aggreffus, ultraque *Liffum* contra leges pacis quinquaginta lembis navigans, multas e Cycladibus infulis incurfaverat. Quæ quum animadverterent Romani, & regiam Macedonum domum florere intelligerent, res fuas in regionibus ad ortum Italiæ fitis quamprimum in tuto fibi collocandas exiftimarunt; fperantes, priusquam in occidente erumperet bellum, poffe fe Illyriorum errorem coërcere, & *Demetrii* ingratum animum temeritatemque caftigare atque ulcifci. Sed fefellit eos opinio: nam ipfos Hannibal antevertit, & Saguntinorum urbem interim exfcidit. Quo factum, ut bellum non in Hifpania, fed

Ἰβηρία, πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, καὶ κατὰ πᾶσαν 7γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τούτοις χρησάμενοι τοῖς διαλογισμοῖς, Ῥωμαῖοι μὲν ὑπὸ τὴν ὡραίαν Λεύκιον τὸν Αἰμίλιον ἐξαπέστειλαν μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πράξεις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος.

Ol. CXL. 1. A.V. 535. L. Aemilius Cos. mittitur in Illyricum.

XVII.

Ἀννίβας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐκ τῆς Καινῆς πόλεως, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν 2ἐπὶ τὴν Ζάκανθαν. Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς, τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ 3στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβη4ρίας. ᾗ τότε παραστρατοπεδεύσας Ἀννίβας, ἐνεργὸς ἐγίγνετο περὶ τὴν πολιορκίαν, πολλὰ προορώμενος

Situs Sagunti.

Saguntum oppugnat Hannibal.

XVII. 1. προῆγε *ex conject. recepit editor Lipf. pro mendofo* προσῆγε.

ſed proxime ipſam Romam, totaque Italia, gerendum ipſis fuerit. Ceterum Romani, id conſilium quod oſtendimus ſecuti, ſub æſtatem anni primi Olympiadis centeſimæ quadrageſimæ, *L. Aemilium* ad res *in Illyrico* gerendas cum exercitu mittunt.

17. *Hannibal* vero, cum omnibus copiis Carthagine nova profectus, *Saguntum* verſus iter inſtituit. Sita autem hæc urbs eſt in radice montis, ex Iberiæ Celtiberiæque confinibus ad mare excurrentis, diſtatque a mari paſſus fere mille. Ager urbis omnibus abundat fructibus, iisque longe melioribus quam in ulla alia parte Hiſpaniæ reperiantur. Poſitis *ad Saguntum* caſtris, *Hannibal* obſidionem acriter urgebat: quantum enim momentum ad ea, quæ parabat, eſſet

A.V. 535. Saguntum oppugnat Hannibal.

νος εὔχρηστα πρὸς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτήν. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπέλαβε παρελέσθαι Ῥωμαίων τὴν ἐλπίδα τοῦ συστήσασθαι τὸν πόλεμον ἐν Ἰβηρίᾳ. δεύτερον δὲ, καταπληξάμενος ἅπαντας, εὐτακτοτέρους μὲν ἐπέπειστο παρασκευάσειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἤδη ταττομένους, εὐλαβεστέρους δὲ τοὺς ἀκμὴν αὐτοκράτορας ὄντας τῶν Ἰβήρων. τὸ δὲ μέ- 6
γιστον, οὐδὲν ἀπολιπὼν ὄπισθεν πολέμιον, ἀσφαλῶς ποιήσεσθαι τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν. χωρὶς τε 7
τούτων, εὐπορήσειν μὲν χορηγιῶν αὐτὸς ὑπελάμβανε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, προθυμίαν δ' ἐνεργάσασθαι ταῖς δυνάμεσιν ἐκ τῆς ἐσομένης ἑκάστοις ὠφελείας, προκαλέσασθαι δὲ τὴν εὔνοιαν τῶν ἐν οἴκῳ Καρχηδονίων διὰ τῶν ἀποσταλησομένων αὐτοῖς λαφύρων. Τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς, ἐνεργῶς προσέ- 8
κειτο τῇ πολιορκίᾳ· τότε μὲν ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὐτὸν, καὶ γιγνόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις

5. ὑπ' αὐτὸν ὑφ' αὐτὸν *Flor.* 6. οὐδὲν. *Vulgo* οὐδένα *ex Bav.* 8. τοιούτοις δὲ. δὴ *pro* δὲ *malim.*

eſſet allaturus, ſi eam urbem per vim expugnaret, facile proſpiciebat. Nam primum quidem, Romanis ſpem belli in Hiſpania gerendi ademturum ſe arbitrabatur: deinde, territis hoc exemplo omnibus, non dubitabat, quin & ſubacti jam populi dicto futuri eſſent audientiores; & ceteri, qui ſui adhuc juris erant, metuentiores. Quodque longe maximum erat, nullo a tergo relicto hoſte, tuto ſe in ulteriora confidebat perrecturum. Magnam inſuper opum vim ad perſequenda ſua incepta conſecuturum ſe ſperabat; & cum milites, ubi prædam ſinguli nacti forent, promtiores ſe redditurum; tum etiam Carthaginienſes, qui domi erant, mittendis ſpoliis ſibi ſe conciliaturum. Hæc apud ſe reputans, obſidionem acriter urgebat; modo ipſum ſe exemplo multitudini præbens, & in mollendis operibus plurimum manibus ſuis labo-

ἔργοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρακαλῶν τὰ A.V. 535.
πλήθη, καὶ παραβόλως διδοὺς αὐτὸν εἰς τοὺς κιν-
9 δύνους. Πᾶσαν δὲ κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπο- Expugnatur Saguntus.
μείνας, τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν
10 πόλιν. κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν, καὶ σωμάτων, καὶ κατασκευῆς· τὰ μὲν χρήματα εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὰ δὲ σώματα διένειμε κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις τῶν συστρατευομένων, τὴν δὲ κατασκευὴν παραχρῆμα πᾶσαν ἐξέπεμψε τοῖς Καρχηδονίοις.
11 ταῦτα δὲ πράξας, οὐ διεψεύσθη τοῖς λογισμοῖς, οὐδ' ἀπέτυχε τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως· ἀλλὰ τούς τε στρατιώτας προθυμοτέρους ἐποίησε πρὸς τὸ κινδυνεύειν, τούς τε Καρχηδονίους ἑτοίμους παρεσκεύασε πρὸς τὸ παραγγελλόμενον, αὐτός τε πολλὰ τῶν χρησίμων μετὰ ταῦτα κατειργάσατο διὰ τῆς τῶν χορηγιῶν παραθέσεως.

8. *ὅτε καὶ παρακ. Abest καὶ a Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

laborans; modo milites hortans, seque omnibus periculis non sine audacia objectans. Atque ita nullum laborem nullamque curam refugiens, tandem intra menses octo urbem expugnavit. Potitus pecunia ingenti, captivis & supellectilibus multis; pecuniam ad bellum contra Romanos, sicut initio proposuerat, reservavit; captivos inter milites pro merito cujusque divisit; supellectilia extemplo omnia ad Carthaginienses transmisit. Quibus peractis, nequaquam spe sua est frustratus; sed, quod initio proposuerat, est consecutus: nam & milites ad belli pericula alacriores effecit, & Carthaginienses ad postulata sua reddidit æquiores; & ipse, quod ab omnibus necessariis probe esset instructus, multa deinceps, quæ ad institutum suum pertinebant, perficiendi facultatem habuit.

A.V. 535. XVIII. Bellum Illyricum cum Demetrio Phario.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δημήτριος, ἅμα τῷ συνιέναι τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, παραυτίκα μὲν εἰς τὴν Δίμαλον ἀξιόχρεων φρουρὰν εἰσέπεμψε, καὶ τὰς ἁρμοζούσας ταύτῃ χορηγίας· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων τοὺς μὲν ἀντιπολιτευομένους ἐπανείλετο, τοῖς δ' αὑτοῦ φίλοις ἐνεχείρισε τὰς δυναστείας.
αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιλέξας τοὺς ἀν- 2
δρωδεστάτους ἑξακισχιλίους, συνέστησε τούτους εἰς
τὴν Φάρον. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἀφι- 3
κόμενος εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ θεωρῶν τοὺς ὑπεναντίους θαῤῥοῦντας ἐπὶ τῇ τῆς Διμάλου ὀχυρότητι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ἔτι δὲ τῷ δοκεῖν αὐτὴν ἀνάλωτον ὑπάρχειν· ταύτῃ πρῶτον ἐγχειρεῖν ἔκρινε, βουλόμενος καταπλήξασθαι τοὺς
πολεμίους. παρακαλέσας δὲ τοὺς κατὰ μέρος ἡγε- 4
μόνας, καὶ προσαγαγὼν ἔργα κατὰ πλείους τόπους,
ἤρξατο πολιορκεῖν. Λαβὼν δὲ κατὰ κράτος ἐν ἡμέ- 5
ραις ἑπτὰ, παραχρῆμα πάντας ἔπληξε ταῖς ψυχαῖς

Aemilius Cos. Dimalum vi capit.

XVIII. 1. συνιέναι. συνεῖναι Flor. Aug. Reg. A. 3. Διμάλου. Διμάλης Vat. Flor. Bav. Reg. A. B. C.

18. Circa idem tempus *Demetrius*, ſimulac de conſiliis Romanorum reſcivit, extemplo idoneum præſidium cum omnibus quæ poſtulat uſus, *Dimalum* mittit: ceterarum urbium gubernacula, occiſis qui contrariæ factionis erant, amicis ſuis tradit. Ipſe ex omni ſubditorum numero fortiſſimos ſeligit ad ſex millia, eosque *Phari* collocat. Romanus Conſul poſtquam in Illyricum cum legionibus pervenit, cognovitque confidere hoſtes *Dimali* munitione & apparatu, præſertim quod inexpugnabile illud oppidum eis videretur; hanc omnium primam adoriri conſtituit, terrorem hoſti incuſſurus. Igitur tribunos militum centurionesque hortatus, admotis variis locis operibus, oppugnare eam inſtituit. Capta urbs eſt die ſeptimo; eaque res hoſtium animos confe-

6 χαῖς τοὺς ὑπεναντίους. διόπερ εὐθέως παρῆσαν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, ἐπιτρέποντες καὶ διδόντες αὐ- A.V. 535.
7 τοὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν. Ὁ δὲ, προσδεξάμενος ἑκάστους ἐπὶ ταῖς ἁρμοζούσαις ὁμολογίαις, ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Φάρον, ἐπ᾿ αὐτὸν τὸν Pharum aggreditur.
8 Δημήτριον. πυνθανόμενος δὲ, τήν τε πόλιν ὀχυρὰν εἶναι, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων διαφερόντων εἰς αὐτὴν ἠθροῖσθαι, πρὸς δὲ καὶ ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι, καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς· ὑφεωρᾶτο, μὴ δυσχερὴ καὶ πολυχρόνιον συμβῇ γενέσθαι τὴν πολιορκίαν.
9 διὸ, προορώμενος ἕκαστα τούτων, ἐχρήσατο παρ᾿ αὐτὸν τὸν καιρὸν τοιῷδέ τινι γένει στρατηγήματος.
10 Ποιησάμενος γὰρ τὸν ἐπίπλουν νυκτὸς ἐπὶ τὴν νῆσον παντὶ τῷ στρατεύματι, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως ἀπεβίβασεν εἴς τινας ὑλώδεις καὶ κοίλους Stratagema Aemilii.
11 τόπους. εἴκοσι δὲ ναυσὶν, ἐπιγενομένης ἡμέρας, ἔπλει
12 προδήλως ἐπὶ τὸν ἔγγιστα τῆς πόλεως λιμένα. συνορῶντες δὲ τὰς ναῦς οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ κα-

6. διδόντες αὐτοὺς Bav.

confestim ita fregit, ut ex omnibus mox urbibus advenirent, qui in Romanorum fidem se permitterent dederentque. Consul convenientes quibusque leges dicere, eosque in fidem recipere: deinde *Pharum* versus, ad ipsum *Demetrium* cum classe navigare. Quia autem acceperat urbem esse admodum munitam, magnumque virorum fortium numerum eo convenisse, ad hæc commeatibus ac reliquis belli apparatibus abundare; ne difficilis ac diuturna ejus obsidio sibi foret, verebatur. Hæc metuens *Aemilius*, hujusmodi strategemate in ipso adventus sui articulo est usus. Noctu cum omnibus copiis in insulam appulsus, majorem exercitus partem in terram exponit, & locis cavis ac sylvosis occultat. Ipse cum viginti navibus palam, ubi illuxisset, proximum urbi portum petit. *Demetrius*, eas naves conspicatus, numerumque

A.V. 535. ταφρονοῦντες τοῦ πλήθους, ὥρμησαν ἐκ τῆς πόλεως
ἐπὶ τὸν λιμένα, κωλύσοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ὑπε-
ναντίων.

XIX. Ἅμα δὲ τῷ συμμίξαι, γενομένης ἰσχυρᾶς τῆς
συμπλοκῆς, προσεβοήθουν ἀεὶ πλείους τῶν ἐκ τῆς
πόλεως· τέλος δὲ πάντες ἐξεληλύθεσαν εἰς τὸν κίν-
δυνον. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ τῆς νυκτὸς ἀποβάντες εἰς 2
τὸν καιρὸν τοῦτον συνῆψαν, διὰ τόπων ἀδήλων ποιού-
μενοι τὴν πορείαν. καὶ καταλαβόμενοι μεταξὺ τῆς 3
πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφον ἐρυμνὸν, διέκλεισαν
Fugatur exercitus Demetrii. ἀπὸ τῆς πόλεως τοὺς ἐκβεβοηθηκότας. Οἱ δὲ περὶ 4
τὸν Δημήτριον, συννοήσαντες τὸ γεγονὸς, τοῦ μὲν
διακωλύειν τοὺς ἀποβαίνοντας ἀπέστησαν· συνα-
θροίσαντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς, καὶ παρακαλέσαντες,
ὥρμησαν, κρίναντες ἐκ παρατάξεως διακινδυνεύειν
πρὸς τοὺς ἐπὶ τὸν λόφον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεω- 5
ροῦντες τὴν ἔφοδον τῶν Ἰλλυριῶν ἐνεργὸν καὶ συντε-
ταγμέ-

XIX. 5. *ἐνεργὸν. ἐνεργῆ edd. ex Bav. Sed Casaub. ἐναργῆ, sua auctoritate.*

merumque illarum aspernatus, ex urbe ad portum cum suorum manu venit, ne egredi navibus hostis posset, impediturus.

19. Vbi ad hostem venerunt, atroci commisso prælio, plures subinde ex urbe succurrunt; donec tandem omnes ad certamen exierunt. Eodem tempore Romani qui noctu expositi fuerant, per ignota loca facto itinere, appropinquant; & occupato colle munito, qui inter urbem ac portum erat interjectus, excludunt urbe hos, qui ad pugnandum cum hoste exierant. Ea re cognita *Demetrius*, omisso certamine cum egredientibus in terram, congregatis omnibus suis, eosque hortatus, justa acie cum his, qui collem obtinebant, dimicare constituit. Romani, animadverso Illyrios acie ordinata acrem in se facere impetum,

ταγμένην, ἀντέπεσαν ταῖς σπείραις καταπληκτι- A.V. 535.
6 κῶς. ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις, οἱ πεποιημένοι τὴν
ἀπόβασιν ἀπὸ τῶν πλοίων, συνορῶντες τὸ γιγνόμε-
νον, προσέκειντο κατόπιν· καὶ πανταχόθεν προσ-
πίπτοντες, θόρυβον καὶ ταραχὴν οὐ μικρὰν ἐν τοῖς
7 Ἰλλυριοῖς κατεσκεύαζον. ἐξ οὗ τῶν μὲν κατὰ πρόσω-
πον, τῶν δὲ κατὰ νώτου πονούντων, τέλος οἱ περὶ
τὸν Δημήτριον ἐτράπησαν· καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἔφυ-
γον ὡς πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ πλείους ἀνοδίᾳ κατὰ
8 τῆς νήσου διεσπάρησαν. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἔχων
ἑτοίμους λέμβους πρὸς τὸ συμβαῖνον ἔν τισι τόποις
ἐρήμοις ὑφορμοῦντας, ἐπὶ τούτους ἐποιήσατο τὴν
ἀποχώρησιν. εἰς οὓς ἐμβὰς, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς
ἀπέπλευσε, καὶ διεκομίσθη παραδόξως πρὸς τὸν βα-
σιλέα Φίλιππον, παρ' ᾧ τὸ λοιπὸν διέτριψε τοῦ
9 βίου μέρος· ἀνὴρ, θράσος μὲν καὶ τόλμαν κεκτημέ-
10 νος, ἀλόγιστον δὲ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον. διὸ
καὶ τὴν καταστροφὴν παραπλησίαν αὐτῷ συνέβη
γενέ-

Fugatur exercitus Demetrii.

Demetrius Pharius ad Philippum profugit.

5. *ἀντέπεσαν* recepi ex *Vrb. Vat. Flor.* Ceteri *ἀντέπεσον*.

petum, terribili vicissim & ipsi audacia cum suis manipulis irruunt. Simul uno tempore ceteri, e navibus egressi, terga hostium cædebant; & omni ex parte illos adorti, tumultu & perturbatione magna Illyrios implebant. Itaque quum & a fronte & a tergo laboraret acies, fugam tandem capessere Demetrii exercitus est coactus. Pars in urbem fugit: plures aviis itineribus per insulam dissipati sunt. *Demetrius* ad lembos suos se recepit, quos desertis quibusdam locis stantes ad anchoras habebat, in omnem eventum paratos. His conscensis, noctuque profectus, ad regem *Philippum* præter omnium opinionem est delatus: apud quem reliquam vitæ suæ partem egit. Vir intrepidus quidem, & audax; sed temerarius, & nullius plane judicii. Quare etiam exitum est nactus, institutis congruentem, quibus per omnem

A.V. 535. Messenæ perit Demetrius. γενέϑαι τῇ κατὰ τὸν ὅλον βίον προαιρέσει. κατα- 11 λαβέϑαι γὰρ ἐγχειρήσας, μετὰ τῆς Φιλίππου γνώμης, τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν εἰκῆ καὶ παραβόλως, ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ διεφϑάρη· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, διασαφήσομεν.

Pharus capta, & Illyricum receptum. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, 12 Αἰμίλιος, τὴν μὲν Φάρον εὐθέως ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν, κατέσκαψε· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰλλυρίδος ἐγκρατὴς γενόμενος, καὶ πάντα διατάξας κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, μετὰ ταῦτα, ληγούσης ἤδη τῆς θερείας, Triumphat Aemilius. εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο μετὰ θριάμβου καὶ τῆς ἁπάσης εὐδοξίας. ἐδόκει 13 γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνδρωδῶς, κεχρῆϑαι τοῖς πράγμασιν.

XX. Sagunto capto, quid fecerint Romani. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, προσπεπτωκυίας αὐτοῖς ἤδη τῆς τῶν Ζακανθαίων ἁλώσεως, οὐ μὰ Δία περὶ τοῦ πολέμου τότε διαβούλιον ἦγον, καθάπερ ἔνιοι τῶν συγγραφέων φασὶ, προσκατατάττοντες ἔτι καὶ τοὺς εἰς ἑκά-

omnem vitam usus fuerat. Vrbem enim *Messeniorum*, de Philippi sententia, occupare conatus; in ipsa pugna, quam temere & projecta audacia conserebat, cæsus est: quemadmodum suo loco uberius sumus ostensuri. *Aemilius*, Consul Romanus, *Pharum* urbem repentino incursu statim invadit, eamque mox captam diruit. Deinde *Illyrico* universo in potestatem redacto, rebusque omnibus ex animi sententia compositis, exeunte jam æstate Romam reversus, cum magnifico *triumpho* urbem ingressus est: neque sollertiæ dumtaxat, verum etiam fortitudinis laudem ex provincia reportavit.

20. Romani vero, postquam de *capto Sagunto* nuntium acceperunt, nequaquam illi quidem de bello suscipiendo tunc deliberationem instituerunt, sicut a nonnullis scriptoribus memoriæ est proditum; qui etiam sententias ab utraque parte dictas libris

ἑκάτερα ῥηθέντας λόγους· πάντων ἀτοπώτατον A.V. 535.
2 πρᾶγμα ποιοῦντες. πῶς γὰρ οἷόν τ' ἦν, Ῥωμαίους, τοὺς ἐνιαυτῷ πρότερον ἐπηγγελκότας πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσι τῆς Ζακανθαίων χώρας, τούτους, κατὰ κράτος ἑαλωκυίας αὐτῆς τῆς πόλεως, τότε βουλεύεσθαι συνελθόντας, πότερα πο-
3 λεμητέον, ἢ τοὐναντίον; Πῶς δὲ, καὶ τίνα τρόπον, ἅμα μὲν τὴν στυγνότητα τοῦ συνεδρίου παρεισάγουσι θαυμάσιον· ἅμα δὲ, τοὺς υἱοὺς ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν ἄγειν, φασὶ, τοὺς πατέρας εἰς τὸ συνέδριον. οὓς, μετέχοντας τῶν διαβουλίων, οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων
4 οὐδενὶ προΐεσθαι τῶν ἀποῤῥήτων οὐδέν; Ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτε ἀληθές ἐστι τὸ παράπαν οὐδέν· εἰ μὴ, νὴ Δία, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ τύχη καὶ τοῦτο προσένειμε Ῥωμαίοις, τὸ φρονεῖν αὐτοὺς εὐθέως ἐκ γενε-
5 τῆς. Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα

Fabula de pueris Rom. in senatum admissis.

XX. 3. στυγν. στεγνότητα *suspicatus erat Reisk.* Ibid. προΐεσθαι *cum Reisk. & Scalig. posui pro vulg.* προσίεσθαι.

libris suis inseruerunt: quo nihil ne fingi quidem absurdius queat. Nam qui fieri potuit, ut Romani, qui superiori anno bellum Carthaginiensibus indixerant, si ditionem Saguntinorum infesti ingrederentur; iidem, capta per vim urbe ipsa, tum demum ad deliberandum convenirent, *sitne suscipiendum bellum, annon?* Quam absurdum vero illud: quod incredibilem Senatus mœstitiam commemorantes, simul adjiciunt, *filios duodecim dumtaxat annis majores, a parentibus in senatum introductos; qui publicorum consiliorum facti participes, nemini ne propinquorum quidem quidquam illorum, quæ enuntiari nefas, prodiderint?* Quæ sunt omnia a vero aliena & palam falsa: nisi profecto hoc quoque præter cetera Romanis fortuna, si diis placet, est largita, ut inde a pueris statim saperent. Verum de talibus scriptis, qualia

A.V. 535. Chæreæ & Sosili nugæ.

οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον
λέγειν· οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ παν-
δήμου λαλιᾶς, ἐμοί γε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύνα-
μιν. Ῥωμαῖοι δὲ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονό- 6
τος κατὰ τοὺς Ζακανθαίους ἀτυχήματος, παρα-
χρῆμα πρεσβευτὰς ἑλόμενοι, κατὰ σπουδὴν ἐξαπέ-
στειλαν εἰς τὴν Καρχηδόνα· δύο προτείνοντες αὐ- 7
τοῖς· ὧν τὸ μὲν, αἰσχύνην ἅμα καὶ βλάβην ἐδόκει
φέρειν δεξαμένοις τοῖς Καρχηδονίοις· τὸ δ' ἕτερον,
πραγμάτων καὶ κινδύνων ἀρχὴν μεγάλων. ἢ γὰρ 8
τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συνέ-
δρους, ἐκδότους διδόναι Ῥωμαίοις ἀπῄτουν, ἢ προήγ-
γελλον τὸν πόλεμον. Παραγενομένων δὲ τῶν Ῥω- 9
μαίων, καὶ παρελθόντων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ δια-
σαφούντων ταῦτα, δυσχερῶς ἤκουον οἱ Καρχηδόνιοι
τὴν αἵρεσιν τῶν προτεινομένων. ὅμως δὲ προστησά- 10
μενοι τὸν ἐπιτηδειότατον ἐξ αὐτῶν, ἤρξαντο περὶ
σφῶν δικαιολογεῖσθαι.

Legatio Romana Carthaginem missa.

Τὰς

5. *Σώσιλος. Σώσυλος Flor. ac fortasse cod. Perotti.*

qualia sunt *Chæreæ* & *Sosili*, hæc sufficiat dixisse: neque enim pro Historiis, meo quidem judicio, merentur haberi; sed pro fabulis ex alicujus tonsoris officina, aut vulgi fæce profectis. Romani igitur, cognita Saguntinorum calamitate, legatos continuo legunt, quos Carthaginem properare jubent, duasque conditiones Carthaginiensibus offerre; quarum altera cum dedecore simul ac damno illorum, si eam accepissent, erat conjuncta; altera, magni ac periculosi belli initia secum trahebat. Postulabant enim, *ut ducem Hannibalem & consiliarios illius dederent Romanis:* aut, ni illud fieret, bellum denuntiabant. Hæc quum legati, ubi Carthaginem venerunt, & Senatus eis datus est, exponerent; iniquis admodum auribus propositæ conditiones a Pœnis sunt acceptæ. Verumtamen, uni e suis, quem ad id norant aptissimum, cura demandata, disceptare de jure suo instituunt.

21. Ac

A.V. 535. XXI. Pœni cum Romanis de jure disceptant.

Τὰς μὲν οὖν πρὸς Ἀσδρούβαν ὁμολογίας παρε-
σιώπων, ὡς οὔτε γεγενημένας· εἴτε γεγόνασιν, οὐδὲν
οὔσας πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὸ χωρὶς τῆς σφετέρας πε-
2πρᾶχθαι γνώμης. ἐχρῶντο δ' ἐξ αὐτῶν Ῥωμαίων εἰς
τοῦτο παραδείγματι. τὰς γὰρ ἐπὶ Λουτατίου γενο-
μένας συνθήκας ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Σικελίας,
ταύτας, ἔφασαν, ἤδη συνωμολογημένας ὑπὸ Λουτα-
τίου, μετὰ ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἀκύρους
ποιῆσαι, διὰ τὸ χωρὶς τῆς αὐτοῦ γενέσθαι γνώμης.
3Ἐπίεζον δὲ, καὶ προσαπηρείδοντο παρ' ὅλην τὴν δι-
καιολογίαν ἐπὶ τὰς τελευταίας συνθήκας, τὰς γε-
4νομένας ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ· ἐν αἷς περὶ
μὲν Ἰβηρίας οὐκ, ἔφασαν, ὑπάρχειν ἔγγραφον οὐδὲν,
περὶ δὲ τοῦ, τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν παρ' αὐ-
5τῶν ἀσφάλειαν εἶναι, ῥητῶς κατατετάχθαι. Ζα-
κανθαίους δὲ παρεδείκνυον οὐκ ὄντας τότε Ῥωμαίων
συμμάχους, καὶ παρανεγίνωσκον πρὸς τοῦτο πλεο-
6νάκις τὰς συνθήκας. Ῥωμαῖοι δὲ, τὸ μὲν δικαιολο-
γεῖσθαι

21. Ac fœdus quidem cum Asdrubale ictum silentio prætermittebant, quasi numquam factum; aut, si factum esset, quasi ad se nihil pertineret, quod suo injussu esset percussum. Quin etiam Romanorum ipsorum simile exemplum afferebant; de pace bello Siculo facta, Lutatio Consule: *Plane enim Lutatium in conditiones,* ajebant, *consensisse; & tamen populum postea Romanum, quia sine sua auctoritate pactio convenisset, pax ut esset irrita jussisse.* Per totam autem disceptationem urgebant *postremum fœdus,* quod bello Siculo fuerat factum, eique firmiter innitebantur; *in quo de Hispania nihil prorsus haberi scriptum* ajebant: *sociis dumtaxat utriusque populi utrimque caveri: idque diserte ita perscriptum esse in legibus pacis. Saguntinos autem tunc non fuisse socios populi Romani,* demonstrabant. In eam rem leges illius pacis subinde recitabant. **Romani** vero de jure

A.V. 535. Romani verbis contendere nolunt.

γεῖσθαι καθάπαξ ἀπεγίνωσκον· φάσκοντες, ἀκε-
ραίου μὲν ἔτι διαμενούσης τῆς τῶν Ζακανθαίων πό-
λεως, ἐπιδέχεσθαι τὰ πράγματα δικαιολογίαν, καὶ
δυνατὸν εἶναι λόγῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διεξά-
γειν· ταύτης δὲ παρεσπονδημένης, ἢ τοὺς αἰτίους ἐκ- 7
δοτέον εἶναι σφίσι, δι' οὗ φανερὸν ἔσται πᾶσιν, ὡς οὐ
μετεσχήκασι τῆς ἀδικίας, ἀλλ' ἄνευ τῆς αὐτῶν γνώ-
μης πεπρᾶχθαι τοῦτο τοὔργον· ἤ, μὴ βουλομένους 8
τοῦτο ποιεῖν, ὁμολογοῦντας δὴ κοινωνεῖν. Οὕτω κα-
θολικώτερόν πως ἐχρήσαντο τοῖς λόγοις. Ἡμῖν δ' 9
ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ, τὸ μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον
τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μήτε, οἷς καθήκει καὶ διαφέρει τὸ
σαφῶς εἰδέναι τὴν ἐν τούτοις ἀκρίβειαν, παραπαίωσι
τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις διαβουλίοις·
μήθ'

XXI. 6. *ἀμφισβητουμένων. ἀμφισβητούντων edd. ex Bav.* 7. *πεπρᾶχθαι. πέπρακται ſuſpicatus eſt Reisk.* Ibid. *τοῦτο ante τοὔργον abeſt a Bav. Aug. & Reg. A.* 8. *Vulgo omnes ὁμολογοῦντας δὲ κοινωνεῖν. Tum pro Οὕτω habent οὗ edd. ex Bav. οὐ Aug. Reg. A. ουν absque ſpir. & accent. Vat. συγκαθολ. Urſin. Et particulam prorſus omittit Flor. Poſt κοινωνεῖν vero lacunæ ſignum adpoſuit Caſaub. quam his fere verbis τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι explendam docti viri cenſuerunt. Mihi levior medicina ſufficere viſa eſt, δὲ in δὴ mutando, & pro ου vel ουν reſtituendo οὕτω, pro quo ſi quis οὗτοι μὲν οὖν maluerit, vel οὕτω μὲν οὖν, non valde repugnem.*

jure diſceptare verbis omnino nolebant. Dicebant enim: *huic diſceptationi tunc futurum fuiſſe locum, ſi adhuc integra Saguntum urbs maneret: ac potuiſſe tunc controverſiam oratione decidi. Hac vero contra fœdus exſciſa, aut dedendos eſſe injuriæ auctores; ex quo manifeſtum futurum ſit omnibus, participes delicti admiſſi ipſos non fuiſſe, verum ſine publica auctoritate id feciſſe Hannibalem: aut, ſi hoc nollent, confeſſam nimirum eſſe ipſorum participationem.* Ita Romani generaliori quodam modo locuti ſunt. Nobis vero viſum eſt faciendum, ut hunc locum ſilentio non præterveheremur: ne, quorum intereſt rem penitus habere perſpectam, veritatem in maximi momenti deliberationibus ignorent; neve ſtudioſi

10 μήθ' οἱ φιλομαθοῦντες περὶ τούτων ἀστοχῶσι, συμ-
πλανώμενοι ταῖς ἀγνοίαις καὶ φιλοτιμίαις τῶν συγ-
γραφέων· ἀλλ' ᾗ τις ὁμολογουμένη θεωρία τῶν ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς ὑπαρξάντων δικαίων Ῥωμαίοις καὶ Καρ-
χηδονίοις πρὸς ἀλλήλους, ἕως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς
καιρούς.

Γίγνονται τοιγαροῦν συνθῆκαι Ῥωμαίοις καὶ Καρ- XXII. Primum Fœdus Romanorum cum Pœnis. A.V. 245.
χηδονίοις πρῶται, κατὰ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον καὶ
Μάρκον Ὡράτιον, τοὺς πρώτους κατασταθέντας
ὑπάτους μετὰ τὴν τῶν βασιλέων κατάλυσιν, ὑφ'
ὧν συνέβη καθιερωθῆναι καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν τοῦ
2 Καπιτωλίου. ταῦτα δ' ἐστὶ πρότερα τῆς Ξέρξου
διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τριάκοντ' ἔτεσι λείπουσι
3 δυεῖν. ἃς καθόσον ἦν δυνατὸν ἀκριβέστατα διερμη-
νεύσαντες ἡμεῖς ὑπογεγράφαμεν. τηλικαύτη γὰρ ἡ Vetusta lingua latina.
διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις,
τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτά-
4 τους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. Εἰσὶ δ'
αἱ

XXII. 1. Καπιτωλίου. Καπετωλίου *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Καπιτωλίνου *Casaub. invitis msstis.*

studiosi harum rerum, errore & partium studiis Scriptorum seducti, parum recte de his statuant; sed ut certam quamdam & nulli dubitationi obnoxiam notitiam earum conventionum, quæ inter Romanos & Pœnos jam inde a principio ad nostra usque tempora factæ sunt, lectoribus afferamus.

22. *Primum* igitur *fœdus inter Romanos & Carthaginienses* ictum est, consulatu Iunii Bruti, & Marci Horatii, primorum post reges exactos Consulum, a quibus etiam Iovis Capitolini ædes fuit consecrata: annis prius quam Xerxes in Græciam trajiceret duodetriginta. Fœderis istius verba, quanta maxima potuimus fide interpretati, infra subjecimus. Veteris sane *linguæ* etiam *latinæ* tanta *diversitas* est ab illa qua hodie utuntur Romani, ut vel peritissimi nonnulla non nisi ægre, ubi animum attenderint, explanare

Primum fœdus Romanorum cum Pœnis.

αἱ συνθῆκαι τοιαίδέ τινες· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν
εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμά-
χοις, καὶ Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Καρχηδο-
νίων συμμάχοις· Μὴ πλεῖν Ῥωμαίους, μή- 5
τε τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἐπέκεινα τοῦ
Καλοῦ ἀκρωτηρίου, ἐὰν μὴ ὑπὸ χειμῶνος
ἢ πολεμίων ἀναγκασθῶσιν· ἐὰν δέ τις βίᾳ 6
κατενεχθῇ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ μηδὲν ἀγορά-
ζειν, μηδὲ λαμβάνειν μηδὲν, πλὴν ὅσα
πρὸς πλοίου ἐπισκευὴν, ἢ πρὸς ἱερά. ἐν 7
πέντε ἡμέραις δὲ ἀποτρεχέτωσαν οἱ κατ-
ενεχθέντες. Τοῖς δὲ κατ' ἐμπορίαν παρα- 8
γιγνομένοις, μηδὲν ἔστω τέλος, πλὴν ἐπὶ
κήρυκι ἢ γραμματεῖ. ὅσα δ' ἂν τούτων 9
παρόντων πραθῇ, δημοσίᾳ πίστει ὀφειλέ-
σθω

5. μήτε τοὺς. *μηδὲ τοὺς Flor.* 6. λαμβάνειν μηδὲν. *Abest repetitum hoc* μηδὲν *a Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Cod. Visin.* 7. *Totus hic versus* ἐν πέντε — — κατενεχθέντες *abest ab omnibus libris nostris; sed habet Perottus, ex quo eum transtulit Casaub.*

queant. Fœdus igitur ita habet: *Amicitia Romanis & Romanorum sociis cum Carthaginiensibus & Carthaginiensium sociis, his legibus & conditionibus esto: Ne naviganto Romani Romanorumve socii ultra Pulchrum promontorium: præterquam si tempestatis aut hostium vi fuerint compulsi. Si quis vi delatus fuerit, emendi aut sumendi quidquam, præter necessaria reficiendis navibus & sacris faciendis, jus ei ne esto. Intra diem quintum, qui navem applicuerint, abeunto. Qui mercaturæ causa venerint, his nullum negotium ratum sit, nisi quod coram præcone vel coram scriba fuerit confectum. Quidquid hisce præsentibus fuerit venditum, publica fide ven-*

θω τῷ ἀποδομένῳ· ὅσα ἂν ᾖ ἐν Λιβύῃ, ἢ ἐν
10 Σαρδόνι πραθῇ. Ἐὰν Ῥωμαίων τις εἰς Σικελίαν παραγίγνηται, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν, ἴσα ἔστω τὰ Ῥωμαίων πάντα.
11 Καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικείτωσαν δῆμον Ἀρδεατῶν, Ἀντιατῶν, Λαυρεντίνων, Κιρκαιϊτῶν, Ταῤῥακινιτῶν, μηδ᾽ ἄλλον μηδένα Λα-
12 τίνων, ὅσοι ἂν ὑπήκοοι. ἐὰν δέ τινες μὴ ὦσιν ὑπήκοοι, τῶν πόλεων ἀπεχέσθωσαν· ἂν δὲ λάβωσι, Ῥωμαίοις ἀποδιδότωσαν
13 ἀκέραιον. Φρούριον μὴ ἐνοικοδομείτωσαν ἐν τῇ Λατίνῃ. ἐὰν ὡς πολέμιοι εἰς τὴν χώραν εἰσέλθωσιν, ἐν τῇ χώρᾳ μὴ ἐννυκτερευέτωσαν.

Primum fœdus Romanorum cum Pœnis.

Ee 2 Τὸ

9. ἀποδομένῳ. ἀποδιδομένῳ *Aug. Reg. A.* Ibid. ὅσα ἄν. *Libri omnes hoc loco, ut paulo ante* ὅσα δ᾽ ἄν, *quod defendit Reiskius. Mihi abjicienda visa est particula. Casaubonus ex conject.* ὅσα γ᾽ ἂν *edidit.* 10. *Ad* Ῥωμαίων πάντα *adjiciendum fortasse est vocabulum* Καρχηδονίοις. 11. Λαυρεντίνων *ex emend. Vrsini est. Libri omnes* Ἀρεντίνων.

venditori debetor; quod quidem in Africa aut Sardinia fuerit venditum. Si quis Romanorum in eam Siciliæ partem venerit, quæ imperio Carthaginiensium paret, jure æquo in omnibus Romani utuntor. Carthaginienses ne quid noceant populo Ardeati, Antiati, Laurentino, Circejensi, Tarracinensi, neve ulli alii e Latinis qui sub Romanorum ditione sunt. Etiam eorum urbibus, qui sub ditione Romanorum non sunt, abstinento: sin illarum aliquam ceperint, Romanis sine ulla noxa tradunto. Castellum ullum in Latino agro ne ædificanto. Si cum armis infesti pedem in regione posuerint, in ea ne pernoctanto.

23. Ap-

XXIII. Monita Polybii de iſto fœdere.

Τὸ μὲν οὖν Καλὸν ἀκρωτήριον, ἔστι τὸ προκείμενον αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· οὗ καθάπαξ ἐπέκεινα πλεῖν ὡς πρὸς μεσημβρίαν 2
οὐκ οἴονται δεῖν Καρχηδόνιοι τοὺς Ῥωμαίους μακραῖς ναυσὶ, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι γινώσκειν αὐτοὺς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μήτε τοὺς κατὰ τὴν Βυσσάτιν, μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπορεῖα, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις 3
ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων βίᾳ κατενεχθεὶς δέηταί του τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἱερὰ καὶ πρὸς ἐπισκευὴν πλοίου, ταῦτα, πάρεξ δὲ μηδὲν, οἴονται δεῖν λαμβάνειν, καὶ κατ' ἀνάγκην ἐν πένθ' ἡμέραις ἀπαλλάττεσθαι τοὺς καθορμισθέντας. Εἰς δὲ Καρχηδόνα, 4
καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λιβύης, καὶ Σαρδόνα, καὶ Σικελίαν, ἧς ἐπάρχουσι Καρχηδόνιοι, κατ' ἐμπορίαν πλεῖν Ῥωμαίοις ἔξεστι·

καὶ

XXIII. 2. Βυσσάτιν. *Forſan* Βυσσακῖτιν. Ibid. Ἐμπορεῖα. *Vulgo alii h. l.* Ἐμπόρια. 3. ταῦτα, πάρεξ *&c. Vulgo* ταῦτα παρέξειν· μηδὲν δὲ οἴονται δεῖν λαμβάνειν κατ' ἀνάγκην· ἐν πέντ' ἡμέραις δὲ ἀπαλλάττ. *Correxi ex vett. msstis, & ante* κατ' ἀνάγκην *cum Perotto inſerui copulam* καὶ.

23. Appellatur hic *Pulcrum Promontorium*, quod ipſi Carthagini præjacet & ſeptemtriones ſpectat: ultra quod meridiem verſus nolunt Carthaginienſes Romanos navibus longis navigare, quoniam, ut opinor, cognoſci ab illis nolebant, neque loca circa *Byzacium*, neque circa *parvam Syrtim;* quæ propter ſoli ubertatem vocant *Emporia.* Sin aliquis tempeſtate aut vi hoſtili eo delatus, re quapiam opus habeat, quæ vel ad ſacra facienda vel ad reſectionem navium neceſſaria ſit; eam rem ut ſibi comparet, æquum cenſent, ſed nihil quidquam præterea: & intra quintum diem neceſſario diſcedere jubent hos, qui eo fuerint appulſi. Carthaginem vero, & regionem omnem Africæ cis Pulchrum promontorium, item Sardiniam, & Siciliæ partem Carthaginienſium imperio ſubjectam, mercaturæ gratia

adire

καὶ τὸ δίκαιον ὑπισχνοῦνται βεβαιώσειν οἱ Καρχηδό-
5νιοι δημοσίᾳ πίστει. Ἐκ δὲ τούτων τῶν συνθηκῶν,
περὶ μὲν Σαρδόνος καὶ Λιβύης ἐμφαίνουσιν ὡς περὶ
ἰδίας ποιούμενοι τὸν λόγον· ὑπὲρ δὲ Σικελίας τἀναν-
τία διαστέλλονται ῥητῶς, ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ποιού-
μενοι τὰς συνθήκας, ὅσα τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν Καρ-
6χηδονίων πίπτει δυναστείαν. ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι
περὶ τῆς Λατίνης αὐτῆς χώρας ποιοῦνται τὰς συν-
θήκας· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰταλίας οὐ μνημονεύουσι, διὰ
τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν.

Polybii monita de primo fœdere.

Μετὰ δὲ ταύτας, ἑτέρας ποιοῦνται συνθήκας,
ἐν αἷς προσπεριειλήφασι Καρχηδόνιοι Τυρίους καὶ
2τὸν Ἰτυκαίων δῆμον. πρόσκειται δὲ καὶ τῷ Καλῷ
ἀκρωτηρίῳ, Μαστία, Ταρσήϊον· ὧν ἐκτὸς οἴονται
δεῖν Ῥωμαίους μήτε λῄζεσθαι, μήτε πόλιν κτίζειν.
3Εἰσὶ δὲ τοιαίδε τινες· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Ῥω-

XXIV. Alterum Fœdus. A.V. 406.

4. *Vocab.* δημοσίᾳ *abest h. l. a libris nostris. Adjecit Casaub. praeeunte Perotto.*

adire licet Romanis: &, jus suum cuique se servaturos, publica fide pollicentur Carthaginienses. Apparet autem ex hoc fœdere, sic Carthaginienses loqui de *Sardinia & Africa*, tamquam de sua ditione: de *Sicilia* contra diserte distinguunt, & de ea tantum parte Siciliæ hoc fœdere cavent, quæ Pœnorum dominationem agnoscit. Similiter Romani de solo *Latio* fœdere isto cavent: reliquæ Italiæ mentionem nullam faciunt, ut quæ in potestate illorum non esset.

24. Post hæc, aliud sancitum est inter hos populos fœdus, in quo simul complexi Carthaginienses sunt *Tyrios & Vticensem* populum. Pulcro autem promontorio adjecta sunt *Mastia & Tarsejum:* ultra quæ loca Romanis non permittitur neque prædas facere, neque urbem condere. Verba fœderis sunt hujusmodi: *Amicitia Romanis & Roma-*

Alterum Fœdus.

Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις,
καὶ Καρχηδονίων καὶ Τυρίων καὶ Ἰτυκαίων
δήμῳ, καὶ τοῖς τούτων συμμάχοις. Τοῦ 4
Καλοῦ ἀκρωτηρίου, Μαστίας, Ταρσηΐου,
μὴ λῄζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους, μηδὲ ἐμ-
πορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν. Ἐὰν δὲ 5
Καρχηδόνιοι λάβωσιν ἐν τῇ Λατίνῃ πόλιν
τινὰ μὴ οὖσαν ὑπήκοον Ῥωμαίοις, τὰ χρή-
ματα καὶ τοὺς ἄνδρας ἐχέτωσαν, τὴν δὲ
πόλιν ἀποδιδότωσαν. Ἐὰν δέ τινες Καρ- 6
χηδονίων λάβωσί τινας, πρὸς οὓς εἰρήνη
μέν ἐστιν ἔγγραπτος Ῥωμαίοις, μὴ ὑπο-
τάττωνται δέ τι αὐτοῖς, μὴ καταγέτωσαν
εἰς τοὺς Ῥωμαίων λιμένας· ἐὰν δὲ καταχ-
θέντος ἐπιλάβηται ὁ Ῥωμαῖος, ἀφιέσθω.
ὡσαύτως δὲ μηδ' οἱ Ῥωμαῖοι ποιείτωσαν. 7
Ἂν ἔκ τινος χώρας, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρ- 8
χουσιν,

XXIV. 6. καταγέτωσαν *Vat. Flor. Reg. B. Ceteri vulgo* καταγαγέτωσαν.

Romanorum sociis cum populo Carthaginiensi, Tyriis, & Uticensibus, eorumque sociis, his legibus esto. Romani ultra Pulchrum promontorium, Mastiam & Tarsejum prædas ne faciunto, nec ad mercaturam eunto, nec urbem condunto. Si in Latio urbem aliquam Carthaginienses ceperint, quæ sub ditione Romanorum non sit; pecuniam & captivos ipsi habento, urbem reddunto. Si qui Carthaginiensium aliquos ceperint, quibuscum fœdere scripto juncti sint Romani, qui tamen sub Romanorum imperio non fuerint, hos in populi Romani portus ne deducunto: si quis erit deductus, & manum Romanus injecerit, liber esto. Eodem vero jure & Romani tenentor. Si Romanus ex aliqua regione, quæ sub

χουσιν, ὕδωρ ἢ ἐφόδια λάβῃ ὁ Ῥωμαῖος· Alterum Fœdus.
μετὰ τούτων τῶν ἐφοδίων μὴ ἀδικείτω μη-
δένα, πρὸς οὓς εἰρήνη καὶ φιλία ἐστὶ Καρ-
9 χηδονίοις. [ὡσαύτως δὲ μηδ᾽ ὁ Καρχηδόνιος] ποι-
10 είτω. εἰ δὲ, μὴ ἰδίᾳ μεταπορευέσθω· ἐὰν δέ
τις τοῦτο ποιήσῃ, δημόσιον γιγνέσθω τὸ
11 ἀδίκημα. Ἐν Σαρδόνι καὶ Λιβύῃ μηδεὶς Ῥω-
μαίων μήτ᾽ ἐμπορευέσθω, μήτε πόλιν κτι-
ζέτω, *, εἰ μὴ ἕως τοῦ ἐφόδια λαβεῖν, ἢ
πλοῖον ἐπισκευάσαι. ἐὰν δὲ χειμὼν κατε-
12 νέγκῃ, ἐν πένθ᾽ ἡμέραις ἀποτρεχέτω. Ἐν
Σικελίᾳ, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσι, καὶ
ἐν Καρχηδόνι, πάντα καὶ ποιείτω καὶ πω-
13 λείτω, ὅσα καὶ τῷ πολίτῃ ἔξεστιν. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ὁ Καρχηδόνιος ποιείτω ἐν Ῥώμῃ.

9. *Ex conject. adjeci verba uncis incluſa; quorum in locum, quum abſint a libris, lacunæ ſignum poſuerat Caſaubonus.* 10. εἰ δὲ μὴ *jungenda & ab* ἰδίᾳ *ſeparanda cenſuit Grotius, & ſic diſtinguunt Flor. Aug. & Reg. A. B.* 11. *Vbi Aſteriſcum poſui, utique* μηδὲ καθορμιζέσθω *aut aliquid ſimile inferendum puto.*

ſub imperio Carthaginienſium erit, aquam commeatusve ſumſerit: cum his commeatibus ne cui eorum injuriam facito, quibuscum pax & amicitia eſt Carthaginienſibus. Similiter Romanus ne facito. Sin fecerit; ne privatim inſtituatur ejus perſecutio. Sed ſi quis tale aliquid admiſerit, publica ea injuria eſto. In Sardinia & Africa neque mercaturam faciat quisquam Romanorum, neque urbem condito; [neve eo appellito,] niſi commeatus accipiendi gratia, vel naves reficiendi. Si tempeſtas detulerit, intra diem quintum excedito. In Sicilia, ubi Carthaginienſes imperaverint, item Carthagine, omnia Romanus facito, & vendito, quæ civi licebit. Idem Romæ Carthaginienſi jus eſto.

Monita Polybii.

Πάλιν ἐν ταύταις ταῖς συνθήκαις τὰ μὲν κατὰ 14
Λιβύην καὶ Σαρδόνα προσεπιτείνουσιν ἐξιδιαζόμενοι, καὶ πάσας ἀφαιρούμενοι τὰς ἐπιβάθρας Ῥωμαίων. περὶ δὲ Σικελίας τἀναντία, προσδιασαφοῦσι, περὶ ἧς 15
τῆς ὑπ᾽ αὐτοὺς ταττομένης. Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι 16
περὶ τῆς Λατίνης· οὐκ οἴονται δεῖν τοὺς Καρχηδονίους ἀδικεῖν Ἀρδεάτας, Ἀντιάτας, Κιρκαιίτας, Ταῤῥακινίτας. αὗται δ᾽ εἰσὶν αἱ πόλεις αἱ περιέχουσαι παρὰ θάλατταν τὴν Λατίνην χώραν, ὑπὲρ ἧς ποιοῦνται τὰς συνθήκας.

XXV. Fœdus proximum ante bellum Pun. I. A.V. 474.

Ἔτι τοιγαροῦν, τελευταίας ποιοῦνται συνθήκας Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν Πύῤῥου διάβασιν, πρὸ τοῦ συστήσασθαι τοὺς Καρχηδονίους τὸν περὶ Σικελίας πόλεμον. ἐν αἷς τὰ μὲν ἄλλα τηροῦσι πάντα κατὰ τὰς 2
ὑπαρχούσας ὁμολογίας· πρόσκειται δὲ τούτοις τὰ ὑπογεγραμμένα· Ἐὰν συμμαχίαν ποιῶνται 3
πρὸς Πυῤῥὸν ἔγγραπτον, ποιείσθωσαν ἀμφότε-

Rursus in hoc fœdere Carthaginienses contendunt, & quidem majore etiam studio, *Africam Sardiniamque* sibi asserere proprias: omnesque ad illas aditus Romanis præcludunt. Contra, *de Sicilia* cum loquuntur, distinctionem illam adhibent, de ea se loqui, quæ sit dominationi ipsorum subjecta. Similiter Romani *de Latio;* cavent enim, ne fiat injuria Ardeatibus, Antiatibus, Circejensibus, Tarracinensibus: hæc autem sunt oppida Latii maritima, quæ legibus hujus fœderis volunt esse comprehensa.

25. *Postremum* deinde *fœdus* hæ civitates icerunt, *circa Pyrrhi trajectionem*, priusquam de Sicilia bellum a Pœnis esset susceptum. In hoc fœdere omnes conditiones servantur, de quibus in prioribus convenerant. Adjiciunt vero ad illa hæc, quæ sequuntur: *Si societatem cum Pyrrho populus Romanus aut Carthaginiensis inierit, fœderis legibus*

φότεροι, ἵνα ἐξῇ βοηθεῖν ἀλλήλοις ἐν τῇ Fœdus ante bellum Pun. I.
4 τῶν πολεμουμένων χώρᾳ. ὁπότεροι δ' ἂν χρείαν ἔχωσι τῆς βοηθείας, τὰ πλοῖα παρεχέτωσαν Καρχηδόνιοι, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ εἰς τὴν ἔφοδον· τὰ δὲ ὀψώνια τοῖς
5 αὑτῶν ἑκάτεροι. Καρχηδόνιοι δὲ καὶ κατὰ θάλατταν Ῥωμαίοις βοηθείτωσαν, ἂν χρεία ᾖ. τὰ δὲ πληρώματα μηδεὶς ἀναγκα-
6 ζέτω ἐκβαίνειν ἀκουσίως. Τὸν δὲ ὅρκον ὀμνύειν ἔδει τοιοῦτον· ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων συνθηκῶν, Καρχηδονίους μὲν, τοὺς θεοὺς τοὺς πατρῴους· Ῥωμαίους δὲ, Δία Λίθον, κατά τι παλαιὸν ἔθος· ἐπὶ δὲ τούτων,
7 τὸν Ἄρην καὶ τὸν Ἐνυάλιον. Ἔστι δὲ τὸ Δία Λίθον, Iuramentum per Iovem lapidem.
τοιοῦτον· λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημο-
8 σίᾳ πίστει, λέγει τάδε· Εὐορκοῦντι μὲν ποιεῖν

Ee 5 ταγα-

XXV. 6. *Verba* ἐπὶ μὲν τ. π. συνθηκῶν, *post* Ῥωμαίους δὲ *reponenda videntur.* Ibid. Δία λίθον *recte edidit Ernesti. Ante eum* διὰ λίθου *edd. ex Bav.* διὰ λίθων *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. ἐπὶ δὲ τούτων. ἐπὶ δὲ τούτῳ *edd. ex Bav.*

gibus uterque caveto, ut si alterutrius ditionem hostis invaserit, invicem sibi ferre opem liceat. Vtriutri vero opus auxilio habuerint, naves a Carthaginiensibus præbentor, & ad iter & ad aggrediendum hostem: stipendia suis utrique danto. Carthaginienses etiam mari, si opus erit, Romanis auxiliantor: socios vero navales nemo invitos navibus exire cogito.

Porro jusjurandum ejusmodi dandum erat. Prioribus fœderibus Carthaginienses quidem per deos patrios jurarunt: Romani vero Iovem lapidem, ex veteri quodam ritu; postremo autem hoc fœdere Martem & Quirinum. *Mos* autem *jurandi Iovem lapidem* talis est. Fecialis, qui jurejurando fœdus firmat, lapidem in manus sumit, &, postquam fide publica juravit, hæc dicit: *Si fidem servasso, tum me dii*

τἀγαθά· εἰ δ' ἄλλως διανοηθείην τι ἢ πρά-
ξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν
ταῖς ἰδίαις πατρίσιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις,
ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων, ἱερῶν, τάφων, ἐγὼ μό-
νος ἐκπέσοιμι οὕτως, ὡς ὅδε λίθος νῦν. καὶ 9
ταῦτ' εἰπὼν, ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός.

XXVI. *Fœderum tabulæ æneæ.*

Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, καὶ τηρουμέ-
νων τῶν συνθηκῶν ἔτι νῦν ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν
Δία τὸν Καπιτώλιον, ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμιείῳ·

Philini error circa illud fœdus.

τίς οὐκ ἂν εἰκότως θαυμάσειε Φιλίνου τοῦ συγγρα- 2
φέως, οὐ διότι ταῦτ' ἠγνόει· (τοῦτο μὲν γὰρ οὐ θαυ-
μαστόν· ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς ἔτι καὶ Ῥωμαίων καὶ Καρ-
χηδονίων οἱ πρεσβύτατοι, καὶ μάλιστα δοκοῦντες
περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζειν, ἠγνόουν·) ἀλλὰ, πόθεν 3
ἢ πῶς ἐθάρρησε γράψαι τἀναντία τούτοις· διότι
Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὑπάρχοιεν συνθῆκαι, καθ'
ἃς

XXVI. 1. Καπιτώλιον. Καπετώλιον *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Καπιτωλῖνον *Casaub. cum Vrsin. inv. msstis.* 2. μάλιστα δοκ. μάλισθ' οἱ δοκοῦντες *edd. ex Bav.*

dii adjuvent: sin sciens fefellero, tum ego, salvis ceteris omnibus in suis patriis, suis legibus, suis penatibus, sacris, sepulcris, solus excidam, ut hic nunc lapis. His dictis, lapidem manu ejicit.

26. Quum igitur hujusmodi exstent *fœdera*, serventurque etiam nunc, *tabulis æneis inscripta*, apud Iovem Capitolinum *in Aedilium ærario;* quis non jure merito *Philinum* historiæ scriptorem miretur? non quod hæc ignoraverit: (nam id quidem mirum non est; quandoquidem memoria adhuc nostra & Romanorum & Carthaginiensium maximi quique natu, & eorum quæ ad Remp. spectant omnium judicio callentissimi, hæc nesciebant:) sed quo auctore quave ratione sit ausus contraria istis scribere: *inter Romanos & Carthaginienses fœdus intercessisse, ex cujus* legibus

ἃς ἔδει Ῥωμαίους μὲν ἀπέχεσθαι Σικελίας ἁπάσης, Philini error circa illud fœdus.
4 Καρχηδονίους δὲ Ἰταλίας· καὶ διότι ὑπερέβαινον
Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους, ἐπεὶ ἐποιή-
σαντο τὴν πρώτην εἰς Σικελίαν διάβασιν· μήτε γε-
γονότος, μήθ᾽ ὑπάρχοντος τὸ παράπαν ἐγγράφου
5 τοιούτου μηδενός. ταῦτα γὰρ ἐν τῇ δευτέρᾳ λέγει
βίβλῳ διαῤῥήδην. περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τῇ παρασκευῇ
τῆς ἰδίας πραγματείας μνησθέντες, εἰς τοῦτον ὑπερ-
εθέμεθα τὸν καιρὸν, κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ἐξερ-
γάσασθαι, διὰ τὸ καὶ πλείους διεψεῦσθαι τῆς ἀλη-
θείας ἐν τούτοις, πιστεύσαντας τῇ Φιλίνου γραφῇ.
6 Οὐ μὴν, ἀλλ᾽ εἰ κατὰ τοῦτό τις ἐπιλαμβάνεται Ῥω-
μαίων περὶ τῆς εἰς Σικελίαν διαβάσεως, ὅτι καθό-
λου Μαμερτίνους προσέλαβον εἰς τὴν φιλίαν, καὶ
μετὰ ταῦτα δεομένοις ἐβοήθησαν, οἵτινες οὐ μόνον
τὴν Μεσσηνίων πόλιν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων παρε-
7 σπόνδησαν, εἰκότως ἂν δόξειε δυσαρεστεῖν. εἰ δὲ
παρὰ

legibus tenerentur Romani universa Sicilia abstinere, Carthaginienses vero Italia: primosque Romanos fœdus illud & jusjurandum violasse, quando in Siciliam trajecerunt: quum neque factum umquam fuerit, neque hodie exstet monumentum ullum talis fœderis. Hoc tamen disertis verbis *in secundo Historiarum libro* scribit *Philinus*. Qua de re cum in Præparatione operis nostri mentionem faciebamus, curatiorem hujus quæstionis tractationem in hunc locum rejecimus: quod multi, fidem illius Scriptoris secuti, falsum pro vero sint amplexi. Enimvero, si quis *Romanorum trajectionem in Siciliam* eo nomine reprehendat, quod *Mamertinos, quocumque tandem prætextu, in amicitiam suam acceperint, & mox petentibus opem tulerint;* qui non solum Messaniorum urbem, sed etiam Rhegiensium scelesta fraude interceperant; merito fortasse factum hoc illorum improbaverit. Sin *contra*

παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας ὑπολαμβάνει τις αὐτοὺς πεποιῆσθαι τὴν διάβασιν· ἀγνοεῖ προφανῶς.

XXVII. Fœdus post bellum Punicum I. Συντελεσθέντος τοίνυν τοῦ περὶ Σικελίας πολέμου, ποιοῦνται συνθήκας ἄλλας, ἐν αἷς τὰ συνέχοντα τῶν ἐγγράπτων ἦν ταῦτα· Ἐκχωρεῖν Καρ- 2 χηδονίους Σικελίας, καὶ τῶν νήσων ἁπασῶν τῶν κειμένων Ἰταλίας μεταξὺ καὶ Σικελίας. τὴν ἀσφάλειαν ὑπάρχειν παρ' 3 ἑκατέρων τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις. μηδε- 4 τέρους ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρχίαις μηδὲν ἐπιτάττειν, μήδ' ἐποικοδομεῖν δημοσίᾳ, μηδὲ ξενολογεῖν, μηδὲ προσλαμβάνειν εἰς φιλίαν τοὺς ἀλλήλων συμμάχους. ἐξενεγκεῖν 5 Καρχηδονίους ἐν ἔτεσι δέκα δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα, παραυτίκα δὲ δοῦναι χίλια. τοὺς αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρων 6 ἀποδοῦναι πάντας Καρχηδονίους τοῖς Ῥωμαίοις.

XXVII. 2. *Verba* Σικελίας, καὶ *absunt a Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

contra jusjurandum & leges fœderis in Siciliam eos transfretasse existimaverit; in manifesto errore versabitur.

27. Finito igitur bello Siculo, fœdus aliud factum, cujus præcipuæ conditiones hæ fuerunt: *Carthaginienses Sicilia & omnibus insulis, quæ inter Italiam & Siciliam sunt, decedunto. Vtriusque populi socii ab utroque populo tuti sunto. Neuter in alterius populi ditione quidquam imperato; neve publice inædificato, aut militem conducito: neque alterius populi socios alter in amicitiam recipito. Carthaginienses ut intra decem annos duo millia & ducenta talenta conferrent; mille sine mora darent. Captivos sine pretio omnes Romanis Carthaginienses redderent.*

μαίοις. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, λήξαντες τοῦ Λιβυκοῦ πολέμου, Ῥωμαῖοι, Καρχηδονίοις πόλεμον ἐξενέγκαντες ἕως δόγματος, ἐπισυνθήκας ἐποιήσαντο τοιαύτας· Ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους Σαρδόνος, καὶ προσεξενεγκεῖν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα, καθάπερ ἐπάνω προείπομεν. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, τελευταῖαι πρὸς Ἀσδρούβαν ἐν Ἰβηρίᾳ γίγνονται διομολογήσεις, ἐφ' ᾧ μὴ διαβαίνειν Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν Ἴβηρα ποταμόν. Ταῦθ' ὑπῆρχε τὰ δίκαια Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως εἰς τοὺς κατ' Ἀννίβαν καιρούς.

Fœdus post bellum Africum.

Fœdus cum Asdrubale.

Ὥσπερ οὖν τὴν εἰς Σικελίαν διάβασιν Ῥωμαίων οὐ παρὰ τοὺς ὅρκους εὑρίσκομεν γεγενημένην· οὕτως ὑπὲρ τοῦ δευτέρου πολέμου, καθ' ὃν ἐποιήσαντο τὰς περὶ Σαρδόνος συνθήκας, οὔτε πρόφασιν οὔτ' αἰτίαν εὕροι τις ἂν εὔλογον· ἀλλ' ὁμολογουμένως τοὺς Καρχηδονίους ἠναγκασμένους, παρὰ πάντα τὰ

XXVIII. Monita Polybii de jure Romanorum bello Pun. I.

rent. Rursus vero postea, finito bello Africo mercenariorum, quum Romani decreto tenus bellum intulissent Carthaginiensibus, priori fœderi has insuper conditiones adjecerunt: *Decederent Carthaginienses e Sardinia, & mille alia ac ducenta talenta conferrent;* sicut supra diximus. Ista omnia secuta est deinde in Hispania cum Asdrubale inita pactio: *ne belli caussa Iberum amnem transirent Carthaginienses.* Hæ sunt conventiones inter Romanos & Carthaginienses celebratæ, inde a principio, ad tempora usque *Hannibalis.*

28. Quemadmodum igitur transitu in Siciliam jusjurandum a Romanis fuisse violatum non invenimus: sic alterius belli, quando Sardiniam pacis legibus sibi vindicarunt, nec prætextum nec caussam probabilem aliquis reperiat. Quippe extra controversiam res est, *Carthaginienses necessitate temporum,*

Monita Polybii de jure Romanorum bello Pun. I.

τὰ δίκαια, διὰ τὸν καιρὸν, ἐκχωρῆσαι μὲν Σαρδόνος,
ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν χρημά-
των. τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων περὶ τούτων λεγό- 3
μενον ἔγκλημα, διότι τοὺς παρὰ σφῶν πλοϊζομένους
ἠδίκουν κατὰ τὸν Λιβυκὸν πόλεμον, ἐλύθη καθ᾽ οὓς
καιροὺς κομισάμενοι παρὰ Καρχηδονίων ἅπαντας
τοὺς κατηγμένους, ἀντεδωρήσαντο χωρὶς λύτρων ἐν
χάριτι τοὺς παρὰ σφίσιν ὑπάρχοντας αἰχμαλώ-
τους. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τῇ πρὸ ταύ- 4
της βίβλῳ δεδηλώκαμεν. Τούτων δὴ τοιούτων ὑπ- 5
αρχόντων, λοιπὸν διευκρινῆσαι δεῖ καὶ σκέψασθαι
περὶ τοῦ κατ᾽ Ἀννίβαν πολέμου, ποτέροις αὐτῶν
τὴν αἰτίαν ἀναθετέον.

XXIX. Iura Romanorum bello Pun. II.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ Καρχηδονίων τότε ῥηθέντα δεδηλώκαμεν. τὰ δ᾽ ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα νῦν ἐροῦμεν·

XXVIII. 2. *δίκαια. δικαιώματα Aug.* 3. *παρὰ σφῶν. παρ᾽ αὐτῶν. Flor.* Ibid. *χωρὶς λύτρων. Mendose libri omnes χωρὶς αὐτῶν.* 4. *ἐν τῇ πρὸ ταύτης β᾽ βίβλῳ voluerunt Gron & Reiskius. Possis & ἐν τῇ τρίτῃ πρὸ ταύτης βίβλῳ. aut ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις, suspicari.* 5. *διευκρινῆσαι δεῖ. δεῖ abest Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

porum, contra jus, fuisse coactos Sardinia decedere, & tantam pecuniæ vim, quantam ante commemoravimus, *solvere*. Nam quod de Pœnis queruntur Romani, *multos suorum mercatorum, bello Africo, ab his fuisse injuria affectos;* ea vero culpa dissoluta est, quo tempore Romani a Carthaginiensibus omnes, qui in illorum portus fuerant deducti, receperunt; cum quidem vicissim & ipsi, referendæ gratiæ caussa, quoscunque penes se habuerant Pœnorum captivos, sine pretio illis restituerunt. Quibus de rebus in superioribus libris particulatim exposuimus. Quæ quum ita sint, superest ut videamus, diligenterque inquiramus, *ad utros illorum caussa hujus belli, quod duce Hannibale gestum est, sit referenda?*

29. Ac Carthaginienses quidem super ea re quid dixerint, ante ostendimus. *Romani* vero ad quæ jura provocarint, nunc exponemus. Nam

μεν· οἷς τότε μὲν οὐκ ἐχρήσαντο, διὰ τὸν ἐπὶ τῇ
Ζακανθαίων ἀπωλείᾳ θυμόν· λέγεται δὲ πολλάκις
καὶ ὑπὸ πολλῶν παρ᾽ αὐτοῖς. πρῶτον μὲν, ὅτι τὰς
πρὸς Ἀσδρούβαν γενομένας ὁμολογίας οὐκ ἀθετη-
3 τέον, καθάπερ οἱ Καρχηδόνιοι λέγειν ἐθάῤῥουν. οὐ
γὰρ προσέκειτο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Λουτατίου, κυ-
ρίας εἶναι ταύτας, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ
τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ᾽ αὐτοτελῶς ἐποιήσατο τὰς
ὁμολογίας Ἀσδρούβας, ἐν αἷς ἦν, τὸν Ἴβηρα πο-
ταμὸν μὴ διαβαίνειν ἐπὶ πολέμῳ Καρχη-
4 δονίους. Καὶ μὴν ἐν ταῖς περὶ Σικελίας συνθήκαις
ἦν ἔγγραπτον, καθάπερ κἀκεῖνοί φασιν, ὑπάρχειν
τοῖς ἀμφοτέρων συμμάχοις τὴν παρ᾽ ἑκα-
τέρων ἀσφάλειαν· οὐκ αὐτοῖς μόνον τοῖς τότε
συμμαχοῦσι, καθάπερ ἐποιοῦντο τὴν ἐκδοχὴν οἱ Καρ-
5 χηδόνιοι· προσέκειτο γὰρ ἂν, ἤτοι τὸ, μὴ προσ-
λαμβά-

Ratum esse debuit fœdus cum Asdrubale.

Ex superiori fœdere novis etiam sociis cautum erat.

XXIX. 3. *ἐπὶ τοῦ Λουτατίου. Sic correxi. Libri omnes ἐπὶ τοὺς Λουτ. Sed Casaub. cum Vrsino ἐπὶ ταῖς Λουτ. pro quo mallem ταῖς ἐπὶ Λουτ.*

Nam etsi illi quidem tunc temporis, ob Sagunti exscissionem ira æstuantes, nihil horum in medium attulerunt; tamen & sæpe & a multis illorum proferuntur. Primum quidem, initas cum Asdrubale conventiones pro irritis non esse habendas, quemadmodum ausi sunt Carthaginienses dicere. Nullam enim ejusmodi exceptionem adjectam fuisse, qualem in Lutatii pace: *ita fore ratam, si & populo Romano visum esset.* Sed Asdrubalem plena atque absoluta auctoritate conditiones ejus pacis probasse, quibus cavebatur, *ne belli caussa Iberum amnem Carthaginienses transirent.* Iam vero in pace qua de Sicilia transactum est, scriptum erat, quod & illi fatentur; *utriusque populi socii ab utroque populo tuti sunto:* non solum ii, qui *tunc* socii essent; quemadmodum Carthaginienses interpretantur. Sic enim additum fuisset, vel,

Novis etiam ſociis cautum erat.

λαμβάνειν ἑτέρους συμμάχους παρὰ τοὺς
προϋπάρχοντας, ἢ τὸ, μὴ περιλαμβάνε-
σθαι τοὺς ὕστερον προσληφθέντας τούτων
τῶν συνθηκῶν. ὅτε δὲ τούτων οὐδέτερον ἐγράφη,
προφανὲς ἦν, ὅτι πᾶσι τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις, 6
καὶ τοῖς οὖσι τότε, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα προσλη-
φθησομένοις, τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν ἀεὶ δέον
ἦν ὑπάρχειν. Ὃ δὴ καὶ πάντως ἂν εἰκὸς εἶναι δό- 7
ξειεν. οὐ γὰρ δήπου τοιαύτας ἔμελλον ποιήσεσθαι
συνθήκας, δι' ὧν ἀφελοῦνται τὴν ἐξουσίαν σφῶν αὐ-
τῶν τοῦ προσλαμβάνειν, κατὰ καιροὺς, ἄν τινες
ἐπιτήδειοι φανῶσιν αὐτοῖς φίλοι καὶ σύμμαχοι·
οὐδὲ μὴν, προσλαβόντες εἰς τὴν σφετέραν πίστιν, 8
περιόψεσθαι τούτους, ὑπό τινων ἀδικουμένους. ἀλλ' 9
ἦν ἀμφοτέρων τὸ συνέχον τῆς ἐννοίας, τῆς ἐν ταῖς
συνθήκαις· τῶν μὲν ὑπαρχόντων ἀμφοτέροις τότε
συμμάχων ἀφέξεσθαι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον τοὺς
ἑτέ-

5. *περιλαμβ. correxi ex conject. Vulgo omnes παραλαμβ.* 6. *ὅτι πᾶσι ex emend. Vrſini eſt & ex Reg. B. Veteres libri omnes mend. ἔτι πᾶσι.*

vel, *ut ſocios novos adſciſcere jus ne eſſet:* vel, *hoc fœdere eos non comprehendi, qui ad ſocietatem poſt pacem factam acceſſiſſent.* Quorum neutrum quum ſit adjectum, perſpicuum eſt, oportuiſſe, *ut omnes utriusque populi ſocii, & qui tunc erant, & qui poſtea aſſumerentur, ab utroque populo tuti eſſent.* Idque & omnino rationi conſentaneum videri debet. Neque enim ejusmodi pacem profecto erant facturi, per quam libertate privarentur, aſſumendi eos, qui pro temporum occaſionibus utiles amici ac ſocii viderentur; neque, ſi quos in fidem ſuam recepiſſent, eos, injuria ab aliis affectos, erant neglecturi. Quin imo populi utriusque mens ac ſententia in illo fœdere fuit, ſuper ſociis quidem quos jam alteruter haberet, ut iis alter abſtineret, neque ulla ratione alter alterius

ἑτέρους παρὰ τῶν ἑτέρων ἐπιδέξασθαί τινας τούτων
10 εἰς συμμαχίαν· περὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα προσλη-
φθησομένων, αὐτὸ τοῦτο, τὸ, μὴ ξενολογεῖν,
μήτ' ἐπιτάττειν μηδετέρους μηδὲν ἐν ταῖς
ἀλλήλων ἐπαρχίαις καὶ συμμαχίαις· ὑπ-
άρχειν τε τὴν ἀσφάλειαν πᾶσι τὴν παρ'
ἀμφοῖν.

Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, ὁμολογούμενον
ἦν κἀκεῖνο· διότι Ζακανθαῖοι πλείοσιν ἔτεσιν ἤδη
πρότερον τῶν κατ' Ἀννίβαν καιρῶν ἐδεδώκεισαν αὑ-
2 τοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. σημεῖον δὲ τοῦτο μέ-
γιστον, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Καρχηδονίοις ὁμολο-
γούμενον· ὅτι στασιάσαντες Ζακανθαῖοι πρὸς σφᾶς,
οὐ Καρχηδονίοις ἐπέτρεψαν, καίπερ ἐγγὺς ὄντων αὐ-
τῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἤδη πραττόντων,
ἀλλὰ Ῥωμαίοις, καὶ διὰ τούτων ἐποιήσαντο τὴν
3 κατόρθωσιν τῆς πολιτείας. Διόπερ, εἰ μέν τις
τὴν

XXX. Saguntini ante tempora Hannibalis socii erant Romanorum.

XXX. 1. τὴν Ῥωμ. τὴν τῶν Ῥωμαίων *Vat. Flor.*

terius socium aliquem reciperet in societatem: de iis vero qui postea essent assumendi, hoc ipsum cautum est, *ne militem conduceret aut quidquam imperaret alter in alterius provinciis, & sociis populis: &, ut omnes tuti essent ab utrisque.*

30. Hæc quum ita se habeant, etiam illud in confesso erat, *Saguntinos pluribus annis ante Hannibalis tempora in Romanorum fidem se dedidisse.* Cujus rei maximum hoc documentum est, vel ipsorum Carthaginiensium testimonio: quod exorta Sagunti inter cives seditione, arbitrium discordiarum suarum non permisere Carthaginiensibus; qui tamen & vicini erant, & res in Hispania jam tum gerebant; sed Romanis: quorum opera usi sunt in componendo civitatis suæ statu. Quare, si quis belli hujus caussam

Alio respectu, injuste bellum Pun. II. inceperunt Pœni.

τὴν Ζακάνθης ἀπώλειαν αἰτίαν τίθησι τοῦ πολέμου, συγχωρητέον, ἀδίκως ἐξενηνοχέναι τὸν πόλεμον Καρχηδονίους· κατά τε τὰς ἐπὶ τοῦ Λουτατίου συνθήκας, καθ' ἃς ἔδει τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν ὑφ' ἑκατέρων ὑπάρχειν ἀσφάλειαν· κατά τε τὰς ἐπ' Ἀσδρούβου, καθ' ἃς οὐκ ἔδει διαβαίνειν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους.

Alio respectu, jure.

4 εἰ δὲ τὴν Σαρδόνος ἀφαίρεσιν καὶ τὰ σὺν ταύτῃ χρήματα· πάντως ὁμολογητέον, εὐλόγως πεπολεμηκέναι τὸν κατ' Ἀννίβαν πόλεμον τοὺς Καρχηδονίους· καιρῷ γὰρ πεισθέντες, ἠμύνοντο σὺν καιρῷ τοὺς βλάψαντας.

XXXI. Cur his immoratus sit Polybius.

Ἔνιοι δὲ τῶν ἀκρίτως τὰ τοιαῦτα θεωμένων τάχα ἂν φήσαιεν, ἡμᾶς οὐκ ἀναγκαίως ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν τοὺς ὑπὲρ τῶν τοιούτων λόγους. 2 Ἐγὼ δ', εἰ μέν τις ὑπείληφε πρὸς πᾶσαν περίστασιν αὐτάρκης ὑπάρχειν, καλὴν μὲν, οὐκ ἀναγκαίαν δ' ἴσως, φήσαιμ' ἂν, εἶναι τὴν τῶν προγεγονότων ἐπιστήμην.

ſam *Sagunti exſcidium* ſtatuat, concedendum neceſſario, *Carthaginienſes injuſte bellum iſtud ſuſcepiſſe:* ſive pacem Lutatio Conſule factam ſpectes, per quam utriusque populi ſocios ab utrisque tutos eſſe oportuit; ſive pacta cum Aſdrubale inita, per quæ non licuit Carthaginienſibus belli cauſſa amnem Iberum tranſire. Sin belli cauſſam ſtatuas *ademtam Sardiniam, & pecuniam ſimul extortam:* fatendum omnino, *juſtam Carthaginienſes habuiſſe cauſſam* ejus belli gerendi, quod duce Hannibale fuit geſtum: nam, poſtquam tempori ceſſerant, rurſus commodo tempore ultum iverunt eos, qui ipſis injuriam fecerant.

31. Sed dicet fortaſſe aliquis ex eorum numero, qui in lectione Hiſtoriarum nullo judicio verſari ſolent; nihil fuiſſe cauſſæ, cur in hoc ſermone diutius immoraremur. Enimvero, ſi quis putaverit ſatis ſibi in ſe uno eſſe præſidii adverſus omnes caſus; huic ego notitiam rerum ante geſtarum honeſtam quidem, at non fortaſſe neceſſariam, fore duxerim. Sed

3 στήμην. εἰ δὲ μηδεὶς ἂν, μήτε περὶ τῶν κατ' ἰδίαν, μήτε περὶ τῶν κοινῶν, τολμήσαι τοῦτ' εἰπεῖν, ἄνθρωπος ὤν· διὰ τὸ, κἂν κατὰ τὸ παρὸν εὐτυχῇ, τήν γε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδα μηδένα τῶν νοῦν
4 ἐχόντων ποτ' ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι· οὐ μόνον καλὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀναγκαίαν εἶναί φημι διὰ ταῦ-
5 τα τὴν τῶν παρεληλυθότων ἐπίγνωσιν. Πῶς γὰρ ἂν, εἴ τε αὐτὸς ἀδικούμενός τις, ἢ τῆς πατρίδος ἀδικουμένης, βοηθοὺς εὕροι καὶ συμμάχους; εἴ τε κτήσασθαί τι καὶ προκατάρξασθαι σπουδάζων, τοὺς συνεργήσοντας αὐτῷ παρορμῆσαι πρὸς τὰς ἐπιβο-
6 λάς; πῶς δ' ἂν, εὐδοκούμενος τοῖς ὑποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσοντας τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν παροξῦναι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστους
7 ὑπομνήσεως; Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρ-

Rerum præteritarum cognitio, ad res nunc gerendas neceſſaria.

Ff 2 μοζό-

XXXI. 3. *μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων &c. Mendoſe veteres libri omnes ſic fere: μηδένα τῶν νῦν ποτ' ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι τῶν νοῦν ἐχόντων.*

Sed quando homo natus nemo id dicere auſit, neque de privata ſua, neque de publica re; quoniam, licet præſenti fruatur felicitate, de futuro tamen ſanæ mentis nemo certam ſpem ſibi ſit ſponſurus: idcirco *præteritarum rerum cognitionem, non modo honeſtam, verum etiam neceſſariam*, pronuntiare equidem non verear. Nam, ſive ipſe aut patria ipſius injuriam a quoquam acceperint, qua ratione adjutores & ſocios ſibi conciliaverit? ſive acquirere ſibi aliquid, & prior ipſe belli initium facere cogitet; quî alios incitaverit, ut ſua incepta velint ire adjutum? Quomodo denique, ſi rebus præſentibus acquieſcat, alios impulerit, ut quam ipſe formam Reip. probat, eam adfirmare velint, neque ſollicitari ſtatum civitatis patiantur; ſi ex rerum apud quosque ante geſtarum memoria nihil habeat compertum? Etenim præſenti tempori ſe accommodantes, ſimulantes ac-

Rerum præteritarum cognitio neceſſaria.

μοζόμενοι, καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι πάντες, ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. τὰ δὲ παρεληλυθότα τῶν 8
ἔργων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων λαμβάνοντα τὴν δοκιμασίαν, ἀληθινῶς ἐμφαίνει τὰς ἑκάστων αἱρέσεις καὶ διαλήψεις, καὶ δηλοῖ παρ' οἷς μὲν χάριν, εὐεργεσίαν, βοήθειαν ἡμῖν ὑπάρχουσαν, παρ' οἷς δὲ τἀναντία τούτων. ἐξ ὧν καὶ τὸν ἐλεήσοντα, καὶ τὸν 9
συνοργιζόμενον, ἔτι δὲ τὸν δικαιώσοντα, πολλάκις καὶ ἐπὶ πολλῶν εὑρεῖν ἐστιν. ἅπερ ἔχει μεγίστας 10
ἐπικουρίας, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ, πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Διόπερ οὐχ οὕτως ἐστὶ φροντιστέον τῆς 11
αὐτῶν τῶν πράξεων ἐξηγήσεως, οὔτε τοῖς γράφουσιν, οὔτε τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἱστορίας, ὡς τῶν πρότερον, καὶ τῶν ἅμα, καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων τοῖς ἔργοις.

In Hiſtoria, cauſſæ & adjuncta & conſequentia debent exponi.

9. συνοργιζόμ. συνοργισόμενον *ſua auctoritate edidit Caſaub.* 11. πρότερον. *Vulgo alii* προτέρων.

ac diſſimulantes, ita agunt ſemper & loquuntur omnes, ut, quæ ſint illorum voluntates atque conſilia, difficile ſit cognoſcere, atque multis in rebus veritas obſcuretur. At præterita facta, de quibus ex ipſo exitu judicare licet, voluntates ac cogitationes cujusque vere palam faciunt; oſtenduntque nobis, a quibus gratiam, beneficium, auxilium ſperare; a quibus contraria metuere debeamus. Ex quo ſæpe in multis eſt intelligere, quis tuos caſus ſit miſeraturus; cui iram facta tibi injuria ſit expreſſura; quis denique in auctorem injuriæ ſit animadverſurus. Quæ omnia ad communem hominum vitam, qua privatim, qua publice, magno cumprimis ſubſidio eſſe queant. Quamobrem, nec qui ſcribunt, nec qui legunt Hiſtorias, tantopere ad ea per ſe, quæ ſunt geſta, par eſt attendere; quam ad ea, quæ ante acciderant, quæque ſimul evenere, aut res transactas ſunt conſecuta.

12ἔργοις. Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί,
καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πρα-
χθὲν πότερα εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος· τὸ καταλει-
πόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίγνε-
13ται· καὶ παραυτίκα μὲν τέρπει, πρὸς δὲ τὸ μέλλον
οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ παράπαν.

Ἡ, καὶ τοὺς ὑπολαμβάνοντας, δύσκτητον εἶναι XXXII. Molem operis sui excusat auctor.
καὶ δύσγνωστον τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, διὰ τὸ
πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν βίβλων, ἀγνοεῖν νομι-
2στέον. πόσῳ γὰρ ῥᾷόν ἐστι καὶ κτήσασθαι καὶ δια-
γνῶναι βίβλους τετταράκοντα, καθαπερανεὶ κατὰ
μίτον ἐξυφασμένας· καὶ παρακολουθῆσαι σαφῶς
ταῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λι-
βύην πράξεσιν, ἀπὸ τῆς τῶν κατὰ Πύῤῥον ὑπὸ Τι-
μαίου συγγραφέντων καιρῶν ἐξηγήσεως εἰς τὴν Καρ-
χηδόνος

12. *Malim cum Reiskio* ἐπράχθη τὸ πραχθὲν, καὶ πότερα εὐλ.
XXXII. 2. διαγνῶναι. *An* διαναγνῶναι? Ibid. κατὰ μίτον *ex Reg. B. & conject. Vrsini edidit Casaub. Veteres codd. omnes mendose* κατάμικτον. Ibid. ὑπὸ Τιμαίου *ex Casaub. emendatione est. Possis & Τιμαίῳ cum Vrsino legere. Scripti libri omnes* καὶ Τίμαιον. *Praeterea Vat. & Flor. sic:* ἀπὸ τῶν κατὰ Πύῤῥον καὶ Τίμαιον συγγραφέων καὶ καιρῶν ἐξηγήσεως. *Quod vide an verum sit, dummodo inter* ἀπὸ *&* τῶν *inseratur* τῆς.

ta. Quippe si tollas ex Historia, *qua caussa, quo modo, quo consilio quidque fuerit gestum, denique an probabilem exitum res suscepta habuerit;* quod superest illius, ludicrum spectaculum est, non autem opus ad erudiendum lectorem comparatum: & in praesens quidem oblectationem, in posterum vero utilitatem nullam omnino afferre potest.

32. Quare & errant illi, si qui opus nostrum, propter numerum amplitudinemque librorum, & comparatu & lectu difficile putant. Quanto enim est facilius, parare sibi & perlegere libros XL, continuo filo detextos, ex quibus recta serie res in Italia, in Sicilia, in Africa, inde a temporibus in quibus desinunt *Timaei de Pyrrho historiae*, usque ad captam Cartha-

Moiem operis sui excusat auctor.

χηδόνος ἅλωσιν· ταῖς δὲ κατὰ τὴν ἄλλην οἰκουμένην, 3
ἀπὸ τῆς Κλεομένους τοῦ Σπαρτιάτου φυγῆς, κατὰ
τὸ συνεχὲς, μέχρι τῆς Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων περὶ
τὸν ἰσθμὸν παρατάξεως· ἢ τὰς τῶν κατὰ μέρος
γραφόντων συντάξεις ἀναγινώσκειν ἢ κτᾶσθαι; χω- 4
ρὶς γὰρ τοῦ πολλαπλασίους αὐτὰς ὑπάρχειν τῶν
ἡμετέρων ὑπομνημάτων, οὐδὲ καταλαβεῖν ἐξ αὐτῶν
βεβαίως οὐδὲν οἷόν τε τοὺς ἀναγινώσκοντας· πρῶτον
μὲν, διὰ τὸ τοὺς πλείστους μὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐ-
τῶν γράφειν· εἶτα, διὰ τὸ τὰς καταλλήλους τῶν 5
πράξεων παραλιπεῖν· ὧν ἐκ παραθέσεως συνθεω-
ρουμένων καὶ συγκρινομένων, ἀλλοιοτέρας ἕκαστα
τυγχάνει δοκιμασίας τῆς κατὰ μέρος διαλήψεως·
τῶν δὲ κυριωτάτων μηδὲ ψαύειν αὐτοὺς δύνασθαι τὸ
παράπαν. Ἀκμὴν γὰρ φαμὲν ἀναγκαιότατα μέρη 6
τῆς ἱστορίας εἶναι, τά τ᾽ ἐπιγιγνόμενα τοῖς ἔργοις,
καὶ

Fructus Historiæ Vniversalis.

3. *γραφόντων ex conject. posui, pro vulg. γραφέντων.*

Carthaginem, gestas; in ceteris vero orbis partibus, quæ a Cleomenis fuga, Spartanorum regis, ad pugnam usque Achæorum & Romanorum ad Isthmum pugnatam, persequi & perspicue cognoscere valeas: quam illorum libros vel legere vel tibi comparare, qui separatim res easdem sunt persecuti. Nam, ut taceam, quod multis partibus nostri Commentarii mole illorum scriptorum superantur; ne capere quidem certi quidquam lectores ex illis possunt: primum, quia plerique eorum de rebus iisdem non eadem scribunt: deinde quia res eodem tempore alibi gestas prætermittunt; quas si invicem compares & contendas, aliud de singulis judicium feras, quam, separatim illa intuens, cogitaveras. Accedit, quod ne possunt quidem omnino scriptores illi vel attingere quæ maximi sunt momenti. Partes enim quam maxime necessarias Historiæ esse dicimus, quæ res gestas sunt secuta, aut easdem dum gererentur comitata

Fructus historiæ universalis.

καὶ τὰ παρεπόμενα, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὰς αἰ-
7τίας. θεωροῦμεν δὲ τὸν μὲν Ἀντιοχικὸν πόλεμον ἐκ
τοῦ Φιλιππικοῦ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότα· τὸν δὲ
Φιλιππικὸν, ἐκ τοῦ κατ᾽ Ἀννίβαν· τὸν δ᾽ Ἀννιβια-
κὸν, ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων,
πολλὰς καὶ ποικίλας ἐσχηκότα διαθέσεις, πάσας
8δὲ συννευούσας πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ταῦτα
δὴ πάντα διὰ μὲν τῶν γραφόντων καθόλου δυνατὸν
ἐπιγνῶναι καὶ μαθεῖν· διὰ δὲ τῶν τοὺς πολέμους
αὐτοὺς, οἷον Περσικὸν, ἢ τὸν Φιλιππικὸν, ἀδύνατον.
9εἰ μὴ καὶ τὰς παρατάξεις τις ἀναγινώσκων αὐτὰς
ἐξ ὧν ἐκεῖνοι συγγράφουσιν, ὑπολαμβάνοι σαφῶς
ἐπεγνωκέναι καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ σύμπαντος
10οἰκονομίαν καὶ διάθεσιν. ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν·
ἀλλ᾽ ὅσῳ διαφέρει τὸ μαθεῖν τοῦ μόνον ἀκοῦσαι, το-
σούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὑπολαμβάνω δια-
φέρειν τῶν ἐπὶ μέρος συντάξεων.

6. τὰ *post* μάλιστα *abest a libris, adjectum a Casaub.* 7. Ἀννιβια-κόν. Ἀννιβαϊκόν *b. l. Bav. Aug. Reg. A.*

mitata sunt; maxime autem, antecedentes caussas. Sic intelligimus, bello Antiochico Philippicum præbuisse occasionem; Philippico Hannibalicum; huic, præcedens Siculum; tum, quæ inter ista bella acciderunt, quæ multa quidem & diversi generis fuerunt, cuncta ad eamdem summam tendere videmus. Hæc igitur omnia ex *universali* quidem *Historia* recte capias discasque: ex iis vero qui singula bella separatim descripserunt, Persicum, puta, aut Philippicum, nequaquam. Nisi forte quis putet, ubi ex horum historiis nudas pugnarum descriptiones legerit, totius etiam belli administrationem rationemque penitus exploratam se habere. Quod quum nullo modo fieri possit; equidem Historiam nostram tantum præstare rerum singularum narrationibus existimo, quanto præstantius est *scire*, quam dumtaxat *audisse*.

XXXIII.
A.V. 535.
Optionem pacis & belli Pœnis dant Romani.

Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) διακούσαντες τὰ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπον. ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν, δείξας τοῖς ἐν τῷ συνε- 2
δρίῳ τὸν κόλπον· Ἐνταῦθα καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν· ἐκβαλὼν οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν, ἀπολείψειν. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Καρ- 3
χηδονίων, ὁπότερον αὐτοῖς φαίνεται, τοῦτ' ἐκβαλεῖν ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Ῥωμαίου φήσαντος, τὸν πόλεμον 4
ἐκβαλεῖν· ἀνεφώνησαν ἅμα καὶ πλείους τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, δέχεσθαι φάσκοντες. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. Ἀννίβας 5
δὲ, παραχειμάζων ἐν Καινῇ πόλει, πρῶτον μὲν διαφῆκε τοὺς Ἴβηρας ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πόλεις, βουλόμενος ἑτοίμους καὶ προθύμους παρασκευάζειν πρὸς τὸ μέλλον. δεύτερον δ' Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ διέταξε, 6
πῶς δεήσει τῇ τε τῶν Ἰβήρων ἀρχῇ καὶ δυναστείᾳ χρῆσθαι,

Hannibal parat expeditionem in Italiam.

XXXIII. 1. εἶπον. εἶπαν *Vat* 2. ἐνταῦθα. *Alii vulgo* ἐντεῦθεν. Ibid. *Vulgo edd.* ἐκβαλεῖν οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν ἀπολήψειν. *Et ante* ἀπολήψειν *asteriscum posuit Casaub.*

33. *Romani legati,* (redeo enim illuc, unde ſum digreſſus,) auditis quæ afferebant Carthaginienſes, aliud quidem nihil dixerunt. Verum maximus natu inter illos, ſinum oſtendens iis qui concilio intererant: *Hic & bellum & pacem*, ait, *ſe eis adferre; excuſſurum igitur utrum ipſi juſſerint, eisque relicturum.* Rex Carthaginienſium, *utrum viſum illis foret, promere* juſſit. Quumque dixiſſet Romanus, *bellum ſe promturum:* a pluribus ſimul e ſenatorum numero, *accipere ſe,* ſucclamatum eſt. His peractis legati & ſenatus in diverſa abierunt. *Hannibal* interim, Carthagine nova hibernans, Hiſpanos ante omnia domos dimiſit: cupiens illos ad futuram expeditionem promtos atque alacres reddere. Præcepta deinde *Aſdrubali* fratri dedit, quomodo Hiſpanis recte imperaturus dominaturusque eſſet, quove modo

χρῆσθαι, ταῖς τε πρὸς Ῥωμαίους παρασκευαῖς, ἐὰν A.V. 535.
7 αὐτὸς χωρίζηταί που. Τρίτον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας Africam præsidio Hispanorum firmat.
8 τῶν ἐν Λιβύῃ προυνοεῖτο πραγμάτων. πάνυ δ' ἐμπείρως καὶ φρονίμως ἐκλογιζόμενος, ἐκ μὲν Λιβύης εἰς Ἰβηρίαν, ἐκ δ' Ἰβηρίας εἰς Λιβύην διεβίβαζε στρατιώτας, ἐκδεσμεύων τὴν ἑκατέρων πίστιν εἰς
9 ἀλλήλους διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας. ἦσαν δ' οἱ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, Μαστιανοί,
10 πρὸς δὲ τούτοις, ὀρεῖται Ἴβηρες, Ὀλκάδες. οἱ δὲ σύμπαντες ἀπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν, ἱππεῖς μὲν χίλιοι διακόσιοι, πεζοὶ δὲ μύριοι τρισχίλιοι ὀκτακόσιοι
11 πεντήκοντα. πρὸς δὲ τούτοις, Βαλιαρεῖς· οὓς κυρίως μὲν καλοῦσι σφενδονήτας, ἀπὸ δὲ τῆς χρείας ταύτης συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι,
12 καὶ τὴν νῆσον. Τῶν δὲ προειρημένων τοὺς μὲν πλείους εἰς τὰ Μεταγώνια τῆς Λιβύης, τινὰς δ' εἰς

9. *Θερσῖται. Fors.* Ταρσηΐται. Ibid. ὀρεῖται. Ὀρῆτες *Vat. Flor. An* Ὠρῆται *vel* Ὠρεῖται Ἴβηρες? 11. *Ad* Βαλιαρεῖς *utique excidisse videtur numerus* ωό, *quem ex Livio adjecit Perott.*

modo adversus Romanos se comparare deberet, si forte ipse alio discessisset. Tertia Hannibalis cura erat, ut *securitati Africæ* prospiceret. Quam ad rem cauto admodum ac prudente consilio usus, ex Africa in Hispaniam, ex Hispania vero in Africam milites trajecit: hac ratione fidem populorum utrorumque mutuo inter ipsos vinculo alligans. Qui in Africam transierunt, sunt: *Thersitæ*, [f. *Tarsejenses*,] *Mastiani*, tum *montani Hispani*, [an, *Oretani?*] & *Olcades*. Fuere omnino ex his gentibus collecti equites mille ducenti: pedites vero octingenti quinquaginta supra tredecim millia. Erant & *Baleares* insuper; quod quidem nomen *funditores* proprie significat: sed, quod fundis præcipue utuntur qui illam insulam incolunt, eodem nomine & ipse populus & insula appellatur. Istorum autem, quos dixi, majori parti in *Metagonia* Africæ statio est assignata: nonnullis in ipsa

A.V. 535. αὐτὴν Καρχηδόνα κατέταξεν. ἀπὸ δὲ τῶν πόλεων 13
τῶν Μεταγωνιτῶν καλουμένων, ἀπέστειλεν ἄλλους εἰς Καρχηδόνα πεζοὺς τετρακισχιλίους, ὁμηρείας
Hispaniæ præsidia petit ex Africa.
ἔχοντας καὶ βοηθείας ἅμα τάξιν. Ἐπὶ δὲ τῆς 14
Ἰβηρίας ἀπέλιπεν Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ πεντήρεις μὲν πεντήκοντα, τετρήρεις δὲ δύο, καὶ τριήρεις πέντε· τούτων ἐχούσας πληρώματα, πεντήρεις μὲν τριάκοντα δύο, τριήρεις δὲ πέντε. καὶ μὴν ἱππεῖς, 15
Λιβυφοινίκων μὲν καὶ Λιβύων, τετρακοσίους πεντήκοντα· Ἰλεργητῶν δὲ, τριακοσίους· Νομάδων δὲ, Μασσυλέων, καὶ Μασσαισυλίων, καὶ Μακκαίων, καὶ Μαυρουσίων τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν, χιλίους ὀκτακοσίους· πεζοὺς δὲ Λιβύων μυρίους χιλίους ὀκτακο- 16
σίους πεντήκοντα, Λιγυστινοὺς τριακοσίους, Βαλιαρεῖς πεντακοσίους, ἐλέφαντας εἴκοσι καὶ ἕνα. Οὐ 17
χρὴ

12. *Vulgo* κατέταξαν *edd. ex Bav.* 13. ἀπέστειλαν *ediderat Casaub. ex conject.* 14. τῷ ἀδελφῷ *Flor.* 15. Ἰλεργητῶν. Λοργιτῶν *editi, ex errore primi Editoris.* Λεργητῶν *dant veteres libri msti. Literam initialem ex Livio adjeci.* Ibid. Μασσυλέων. *Sic scripsisse Polybium refert Stephanus Byz. vel* Μασσουλέων *ex lect. Eustathii.* Μασσολίων *edd. vett. cum msstis.* Μασσυλίων *ex Reg. B. edidit Casaub.* Ibid. Μασσαισυλίων. *Mendose vulgo omnes h. l.* Μασσαλίων. *Alibi rectius* Μασαισυλίων. Ibid. Μακκαίων. *Sic Vat. & Flor. quod ex* Βακκαίων *corruptum esse potest.* Μακίων *edd. ex Bav.* Μαζύων *suspicatus est Gronov.*

ipsa urbe Carthagine. Ab oppidis autem *Metagonitarum*, qui vulgo dicuntur, pedites alios quater mille *Carthaginem* jussit proficisci; ut simul obsidum, simul præsidii loco essent. In *Hispania* vero fratri *Asdrubali* reliquit quinqueremes quinquaginta, quadriremes duas, triremes quinque: ex quibus navigiis remigio instructæ erant quinqueremes triginta duæ, triremes quinque. Equites autem eidem reliquit *Libyphœnices* & Afros quadringentos quinquaginta; *Ilergetas* trecentos; *Numidas, Massylos, Massæsylos, Maccæos,* [an, *Vaccæenses?*] *Mauritanos* accolas Oceani, mille octingentos. Pedites vero Afros undecies mille, octingentos & quinquaginta. Ligures trecentos; Baleares quingentos; elephantos unum

χρὴ δὲ θαυμάζειν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀναγραφῆς, A.V. 535.
εἰ τοιαύτῃ κεχρήμεθα περὶ τῶν ὑπ' Ἀννίβου κατ' Tabulæ
Ἰβηρίαν πεπραγμένων, οἵᾳ μόλις ἂν χρήσαιτό τις æneæ
αὐτὸς κεχειρικὼς τὰς κατὰ μέρος πράξεις· οὐδὲ Hannibalis in Lacinio.
προκαταγινώσκειν, εἰ πεποιήκαμεν παραπλήσιον
18 τοῖς ἀξιοπίστως ψευδομένοις τῶν συγγραφέων. ἡμεῖς
γὰρ εὑρόντες ἐπὶ Λακινίῳ τὴν γραφὴν ταύτην ἐν
χαλκώματι κατατεταγμένην ὑπ' Ἀννίβου, καθ' οὓς
καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις ἀνεστρέ-
φετο, πάντως ἐνομίσαμεν αὐτὴν περί γε τῶν τοιού-
των ἀξιόπιστον εἶναι· διὸ καὶ κατακολουθεῖν εἱλό-
μεθα τῇ γραφῇ ταύτῃ.

Ἀννίβας δὲ, πάντα προνοηθεὶς περὶ τῆς ἀσφα- XXXIV.
λείας τῶν τε κατὰ Λιβύην πραγμάτων καὶ τῶν ἐν Gallorum nun-
Ἰβηρίᾳ, λοιπὸν ἐκαραδόκει, καὶ προσεδέχετο τοὺς tios exſpectat
2 παρὰ τῶν Κελτῶν πρὸς αὐτὸν ἀποστελλομένους. Hannibal.
σαφῶς γὰρ ἐξητάκει καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπὸ τὰς A.V. 536.
Ἄλπεις καὶ περὶ τὸν Πάδον ποταμὸν χώρας, καὶ
τὸ

unum & viginti. Nemo autem miretur, quod rerum in Hiſpania tunc ab Hannibale geſtarum deſcriptionem adeo exactam aſſerimus, qualem vix aliquis poſſit, qui ſingula ipſe adminiſtraſſet: neque incognita cauſſa nos condemnet, ſi quid fecimus ſimile illis ſcriptoribus, qui mendacia ſua ita concinnant, ut fidem mereri videantur. Nos enim, quum in *Lacinio* æneam tabulam inveniſſemus, ab Hannibale eo tempore deſcriptam quando in illa Italiæ ora verſabatur, omnino illi tabulæ fidem, certe quidem in talibus, habendam duximus: itaque eam ſequi non dubitavimus.

34. Poſtquam *Hannibal* ſecuritati tum Africæ tum Hiſpaniæ proſpexiſſet, de cetero intentus occaſiones rerum captabat; & nuntios a Gallis ad ſe mittendos præſtolabatur. Nam & fertilitatem Subalpinarum Circumpadanarumque regionum magna diligentia exploraverat, & nume-

A.V. 536. Gallorum nuntii.

τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων αὐτήν, ἔτι δὲ τὴν πρὸς
τοὺς πολέμους τῶν ἀνδρῶν τόλμαν· καὶ τὸ μέγιστον, 3
τὴν ὑπάρχουσαν δυσμένειαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ προγεγο-
νότος πολέμου πρὸς Ῥωμαίους, ὑπὲρ οὗ διήλθομεν
ἡμεῖς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, χάριν τοῦ συμπε-
ριφέρεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς νῦν μέλλουσι λέ-
γεσθαι. διόπερ εἴχετο ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ πᾶν 4
ὑπισχνεῖτο, διαπεμπόμενος ἐπιμελῶς πρὸς τοὺς δυ-
νάστας τῶν Κελτῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε καὶ τοὺς ἐν
αὐταῖς ταῖς Ἄλπεσιν ἐνοικοῦντας· μόνως ἂν ὑπο- 5
λαμβάνων ἐν Ἰταλίᾳ συστήσασθαι τὸν πρὸς Ῥω-
μαίους πόλεμον, εἰ δυνηθείη διαπεράσας τὰς πρὸ
τοῦ δυσχωρίας, εἰς τοὺς προειρημένους ἀφικέσθαι
τόπους, καὶ συνεργοῖς καὶ συμμάχοις χρήσασθαι
Κελτοῖς εἰς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν. Ἀφικομένων 6
δὲ τῶν ἀγγέλων, καὶ τήν τε Κελτῶν βούλησιν καὶ
προσδοκίαν ἀπαγγειλάντων, τήν τε τῶν Ἀλπεινῶν
ὀρῶν

XXXIV. 5. *Post* μόνως ἂν *inseruit* οὕτως *Casaub. invitis msstis.* 6. Ἀλπεινῶν. Ἀλπινῶν *h. l. mssti & edd. ante Gronov.*

numerum hominum qui illos tractus incolunt, audaciamque illorum in bellis; &, quod caput erat, quam hostili odio essent in Romanos, ex eo tempore quo bellum illud cum eis gesserant, de quo in priore libro de industria diximus, ut, quæ jam narraturi sumus, intelligi facilius a lectoribus possent. In eam itaque spem incumbebat, prolixeque omnia pollicebatur, ad Gallorum regulos, quique cis Alpes, & qui in ipsis Alpibus degunt, nuntios crebro missitans. Existimabat enim fieri posse, ut in sola Italia bellum geratur cum Romanis; si, superatis difficultatibus quæ in itinere se prius offerrent, in eas quas diximus regiones posset pervenire, & adjutores sociosque belli, quod moliebatur, Gallos sibi adjungere. Venere tandem nuntii: qui postquam *Gallorum voluntatem egregiam, atque exspectationem* retulissent;

ὁρῶν ὑπερβολὴν ἐπίπονον μὲν καὶ δυσχερῆ λίαν, οὐ μὴν ἀδύνατον εἶναι, φασκόντων· συνῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς παραχειμασίας ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν. A.V. 536.

Copias contrahit & hortatur Hannibal.

7 προσπεπτωκότων δὲ προσφάτως αὐτῷ καὶ τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐπαρθεὶς τῷ θυμῷ, καὶ πιστεύων τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ, παρεκάλει τὰς δυνάμεις φανερῶς ἤδη πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον·
8 ἐμφανίζων μὲν, ὃν τρόπον ἔκδοτον αὐτὸν ἐγχειρήσαιεν αἰτεῖσθαι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντας τοὺς τοῦ στρατοπέδου προεστῶτας· ὑποδεικνύων δὲ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, εἰς ἣν ἀφίξονται, καὶ τὴν τῶν Κελτῶν
9 εὔνοιαν καὶ συμμαχίαν. εὐθύμως δὲ τῶν ὄχλων αὐτῷ συνεξισταμένων, ἐπαινέσας καὶ παραγγείλας τακτὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὴν ἔξοδον ποιήσεται, τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐπιτε-

9. αὐτῷ συνεξ. αὐτῶν συνεξ. *Vat. Flor.* Ibid. *An* συνεξανισταμένων? *ut voluerat Gronov.*

lissent; *Alpiumque juga magno illa quidem labore & multis cum difficultatibus superatum iri, non tamen inexsuperabilia esse*, disseruissent: tum *Hannibal*, principio veris copias ex hibernis contrahit. Quum autem non multo ante certior factus esset de iis quæ Carthagine gesta erant; elatus animo, & civium benevolentia fretus, aperte jam exercitum ad bellum contra Romanos cœpit hortari. Narrabatque illis, *ausos esse Romanos, & se & omnes ductores exercitus ad deditionem poscere:* tum vero etiam *regionis bonitatem, in quam essent venturi, benevolentiamque Gallorum, & initam cum iis societatem* commemorabat. Vbi paratam se proficisci cum ipso quo vellet cumque Hannibal, multitudo significasset; laudata eorum voluntate, & die qua expeditionem auspicari vellet significata, concionem dimittit.

35. His

XXXV.
A.V. 536.

Iberum transit, & Hisp. citeriorem subigit.

Ἐπιτελέσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ τὴν παραχειμασίαν, καὶ παρασκευάσας ἱκανὴν ἀσφάλειαν τοῖς τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι· παραγενομένης τῆς ταχθείσης ἡμέρας, προῆγε, πεζῶν μὲν ἔχων εἰς ἐννέα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ περὶ μυρίους καὶ δισχιλίους. καὶ διαβὰς τὸν Ἴβη- 2
ρα ποταμὸν, κατεστρέφετο τό τε τῶν Ἰλουργητῶν ἔθνος καὶ Βαργουσίων, ἔτι δὲ τοὺς Αἰρηνοσίους, καὶ τοὺς Ἀνδοσίνους, μέχρι τῆς προσαγορευομένης Πυρήνης. ποιησάμενος δὲ πάντας ὑφ᾽ ἑαυτὸν, καί τινας 3
πόλεις κατὰ κράτος ἑλὼν, ταχέως μὲν καὶ παρ᾽ ἐλπίδα, μετὰ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀγώνων, ἔτι δὲ πολλῆς καταφθορᾶς ἀνδρῶν· ἡγεμόνα μὲν ἐπὶ πά- 4
σης κατέλιπε τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ ποταμοῦ χώρας Ἄννωνα, τῶν δὲ Βαργουσίων καὶ δεσπότην· μάλιστα γὰρ τούτοις ἠπίστει διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. ἀπεμέρισε δὲ καὶ τῆς δυνάμεως, ἧς εἶχε, τῷ μὲν 5
Ἄννωνι

Hannonem Hisp. citeriori præficit.

XXXV. 2. Ἰλουργητῶν. Ἰλεργητῶν *secundum Livium; & sic alibi Polybius.* Ibid. *Pro* Αἰρηνοσίους *&* Ἀνδοσίνους *Gronovius suspicatus est* Λαρνησίους *&* Αὐσοδίους.

35. His igitur inter hibernandum peractis, rebus Africæ atque Hispaniæ in tuto locatis, ubi dicta dies advenit, copias educit: in quibus erant peditum XC millia, equites ad millia XII. Trajecto amne Ibero, *Ilergetes*, *Bargusios*, item *Aerenosios*, & *Andosinos* [sive, *Ausetanos*] qui populi ad Pyrenæos usque pertinent, subegit. Quibus omnibus, brevi quidem tempore ac præter spem, sed post multa magnaque certamina, & multa cum militum jactura, in potestatem redactis, oppidisque nonnullis per vim captis: universo cis Iberum tractui *Hannonem* præsidere, *Bargusiis* vero dominari etiam, jussit: his enim, ut Romanorum amicis, potissimum diffidebat. Ex omni autem numero copiarum, quas

Ἄννωνι πεζοὺς μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους· καὶ τὰς A.V. 536. ἀποσκευὰς ἀπέλιπε τούτῳ τῶν αὐτῷ συνεξορμών-
6των. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀπέλυσε τοὺς ἴσους τοῖς προειρημένοις, βουλόμενος αὐτούς τε τούτους εὔνους ἀπολιπεῖν, τοῖς τε λοιποῖς ὑποδεικνύων ἐλπίδα τῆς εἰς οἶκον ἐπανόδου, καὶ τοῖς μεθ᾽ ἑαυτοῦ μὲν στρατευομένοις, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῖς ἐν οἴκῳ μένουσι τῶν Ἰβήρων, ἵνα προθύμως ἐξορμῶσι πάντες, ἄν ποτέ τις ἐπικουρίας χρεία γένηται παρ᾽ αὐτῶν.
7Τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν εὔζωνον, πεζοὺς μὲν πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πρὸς ἐννακισχιλίους, ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν, ἐπὶ τὴν τοῦ
8Ῥοδανοῦ καλουμένου ποταμοῦ διάβασιν· ἔχων οὐχ οὕτω πολλὴν δύναμιν, ὡς χρησίμην καὶ γεγυμνασμένην διαφερόντως ἐκ τῆς συνεχείας τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀγώνων.

Pyrenæum superat Hannibal.

Ἵνα

6. τοῖς τε &c. τοῖς δὲ λοιποῖς ὑποδεικνύειν Casaub. invitis msstis, nisi quod τοῖς δὲ habet Reg. B.

quas habebat, decem millia peditum Hannoni dedit, & mille equites: eorumque impedimenta, qui expeditionem cum ipſo erant facturi, huic reliquit. Parem vero numerum militum domum quemque ſuam dimiſit; quo & iſtos bene erga ſe animatos diſcedens relinqueret, & ceteris quoque ſpem reditus in patriam oſtenderet, cum iis qui jam ſub ſignis erant, tum aliis Hiſpanis qui domi remanebant; ut omnes ad proficiſcendum promti eſſent, ſi forte aliquando ſupplementum eos rogare opus haberet. Reliquum deinde exercitum expeditum, pedites L millia, equites ad IX millia, per *Pyrenæos* quos vocant montes, ad *Rhodani* fluminis tranſitum ducit: copiis non adeo magnis inſtructus, at validis, & ex continuis bellis, quæ in Hiſpania geſſerant, ſingulariter exercitatis.

36. Ve-

XXXVI. Geographia cum Historia jungenda.

Ἵνα δὲ μὴ, τῶν τόπων ἀγνοουμένων, παντάπασιν ἀσαφῆ γίγνεσθαι συμβαίνῃ τὴν διήγησιν, ῥητέον ἂν εἴη, πόθεν ὁρμήσας Ἀννίβας, καὶ τίνας καὶ πόσους διελθὼν τόπους, εἰς ποῖα μέρη κατῆρε τῆς Ἰταλίας. Ῥητέον δ᾽ οὐκ αὐτὰς τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων καὶ ποταμῶν καὶ πόλεων· ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν συγγραφέων, ὑπολαμβάνοντες ἐν παντὶ πρὸς γνῶσιν καὶ σαφήνειαν αὐτοτελὲς εἶναι τοῦτο τὸ μέρος.
οἶμαι δ᾽, ἐπὶ μὲν τῶν γνωριζομένων τόπων, οὐ 3
μικρὰ, μεγάλα δὲ συμβάλλεσθαι πέφυκε πρὸς ἀνάμνησιν, ἡ τῶν ὀνομάτων παράθεσις· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγνοουμένων εἰς τέλος, ὁμοίαν ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν ὀνομάτων ἐξήγησις, ταῖς ἀδιανοήτοις καὶ κρουσματικαῖς λέξεσι. τῆς γὰρ διανοίας ἐπ᾽ οὐδὲν ἀπερειδομέ- 4
νης, οὐδὲ δυναμένης ἐφαρμόττειν τὸ λεγόμενον ἐπ᾽ οὐδὲν γνώριμον, ἀνυπότακτος καὶ κωφὴ γίγνεται ἡ διήγησις.

XXXVI. 3. *οἶμαι δ᾽ ὅτι ἐπὶ μὲν Reg. B.* Ibid. *πέφυκε ex Vrſini emend. adſcivit Caſaub. Scripti libri omnes πεποίηκε.*

36. Verum quoniam, ſi loca fuerint incognita, obſcura penitus narratio noſtra eſt futura: exponendum hic nobis eſt, unde profectus *Hannibal*, per quæ & quot loca tranſierit, in quam Italiæ partem pervenerit. Et quidem non appellationes nudæ locorum, fluviorum, & urbium ſunt afferendæ, ſicut a nonnullis ſcriptoribus eſt factum; qui ad rei omnis notitiam & declarationem, ſi nomina dumtaxat apponerentur, amplius nihil deſiderari putarent. Ego vero exiſtimo, in notis quidem locis, quo in memoriam illa revocentur, uſurpationem nominum, non dicam aliquantum, ſed vel plurimum conferre: ubi vero nulla prorſus locorum notitia præceſſit, nuda nomina appoſita eamdem vim habere cum vocibus nihil ſignificantibus, & aures ſolummodo pulſantibus. Quia enim mens nihil habet cui innitatur, neque poteſt ulli rei ſibi notæ aptare id quod dicitur; confuſa & vaga evadit narratio, ut ſi fabulam ſurdo narres. Itaque ratio

ϛγησις. διόπερ ὑποδεικτέος ἂν εἴη τρόπος, δι' οὗ δυνατὸν ἔσται, περὶ τῶν ἀγνοουμένων λέγοντας, κατὰ ποσὸν εἰς ἀληθινὰς καὶ γνωρίμους ἐννοίας ἄγειν τοὺς ἀκούοντας. Πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη γνῶσις, ἔτι δὲ κοινὴ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐστὶν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς διαίρεσις καὶ τάξις· καθ' ἣν πάντες, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀνατολὰς, δύσεις, μεσημβρίαν, ἄρκτον, γνωρίζομεν. δευτέρα δὲ, καθ' ἣν ἑκάστῃ διαφορᾷ τῶν προειρημένων τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τόπους ὑποτάττοντες, καὶ φέροντες ἀεὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον ἐπί τι τῶν προειρημένων, εἰς γνωρίμους καὶ συνήθεις ἐννοίας ἐμπίπτομεν ὑπὲρ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀοράτων τόπων. Quatuor mundi plagæ.

Τούτων δὲ περὶ τῆς ὅλης γῆς ὑποκειμένων, ἀκόλουθον ἂν εἴη, τὸ καὶ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, XXXVII.

6. *ἡ τοῦ περιέχ. ἡ τοῦ τῆς περιέχ. Vrb. ἡ τῆς τοῦ περιέχοντος Vat. Flor.* 7. *ἐπί τι τῶν προειρημ. Pronomen τι, quo carent vulgo omnes, adjeci ex mente Casauboni.* Ibid. *ἐννοίας. Verius fortasse ἐπινοίας Vat. Flor. Vrb. Aug. Reg. A.*

ratio aliqua indicanda est a nobis, per quam, de locis incognitis quædam narrantes, ad veras & sibi familiares notiones lectorem aliquatenus perducamus. Prima igitur maximaque notitia, & omnibus mortalibus communis, est, quando cœlum & omne hoc, quo sumus circumdati, partimur, & suam cuique parti sedem assignamus: qua ratione omnes, qui quidem non plane plumbei sunt, *Ortum, Occasum, Meridiem, Septemtrionem* dignoscimus. Altera est, per quam singula terræ loca singulis partitionibus modo positis subjicientes, &, quidquid de terra nominatum fuerit, cogitatione ad unam aliquam ex illis referentes, incognita neque umquam visa loca ad notas & familiares quasdam notiones revocamus.

37. His de universa terra sic positis, proximum fuerit, ut de ea parte quæ nobis est nota,

Tres majores terræ partes.

νης, ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον διελομένους, εἰς ἐπίστασιν ἀγαγεῖν τοὺς ἀκούοντας. ταύτης διῃρημένης εἰς 2
τρία μέρη, καὶ τρεῖς ὀνομασίας· τὸ μὲν ἓν μέρος αὐτῆς Ἀσίαν, τὸ δὲ ἕτερον Λιβύην, τὸ δὲ τρίτον Εὐρώπην προσαγορεύουσι. τὰς δὲ διαφορὰς ταύτας 3
ὁρίζουσιν, ὅ τε Τάναϊς ποταμὸς, καὶ Νεῖλος, καὶ τὸ
Aſia. καθ᾽ Ἡρακλείους στήλας στόμα. Νείλου μὲν οὖν 4
καὶ Τανάϊδος μεταξὺ, τὴν Ἀσίαν κεῖσθαι συμβέβηκε· πίπτειν δὲ τοῦ περιέχοντος ὑπὸ τὸ μεταξὺ διά-
Africa. στημα θερινῶν ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας. ἡ δὲ Λι- 5
βύη κεῖται μὲν μεταξὺ Νείλου καὶ στηλῶν Ἡρακλείων· τοῦ δὲ περιέχοντος πέπτωκεν ὑπό τε τὴν μεσημβρίαν καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑπὸ τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἕως τῆς ἰσημερινῆς καταφορᾶς, ἣ πίπτει καθ᾽ Ἡρακλείους στήλας. αὗται μὲν οὖν αἱ 6
χῶραι, καθολικώτερον θεωρούμεναι, τὸν πρὸς τὴν μεσημβρίαν τύπον ἐπέχουσι τῆς καθ᾽ ἡμᾶς θαλάττης, ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ὡς πρὸς τὰς δύσεις. Ἡ

XXXVII. 1. *ἀνά. Vulgo omnes* ἅμα τὸν αὐτ. λόγ. *Correxi cum Reisk.* 6. *Vulgo edd.* τὸν πρὸς τῇ μεσημβρίᾳ τόπον *ex Bav.*

nota, ſervantes eamdem partiendi viam, lectores commoneamus. Hæc quum in tres partes dividatur, totidem appellationibus diſtinctàs, partem unam Aſiam, alteram Africam, tertiam Europam nominant. Iſtas autem partes terminant Tanais fluvius, Nilus, & oſtium ad columnas Herculis. Inter Nilum & Tanaim jacet *Aſia;* ei plagæ cœli ſubjecta, qua patet ſpatium ab ortu æſtivo usque verſus meridiem. *Africa* intra Nilum & columnas Herculis ſita eſt; cœli regioni ſubjacens meridionali, ac deinceps occaſui hiberno, æquinoctiali tenus occaſu, qui incidit in columnas Herculeas. Et hæ quidem terræ, univerſim ſpectatæ, plagam obtinent ad meridiem maris mediterranei ſitam, ab oriente verſus occi-

7 Ἡ δ' Εὐρώπη ταύταις ἀμφοτέραις ὡς πρὸς τὰς Europa.
ἄρκτους ἀντιπαράκειται, κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν
ἀνατολῶν παρήκουσα μὲν ἄχρι πρὸς τὰς δύσεις.
8 κεῖται δ' αὐτῆς τὸ μὲν ὁλοσχερέστατον καὶ βαθύ-
τερον μέρος, ὑπ' αὐτὰς τὰς ἄρκτους, μεταξὺ τοῦ
τε Ταναΐδος ποταμοῦ καὶ τοῦ Νάρβωνος· ὃς οὐ πο- Narbo fl.
λὺν ἀπέχει τόπον ὡς πρὸς δύσεις ἀπὸ Μασσαλίας
καὶ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων, δι' ὧν εἰς τὸ Σαρ-
δόνιον πέλαγος ἐξίησιν ὁ προειρημένος ποταμός.
9 ἀπὸ δὲ τοῦ Νάρβωνος, καὶ τὰ περὶ τοῦτον, Κελτοὶ
νέμονται, μέχρι τῶν προσαγορευομένων Πυρηναίων
ὀρῶν· ἃ διατείνει κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῆς καθ'
10 ἡμᾶς θαλάττης ἕως εἰς τὴν ἐκτός. τὸ δὲ λοιπὸν μέ-
ρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν, τὸ
συνάπτον πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους
στήλας, περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ
τῆς ἔξω θαλάττης· καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν Iberia.
καθ' ἡμᾶς παρῆκον ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία·

Gg 3 τὸ

8. Σαρδόνιον. Σαρδώνιον Bav.

occidentem. Europa vero utrique harum ad septemtrionem est opposita; continuo tractu ab oriente versus occidentem se porrigens. Pars ejus potissima atque amplissima subjacet septemtrionibus, inter fluvios Tanaim & Narbonem, qui in occasu non longo tractu abest a Massilia & Rhodani ostiis, quibus in Sardoum pelagus influit hic amnis. Inde a Narbone Galli habitant, & circa illum fluvium usque ad montes, quos Pyrenæos dicunt, a nostro mari ad externum continuo tractu porrectos. Reliqua pars Europæ inde ab illis montibus, quæ ad occasum & ad columnas Herculeas pertinet, partim a nostro mari, partim ab externo, ambitur: quæ pars *secundum nostrum mare* porrigitur ad columnas usque Herculis, *Iberia* nominatur: quæ secundum *mare externum,*

τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην, 11
κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει, διὰ τὸ προσφάτως κατωπτεῦσθαι, κατοικεῖται δὲ πᾶν ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν καὶ πολυανθρώπων· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μετὰ ταῦτα τὸν κατὰ μέρος λόγον ἀποδώσομεν.

XXXVIII. Ignotæ terræ Australes & Boreales.

Καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συνάπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται· τὸν αὐτὸν 2
τρόπον τὸ μεταξὺ Τανάϊδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἀνῆκον, ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν, ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορή- 3
σωμεν. τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἄλλως ἢ γράφοντας, ἀγνοεῖν καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον.

Situm locorum animo complecti debet lector.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι, χάριν τοῦ μὴ τελέως 4
ἀνυπότακτον εἶναι τοῖς ἀπείροις τῶν τόπων τὴν διήγησιν·

XXXVIII. 3. *ἄλλως, quod vulgo abest, inserui cum Vat. Flor. Reg. B.C.* Ibid. *διατιθέναι. διατίθεσθαι malim cum Reisk.*

num, quod & *magnum* indigetant, communem appellationem nondum invenit; quia non diu est, cum fuit explorata; tota autem a nationibus barbaris iisque frequentissimis, incolitur: de quibus postea sigillatim sumus dicturi.

38. Quemadmodum vero de Asia & Africa, qua se circa Aethiopiam hæ contingunt, nemo ad hæc usque tempora affirmare habet, sitne continens terra, quæ inde versus meridiem se porrigit, an mari ambiatur? ita plane, quidquid inter Tanaim & Narbonem ad Septemtriones vergit, hactenus nobis est ignotum: nisi quid post hac curiosa investigatione de eo tractu didicerimus. Qui de his locis temere aliquid loquuntur aut scribunt, pro imperitis & fabularum concinnatoribus sunt habendi. Atque hæc mihi dicta sunto, ne apud locorum rudes confusa & vaga sit nostra narratio:

γησιν· ἀλλὰ κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συν-
επιβάλλειν καὶ φέρειν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον,
5 τεκμαιρομένους ἐκ τοῦ περιέχοντος. καθάπερ γὰρ
ἐπὶ τῆς ὁράσεως εἰθίσμεθα συνεπιστρέφειν ἀεὶ τὰ
πρόσωπα πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἔνδειξιν ὑποδεικνύμενον·
οὕτω καὶ τῇ διανοίᾳ χρὴ συνδιανεύειν καὶ συῤῥέπειν
ἐπὶ τοὺς τόπους ἀεὶ τοὺς διὰ τοῦ λόγου συνεπι-
δεικνυμένους.

Ἀφέμενοι δὲ τούτων, τρεψόμεθα πρὸς τὸ συνε- XXXIX. Longitudo ditionis Pœnorum in Africa.
2 χὲς τῆς προκειμένης ἡμῖν διηγήσεως. Καρχηδόνιοι
γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον
πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν,
ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν με-
3 γάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλείους στήλας. τοῦτο
δὲ τὸ μῆκός ἐστι τῆς παραλίου ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχι-
4 λίους καὶ μυρίους σταδίους. Διαβάντες δὲ τὸν καθ'
Ἡρακλείους στήλας πόρον, ὁμοίως ἐκεκρατήκεισαν

 καὶ

4. *φέρειν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ. An delenda præpositio ἐπὶ? An intercidit aliquid ad eam pertinens? Forſ. ἐπί τι τῇ διανοίᾳ.*

tio: ſed ut ſingula quæ hic nominantur jam notis adjiciant, & cogitatione ad convenientem partem referant, plagarum mundi indicium ſecuti. Nam quemadmodum, ubi oculis conſpicere aliquid volumus, ſolemus faciem convertere ad id quod digiti indicio fuerit demonſtratum: ſic, ut quæque loca oratione fuerint ſubindicata, ad illa cogitationem ſtatim noſtram convertere ac dirigere debemus.

39. His expeditis, ad ſeriem propoſitæ Hiſtoriæ nunc convertamur. Erant igitur tunc temporis *Carthaginienſium* imperio ſubjectæ omnes Africæ regiones ad mare internum ſitæ, a *Philæniaris*, quæ ſunt e regione majoris Syrtis, ad columnas usque Herculis: quod ſpatium oræ maritimæ ultra XVI ſtadiorum millia patet. Iidem, freto ad Columnas trajecto, omnem oram Hiſpaniæ pariter ſubegerant, usque

καὶ τῆς Ἰβηρίας ἁπάσης ἕως τῆς ῥαχίας, ὃ πέρας
ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων
Longitudo viæ ab Hannibale confectæ. ὀρῶν, ἃ διορίζει τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς. ἀπέχει
δὲ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος αὐτὸς ὁ
τόπος, περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους. ἐπὶ μὲν γὰρ 6
Καινὴν πόλιν ἀπὸ στηλῶν εἶναι συμβαίνει τρισχι-
λίους, ὅθεν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν Ἀννίβας τὴν εἰς Ἰτα-
λίαν. τὴν δὲ Καινὴν πόλιν ἔνιοι Νέαν Καρχηδόνα κα-
λοῦσιν. ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσὶν ἐπὶ μὲν τὸν Ἴβηρα πο-
ταμὸν, ἑξακόσιοι στάδιοι πρὸς δισχιλίοις· ἀπὸ δὲ 7
τούτου πάλιν εἰς Ἐμπορεῖον, χίλιοι σὺν ἑξακοσίοις.
καὶ μὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, περὶ 8
Signa milliaria. χιλίους ἑξακοσίους· ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται,
καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων
ἐπιμελῶς. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥοδανοῦ πο- 9
ρευομένοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πη-
γὰς, ἕως πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν Ἄλπεων τὴν εἰς
Ἰτα-

XXXIX. 5. *αὐτὸς ὁ τόπ. οὗτος ὁ τόπος malim cum Vrsino.*

usque ad illos ſcopulos, in quibus deſinunt ad mare noſtrum Pyrenæi montes, quibus Hiſpani & Galli invicem ſeparantur. Diſtant autem ii ſcopuli a columnis ſtadia circiter octies mille. Nam a columnis ad *Carthaginem novam*, (quam Καινὴν πόλιν, id eſt, *Novam urbem* vulgo vocamus,) unde profectus eſt *Hannibal* cum Italiam petebat, ſtadia numerantur CIↃ CIↃ CIↃ. Inde ad Iberum amnem, ſtadia ſunt ſexcenta ſupra bis mille: ab Ibero ad *Emporium*, ſtadia ſunt mille & ſexcenta. Iam vero inde usque ad Rhodani tranſitum fere totidem numero ſtadia reperiuntur: hæc enim nunc a Romanis per paſſus dimenſa ſunt, & ſignis per octona ſtadia poſitis accurate diſtincta. A tranſitu autem Rhodani, propter ipſum fluvium verſus ejus fontes tendentibus, usque ad principium Alpium, qua aſcenditur verſus Italiam, ſtadia ſunt mille & qua-

10 Ἰταλίαν, χίλιοι τετρακόσιοι. λοιπαὶ δὲ αἱ τῶν Ἄλ-
πεων ὑπερβολαὶ, περὶ χιλίους διακοσίους· ἃς ὑπερ-
βάλλων ἔμελλεν ἥξειν εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία
11 τῆς Ἰταλίας. ὥστ᾽ εἶναι τοὺς πάντας ἐκ Καινῆς πό-
λεως σταδίους περὶ ἐνακισχιλίους, οὓς ἔδει διελθεῖν
12 αὐτόν. Τούτων δὴ τῶν τόπων κατὰ μὲν τὸ μῆκος
ἤδη σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις διεληλύθει· κατὰ δὲ τὴν
δυσχέρειαν, τὸ πλέον αὐτῷ μέρος ἀπελείπετο τῆς
πορείας.

Longitudo viæ ab Hannibale confectæ.

XL. A.V. 536. P. Cornelius Ti. Sempronius Coss.

Ἀννίβας μὲν οὖν ἐνεχείρει ταῖς διεκβολαῖς τῶν
Πυρηναίων ὄρων· κατάφοβος ὢν τοὺς Κελτοὺς, διὰ
2 τὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων. Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς, διακούσαντες μὲν τῶν ἐξαποσταλέν-
των εἰς Καρχηδόνα πρεσβευτῶν τὰ δεδογμένα καὶ
τοὺς ῥηθέντας λόγους· προσπεσόντος δὲ θᾶττον ἢ
προσεδόκων, Ἀννίβαν διαβεβηκέναι τὸν Ἴβηρα πο-
ταμὸν μετὰ τῆς δυνάμεως· προεχειρίσαντο πέμπειν
μετὰ στρατοπέδων, Πόπλιον μὲν Κορνήλιον εἰς Ἰβη-

& quadringenta. Supereſt ipſe Alpium tranſitus, ſtadiorum mille ducentorum: quibus ſuperatis, in Italiam & campos Circumpadanos erat venturus. Spatium igitur per quod *Hannibali*, a Carthagine nova profecto, erat transeundum, ſummam efficit ſtadiorum ad novies mille. Cujus ſpatii ſi longitudinem ſpectes, dimidium ferme jam peregerat: ſin difficultates reſpicias, maxima pars illius adhuc reſtabat.

40. Iam itaque *Hannibal* per *Pyrenæi* ſaltus anguſtias exercitum trajicere inſtituebat; non mediocriter a Gallis ſibi metuens, propter egregie munitam locorum naturam. Per idem tempus Romani, ubi a legatis, quos Carthaginem miſerant, quæ ibi dicta decretaque erant, intellexiſſent; eſſetque illis opinione ipſorum citius nuntiatum, amnem jam Iberum tranſiiſſe Hannibalem; *Publium Cornelium* in Hiſpaniam,

A.V. 536. ρίαν, Τιβέριον δὲ Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην. Ἐν ὅσῳ 3
δ' οὗτοι περὶ τὰς καταγραφὰς ἐγίγνοντο τῶν στρατοπέδων καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν, ἔσπευσαν ἐπὶ
Placentia & Cremona coloniæ. τέλος ἀγαγεῖν τὰ κατὰ τὰς ἀποικίας οἳ δὴ πρότερον ἦσαν εἰς Γαλατίαν ἀποστέλλειν προκεχειρισμένοι. τὰς μὲν οὖν πόλεις ἐνεργῶς ἐτείχιζον, τοὺς δ' 4
οἰκήτορας ἐν ἡμέραις τριάκοντα παρήγγειλαν ἐπὶ τοὺς τόπους παραγίγνεσθαι, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς ἑκατέραν τὴν πόλιν εἰς ἑξακισχιλίους· ὧν τὴν μὲν 5
μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν· τὴν δ' ἄλλην ἐπὶ θάτερα,
Rebellant Boji & Insubres. κατονομάσαντες Κρεμώνην. Ἤδη δὲ τούτων συνῳ- 6
κισμένων, οἱ Βοῖοι καλούμενοι Γαλάται, πάλαι μὲν οἷον λοχῶντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν, οὐκ ἔχοντες δὲ τότε καιρόν· μετεωριζόμενοι καὶ πιστεύοντες 7
ἐκ τῶν διαπεμπομένων τῇ παρουσίᾳ τῶν Καρχηδονίων, ἀπέστησαν ἀπὸ Ῥωμαίων· ἐγκαταλιπόντες τοὺς

XL. 3. οἳ δή. ὡς ἤδη Reg. B. ὡς ex conject. *maluerat Scaliger.*

niam, *Tiberium* vero *Sempronium* in Africam cum exercitibus mittendos statuunt. Qui dum delectus habent, & cetera expediunt bello necessaria; interim negotium de *coloniis in Galliam Cisalpinam* deducendis, propere perficere conabantur ii, qui ad eam rem jam ante fuerant constituti. Igitur oppida summo studio mœnibus cingunt; futurosque incolas, (erant autem sena colonorum millia utrique urbi assignata) intra dies XXX ad suas colonias sistere se jubent. Harum alteram cis Padum condebant, cui nomen fecerunt *Placentiæ:* alteram trans Padum, quæ dicta est *Cremona.* Vix erant coloniæ istæ deductæ, cum *Boji* Galli, pridem amicitiæ Romanorum quasi insidiantes, sed hactenus occasione destituti; tum vero, accepto de Pœnis nuntio, elati animis, ac freti illorum adventu, deficiunt a Romanis; pro-

τοὺς ὁμήρους, οὓς ἔδοσαν ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ πολέ- A.V. 536.
μου τοῦ προγεγονότος, ὑπὲρ οὗ τὴν ἐξήγησιν ἡμεῖς
8 ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ ταύτης ἐποιησάμεθα. παρα-
καλέσαντες δὲ τοὺς Ἴσομβρας, καὶ συμφρονήσαντες
κατὰ τὴν προγεγενημένην ὀργήν, κατέσυραν τὴν κα-
τακεκληρουχημένην χώραν ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ τοὺς
φεύγοντας συνδιώξαντες εἰς Μοτίνην, ἀποικίαν ὑπ- Mutinam obsident.
9 άρχουσαν Ῥωμαίων, ἐπολιόρκουν. ἐν οἷς καὶ τρεῖς
ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν συνέκλεισαν, τοὺς ἐπὶ τὴν
διαίρεσιν τῆς χώρας ἀπεσταλμένους· ὧν εἷς μὲν ἦν
Γάϊος Λουτάτιος, καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφώς,
10 οἱ δὲ δύο τὴν ἑξαπέλεκυν. οἰομένων δὲ δεῖν τούτων εἰς
λόγους σφίσι συνελθεῖν, ὑπήκουσαν οἱ Βοῖοι. τῶν δ'
ἀνδρῶν ἐξελθόντων, παρασπονδήσαντες συνέλαβον
αὐτούς, ἐλπίσαντες διὰ τούτων κομιεῖσθαι τοὺς αὐ-
11 τῶν ὁμήρους. Λεύκιος δὲ Μάλλιος ἑξαπέλεκυς ὑπ- L. Manlius prætor
άρχων, καὶ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν τόπων μετὰ δυ-

 νάμεως,

8. Ἴσομβρας. Ἴνσοβρας *h. l. Vat.* Ἰνσόμβρους *Flor.* Ἴνσοβρας *Aug. Reg. A.* Ibid. προγεγεν. προσγεγενημένην *suspicatus est Reisk. Forsan autem verba* καὶ συμφρονήσαντες, *post* ὀργὴν *fuerant locanda.* 9. ἐπιφανῶν. ἐπιφανεστάτων *Flor.*

proditis obsidibus, quos in exitu ejus belli, de quo superiore libro diximus, eisdem dederant. Sollicitatis *Insubribus*, qui ob veteres in populum Romanum iras facile cum ipsis conspirarunt, agros recens divisos populari aggrediuntur; quumque *Mutinam*, Romanorum coloniam, se recepissent quos expulerant, eos persequuntur, atque ibi obsident. In his *Triumviros* etiam ad metationem agrorum missos, viros insignes, conclusos tenebant: quorum unus, *C. Lutatius*, consularis erat, duo prætorii. Quibus colloquium postulantibus annuunt *Boji;* dein egressos, violata fide quam dederant, comprehendunt; non dubitantes, quin obsides suos essent per istos recepturi. Quod ubi cognovit *L. Manlius* Prætor, qui illis locis cum exercitu præsidebat, ad

A.V. 536. νάμεως, ἀκούσας τὸ γεγονὸς, ἐβοήθει κατὰ σπουδήν.
Fugatur & obsidetur a Bojis. οἱ δὲ Βοῖοι συνέντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔν τισι 12
δρυμοῖς ἑτοιμάσαντες ἐνέδρας, ἅμα τῷ παρελθεῖν
εἰς τοὺς ὑλώδεις τόπους, πανταχόθεν ἅμα προσ-
πεσόντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ 13
λοιποὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὥρμησαν πρὸς φυγήν· ἐπεὶ
δὲ τῶν ὑψηλῶν ἥψαντο χωρίων, ἐπὶ ποσὸν συνέστη-
σαν οὕτως, ὥστε μόλις εὐσχήμονα ποιήσασθαι τὴν
ἀποχώρησιν. οἱ δὲ Βοῖοι κατακολουθήσαντες συνέ-
κλεισαν καὶ τούτους εἰς τὴν Τάννητος καλουμένην
κώμην. Τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεσόντος, ὅτι τὸ 14
τέταρτον στρατόπεδον περιειλημμένον ὑπὸ τῶν Βοίων
πολιορκεῖται κατὰ κράτος, τὰ μὲν τῷ Ποπλίῳ προ-
κεχειρισμένα στρατόπεδα κατὰ σπουδὴν ἐξαπέ-
στελλον ἐπὶ τὴν τούτων βοήθειαν, ἡγεμόνα συστή-
σαντες ἐξαπέλεκυν· ἄλλα δὲ συνάγειν καὶ καταγρά-
φειν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῷ παρήγγειλαν.

Τὰ

12. *Post* *παρελθεῖν* *inserunt* *αὐτοὺς* *edd. ex Bav.* Ibid. *εἰς ὑλώδ. τόπους absque artic. Aug.* 13. *ἀποχώρ. ἀναχώρησιν edd. ex Bav.* Ibid. Τάννητος. *Τάνητος iidem ex eodem.*

ad ferendam opem propere contendit. *Boji*, adventu *Manlii* intellecto, paratis in quodam saltu insidiis, simulac Romani sylvas intraverant, undique facto impetu plerosque eorum occiderunt. Ceteri in fugam principio se converterunt: deinde celsiora loca nacti, aliquantisper constiterunt, ita ut, ægre quidem, at honeste tamen, deinde sese reciperent. Sed hos quoque persecuti Boji, in *Tannetis vicum*, qui vocatur, concluserunt. Postquam Romam est allatum, *legionem quartam magna vi obsessam a Bojis teneri;* extemplo copiæ, quæ Publio destinatæ fuerant, ad ferendam his opem duce prætore missæ; & *Publius* alias copias cogere conscribereque e sociis jussus est.

41. Hæc

Τὰ μὲν οὖν κατὰ Κελτοὺς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, A.V. 536. XLI.
ἕως εἰς τὴν Ἀννίβου παρουσίαν, ἐν τούτοις ἦν, καὶ
τοιαύτην εἰλήφει διέξοδον, οἵαν ἔν τε τοῖς πρὸ τοῦ
2 καὶ νῦν διεληλύθαμεν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ῥω- P. Scipio
μαίων, ἑτοιμασάμενοι τὰ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς, in Hispaniam
ἐξέπλεον ὑπὸ τὴν ὡραίαν ἐπὶ τὰς προκειμένας πρά- navigat.
ξεις· Πόπλιος μὲν οὖν εἰς Ἰβηρίαν ἑξήκοντα ναυσὶ,
Τιβέριος δὲ Σεμπρώνιος εἰς Λιβύην ἑκατὸν ἑξήκοντα Ti. Sempronius
3 σκάφεσι πεντηρικοῖς. οἷς οὕτω καταπληκτικῶς ἐπε- Carthaginem co-
βάλετο πολεμεῖν, καὶ τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευὰς gitat ob-
ἐν τῷ Λιλυβαίῳ, πάντα καὶ πανταχόθεν ἀθροίζων, sidere.
ὡς εὐθέως ἐκ κατάπλου πολιορκήσων αὐτὴν τὴν
4 Καρχηδόνα. Πόπλιος δὲ, κομισθεὶς παρὰ τὴν Λιγυ- P. Scipio
στικὴν, ἧκε πεμπταῖος ἀπὸ Πισῶν εἰς τοὺς κατὰ Massiliæ exponit
5 Μασσαλίαν τόπους. καὶ καθορμισθεὶς πρὸς τὸ πρῶ- copias.
τον στόμα τοῦ Ῥοδανοῦ, τὸ Μασσαλιωτικὸν προσα-
γορευό-

XLI. 1. *κατὰ τοὺς* Κελτοὺς *Aug.* 2. *ὑπὸ. Vulgo omnes ἐπὶ τὴν ὡραίαν. Correxi cum Reisk.* 3. *οἷς οὕτω. οἷς malui cum Reisk. quam ὃς cum Casaub. Vtrumque abest a scriptis libris.* Ibid. *πάντα posui ex mente Gronovii. Vulgo omnes πάντας.* 4. *Λιγυστικὴν. Λιγυστίνην Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *ἀπὸ Πισῶν ex mente Casaub. posui. Mendose vulgo omnes ἀποπεσών.*

41. Hæc in Gallia a principio belli ad Hannibalis usque adventum sunt acta: eratque hic rerum status in ea provincia, qualem partim antea, partim modo exposuimus. Ineunte æstate Romani Consules, omnibus jam satis ad perficiendum quæ moliebantur comparatis, in suas provincias classe proficiscuntur. Ac *Publius* quidem, cum sexaginta navibus, in Hispaniam cursum dirigebat; at *Tiberius Sempronius* in Africam, cum centum sexaginta navibus quinqueremibus: quibus tam atrox bellum inferre hosti cogitabat, tantosque Lilybæi apparatus faciebat, omnibus præsidiis undique congregatis, quasi primo appulsu ipsam Carthaginem esset obsessurus. *Publius*, præter Liguriæ oram navigans, quinto die Pisis Massiliam pervenit; quumque ad proximum *Rhodani ostium*, quod *Massiliense* vocant, appulisset, copias

A.V. 536. γορευόμενον, ἀπεβίβαζε τὰς δυνάμεις· ἀκούων μὲν, 6 ὑπερβάλλειν ἤδη τὰ Πυρηναῖα τὸν Ἀννίβαν ὄρη· πεπεισμένος δ', ἔτι μακρὰν ἀπέχειν αὐτὸν, διά τε τὰς δυσχωρίας τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ κειμένων Κελτῶν. Ἀννίβας δὲ παραδόξως, 7 τοὺς μὲν χρήμασι πείσας τῶν Κελτῶν, τοὺς δὲ βιασάμενος, ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων, δεξιὸν ἔχων τὸ Σαρδόνιον πέλαγος, ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν.

Hannibal ad Rhodanum.

Ὁ δὲ Πόπλιος, διασαφηθέντος αὐτῷ, παρεῖναι τοὺς 8 ὑπεναντίους· τὰ μὲν ἀπιστῶν, διὰ τὸ τάχος τῆς παρουσίας, τὰ δὲ βουλόμενος εἰδέναι τὴν ἀκρίβειαν· αὐτὸς μὲν ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πλοῦ, καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχων, ποίοις χρηστέον τῶν τόπων καὶ συμμικτέον τοῖς ὑπεναντίοις· τριακοσίους 9 δὲ τῶν ἱππέων ἀπέστειλε τοὺς ἀνδρωδεστάτους, συστήσας μετ' αὐτῶν καθηγεμόνας ἅμα καὶ συναγωνιστὰς Κελτοὺς, οἳ παρὰ τοῖς Μασσαλιώταις ἐτύγχανον μισθοφοροῦντες.

Ἀννί-

8. καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχ. *Pro his, Bav. Aug. & Reg. A. dant* καὶ διὰ τῶν χιλιάρχων ὑπετίθετο. Ibid. καὶ συμμικτ. καὶ ποῦ συμμικτέον *ex conject. dedit Casaub.*

pias in terram exponere cœpit: qui licet Hannibalem Pyrenæos jam ſuperare acceperat, longe tamen adhuc abeſſe illum exiſtimabat, cum propter locorum difficultates, tum quia multæ in medio ſitæ Gallorum gentes. *Hannibal* vero, Gallorum aliis pretio pacatis, aliis vi ſubactis, cum omnibus copiis, ad dextram Sardoum mare habens, ad Rhodani tranſitum pervenit. *Publius*, allato nuntio hoſtes adventare; partim quia non crederet, ob celeritatem ejus adventus; partim, quo rem certius exploraret; dum ipſe milites a jactatione maritima reficiebat, & cum tribunis deliberabat, quæ loca inſiſtenda, & ubi eſſet adverſariis occurrendum, trecentos interim eximiæ virtutis equites mittit, ducibus viæ pariter & auxiliaribus adjectis Gallis, qui apud Maſſilienſes ſtipendia merebant.

42. *Han-*

A.V. 536. XLII. Trajicere flumen parat.

Ἀννίβας δὲ, προσμίξας τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν
τόποις, εὐθέως ἐνεχείρει ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν κα-
τὰ τὴν ἁπλῆν ῥύσιν, σχεδὸν ἡμερῶν τεττάρων ὁδὸν
2 ἀπέχων στρατοπέδῳ τῆς θαλάττης. καὶ φιλοποιη-
σάμενος παντὶ τρόπῳ τοὺς κατοικοῦντας τὸν ποτα-
μὸν, ἐξηγόρασε παρ' αὐτῶν τά τε μονόξυλα πλοῖα
πάντα, καὶ τοὺς λέμβους, ὄντας ἱκανοὺς τῷ πλήθει,
διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορίαις πολλοὺς χρῆ-
3 σθαι τῶν παροικούντων τὸν Ῥοδανόν. ἔτι δὲ τὴν ἁρ-
μόζουσαν ξυλείαν ἐξέλαβε πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν
μονοξύλων· ἐξ ὧν ἐν δυσὶν ἡμέραις πλῆθος ἀναρίθμη-
τον ἐγένετο πορθμείων· ἑκάστου σπεύδοντος μὴ προσ-
δεῖσθαι τοῦ πέλας, ἐν αὐτῷ δ' ἔχειν τὰς τῆς διαβά-
4 σεως ἐλπίδας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ
πέραν πλῆθος ἠθροίσθη βαρβάρων, χάριν τοῦ κω-
5 λύειν τὴν τῶν Καρχηδονίων διάβασιν. εἰς οὓς ἀπο-
βλέπων Ἀννίβας καὶ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν παρόντων,
ὡς

XLII. 2. κατοικοῦντας: παροικοῦντας *Vat.* Ibid. ἐμπορίαις. ἐμπορείαις *edd. ex Bav.*

42. *Hannibal*, ſimul acceſſit ad fluvium, ad trajiciendum continuo ſe comparavit, ubi ſimplex erat alveus fluvii, ex intervallo quatuor fere dierum itineris a mari caſtra metatus. Omni itaque ratione accolis fluvii ſibi conciliatis, lintres univerſas ipſorum e ſingulis arboribus cavatas, & lembos, quorum ſatis magnum numerum habebant, quia plerique Rhodani accolæ negotiationem maritimam exercent, redimit. Materiam præterea aptam ad excavandas lintres ab iis accepit: ex qua bidui ſpatio pontonum innumerabilis multitudo eſt fabricata; militum unoquoque ſummo ſtudio enitente, ne alterius ope indigeret, ſed trajiciendi ſpes in ſe ipſo repoſitas haberet. Inter hæc magna barbarorum multitudo, ad Carthaginienſium trajectionem impediendam, in oppoſita ripa convenit. Quos ut conſpexit *Hannibal*, judicans

A.V. 536. ὡς οὔτε διαβαίνειν μετὰ βίας δυνατὸν εἴη, τοσούτων πολεμίων ἐφεστώτων, οὔτ᾽ ἐπιμένειν, μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς ὑπεναντίους· ἐπιγενομένης τῆς 6
τρίτης νυκτὸς, ἐξαποστέλλει μέρος τι τῆς δυνάμεως, συστήσας καθηγεμόνας ἐγχωρίους, ἐπὶ δὲ πάντων Ἄννωνα τὸν Βοαμίλκου τοῦ βασιλέως. Οἳ ποιησά- 7
μενοι τὴν πορείαν ἀντίοι τῷ ῥεύματι παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ διακόσια στάδια, παραγενόμενοι πρός τινα τόπον, ἐν ᾧ συνέβαινε περί τι χωρίον νησίζον περισχίζεσθαι τὸν ποταμὸν, ἐνταῦθα κατέμειναν. ἐκ δὲ 8
τῆς παρακειμένης ὕλης τὰ μὲν συμπηγνύντες τῶν ξύλων, τὰ δὲ συνδεσμεύοντες, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰς ἥρμοσαν σχεδίας, ἀρκούσας τῇ χρείᾳ πρὸς τὸ παρὸν· ἐφ᾽ αἷς διεκομίσθησαν ἀσφαλῶς, μηδενὸς κωλύοντος. καταλαβόμενοι δὲ τόπον ὀχυρὸν, ἐκείνην 9
μὲν τὴν ἡμέραν διέμειναν, ἀναπαύοντες σφᾶς ἐκ τῆς προγεγενημένης κακοπαθείας, ἅμα δὲ παρασκευαζόμενοι

Alia parte præmittitur Hanno, Bomilcaris fil.

8. μηδενὸς. οὐδενὸς *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 9. τόπον ἐχυρὸν *Vat. Flor.* Ibid. διέμειναν. ἔμειναν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

cans ex re præſenti, neque vi tranſire ſe poſſe, quum tantus hoſtium numerus immineret; neque commorari eo loci poſſe diutius, ne undique ab hoſtibus invaderetur: tertia poſt adventum ſuum nocte partem exercitus, datis Gallis indigenis qui viam præirent, & præpoſito univerſæ manui *Hannone, Bomilcaris* regis filio, proficiſci jubet. Hi adverſo flumine euntes propter ipſum amnem, XXV millia fere paſſuum progreſſi, ad locum quemdam accedunt, ubi diviſus fluvius parvam inſulam efficit, ibique commorantur. Cæſam deinde in proxima ſylva materiam partim compingentes, partim invicem colligantes, multas brevi tempore rates concinnarunt, ad præſentem uſum ſatis idoneas; quibus vecti, nemine obſiſtente, Rhodanum tuto transmiſerunt. Locum autem nacti munitum, diem illum ibi agunt, ut ex præcedentibus laboribus brevi quiete reficerentur, ſimulque

ζόμενοι πρὸς τὴν ἐποιοῦσαν χρείαν κατὰ τὸ συντε- A.V. 536.
10 ταγμένον. Καὶ μὴν Ἀννίβας τὸ παραπλήσιον ἐποίει περὶ τὰς μεθ᾽ ἑαυτοῦ καταλειφθείσας δυνάμεις.
11 μάλιστα δ᾽ αὐτῷ παρεῖχε δυσχρηστίαν ἡ τῶν ἐλεφάντων διάβασις. οὗτοι δ᾽ ἦσαν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν.

Οὐ μὴν, ἀλλ᾽ ἐπιγενομένης τῆς πέμπτης νυκτὸς, οἱ μὲν προδιαβάντες ἐκ τοῦ πέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν προῆγον παρ᾽ αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοὺς ἀντίπε- XLIII. Rhodanum trajicit Hannibal.
2 ρα βαρβάρους. Ὁ δ᾽ Ἀννίβας, ἑτοίμους ἔχων τοὺς στρατιώτας, ἐπεῖχε τῇ διαβάσει, τοὺς μὲν λέμβους πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱππέων, τὰ δὲ μονό-
3 ξυλα τῶν εὐκινητοτάτων πεζῶν. εἶχον δὲ τὴν μὲν ἐξ ὑπερδεξίου καὶ παρὰ τὸ ῥεῦμα τάξιν, οἱ λέμβοι· τὴν δ᾽ ὑπὸ τούτους, τὰ λεπτὰ τῶν πορθμείων· ἵνα, τὸ πολὺ τῆς τοῦ ῥεύματος βίας ἀποδεχομένων τῶν λέμβων, ἀσφαλεστέρα γίγνοιτο τοῖς μονοξύλοις ἡ παρα-

XLIII. 2. εὐκινητοτάτων. Sic Casaub. ex Reg. B. Ante eum mendose εὐκινητάτων edd. cum Bav. Aug. Reg. A. Sed εὐκινήτων Flor. 3. ἀποδεχομ. ὑποδεχομένων edd. quod superscr. in Bav.

mulque ad instans negotium, prout ipsis mandatum erat, exsequendum sese præpararent. Similiter vero & *Hannibal* eas copias, quæ cum ipso remanserant, ad id quod futurum erat, præparabat. Nulla vero re æque impeditus erat, ac circa trajectionem elephantorum, quos habebat numero septem & triginta.

43. Vt quinta nox venit, copiæ quæ in ulteriorem trajecerant ripam, circa quartam vigiliam secundum ipsum amnem in oppositos Hannibali barbaros ire pergunt. *Hannibal*, milites paratos habens, quum lembos cetratis equitibus complesset, lintres expeditissimis quibusque peditum, ad trajiciendum amnem se accingit. In superiore parte ad ipsum amnis cursum lembi sunt collocati; pone hos sequebantur leves pontones sive lintres: ut, majore ex parte excipientibus lembis adversi impetum fluminis, major lintribus præberetur ad trajicien-

A.V.536. Rhodanum trajicit Hannibal.

παρακομισθῇ διὰ τοῦ πόρου. κατὰ δὲ τὰς πρύμνας 4
τῶν λέμβων ἐφέλκειν διενοοῦντο τοὺς ἵππους νέοντας,
τρεῖς ἅμα καὶ τέτταρας τοῖς ἀγωγεῦσιν ἑνὸς ἀνδρὸς
ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρύμνης οἰακίζοντος·
ὥστε πλῆθος ἱκανὸν ἵππων συνδιακομίζεσθαι κατὰ
τὴν πρώτην εὐθέως διάβασιν. Οἱ δὲ Βάρβαροι, 5
θεωροῦντες τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπεναντίων, ἀτάκτως
ἐκ τοῦ χάρακος ἐξεχέοντο καὶ σποράδην, πεπεισμέ-
νοι κωλύειν εὐχερῶς τὴν ἀπόβασιν τῶν Καρχηδονίων.
Ἀννίβας δ᾽, ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐν τῷ πέραν ἐγγίζοντας 6
ἤδη τοὺς παρ᾽ αὑτοῦ στρατιώτας, σημηνάντων ἐκεί-
νων τὴν παρουσίαν τῷ καπνῷ κατὰ τὸ συντεταγμέ-
νον, ἐμβαίνειν ἅπασιν ἅμα παρήγγελλε, καὶ βιά-
ζεσθαι πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῖς ἐπὶ τῶν πορθμείων τε-
ταγμένοις. ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐν 7
τοῖς πλοίοις ἁμιλλωμένων μὲν πρὸς ἀλλήλους μετὰ
κραυγῆς, διαγωνιζομένων δὲ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ
βίαν· τῶν δὲ στρατοπέδων ἀμφοτέρων ἐξ ἑκατέρου 8
τοῦ

6. παρήγγελλε. παρήγγειλε *Aug. Reg. A.*

jiciendum ſecuritas. Excogitatum & illud eſt, ut equos nantes e puppibus lemborum traherent: qua ratione quum ex utroque latere cujusque puppis ternos vel quaternos unus homo ductaret, primo ſtatim commeatu ingens equorum numerus eſt transmiſſus. Barbari, ut conata adverſariorum ſunt conſpicati, confuſe & ſparſim extra vallum ruere; facile ſe impedituros rati, quo minus Pœni trajicerent. *Hannibal* ſimulac ex adverſo appropinquantes jam ſuos intellexit, quum adventum ſuum hi, ſicut fuerat eis præceptum, fumo ſignificaſſent; mandat protinus, ut inſcendant omnes, & contra adverſum flumen nitantur navigiorum rectores. Quod quum cito eſſet factum; his, qui in navibus erant, mutuis ſe hortatibus cum clamore provocantibus, & vim fluminis perrumpere contendentibus; ambobus vero exercitibus ad

A.V. 536. Rhodanum trajicit Hannibal.

τοῦ μέρους παρὰ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ· παρε-
στώτων, καὶ τῶν μὲν ἰδίων συναγωνιώντων καὶ πα-
ρακαλούντων μετὰ κραυγῆς, τῶν δὲ κατὰ πρόσω-
πον βαρβάρων παιανιζόντων, καὶ προκαλουμένων
τὸν κίνδυνον· ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ πα-
9 ραστατικὸν ἀγωνίας. Ἐν ᾧ καιρῷ, τῶν βαρβάρων
ἀπολελοιπότων τὰς σκηνὰς, ἐπιπεσόντες ἄφνω καὶ
παραδόξως οἱ πέραν Καρχηδόνιοι, τινὲς μὲν αὐτῶν
ἐνεπίμπρασαν τὴν στρατοπεδείαν, οἱ δὲ πλείους ὥρ-
10 μησαν ἐπὶ τοὺς τὴν διάβασιν τηροῦντας. οἱ δὲ βάρ-
βαροι, παραλόγου τοῦ πράγματος φανέντος αὐτοῖς,
οἱ μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἐφέροντο βοηθήσοντες, οἱ δ'
ἠμύνοντο καὶ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους.
11 Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῷ συντρεχόν-
των τῶν πραγμάτων, εὐθέως τοὺς πρώτους ἀπο-
βαίνοντας συνίστα, καὶ παρεκάλει, καὶ συνεπλέκε-
12 το τοῖς βαρβάροις. οἱ δὲ Κελτοὶ, καὶ διὰ τὴν ἀτα-
ξίαν

8. συναγωνιώντων. συναγωνιζόντων *Bav.* & *Aug.* Ibid. παρακαλούντων. παρακολουθούντων *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

ad latus utrumque fluvii adſiſtentibus; quum & Pœni partim ſuis timerent, partim cum clamore eosdem adhortarentur; & barbari, qui ex adverſo ſtabant, ululatus tollerent, præliumque depoſcerent; terribilis facies rerum erat, & quæ ſpectantium animos magna anxietate afficeret. Eo tempore, quum a tentoriis ſuis *Galli* omnes diſceſſiſſent, ſubito atque inopinato irruunt Carthaginienſes, qui in ulteriorem ripam ante pervenerant: quorum alii caſtra incendere, plures in eos qui tranſitum cuſtodiebant impetum facere. Barbari, inopinato caſu deprehenſi, pars ad tabernacula defendenda accurrere, pars urgenti hoſti reſiſtere, & pugnam cum eo committere. *Hannibal*, rebus ex animi ſententia ſuccedentibus, ut quisque ſuorum in terram evaſerat, in aciem omnes dirigebat; & ſtatim, ſuos adhortatus, manum cum barbaris conſerebat. *Galli*, & quia inordinati præliaban-

Vol. I. Hh tur,

A.V. 536. ξίαν καὶ διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος ταχέως τραπέντες, ὥρμησαν πρὸς φυγήν.

XLIV. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἅμα τῆς τε διαβάσεως καὶ τῶν ὑπεναντίων κεκρατηκὼς, παραυτίκα μὲν ἐγίγνετο πρὸς τῇ παρακομιδῇ τῶν πέραν
ἀπολειπομένων ἀνδρῶν. πάσας δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ 2
διαπεραιώσας τὰς δυνάμεις, ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα
παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσε. Τῇ 3
δ' ἐπαύριον, ἀκούων τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον περὶ τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ καθωρμίσθαι, προχειρισάμενος πεντακοσίους τῶν Νομαδικῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε, κατασκεψομένους, ποῦ καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. κατὰ 4
δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλεφάντων διάβασιν προεχειρίσατο τοὺς ἐπιτηδείους. Αὐτὸς 5
δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις, εἰσήγαγε τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον· οὗτοι γὰρ ἧκον πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων· καὶ δι' ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις.

Numidæ equites exploratum missi.

Magilus, regulus, ex Gallia Circumpadana.

tur, & quia novitate rei perculsi erant, terga vertere protinus coacti, in pedes se conjiciunt.

44. Pœnus, uno tempore transitu & victoria potitus, extemplo eos, qui in altera ripa erant relicti, curat trajiciendos: ac mox omnibus transmissis copiis, nocte illa, *ad Rhodanum* ipsum castra locat. Die sequenti ut accepit *Hannibal*, Romanam classem ad fluminis ostia appulisse; selectos Numidas equites quingentos misit speculatum, ubi & quantæ copiæ essent, & quid pararent hostes. Simul trajiciendi elephantos provinciam idoneis hominibus mandat. Ipse interim, advocata concione, regulum *Magilum* & qui cum eo erant producit, qui e Circumpadanis campis ad eum accesserant; & per interpretem, quæ decreta fuissent a Gallis, multitudini declarat.

A.V. 536.

Magilus, regulus ex Gallia Circumpadana.

6 ὄχλοις. Ἦν δὲ τῶν λεγομένων ἰσχυρότατα πρὸς
θάρσος τῶν πολλῶν, πρῶτον μὲν, ἡ τῆς παρουσίας
ἐνέργεια τῶν ἐπισπωμένων, καὶ κοινωνήσειν ἐπαγγελ-
7 λομένων τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου· δεύτερον δὲ,
τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἀξιόπιστον, ὅτι καθηγή-
σονται διὰ τόπων τοιούτων, δι' ὧν οὐδενὸς ἐπιδεόμε-
νοι τῶν ἀναγκαίων, συντόμως ἅμα καὶ μετὰ ἀσφα-
8 λείας ποιήσονται τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν· πρὸς δὲ
τούτοις, ἡ τῆς χώρας γενναιότης, εἰς ἣν ἀφίξονται,
καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τῶν ἀνδρῶν ἡ προθυμία, μεθ'
ὧν μέλλουσι ποιεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὰς τῶν
9 Ῥωμαίων δυνάμεις. Οἱ μὲν οὖν Κελτοὶ τοιαῦτα δια-
10 λεχθέντες, ἀνεχώρησαν. Μετὰ δὲ τούτους εἰσελ-
θὼν αὐτὸς, πρῶτον μὲν τῶν προγεγενημένων πρά-
ξεων ἀνέμνησε τοὺς ὄχλους· ἐν αἷς, ἔφη, πολλοῖς
αὐτοὺς καὶ παραβόλοις ἔργοις καὶ κινδύνοις ἐπικε-
χειρηκότας, ἐν οὐδενὶ διεσφάλθαι, κατακολουθήσαν-

Hannibal ad Rhodanum hortatur suos.

XLIV. 6. ἐνέργεια. *An* ἐνάργεια? *quod suspicati sunt Casaub. & Reisk.*

declarat. Ex omnibus quæ dicta sunt plurimum ad firmandos vulgi animos momenti habebant ista: primum quidem, *ipsa efficax præsentia eorum qui ipsos accirent, & belli contra Romanos participes se fore promitterent:* deinde quod, quum sponderet *Magilus, se per ea loca ipsos ducturum, per quæ cito ac tuto, necessaria re nulla deficiente, in Italiam essent venturi,* nequaquam levis auctor hujus promissionis esse videbatur. Movebat eos insuper id, quod tum *de bonitate atque amplitudine regionis quam peterent, tum de promta & propensa eorum voluntate, quibuscum adversus Romanos exercitus essent pugnaturi,* demonstrabatur. His expositis, concione excedunt *Galli.* Post quos prodiens ipse *Hannibal,* primo res ante gestas militi in memoriam revocare: *quam multa, auctore se & consultore, audaciæ & periculorum plena facinora suscepissent, quorum nullius umquam ipsos pœni-*

A.V. 536. Hannibal ad Rhodanum hortatur suos.

τας τῇ ἐκείνου γνώμῃ καὶ συμβουλίᾳ. τούτοις δ' 11
ἑξῆς εὐθαρσεῖς εἶναι παρεκάλει, θεωροῦντας, διότι
τὸ μέγιστον ἤνυσται τῶν ἔργων· ἐπειδὴ τῆς τε τοῦ
ποταμοῦ διαβάσεως κεκρατήκασι, τῆς τε τῶν συμ-
μάχων εὐνοίας καὶ προθυμίας αὐτόπται γεγόνασι.
διόπερ ᾤετο δεῖν περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ῥαθυμεῖν, 12
ὡς αὐτῷ μελόντων· πειθαρχοῦντας δὲ τοῖς παραγ-
γέλμασιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, καὶ τῶν προ-
γεγονότων ἔργων ἀξίους. Τοῦ δὲ πλήθους ἐπισημαι- 13
νομένου, καὶ μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν ἐμφαί-
νοντος, ἐπαινέσας αὐτούς, καὶ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ἁπάν-
των εὐξάμενος, διαφῆκε, παραγγείλας θεραπεύειν
σφᾶς, καὶ παρασκευάζεσθαι μετὰ σπουδῆς, ὡς εἰς
τὴν αὔριον ἀναζυγῆς ἐσομένης.

XLV. Speculatores Numidæ fugari ab equitibus Scipionis.

XLV. Λυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ἧκον τῶν Νομάδων οἱ προαποσταλέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπήν, τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἀπολωλεκότες, οἱ δὲ λοιποὶ προτροπά-

13. *εἰς τὴν αὔριον. εἰς abest a Bav. Aug. & Regiis.*

pœnituerit. Hortari igitur, *bono essent animo; quum præsertim peractum esse id, quod difficillimum fuerit, viderent: nam & trajiciendi amnis consilium exitum jam habuisse, qualem optassent; & benevolentiæ atque egregiæ voluntatis sociorum oculatos ipsos esse testes.* Postulare denique, ut *de singulis, quæ gerenda forent, solliciti ne essent; gnari, sibi illa esse curæ: sed jussis suis obedientes, viros fortes & gloria rerum ante gestarum dignos se præberent.* Quum multitudo voce manuque significationem assensus dedisset, magnamque alacritatem & cupiditatem pugnandi ostendisset; laudavit eos *Hannibal*, votaque pro salute omnium diis nuncupavit: monitos deinde, *ut corpora curarent, & ad iter omnia diligenter pararent, quia movere postridie castra constituisset*, eos dimisit.

45. Soluta concione advenerunt *Numidæ*, qui speculatum ante fuerant missi, quorum major pars ceciderat, reliqui effusa fuga evaserant.

τροπάδην πεφευγότες. συμπεσόντες γὰρ οὐ μακρὰν
ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τοῖς τῶν Ῥωμαίων
ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ τὴν αὐτὴν χρείαν ἐξαπεσταλμέ-
νοις ὑπὸ τοῦ Ποπλίου, τοιαύτην ἐποιήσαντο φιλοτι-
μίαν ἀμφότεροι κατὰ τὴν συμπλοκήν, ὥστε τῶν
Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν εἰς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ τετΊα-
ράκοντα διαφθαρῆναι, τῶν δὲ Νομάδων ὑπὲρ τοὺς
3 διακοσίους. Γενομένων δὲ τούτων, οἱ Ῥωμαῖοι συνεγ-
γίσαντες κατὰ τὸ δίωγμα τῷ τῶν Καρχηδονίων χά-
ρακι, καὶ κατοπτεύσαντες, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς
ἠπείγοντο, διασαφήσοντες τῷ στρατηγῷ τὴν παρου-
σίαν τῶν πολεμίων. ἀφικόμενοι δ᾽ εἰς τὴν παρεμβο-
4 λήν, ἀνήγγειλαν. Πόπλιος δὲ παραυτίκα τὴν ἀπο-
σκευὴν ἀναθέμενος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἀνέζευξε παντὶ
τῷ στρατεύματι, καὶ προῆγε παρὰ τὸν ποταμόν,
5 σπεύδων συμμίξαι τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀννίβας δὲ τῇ
κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἅμα τῷ φωτί,
τοὺς μὲν ἱππεῖς προέθετο πάντας ὡς πρὸς θάλατ-
ταν, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν· τὴν δὲ τῶν πεζῶν

A.V. 536.

Speculatores Numidæ fugati ab equitibus Scipionis.

Scipio versus castra Hannibalis proficiscitur.

rant. Nam quum haud longe a suorum castris obvios Romanos equites habuissent, pari de caussa a *Publio* missos; tanta animorum contentione utrique pugnam inierunt, ut Romanorum quidem ac Gallorum centum & quadraginta desiderati sint, e Numidis vero amplius ducenti. Romani dum a conflictu hostem insequuntur, propius vallum Pœnorum progressi, omniaque speculati, redire ad suos properabant, quo possent de adventu hostium certiorem facere consulem: quod & mox, in castra reversi, fecerunt. Extemplo *Scipio*, impedimentis in naves impositis, castra movit, &, cupidus dimicandi cum hoste, copias omnes pedestri itinere secundum flumen pergit ducere. At *Hannibal*, postridie quam habita erat concio, prima luce equitatum omnem ab ea parte quæ mare spectabat, velut in subsidium agminis, disponit; deinde

A.V. 536. ἐκίνει δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος εἰς πορείαν. αὐτὸς δὲ 6 τοὺς ἐλέφαντας ἐξεδέχετο, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀπολελειμμένους ἄνδρας. Ἐγένετο δὲ ἡ διακομιδὴ τῶν θηρίων, τοιαύτη τις.

XLVI. Trajectio elephantorum.

Πήξαντες σχεδίας καὶ πλείους, ἀραρότως τούτων δύο πρὸς ἀλλήλας ζεύξαντες βιαίως, ἤρεισαν ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν κατὰ τὴν ἔμβασιν τοῦ ποταμοῦ, πλάτος ἐχούσας τὸ συναμφότερον, ὡς πεντήκοντα πόδας. ταύταις δὲ συζευγνύντες ἄλλας ἐκ 2 τῶν ἐκτὸς προσήρμοζον, προτείνοντες τὴν κατασκευὴν τοῦ ζεύγματος εἰς τὸν πόρον. τὴν δ' ἀπὸ τοῦ 3 ῥεύματος πλευρὰν ἠσφαλίζοντο τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἐπιγύοις, εἰς τὰ περὶ τὸ χεῖλος πεφυκότα τῶν δένδρων ἐνάπτοντες, πρὸς τὸ συμμένειν καὶ μὴ παρωθεῖσθαι τὸ ὅλον ἔργον κατὰ τοῦ ποταμοῦ. ποιήσαντες δὲ 4 πρὸς δύο πλέθρα τῷ μήκει τὸ πᾶν ζεῦγμα τῆς προβολῆς, μετὰ ταῦτα δύο πεπηγυίας σχεδίας διαφερόντως, τὰς μεγίστας, προσέβαλον ταῖς ἐσχάταις· πρὸς

XLVI. 3. ἐνάπτ. ἀνάπτοντες Aug. Reg. A.

deinde pedites movere castra atque iter facere jubet: ipse elephantos, & cum his relictos viros, præstolatur. Trajectio autem bestiarum tali modo facta est.

46. Quum plures rates compegissent, duas harum invicem probe ac firmiter junctas, quæ latitudinem simul ambæ quinquaginta pedum habebant, magna vi terræ insigunt, qua parte in amnem ibatur. Hisce alias ab exteriore parte copulant connectuntque, ita ut hujus quasi pontis fabrica in ipsum amnem, qua erant trajecturi, porrigeretur. Latus, quod impetum fluminis excipiebat, rudentibus e terra firmant, ad arbores alligatis, quibus superior fluminis ripa erat consita; ut staret opus totum immotum, neque secunda aqua deferretur. Postquam hujus pontis in flumen porrecti longitudinem ad pedes cc produxerunt; tum vero ratibus postremis duas maximas alias, singulari arte compactas, adjiciunt;

A.V. 536. Trajectio elephantorum.

πρὸς αὐτὰς μὲν βιαίως δεδεμένας, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας
οὕτως, ὥστ᾽ εὐδιακόπους αὐτῶν εἶναι τοὺς δεσμούς.
5ῥύματα δὲ καὶ πλείω ταύταις ἐνῆψαν, οἷς ἔμελλον
οἱ λέμβοι ῥυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν φέρεσθαι κατὰ
τοῦ ποταμοῦ, βίᾳ δὲ πρὸς τὸν ῥοῦν κατέχοντες,
παρακομιεῖν καὶ περαιώσειν ἐπὶ τούτων τὰ θηρία.
6μετὰ δὲ ταῦτα χοῦν ἔφερον ἐπὶ πάσας πολὺν, ἕως
ἐπιβάλλοντες ἐξωμοίωσαν, ὁμαλὴν καὶ σύγχρουν
ποιοῦντες τῇ διὰ τῆς χέρσου φερούσῃ πρὸς τὴν διά-
7βασιν ὁδῷ. τῶν δὲ θηρίων εἰθισμένων τοῖς Ἰνδοῖς μέ-
χρι μὲν πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀεὶ πειθαρχεῖν, εἰς δὲ τὸ
ὕδωρ ἐμβαίνειν οὐδαμῶς ἔτι τολμώντων, ἦγον διὰ τοῦ
χώματος δύο προθέμενοι θηλείας, πειθαρχούντων
8αὐτοῖς τῶν θηρίων. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς τελευταίας ἐπέ-
στησαν σχεδίας, διακόψαντες τοὺς δεσμοὺς, οἷς

5. *κατὰ ποταμοῦ absque artic. dant Vrb. Flor. Aug. Reg. A.* 6. *ἐπὶ πάσας. Mendoſe ἐπὶ πάσαν Vrb. ἐπιπάσαντες edd. ex Bav.* 8. *οἷς προσήρτ. Vulgo omnes οἳ, quod ex conject. corrigere non dubitavi.*

jiciunt; ipſas quidem inter ſe firmiſſime colligatas, ad ceteras vero ſic, ut præcidi vincula facile poſſent. His funes ductarios plures alligaverunt, quorum ope lembi remulco eas trahentes impedituri erant, quominus ſecundus fluvius easdem deferret, ac, contra fluminis impetum vi ſua rates ſuſtinendo, ad ripam ipſas perducturi, & beſtias ſuper his erant trajecturi. Humum dein multam in omnes rates congerunt, eamque ita injiciunt, ut ſimilem prorſus redderent viæ, quæ per firmam terram ad amnis tranſitum ferebat, æque planam & ejusdem coloris. Conſueverunt elephanti magiſtris ſuis morigeros ſe præbere, donec aliqua occurrat aqua; intrare vero aquas non audent. Propterea in hunc aggerem illos duxere, duabus præpoſitis fœminis; atque ita reliqui ſunt obſecuti. Qui poſtquam in ultimas rates ſunt perducti, inciſis vinculis, quibus ceteris

A.V. 536. Trajectio elephantorum.

προσήρτηντο πρὸς τὰς ἄλλας, καὶ τοῖς λέμβοις ἐπισπασάμενοι τὰ ῥύματα, ταχέως ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ χώματος τά τε θηρία καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῖς σχεδίας. οὗ γενομένου, διαταραχθέντα τὰ ζῶα, κατὰ 9 μὲν τὰς ἀρχὰς ἐστρέφετο, καὶ κατὰ πάντα τόπον ὥρμα· περιεχόμενα δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, ἀπεδειλία, καὶ μένειν ἠναγκάζετο κατὰ χώραν. καὶ τοιούτῳ δὴ τρόπῳ προσαρμοζομένων ἀεὶ 10 σχεδιῶν δυοῖν, τὰ πλεῖστα τῶν θηρίων ἐπὶ τούτων διεκομίσθη. τινὰ δὲ κατὰ μέσον τὸν πόρον ἀπέῤῥιψεν 11 εἰς τὸν ποταμὸν αὑτὰ, διὰ τὸν φόβον· ὧν τοὺς μὲν Ἰνδοὺς ἀπολέσθαι συνέβη πάντας, τοὺς δ' ἐλέφαντας διασωθῆναι. διὰ γὰρ τὴν δύναμιν καὶ τὸ 12 μέγεθος τῶν προβοσκίδων, ἐξαίροντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν, καὶ διαπνέοντες, ἅμα δ' ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παρεμπίπτον, ἀντέσχον, τὸ πολὺ καθ' ὕδατος ὀρθοὶ ποιούμενοι τὴν πορείαν.

Περαιω-

10. δυοῖν. δυεῖν Flor. 12. ὀρθοί. ὀρθὴν edd. ex Bav.

ris erant istæ adnexæ, lembis ductarios funes attrahentibus, celeriter & bestias & rates quæ illas sustinebant, a reliquis divellerunt. Tum vero trepidantes belluæ, initio quidem convertere se, & in omnes partes impetum dare: sed, quod aqua undique cingerentur, subeunte pavore, quietæ manere cogebantur. Atque hoc modo binas subinde rates ad ceteras admovendo, plerique omnes elephanti super illis sunt transmissi. Quidam præ metu in medio trajectu præcipites se in flumen dedere; quorum *Indi* quidem periere omnes, ipsi vero servati sunt. Nam quia prævalidas magnasque habent proboscides, his supra aquam sublatis, simul respirabant, & si quid aquæ inciderat efflabant: atque ita per majorem viæ partem sub aqua recti incedentes, evaserunt incolumes.

47. His

A.V. 536.
XLVII.
Iuxta Rhodanum progreditur Hannibal.
Rhodanus.

Περαιωθέντων δὲ τῶν θηρίων, ἀναλαβὼν Ἀννίβας τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ἱππεῖς, προῆγε, τούτοις ἀπουραγῶν, παρὰ τὸν ποταμόν· ἀπὸ θαλάττης ὡς ἐπὶ τὴν ἕω ποιούμενος τὴν πορείαν, ὡς εἰς
2 τὴν μεσόγαιον τῆς Εὐρώπης. Ὁ δὲ Ῥοδανὸς ἔχει τὰς μὲν πηγὰς ὑπὲρ τὸν Ἀδριατικὸν μυχὸν πρὸς τὴν ἑσπέραν νευούσας, ἐν τοῖς ἀποκλίνουσι μέρεσι τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· ῥεῖ δὲ πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἐκβάλλει δ' εἰς τὸ Σαρδῷον πέ-
3 λαγος. Φέρεται δ' ἐπιπολὺ δι' αὐλῶνος· οὗ πρὸς μὲν τὰς ἄρκτους Ἄρδυες Κελτοὶ κατοικοῦσι, τὴν δ' ἀπὸ μεσημβρίας αὐτοῦ πλευρὰν ὁρίζουσι πᾶσαν αἱ πρὸς
4 ἄρκτον κεκλιμέναι τῶν Ἄλπεων παρώρειαι. τὰ δὲ πεδία τὰ παρὰ τὸν Πάδον, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν Ῥοδανὸν αὐλῶνος διαζευγνύουσιν αἱ τῶν προειρημένων ὀρῶν ἀκρώρειαι, λαμβάνουσαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας, ὡς ἐπὶ τὸν

Ardyes Galli.

XLVII. 2. *τὰς μὲν. μὲν τὰς edd. ex Bav. Pro τὰς autem, τρεῖς legit Perott.* Ibid. *χειμερ. δύσεις. δύσεις χειμερινὰς Vat. Vrb. Aug. Reg. A.* 3. *Ἄρδυες. An Αἴδυες?* Druentes *habet Perott.* Ibid. *αἱ post πᾶσαν carent omnes. Adjeci ex conject.*

47. His ita peractis, *Hannibal*, assumtis elephantis atque equitibus, iisque in extremo agmine collocatis, juxta flumen pergit ire, a mari versus orientem proficiscens, quasi Europæ mediterranea peteret. *Rhodanus* fontes habet supra sinum Hadriaticum in occasum versos, in partibus Alpium, quæ septemtrionem spectant: fertur autem versus occasum hibernum, & exonerat se in mare Sardoum. Plurimus ejus cursus est intra convallem, cujus septemtrionale latus *Ardyes Galli* colunt, meridianum omne latus terminant radices *Alpium*, quæ in septemtriones vergunt. Circumpadanos campos, de quibus multa in superioribus sunt nobis dicta, ab ea convalle, quam permeat Rhodanus, separant eorumdem, quos dixi, montium juga, quæ a Massilia ad ultimum usque

A.V. 536. τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρία μυχόν· ἃς τόθ' ὑπεράρας 5
Ἀννίβας ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ῥοδανὸν τόπων, ἐνέβα-
λεν εἰς Ἰταλίαν. Ἔνιοι δὲ τῶν γεγραφότων περὶ 6
τῆς ὑπερβολῆς ταύτης, βουλόμενοι τοὺς ἀναγινώσ-
κοντας ἐκπλήττειν τῇ περὶ τῶν προειρημένων τόπων
παραδοξολογίᾳ, λανθάνουσιν ἐκπίπτοντες εἰς δύο
τὰ πάσης ἱστορίας ἀλλοτριώτατα· καὶ γὰρ ψευδο-
λογεῖν, καὶ μαχόμενα γράφειν αὑτοῖς ἀναγκάζον-
ται. ἅμα μὲν γὰρ τὸν Ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρ- 7
εισάγοντες στρατηγὸν καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ, τοῦ-
τον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότα-
τον· ἅμα δὲ, καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν, 8
οὐδ' ἔξοδον τοῦ ψεύδους, θεοὺς καὶ θεῶν παῖδας εἰς
πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσιν. ὑποθέμενοι 9
γὰρ τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν Ἀλπει-
νῶν ὀρῶν τοιαύτας, ὥστε, μὴ οἷον ἵππους καὶ στρα-
τόπεδα, σὺν δὲ τούτοις ἐλέφαντας, ἀλλὰ μηδὲ πε-
ζοὺς

Aliorum fabulæ de itinere Hannibalis.

6. ἐκπίπτοντ. ἐμπίπτοντες Bav. Aug. Reg. A.

usque Hadriæ recessum porriguntur. Quos montes tunc transgressus *Hannibal*, a locis circa Rhodanum, in Italiam intravit. Nonnulli vero, quum *de superatis ab Hannibale Alpibus* scriberent, dum miraculo rerum novarum quas de locis illis narrant, stupefacere lectores cupiunt; imprudentes in duo vitia incidunt, ab omni historia alienissima: nam & mendacia & sibi repugnantia scribere coguntur. Qui enim *Hannibalem* produnt fuisse inimitabilis cujusdam virtutis & prudentiæ imperatorem; simul tamen eumdem faciunt sine controversia imprudentissimum. Deinde, ubi exitum rei non inveniunt, nec quomodo e mendacio se extricent; *deos & deorum filios* in historiam, rerum gestarum veram & seriam narrationem professam, inducunt. *Alpium* siquidem *juga adeo inaccessa atque aspera esse* fingunt, *ut vix ab expeditis peditibus, nedum equis, exercitibus, elephantis*

A.V. 536.

Fabulæ de itinere Hannibalis.

ζοὺς εὐζώνους εὐχερῶς ἂν διελθεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἔρημον τοιαύτην τινὰ περὶ τοὺς τόπους ὑπογράψαντες ἡμῖν, ὥστ᾽, εἰ μὴ θεὸς ἤ τις ἥρως ἀπαντήσας τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ὑπέδειξε τὰς ὁδοὺς, ἐξαπορήσαντας ἂν καταφθαρῆναι πάντας· ὁμολογουμένως ἐκ τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων ἐμπίπτουσι.

XLVIII.

Πρῶτον μὲν γὰρ, τίς ἂν φανείη στρατηγὸς ἀλο-
2 γιστότερος Ἀννίβου καὶ σκαιότερος ἡγεμὼν· ὃς,
τοσούτων ἡγούμενος δυνάμεων, καὶ τὰς μεγίστας ἐλ-
πίδας ἔχων ἐν τούτοις τοῦ κατορθώσειν τοῖς ὅλοις,
οὔτε τὰς ὁδοὺς, οὔτε τόπους, ὡς οὗτοί φασιν, οὔτε
ποῦ πορεύεται τὸ παράπαν, οὔτε πρὸς τίνας, ἐγί-
3 γνωσκε· τὸ δὲ πέρας, οὔ τι καθόλου δυνατοῖς, τοὐναν-
4 τίον δ᾽ ἀδυνάτοις ἐπιβάλλεται πράγμασιν; Ἀλλ᾽,
ὅπερ οἱ τοῖς ὅλοις ἐπταικότες, καὶ κατὰ πάντα
τρόπον

XLVIII. 2. *ἐν τούτοις. Forſ. ἐν ταύταις. Reisk.* 3. *Veteres libri omnes τὸ δὲ πέρας, οὔ τι καθόλου τοὐναντίον δυνατοῖς ἐπιβάλλεται. Quæ verba, nisi* deletum *malis* τοὐναντίον, *utique ita fere ſupplenda & corrigenda videntur, ſicuti fecimus. Caſaubonus ex conjectura, quam Reg. B. partim in ora, partim in contextu exhibet, οὐ τοῖς κατὰ λόγον, τοὐναντίον δ᾽ ἀδυνάτοις ediderat.*

phantis ſuperari queant; tum *ita deſerta* nobis deſcribunt *iſta loca, ut, niſi deus aut heros aliquis Hannibali occurriſſet, qui viam indicaret, omnes, incerti quo ſe verterent, fuerint perituri:* quæ dum ita ſcribunt, nemini dubium eſt, quin utriusque peccati, de quo diximus, ſe obligent.

48. Primum enim, quis imperator *Hannibale* imprudentior, aut dux ſiniſterior videri omnibus deberet; qui tantas copias trahens, in quibus ſpes maximas habuit repoſitas de proſpero ſummæ rerum eventu, neque itinera, neque loca, ut quidem iſti ajunt, neque quo vel ad quos iret, notum omnino habuerit? Denique, qui res adgreſſus ſit nullo modo poſſibiles, & quæ humanas vires omnes ubique ſuperarent. At, quod ne ii quidem facere ſuſtinent, qui perdita

A.V.536. Fabulæ de itinere Hannibalis.

τρόπον ἐξαποροῦντες οὐχ ὑπομένουσιν· ὥστ᾽ εἰς
ἀπρονοήτους καθιέναι τόπους μετὰ δυνάμεως· τοῦ-
το περιτιθέασιν οἱ συγγραφεῖς Ἀννίβᾳ, τῷ τὰς με-
γίστας ἐλπίδας ἀκεραίους ἔχοντι, περὶ τῶν καθ᾽
ἑαυτὸν πραγμάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς 5
ἐρημίας, ἔτι δ᾽ ἐρυμνότητος καὶ δυσχωρίας τῶν τό-
πων, ἔκδηλον ποιεῖ τὸ ψεῦδος αὐτῶν. οὐχ ἱστορή- 6
σαντες γὰρ, ὅτι συμβαίνει τοὺς Κελτοὺς, τοὺς πα-
ρὰ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὐχ ἅπαξ, οὐ-
δὲ δὶς, πρὸ τῆς Ἀννίβου παρουσίας, οὐδὲ μὴν πά-
λαι, προσφάτως δὲ, μεγάλοις στρατοπέδοις ὑπερ-
βάντας τὰς Ἄλπεις, παρατετάχθαι μὲν Ῥωμαίοις,
συνηγωνίσθαι δὲ Κελτοῖς τοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πε-
δία κατοικοῦσι, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτου
ἐδηλώσαμεν· πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ εἰδότες, ὅτι πλεῖ- 7
στων ἀνθρώπων φῦλον κατ᾽ αὐτὰς οἰκεῖν συμβαίνει
τὰς Ἄλπεις· ἀλλ᾽ ἀγνοοῦντες ἕκαστα τῶν εἰρημέ-
νων,

4. καθιέναι. *Sic h. l. ſcripti libri omnes, quod Caſaub. in κατιέναι mutavit.* 6. συνηγωνίσθαι. συναγωνίσασθαι *Caſaub. ex Reg. B.*

perdita rerum ſuarum ſumma ad ultimam conſilii inopiam fuerint redacti; ut in loca inexplorata ſeſe cum ſuis copiis conjiciant; id præclari iſti ſcriptores *Hannibali* adſcribunt, qui ſpes univerſas de ſuis rebus, easque maximas, tunc temporis habebat integras atque illibatas. Sed & quod ajunt, *fuiſſe illa loca ita deſerta atque ita a natura munita, ut plane inſuperabilia eſſent*, palam facit ipſorum mendacia. Non enim didicerant iſti, Gallos Rhodani accolas, non ſemel aut iterum, ante Hannibalis adventum, neque jam olim, ſed paullo ante cum magnis exercitibus Alpes ſuperaſſe, & Circumpadanis Gallis opem ferentes cum Romanis arma contuliſſe; quemadmodum in ſuperioribus eſt a nobis oſtenſum. Neſciebant præterea, numeroſiſſimam gentem ipſas Alpes inhabitare. Verum, ignari horum omnium, *Heroëm quem-*

νων, ἡρωά τινα, φασὶν, ἐπιφανέντα, συνυποδεῖξαι A.V. 536.
8 τὰς ὁδοὺς αὐτοῖς. ἐξ ὧν εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ Fabulæ de itinere
παραπλήσιον τοῖς τραγῳδιογράφοις. καὶ γὰρ ἐκεί- Hannibalis.
νοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέον-
ται θεοῦ καὶ μηχανῆς, διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέ-
9 σεις ψευδεῖς καὶ παραλόγους λαμβάνειν. τοὺς δὲ
συγγραφέας ἀνάγκη τὸ παραπλήσιον πάσχειν, καὶ
ποιεῖν ἥρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους, ἐπειδὰν
τὰς ἀρχὰς ἀπιθάνους καὶ ψευδεῖς ὑποστήσωνται.
πῶς γὰρ οἷόν τε, παραλόγοις ἀρχαῖς εὔλογον ἐπι-
10 θεῖναι τέλος; Ἀννίβας γε μὴν, οὐχ ὡς οὗτοι γρά- Prudenter iter
φουσι, λίαν δὲ περὶ ταῦτα πραγματικῶς ἐχρῆτο inſtituit
11 ταῖς ἐπιβολαῖς. καὶ γὰρ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, Hannibal.
εἰς ἣν ἐπεβάλετο κατιέναι, καὶ τὴν τῶν ὄχλων ἀλ-
λοτριότητα πρὸς Ῥωμαίους ἐξητάκει σαφῶς, εἴς τε
τὰς μεταξὺ δυσχωρίας ὁδηγοῖς καὶ καθηγεμόσιν ἐγ-
χωρίοις ἐχρῆτο, τοῖς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μέλλουσι
κοινω-

11. *κατιέναι. Forſ. & h. l. καθιέναι ſcribendum.* Ibid. *εἴς τε τὰς μετ. καὶ τῆς μεταξὺ edd. cum Bav. Aug. Reg. A.*

quemdam, ajunt, *Pœnis apparuiſſe, & viam ipſis monſtraſſe.* In quo ſimile illis uſu venit ac poëtis, qui *tragœdias* componunt: nam quoniam hi argumenta falſa & a ratione aliena initio ſibi proponunt, ſemper in fabularum exitu deo indigent & machina. His igitur ſcriptoribus ut idem eveniat, neceſſum plane eſt; ut heroas aut deos fingant viſos, poſtquam ſemel principia a veri ſimilitudine aliena & falſa poſuerunt. Abſurdis enim principiis, qui poteſt colophon imponi rationi conſentaneus? Enimvero *Hannibal* in hoc incepto, non quomodo iſti ſcribunt, ſed adprime ſollerter ſe geſſit: qui & præſtantiam regionis quam erat aditurus, atque alienatos populorum animos a Romanis certo exploraverat; & ad itinerum difficultates ducibus uſus eſt indigenis, qui eamdem ſecum belli fortunam erant experturi.

A.V. 536. κοινωνεῖν. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων εὐθαρσῶς ἀποφαινόμεθα, 12 διὰ τὸ περὶ τῶν πράξεων παρ' αὐτῶν ἱστορηκέναι τῶν παρατετευχότων τοῖς καιροῖς, τοὺς δὲ τόπους κατωπτευκέναι, καὶ τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων αὐτοὺς κεχρῆσθαι πορείᾳ, γνώσεως ἕνεκα καὶ θέας.

XLIX. P. Scipio redit in Italiam.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα· 2 πεπεισμένος, οὐδέ ποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀθεσίαν τῶν κατοικούντων τοὺς τόπους βαρβάρων. 3 Θεωρῶν δὲ τετολμηκότας, αὖθις ἐπὶ τὰς ναῦς ἠπείγετο, καὶ παραγενόμενος ἐνεβίβαζε τὰς δυνάμεις.

Fratrem in Hispaniam mittit.

4 Καὶ τὸν μὲν ἀδελφὸν ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις· αὐτὸς δὲ, πάλιν ὑποστρέψας εἰς Ἰτα-

12. *αὐτοὺς κεχρῆσθαι. Sic Aug. & Reg. A. αὐτοῖς Vat. Flor. Reg. B. αὐτοὶ Reg. C. αὐτὸς edd. ex Bav.*

turi. Nos autem de hisce rebus eo majore fiducia scribimus, quia ab illis hominibus eas didicimus, qui temporibus eisdem vixerunt; & quod loca ipsi lustravimus, ac visendi studio veritatisque cognoscendæ iter per Alpes suscepimus.

49. Ceterum *Publius*, Romanorum imperator, triduo postquam inde Pœni castra moverant, ad transitum fluminis accessit: unde quum profectos hostes cognovisset, mirari quidem ille quam maxime: qui præsertim persuasum haberet, nunquam Pœnos hac via Italiam petere ausuros, tot populis barbaris tam fluxæ fidei in medio positis. Sed ut ausos cognovit, ad naves retro cœpit contendere: ad quas simul pervenit, copias inscendere jubet. Ac fratrem quidem in *Hispaniam* ad bellum ibi gerendum mittit: ipsi vero

Ἰταλίαν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, σπεύδων καταταχῆ- A.V. 536.
σαι τοὺς ὑπεναντίους διὰ Τυῤῥηνίας πρὸς τὴν τῶν
5 Ἄλπεων ὑπερβολήν. Ἀννίβας δὲ ποιησάμενος ἑξῆς Hannibal in Insula, inter Rhodanum & Isaram.
ἐπὶ τέτλαρας ἡμέρας τὴν πορείαν ἀπὸ τῆς διαβά-
σεως, ἧκε πρὸς τὴν καλουμένην Νῆσον, χώραν πο-
λύοχλον καὶ σιτοφόρον, ἔχουσαν δὲ τὴν προσηγορίαν
6 ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ συμπτώματος. τῇ μὲν γὰρ ὁ Ῥοδα-
νὸς, τῇ δὲ ὁ Ἰσάρας προσαγορευόμενος, ῥέοντες παρ᾽
ἑκατέραν τὴν πλευρὰν, ἀποκορυφοῦσιν αὐτῆς τὸ
7 σχῆμα κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους σύμπτωσιν. ἔστι
δὲ παραπλησία, τῷ μεγέθει καὶ τῷ σχήματι, τῷ
κατ᾽ Αἴγυπτον καλουμένῳ Δέλτα· πλὴν ἐκείνου μὲν
θάλατλα τὴν μίαν πλευρὰν καὶ τὰς τῶν ποταμῶν
ῥύσεις ἐπιζεύγνυσι· ταύτης δ᾽ ὄρη δυσπρόσοδα καὶ
8 δυσέμβολα, καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀπρόσιτα. Πρὸς
ἣν ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν αὐτῇ δύο ἀδελ-
φοὺς

XLIX. 5. *ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ. ἀπὸ τοῦ Bav. Aug. & Regii.* 6. *τῇ — — τῇ. ἡ μὲν — — ἡ δὲ Vat. Flor. Vrsin.* Ibid. *δὲ ὁ Ἰσάρας ex viror. doct. coniect. recepi. δὲ Σκάρας Vat. Flor. Aug. Reg. A. δὲ Σκώρας Bav. δὲ ὁ Ἄραρος Casaub.* 7. *κατ᾽ Αἴγυπτον. παρ᾽ Αἰγύπτῳ edd. ex Bav.*

ro Italiam navibus repetere sententia stetit; quo hostes anteverteret, ac per Hetruriam ad ea loca, ubi est Alpium transitus, maturius perveniret. *Hannibal* quarto die, postquam a Rhodano erat profectus, ad *Insulam*, quam vocant, pervenit: regionem, & cultoribus frequentem, & frumenti feracem; e re ipsa ita nominatam. Siquidem hinc *Rhodanus*, inde *Isara*, latera duo illius præterfluentes, qua in unum confluunt, fastigiatam ejus figuram reddunt. Est autem similis regio ista, tum magnitudine tum figura, illi quam in Aegypto *Delta* nuncupant: eo differunt, quod hujus quidem uni lateri mare prætenditur, quod fluminum meatus præcingit; illius vero, montes difficilem accessum introitumque, imo vero pæne dixeris, nullum aditum habentes. Eo quum pervenisset, duosque ibi invenisset *fratres*

A.V.536. Regulo hujus regionis opem fert adv. fratrem.

φοὺς ὑπὲρ τῆς βασιλείας στασιάζοντας, καὶ μετὰ
στρατοπέδων ἀντικαθημένους ἀλλήλοις· ἐπισπωμέ- 9
νου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ παρακαλοῦντος εἰς τὸ
συμπρᾶξαι καὶ συμπεριποιῆσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν
αὐτῷ, ὑπήκουσε· προδήλου σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς
πρὸς τὸ παρὸν ἐσομένης αὐτῷ χρείας. Διὸ καὶ συν- 10
επιθέμενος, καὶ συνεκβαλὼν τὸν ἕτερον, πολλῆς ἐπι-
κουρίας ἔτυχε παρὰ τοῦ κρατήσαντος. οὐ γὰρ μό- 11
νον σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείοις ἀφθόνως ἐχο-
ρήγησε τὸ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῶν ὅπλων τὰ
παλαιὰ καὶ τὰ πεπονηκότα πάντα διαλλάξας,
ἐκαινοποίησε πᾶσαν τὴν δύναμιν εὐκαίρως. ἔτι δὲ 12
τοὺς πλείστους ἐσθῆτι καὶ πρὸς τούτοις ὑποδέσει
κοσμήσας, μεγάλην εὐχρηστίαν παρέσχετο πρὸς
τὰς τῶν ὀρῶν ὑπερβολάς. τὸ δὲ μέγιστον, εὐλαβῶς 13
διακειμένοις πρὸς τὴν διὰ τῶν Ἀλλοβρίγων καλουμέ-
νων Γαλατῶν πορείαν, ἀπουραγήσας μετὰ τῆς σφε-
τέρας

9. *αὐτῶν αὐτῷ. Prius pronomen deletum utique malim cum Reisk.* . 11. *καὶ πεπονηκότα Flor. absque artic.*

fratres de regno inter ſe certantes, & caſtra caſtris oppoſita habentes; accitus a majore, rogatusque ut in aſſerendo regno ſe vellet adjuvare, petitioni annuit: quod prope manifeſta eſſet utilitas, quam ea res in præſens ipſi erat allatura. Itaque ſocietate belli cum ipſo inita, & fratre altero ejecto, multis rebus a victore eſt adjutus. Non enim commeatum ſolummodo aliaque neceſſaria exercitui ſubminiſtravit: verum etiam arma vetuſta & quaſſata confractaque aliis mutans, univerſas copias opportune renovavit. Præterea pleroſque illorum veſtimentis atque etiam calceamentis adornans, ad ſuperandos montes magna iis auxilia præbuit. Quodque præcipuum ejus meritum fuit, male metuentibus ſibi in tranſitu per fines Gallorum quos *Allobroges* vocant, in extremo agmine ſubſecutus cum ſuis mili-

τέρας δυνάμεως, ἀσφαλῆ παρεσκεύασε τὴν δίοδον αὐτοῖς, ἕως ἤγγισαν τῇ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολῇ. A.V. 536.

I. Hannibal ascendens Alpes, infestatur ab Allobrogibus.

Ἀννίβας δ' ἐν ἡμέραις δέκα πορευθεὶς παρὰ τὸν ποταμὸν εἰς ὀκτακοσίους σταδίους, ἤρξατο τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις ἀναβολῆς, καὶ συνέβη μεγίστοις αὐτὸν
2 περιπεσεῖν κινδύνοις. ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἦσαν, ἀπείχοντο πάντες αὐτῶν οἱ κατὰ μέρος ἡγεμόνες τῶν Ἀλλοβρίγων, τὰ μὲν τοὺς ἱππεῖς δεδιότες,
3 τὰ δὲ τοὺς παραπέμποντας βαρβάρους. Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνοι μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤρξαντο προάγειν εἰς τὰς δυσχωρίας, τότε συναθροισθέντες οἱ τῶν Ἀλλοβρίγων ἡγεμόνες, ἱκανὸν τὸ πλῆθος, προκατελάβοντο τοὺς εὐκαίρους τόπους, δι' ὧν ἔδει τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν
4 κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι τὴν ἀναβολήν. εἰ μὲν οὖν ἔκρυψαν τὴν ἐπίνοιαν, ὁλοσχερῶς ἂν διέφθειραν τὸ στράτευμα τῶν Καρχηδονίων· νῦν δὲ καταφανεῖς γενό-

L. 3. *Alia verborum ferie Bav. ἐκεῖνοι μὲν ἀπηλλ. εἰς τὴν οἰκ.* Ibid. *συναθροισθέντες. συναθροίσαντες Vrb. & Flor. Et mox ἱκανὸν πλῆθος absque artic. iidem & Bav. & Aug. & Regii.*

militibus, fecurum iter præftitit, donec ad ipfum transfcenfum Alpium appropinquarunt.

50. *Hannibal*, decem diebus centum ferme paffuum millia propter Rhodanum emenfus, *confcendere Alpes* cœpit: & inde quidem in maxima pericula incidit. Nam donec quidem per plana tranfibat agmen; minores omnes *Allobrogum* duces, partim equitum metu, partim barbarorum, qui præfidii cauffa comitabantur Pœnos, fefe ab his abftinuerant. At illi poftquam domum redierunt, & *Hannibal* erigere in primos clivos agmen cœpit; tunc magno numero congregati principes *Allobrogum*, opportuna loca, per quæ neceffario afcendendum Hannibali erat, occupant. Qui fi infidias occuluiffent, Pœnorum exercitum internecione deleviffent: nunc, dete-

A.V. 536. Hannibal ascendens Alpes.

γενόμενοι, μεγάλα μὲν καὶ τοὺς περὶ Ἀννίβαν ἔβλαψαν, οὐκ ἐλάττω δὲ αὐτούς. Γνοὺς γὰρ ὁ στρατη- 5
γὸς τῶν Καρχηδονίων, ὅτι προκατέχουσιν οἱ βάρβαροι τοὺς εὐκαίρους τόπους, αὐτὸς μὲν καταστρατοπεδεύσας πρὸς ταῖς ὑπερβολαῖς, ἐπέμενε· προέ- 6
πεμψε δέ τινας τῶν καθηγουμένων αὐτοῖς Γαλατῶν, χάριν τοῦ κατασκέψασθαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἐπίνοιαν, καὶ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. ὧν πραξάντων τὸ συν- 7
ταχθὲν, ἐπιγνοὺς ὁ στρατηγὸς, ὅτι τὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμελῶς παρευτακτοῦσι καὶ τηροῦσι τοὺς τόπους οἱ πολέμιοι, τὰς δὲ νύκτας εἴς τινα παρακειμένην πόλιν ἀπαλλάττονται· πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἁρμοζόμενος, συνεστήσατο πρᾶξιν τοιαύτην. Ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, προῆγεν ἐμφανῶς· καὶ συν- 8
εγγίσας ταῖς δυσχωρίαις, οὐ μακρὰν τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσε. τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, 9
συντάξας τὰ πυρὰ καίειν, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνά-

5. ἐπέμενε. ὑπέμενε Bav. 6. ὑπόθεσιν. ἐπίθεσιν cum plerisque codd. edidit Casaub. 8. ἐμφανῶς correxit Casaub. ἀφανῶς mssti fere omnes.

detecto dolo, magna illi quidem strage hostes affecerunt, sed ipsi quoque non minorem acceperunt. Vt enim cognovit dux Carthaginiensium, barbaros opportuna loca occupata tenere; ipse juxta locum ubi ascendendum erat, positis castris, substitit: deinde Gallorum nonnullos, quibus utebatur ducibus, ad exploranda adversariorum consilia, & quid omnino pararent, præmittit. Qui quum fecissent quod jussi fuerant, edoctus *Hannibal*, interdiu quidem diligenter custodiarum vices obiri & obsideri saltum ab hoste, noctu vero in propinquum oppidum quoddam omnes abire; ad hoc institutum sese accommodans, rem hujusmodi est commentus. Promotis castris exercitum tantisper duxit ex aperto, donec angustiis jam appropinquans, intervallo non adeo magno ab hoste castra communit. Insequente dein nocte, ignibus accendi jussis, majorem copiarum partem ibi

δυνάμεως αὐτοῦ κατέλιπε· τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους εὐζώνους ποιήσας, διῆλθε τὰ στενὰ τὴν νύκτα, καὶ κατέσχε τοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων προκαταληφθέντας τόπους, ἀποκεχωρηκότων τῶν βαρβάρων κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν πόλιν.

A.V. 536. Infestatur ab Allobrogibus.

LI.

Οὗ συμβάντος, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης,
οἱ βάρβαροι συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, τὰς μὲν
2 ἀρχὰς ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. μετὰ δὲ ταῦτα,
θεωροῦντες τὸ τῶν ὑποζυγίων πλῆθος καὶ τοὺς ἱπ-
πεῖς δυσχερῶς ἐκμηρυομένους καὶ μακρῶς τὰς δυσ-
χωρίας, ἐξεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ συμβαίνοντος, ἐξά-
3 πτεσθαι τῆς πορείας. τούτου δὲ γενομένου, καὶ κατὰ
πλείω μέρη προσπεσόντων τῶν βαρβάρων, οὐχ οὕ-
τως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὑπὸ τῶν τόπων, πολὺς
ἐγίγνετο φθόρος τῶν Καρχηδονίων, καὶ μάλιστα
4 τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων. οὔσης γὰρ οὐ μόνον
στενῆς καὶ τραχείας τῆς προσβολῆς, ἀλλὰ καὶ κρη-
μνώδους, ἀπὸ παντὸς κινήματος καὶ πάσης ταρα-

Ii 2 χῆς

9. ἀποκεχωρ. ἀνακεχωρ. Bav.

ibi reliquit; ipse, acerrimo quoque viro ad expeditorum manum conficiendam selecto, angustias silentio noctis evadit, eosque ipsos tumulos, quos hostes occupaverant, insidet; quum pro more suo barbari in urbem concessissent.

51. Barbari, luce orta, ubi quod factum erat cognovere, principio quidem conatu destiterunt: postea vero, ut vident, tum jumentorum multitudinem, tum ipsos equites ægre atque longo admodum agmine e locis difficilibus eniti; e re nata impetum ceperunt carpendi hostium agmen. Igitur quum multis simul ex locis barbari irruerent, nec hostes dumtaxat, sed multo magis locorum iniquitas Pœnis noceret, magna facta est eorum strages; maxime autem equorum ac jumentorum. Nam quia non solum angustus & asper ascensus erat, verum etiam præruptus; quidquid accederet motus, quidquid trepidatio-

nis,

A.V. 536. Hannibal aſcendens Alpes, infeſtatur ab Allobrogibus.

χῆς ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν ὁμόσε τοῖς φορτίοις,
πολλὰ τῶν ὑποζυγίων. καὶ μάλιστα τὴν τοιαύτην
ταραχὴν ἐποίουν οἱ τραυματιζόμενοι τῶν ἵππων.
τούτων γὰρ οἱ μὲν, ἀντίοι συμπίπτοντες τοῖς ὑπο-
ζυγίοις, ὁπότε διαπτοηθεῖεν ἐκ τῆς πληγῆς, οἱ δὲ,
κατὰ τὴν εἰς τοὔμπροσθεν ὁρμὴν ἐξωθοῦντες πᾶν τὸ
παραπῖπτον ἐν ταῖς δυσχωρίαις, μεγάλην ἀπειρ-
γάζοντο ταραχήν. Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, καὶ 6
συλλογιζόμενος, ὡς οὐδὲ τοῖς διαφυγοῦσι τὸν κίνδυ-
νόν ἐστι σωτηρία, τοῦ σκευοφορικοῦ διαφθαρέντος,
ἀναλαβὼν τοὺς προκατασχόντας τὴν νύκτα τὰς
ὑπερβολὰς, ὥρμησε παραβοηθήσων τοῖς τῇ πορείᾳ
προσβάλλουσιν. οὗ γενομένου, πολλοὶ μὲν τῶν πολε- 7
μίων ἀπώλλυντο, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερ-
δεξίων τὸν Ἀννίβαν, οὐκ ἐλάττους δὲ καὶ τῶν ἰδίων.
ὁ γὰρ κατὰ τὴν πορείαν θόρυβος ἐξ ἀμφοῖν ηὔξετο 8
διὰ

LI. 4. *ὁμόσε τοῖς. ὁμῶς σὺν τοῖς edd. ex Bav.* 6. *σκευοφορικοῦ. σκευοφόρου Vat. Flor. Vrb. Aug. Reg. A.* Ibid. *προσβάλλουσιν. Sic Flor. (puto & Vat.) Aug. Reg. A. B. probante Scalig. & Reiskio. Sed videndum, an ſententia ſit:* properavit incurſare in eos qui impetum in agmen faciebant. *Mendoſe προβάλλουσιν edd. ex Bav. quod in προλαβοῦσιν mutandum ſuſpicatus eſt Caſaub. & contendit Gronov.*

nis, ipſis cum ſarcinis multa jumenta per præcipitia deferebantur. Præcipua vero trepidationis cauſſa equi vulnerati erant: nam hi, quoties ex ictu conſternati erant, partim converſi in jumenta irrumpentes, partim in anteriora ruentes, &, quidquid obvium fieret in anguſtiis, protrudentes, ingenti tumultu omnia complebant. Quod ubi vidit *Hannibal*, cogitans, nequicquam incolumem futurum exercitum, ſi jumenta cum impedimentis periiſſent; cum ea manu, quæ anguſtias noctu occupaverat, ad ferendam iis opem, qui iter porro facere conabantur, proficiſcitur. Ita *Hannibal* e ſuperiore loco impetum in adverſarios faciens, magnam illis perniciem attulit: ſed nec minorem ſuorum fecit jacturam. Tumultus enim agminis nunc ex utraque parte auge-

A.V. 536. Hannibal cædit ac reprimit Allobroges.

διὰ τὴν τῶν προειρημένων κραυγὴν καὶ συμπλοκήν.
9 Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πλείστους τῶν Ἀλλοβρίγων ἀπέ-
κτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος ἠνάγκασε φυ-
γεῖν εἰς τὴν οἰκείαν· τότε δὴ τὸ μὲν ἔτι περιλειπό-
μενον πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων μόλις
10 καὶ ταλαιπώρως διήνυε τὰς δυσχωρίας. Αὐτὸς δὲ
συναθροίσας ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύ-
νου, προσέβαλε πρὸς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἐποιήσαντο
11 τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι. καταλαβὼν δὲ σχεδὸν ἔρη-
μον, διὰ τὸ πάντας ἐκκληθῆναι πρὸς τὰς ὠφελείας,
ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ
συνέβη τῶν χρησίμων αὐτῷ, πρός τε τὸ παρὸν καὶ
12 πρὸς τὸ μέλλον. παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆ-
θος ἵππων καὶ ὑποζυγίων, καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἑα-
λωκότων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σί-
του καὶ θρεμμάτων ἐπὶ δυοῖν καὶ τρισὶν ἡμέραις εὐ-
13 πορίαν. τὸ δὲ συνέχον, φόβον εἰργάσατο τοῖς ἑξῆς,

9. περιλειπ. περιλιπόμενον Bav. Ibid. *διήνυε. διήνυσε edd. cum aliis.* 12. *ἐπὶ δυοῖν &c. Malim utique ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας· & τρεῖς pro τρισὶν est in Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 13. *εἰργάσατο. ἐνειργάσατο puto legendum.*

augebatur, propter eorum quos diximus clamorem & dimicationem. Posteaquam tandem pars maxima *Allobrogum* est occisa, & reliqui domum fuga repetere coacti sunt; tum quidem quæ superenrant cladi jumenta & equi, ægre magnaque cum difficultate angustias transierunt. Ipse, periculo illo defunctus, quam plurimos potuit cogit; & oppidum illud, unde hostes fecerant impressionem, adoritur. Nactus autem prope desertum, quod prædæ spe invitati omnes exierant, loco potitur. Quæ res & in præsens & in futurum tempus magno illi commodo cessit. Nam & statim numerum ingentem equorum, jumentorum atque hominum, qui capti simul fuerant, recepit: & præterea ad duos tresve dies insecutos frumento & pecoribus abundavit. Tum, quod maximum erat, terrore injecto proximis Gallis, effe-

A.V. 536. πρὸς τὸ μὴ τολμᾶν αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα
τῶν παρακειμένων ταῖς ἀναβολαῖς.

LII. Alpes aſcendere pergit Hannibal.

Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβο-
λὴν, καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα. ταῖς 2
δ' ἑξῆς, μέχρι μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρα-
τιάν· ἤδη δὲ τεταρταῖος ὢν, αὖθις εἰς κινδύνους
παρεγένετο μεγάλους. Οἱ γὰρ περὶ τὴν δίοδον οἰ- 3

Specie pacis decipitur ab Alpinis.

κοῦντες, συμφρονήσαντες ἐπὶ δόλῳ, συνήντων αὐτῷ,
θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν
πᾶσι τοῖς βαρβάροις ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθά-
περ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. εὐλαβῶς δὲ διακεί- 4
μενος πρὸς τὴν τοιαύτην πίστιν Ἀννίβας, ἐξήτασε
φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβο-
λήν. τῶν δὲ φασκόντων, καλῶς εἰδέναι καὶ τὴν τῆς 5
πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὴν τῶν ἐγχειρησάντων αὐτὸν
ἀδικεῖν ἀπώλειαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι πάρεισι
διὰ

LII. 3. *κηρύκειον. κηρύκιον Flor. Aug. Reg. A.* 5. *ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀδικεῖν. Sic Vat. Flor. Reg. B. C. ἀδικεῖν abeſt ab Aug. Reg. A. & Bav. Præterea pro αὐτὸν, Bav. habet κατ' αὐτοῦ, & ſuperſcr. αὐτῶν.*

effecit, ne quisquam ex accolis eorum locorum, per quæ aſcendebat, ſibi negotium faceſſere auderet.

52. Tum igitur caſtra eo loci metatus, diem unum quievit, ac deinde ire perrexit. Sequentibus diebus aliquantum viæ ſine ullo periculo cum copiis confecit: quarto die in periculum ingens iterum incidit. Viæ namque accolæ, clam conſpiratione facta, cum virentis *olivæ ramis* & coronis fiunt illi obviam: fere enim ubique apud barbaros hoc pacis & amicitiæ ſignum eſt, ut *caduceus* inter Græcos. *Hannibal*, caute fidendum hoc genus hominibus jam olim perſuaſus, quid conſilii iſtud eſſet, aut omnino quid ſibi vellent, diligentiſſime explorat. Quum dicerent, *non ignorare ſe neque captum oppidum, neque eorum perniciem, qui ipſum conati eſſent injuria laceſſere;* ſignificarentque, *idcirco ſe adveniſſe,* quod

A.V. 536. Hannibal decipitur ab Alpinis.

διὰ ταῦτα, βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν
δυσχερὲς μηδὲν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὐ-
6 τῶν ὅμηρα· πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο, καὶ διη-
πίστει τοῖς λεγομένοις· συλλογιζόμενος μὲν, ὡς εἰ
λάβοι τὰ προτεινόμενα, τάχ' ἂν ἴσως εὐλαβεστέ-
ρους καὶ πρᾳοτέρους ποιῆσαι τοὺς παραγεγονότας·
μὴ προσδεξάμενος δὲ, προδήλους ἕξει πολεμίους αὐ-
τούς· συγκατένευσε τοῖς λεγομένοις, καὶ συνυπεκρί-
7 θη τίθεσθαι φιλίαν πρὸς αὐτούς. τῶν δὲ βαρβάρων
τὰ ὅμηρα παραδόντων, καὶ θρέμμασι χορηγούντων
ἀφθόνως, καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς
τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν
οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν αὐτοῖς
8 χρῆσθαι πρὸς τὰς ἑξῆς δυσχωρίας. Προπορευομέ-
νων δ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέραις, συναθροισθέντες οἱ
προειρημένοι καὶ συνακολουθήσαντες, ἐπιτίθενται,
φάραγγά τινα δύσβατον καὶ κρημνώδη περαιουμένων
αὐτῶν.

8. προπορ. Simplex πορευομένων dat Aug. Ibid. ἐπὶ δύο ἡμέρας malim.

quod nec facere nec pati injuriam vellent; pignoraque etiam fidei pollicerentur: ille, diu cunctatus, quod fidem illis non haberet, tandem cogitans, si conditionem acciperet, futuros fortasse, qui advenerant, eo ipso cautiores & mitiores; sin respueret, aperte hostes evasuros; petitioni eorum annuit, &, amicitiam velle se cum illis jungere, pariter simulavit. Quum deinde fidei pignora barbari tradidissent, magnaque pecorum copia exercitum adjuvissent, atque omnino incaute inter Pœnos versarentur; nonnihil eis fidere Hannibal cœpit, ut etiam ducibus illis ad reliquas viæ salebras uteretur. Qui ubi per biduum præivissent exercitui, congregati reliqui quos dixi, & a tergo insecuti, copias Hannibalis in transitu confragosæ & præruptæ cujusdam convallis, adoriuntur.

A. U. 536. LIII. Hannibal pæne opprimitur ab Alpinis.

Ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἄρδην ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, εἰ μὴ, δεδιότες ἀκμὴν ἐπὶ ποσὸν, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, τοὺς δ' ὁπλίτας ἐπὶ τῆς οὐραγίας. τούτων δὲ ἐφεδρευόν- 2
των, ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστεξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων. οὐ μὴν, ἀλλὰ, 3
καὶ τούτου συγκυρήσαντος, πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων διεφθάρη. τῶν γὰρ τόπων ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς πολεμίοις, 4
ἀντιπαράγοντες οἱ βάρβαροι ταῖς παρωρείαις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυλίοντες, τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον· οὕτως, ὥστ' ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀννί- 5
βαν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως νυκτερεῦσαι περί τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων,

LIII. 1. *πάντας ἂν aut ἄρδην ἂν malim cum Scalig.*

53. Tum vero deletus Pœnorum universus exercitus fuisset, nisi *Hannibal*, nonnihil etiam tum timens, & hoc ipsum animo præsagiens, impedimenta & equites in primo agmine, quod erat robur peditum in extremo locasset. Hoc subsidio firmata acies, cladem accepit minorem; hi namque impressionem hostium cohibuerunt. Verumtamen, etiam sic, multitudo ingens qua virorum, qua jumentorum atque equorum, periit. Nam adversarii, qui superiora loca obtinebant, tantum progredientes in lateribus montium, quantum in convalle Pœni processissent, partim in subjectum agmen saxa devolventes, partim cominus lapidum ictu petentes, usque adeo ad extremum trepidationis ac periculi eos conjecerunt; ut cogeretur *Hannibal* in munita quadam & deserta nudaque petra separatim ab equis & jumentis, cum dimidia parte exercitus, ut his præsidio esset, pernoctare;

γίων, ἐφεδρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ ταῦ- A.V. 536.
6τα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας. Τῇ δ' ἐπαύ-
ριον, τῶν πολεμίων χωρισθέντων, συνάψας τοῖς ἱπ-
πεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, προῆγε πρὸς τὰς ὑπερ-
βολὰς τὰς ἀνωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν
οὐδενὶ περιπίπτων ἔτι συστήματι τῶν βαρβάρων,
κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παρενοχλούμενος
7ὑπ' αὐτῶν· ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς οὐραγίας, οἱ δὲ ἀπὸ
τῆς πρωτοπορείας ἀπέσπων τῶν σκευοφόρων ἔνια,
8προσπίπτοντες εὐκαίρως. μεγίστην δ' αὐτῷ παρεί-
χετο χρείαν τὰ θηρία. καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον ὑπ-
άρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος
οὐκ ἐτόλμων οἱ πολέμιοι προσιέναι, τὸ παράδοξον
9ἐκπληττόμενοι τῆς τῶν ζώων φαντασίας. Ἐνναταῖος
δὲ διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολὰς, αὐτοῦ κατεστρατο-
πέδευσε, καὶ δύο ἡμέρας προσέμεινε· βουλόμενος
ἅμα μὲν ἀναπαῦσαι τοὺς διασωζομένους, ἅμα δὲ

Summa juga Alpium conſcendit Hannibal.

5. *ἕως ἐν ὅλῃ ex Reisk. conject. dedi. ὡς pro ἕως dant libri omnes, quod cum Vrſino in ὃς mutavit Caſaub.* Ibid. *τῆς χαράδρας. τὰς χαράδρας Suidas, & caret ταῦτα.*

ſtare; donec ægre tandem nocte tota ex confragoſa iſta convalle agmen horum eſt evolutum. Poſtero die, hoſtibus inde digreſſis, equites ac jumenta aſſecutus, *ſuprema Alpium juga* petebat *Hannibal;* non jam cum univerſa acie incurſantibus amplius barbaris, ſed per partes tantum & paſſim intercurſantibus. Quippe alii noviſſimum agmen, alii primum opportune adorti, impedimentorum partem aliquam carpebant. Ac tunc quidem *elephantorum* præcipuus *uſus* illi fuit: quacumque enim beſtiæ incederent, tutum ab hoſtibus, novitate ſpectaculi territis, agmen præſtabant. Nono die *ad juga Alpium* eſt perventum: ubi ſtativa *Hannibal* biduum habuit; nam & quietem dare militibus, qui incolumes eo evaſerant, volebat; & eos opperiri, qui a tergo fuerant relicti.

A.V. 536. προσδέξασθαι τοὺς ὑπολειπομένους. ἐν ᾧ καιρῷ συνέ- 10 βη πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημένων, πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπεῤῥιφότων τὰ φορτία, παραδόξως ἀναδραμεῖν τοῖς στίβοις ἑπόμενα, καὶ συνάψαι πρὸς τὴν παρεμβολήν.

LIV. Hannibal ex jugo Alpium suis ostentat Italiam.

Τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοῖς ἄκροις ἀθροιζομένης, διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν, θεωρῶν τὰ πλήθη δυσθύμως διακείμενα, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ταλαιπωρίαν, καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην· ἐπειρᾶτο συναθροίσας παρακαλεῖν, μίαν ἔχων ἀφορμὴν εἰς τοῦτο, τὴν τῆς Ἰταλίας ἐνάργειαν· οὕτω γὰρ ὑποπεπτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Πά- 3 δον πεδία, καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων τῆς

9. ὑπολειπ. ἀπολειπομένους *Vat. Flor. Vrf. Aug. Reg. A.*
LIV. 1. περὶ τοῖς ἄκροις *correxi cum Reisk. & Scalig. Vulgo omnes* περὶ τοὺς ἄκρους, *sed in Bav. superscr.* τὰ ἄκρα. Ibid. τὴν τῆς Πλειάδ. τὴν *ignorant Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

relicti. Accidit eo temporis ſpatio, ut equi multi ex iis, quos fuiſſe conſternatos ante diximus, multa item jumenta quæ ſarcinas abjecerant, agminis veſtigia ſequendo præter omnium ſpem ad ſuos redirent, & in caſtra pervenirent.

54. Quoniam autem multa jam in ſummis montibus nix erat, ad occaſum inclinante ſidere Vergiliarum, animadvertens *Hannibal*, multitudinem, partim propter præterita mala, partim propter imminentia, animos deſpondere; advocata concione, adhortari milites conabatur, unicam ejus faciendi occaſionem nactus, quod in conſpectu eſſet Italia: quæ quidem illis montibus ita ſubjicitur, ut, ſimul utraque aſpiciens, *univerſæ Italiæ arcem Alpes* dicas. Itaque Circumpadanos campos illis oſtentans, & omnino incolarum Gallorum benevolen-

τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς Ῥώμης αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν A.V. 536.
4 εὐθαρσεῖς ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας, ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως. ἐν ᾗ πολεμίοις μὲν οὐκ ἔτι περιέτυχε, πλὴν τῶν λάθρα κακοποιούντων· ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος, οὐ πολλῷ λείποντας ἀπέβαλε τῶν κατὰ τὴν ἀνάβα-
5 σιν φθαρέντων. οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ χιόνος ἄδηλον ποιούσης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ παραπεσὸν τῆς ὁδοῦ
6 καὶ σφαλὲν ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν, ἅτε συνή-
7 θεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιούτοις κακοῖς. Ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς ἀποῤῥῶγος καὶ πρὸ τοῦ μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον

Descendere Alpes incipit Hannibal.

Via longo præcipitio interrupta.

5. *παραπεσὸν ex emend. virorum doctorum recepi, pro mendoso περιπεσόν.* 7. *τῆς ἀποῤῥῶγος. Sic Vat. & cod. Vrsini. τῆς ἀποῤῥωγυίας (sic) Flor. τῆς γῆς ἀπεῤῥωγυίας Bav. Aug. & Regii. τῆς γῆς ἀποῤῥῶγος Casaub.*

volentiam erga ipſos ſubinde memorans, ipſius vero etiam Romæ locum deſignans, aliquanto alacriorem militem reddebat. Poſtero die, motis ſignis, *deſcendere cœpit.* Et in deſcenſu quidem hoſtes illi non occurrere, præter paucos furtim infeſtantes: ſed per locorum iniquitatem ac per nivem non multo pauciores amiſit, quam in aſcenſu perierant. Quia enim deſcendentibus via erat anguſta & declivis; non dignoſcente milite propter nivem, ubi pedem poneret, quidquid via aberrans ſemel excidiſſet, per præcipitia deferebatur. Verumtamen hanc ærumnam, ut jam hoc genus malis aſſueti milites, patienter ferebant. Vbi vero ad quemdam locum eſt ventum, quem propter anguſtias neque elephanti, neque jumenta, tranſire poterant: ſiquidem locus, jam ante præruptus in paſſus fere centum nonaginta, recenti inſuper

A.V.536. μᾶλλον ἔτι προσφάτως ἀπεῤῥωγυίας· ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆσαι καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσ- 8
χωρίας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· ἐπιγενομένης δὲ χιόνος, καὶ ταύτην ἀδύνατον ποιούσης τὴν πορείαν, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς.

LV. Nives in Alpibus insuperabiles.

LV. Τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παρηλλαγμένον. ἐπὶ γὰρ τὴν προϋπάρχουσαν χιόνα καὶ διαμεμενηκυῖαν ἐκ τοῦ πρότερον χειμῶνος, ἄρτι τῆς ἐπιετοῦς πεπτωκυίας, ταύτην μὲν εὐδιάκοπτον εἶναι συνέβαινε, καὶ διὰ τὸ, πρόσφατον οὖσαν, ἁπαλὴν ὑπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μηδέπω βάθος ἔχειν. ὁπότε δὲ, 2
ταύτην διαπατήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑποκάτω καὶ συνεστηκυῖαν ἐπιβαῖεν, οὐκ ἔτι διέκοπτον, ἀλλ' ἐπέπλεον ὀλισθαίνοντες ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς ποσί· καθάπερ ἐπὶ τῇ γῇ συμβαίνει τοῖς διὰ τῶν ἀκροπήλων πορευομένοις. τὸ δὲ συνεξακολουθοῦν τούτοις, ἔτι δυσ- 3
χερέ-

7. μᾶλλον ἔτι. *Mendose mssti omnes* μᾶλλον ὅτι.
LV. 2. *Vocab.* ἀκροπήλων *mendi suspectum habuit Casaub.*

insuper ruina magis etiam erat abruptus: tum enimvero multitudo iterum despondere animos atque trepidare. Hic Pœnus consilium principio cepit, invia hæc loca circumeundi; sed quoniam superveniens nivis copia eam viam redderet insuperabilem, incepto destitit.

55. Etenim rarum aliquid & singulare illac incedentibus eveniebat. Nam quum super veterem nivem, quæ ex priore hieme remanserat, nova præsentis anni cecidisset; hæc quidem, tum quia mollis erat, utpote recens, tum quia modicæ adhuc erat altitudinis, facile cedebat vestigio. Postea vero quam, ista conculcata, per subjectam huic aliam & gelu concretam ingrediebantur, non amplius hæc cedebat: sed, veluti supernatantes, utroque pede fallente, cadebant; sicut in terra usu venire solet iis, qui per solum in superficie limosum incedunt. Deinde vero major etiam difficultas sequebatur.

4 χερέστερον ὑπῆρχεν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οὐ δυνάμε- A.V. 536.
νοι τὴν κάτω χιόνα διακόπτειν, ὁπότε πεσόντες Nives in
βουληθεῖεν ἢ τοῖς γόνασιν ἢ ταῖς χερσὶ προσεξερεί- Alpibus
σασθαι πρὸς τὴν ἐξανάστασιν, τότε καὶ μᾶλλον ἐπέ- insupera-
πλεον ἅμα πᾶσι τοῖς ἐρείσμασιν, ἐπιπολὺ κατωφε- biles.
ρῶν ὄντων τῶν χωρίων· τὰ δ' ὑποζύγια διέκοπτεν,
ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν διανάστασιν·
διακόψαντα δὲ, ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων οἷον κατα-
πεπηγότα, διά τε τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ πῆγμα τῆς
6 προϋπαρχούσης χιόνος. Ὅθεν ἀποστὰς τῆς τοιαύ- Viam per
της ἐλπίδος, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν ῥάχιν, δια- prærupta
μησάμενος τὴν ἐπ' αὐτῇ χιόνα· καὶ μετὰ ταῦτα munit
παραστήσας τὰ πλήθη, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει Hanni-
7 μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. τοῖς μὲν οὖν ὑποζυγίοις bal.
καὶ τοῖς ἵπποις ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ.
διὸ καὶ ταῦτα μὲν εὐθέως διαγαγὼν καὶ καταστρα-
τοπεδεύσας περὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἤδη τὴν χιόνα
τόπους,

6. *περὶ τὴν ῥάχιν dedi cum Vrſino. Vulgo omnes περὶ τὴν ἀρχήν. Sed Livius*, in juga. Ibid. *μετὰ πολλῆς τῆς ταλαιπωρίας editio 2. & ſeqq. ex Aug.*

batur. Nam quum imprimere in nivem illam inferiorem veſtigium non poſſent; ſi qui conciderant & conniti ad aſſurgendum ſeu genubus ſeu manibus volebant, cum ipſis adminiculis per prona admodum loca, veluti innatantes, fœdius adhuc corruebant. Iumenta vero ubi ciciderant, luctantia in aſſurgendo inferiorem nivem rumpebant: ſed, ea rupta, cum ipſis ſarcinis quaſi congelata hærebant, & propter gravitatem ſuam, & propter glaciem ex priore nive firmiter adſtrictam. Itaque deſperato conſilii hujus exitu, circa ipſum illud dorſum, effoſſa egeſtaque nive, qua omnia tegebantur, metatus eſt caſtra: deinde opera militum uſus, labore improbo per præcipitium viam munivit. Ac jumentis quidem & equis idoneum tranſitum uno die expedivit: quare hos ſtatim transmiſit, & motis caſtris ad loca ubi nix nulla

A.V. 536. τόπους, διαφῆκε πρὸς τὰς νομάς. τοὺς δὲ Νομάδας 8
ἀνὰ μέρος προῆγε πρὸς τὴν οἰκοδομίαν· καὶ μόλις
ἐν ἡμέραις τρισὶ κακοπαθήσας, διήγαγε τὰ θηρία.
καὶ τάδε συνέβαινε κακῶς διατεθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ λι-
μοῦ. τῶν γὰρ Ἄλπεων τὰ μὲν ἄκρα καὶ τὰ πρὸς 9
τὰς ὑπερβολὰς ἀνήκοντα, τελέως ἄδενδρα καὶ ψιλὰ
πάντ᾽ ἐστὶ, διὰ τὸ συνεχῶς ἐπιμένειν τὴν χιόνα καὶ
θέρους καὶ χειμῶνος· τὰ δ᾽ ὑπὸ μέσην τὴν παρώ-
ρειαν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ὑλοφόρα καὶ δενδροφό-
ρα, καὶ τὸ ὅλον οἰκήσιμά ἐστιν.

Viam per prærupta munit Hannibal.

LVI. Ἀννίβας δὲ, συναθροίσας ὁμοῦ πᾶσαν τὴν δύνα-
μιν, κατέβαινε· καὶ τριταῖος ἀπὸ τῶν προειρημένων
κρημνῶν διανύσας, ἥψατο τῶν ἐπιπέδων· πολλοὺς 2
μὲν ἀπολωλεκὼς τῶν στρατιωτῶν, ὑπό τε τῶν πο-
λεμίων, καὶ τῶν ποταμῶν, ἐν τῇ καθόλου πορείᾳ·
πολλοὺς δ᾽ ὑπὸ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν δυσχωριῶν κα-
τὰ τὰς Ἄλπεις οὐ μόνον ἄνδρας, ἔτι δὲ πλείους
ἵππους

Superatis Alpibus Italiam ingreditur.

8. *ἐν ἡμέραις. Abest ἐν a Bav.* Ibid. *κακῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διατεθ. Vat. Flor.*

nulla reperiebatur, ad pascua dimittit. Ipse interea Numidas ad viam muniendam per vices admovet: vixque tertio demum die, mala passus ingentia, elephantos trajecit; qui jam prope fame erant consumti. Nam Alpium cacumina & proxima illis loca nuda prorsus ubique sunt, absque ulla omnino arbore, perpetuis nivibus & æstate & hieme obsessa: quæ vero mediis utrimque montium lateribus subjectæ sunt, arbusta sylvasque gignunt, & omnino habitari possunt.

56. *Hannibal*, universo exercitu congregato, descendit: ac tertio die, ex quo prærupta illa quæ commemoravimus loca est emensus, ad plana pervenit: multis militibus amissis, quos toto itinere partim hostes, partim flumina, exstinxerant; multis item, quos præcipites atque inviæ Alpes hauserant, non solum viris, verum

3ἵππους καὶ ὑποζύγια. τέλος δὲ, τὴν μὲν πᾶσαν πο- A.V. 536.
ρείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος,
τὴν δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδε-
κα, κατῆρε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία,
4καὶ τὸ τῶν Ἰσόμβρων ἔθνος· ἔχων διασωζόμενον μέ- Residuarum copiarum numerus.
ρος τῆς μὲν τῶν Λιβύων δυνάμεως, πεζοὺς μυρίους
καὶ δισχιλίους, τῆς δὲ τῶν Ἰβήρων εἰς ὀκτακισχι-
λίους· ἱππεῖς δὲ τοὺς πάντας οὐ πλείους τῶν ἑξα-
κισχιλίων· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ στήλῃ τῇ περὶ τοῦ πλή-
θους ἐχούσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ Λακινίῳ διασαφεῖ.
5Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ὡς ἐπάνω προεῖπον, P. Scipio ad Padum accedit.
Πόπλιος ἀπολελοιπὼς τὰς δυνάμεις Γναΐῳ τῷ ἀδελ-
φῷ, καὶ παρακεκληκὼς αὐτὸν ἔχεσθαι τῶν ἐν Ἰβη-
ρίᾳ πραγμάτων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως Ἀσδρούβᾳ,
6κατέπλευσε μετ᾽ ὀλίγων αὐτὸς εἰς Πίσας. ποιησά-
μενος δὲ τὴν πορείαν διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ παραλαβὼν
τὰ παρὰ τῶν ἑξαπελέκεων στρατόπεδα τὰ προκα-
θήμενα

LVI. 3. πεντεκαίδεκα. δεκαπέντε *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 4. τῶν ἑξακισχ. *Articulus abest a Vat. Flor. Bav. & Regiis.* 5. προεῖπον. προεῖπα *Vat.*

rum etiam equis jumentisque longe pluribus. Tandem, universo itinere a *Carthagine nova* quinque mensibus confecto, Alpibus vero diebus quindecim superatis, in *Circumpadanos* campos & *Insubrium* fines audacter est ingressus. Copiæ, quæ tum illi restabant incolumes, hæ fuere: ex Africanis, peditum millia duodecim; ex Hispanis, ad octo millia: equitum universus numerus sex millia non excedebat: sicut testatur ipse in columna *Lacinii* inventa, qua suorum numerum est complexus. Eodem vero tempore, quemadmodum supra dixi, *Publius*, legionibus fratri Cnæo relictis, multumque illum hortatus, ad res in Hispania diligenter gerendas, & fortiter cum Asdrubale bellandum: ipse cum paucis *Pisas* navigavit. Deinde *per Hetruriam* iter faciens, ubi a Prætoribus eos exercitus accepisset, qui locis

A. V. 536. θήμενα καὶ προσπολεμοῦντα τοῖς Βοίοις, ἧκε πρὸς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ καταστρατοπεδεύσας, ἐπεῖχε τοῖς πολεμίοις, σπεύδων συμβαλεῖν εἰς μάχην.

LVII. Rerum in natura memorabilium enarratio etiam pertinet ad Historiam.

Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ καὶ τὴν διήγησιν, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρων, καὶ τὸν πόλεμον, εἰς Ἰταλίαν ἠγάγομεν· πρὸ τοῦ τῶν ἀγώνων ἄρξασθαι, βραχέα βουλόμεθα περὶ τῶν ἁρμοζόντων τῇ πραγματείᾳ διελθεῖν. 2 Ἴσως γὰρ δή τινες ἐπιζητήσουσι, πῶς, πεποιημένοι τὸν πλεῖστον λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν τόπων, οὔτε περὶ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν, οὔτε περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων· 3 οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, καὶ τῆς τοῦ καττιτέρου κατασκευῆς, ἔτι δὲ τῶν ἀργυρείων καὶ χρυσείων τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὑπὲρ ὧν οἱ συγγραφεῖς, ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους, τὸν πλεῖστον διατίθενται λόγον.

LVII. 2. δή τινες. δὴ caret *Bav.* Ibid. ἐν ταύτῃ. ἐν ταύταις *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 3. ἀργυρείων καὶ χρυσείων. ἀργυρίων καὶ χρυσίων *dant iidem codd.* χρυσείων *tamen cum Bav. habet (ni fallor) etiam Vat.*

cis illis præsidebant, & adversus Bojos rem gerebant, *ad Padum* accessit: ibique positis castris substitit, cum hoste manus quam primum cupiens conferere.

57. Nunc quoniam & narrationem, & populi utriusque duces, bellumque adeo ipsum, in Italiam perduximus; priusquam pugnas ibi pugnatas narrare incipimus, pauca *de officio nostro in scribenda hac Historia* dicemus. Quærent enim fortasse nonnulli, quum de variis in Africa atque Hispania locis multum simus locuti, cur *de Freto ad columnas Herculis, de externo mari, ejusque natura, de Britannicis insulis, & stanni confectione, de auri argentique metallis in Hispania*, de quibus multa, eaque invicem pugnantia, auctores prodidere, non fuse verba feceri-

4 λόγον. Ἡμεῖς δ', οὐχὶ, νομίζοντες ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, διὰ τοῦτο παρελίπομεν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν, οὐ βουλόμενοι παρ' ἕκαστα διασπᾶν τὴν διήγησιν, οὐδ' ἀποπλανᾶν ἀπὸ τῆς
5 πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φιληκοοῦντας· δεύτερον δὲ, κρίνοντες, οὐ διεῤῥιμμένην, οὐδ' ἐν παρέργῳ, ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην· ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀπονείμαντες τῷ μέρει τούτῳ, καθόσον οἷοί τ' ἐσμὲν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἐξη-
6 γήσασθαι. Διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐὰν, ἐπί τινας τόπους ἐρχόμενοι τοιούτους, παραλείπωμεν τοῦτο τὸ μέρος, διὰ τὰς προειρημέ-
7 νας αἰτίας. εἰ δέ τινες πάντως ἐπιζητοῦσι κατὰ τόπον καὶ κατὰ μέρος τῶν τοιούτων ἀκούειν· ἴσως ἀγνοοῦσι, παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λίχνοις
8 τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν οὐδενὸς

Sed seorsim & ex professo ea tractaturus est Polybius.

Catillones in legendis historiis.

4. παρελίπομεν. παρελείπομεν Aug. Reg. A.

fecerimus. Nos vero hæc prætermisimus, non eo quidem nomine, quia parum illa pertinere ad Historiam arbitraremur: sed primo, ne interrumpere narrationem ad singulorum mentionem cogeremur, & a rerum gestarum serie studiosos notitiæ illarum avocare: deinde, quia constituimus, non sparsim variis locis, neque obiter, meminisse eorum; sed seorsim, loco ac tempore ei tractationi destinato, veritatem rerum illarum pro nostra virili explicare. Nemo igitur nec in sequentibus mirari debet, si delati narratione rerum gestarum ad nonnulla ejusmodi loca, propter illas quas diximus caussas, naturam ipsorum exponere supersederimus. De qua si qui omnino postulant, ut ubique & in quacumque historiæ parte disseratur; non animadvertunt opinor isti, idem sibi usu venire ac *catillonibus* convivis: nam quemadmodum hi, singula fercula degustando, neque in

νὸς ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, οὔτ' εἰς
τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τρο-
φὴν κομίζονται· πᾶν δὲ τοὐναντίον. οἵ τε περὶ τὴν 9
ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, οὔτε τῆς
παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, οὔτε τῆς εἰς τὸ
μέλλον ὠφελείας στοχάζονται δεόντως.

LVIII. Multa fabulosa narrarunt Veteres.

Διότι μὲν οὖν, εἰ καί τι τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν
ἄλλο, καὶ τοῦτο προσδεῖ λόγου καὶ διορθώσεως ἀλη-
θινωτέρας, προφανὲς ἐκ πολλῶν, μάλιστα δ' ἐκ τού-
των. σχεδὸν γὰρ πάντων, εἰ δὲ μή γε τῶν πλεί- 2
στων συγγραφέων, πεπειραμένων μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς
ἰδιότητας καὶ θέσεις τῶν περὶ τὰς ἐσχατιὰς τόπων
τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ἐν πολλοῖς δὲ τῶν πλεί-
στων διημαρτηκότων· παραλιπεῖν μὲν οὐδαμῶς καθ- 3
ήκει, ῥητέον δέ τι πρὸς αὐτούς, οὐκ ἐκ παρέργου
καὶ διεῤῥιμμένως, ἀλλ' ἐξ ἐπιστάσεως· καὶ ῥητέον, 4
οὐκ ἐπιτιμῶντας, οὐδ' ἐπιπλήττοντας, ἐπαινοῦντας
δὲ μᾶλλον, καὶ διορθουμένους τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν·
γινώ-

in præsentia ullo ex cibis vere fruuntur, neque in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt, sed omnia potius contraria experiuntur; simillime & illi, qui parem animum ad librorum lectionem afferunt, neque in præsentia vere se oblectandi, neque in posterum proficiendi rectam ineunt viam.

58. Quod autem ista pars, si qua ulla pars Historiæ, tractari adhuc & propius veritatem emendari opus habeat, multa arguunt; quorum nos præcipua attingemus. Nam quum omnes, certe quidem plurimi Scriptores extremas orbis cogniti partes, quæ locorum natura, qui situs, enarrare sint conati, in multis autem plerique illorum erraverint; nequaquam sane prætermitti errores illorum debent, sed confutare illos oportet; neque id obiter, aut carptim, verum ex professo: confutare autem sic, non ut auctores incuses, aut in eos invehariss; sed laudes potius, & quæ fuerint ab illis ignorata corrigas; atque apud

γινώσκοντας, ὅτι κἀκεῖνοι, τῶν νῦν καιρῶν ἐπιλαβό-
μενοι, πολλὰ τῶν αὐτοῖς εἰρημένων, εἰς διόρθωσιν ἂν
5καὶ μετάθεσιν ἤγαγον. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προγεγο-
νότι χρόνῳ σπανίους ἂν εὕροι τις τῶν Ἑλλήνων τοὺς
ἐπιβεβλημένους πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὰς
6ἐσχατιάς, διὰ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ἀδύνατον. πολλοὶ
μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κατὰ θάλατταν τότε κίνδυνοι καὶ
δυσεξαρίθμητοι· πολλαπλάσιοι δὲ τούτων, οἱ κατὰ
7γῆν. Ἀλλ᾽ εἰ καί τις, ἢ κατ᾽ ἀνάγκην, ἢ κατὰ
προαίρεσιν, ἐξίκοιτο πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμέ-
8νης, οὐδ᾽ οὕτως ἤνυε τὸ προκείμενον. δυσχερὲς μὲν
γὰρ ἐπὶ πλέον τινῶν αὐτόπτην γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς
μὲν ἐκβεβαρβαρῶσθαι, τοὺς δ᾽ ἐρήμους εἶναι τόπους·
ἔτι δὲ χαλεπώτερον, τὸ περὶ τῶν ὁραθέντων διὰ
λόγου τι γνῶναι καὶ μαθεῖν, διὰ τὸ τῆς φωνῆς
9ἐξηλλαγμένον. ἐὰν δὲ καὶ γνοίη τις, ἔτι τῶν πρὸ τοῦ
δυσχερέστερον τὸ τῶν ἑωρακότων τινὰ μετρίῳ χρῆ-

Nec mirum, ob difficultates olim oblatas.

LVIII. 5. *σπανίους. σπανίως Aug. Reg. A.* 8. *ἐκβεβαρβαρῶσθαι correxi. Vulgo omnes ἐκβαρβαρῶσθαι.*

apud te cogites, etiam illos, si ad hanc ætatem pervenissent, multa quæ scripserant fuisse emendaturos & mutaturos. Etenim superioribus quidem temporibus paucos Græcorum invenires, qui extrema orbis nostri curiosius investigare aggrederentur; quoniam facultas ejus rei nulla erat. Nam & maria navigantibus infinita ferme pericula impendebant; & multo etiam plura terra euntibus. Sed & si quis etiam, sive necessitate compulsus, sive ultro, ad fines orbis accessisset, ne sic quidem multum profecisset. Nam in plerisque difficile est consequi, ut eorum sis ipse spectator; quum locorum alia a feris barbaris habitentur, alia sint deserta: ut autem de iis, quæ ipse etiam videris, sermone aliquid cognoscas ac docearis, id vero, propter linguarum diversitatem, difficilius etiam est. Quin &, si quis notitiam earum rerum nactus sit, restat omnium quæ diximus difficillimum; ut moderate uti

σθαι τρόπῳ, καὶ, καταφρονήσαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας, ἑαυτοῦ χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μηδὲν τῶν πάρεξ ὄντων ἡμῖν ἀναγγεῖλαι.

LIX. Polybii ætate melius cognosci multa potuerunt.

LIX. Διόπερ, οὐ δυσχεροῦς, ἀλλ' ἀδυνάτου σχεδὸν
ὑπαρχούσης κατά γε τοὺς προγεγονότας καιροὺς
τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας ὑπὲρ τῶν προειρημένων· οὐκ,
εἴ τι παρέλιπον οἱ συγγραφεῖς ἢ διήμαρτον, ἐπιτι-
μᾷν αὐτοῖς ἄξιον· ἀλλ', ἐφ' ὅσον ἔγνωσάν τι καὶ 2
προεβίβασαν τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τούτων ἐν τοῖς
τοιούτοις καιροῖς, ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν αὐτοὺς δί-
καιον. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς, τῶν μὲν κατὰ τὴν 3
Ἀσίαν, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου δυναστείαν, τῶν δὲ λοι-
πῶν τόπων, διὰ τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχὴν, σχεδὸν
ἁπάντων πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων· ἀπολε- 4
λυμένων δὲ καὶ τῶν πρακτικῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τὰς
πολε-

9. *ἑαυτοῦ. ἑαυτῆς utique videtur legendum.* Ibid. *τῶν πάρεξ ὄντων. An ἰόντων? Sua auctoritate Casaubonus πάρεξ τῶν ὄντων edidit.*

LIX. 2. *προεβίβασαν recte Casaub. Ante eum προσεβίβ. libri omnes.* Ibid. *τοῖς τοιούτοις. Carent τοῖς Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

uti ſciat eis quæ viderit, &, ſpretis miraculorum ſigmentis ac portentis, ipſam propter ſe veritatem colat, neque quidquam, quod ab illa recedat, nobis nuntiet.

59. Quum igitur ſuperioribus ſeculis iſtarum rerum vera cognitio, non dicam difficulter, ſed omnino parari non potuerit: ſi quid auctores prætermiſere, aut ſecus ſcripſere, non tam eo nomine reprehenſionem merentur; quam laudem & admirationem, eo quod talibus temporibus aliquid ſaltem de iis rebus cognoverint, & ſtudia hominum hac parte iverint adjutum. Noſtra vero ætate, poſtquam Aſia per Alexandri dominatum, reliquæ vero orbis partes per Romanorum imperium terra marique omnibus patent: quum etiam viri, qui in agendis rebus ſoliti erant verſari, curis jam qua bellicis,

πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις φιλοτιμίας, ἐκ
δὲ τούτων μεγάλας ἀφορμὰς εἰληφότων εἰς τὸ πο-
λυπραγμονεῖν καὶ φιλομαθεῖν περὶ τῶν προειρημέ-
5νων· δέον ἂν εἴη, καὶ βέλτιον καὶ ἀληθινώτερον γι-
6νώσκειν ὑπὲρ τῶν πρότερον ἀγνοουμένων. Ὅπερ
ἡμεῖς αὐτοί τε πειρασόμεθα ποιεῖν, λαβόντες ἁρ-
μόζοντα τόπον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῷ μέρει τούτῳ,
τούς τε φιλοπευστοῦντας ὁλοσχερέστερον βουλησό-
7μεθα συνεπιστῆσαι περὶ τῶν προειρημένων. ἐπειδὴ
καὶ τὸ πλεῖον τούτου χάριν ὑπεδεξάμεθα τοὺς κιν-
δύνους καὶ τὰς κακοπαθείας τὰς συμβάσας ἡμῖν
ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην, καὶ κατ' Ἰβηρίαν, ἔτι
δὲ Γαλατίαν, καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις
8συγκυροῦσαν θάλατταν· ἵνα, διορθωσάμενοι τὴν τῶν
προγεγονότων ἄγνοιαν ἐν τούτοις, γνώριμα ποιήσω-
μεν τοῖς Ἕλλησι καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης.

Polybii itinera eo consilio suscepta.

4. *μεγάλας. Vulgo omnes τὰς μεγάλας, ubi aut delendum esse τὰς, aut τὰς μεγίστας legendum, recte monuit Reisk.* 5. *καὶ ἀληθ. γινώσκ. Sic Casaub. ordinavit verba. Libri omnes καὶ γινώσκειν ἀληθ. quod suspicionem movit Reiskio, excidisse verbum post βέλτιον.* 6. *πειρασόμεθα. παραστησόμεθα Bav.* 7. *τὰς συμβάσας cum Vrsino dedit Casaub. Libri nostri omnes τοὺς συμβάντας.*

cis, qua civilibus, sint soluti, maximasque ex ea re opportunitates sint nacti, diligentius atque exactius de istis inquirendi: necesse utique fuerit, ut melius ac verius, quæ prius ignorabantur, hodie cognoscantur. Quod quidem & nos præstare conabimur, ubi dederit se occasio in hoc opere de hujusmodi rebus, quas diximus, differendi; & curiosorum ejus studii attentionem ad eas penitius noscenda erigemus. Nam & hoc ipso potissimum consilio tot pericula tantosque suscepimus labores, quantos in peragranda Africa, Hispania, Gallia, marique externo quod has regiones alluit, exantlavimus: ut antiquorum ignorantiam & errores circa has partes corrigeremus, & illos quoque tractus orbis nostri Græcis hominibus aperiremus. Iam vero, unde excessit

Νῦν δ', ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παρέκβασιν τῆς διη- 9
γήσεως, πειρασόμεθα δηλοῦν τοὺς γενομένους ἐκ
παρατάξεως ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις
ἀγῶνας.

LX. A.V. 536. Residuum exercitum reficit Hannibal.

Τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῆς δυνάμεως, ὅπερ ἔχων
Ἀννίβας ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἤδη δεδηλώκαμεν.
μετὰ δὲ τὴν εἰσβολὴν, καταστρατοπεδεύσας ὑπ' αὐτὴν
τὴν παρώρειαν τῶν Ἄλπεων, τὰς μὲν ἀρχὰς
ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις. οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν 3
ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων, ἔτι δὲ τραχυτήτων
τῶν κατὰ τὰς ὑπερβολὰς, δεινῶς τεταλαιπωρήκει
τὸ σύμπαν αὐτῷ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν
ἐπιτηδείων σπάνει, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀθερα-
πευσίαις, κακῶς ἀπήλλαττε. πολλοὶ δὲ καὶ καθ- 4
υφεῖντο ἑαυτοὺς ὀλοσχερῶς, διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ συνέ-
χειαν τῶν πόνων. οὔτε γὰρ διακομίζειν εἰς τοσαύ-
τας μυριάδας διὰ τοιούτων τόπων δαψιλῆ τὰ πρὸς
τὴν προφὴν οἷοί τ' ἦσαν· ἅ τε καὶ παρεκόμιζον, ἅμα
τῇ

LX. 4. *οὔτε γάρ. γὰρ abest a mstis. Cum Perotto adjecit Casaub.*

cessit oratio nostra, eo redeamus: & ad Romanorum Carthaginiensiumque prælia, collatis signis in Italia pugnata, explicanda accedamus.

60. Copias igitur *Hannibalis*, quibuscum Italiam est ingressus, ante declaravimus. Prima illius, postquam eo pervenit, cura fuit, ut positis ad radices ipsas Alpium castris, militem reficeret. Vniversus siquidem illius exercitus, non solum ascendendi, descendendique difficultate, & asperitate viæ per montium juga, misere confectus erat: verum etiam a commeatuum inopia, & corporum illuvie, pessime habebat. Multi & salutem suam ultro in hac inopia & continuis laboribus, negligebant. Neque enim deferri per ejusmodi loca commeatus poterant, qui tot hominum millibus abunde sufficerent: & illi

A.V. 536. Exercitum reficit Hannibal.

τῇ τῶν ὑποζυγίων καταφθορᾷ, καὶ τούτων τὰ πλεῖ-
5στα συναπώλλυτο. Διόπερ, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς τοῦ
Ῥοδανοῦ διαβάσεως, πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους
καὶ τρισμυρίους ἔχων, ἱππεῖς δὲ πλείους ὀκτακισχι-
λίων, σχεδόν που τὴν ἡμίσειαν τῆς δυνάμεως, καθά-
περ ἐπάνω προεῖπον, ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς διέφθει-
6ρεν. οἵ γε μὴν σωθέντες, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις καὶ
τῇ λοιπῇ διαθέσει, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προειρη-
μένων πόνων, οἷον ἀποτεθηριωμένοι πάντες ἦσαν.
7πολλὴν οὖν ποιούμενος πρόνοιαν Ἀννίβας τῆς ἐπιμε-
λείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ
τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων.
8Μετὰ δὲ ταῦτα, προσανειληφυίας ἤδη τῆς δυνά-
μεως, τῶν Ταυρινῶν, οἳ τυγχάνουσι πρὸς τῇ παρω-
ρείᾳ κατοικοῦντες, στασιαζόντων μὲν πρὸς τοὺς
9Ἴσομβρας, ἀπιστούντων δὲ τοῖς Καρχηδονίοις· τὸ
μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο καὶ συμ-
μαχίαν· οὐχ ὑπακουόντων δὲ, περιστρατοπεδεύσας

Taurinos subigit, expugnata eorum urbe.

Kk 4 τὴν

4. συναπώλλυτο ex Flor. adscivi. Editi cum aliis συναπώλλοντο.

illi ipsi qui adferebantur, una cum pereuntibus jumentis, magnam partem perierant. Ex quo factum, ut, qui profectus esset a transitu Rhodani cum octo & triginta peditum millibus, equitum octo & amplius; dimidium ferme ejus numeri, ut supra ostendimus, in jugis Alpium amiserit. Qui vero evaserant, propter continuas ærumnas, de quibus diximus, specie habituque prope efferati omnes erant. Itaque summo studio *Hannibal* id operam dabat, ut & viri animis corporibusque reficerentur, & equi etiam curarentur. Secundum hæc, recreato jam exercitu, *Taurinos*, qui, ad radices Alpium siti, bellum eo tempore adversus *Insubres* moverant, neque fidem Pœnis habebant, pellicere primo ad amicitiam societatemque suam tentavit: deinde, quum parum benigne respondissent, castris ante opulentissimam eorum

A.V. 536. Hannibal Taurinos ſubigit, expugnata eorum urbe.

τὴν βαρυτάτην πόλιν, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρ-
κησε. κατασφάξας δὲ τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, 10
τοιοῦτον ἐνειργάσατο φόβον τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσι
τῶν βαρβάρων, ὥστε πάντας ἐκ χειρὸς παραγί-
γνεσθαι, διδόντας αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν. τὸ δὲ λοι- 11
πὸν πλῆθος τῶν τὰ πεδία κατοικούντων Κελτῶν,
ἐσπούδαζε μὲν κοινωνεῖν τοῖς Καρχηδονίοις τῶν πραγ-
μάτων, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολήν· παρηλλα- 12
χότων δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἤδη τοὺς
πλείστους αὐτῶν, καὶ διακεκλεικότων, ἡσυχίαν ἦγον·
τινὲς δὲ καὶ συστρατεύειν ἠναγκάζοντο τοῖς Ῥω-
μαίοις. Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, ἔκρινε μὴ μέλλειν, 13
ἀλλὰ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν, καὶ πράττειν τι
πρὸς τὸ θαῤῥῆσαι τοὺς βουλομένους μετέχειν σφίσι
τῶν αὐτῶν ἐλπίδων.

LXI. Προθέμενος δὲ ταῦτα, καὶ τὸν Πόπλιον ἀκούων ἤδη διαβεβηκέναι τὸν Πάδον μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ σύνεγγυς εἶναι· τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει τοῖς προσ-

12. *διακεκλεικότων ex Reiskii emend. dedi. Vulgo omnes διακεκλικότων.*

eorum urbem poſitis, triduo eam expugnavit. Tum vero, occiſis qui ſe ipſi oppoſuerant, tantum vicinis barbaris metum injecit, ut extemplo omnes advenirent, in fidem illius ſeſe dedentes. Ceteri vero Galli, qui planitiem illam colunt, cupiebant illi quidem, ſicut ab initio conſtituerant, *Hannibali* ſe adjungere: ſed, quia ulterius jam Romanæ legiones proceſſerant, & plerosque eorum intercluſerant, quieſcebant: nonnulli etiam Romanis militare cogebantur. Eapropter *Hannibal* nihil cunctandum ratus, promovere exercitum ſtatuit, & inſigni aliquo facinore, animos eorum erigere, qui ſuas partes ſequi vellent.

61. Inter hæc allato nuntio, *Scipionem cum legionibus Padum jam trajeciſſe,* atque adeo abeſſe haud longe: non credere primo *Hannibal*

2 προσαγγελλομένοις· ἐνθυμούμενος μὲν, ὅτι πρότερον ἡμέραις ὀλίγαις αὐτὸν ἀπέλιπε περὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, καὶ συλλογιζόμενος τὸν πλοῦν τὸν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τυῤῥηνίαν, ὡς μακρὸς καὶ δυσπαρα-
3 κόμιστος εἴη· πρὸς δὲ τούτοις, τὴν πορείαν ἱστορῶν, τὴν ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους διὰ τῆς Ἰταλίας μέχρι πρὸς τὰς Ἄλπεις, ὡς πολλὴ καὶ δυσδίοδος
4 ὑπάρχει στρατοπέδοις. πλειόνων δὲ καὶ σαφέστερον ἀεὶ προσαγγελλόντων, ἐθαύμαζε καὶ κατεπέπληκτο τὴν ὅλην ἐπιβολὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ.
5 Τὸ δὲ παραπλήσιον συνέβαινε πάσχειν καὶ τὸν Πόπλιον· τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς, οὐδ' ἐπιβάλλεσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων ἤλπισε πορείᾳ τὸν Ἀννίβαν δυνάμεσιν ἀλλοφύλοις· εἰ δὲ καὶ τολμήσαι, καταφθα-
6 ρήσεσθαι προδήλως αὐτὸν ὑπελάμβανε. διόπερ ἐν τοιούτοις ὢν διαλογισμοῖς, ὡς ἐπυνθάνετο, καὶ σεσῶσθαι,

A.V. 536. Hannibal & Scipio mirantur alter alterius adventum.

LXI. 1. προσαγγελλ. προαγγελλ. *mssti & edd. ante Casaub.* 2. τὸν πλοῦν. *Vulgo omnes* τόν τε πλοῦν. *Delevi conjunctionem; quam si tenemus, defecta fit oratio.* 4. σαφέστερον. σαφεστέρων *vulgo omnes. Correxi ex conject.* Ibid. προσαγγελόντων *cum simpl.* λ *dat Bav.* Ibid. κατεπέπληκτο. κατεπλήττετο *h. l. edd. ex Bav.* 5. ἐπιβάλλεσθαι. ἐπιβαλεῖσθαι *malim.* Ibid. τολμήσαι. πολεμήσαι *Bav.*

nibal huic famæ. Quippe veniebat illi in mentem, ante paucos dies relictum a se Scipionem circa Rhodani transitum: cogitabatque, a Massilia in Etruriam & longam & difficilem esse navigationem. Ad hæc dicebatur illi inquirenti, tractum ab Etrusco mari ad Alpes, non solum longum esse, verum etiam exercitibus vix pervium. Sed aliis deinde atque aliis idem certius renuntiantibus, Romani ducis conatum atque industriam stupens admirabatur. Idem vero & *Publio* quoque usu veniebat: nam hic initio sibi persuaserat, *Hannibalem* ne tentaturum quidem superare Alpes, cum exercitu præsertim tot diversarum gentium: quod si vero tanta foret audacia, quin periturus esset misere, ne dubitandum quidem censebat. Itaque in his cogitationibus dum esset, ut acce-

A.V. 536. σῶσθαι, καὶ πολιορκεῖν αὐτὸν ἤδη τινὰς πόλεις ἐν
Ἰταλίᾳ, κατεπέπληκτο τὴν τόλμαν καὶ τὸ παρά-
βολον τἀνδρός. Τὸ δ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ τοῖς ἐν 7
τῇ Ῥώμῃ πεπονθέναι περὶ τῶν προσπιπτόντων.
ἄρτι γὰρ τῆς τελευταίας φήμης καταληγούσης 8
ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων, ὅτι Ζάκανθαν εἰλήφασι,
καὶ πρὸς ταύτην βεβουλευμένων τὴν ἔννοιαν, καὶ
τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐξαπεσταλκότων εἰς
τὴν Λιβύην, ὡς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα πολιορκήσον-
τα, τὸν δ' ἕτερον εἰς Ἰβηρίαν, ὡς πρὸς Ἀννίβαν
ἐκεῖ διαπολεμήσοντα· παρῆν ἀγγελία, διότι πάρε-
στιν Ἀννίβας μετὰ δυνάμεως, καὶ πολιορκεῖ τινας
ἤδη πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ. Διότι, παραδόξου φανέντος 9
αὐτοῖς τοῦ γιγνομένου, διαταραχθέντες, παραχρῆ-
μα πρὸς τὸν Τιβέριον εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστελ-
λον· δηλοῦντες μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων,
οἰόμενοι δὲ δεῖν ἀφέμενον τῶν προκειμένων, κατὰ
σπουδὴν βοηθεῖν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν. Ὁ δὲ Τι- 10
βέριος τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στόλου παραυτίκα συνα-
θροίσας

Romæ magna trepidatio.

Advocatur Ti. Sempronius ex Sicilia.

accepit, *& incolumem pervenisse in Italiam, & aliquas jam in ea urbes obsidere;* audaciam hominis temeritatemque demirabatur. *Romæ* quoque, ad ejus rei famam, motus non dissimiles animorum erant. Vix enim cessaverat ultima de capta a Carthaginiensibus Sagunto fama, &, consiliis in eam partem directis, alterum consulem in Africam miserant Romani ad Carthaginis ipsius obsidionem, alterum in Hispaniam, bellum ibi cum Hannibale gesturum: cum ecce, *adesse Hannibalem cum exercitu,* affertur illis, *& nonnulla jam in Italia oppida premere obsidione.* Cujus rei novitate perculsi consternatique, continuo Tiberium, qui Lilybæi erat, missis nuntiis, de hostium adventu certiorem faciunt; &, omissis quæ destinaverat, primo quoque tempore opem patriæ ferre jubent. *Tiberius* militem classicum statim

convo-

θροίσας ἐξέπεμψε, παραγγείλας ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν A.V. 536.
ὡς ἐπ' οἴκου· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις ἐξώρκισε διὰ
τῶν χιλιάρχων, τάξας ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει πάντας
11 ἐν Ἀριμίνῳ γενέσθαι κοιταίους. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις
παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη τῶν περὶ
12 τὸν Πάδον πεδίων ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινήματος ἅμα γιγνομένου, καὶ τῶν συμβαινόντων πᾶσι παρὰ δόξαν προσπιπτόντων, ἦν παρ' ἑκάστοις ἐπίστασις ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος οὐκ εὐκαταφρόνητος.

Advocatur Ti. Sempronius ex Sicilia.

LXII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη συνεγγίζοντες ἀλλήλοις Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐπεβάλοντο παρακαλεῖν τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἑκάτερος, προθέμενος
2 τὰ πρέποντα τοῖς παροῦσι καιροῖς. Ἀννίβας μὲν οὖν διὰ τοιοῦδέ τινος ἐνεχείρει τρόπου ποιεῖσθαι τὴν
3 παραίνεσιν. Συναγαγὼν γὰρ τὰ πλήθη, παρήγαγε νεανίσκους τῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἰλήφει κακοποιοῦν-

Spectaculo captivorum suos hortatur Hannibal.

10. ἐξώρκισε. ἐξώρμησε edd. ex Bav.

convocatum, Romam versus navigare jubet; pedestres copias per tribunos juramento adigit, diemque edicit, ante quem diem omnes *Arimini* sese sistere oporteret. Hæc urbs Adriatico mari adjacet, & in extremitate Circumpadanæ planitiei meridiem versus sita est. Quum igitur motus ubique locorum esset repente coortus, & inopinata omnibus essent quæ nunciabantur; non mediocriter cunctorum animos hæc cogitatio & cura advertit, ecquis tandem futurus esset hujus belli exitus.

62. Eo tempore *Hannibal* & *Scipio*, jam invicem appropinquantes, suos uterque cohortari, &, quæ res ac tempora postulabant, ob oculos iis ponere instituerunt. Et *Hannibal* quidem ad cohortandos suos tali ratione est usus. Concione advocata, *juvenes captivos* in medium producit, qui carpentes agmen transeuntis exercitus

A.V. 536. Spectaculo captivorum suos hortatur Hannibal.

ποιοῦντας τὴν πορείαν ἐν ταῖς περὶ τὰς Ἄλπεις δυσχωρίαις. τούτους δὲ κακῶς διετίθετο, παρα- 4
σκευαζόμενος πρὸς τὸ μέλλον· καὶ γὰρ δεσμοὺς εἶχον βαρεῖς, καὶ τῷ λιμῷ συνέσχηντο, καὶ ταῖς πληγαῖς αὐτῶν τὰ σώματα διέφθαρτο. καθίσας οὖν τού- 5
τους εἰς τὸ μέσον, προέθηκε πανοπλίας Γαλατικὰς, οἵαις εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὅταν μονομαχεῖν μέλλωσι, κατακοσμεῖσθαι· πρὸς δὲ τούτοις, ἵππους παρέστησε, καὶ σάγους εἰσήνεγκε πολυτελεῖς. κᾆ- 6
πειτα τῶν νεανίσκων ἤρετο, τίνες αὐτῶν βούλονται διαγωνίσασθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐφ᾽ ᾧ τὸν μὲν νικήσαντα τὰ προκείμενα λαμβάνειν ἆθλα· τὸν δ᾽ ἡττηθέντα τῶν παρόντων ἀπηλλάχθαι κακῶν, τελευτήσαντα τὸν βίον. Πάντων δ᾽ ἀναβοησάντων ἅμα, 7
καὶ δηλούντων, ὅτι βούλονται μονομαχεῖν, κληρώσασθαι προσέταξε, καὶ δύο τοὺς λαχόντας καθοπλισαμένους ἐκέλευσε μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. παραυτίκα μὲν οὖν ἀκούσαντες οἱ νεανίσκοι ταῦτα, 8
καὶ

LXII. 4. *συνέσχηντο. συνείχοντο edd. cum Bav. Aug. & Regiis.* 5. *οἵαις a Casaub. est. οἵας Vat. Flor. Aug. Reg. A. οἷς Bav.*

citus per angustias Alpium capti fuerant. Hos, ut ad hoc ipsum præpararet, dure antea habuerat: nam & gravibus alligati erant vinculis, & fame enecti, & verberibus corpora eorum probe contusa. His igitur in medio constitutis, arma Gallica, qualibus reges illorum, quoties ad singulare se parant certamen, ornari solent, equos præterea & saga magnifica ipsis proposuit. Deinde juvenes interrogat: *Ecquinam illorum certare ferro ea lege vellent, ut victorem proposita præmia sequerentur; victus, fato simul & præsentibus malis defungeretur?* Quum ab universis simul acclamatum esset, *pugnare se velle;* sortem in id dejicere jubet: &, *duos illos, quibus sors evenisset, arma capturos invicemque pugnaturos esse,* prædicit. Ea voce audita, extemplo juve-

καὶ τὰς χεῖρας ἐξαίροντες, εὔχοντο τοῖς θεοῖς, σπεύδων ἕκαστος αὐτὸς γενέσθαι τῶν λαχόντων.
9 ἐπεὶ δ' ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν κλῆρον, ἦσαν οἱ μὲν
10 εἰληχότες περιχαρεῖς, οἱ δ' ἄλλοι τοὐναντίον. Γενομένης δὲ τῆς μάχης, οὐχ ἧττον ἐμακάριζον οἱ περιλειπόμενοι τῶν αἰχμαλώτων τὸν τεθνεῶτα τοῦ νενικηκότος· ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐκείνου μὲν ἀπολελυμένου, σφᾶς δ' αὐτοὺς ἀκμὴν ὑπομέ-
11 νοντας. ἦν δὲ παραπλησία καὶ περὶ τοὺς πολλοὺς τῶν Καρχηδονίων ἡ διάληψις· ἐκ παραθέσεως γὰρ θεωρουμένης τῆς τῶν ἀγομένων καὶ ζώντων ταλαιπωρίας, τούτους μὲν ἠλέουν, τὸν δὲ τεθνεῶτα πάντες ἐμακάριζον.

l. V. 5:6. Spectaculo captivorum suos hortatur Hannibal.

LXIII. Hannibalis oratio ad milites.

Ἀννίβας δὲ διὰ τῶν προειρημένων τὴν προκειμένην διάθεσιν ἐνεργασάμενος ταῖς τῶν δυνάμεων ψυ-
2 χαῖς· μετὰ ταῦτα προελθὼν αὐτὸς, Τούτου χάριν, ἔφη, παρεισαγαγεῖν τοὺς αἰχμαλώτους, ἵν' ἐπὶ τῶν ἀλλο-

8. ἕκαστος αὐτὸς. ἕκαστος αὐτῶν *Aug. Reg. A.*
LXIII. 2. παρεισαγαγεῖν *Casaub. ex conject. posuit. Libri omnes* παρεισάγειν.

juvenes, manibus in cœlum sublatis, se quisque eum esse optare, quem fortuna ad id certamen eligeret. Deinde, sortitione facta, supra modum læti erant quibus sors obvenerat; ceteri contra. Peracta dimicatione, qui supererant captivi, non minus mortui fortunam, quam victoris, prædicabant: ut qui multis magnisque ærumnis esset liberatus, quas ipsi cummaxime perpetiebantur. Similis vero in plerisque etiam Carthaginiensium habitus animorum erat: viventium enim, quos duci videbant, calamitatem comparantes, hos ipsos miserabantur, mortuum vero felicem omnes pronuntiabant.

63. *Hannibal*, postquam militum animos hoc exemplo ita, uti voluerat, affecit præparavitque; ipse deinde in mediam progressus concionem: *Ea caussa captivos se, ait, produxisse, ut conditione*

A.V. 536. Hannibalis oratio ad milites.

ἀλλοτρίων συμπτωμάτων ἐναργῶς θεασάμενοι τὸ
συμβαῖνον, βέλτιον ὑπὲρ τῶν σφίσι παρόντων βου-
λεύωνται πραγμάτων. εἰς παραπλήσιον γὰρ αὐτοὺς 3
ἀγῶνα καὶ καιρὸν τὴν τύχην συγκεκλεικέναι, καὶ
παραπλήσια τοῖς νῦν ἆθλα προτεθεικέναι. δεῖν γὰρ 4
ἢ νικᾷν, ἢ θνήσκειν, ἢ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχειρίους γε-
νέσθαι ζῶντας. εἶναι δ᾽ ἐκ μὲν τοῦ νικᾷν, ἆθλον, οὐχ
ἵππους καὶ σάγους, ἀλλὰ τὸ πάντων ἀνθρώπων γε-
νέσθαι μακαριωτάτους, κρατήσαντας τῆς Ῥωμαίων
εὐδαιμονίας· ἐκ δὲ τοῦ μαχομένους τι παθεῖν, δια- 5
γωνιζομένους ἕως τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς
καλλίστης ἐλπίδος, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν
νόμῳ, μηδενὸς κακοῦ λαβόντας πεῖραν· τοῖς δ᾽ ἡτ- 6
τωμένοις καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιθυμίαν ὑπομέ-
νουσι φεύγειν, ἢ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον ἑλομένοις
τὸ ζῆν, παντὸς κακοῦ καὶ πάσης ἀτυχίας μετα-
σχεῖν. οὐδένα γὰρ οὕτως ἀλόγιστον οὐδὲ νωθρὸν αὐ- 7
τῶν

3. συγκεκλεικ. συγκεκληκέναι Vrb. Flor. Aug. Reg. A. 6. ὑπομένουσι φεύγειν. οἰομένοις φεύγειν edd. cum Bav. Aug. & Regiis.

tione rerum in alienis caſibus evidenter ſpectata, melius ipſi ſuper præſenti ſuo ſtatu conſilium capiant. Fortunam enim ſimili ipſos dimicandi neceſſitate concluſiſſe; ac præmia quoque ſimilia propoſuiſſe. Nam aut vincendum illis eſſe, aut moriendum, aut hoſtile jugum vivis ſubeundum. Porro, ſi vincerent, ipſos manere non equos aut ſaga; ſed hoc, ut, potiti Romanorum opibus, beatiſſimi omnium mortalium evadant: ſin pugnantibus, & ad extremum usque ſpiritum pro pulcerrima ſpe dimicantibus, aliquid humanitus contingeret; hoc conſecuturos, ut tamquam viri fortes, ſine ullius mali ſenſu, vitam finiant. At, ſi vincerentur, & cupiditate vitæ fugam capeſſere ſuſtinerent, aut quocumque alio modo ſaluti conſulerent; tum vero hoc illos manere, ut omne malorum atque infelicitatis genus ſint experturi. Neminem quippe illorum adeo ſtultum

A.V. 536. Hannibalis oratio ad milites.

τῶν ὑπάρχειν, ὃς μνημονεύων μὲν τοῦ μήκους τῆς
ὁδοῦ τῆς διηνυσμένης ἐκ τῶν πατρίδων, μνημονεύων
δὲ τοῦ πλήθους τῶν μεταξὺ πολέμων, εἰδὼς δὲ τὰ
μεγέθη τῶν ποταμῶν, ὧν διεπέρασεν, ἐλπίσαι ποτ'
8 ἂν, ὅτι φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν ἀφίξεται. Διόπερ
ᾤετο δεῖν αὐτοὺς, ἀποκεκομμένης καθόλου τῆς τοι-
αύτης ἐλπίδος, τοιαύτην διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ
τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων, ἥνπερ ἀρτίως ἐποιοῦν-
9 το περὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων. καθάπερ
γὰρ ἐπ' ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα καὶ τὸν τεθνεῶ-
τα πάντες ἐμακάριζον, τοὺς δὲ ζῶντας ἠλέουν· οὕ-
τως ᾤετο δεῖν καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς διαλαμβά-
νειν· καὶ πάντας ἰέναι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, μάλιστα
10 μὲν νικήσοντας· ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ᾖ δυνατὸν, ἀποθα-
νουμένους. τὴν δὲ τοῦ ζῆν ἡττημένους ἐλπίδα, κατὰ
μηδένα

7. πολέμων. *Forſ.* πολεμίων. *Reisk.* 8. τοιαύτην. τὴν τοιαύτην *Vat. Flor. Reg. A. An* τὴν αὐτὴν? 9. τὸν τεθνεῶτα. *Articulum h. l. ex conject. adjeci, quum perperam abeſſet a libris.* Ibid. κατ' αὐτούς. καθ' αὐτοὺς *Flor.*

ſtultum aut ſtupidum eſſe, qui, memor longi itineris ex ſua cujusque patria confecti, totque pugnarum in itinere pugnatarum, amnium denique maximorum quos trajecerint, ſpem redeundi in patriam ſit in fuga collocaturus. Faciendum igitur illis eſſe, ut, omni ejusmodi ſpe præciſa, quem animum in alienis caſibus paullo ante habuiſſent, eumdem in æſtimanda ſua fortuna habeant. Nam ut in illis & victoris & mortui ſortem pariter omnes laudarint, vivos miſerati ſint: ita de ſuis quoque rebus ſtatuere debere; atque eo animo in certamina deſcendere omnes, primo quidem, ut quibus vincere, deinde, ſi illud nequeant, ut quibus mortem oppetere deſtinatum ſit. Nam vitæ quidem ſpem, victi ſi fuiſſent, omnem penitus

A.V. 536. Hannibalis oratio ad milites.

μηδένα τρόπον ἠξίου λαμβάνειν ἐν νῷ. τούτῳ γὰρ 11 χρησαμένων αὐτῶν τῷ λογισμῷ, καὶ τῇ προθέσει ταύτῃ, καὶ τὸ νικᾷν ἅμα καὶ τὸ σώζεσθαι προδήλως σφίσι συνεξακολουθήσειν. πάντας γὰρ τοὺς ἢ κα- 12 τὰ προαίρεσιν ἢ κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κεχρημένους, οὐδέποτε διεψεῦσθαι τοῦ κρατεῖν τῶν ἀντιταξαμένων. ὅταν δὲ δὴ καὶ τοῖς πολεμίοις συμβαί- 13 νῃ τὴν ἐναντίαν ἐλπίδα ταύτης ὑπάρχειν· ὃ νῦν ἐστὶ περὶ Ῥωμαίους, ὥστε φεύγουσι πρόδηλον εἶναι τοῖς πλείστοις τὴν σωτηρίαν, παρακειμένης αὐτοῖς τῆς οἰκείας· δῆλον, ὡς ἀνυπόστατος γένοιτ' ἂν ἡ τῶν ἀπηλπικότων τόλμα. Τῶν δὲ πολλῶν ἀποδε- 14 χομένων τό τε παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους, καὶ λαμβανόντων ὁρμὴν καὶ παράστασιν, οἵαν ὁ παρακαλῶν ἐσπούδαζε· τότε μὲν ἐπαινέσας αὐτοὺς διαφῆκε, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζυγὴν ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε.

Πόπλιος

tus ex animo esse tollendam. Hoc si bene fixum omnibus destinatumque fuerit; nullum esse dubium, quin & victoriam & salutem sint consecuturi. Numquam enim factum esse, ut, qui, vel ultro, vel necessitate coacti, hunc animum in prælia attulerint, victoriam de hostibus non reportarint. Quod si vero etiam contingat, ut contrariam spem habeant hostes; quemadmodum nunc Romani, quorum plerisque certa spes salutis in fuga est posita, ut quorum patria in vicino est; tum quidem palam esse, tales adversarios impetum ex desperatione pugnantium non toleraturos. His dictis, quum & exemplum & orationem probaret multitudo, & jam eos spiritus conciperet, eamque indueret mentem, quam dux optabat; laudatos tunc milites *Hannibal* dimisit, postero vero die primo diluculo promovere signa jussit.

64. *P.*

Πόπλιος δὲ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τὸν Πάδον
ποταμὸν ἤδη πεπεραιωμένος, τὸν δὲ Τίκινον κρίνων
εἰς τοὔμπροσθεν διαβαίνειν, τοῖς μὲν ἐπιτηδείοις γε-
φυροποιεῖν παρήγγειλε, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις συν-
2 αγαγὼν παρεκάλει. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν λεγο-
μένων ἦν περί τε τοῦ τῆς πατρίδος ἀξιώματος καὶ
τῶν προγονικῶν πράξεων, τὰ δὲ τοῦ παρεστῶτος
3 καιροῦ τοιάδε· ἔφη γάρ, Δεῖν καὶ μηδεμίαν μὲν εἰλη-
φότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναντίων,
αὐτὸ δὲ τοῦτο γινώσκοντας, ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρ-
χηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τοῦ
4 νικᾶν ἐλπίδα· καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ παρά-
λογον, εἰ τολμῶσι Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ἀντοφθαλ-
μεῖν, πολλάκις μὲν ὑπ' αὐτῶν ἡττημένοι, πολλοὺς δ'
ἐξενηνοχότες φόρους, μόνον δ' οὐχὶ δουλεύοντες αὐ-
5 τοῖς ἤδη τοσούτους χρόνους. Ὅταν δὲ, χωρὶς τῶν
προσει-

A.V. 536. LXIV. P. Scipio inter Padum & Ticinum.

Hortatur milites.

LXIV. 1. *Vulgo omnes* πρὸς τὸν Πάδον. *Et in Reg. A. & in Aug. a pr. manu abest* ἡμέρας. *Delevi* πρὸς *ex conject.* Ibid. πεπεραιωμένος *recte dedit Vat. & Flor. Vulgo* περαιούμενος. Ibid. *Correxi mendosum* Τήκινον, *quod est in msstis & edd.*

64. *P. Cornelius* circa eosdem dies *Padum* jam trajecerat: quum vero ulterius etiam progredi & *Ticinum* transire vellet, mandatum idoneis hominibus dedit, ut ponte fluvium jungerent. Interim reliquo exercitu in concionem vocato, suos adhortari cœpit. Multa ibi *de dignitate patriæ & rebus gestis majorum* disseruit: sed quæ ad rem præsentem facerent, hujusmodi fuerunt: *Quanquam nullum etiam nunc periculum hostium fecissent; tamen vel eo solo nomine, quod cum Carthaginiensibus res ipsis futura sit, certam oportere illos*, dixit, *atque exploratam victoriæ spem habere. Omninoque rem indignam atque intolerabilem videri debere, quod contra Romanos Pœni attollere oculos audeant: toties ab illis victi, tot jam annos stipendiarii, & tantum non servire ipsis longo tempore assueti. Sed si hoc amplius experimento etiam*

A.V. 536. P. Scipio hortatur suos.

προειρημένων, καὶ τῶν νῦν παρόντων ἀνδρῶν ἔχωμεν
ἐπὶ ποσὸν πεῖραν, ὅτι μόνον οὐ τολμῶσι κατὰ πρόσω-
πον ἰδεῖν ἡμᾶς, τίνα χρὴ διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τοῦ
μέλλοντος τοὺς ὀρθῶς λογιζομένους; Καὶ μὴν οὔτε 6
τοὺς ἱππεῖς, συμπεσόντας τοῖς παρ' αὐτῶν ἱππεῦ-
σι περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, ἀπαλλάξαι καλῶς·
ἀλλὰ, πολλοὺς ἀποβαλόντας αὐτῶν, φυγεῖν αἰσχρῶς
μέχρι τῆς ἰδίας παρεμβολῆς. τόν τε στρατηγὸν 7
αὐτῶν καὶ τὴν σύμπασαν δύναμιν, ἐπιγνόντας τὴν
παρουσίαν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, φυγῇ παρα-
πλησίαν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παρὰ τὴν
αὐτῶν προαίρεσιν, διὰ τὸν φόβον, κεχρῆσθαι τῇ διὰ
τῶν Ἄλπεων πορείᾳ. Παρεῖναι δὲ καὶ νῦν, ἔφη, 8
τὸν Ἀννίβαν, κατεφθαρκότα μὲν τὸ πλεῖστον μέ-
ρος τῆς δυνάμεως, τὸ δὲ περιλειπόμενον, ἀδύνατον
καὶ δύσχρηστον ἔχοντα διὰ τὴν κακουχίαν· ὁμοίως
δὲ καὶ τῶν ἵππων τοὺς μὲν πλείστους ἀπολωλεκό-
τα, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχρειωκότα, διὰ τὸ μῆκος
καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁδοῦ. Δι' ὧν ἐπιδεικνύειν 9
ἐπει-

etiam cognovimus, præsentem hostem ne ferre quidem conspectum nostrum posse; quid de futuro, si recte judicemus, sperandum nobis? Atqui neque equitibus illorum pugnam ad Rhodanum cum Romanis equitibus bene cessisse; verum, post cædem multorum, reliquos turpi fuga in sua castra esse compulsos: & ducem ipsum, omnemque exercitum, ubi advenisse legiones Romanas senserunt, fugientibus similes abiisse, & contra suum propositum, metu Romanorum per Alpium juga iter fecisse. Nunc quoque venisse Hannibalem, ajebat, *maxima parte exercitus sui amissa. Quos haberet reliquos, eos propter magnitudinem malorum, quæ perpessi erant, exhaustis viribus, ad belli usum inutiles factos esse: similiter & equorum plurimos periisse; reliquos, propter longitudinem & difficultatem confecti itineris, inutiles futuros.* His rationi-
bus

ἐπειρᾶτο, διότι μόνον ἐπιφανῆναι δεῖ τοῖς πολεμίοις. A.V.536.
10 Μάλιστα δ' ἠξίου, θαῤῥεῖν αὐτοὺς, βλέποντας εἰς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν· οὐδέποτε γὰρ ἂν, ἀπολιπὼν τὸν στόλον, καὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἐφ' ἃς ἀπεστάλη, δεῦρο μετὰ τοιαύτης ἐλθεῖν σπουδῆς, εἰ μὴ καὶ λίαν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἑώρα, τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀναγκαίαν μὲν οὖσαν τῇ πατρίδι, πρόδηλον δ' ἐν αὐτῇ τὴν νίκην ὑπάρχουσαν.
11 Πάντων δὲ, καὶ διὰ τὴν τοῦ λέγοντος πίστιν, καὶ διὰ τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν, ἐκθύμως ἐχόντων πρὸς τὸ κινδυνεύειν· ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, διαφῆκε, προσπαρακαλέσας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ παραγγελλόμενον.

P. Scipio hortatur suos.

Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ προῆγον ἀμφότεροι παρὰ τὸν ποταμὸν, ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Ἄλπεις μέρους, ἔχοντες εὐώνυμον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, δεξιὸν δὲ τὸν
2 ῥοῦν οἱ Καρχηδόνιοι. γνόντες δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ τῶν προνο-

LXV. Prælium equestre ad Ticinum.

LXV. 1. παρά. κατὰ τὸν ποταμὸν cdd. cum Bav. Aug. & Regiis.

bus persuadere ipsis contendebat, *satis ad victoriam fore, si dumtaxat se ostenderent. Sed & sua ipsius præsentia confirmari vel maxime animos eorum debere. Numquam enim*, ajebat, *classe omissa, & Hispania provincia, ad quam missus eram, tanto studio huc contendissem, nisi ratione certa ductus ita judicarem, expeditionem hanc cum ad patriæ salutem esse necessariam, tum manifesta cum victoriæ spe conjunctam.* Omnibus deinde, partim propter dicentis auctoritatem, partim quod vera omnia locutus erat, prælium magna contentione deposcentibus: laudata eorum alacritate, hortatus etiam, ut *ad excipienda mandata parati atque intenti essent*, concionem dimisit.

65. Postero die progrediuntur duces ambo secundum amnem, in ea quæ versus Alpes est ripa, quum haberent ipsum fluvium Romani quidem ad lævam, Carthaginienses vero ad dextram. Altero dein die, quum uterque a pabulatoribus edoctus fuisset,

A.V. 536. Prælium equestre ad Ticinum.

προνομευόντων, ὅτι σύνεγγύς εἰσιν ἀλλήλων, τότε μὲν
αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσαντες, ἔμειναν. τῇ δ' ἐπαύ- 3
ριον πᾶσαν τὴν ἵππον ἀναλαβόντες ἀμφότεροι, Πό-
πλιος δὲ καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἀκοντιστὰς, προῆγον
διὰ τοῦ πεδίου, σπεύδοντες κατοπτεῦσαι τὰς ἀλλή-
λων δυνάμεις. ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν αὐτοῖς, καὶ 4
συνιδεῖν τὸν κονιορτὸν ἐξαιρόμενον, εὐθέως συνετάτ-
τοντο πρὸς μάχην. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος, προθέμε- 5
νος τοὺς ἀκοντιστὰς, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις Γαλα-
τικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν μετώπῳ καταστή-
σας, προήει βάδην. ὁ δ' Ἀννίβας, τὴν μὲν κεχαλι- 6
νωμένην ἵππον καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐτῆς κατὰ
πρόσωπον τάξας, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ
Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρου τοῦ κέρατος ἡτοι-
μάκει πρὸς κύκλωσιν. Ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἡγε- 7
μόνων καὶ τῶν ἱππέων φιλοτίμως διακειμένων πρὸς
τὸν κίνδυνον, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν πρώτην
σύμ-

4. πλησ. αὐτοῖς. πλησιάζειν αὐτοὺς *edd. ex Bav. in quo hæc lectio alteri superscripta.*

fuiſſet, parum invicem diſtare exercitus, tum quidem, communitis caſtris ibi morati ſunt. Poſtridie vero ejus diei cum omni equitatu duces ambo, *Scipio* etiam cum peditibus jaculatoribus, per campos agmen ſuorum præcedebant; cupiens uterque alterius copias ſpeculari. Tum ſimulac exortus pulvis propinquantium hoſtium ſignum ambobus dedit, acies utrimque ad prælium inſtrui cœperunt. *Scipio*, jaculatoribus & Gallis equitibus, qui una cum his erant, præmiſſis, ac reliquis in frontem directis, lentis inceſſibus procedebat. *Hannibal* frenatos equos & quod roboris fuit ac ſtabilis in ejus equitatu, in fronte locat, & occurrere hoſti pergit: Numidas equites ab utroque cornu ad cingendum hoſtem præparaverat. Quum utrimque & duces & equites pugnæ eſſent avidi, prima commiſſio ejusmodi fuit, ut jacula-

A.V. 536.
Prælium equestre ad Ticinum.

σύμπτωσιν, ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ φθᾶσαι τὸ
πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐκκλίναντας
εὐθέως διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ' αὐτῶν
ἴλας, καταπλαγέντας τὴν ἐπιφορὰν, καὶ περιδεεῖς
γενομένους μὴ συμπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπιφερομένων
8 ἱππέων. οἱ μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον ἀλλήλοις συμπε-
σόντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐποίουν ἰσόῤῥοπον τὸν κίν-
9 δυνον. ὁμοῦ γὰρ ἦν ἱππομαχία καὶ πεζομαχία, διὰ
τὸ πλῆθος τῶν παρακαταβαινόντων ἀνδρῶν ἐν αὐ-
10 τῇ τῇ μάχῃ. Τῶν δὲ Νομάδων κυκλωσάντων, καὶ
κατόπιν ἐπιπεσόντων, οἱ μὲν πεζακοντισταὶ, τὸ
πρῶτον διαφυγόντες τὴν σύμπτωσιν τῶν ἱππέων,
τότε συνεπατήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐπι-
11 φορᾶς τῶν Νομάδων. οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐξ ἀρ-
χῆς διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πολλοὺς
μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκότες, ἔτι δὲ πλείους τῶν Καρ-
χηδονίων διεφθαρκότες, συνεπιθεμένων ἀπ' οὐρᾶς τῶν
Νομά-

Fugatur equitatus Scipionis.

7. ἐκκλίν. ἐγκλίναντες Vat. Flor.

culatores, necdum primis jaculis miſſis, ruentis in ſe hoſtis impetu territi, metu ne ab imminente equitatu conculcarentur, fuga ſeſe per aciei intervalla poſt equitum ſuorum turmas reciperent. Qui a fronte invicem concurrerunt, æquo Marte perdiu dimicarunt. Simul enim equites peditesque pugnabant, quum in ipſo prælio multi ad pedes deſilirent. Vbi vero Numidæ equites hoſtis circumventi terga cædere cœperunt; tum vero pedites jaculatores, quos jam oſtendimus ingruentibus equitibus fuga ſibi conſuluiſſe, ab ingenti irruentium Numidarum manu, ſunt proculcati. Et mox illi, qui inde ab initio prælii adverſa fronte cum Carthaginienſibus conflixerant, multis ſuorum amiſſis, at pluribus etiam Pœnorum occiſis, poſtquam Numidæ ipſos quoque a tergo adoriebantur, dare ſe in fugam ſunt coacti.

A.V. 536. Νομάδων, ἐτράπησαν, οἱ μὲν πολλοὶ σποράδες, τινὲς δὲ περὶ τὸν ἡγεμόνα συστραφέντες.

LXVI. Scipio vulneratus, cis Padum regreditur.

Πόπλιος μὲν οὖν, ἀναζεύξας, προῆγε διὰ τῶν πεδίων ἐπὶ τὴν τοῦ Πάδου γέφυραν, σπεύδων φθᾶσαι διαβιβάσας τὰ στρατόπεδα. θεωρῶν γὰρ τοὺς 2 μὲν τόπους ἐπιπέδους ὄντας, τοὺς δ' ὑπεναντίους ἱπποκρατοῦντας, αὐτὸν δὲ βαρυνόμενον ἐκ τοῦ τραύματος, εἰς ἀσφαλὲς ἔκρινε δεῖν ἀποκαταστῆσαι τὰς δυνάμεις. Ἀννίβας δὲ μέχρι μέν τινος ὑπέλαβε τοῖς 3 πεζικοῖς στρατοπέδοις αὐτοὺς διακινδυνεύσειν· συνιδὼν δὲ κεκινηκότας ἐκ τῆς παρεμβολῆς, ἕως μὲν τοῦ πρώτου ποταμοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γεφύρας ἐπηκολούθει. καταλαβὼν δὲ τὰς μὲν πλείστας τῶν 4 σανίδων ἀνεσπασμένας, τοὺς δὲ φυλάττοντας τὴν γέφυραν ἔτι περὶ τὸν ποταμὸν ὑπολειπομένους, τούτων μὲν ἐγκρατὴς ἐγένετο, σχεδὸν ἑξακοσίων ὄντων τὸν

II. *Al* τὸν ἡγεμόνα *forsan excidit* τραυματισθέντα. *Et Perott. h. l. habet* vulneratum.

LXVI. 2. ἐκ. ὑπὸ τοῦ τραύματος *Vat. Flor. Vrs. Aug. Reg. A.* 3. διακινδυνεύσειν *ex Casaub. emendatione est. Scripti libri omnes dant* διακινδυνεύειν. Ibid. πρώτου ποταμοῦ. Πάδου ποταμοῦ *voluit Cluver. Sic & Perott.* Ibid. ἐπηκολούθει. ἠκολούθει *Vat. Flor.*

coacti. Plerique passim huc illuc fugere; nonnulli globo circa consulem facto.

66. Itaque *Scipio*, motis castris, per plana exercitum ad pontem *Padi* duxit; amnem trajicere, priusquam superveniret hostis, properans. Quia enim patentes campi erant, & melior equitatu Pœnus, ipse vulnere gravatus; legiones in tuto collocandas duxit. *Hannibal*, aliquamdiu exspectata peditum legionariorum pugna, ubi castris excessisse Romanos cognovit, usque ad priorem fluvium, & impositum ei pontem eos insecutus. Postquam autem asseres plerosque avulsos, attamen præsidium adhuc ibi relictum ad custodiam pontis invenit; præsidium quidem, quod erat sexcentorum fere hominum, in potestatem redigit:

5 τὸν ἀριθμόν· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀκούων ἤδη πολὺ προ- A.V. 536.
ειληφέναι, μεταβαλλόμενος αὖθις, εἰς τἀναντία πα-
ρὰ τὸν ποταμὸν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, σπεύδων ἐπὶ
6 τόπον εὐγεφύρωτον ἀφικέσθαι τοῦ Πάδου. Κατα- Hannibal Padum superat.
λύσας δὲ δευτεραῖος, καὶ γεφυρώσας τοῖς ποταμίοις
πλοίοις τὴν διάβασιν, Ἀσδρούβᾳ μὲν ἐπέταξε δια-
κομίζειν τὸ πλῆθος· αὐτὸς δὲ διαβὰς εὐθέως, ἐχρη-
μάτιζε τοῖς παραγεγονόσι πρεσβευταῖς ἀπὸ τῶν
7 σύνεγγυς τόπων. Ἅμα γὰρ τῷ γενέσθαι τὸ προτέ- Galli se jungunt Hannibali.
ρημα, πάντες ἔσπευδον οἱ παρακείμενοι Κελτοὶ, κα-
τὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καὶ φίλοι γίγνεσθαι καὶ
8 χορηγεῖν καὶ συστρατεύειν τοῖς Καρχηδονίοις. ἀπο-
δεξάμενος δὲ τοὺς παρόντας φιλανθρώπως, καὶ κο-
μισάμενος τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πέραν, προῆγε πα-
ρὰ τὸν ποταμὸν, τὴν ἐναντίαν ποιούμενος τῇ πρό-
σθεν παρόδῳ· κατὰ ῥοῦν γὰρ ἐποιεῖτο τὴν πορείαν,
9 σπεύδων συνάψαι τοῖς ὑπεναντίοις. Ὁ δὲ Πόπλιος,

redigit: ſed quum reliquos longe jam proceſſiſſe intelligeret, fronte converſa, itinere contrario ſecus fluvium ire perrexit; locum in *Pado* quærere properans, ubi facile fluvius ponte jungi poſſet. Bidui iter dein progreſſus, ſubſtitit: &, ponte in amne e fluvialibus navigiis confecto, *Aſdrubalem* copias transmittere jubet; ipſe extemplo trajicit, & audiendis legatis, qui e vicinis locis advenerant, dat operam. Simul namque victoriam adeptus eſt *Hannibal*, omnes circumjacentium regionum *Galli* ad Carthaginienſes inclinare animos, ſicut ab initio conſtituerant: eorum amicitiam expetere, rebus omnibus adjuvare, & ſocia arma cum iis velle jungere. *Hannibal*, comiter, qui advenerant, exceptis; ubi omnes ipſius copiæ trajeciſſent; propter amnem, contrario quam proximis diebus uſus erat itinere, ſecunda fluminis ripa progreditur, hoſtem conſequi properans. *Publius Scipio*,

A.V. 536. Scipio & Hannibal ad Placentiam.

περαιωθεὶς τὸν Πάδον, καὶ στρατοπεδεύσας περὶ
πόλιν Πλακεντίαν, ἥ τις ἦν ἀποικία Ῥωμαίων, ἅμα
μὲν αὑτὸν ἐθεράπευε καὶ τοὺς ἄλλους τραυματίας,
ἅμα δὲ τὰς δυνάμεις εἰς ἀσφαλὲς ἀπηρεῖσθαι νομί-
ζων, ἦγε τὴν ἡσυχίαν. Ἀννίβας δὲ, παραγενόμενος 10
δευτεραῖος ἀπὸ τῆς διαβάσεως ἐγγὺς τῶν πολεμίων,
τῇ τρίτῃ παρέταξε τὴν δύναμιν ἐν συνόψει τοῖς
ὑπεναντίοις. οὐδενὸς δὲ σφίσιν ἀντεξάγοντος, κατε- 11
στρατοπέδευσε λαβὼν περὶ πεντήκοντα στάδια τὸ
μεταξὺ διάστημα τῶν στρατοπέδων.

LXVII. Galli auxiliares Romanorum transeunt ad Hannibalem.

Οἱ δὲ συστρατευόμενοι Κελτοὶ τοῖς Ῥωμαίοις,
θεωροῦντες ἐπικυδεστέρας τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλ-
πίδας, συνταξάμενοι πρὸς ἀλλήλους, καιρὸν ἐπετή-
ρουν πρὸς ἐπίθεσιν, μένοντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἕκαστοι
σκηναῖς. δειπνοποιησαμένων δὲ, καὶ κατακοιμηθέντων 2
τῶν ἐν τῷ χάρακι, παρελθεῖν ἐάσαντες τὸ πλεῖον
μέρος τῆς νυκτὸς, καθοπλισάμενοι περὶ τὴν ἑωθινὴν
φυλακὴν, ἐπιτίθενται τοῖς σύνεγγυς τῶν Ῥωμαίων
παρα-

Padum transgressus, ad *Placentiam* Romanorum coloniam castra communiverat: ibique sese & reliquos vulneratos curans, exercitu in tuto, uti existimabat, locato, nihil movebat. At *Hannibal* binis castris a transitu fluminis in viciniam hostium pervenit, & tertio die in eorum conspectu aciem instruit. Nemine autem adversus ipsum prodeunte, paullo amplius sex millia ab hoste castris locum capit.

67. Qui Romanis militabant *Galli*, ut secundioris fortunæ spem Carthaginiensibus affulgere vident, communi consilio tempus ad insidias circumspectabant, in suis quisque tentoriis se continentes. Igitur quum a cœna ad quietem se recepissent qui intra vallum erant; dissimulato per reliquam noctem dolo, circa quartam vigiliam sumtis armis, Romanos, qui in proximo tentoria habebant, invadunt. Multis occisis,

3 παραστρατοπεδεύουσι. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέ- A.V. 536.
κτειναν, οὐκ ὀλίγους δὲ κατετραυμάτισαν· τέλος δὲ
τὰς κεφαλὰς ἀποτεμόντες τῶν τεθνεώτων, ἀπε-
χώρουν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὄντες πεζοὶ μὲν εἰς
δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ μικρῷ λείποντες διακοσίων.
4 Ἀννίβας δὲ, φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν
παρουσίαν, τούτους μὲν εὐθέως παρακαλέσας, καὶ
δωρεὰς ἑκάστοις τὰς ἁρμοζούσας ἐπαγγειλάμενος
ἐξέπεμψεν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις, δηλώσοντας μὲν
τὰ πεπραγμένα τοῖς πολίταις, παρακαλέσοντας δὲ
5 πρὸς τὴν αὑτοῦ συμμαχίαν. ᾔδει γὰρ, ὅτι πάντες
κατ' ἀνάγκην αὐτῷ κοινωνήσουσι τῶν πραγμάτων,
ἐπιγνόντες τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν σφετέρων πολιτῶν πα-
6 ρασπόνδημα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἅμα δὲ τούτοις
καὶ τῶν Βοίων παραγεγονότων, καὶ τοὺς τρεῖς ἄν-
δρας ἐγχειριζόντων αὐτῷ, τοὺς ἐπὶ τὴν διάδοσιν τῆς
χώρας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξαπεσταλμένους, ὧν κατ' ἀρ-
χὰς ἐκυρίευσαν τοῦ πολέμου, παρασπονδήσαντες,
7 καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· ἀποδεξάμενος Ἀννίβας
τὴν

Galli auxiliares Romanorum transfeunt ad Hannibalem.

Boji cum eodem ineunt societatem.

LXVII. 4. ἑαυτῶν. αὐτῶν πόλεις *Flor. Aug. Reg. A.*

cifis, nec paucis vulneratis, tandem capitibus mortuorum præcifis, *ad Carthagi-nienfes tranfeunt*, pedites ad bis mille, equites paullo minus ducenti. *Hannibal*, perquam gratos fibi illos advenire teftatus, protinus & verbis multum hortatus, & dona cuique convenientia pollicitus, in civitates quemque fuas, ad fignificanda quæ gefta effent, & follicitandos popularium animos, dimifit. Norat enim, fecum omnes, vellent nollent, confenfuros, cognita fuorum in Romanos perfidia. Simul cum his & *Boji* venerunt, *triumviros agrorum dividendorum* illi tradentes, quos belli principio perfidia ea, quam fupra commemoravimus, interceperant. *Hanni-*

A.V. 536. τὴν εὔνοιαν αὐτῶν, ὑπὲρ μὲν τῆς φιλίας καὶ συμμαχίας ἔθετο πρὸς τοὺς παρόντας πίστεις· τούς γε μὴν ἄνδρας αὐτοῖς ἀπέδωκε, παραγγείλας τηρεῖν, ἵνα ὑπὲρ τούτων κομίσωνται τοὺς αὐτῶν ὁμήρους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.

Scipio ad Trebiam se recipit. Πόπλιος δὲ σχετλιάζων ἐπὶ τῷ γεγονότι παρασπονδήματι, καὶ συλλογισάμενος, ὅτι, πάλαι τῶν Κελτῶν πρὸς αὐτοὺς ἀλλοτρίως διακειμένων, τούτων ἐπιγεγονότων, πάντας τοὺς πέριξ Γαλάτας συμβήσεται πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀπονεύειν, ἔγνω δεῖν εὐλαβηθῆναι τὸ μέλλον. 8

Διόπερ, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν 9 ἀναζεύξας, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν, καὶ τοὺς τούτῳ συνάπτοντας γεωλόφους· πιστεύων τῇ τε τῶν τόπων ὀχυρότητι, καὶ τοῖς παροικοῦσι τῶν συμμάχων.

LXVIII. Eum sequitur Hannibal. Ἀννίβας δὲ, τὴν ἀναζυγὴν αὐτῶν ἐπιγνοὺς, παραυτίκα μὲν τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἐξαπέστελλε, μετ' οὐ πολὺ δὲ τοὺς ἄλλους· τούτοις δ' ἐκ ποδὸς, τὴν

7. ὑπὲρ τούτων *ex conject. dedi. Vulgo omnes* παρὰ τούτων, *præter Bav. & ed. 1. ubi plane desiderantur hæc duo verba.*

Hannibal, laudata eorum voluntate, amicitiam quidem & societatem cum præsentibus firmavit: triumviros autem ipsis reddidit; monuitque, ut eos servarent, quo possent per illos, sicut initio decreverant, suos recipere obsides. *Publius*, cædem fraude peremtorum lamentans, neque dubitans, Gallorum animo pridem a Romanis alienato, plerosque ex omnibus circumcirca regionibus ad partes Carthaginiensium post istud facinus inclinaturos, cavendum sibi in posterum judicavit. Itaque silentio proximæ noctis sub quartam vigiliam ad *Trebiam* fluvium & tumulos ei vicinos castra movet: tum naturæ locorum confisus, tum sociis populi Romani eum tractum incolentibus.

68. *Hannibal*, simulatque horum profectionem sensit, statim Numidas equites, deinde etiam reliquos, vestigia eorum sequi jussit: moxque

2 τὴν δύναμιν ἔχων αὐτὸς, εἵπετο κατόπιν. οἱ μὲν οὖν Νομάδες εἰς ἔρημον τὴν στρατοπεδείαν ἐμπεσόντες, A.V. 536.
3 ταύτην ἐνεπίμπρασαν. ὃ δὴ καὶ σφόδρα συνήνεγκε τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς, εἴπερ οὗτοι κατὰ πόδας ἀκολουθήσαντες συνῆψαν ταῖς ἀποσκευαῖς, πολλοὺς ἂν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις συνέβη δια-
4 φθαρῆναι. νῦν δὲ οἱ πλείους ἔφθασαν διαβάντες τὸν Τρεβίαν ποταμόν· τῶν δὲ καταλειφθέντων ἐπὶ τῆς οὐραγίας, οἱ μὲν διεφθάρησαν, οἱ δὲ ζῶντες ἑάλω-
5 σαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Πόπλιος μὲν οὖν, διαβὰς τὸν προειρημένον ποταμὸν, ἐστρατοπέδευσε Trebiam trajicit Scipio.
6 περὶ τοὺς πρώτους λόφους. καὶ περιβαλὼν τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν παρεμβολὴν, ἀνεδέχετο μὲν τὸν Τιβέριον καὶ τὰς μετ᾽ ἐκείνου δυνάμεις· ἐθεράπευε δ᾽ αὑτὸν ἐπιμελῶς, σπουδάζων εἰ δύναιτο κοινωνῆσαι
7 τοῦ μέλλοντος κινδύνου. Ἀννίβας δὲ περὶ τετ]αράκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῶν πολεμίων, αὐτοῦ
8 κατεστρατοπέδευσε. τὸ δὲ τῶν Κελτῶν πλῆθος τὸ τὰ

LXVIII. 4. *οἱ πλείους a Casaub. est. νῦν δ᾽ ὡς πλείους Vat. Flor. Bav. νῦν δ᾽ ὧς, πλείους Aug. Reg. A. Vrsin.* 6. *δ᾽ αὑτὸν. δ᾽ αὐτὸν Bav.*

que ipse etiam cum omnibus copiis pone istos insequitur. Numidæ, vacua nacti castra, illa incenderunt. Quæ res adprime Romanos juvit: nam si nulla facta mora consecuti impedimenta fuissent, multi Romanorum in campis patentibus ab equitibus cæsi, erant perituri. Nunc plerisque omnibus *Trebiam* transgressis, partem dumtaxat aliquam extremi agminis, qua occiderunt Pœni, qua ceperunt. *Scipio* igitur, *trajecto Trebia*, circa proximos tumulos locum stativis deligit; ibique fossa ac vallo castris munitis, *Tiberium opperiens* ejusque legiones, vulnus diligenter curabat, quo posset futuro mox prælio interesse. *Hannibal* quinque millium intervallo ab hoste castra ponit. *Galli*, ad spem Carthaginiensium

A.V. 536. τὰ πεδία κατοικοῦν, συνεστηκὸς ταῖς τῶν Καρχη-
δονίων ἐλπίσι, δαψιλῶς μὲν ἐχορήγει τὸ στρατόπε-
δον τοῖς ἐπιτηδείοις, ἕτοιμον δ᾽ ἦν παντὸς κοινωνεῖν
ἔργου καὶ κινδύνου τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. Οἱ δ᾽ ἐν 9
τῇ Ῥώμῃ, προσπεπτωκότων τῶν κατὰ τὴν ἱππο-
μαχίαν, ἐξενίζοντο μὲν τῷ τὸ συμβεβηκὸς εἶναι
παρὰ τὴν προσδοκίαν· οὐ μὴν ἠπόρουν γε σκήψεων,
πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν αὐτοῖς ἧτταν εἶναι τὸ γεγονός·
ἀλλ᾽ οἱ μὲν ᾐτιῶντο τὴν τοῦ στρατηγοῦ προπέτειαν, 10
οἱ δὲ τὴν τῶν Κελτῶν ἐθελοκάκησιν, στοχαζόμενοι
διὰ τῆς τελευταίας ἀποστάσεως. καθόλου δὲ, τῶν 11
πεζικῶν στρατοπέδων ἀκεραίων ὄντων, ἀκεραίους
εἶναι διελάμβανεν τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδας.
Ti. Sempronius Scipioni conjungitur. Ὅθεν καὶ, συνάψαντος τοῦ Τιβερίου καὶ τῶν μετ᾽ 12
ἐκείνου στρατοπέδων, καὶ διαπορευομένων διὰ τῆς
Ῥώμης, ἐξ ἐπιφανείας ἐδόξαζον κριθήσεσθαι τὴν
μάχην.

8. *συνεστηκὸς ex conject. dedi. Veteres libri habent συνεξηκὸς, quod solus Aug. in συνεζηκὸς, Casaubonus vero cum Reg. B. in συνεξηρκὸς mutavit. Possis vero etiam συνεξεστηκὸς vel συνανεξεστηκὸς suspicari.* 9. *Libri scripti omnes ἐξενίζοντο μέν τοι τὸ συμβ. Correxit Casaub.* Ibid. *σκήψεων. Mendose vulgo omnes σκέψεων.*

sium sublatis animis, commeatus & necessaria omnia largiter subministrabant; parati in omnibus consiliis & periculis Hannibali esse participes. *Romani* vero *in urbe*, ubi allatus nuntius est de superiore equitum pugna, mirari illi quidem quod acciderat, utpote longe contra ipsorum opinionem: sed non deerant caussæ, cur victos eo prælio se negarent fuisse; aliis temeritatem ducis accusantibus, aliis Gallorum perfidiam, qui de industria male pugnassent, quod novissima defectione satis ostendissent. Denique, legionum peditibus salvis atque integris, spes quoque suas de summa rerum superesse credebant integras. Quamobrem ut venit *Tiberius Sempronius*, & quas ille habebat legiones, dum has Romam transeuntes cernerent, si vel tantum hic exercitus se ostendisset, debellatum iri uno prælio, sibi persuade-

13 μάχην. Ἀθροισθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν κατὰ
τὸν ὅρκον εἰς Ἀρίμινον, ἀναλαβὼν αὐτοὺς ὁ στρα-
τηγὸς, προῆγε, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Πό-
14 πλιον. συμμίξας δὲ, καὶ καταστρατοπεδεύσας παρ'
αὐτοῖς ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι, τὸ μὲν πλῆθος ἀνε-
λάμβανε τῶν ἀνδρῶν, ὡς ἂν ἐκ Λιλυβαίου τετ]α-
ράκοντα συνεχῶς ἡμέρας πεπεζοπορηκότων εἰς Ἀρί-
μινον· τὰς δὲ παρασκευὰς ἐποιεῖτο πάσας ὡς πρὸς
15 μάχην. αὐτὸς δ' ἐπιμελῶς συνήδρευε τῷ Ποπλίῳ,
τὰ μὲν ἤδη γεγονότα πυνθανόμενος, περὶ δὲ τῶν
παρόντων συνδιανοούμενος.

A.V. 536. Ti. Sempronius Scipioni conjungitur.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀννίβας πραξι-
κοπήσας πόλιν Κλαστίδιον, ἐνδόντος αὐτῷ τοῦ πε-
πιστευμένου παρὰ Ῥωμαίων, ἀνδρὸς Βρεντεσινοῦ,
2 κατέσχε. γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε φρουρᾶς, καὶ
τῆς τοῦ σίτου παραθέσεως, τούτῳ μὲν πρὸς τὸ πα-
ρὸν

LXIX. Clastidium proditione capit Hannibal.

14. *καταστρατοπ. παρ' αὐτοῖς ταῖς οἰκ. δυν. Sic correxi. καταστρατ. παρὰ ταῖς οἰκ. δυν. Vat. Flor Aug. Reg. A. παραστρατ. παρὰ ταῖς οἰκ. δυν. Bav. & ex eo Reg B C. & ed. 1. 2. Hinc Casaubonus, deleta præpositione, dedit παραστρατ. ταῖς οἰκ. δυν.*

LXIX. 1. *Mendose h. l.* Κλαστάδιον, & *mox* Βρεγγεσινοῦ, *mssti omnes.*

ſuadebant. Poſtquam omnes *Ariminum,* ſicuti juramento fuerant adacti, convenere, conſul iis aſſumtis ad *Scipionem* properavit. Ad quem ut pervenit, junctisque caſtris ibi conſedit; milites ſuos, fatigatos itinere XL continuorum dierum, quibus Lilybæo Ariminum venerant, refecit; ſimulque omnia ad pugnam neceſſaria comparavit. Quæ dum fiunt, ipſe interim *Publio* aſſiduus adeſſe, præterita ab eo ſciſcitari, de iis quæ inſtabant cum eo deliberare.

69. Eodem fere tempore Hannibal *Claſtidium* oppidum proditione cepit; tradente viro Brunduſino, quem ei loco Romani præfecerant. Pœnus, præſidio & frumento ibi condito potitus, hoc quidem ad ſublevandam præſentem

A.V. 536. ρὸν ἐχρήσατο, τοὺς δὲ παραληφθέντας ἄνδρας ἀβλαβεῖς μεθ' ἑαυτοῦ προῆγε· δεῖγμα βουλόμενος 3 ἐκφέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως, πρὸς τὸ μὴ, δεδιότας, ἀπελπίζειν τὴν παρ' αὐτῷ σωτηρίαν τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν καταλαμβανομένους. τὸν δὲ προδό- 4 την ἐτίμησε μεγαλείως, ἐκκαλέσασθαι σπουδάζων τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. Μετὰ δὲ ταῦτα, συνθεωρήσας 5 τινὰς τῶν Κελτῶν, οἳ κατῴκουν μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Τρεβία ποταμοῦ, πεποιημένους μὲν καὶ πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διαπεμπομένους δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πεπεισμένους, τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρξειν· ἐξαποστέλλει πε- 6 ζοὺς μὲν δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ Κελτοὺς καὶ Νομάδας εἰς χιλίους, προστάξας ἐπιδραμεῖν αὐτῶν τὴν χώραν. τῶν δὲ πραξάντων τὸ προσταχθὲν, καὶ πολλὴν 7 περιβαλομένων λείαν, εὐθέως οἱ Κελτοὶ παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. Τιβέ-

Galli ab Hannib. infestati opem poscunt Romanos.

3. ὑπὸ τῶν καιρῶν. *Vulgo omnes* ἀπὸ, *quod correxi cum Scalig. & Reisk.*

sentem inopiam est usus, captivos vero incolumes secum abduxit: id spectans, ut hoc edito animi sui specimine, eos qui temporibus deprehensi a Romanis stetissent, admoneret, posito metu clementiæ suæ non diffidere. Proditorem magnifice donavit: omnes, qui munere aliquo fungerentur, ad partes Carthaginiensium cupiens allicere. Secundum hæc, intelligens, Gallorum nonnullos, qui quod inter *Padum & Trebiam* est incolebant, post initam secum amicitiam cum Romanis etiam communicare, ratos, se per hunc ambiguum favorem tutos ab utroque futuros hoste; peditum duo millia, equites Gallos & Numidas mille fere, adversus eos misit, jussos fines incursare. Quibus imperata facientibus, multamque prædam abigentibus; extemplo ad Romanorum munitiones Galli adveniunt, opem illos poscentes. *Sempronius,*

8Τιβέριος δὲ, καὶ πάλαι ζητῶν ἀφορμὴν τοῦ πράτ- A.V. 536. Pugna equeſtris.
τειν, τότε λαβὼν πρόφασιν, ἐξαπέστειλε τῶν μὲν
ἱππέων τὸ πλεῖστον μέρος, πεζοὺς δὲ σὺν τούτοις
9ἀκοντιστὰς εἰς χιλίους. σπουδῇ δὲ τούτων προσμι-
ξάντων πέραν τοῦ Τρεβία, καὶ διαμαχομένων τοῖς
πολεμίοις ὑπὲρ τῆς λείας, ἐτράπησαν οἱ Κελτοὶ σὺν
τοῖς Νομάσι, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν
10ἐποιοῦντο χάρακα. ταχὺ δὲ συννοήσαντες τὸ γιγνό-
μενον οἱ προκαθήμενοι τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμ-
βολῆς, ἐντεῦθεν ταῖς ἐφεδρείαις ἐβοήθουν τοῖς πιε-
ζομένοις· οὗ γενομένου, τραπέντες οἱ Ῥωμαῖοι, πά-
λιν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμ-
11βολήν. Τιβέριος δὲ, συνορῶν τὸ γιγνόμενον, πάν- Dubia Sempronii victoria.
τας ἐπαφῆκε τοὺς ἵππους, καὶ τοὺς ἀκοντιστάς.
τούτου δὲ συμπεσόντος, αὖθις ἐγκλίναντες οἱ Κελ-
12τοὶ, πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν ὑπεχώρουν. ὁ δὲ
στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ἀπαράσκευος ὢν πρὸς
τὸ κρίνειν τὰ ὅλα, καὶ νομίζων δεῖν μηδέποτε χωρὶς
προθέ-

8. *πράττειν. Forſ. πράττειν τι. Flor. Aug. Reg. A.*

11. *ὑπεχώρουν. ἀπεχώρουν Vat.*

pronius, qui manus conſerendi occaſionem jamdudum quærebat, tunc illam adeptus, equitum partem maximam, & ſimul pedites jaculatores ad mille emiſit. Qui hoſtem, *Trebia* trajecto, propere aggreſſi, ac pro præda acriter cum illo dimicantes, Gallos Numidasque in ſua caſtra compellunt. Quo ſtatim animadverſo, qui pro munitionibus Carthaginienſium in ſtatione erant, ex ipſa ſtatione illico laborantibus ſuccurrentes, terga vertere Romanos & caſtra repetere coëgerunt. Tum vero *Tiberius*, re cognita, omnes equites jaculatoresque immiſit: atque ita Carthaginienſes viciſſim cedentes loco, intra munitiones ſuas ſe recipiunt. *Hannibal* vero, qui ad univerſæ rei dimicationem adhuc erat imparatus; exiſtimans, non ex quavis occaſione, neque ſine certa

A.V. 536. προθέσεως, μηδ' ἐκ πάσης ἀφορμῆς ποιεῖσθαι τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους· ὅπερ εἶναι φατέον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ· τότε μὲν ἐπέσχε τοὺς παρ' αὐτοῦ 13 συνεγγίσαντας τῷ χάρακι, καὶ στῆναι μὲν ἐκ μεταβολῆς ἠνάγκασε, διώκειν δὲ καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐκώλυσε, διὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ σαλπιγκτῶν ἀνακαλούμενος. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βραχὺν ἐπι- 14 σχόντες χρόνον, ἀνέλυσαν, ὀλίγους μὲν αὐτῶν ἀποβαλόντες, πλείους δὲ τῶν Καρχηδονίων διεφθαρκότες.

LXX. Sempronius invito Scipione pugnæ avidus.

Ὁ δὲ Τιβέριος, μετεωρισθεὶς, καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ προτερήματι, φιλοτίμως εἶχε πρὸς τὸ τὴν ταχίστην κρῖναι τὰ ὅλα. προέκειτο μὲν οὖν 2 αὐτῷ, κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην χρῆσθαι τοῖς παροῦσι, διὰ τὸ τὸν Πόπλιον ἀῤῥωστεῖν· ὅμως δὲ βουλόμενος προσλαβέσθαι καὶ τὴν τοῦ συνάρχοντος γνώμην, ἐποιεῖτο λόγους περὶ τούτων πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ 3 Πόπλιος

13. *παρ' αὐτοῦ ex conject. dedi, pro vulgato παρ' αὐτῷ, pro quo eſt παρ' αὐτῶν in Flor.*

certa animi deſtinatione, periculum ſummæ rerum eſſe faciendum; magni ducis, quod omnes fateantur, officio fungens; contentus in præſentia recipientis ſe in caſtra militis fugam ſiſtere, &, ut hoſtibus frontem rurſus obverteret, cogere; perſequi Romanos, aut cum iis confligere, nequaquam eſt paſſus, per miniſtros & buccinatores revocans ſuos. Romani, breve tempus morati, paucis ſuorum deſideratis, ac longe pluribus hoſtium occiſis, e pugna receſſerunt.

70. *Tiberius*, ferox jam, gaudioque ob victoriam exultans, univerſi belli fortunam quamprimum dijudicare geſtiebat. Etſi autem ſtabat illi ſententia, quia Scipio ægrotabat, arbitrio ſuo omnia adminiſtrare; tamen, quia magni faciebat ut idem & collega ſentiret, conſilium hoc ſuum cum illo communicat. At *P. Cornelio*

Πόπλιος τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν περὶ τῶν ἐνε- A.V. 536. Sempronius pugnae avidus.
4 στώτων. τὰ γὰρ στρατόπεδα, χειμασκήσαντα,
βελτίω τὰ παρ' αὐτῶν ὑπελάμβανε γενήσεσθαι,
τήν τε τῶν Κελτῶν ἀθεσίαν οὐκ ἐμμενεῖν ἐν τῇ πί-
στει, τῶν Καρχηδονίων ἀπραγούντων, καὶ τὴν ἡσυ-
χίαν ἀναγκαζομένων ἄγειν, ἀλλὰ καινοτομήσειν τι
5 πάλιν κατ' ἐκείνων. πρὸς δὲ τούτοις αὐτὸς, ὑγια-
σθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος, ἀληθινὴν παρέξεσθαι χρείαν
6 ἤλπιζε τοῖς κοινοῖς πράγμασι. διὸ καὶ τοιούτοις χρώ-
μενος λογισμοῖς μένειν ἠξίου τὸν Τιβέριον ἐπὶ τῶν
7 προκειμένων. Ὁ δὲ προειρημένος ᾔδει μὲν, ἕκαστα
τούτων ἀληθινῶς λεγόμενα καὶ δεόντως· ὑπὸ δὲ
τῆς φιλοδοξίας ἐλαυνόμενος, καὶ καταπιστεύων τοῖς
πράγμασι, παραλόγως ἔσπευδε κρῖναι δι' αὐτοῦ τὰ
ὅλα, καὶ μήτε τὸν Πόπλιον δύνασθαι παρατυχεῖν
τῇ μάχῃ, μήτε τοὺς ἐπικαθισταμένους στρατηγοὺς
φθᾶσαι παραλαβόντας τὴν ἀρχήν· οὗτος γὰρ ἦν
8 ὁ χρόνος. Διόπερ οὐ τὸν τῶν πραγμάτων καιρὸν
ἐκλε-

LXX. 4. *τὰ γὰρ a Casaubono est. τὰ δὲ στρατόπ. dant ante eum edd. & scripti libri omnes.*

lio alia longe mens erat: nam & suos exercitus, si per hiemem tiro miles exerceretur, valentiores futuros; & Gallos, pro insita levitate, si cessarent Carthaginienses & quiescere cogerentur, novi aliquid molituros, ac rursus ab illis defecturos. Ad haec sperabat, sese, ubi ex vulnere convaluisset, utilem patriae operam rem strenue gerendo esse praestiturum. His igitur rationibus adductus, ne quid tentaret, auctor collegae erat. At *Sempronius*, etsi non ignorabat vere haec & prudenter monere *Scipionem*, ambitione tamen & nimia confidentia excaecatus, id omni studio agebat, ut per se ipse summam rerum cerneret; priusquam aut Publius praelio posset interesse, aut novi consules iniissent: jam enim tempus illud appetebat. Igitur, qui sua consilia non rerum

A.V. 536. Et Hannibal dimicare cupit.

ἐκλεγόμενος, ἀλλὰ τὸν ἴδιον, ἔμελλε τοῦ δέοντος σφα-
λήσεσθαι προφανῶς. Ὁ δ' Ἀννίβας, παραπλησίους 9
ἔχων ἐπινοίας Ποπλίῳ περὶ τῶν ἐνεστώτων, κατὰ
τοὐναντίον ἔσπευδε συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις· θέ-
λων μὲν, πρῶτον, ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς τῶν
Κελτῶν ὁρμαῖς· δεύτερον, ἀνασκήτοις καὶ νεοσυλλό- 10
γοις συμβαλεῖν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοπέδοις·
τρίτον, ἀδυνατοῦντος ἔτι τοῦ Ποπλίου ποιήσασθαι
τὸν κίνδυνον· τὸ δὲ μέγιστον, πράττειν τι, καὶ μὴ
προΐεσθαι διακενῆς τὸν χρόνον. τῷ γὰρ εἰς ἀλλο- 11
τρίαν καθέντι χώραν στρατόπεδα, καὶ παραδόξοις
ἐγχειροῦντι πράγμασιν, εἷς τρόπος ἐστὶν οὗτος σω-
τηρίας, τὸ συνεχῶς καινοποιεῖν ἀεὶ τὰς τῶν συμ-
μάχων ἐλπίδας. Ἀννίβας μὲν οὖν, εἰδὼς τὴν ἐσο- 12
μένην ὁρμὴν τοῦ Τιβερίου, πρὸς τούτοις ἦν.

Πάλαι

9. ἐπινοίας. ὑπονοίας edd. ex Bav. 11. ἀεὶ τὰς τῶν. ἀεὶ abest ab Aug.

rum temporibus accommodaret, sed suis; nihil bene se consulturum, nemini dubium relinquebat. *Hannibal* vero, de rebus præsentibus pari ratione cum Scipione judicans, e contrario dimicare acie quam primum cupiebat. Nam & Gallorum primo impetu, dum adhuc recens esset, uti volebat: tum autem cum inexercitato & recens conscripto Romanorum exercitu conserere manum optabat: tertio illud spectabat, ut, dum adhuc æger esset e vulnere Publius, decertaret: postremo, quod sua plurimum putaret interesse, ne frustra tempus tereret, sed faceret aliquid. Nam qui in alienos fines cum exercitu se conjicit, & res magnas præter hominum opinionem molitur, huic ad salutem unica hæc patet via, si spes sociorum, aliis atque aliis subinde bellicis facinoribus editis, continenter renovet. Et *Hannibal* quidem, gnarus *Sempronium* mox ad prælium ruiturum, in his erat.

71. Quum

Πάλαι δὲ συνεωρακὼς μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τόπον, ἐπίπεδον μὲν καὶ ψιλὸν, εὐφυῆ δὲ πρὸς ἐνέδραν, διά τι ῥεῖθρον, ἔχον ὀφρὺν, ἐπὶ δὲ ταύτης ἀκάνθας καὶ βάτους συνεχεῖς ἐπιπεφυκότας, ἐγίγνετο πρὸς τῷ καταστρατηγεῖν τοὺς ὑπεναντίους. A.V. 536. LXXI. Insidias præparat Hannibal.
2 Ἔμελλε δ' εὐχερῶς λήσειν· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πρὸς μὲν τοὺς ὑλώδεις τόπους ὑπόπτως εἶχον, διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἀεὶ τιθέναι τὰς ἐνέδρας ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις, τοῖς δ' ἐπιπέδοις καὶ ψιλοῖς ἀπεπίστευον· Loca varia insidiis apta.
3 οὐκ εἰδότες, ὅτι καὶ πρὸς τὸ λαθεῖν καὶ πρὸς τὸ μηδὲν παθεῖν τοὺς ἐνεδρεύσαντας εὐφυέστεροι τυγχάνουσιν ὄντες τῶν ὑλωδῶν· διὰ τὸ δύνασθαι μὲν ἐκ πολλοῦ προορᾷν πάντας τοὺς ἐνεδρεύοντας, εἶναι δ' ἐπιπροσθήσεις ἱκανὰς ἐν τοῖς πλείστοις τόποις.
4 Τὸ γὰρ τυχὸν ῥεῖθρον μετὰ βραχείας ὀφρύος, ποτὲ δὲ καὶ κάλαμοι, καὶ πτέρεις, καί τι γένος ἀκανθῶν,

LXXI. 1. *πρὸς τῷ. πρὸς τὸ καταστρ. edd. cum Bav. & Aug.* 2. *ἀπεπίστευον. ἐπίστευον Flor.* 3. *ἐνεδρεύσαντας. ἐνεδρεύοντας h. l. ut infra, edd. ex Bav.* Ibid. *προορᾷν πάντας. πάντα malim.* 4. *καλαμὶς καὶ πτερὶς edd. ex Bav.*

71. Quum autem locum idem obſervaſſet inter utraque caſtra, planum quidem & nudum, ſed aptum tamen inſidiis, propter rivum quemdam altam habentem ripam, eamque vepribus ac virgultis continuis veſtitam, dolo hoſtem decipere parabat. Latere autem ibi eo facilius poterat, quia Romani, ſilvas quidem omnes ſuſpectantes, eo quod Galli ad inſidiandum loca ſemper deligunt arboribus impedita, campis tamen patentibus plane fidebant: neſcientes nimirum, & occultius & periculo etiam minore in planitie collocari inſidias, quam in ſylvoſis ſaltibus; quoniam facile omnia proſpiciant inſidiatores, neque tamen, ut plurimum, deſint eminentiæ quædam ad eos tegendos idoneæ. Quamlibet parvus enim rivus, cui modicum ſit ſupercilium, interdum vero & arundines vel filices, aut quodcumque ſentis genus, ſatis

A.V. 536. θῶν, οὐ μόνον πεζοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐνίοτε
δύναται κρύπτειν· ἐὰν βραχέα τις προνοηθῇ, τοῦ
τὰ μὲν ἐπίσημα τῶν ὅπλων ὕπτια τιθέναι πρὸς τὴν
γῆν, τὰς δὲ περικεφαλαίας ὑποτιθέναι τοῖς ὅπλοις.

Magonem in insidiis collocat Hannibal.

Πλὴν ὅ γε τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, κοινολογη- 5
θεὶς Μάγωνι τῷ ἀδελφῷ καὶ τοῖς συνέδροις περὶ
τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος, συγκατατιθεμένων αὐτῷ
πάντων ταῖς ἐπιβολαῖς· ἅμα τῷ δειπνοποιήσασθαι 6
τὸ στρατόπεδον, ἀνακαλεσάμενος Μάγωνα τὸν
ἀδελφὸν, ὄντα νέον μὲν, ὁρμῆς δὲ πλήρη καὶ παιδο-
μαθῆ περὶ τὰ πολεμικὰ, συνέστησε τῶν ἱππέων
ἄνδρας ἑκατὸν, καὶ πεζοὺς τοὺς ἴσους. ἔτι δὲ τῆς 7
ἡμέρας οὔσης ἐξ ὅλου τοῦ στρατοπέδου σημηνάμενος
τοὺς εὐρωστοτάτους, παρηγγέλκει δειπνοποιησαμέ-
νους ἥκειν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. παρακαλέσας δὲ, 8
καὶ παραστήσας τούτοις τὴν πρέπουσαν ὁρμὴν τῷ
καιρῷ,

4. δύναται. δύνανται *Suid.* 5. συγκατατιθ. αὐτῷ. *An* αὐτοῦ? 6. ἅμα τῷ δεῖπνον ποιήσ. *edd.* ἅμα τῷ τὸ δεῖπνον ποιήσ. *Bav.* 7. σημηνάμενος *temere in* σημηνάμενον *mutavit Casaub.*

ſatis magnas ad occultandos non ſolum pedites, verum etiam equites, latebras habet: ſi quis modo vel mediocrem adhibeat prudentiam, ut, quæ ſunt e longinquo conſpicua arma, humi ſupina deponat, & galeas clypeis ſubjiciat. *Hannibal* enimvero, deliberatione cum fratre *Magone* ac ceteris, qui concilio intererant, habita ſuper edendo mox certamine; quum ejus conſilium omnes laudaſſent; ſimul ac cœnam exercitus ſumſit, fratrem *Magonem*, militaris ſpiritus juvenem & a teneris belli artes edoctum, ad ſe vocat; eique centum equites, totidem pedites, attribuit: quos nimirum ipſe, de die adhuc ſeligens ex univerſo exercitu validiſſimos quosque, juſſerat ut poſt cœnam ad ſuum tentorium convenirent. Hos igitur cohortatus, poſtquam ita affectos videt uti res poſtulabat, mandat ſingulis, ut decem fortiſſi-

καιρῷ, παρήγγειλε δέκα τοὺς ἀνδρωδεστάτους ἕκα- A.V. 536.
στον ἐπιλεξάμενον ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων, ἥκειν εἴς τι-
9 να τόπον ἤδη τῆς στρατοπεδείας. τῶν δὲ πραξάν-
των τὸ συνταχθὲν, τούτους μὲν, ὄντας ἱππεῖς χι-
λίους, καὶ πεζοὺς ἄλλους τοσούτους, ἐξαπέστειλε
νυκτὸς εἰς τὴν ἐνέδραν, συστήσας ὁδηγοὺς, καὶ τἀ-
δελφῷ διαταξάμενος περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιθέ-
10 σεως. Αὐτὸς δ' ἅμα τῷ φωτὶ τοὺς Νομαδικοὺς Ad pugnam elicit Sempronium.
ἱππεῖς συναγαγὼν, ὄντας φερεκάκους διαφερόντως,
παρεκάλεσε, καί τινας δωρεὰς ἐπαγγειλάμενος τοῖς
ἀνδραγαθήσασι, προσέταξε, πελάσαντας τῷ τῶν
ἐναντίων χάρακι, κατὰ σπουδὴν ἐπιδιαβαίνειν τὸν
ποταμὸν, καὶ προσακροβολιζομένους, κινεῖν τοὺς
πολεμίους· βουλόμενος ἀναρίστους καὶ πρὸς τὸ
μέλλον ἀπαρασκεύους λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους.
11 τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγεμόνας ἀθροίσας, ὁμοίως παρε-
κάλεσε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖ-

 σθαι

8. παρήγγ. δέκα τοὺς. παρήγγ. καὶ τοὺς edd. ex Bav. Sed δὲ καὶ τοὺς Vat. Vrb. Vrsin. Aug. Reg. A. quod mutavi in id, unde detortum est.

fortiſſimos e ſuis ordinibus quisque ſibi adjungat, & cum illis in certam caſtrorum partem protinus omnes ſeſe conferant. Qui ut fecere quod fuerant juſſi, hos *Hannibal* (erant autem equites mille, pedites totidem;) noctu ad inſidiarum locum proficiſci, ducibus itineris additis, jubet; mandatis etiam de tempore, quo ad pugnam cooriri eos vellet, fratri datis. Ipſe prima luce Numidas, inprimis laborum patiens genus hominum, in unum advocat; eosque adhortatus, propoſitis etiam virtutis præmiis, prope hoſtium caſtra accedere imperat, & ſtatim amnem *Trebiam* iterum tranſire, ubi jaculando adverſarios ad pugnam elicuiſſent: impranſos enim & ad prælium imparatos cupiebat deprehendere. Mox & ceteros duces cogit, & ſimiliter cohortatus ad pugnam,

A.V. 536. σθαι παρήγγειλε, καὶ περὶ τὴν τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἵππων γίγνεσθαι θεραπείαν.

LXXII. Ὁ δὲ Τιβέριος, ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐγγίζοντας τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς, παραυτίκα μὲν αὐτὴν τὴν ἵππον ἐξαπέστελλε, προστάξας ἔχεσθαι καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις. ἑξῆς δὲ τούτοις, ἐξέπεμπε 2 τοὺς πεζακοντιστὰς εἰς ἑξακισχιλίους· ἐκίνει δὲ καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος, ὡς ἐξ ἐπιφανείας κριθησομένων τῶν ὅλων· ἐπαιρόμενος τῷ τε πλήθει τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῷ γεγονότι τῇ προτεραίᾳ περὶ τοὺς ἱππεῖς εὐημερήματι. Οὔσης δὲ τῆς ὥρας 3 περὶ χειμερινὰς τροπὰς, καὶ τῆς ἡμέρας νιφετώδους καὶ ψυχρᾶς διαφερόντως, τῶν δ' ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἁπάντων ἀναρίστων ἐκπεπορευμένων· τὸ μὲν πρῶτον, ὁρμὴ καὶ προθυμία περὶ τὸ πλῆθος ἦν· ἐπιγενομένης δὲ τῆς τοῦ Τρε- 4 βία ποταμοῦ διαβάσεως, καὶ προσαναβεβηκότος τοῦ ῥεύματος, διὰ τὸν ἐν τῇ νυκτὶ γενόμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ

Aciem educit Sempronius brumali die.

Trebiam ægre trajicit.

LXXII. 4. τοῦ ῥεύματος. τῷ ῥεύματι *Vat. Flor. Vrb. Vrsin. Aug. Reg. A.*

pugnam, prandere omnibus & arma atque equos parare præcipit.

72. *Sempronius*, ut videt appropinquare Numidas equites, extemplo equitatum quidem solum, manus cum hoste jussum conserere, emittit. Deinde & pedites jaculatores, ad sex mille, sequi jubet: simul vero reliquas omnes copias castris educit: adeo multitudine suorum, & equestri victoria pridiana fretus, ut vel conspectum sui exercitus satis futurum ad devincendum Pœnum existimaret. Quum autem brumæ tempus esset, & dies nivalis ac supra modum frigidus, omnesque ferme & viri & equi non curatis ante corporibus essent educti; multitudo, quæ magnam initio alacritatem præ se tulerat, mox ubi amnem *Trebiam* trajicere oportuit, qui ob imbrem, in partibus supra castra

ὑπὲρ τὰ στρατόπεδα τόποις ὄμβρον· μόλις, ἕως A.V. 536.
5 τῶν μαστῶν οἱ πεζοὶ βαπτιζόμενοι, διέβαινον. ἐξ ὧν
ἐκακοπάθει τὸ στρατόπεδον ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ
τῆς ἐνδείας, ὡς ἂν ἤδη τῆς ἡμέρας προβαινούσης.
6 Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, κατὰ τὰς σκηνὰς βεβρωκότες
καὶ πεπωκότες, καὶ τοὺς ἵππους ἡτοιμακότες, ἠλεί-
φοντο καὶ καθωπλίζοντο περὶ τὰ πυρὰ πάντες.
7 Ἀννίβας δὲ, τὸν καιρὸν ἐπιτηρῶν, ἅμα τῷ συνιδεῖν Hannibalis acies.
διαβεβηκότας τοὺς Ῥωμαίους τὸν ποταμὸν, προβα-
λόμενος ἐφεδρείαν τοὺς λογχοφόρους καὶ Βαλιαρεῖς,
8 ὄντας εἰς ὀκτακισχιλίους, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. καὶ
προαγαγὼν ὡς ὀκτὼ στάδια πρὸ τῆς στρατοπε-
δείας, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν παρενέβα-
λε, περὶ δισμυρίους ὄντας τὸν ἀριθμὸν, Ἴβηρας καὶ
9 Κελτοὺς καὶ Λίβυας· τοὺς δ' ἱππεῖς διελὼν ἐφ' ἑκά-
τερον παρέστησε τὸ κέρας, πλείους ὄντας μυρίων σὺν
τοῖς παρὰ τῶν Κελτῶν συμμάχοις· τὰ δὲ θηρία με-

Mm 4 ρίσας

4. *μαστῶν. μαθῶν Flor. Aug. Reg. A.* 6. *κατὰ τὰς σκηνὰς. Ex conject. inserui artic. qui abest vulgo.* 7. *ὀκτακισχιλ. ἑξακισχιλίους Bav.* 9. *ἐφ' ἑκάτερα παρέστησε τοῖς κέρασι Bav.*

ſtra nocte proxima effuſum, adeo vehementer intumuerat, ut pectoribus tenus qui tranſibant mergerentur; malis tum victa, partim frigore, partim fame, (jam enim dies proceſſerat;) deficere cœpit. At Carthaginienſes, in ſuis tabernaculis eſu potuque refecti, tam ipſi, quam eorum equi, omnes interea ad ignis calorem ſedentes ungebant ſeſe atque arma induebant. *Hannibal*, tempus opportunum pridem exſpectans, ſimulac transgreſſos amnem videt hoſtes, præire juſſis, ut præſidio eſſent aliis, jaculatorum & Balearium octo fere millibus, copias educit. Mille dein paſſus a caſtris progreſſus, pedites, quorum habuit ad viginti millia, Hiſpanos, Gallos, Afros, in unam ſeriem omnes dirigit: equites, numero plures decem millibus, annumeratis iis quos Galli ſocii miſerant, utroque cornu circumfundit: pro cornibus in utramque partem

V. 536. ρίσας πρὸ τῶν κεράτων, δι' ἀμφοτέρων προεβάλλε-
το. Τιβέριος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν 10
ἱππεῖς ἀνεκαλεῖτο, θεωρῶν οὐκ ἔχοντας ὅ τι χρή-
σονται τοῖς ὑπεναντίοις, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας ἀπο-
χωρεῖν μὲν εὐχερῶς καὶ σποράδην, ἐπικεῖσθαι δὲ πά-
λιν ἐκ μεταβολῆς τολμηρῶς καὶ θρασέως. τὸ γὰρ
τῆς Νομαδικῆς μάχης ἴδιόν ἐστι τοῦτο. τοὺς δὲ πε- 11
ζοὺς παρενέβαλε κατὰ τὰς εἰθισμένας παρ' αὐτοῖς
τάξεις, ὄντας τοὺς μὲν Ῥωμαίους εἰς μυρίους ἑξα-
κισχιλίους, τοὺς δὲ συμμάχους εἰς δισμυρίους. τὸ 12
γὰρ τέλειον στρατόπεδον παρ' αὐτοῖς πρὸς τὰς ὁλο-
σχερεῖς ἐπιβολὰς, ἐκ τοσούτων ἀνδρῶν ἐστιν, ὅταν
ὁμοῦ τοὺς ὑπάτους ἑκατέρους οἱ καιροὶ συνάγωσι.
μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς ἐφ' ἑκάτερον θεὶς τὸ 13
κέρας, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἐπῄει τοῖς ὑπεν-
αντίοις σοβαρῶς, ἐν τάξει καὶ βάδην ποιούμενος
τὴν ἔφοδον.

Numidarum pugnandi genus.

Juncti duo exercitus consulares.

Ἤδη

13. ἐφ' ἑκάτερον. Mendose ἀφ' ἑκάτερον Vat. Flor. Aug. Reg. A. ὑφ' ἑκάτ. Bav. Correxit Casaub.

partem divisos elephantos statuit. Dum hæc a Pœno gerebantur, *Sempronius* equites suos dato signo revocat, plane quid consilii caperent adversus hostem oppositum ignaros: quippe illis res erat cum Numidis, facile & passim terga vertere, ac deinde fronte iterum conversa hostem acriter atque audacter petere, assuetis; quæ propria est *Numidarum dimicandi ratio.* Pedites vero pro more Romanæ militiæ ordinavit. Erant autem Romani pedites ad sedecim millia: socii ad millia viginti. Nam quoties summa rerum agitur, & necessitate aliqua urgente ambo Consules copias conjungunt, plenus exercitus populi Romani ex tot numero hominibus constat. Exin equites, qui ad quatuor millia ei aderant, ab utroque cornu peditibus circumdat; & in hostem superbo incessu pergit, ordinate ac lenre ad illum aggrediendum procedens.

73. Post-

Ἤδη δὲ σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, συνεπλάκησαν A.V. 536.
LXXIII.
Pugna ad Trebiam.
2 οἱ προκείμενοι τῶν δυνάμεων εὔζωνοι. τούτου δὲ συμ-
βάντος, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατὰ πολλοὺς τρόπους ἠλατ-
τοῦντο, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ὑπερδέξιον συνέβαινε
3 γίγνεσθαι τὴν χρείαν· ἅτε δὴ τῶν μὲν Ῥωμαίων πε-
ζακοντιστῶν κακοπαθούντων ἐξ ὄρθρου, καὶ προεμέ-
νων τὰ πλεῖστα βέλη κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Νομάδας
συμπλοκὴν, τῶν δὲ καταλειπομένων βελῶν ἠχρειω-
4 μένων αὐτοῖς διὰ τὴν συνέχειαν τῆς νοτίδος. παρα-
πλήσια δὲ τούτοις συνέβαινε καὶ περὶ τοὺς ἱππεῖς
γίγνεσθαι, καὶ περὶ τὸ σύμπαν αὐτοῖς στρατόπεδον.
5 περί γε μὴν τοὺς Καρχηδονίους ὑπῆρχε τἀναντία
τούτων· ἀκμαῖοι γὰρ παρατεταγμένοι καὶ νεαλεῖς,
ἀεὶ πρὸς τὸ δέον εὐχρήστως καὶ προθύμως εἶχον.
6 Διόπερ ἅμα τῷ δέξασθαι διὰ τῶν διαστημάτων τοὺς
προκινδυνεύοντας, καὶ συμπεσεῖν τὰ βαρέα τῶν
ὅπλων ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἱππεῖς οἱ τῶν Καρχηδονίων
εὐθέως ἀπ' ἀμφοῖν τοῖν κεράτοιν ἐπίεζον τοὺς ὑπεν-

73. Poſtquam invicem appropinquaverant exercitus, a levibus armaturis ante ſigna locatis pugna committitur. Ibi tum ſtatim Romanam rem multis modis deteriorem eſſe apparuit: quum contra Pœnis omnia faverent. Nam Romanorum jaculatores pedites a mane defatigati erant, & in conflictu cum Numidis maximam jaculorum partem emiſerant: quæ ſuperabant, continuo humore madida, evaſerant inutilia. Nec melius cum equitibus ac reliquo univerſo exercitu agebatur. Contraria vero his apud Carthaginienſes omnia: qui quum viribus integris in aciem deſcendiſſent, recentes & alacres quo res cumque poſtulabat, veniebant. Itaque ſimulac per intervalla a ſuis recepti ſunt qui ante ſigna pugnaverant; ad primum ſtatim gravioris armaturæ concurſum, equites Carthaginienſium, (qui & numero ſupera-

A.V. 536. Pugna ad Trebiam.

ἀντίους, ὡς ἂν τῷ πλήθει πολὺ διαφέροντες, καὶ ταῖς ἀκμαῖς αὐτῶν τε καὶ τῶν ἵππων, διὰ τὴν προειρημένην ἀκεραιότητα περὶ τὴν ἔξοδον. τοῖς δὲ Ῥω- 7
μαίοις τῶν ἱππέων ὑποχωρησάντων, καὶ ψιλωθέντων τῶν τῆς φάλαγγος κεράτων, οἵ τε λογχοφόροι τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ τῶν Νομάδων πλῆθος, ὑπεραίροντες τοὺς προτεταγμένους τῶν ἰδίων, καὶ πρὸς τὰ κέρατα προσπίπτοντες τοῖς Ῥωμαίοις, πολλὰ καὶ κακὰ διειργάζοντο, καὶ μάχεσθαι τοῖς κατὰ πρόσωπον οὐκ εἴων. οἱ δ᾽ ἐν τοῖς βαρέσιν 8
ὅπλοις, παρ᾽ ἀμφοῖν τὰς πρώτας ἔχοντες καὶ μέσας τῆς ὅλης παρεμβολῆς τάξεις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμάχοντο συστάδην, ἐφάμιλλον ποιούμενοι τὸν κίνδυνον.

LXXIV. Cædun-tur Romani.

Ἐν ᾧ καιρῷ διαναστάντων τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας Νομάδων, καὶ προσπεσόντων ἄφνω κατὰ νώτου τοῖς ἀγωνιζομένοις περὶ τὰ μέσα, μεγάλην ταραχὴν καὶ δυσχρηστίαν συνέβαινε γίγνεσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων

LXXIII. 6. *καὶ τῶν ἵππων. Mendoſe vulgo omnes καὶ τῶν ἱππέων.*

ſuperabant, & ſua equorumque corpora, ut ante oſtendimus, ſub exitum e caſtris probe curaverant,) ab utroque cornu Romanos premebant. Igitur impulſo Romanorum equitatu, nudataque ab utroque cornu acie, jaculatores Carthaginienſium & Numidarum turba, ſuos quorum a tergo erant, præterlati, in latera Romanorum invadunt, adeoque vehementer illos premunt, ut dimicare cum ex adverſo pugnantibus non ſinerentur. Gravis vero armatura, quæ in primis mediisque ordinibus utrimque ſtabat, ſatis diu paribus animis & æquo marte cominus decertavit.

74. Tum vero Numidæ, ex inſidiis coorti, atque a tergo eos qui circa mediam aciem dimicabant ex improviſo cædentes, tumultum ingentem atque perturbationem Romanorum exercitui inje-

2 μαίων δυνάμεις. τέλος δ' ἀμφότερα τὰ κέρατα τῶν A.V. 536.
περὶ τὸν Τιβέριον πιεζόμενα, κατὰ πρόσωπον μὲν Cædun-
ὑπὸ τῶν θηρίων, πέριξ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐκ τῶν tur Ro-
πλαγίων ἐπιφανείας ὑπὸ τῶν εὐζώνων, ἐτράπησαν, mani.
καὶ συνωθοῦντο κατὰ τὸν διωγμὸν πρὸς τὸν ὑποκεί-
3 μενον ποταμόν. τούτου δὲ συμβάντος, οἱ κατὰ μέ-
σον τὸν κίνδυνον ταχθέντες τῶν Ῥωμαίων, οἱ μὲν
κατόπιν ἐφεστῶτες, ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας προσ-
4 πεσόντων ἀπώλλυντο καὶ κακῶς ἔπασχον· οἱ δὲ περὶ Pars Ro-
τὰς πρώτας χώρας, ἐπαναγκασθέντες, ἐκράτησαν manor.
τῶν Κελτῶν καὶ μέρους τινὸς τῶν Λιβύων· καὶ πολ- perrum-
λοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες, διέκοψαν τὴν τῶν Καρ- pit per
5 χηδονίων τάξιν. θεωροῦντες δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν ἰδίων hostes.
κεράτων ἐκπεπιεσμένους, τὸ μὲν ἐπιβοηθεῖν τούτοις,
ἢ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀπιέναι παρεμβολήν, ἀπέ-
γνωσαν· ὑφορώμενοι μὲν τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων,
κωλυόμενοι δὲ διὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν ἐπιφορὰν
6 καὶ συστροφὴν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ὄμβρου. τηροῦν-
τες

LXXIV. 2. *τῶν περὶ. τὰ περὶ τὸν Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *πιεζόμενα. πιεζούμενα Bav. & sic olim videtur fuisse in Vat.*

injecere. Tandem qui in utroque cornu a *Sempronio* stabant, prementibus a fronte elephantis, ad latera vero circumcirca levibus armaturis, vertuntur in fugam; eosque Pœnus insequens in subjectum amnem compellit. Inter hæc, mediæ Romanorum aciei postremos ordines Numidæ, qui ex insidiis invaserant, cædunt maleque habent. At primi ordines, ipsa stimulati necessitate, Gallos & partem etiam Afrorum devincunt; magnaque eorum strage edita, Carthaginiensium aciem perrumpunt. Sed hi, ut vident, cornu jam utrumque suorum impulsum profligatumque esse; desperantes, posse illis a se opem ferri, aut castra sua repeti; quod & Punici equitatus multitudo ipsos terrebat, & flumen, atque imber, quo magna vi compluebantur, conata ipsorum impe-
diebat;

A.V. 536. Et Placentiam fugit.

τες δὲ τὰς τάξεις, ἀθρόοι μετ' ἀσφαλείας ἀπε-
χώρησαν εἰς Πλακεντίαν, ὄντες οὐκ ἐλάττους μυ-
ρίων. Τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πλεῖστοι περὶ τὸν πο- 7
ταμὸν ἐφθάρησαν ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱπ-
πέων. οἱ δὲ διαφυγόντες τῶν πεζῶν, καὶ τὸ πλεῖ- 8
στον μέρος τῶν ἱππέων, πρὸς τὸ προειρημένον σύ-
στημα ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ἀνεκομίσθησαν

Victores Pœni.

ἅμα τούτοις εἰς Πλακεντίαν. Τὸ δὲ τῶν Καρχηδο- 9
νίων στρατόπεδον, ἕως τοῦ ποταμοῦ καταδιῶξαν
τοὺς πολεμίους· ὑπὸ δὲ τοῦ χειμῶνος οὐκ ἔτι δυνά-
μενον ποῤῥωτέρω προβαίνειν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς
τὴν παρεμβολήν. καὶ πάντες ἐπὶ μὲν τῇ μάχῃ πε- 10
ριχαρεῖς ἦσαν, ὡς κατωρθωκότες· συνέβαινε γὰρ
ὀλίγους μὲν τῶν Ἰβήρων καὶ Λιβύων, τοὺς δὲ πλείους

Elephantos omnes uno excepto amittunt.

ἀπολωλέναι τῶν Κελτῶν. ὑπὸ δὲ τῶν ὄμβρων καὶ 11
τῆς ἐπιγενομένης χιόνος, οὕτω διετίθεντο δεινῶς,
ὥστε τὰ μὲν θηρία διαφθαρῆναι, πλὴν ἑνός· πολλοὺς
δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπόλλυσθαι καὶ τῶν ἵππων διὰ
τὸ ψῦχος.

Ὁ δὲ

9. καταδιῶξαν. *Alii* κατεδίωξαν.

diebat; servatis ordinibus, conferto agmine, sine periculo *Placentiam* se receperunt, non pauciores decem millibus. Reliquorum plerosque, circa *Trebiam*, partim belluæ partim equites contrucidaverunt. Qui ex illis evaserunt pedites, cum maxima parte equitum, prioris illius manus de qua diximus vestigia sequendo, una cum his Placentiam incolumes pervenerunt. Carthaginiensium exercitus, adversarios ad flumen usque insecutus, quum præ hieme pergere ulterius non posset, in castra est reversus. Atque omnes quidem quod bene rem gessissent, gaudio exultabant: pauci enim ex occisis Hispani aut Afri erant; plerique Galli. Verum imbribus ac permista nive adeo vexati fuerant, ut universi elephanti, uno excepto, absumerentur, multique & viri & equi frigore enecarentur.

75. *Ti-*

Ὁ δὲ Τιβέριος, εἰδὼς μὲν τὰ συμβεβηκότα, βουλόμενος δὲ κατὰ δύναμιν ἐπικρύπτεσθαι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ γεγονὸς, ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι, μάχης γενομένης, τὴν νίκην αὐτῶν ὁ χειμὼν A.V. 536. LXXV. Frustra cladem celat Sempronius.
2 ἀφείλετο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραυτίκα μὲν ἐπίστευον τοῖς προσπίπτουσι· μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ πυνθανόμενοι, τοὺς μὲν Καρχηδονίους καὶ τὴν παρεμβολὴν τὴν αὐτῶν τηρεῖν, καὶ τοὺς Κελτοὺς πάντας ἀπονενευκέ-
3 ναι πρὸς τὴν ἐκείνων φιλίαν· τοὺς δὲ παρ᾽ αὐτῶν, ἀπολελοιπότας τὴν παρεμβολὴν, ἐκ τῆς μάχης ἀνακεχωρηκέναι καὶ συνηθροῖσθαι πάντας εἰς τὰς πόλεις, καὶ χορηγεῖσθαι δὲ τοῖς ἀναγκαίοις ἐκ θαλάττης ἀνὰ τὸν Πάδον ποταμόν· καὶ λίαν σαφῶς
4 ἔγνωσαν τὰ γεγονότα περὶ τὸν κίνδυνον. Διὸ καὶ παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ πράγματος, περὶ τὰς λοιπὰς παρασκευὰς διαφερόντως ἐγίγνοντο, καὶ περὶ φυλακὴν τῶν προκειμένων τόπων· πέμποντες εἰς Σαρδόνα καὶ Σικελίαν στρατόπεδα, πρὸς δὲ τούτοις Romanor. novi apparatus.

LXXV. 2. *παρεμβ. τὴν αὐτῶν. Carent τὴν Aug. Reg. A.* 3. *ἐκ θαλάττης. ἐκ τῆς θαλάττ. dant iidem.*

75. *Tiberius*, non quod acceptæ cladis magnitudinem ignoraret; verum ut, quantum posset, senatum populumque Romanum rem celaret; Romam misit qui nuntiarent, *pugna pugnata, hiemem sibi victoriam de manibus eripuisse.* Ei nuntio fidem initio habuerunt Romani: at mox, ut audierunt, *etiam suorum castra a Pœnis teneri, & Gallos universos illorum partes esse amplexos; suos autem milites, desertis castris, in proximas urbes e prælio se recepisse, & eos solum habere commeatus, quos e mari naves Pado subveherent:* tum vero, quisnam exstitisset prælii eventus, probe intellexerunt. Quare quum præter opinionem res cecidisset, in conquirendis reliquis apparatibus, & tutandis locis hosti objectis, diligentiam summam ponunt: exercitus in Sardiniam & Siciliam destinant: præsidia item Tarentum,

A.V. 536. τούτοις εἰς Τάραντα προσφυλακὰς, καὶ τῶν ἄλλων τόπων εἰς τοὺς εὐκαίρους· παρεσκεύασαν δὲ καὶ ναῦς ἑξήκοντα πεντήρεις. Γνάϊος δὲ Σερουΐλιος καὶ 5 Γάϊος Φλαμίνιος, οἵπερ ἔτυχεν ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, συνῆγον τοὺς συμμάχους, καὶ κατέγραφον τὰ παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα. παρῆγον δὲ καὶ 6 τὰς ἀγορὰς, τὰς μὲν εἰς Ἀρίμινον, τὰς δ' εἰς Τυῤῥηνίαν, ὡς ἐπὶ τούτοις ποιησόμενοι τοῖς τόποις τὴν ἔξοδον. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς Ἱέρωνα περὶ βοηθείας· 7 ὃς καὶ πεντακοσίους αὐτοῖς ἐξαπέστειλε Κρῆτας, καὶ χιλίους πελτοφόρους· πάντα δὲ καὶ πανταχόθεν ἐνεργῶς ἡτοίμαζον. τότε γάρ εἰσι φοβερώτατοι 8 Ῥωμαῖοι, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ὅταν αὐτοὺς περιστῇ φόβος ἀληθινός.

Cn. Servilius C. Flaminius Coſſ. deſignati.

Hiero rex auxilia mittit Romanis.

LXXVI. Cn. Scipio Hiſpaniam usque ad Iberum fluv. ſubigit.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Γνάϊος Κορνήλιος, ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τἀδελφοῦ Ποπλίου στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἀναχθεὶς ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων παντὶ

4. προσφυλακάς. *Vulgo alii* πρὸς φυλακάς. 5. Γάϊος Φλαμ. *correxit Gronov. cum Vrſin. Mendoſe libri omnes* Γνάϊος. Ibid. παρ' αὐτοῖς. *παρ' αὐτῶν puto legendum.*

tum, & in alia opportuna omnia loca mittunt: naves præterea quinqueremes ſexaginta parant. Adhæc *Cn. Servilius* & *C. Flaminius*, creati tunc conſules, auxilia ſociorum conſcribunt, delectumque civium habent: & commeatus partim Ariminum, partim in Etruriam convehunt, utpote in illa loca exercitus ducturi. Auxiliares præterea copias ab *Hierone* petunt; qui Cretenſes quingentos & cetratos mille iis miſit. Denique omnia undique belli ſubſidia ſummo ſtudio ſibi comparant. Quippe *Romani, qua publice, qua privatim, maxime tunc ſunt terribiles, quando præſentis alicujus periculi metu acri terrentur.*

76. Dum hæc in Italia geruntur, *Cn. Cornelius Scipio*, claſſi a fratre præfectus, ut ante oſtendimus, ab Rhodani oſtiis cum univerſa claſſe

παντὶ τῷ στόλῳ, προσέσχε τῆς Ἰβηρίας πρὸς τοὺς
2 κατὰ τὸ καλούμενον Ἐμπορεῖον τόπους. ἀρξάμενος
δ' ἐντεῦθεν, ἀποβάσεις ἐποιεῖτο· καὶ τοὺς μὲν ἀπει-
θοῦντας ἐπολιόρκει τῶν τὴν παραλίαν κατοικούντων
ἕως Ἴβηρος ποταμοῦ· τοὺς δὲ προσδεχομένους ἐφιλ-
ανθρώπει, τὴν ἐνδεχομένην ποιούμενος περὶ αὐτῶν
3 προμήθειαν. ἀσφαλισάμενος δὲ τοὺς προσκεχωρη-
κότας τῶν παραθαλαττίων, προῆγε παντὶ τῷ στρα-
τεύματι, ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγαιον.
4 πολὺ γὰρ ἤδη καὶ τὸ συμμαχικὸν ἠθροίκει τῶν Ἰβή-
ρων. ἅμα δὲ προϊὼν, ἃς μὲν προσήγετο, τὰς δὲ
5 κατεστρέφετο τῶν πόλεων. Τῶν δὲ Καρχηδονίων,
οὓς ἔχων ἐπὶ τούτων ἀπελείφθη τῶν τόπων Ἄννων,
ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτοῖς περὶ πόλιν προσα-
γορευομένην Κίσσαν· συμβαλὼν ὁ Γναΐος ἐκ παρα-
τάξεως, καὶ νικήσας τῇ μάχῃ, πολλῶν μὲν ἐγένετο
χρημά-

A.V. 536. Cn. Scipio Hiſpaniam usque ad Iberum fluv. ſubigit.

Hannonem & Indibilem capit.

LXXVI. 1. Ἐμπορεῖον. Ἐμπόριον *Flor.* 3. εἰς τὸ μεσόγαιον *edd. ex Bav.* 4. ἃς μέν. τὰς μὲν *Flor. & ex illo Reg. B. C.* 5. Κίσσαν. *An* Σκίσσαν?

claſſe profectus, in illa Hiſpaniæ parte, ubi *Emporiæ* ſunt, portum tenuit. Inde orſus exercitum exponere, quotquot populi per omnem oram usque ad *Iberum* flumen ei reſiſterent, vi expugnavit; deditionem facientes ſingulari humanitate eſt complexus; &, ne quid hi detrimenti caperent, pro virili operam dedit. Deinde ubi præſidiis firmavit quidquid in ea ora Romanæ ditionis fecerat, cum omnibus copiis in mediterranea proceſſit. Iam enim ex ipſis etiam Hiſpanis non paucas auxiliorum cohortes conſcripſerat. Eaque expeditione omnia oppida, quæ progredienti occurrebant, aut in amicitiam recepit, aut vi ſubegit. Quum vero Carthaginienſes, quibus dux *Hanno* fuerat relictus, circa oppidum *Ciſſam* ex adverſo illius caſtra poſuiſſent; *Cn. Scipio* collatis ſignis pugnam cum his conſeruit: eoque prælio victor,

A.V. 536. χρημάτων ἐγκρατὴς, ὡς ἂν ἁπάσης τῆς ἀποσκευῆς
τῶν εἰς Ἰταλίαν ὁρμησάντων παρὰ τούτοις ἀπολε-
λειμμένης· πάντας δὲ τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ 6
συμμάχους ἐποιήσατο καὶ φίλους· ζωγρείᾳ δὲ τόν
τε Καρχηδονίων στρατηγὸν Ἄννωνα, καὶ τὸν τῶν
Ἰβήρων Ἀνδοβάλην ἔλαβε. τοῦτον δὲ συνέβαινε τύ- 7
ραννον μὲν εἶναι τῶν κατὰ τὴν μεσόγαιον τόπων,
εὔνουν δὲ διαφερόντως ἀεί ποτε τοῖς Καρχηδονίοις.

Asdrubal palantes Romanos cædit.

Ταχὺ δὲ συνεὶς τὸ γεγονὸς Ἀσδρούβας, ἧκε παρα- 8
βοηθῶν διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. καὶ καταμα- 9
θὼν, ἀπολελειμμένους τοὺς ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν
Ῥωμαίων, ῥαθύμως καὶ κατατεθαῤῥηκότως ἀνα-
στρεφομένους διὰ τὸ προτέρημα τῶν πεζικῶν στρα-
τοπέδων· παραλαβὼν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως 10
πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους,
καὶ καταλαβὼν ἐσκεδασμένους κατὰ τῆς χώρας
τοὺς ἀπὸ τῶν πλοίων, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε,
τοὺς

6. ἐντὸς. ἐκτὸς *sua auctoritate edidit Casaub.* 7. τὴν μεσόγαιαν *edd. ex Bav.* 9. ἀπολελειμμένους. ἀπολελυμένως *edd. vett. ex Bav. Hinc* ἀπολελυμένους *Casaub. invitis msstis.*

victor, non solum opima potitus est præda; quoniam penes istos omnia sua impedimenta reliquerant ii qui in Italiam cum Hannibale erant profecti; verum etiam omnes *cis Iberum* populos amicitia & societate armorum sibi junxit: vivos etiam cepit *Hannonem* Carthaginiensium ducem, & Hispanorum *Indibilem;* qui inter mediterraneos regium dominatum usurpans, præcipua semper benevolentia Carthaginienses erat prosecutus. *Asdrubal*, ea re cognita, propere Iberum amnem, suppetias laturus, trajicit. Qui ut accepit, eos, qui ad custodiendam classem Romanorum erant relicti, negligenter agere, confidentiæ plenos ob secundam pedestrium copiarum pugnam; cum selectis e suo exercitu octo millibus peditum, & equitibus mille, palantes per agros nactus navales socios, magna ex parte trucidavit, reli-

τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. A.V. 536.
11 οὗτος μὲν οὖν ἀναχωρήσας, καὶ διαβὰς αὖθις τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, ἐγίγνετο περὶ παρασκευὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τόπων, ποιούμενος
12 τὴν παραχειμασίαν ἐν Καινῇ πόλει. Ὁ δὲ Γνάϊος, Cn. Scipio Tarracone hibernat.
συνάψας τῷ στόλῳ, καὶ τοὺς αἰτίους τῶν συμβεβηκότων κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς κολάσας, τὸ λοιπὸν ἤδη συναγαγὼν ἐπὶ ταυτὸ τήν τε πεζὴν καὶ τὴν ναυτικὴν στρατιὰν, ἐν Ταῤῥάκωνι τὴν πα-
13 ραχειμασίαν ἐποιεῖτο. διαδοὺς δὲ τὴν λείαν ἴσως τοῖς στρατιώταις, μεγάλην εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἐνειργάσατο πρὸς τὸ μέλλον.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν. LXXVII.
Ἐνισταμένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας, Γάϊος μὲν Φλα- A.V. 537. C. Flaminius Cn. Servilius Coss.
μίνιος ἀναλαβὼν τὰς αὑτοῦ δυνάμεις, προῆγε διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ κατεστρατοπέδευσε διὰ τῆς τῶν Ἀῤ-
2 ῥητίνων πόλεως· Γνάϊος δὲ Σερουΐλιος τοὔμπαλιν ὡς

LXXVII. 1. *διὰ Τυῤῥην. διὰ τῆς Τυῤῥ. Aug.* Ibid. *διὰ τῆς τῶν Ἀῤῥ. διὰ defendit Reisk. In πρὸ mutatum voluere alii.*

reliquos ad naves compulit. Et hic quidem, quum inde se protinus recepisset, trajecto iterum *Ibero*, dum *Carthagine nova* est in hibernis, necessaria ad bellum gerendum, & locorum *trans Iberum* defensionem studiose prospiciebat. *Cn.* vero *Scipio*, ad classem reversus, in acceptæ cladis auctores pro more disciplinæ Romanæ animadvertit, & congregatis in unum pedestribus maritimisque copiis, *Tarracone* hiemabat. Idemque, præda ex æquo inter milites divisa, & benevolentiam illorum sibi conciliavit ingentem, & ad ea quæ restabant certamina promtos atque alacres reddidit.

77. Status igitur rerum in Hispania tunc temporis hic erat. Iam ver appetebat, cum *C. Flaminius*, legionibus suis assumtis, per Etruriam itinere facto, *Arretium* pervenit, ibique consedit. *Cn. Servilius* e diver-

A.V. 537.

Hannibal in Gall. Ciſalp. hibernans.

Sociorum Romanor. benevolentiam captat.

ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, ταύτῃ παρατηρήσων τὴν εἰσβολὴν
τῶν ὑπεναντίων. Ἀννίβας δὲ, παραχειμάζων ἐν τῇ 3
Κελτικῇ, τοὺς μὲν Ῥωμαίους τῶν ἐκ τῆς μάχης
αἰχμαλώτων ἐν φυλακῇ συνεῖχε, τὰ μέτρια τῶν
ἐπιτηδείων διδούς· τοὺς δὲ συμμάχους αὐτῶν, τὸ μὲν 4
πρῶτον ἐν τῇ πάσῃ φιλανθρωπίᾳ διεξῆγε, μετὰ δὲ
ταῦτα συναγαγὼν παρεκάλει, φάσκων· οὐκ ἐκείνοις
ἥκειν πολεμήσων, ἀλλὰ Ῥωμαίοις ὑπὲρ ἐκείνων. διό- 5
περ, ἔφη, δεῖν αὐτοὺς, ἐὰν ὀρθῶς φρονῶσιν, ἀντέ-
χεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας. παρεῖναι γὰρ, πρῶ- 6
τον μὲν, τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτησόμενος Ἰταλιώταις·
ὁμοίως δὲ, τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἣν ὑπὸ Ῥω-
μαίων ἀπολωλεκότες ἕκαστοι τυγχάνουσι, συνανα-
σώσων. Ταῦτα δ' εἰπὼν ἀφῆκε πάντας χωρὶς λύ- 7
τρων εἰς τὴν οἰκείαν, βουλόμενος ἅμα μὲν προκα-
λεῖσθαι διὰ τοιούτου τρόπου πρὸς αὐτὸν τοὺς κατοι-
κοῦντας τὴν Ἰταλίαν, ἅμα δ' ἀπαλλοτριοῦν τῆς
πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας, ἐρεθίζειν δὲ τοὺς δοκοῦντας
πόλεσιν

ſo *Ariminum*, ut illo aditu hoſtem prohiberet, contendit. *Hannibal* in Ciſalpina Gallia hibernans, Romanos in prœliis nuper captos in vinculis habebat, modiceque illis neceſſaria ſubminiſtrabat. Sociis vero illorum, qui in eadem cauſſa erant, omnem humanitatem exhibuit. Dein in unum coactos cohortatus eſt, dicens: *in Italiam ſe veniſſe, non ut cum ipſis, ſed ut pro ipſis contra Romanos bellum gereret. Debere igitur illos, ſi modo ſaperent, amicitiam ſuam ſequi. Id enim ſe in hac expeditione ſpectare, primum, ut Italicis hominibus libertatem reſtituat: deinde, ut ſingulos eorum in recuperandis urbibus atque agris, quos Romani ipſis eripuiſſent, adjuvet.* Hæc fatus, ſine pretio cunctos domum quemque ſuam dimiſit; cogitans, ea ratione & ſibi benevolentiam incolentium Italiam conciliare, & a Romanorum partibus animos eorum abalienare; illosque ſollicitare,

πόλεσιν ἢ λιμέσιν ἠλαττῶσθαί τι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. A.V. 537.

Ἐχρήσατο δέ τινι καὶ Φοινικικῷ στρατηγήματι LXXVIII.
2 τοιούτῳ κατὰ τὴν παραχειμασίαν. ἀγωνιῶν γὰρ τὴν ἀθεσίαν τῶν Κελτῶν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα, διὰ τὸ πρόσφατον τῆς πρὸς αὐτοὺς συστάσεως· κατεσκευάσατο περιθέτας τρίχας, ἁρμοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς τῶν
3 ἡλικιῶν ἐπιπρεπείαις. καὶ ταύταις ἐχρῆτο, συνεχῶς μετατιθέμενος· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας μετελάμ-
4 βανε τὰς καθηκούσας ἀεὶ ταῖς περιθέταις. δι' ὧν οὐ μόνον τοῖς αἰφνιδίως ἰδοῦσι δύσγνωστος ἦν, ἀλλὰ
5 καὶ τοῖς ἐν συνηθείᾳ γεγονόσι. Θεωρῶν δὲ τοὺς Κελτοὺς δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ τὸν πόλεμον ἐν τῇ παρ' αὐτῶν χώρᾳ λαμβάνειν τὴν τριβὴν, σπεύδοντας δὲ καὶ μετεώρους ὄντας εἰς τὴν πολεμίαν, προφάσει μὲν διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ὀργὴν, τὸ δὲ

Capillamenta Hannibalis.

Diversi aditus ex Gallia Cisalp. in ditionem Romanor.

LXXVIII. 5. *τὸ δὲ πλεῖον. τὸ δὲ πλεῖστον edd. ex Bav.*

re, qui aut oppidis aut portubus detrimentum aliquod per populi Romani imperium cepisse viderentur.

78. In iisdem hibernis hanc præterea *Punicam versutiam* est commentus. Quum levitatem Gallorum reformidaret, metueretque ne vitæ suæ insidiarentur, utpote recens contracto inter ipsos amicitiæ usu; *capillamenta* concinnavit, omnium ætatum formis, quæ notabilem differentiam homini afferunt, convenientia. His sic utebatur, ut alia aliis subinde mutaret: cum capillamentis autem & vestes congruas cuique eorum capiebat. Quo factum est, ut non ii solum, a quibus repente esset visus, eum ignorarent: sed ipsi quoque familiares ægre agnoscerent. Porro, animadvertens *Hannibal*, moleste Gallos ferre, quod in ipsorum regione bellum traheretur; eosdemque paratos esse, jamque adeo exspectatione illius diei suspensos, quo hostium fines essent invasuri; cui cupiditati quidem suæ Romanorum odium prætexebant; quum

A.V. 537. πλεῖον διὰ τὰς ὠφελείας· ἔκρινε, τὴν ταχίστην ἀναζευγνύειν, καὶ συνεκπληροῦν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς. Διόπερ ἅμα τῷ τὴν ὥραν μεταβάλλειν, 6
πυνθανόμενος τῶν μάλιστα τῆς χώρας δοκούντων ἐμπειρεῖν, τὰς μὲν ἄλλας ἐμβολὰς τὰς εἰς τὴν πολεμίαν μακρὰς εὕρισκε καὶ προδήλους τοῖς ὑπεναντίοις· τὴν δὲ διὰ τῶν ἑλῶν εἰς Τυῤῥηνίαν φέρουσαν, δυσχερῆ μὲν, σύντομον δὲ καὶ παράδοξον φανησομένην τοῖς περὶ τὸν Φλαμίνιον. ἀεὶ δέ πως οἰκεῖος ὢν 7
τῇ φύσει τούτου τοῦ μέρους, ταύτῃ προέθετο ποιεῖσθαι τὴν πορείαν. Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ἐν τῷ 8
στρατοπέδῳ, διότι μέλλει διά τινων ἑλῶν ἄγειν αὐτοὺς ὁ στρατηγός· πᾶς τις εὐλαβῶς εἶχε πρὸς τὴν πορείαν, ὑφορώμενος βάραθρα καὶ τοὺς λιμνώδεις τῶν τόπων.

Viam per paludes eligit Hannibal.

LXXIX. Ἀννίβας δ᾽ ἐπιμελῶς ἐξητακὼς τεναγώδεις καὶ στερεοὺς ὑπάρχοντας τοὺς κατὰ τὴν δίοδον τόπους, ἀνα-

7. οἰκεῖος ὢν *correxi cum Gron. Mendoſe mſti* οἰκεῖον *absque* ὢν. *Sua auctoritate Caſaub. edidit* οἰκεῖον ὃν τῇ φύσει τούτου τὸ μέρος.

quum re vera prædæ ſpe maxime impellerentur: faciendum duxit, ut ſtativis quam primum educeret, ac militum aviditatem expleret. Igitur, ſtatim ut anni tempus mutatum eſt, quum viarum rationem a peritiſſimis quibusque eſſet percunctatus; ceteros in ditionem hoſtium aditus longos eſſe comperit & adverſariis notos; eum vero, qui *per paludes in Etruriam* ducebat, difficilem quidem, ſed brevem, & qui *Flaminium* ipſa novitate incepti eſſet perculſurus. Itaque, quum naturali quadam inclinatione pronus eſſet ad ejusmodi conſilia, hac iter facere conſtituit. Poſtea vero quam didita eſt per exercitum fama, in eo eſſe imperatorem, ut per paluſtria copias ducat; omnes ab eo itinere ſibi metuere, quod paludum aut lacuum voragines profundas formidarent.

79. *Hannibal*, ut diligenter inquirendo didicit, vadoſa atque ſolida eſſe loca per quæ tranſeundum erat, caſtra

ἀναζεύξας, εἰς μὲν τὴν πρωτοπορείαν ἔθηκε τοὺς A.V. 537. Hannibal per paludes Etruriam petit.
Λίβυας καὶ Ἴβηρας, καὶ πᾶν τὸ χρησιμώτερον μέ-
ρος τῆς σφετέρας δυνάμεως· συγκαταμίξας αὐτοῖς
τὴν ἀποσκευὴν, ἵνα πρὸς τὸ παρὸν εὐπορῶσι τῶν
2 ἐπιτηδείων. πρὸς γὰρ τὸ μέλλον εἰς τέλος ἀφροντί-
στως εἶχε περὶ παντὸς τοῦ σκευοφόρου· λογιζόμε-
νος, ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἡττηθεὶς μὲν οὐ
προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων, κρατῶν δὲ τῶν ὑπαί-
3 θρων, οὐκ ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων. ἐπὶ δὲ τοῖς
προειρημένοις, ἐπέβαλε τοὺς Κελτούς· ἐπὶ δὲ πᾶσι,
4 τοὺς ἱππεῖς. ἐπιμελητὴν δὲ τῆς οὐραγίας, τὸν ἀδελ-
φὸν ἀπέλιπε Μάγωνα· τῶν τε λοιπῶν χάριν, καὶ
μάλιστα τῆς τῶν Κελτῶν μαλακίας καὶ φυγοπο-
νίας, ἵν᾽, ἐὰν κακοπαθοῦντες τρέπωνται πάλιν εἰς
τοὐπίσω, κωλύῃ διὰ τῶν ἱππέων, καὶ προσφέρῃ τὰς
5 χεῖρας αὐτοῖς. Οἱ μὲν οὖν Ἴβηρες καὶ Λίβυες δι᾽ Molestum iter per paludes.
ἀκεραίων τῶν ἑλῶν ποιούμενοι τὴν πορείαν, μετρίως
κακοπαθοῦντες ἤνυον· ὡς ἂν καὶ φερέκακοι πάντες

 ὄντες,

castra movet: ac in primo quidem agmine Hispanos & Afros ire jussit, & quidquid erat roboris in exercitu: admistis ipsorum impedimentis, ne ad præsentem usum necessaria illis deessent. Nam in posterum quidem nullam plane de supellectile militum curam habebat: quippe, simulac in hostico versari cœpisset, aut victo nulla re fore opus, aut, si regionem obtineret, nihil quidquam sibi defuturum. Post istos collocavit Gallos; & novissimos omnium equites. Cogendi agminis curam *Magoni* fratri commisit; cum reliquorum caussa, tum Gallorum maxime, quorum mollitiem & laboris impatientiam norat: ut, si tædio tam molestæ viæ pedem referrent, per equites eos cohiberet, & vim afferret. *Hispani* igitur & *Afri*, quum per intactas adhuc paludes ingrederentur, satis quidem laborum tolerantes, constanter pergebant: utpote genus hominum

A.V. 537. ὄντες, καὶ συνήθεις ταῖς τοιαύταις ταλαιπωρίαις.

Molestum iter per paludes.

6 οἱ δὲ Κελτοὶ δυσχερῶς μὲν εἰς τοὔμπροσθεν προὔβαινον, τεταραγμένων καὶ διαπεπατημένων εἰς βάθος τῶν ἑλῶν· ἐπιπόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως ὑπέμενον τὴν κακοπάθειαν, ἄπειροι πάσης τῆς τοιαύτης ὄντες κακουχίας. 7 ἐκωλύοντο δὲ πάλιν ἀπονεύειν εἰς τοὐπίσω, διὰ τοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς ἱππεῖς. 8 Πάντες μὲν οὖν ἐκακοπάθουν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγρυπνίαν, ὡς ἂν ἑξῆς ἡμέρας τέτταρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς δι᾽ ὕδατος ποιούμενοι τὴν πορείαν· διαφερόντως γε μὴν ἐπόνουν καὶ κατεφθείροντο ὑπὲρ τοὺς ἄλλους οἱ Κελτοί. 9 τῶν δὲ ὑποζυγίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα, πίπτοντα διὰ τοὺς πηλοὺς, ἀπώλλυντο, μίαν παρεχόμενα χρείαν ἐν τῷ πεσεῖν τοῖς ἀνθρώποις· 10 καθεζόμενοι γὰρ ἐπ᾽ αὐτῶν καὶ τῶν σκευῶν σωρηδὸν, ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερεῖχον, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βραχὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἀπεκοιμῶντο. 11 οὐκ ὀλίγοι δὲ

LXXIX. 6. τεταραγμ. διατεταραγμ. *Aug.* 8. ὡς ἄν. ἅτε *Vat. Flor. Vrſ. Aug. Reg. A.*

minum durum, & ejusmodi mala perpeti longo uſu aſſuetum. *Galli* vero & procedebant ægre, paludibus jam conturbatis, atque ad magnam altitudinem conculcatis; & hanc ærumnam graviter atque impatienter tolerabant, ut ſimilium vexationum penitus inexperti. Quo minus autem retrocedendo dilaberentur, equites impediebant. Sane quidem tantorum malorum ſenſu omnes vehementer afficiebantur; & inſomnia potiſſimum conficiebantur, quum quatuor continuos dies tresque noctes per aquam iter facerent: ſed omnium maxime laborabant & abſumebantur Galli. Et jumenta inibi pleraque, in luto paſſim prolapſa, periere; caſu ſuo unum ſaltem uſum hominibus præbentia: horum enim corporibus atque ſarcinarum cumulis incumbentes, aquis exſtabant, atque ita brevem aliquam noctis partem dormiebant. Equo-

δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰς ὁπλὰς ἀπέβαλον διὰ τὴν A.V. 537.
12 συνέχειαν τῆς διὰ τῶν πηλῶν πορείας. Ἀννίβας
δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· ὑπεραλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν ἢ θεραπείαν, διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον.

LXXX. Etruriam ingressus Hannibal

Διαπεράσας δὲ παραδόξως τοὺς ἑλώδεις τόπους, καὶ καταλαβὼν ἐν Τυῤῥηνίᾳ τὸν Φλαμίνιον στρατοπεδεύοντα πρὸ τῆς τῶν Ἀῤῥητίνων πόλεως, τότε μὲν αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἕλεσι κατεστρατοπέδευσε·
2 βουλόμενος τήν τε δύναμιν ἀναλαβεῖν, καὶ πολυπραγμονῆσαι τὰ περὶ τοὺς ὑπεναντίους καὶ τοὺς
3 προκειμένους τῶν τόπων. Πυνθανόμενος δὲ, τὴν μὲν χώραν τὴν πρόσθεν πολλῆς γέμειν ὠφελείας, τὸν δὲ Φλα-

LXXX. 3. γέμειν. γέμουσαν Flor.

Equorum etiam multis, ob longum per paludes iter, ungulæ exciderunt. Ipse *Hannibal*, elephanto, qui unus ſuperfuerat, vectus, ægre multaque paſſus evaſit: dolore ille quidem magno conflictatus, propter ægritudinem oculorum, quæ tanta tunc illum invaſit, ut altero tandem oculo ſit captus; quum medendi moram tempus illud ac præſens rerum conditio nullo modo admitteret.

80. Superatis tandem præter opinionem paluſtribus illis locis, & *Etruriam* ingreſſus *Hannibal*, quum *Flaminius* jam cum exercitu circa *Arretii* mœnia conſediſſet, ubi primum in ſicco potuit, caſtra locat: hoc ſpectans, ut & ſuum reficeret exercitum, & conſilia hoſtium ſitumque regionum exploraret. Poſtquam vero inquirendo didicit, regionem illam, quam erat ingreſſurus, opibus abundare; *Flami-*

A.V. 537. Φλαμίνιον ὀχλοκόπον μὲν καὶ δημαγωγὸν εἶναι τέ-
λειον, πρὸς ἀληθινῶν δὲ καὶ πολεμικῶν πραγμάτων
χειρισμὸν οὐκ εὐφυῆ, πρὸς δὲ τούτοις καταπεπι-
στευκέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι· συνελογίζετο, 4
διότι παραλλάξαντος αὐτοῦ τὴν ἐκείνου στρατοπε-
δείαν, καὶ καθέντος εἰς τοὺς ἔμπροσθεν τόπους, τὰ
μὲν ἀγωνιῶν τὸν ἐπιτωθασμὸν τῶν ὄχλων, οὐ δυνή-
σεται περιορᾷν δῃουμένην τὴν χώραν· τὰ δὲ κατηλ-
γηκὼς, παρέσται προχείρως, εἰς πάντα τόπον ἑπό-
μενος, σπουδάζων δι' αὑτοῦ ποιήσασθαι τὸ προτέρη-
μα, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὴν παρουσίαν τοῦ τὴν
ἴσην ἀρχὴν ἔχοντος. Ἐξ ὧν πολλοὺς αὐτὸν ὑπε- 5
λάμβανε παραδώσειν καιροὺς πρὸς ἐπίθεσιν. πάν-
τα δ' ἐμφρόνως ἐλογίζετο ταῦτα, καὶ πραγματι-
κῶς· οὐ γὰρ εἰκὸς ἄλλως εἰπεῖν.

Flaminium ad pugnam elicere cogitat.

Ὡς

4. *τὴν ἐκείνου. Alii vulgo τὴν ἐκείνων.* 5. *πολλοὺς αὐτόν. αὐτῶν Bav. Aug. Reg. A. αὐτοῦ Vrb. Forsan αὐτῷ legendum.* Ibid. *πάντα in πάνυ cum Vrsino mutavit Casaub.*

Flaminium vero hominem esse popularem auram captantem, & qui ad populum dicendo supra modum valeret, ceterum ad rem bellicam administrandam & vera certamina ineptum; ad hoc, præ magna suarum virium fiducia ferocem: ita apud se statuit: *Si castra ejus prætergressus ulteriora peteret; Flaminium, partim quod convitia & sannas multitudinis esset veriturus, ad prohibendam populationem agrorum sese comparaturum; partim vero & per se indigne eam rem laturum, sponteque adfuturum, &, quocumque ipse duceret, cupide secuturum esse, eo consilio, ut per se solus quamprimum victoriam pararet, neque adventus collegæ esset ei exspectandus.* Quibus ex rebus, multas sibi opportunitates aggrediendi hominem per insidias præbitum iri ab eo sperabat. Et hæc quidem omnia quin prudenter sane & ex rerum usu perite secum reputaverit *Hannibal*, nemo facile dubitaverit.

81. Errat

Ὡς εἴ τις οἴεται κυριώτερόν τι μέρος εἶναι στρατηγίας, τοῦ γνῶναι τὴν προαίρεσιν καὶ φύσιν τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, ἀγνοεῖ καὶ τετύφωται. 2 Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κατ' ἄνδρα καὶ ζυγὸν ἀγωνισμάτων, δεῖ τὸν μέλλοντα νικᾷν συνθεωρεῖν, πῶς δυνατὸν ἐφικέσθαι τοῦ σκοποῦ, καὶ τί γυμνὸν ἢ ποῖον 3 ἔξοπλον μέρος φαίνεται τῶν ἀνταγωνιστῶν· οὕτω χρὴ καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων προεστῶτας σκοπεῖν, οὐχ ὅπου τι τοῦ σώματος γυμνὸν, ἀλλὰ ποῦ τῆς ψυχῆς εὐχείρωτόν τι παραφαίνεται τοῦ τῶν ἐναν- 4 τίων ἡγεμόνος. Ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν διὰ ῥαθυμίαν καὶ τὴν σύμπασαν ἀργίαν, οὐ μόνον τὰς κοινὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους καταπροΐενται βίους ἄρδην. 5 πολλοὶ δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὸν οἶνον ἐπιθυμίαν, οὐδ' 6 ὑπνῶσαι δύνανται χωρὶς ἀλλοιώσεως καὶ μέθης. ἔνιοι δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὰ τῶν ἀφροδισίων ὁρμὴν καὶ τὴν ἐν

A.V. 537. LXXXI. Explorare indolem adversarii, summa virtus imperatoria.

LXXXI. 6. *Perperam vulgo omnes* διὰ τὴν πρὸς τὰς τῶν ἀφροδισίων ὁρμάς. *Correxi ex conject.*

81. Errat namque & stolidus est, si quis inter *imperatorias virtutes* ullam potiorem ducit *solertia explorandi ingenium ac naturam ducis adversariorum.* Quemadmodum enim ubi vir cum viro, aut ordo cum ordine decertant, eum, qui victoriam reportare cogitet, diligenter attendere opus est, qua ratione voti compos fieri possit, & quid nudum, aut quænam pars adversariorum non satis tecta sit: sic eos oportet, qui summæ belli præsunt, in hostium duce observare, non quidem ecquid in corpore pateat, sed qua parte animi ille facilius capi queat. Multi siquidem, per ignaviam summamque socordiam, non publicarum dumtaxat rerum curam negligunt, sed rem familiarem quoque suam pessum ire sinunt. Alii adeo vini sunt avidi, ut ne somnum quidem capere, nisi alienata prius ebrietate mente, queant. Nonnulli, res venereas sectantes, & libidine furentes, non

A.V. 537. ἐν τούτοις ἔκπληξιν, οὐ μόνον πόλεις καὶ βίους ἀναστάτους πεποιήκασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν αὐτῶν ἀφῄρηνται μετ᾽ αἰσχύνης. Καὶ μὴν δειλία καὶ βλακεία, 7 κατ᾽ ἰδίαν μὲν, αὐτοῖς ὄνειδος ἐπιφέρει τοῖς ἔχουσι· περὶ δὲ τὸν τῶν ὅλων ἡγεμόνα γενομένη, κοινόν ἐστι καὶ μέγιστον συμπτωμάτων. οὐ γὰρ μόνον ἀπρά- 8 κτους ποιεῖ τοὺς ὑποταττομένους, πολλάκις δὲ καὶ κινδύνους ἐπιφέρει τοὺς μεγίστους τοῖς πεπιστευκόσι. προπέτειά γε μὴν καὶ θρασύτης καὶ θυμὸς ἄλογος, 9 ἔτι δὲ κενοδοξία καὶ τύφος, εὐχείρωτα μὲν τοῖς ἐχθροῖς, ἐπισφαλέστατα δὲ τοῖς φίλοις. πρὸς γὰρ πᾶσαν ἐπιβουλὴν, ἐνέδραν, ἀπάτην ἕτοιμος ὅ γε τοιοῦτος. Διόπερ, εἴ τις δύναιτο συννοεῖν τὰ περὶ 10 τοὺς πέλας ἁμαρτήματα, καὶ τῇδέ που προσιέναι τοῖς ὑπεναντίοις, ᾗ μάλιστα καὶ δι᾽ ὧν εὐχείρωτος ἔσται ὁ προεστὼς τῶν πολεμίων, τάχιστ᾽ ἂν τῶν ὅλων κατακρατοίη. Καθάπερ γὰρ νεὼς ἐὰν ἀφέ- 11 λῃ

Qua parte peccat adversarius, ea aggrediendus est.

9. τύφος. Alii τῦφος.

non urbes solum ac domos suas everterunt, sed propriæ etiam vitæ jacturam cum dedecore fecerunt. Iam timor atque inertia, cum privatam, iis ignominiam, quibus insunt, solent conciliare; tum, si in imperatore fuerint, publicam eamque maximam calamitatem afferunt: quippe quæ non solum otio torpentem ejus exercitum faciunt, sed & in pericula persæpe maxima eos conjiciunt qui tali duce fidebant. Temeritas vero, ferocia, & præceps iracundia, nec non inanis gloriæ studium, & fastus, hostibus facilem victoriam præbent; amicis, ut plurimum perniciem: quum iis moribus præditi homines omnium machinationi, insidiis ac fraudi sint expositi. Quamobrem si quis aliorum peccata posset cognoscere, & ea parte eaque via ac ratione hostes aggredi, qua facillime dux illorum est expugnabilis; hic brevissimo tempore omnium potiretur. Vt enim, sublato gubernatore,

λῃ τις τὸν κυβερνήτην, τὸ ὅλον αὐτανδρὶ σκάφος A.V. 537.
ὑποχείριον γίγνεται τοῖς ἐχθροῖς· τὸν αὐτὸν τρόπον,
ἐὰν τὸν προεστῶτα ἐν πολέμῳ δυνάμεως χειρώσηταί
τις κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ συλλογισμοὺς, αὐταν-
δρὶ γίγνεται πολλάκις κρατεῖν τῶν ἀντιταττομένων.
12 Ἃ δὴ καὶ τότε προϊδόμενος καὶ συλλογισάμενος Ἀν-
νίβας περὶ τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, οὐ διεσφάλη
τῆς ἐπιβολῆς.

Ὡς γὰρ θᾶττον, ποιησάμενος ἀναζυγὴν ἀπὸ LXXXII.
τῶν κατὰ τὴν Φαισόλαν τόπων, καὶ μικρὸν ὑπερά-
ρας τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατοπεδείαν, ἐνέβαλεν εἰς
2 τὴν προκειμένην χώραν· εὐθέως μετέωρος ἦν ὁ Φλα-
μίνιος καὶ θυμοῦ πλήρης, δοξάζων ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν
3 ἐναντίων καταφρονεῖσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα πορθου-
μένης τῆς χώρας, καὶ πανταχόθεν τοῦ καπνοῦ ση-
μαίνοντος τὴν καταφθορὰν αὐτῆς, ἐσχετλίαζε, δει-
4 νὸν ἡγούμενος τὸ γιγνόμενον. Διὸ καὶ, τινῶν οἰομέ-
νων δεῖν μὴ προχείρως ἐπακολουθεῖν, μηδὲ συμπλέ-
κεσθαι

Fæsulam prætergressus Hannibal vastat agros.

Frustra monentibus aliis,

11. γίγνεται πολλάκις. An ἐκγίγνεται?

tore, navis universa cum ipsis vectoribus in potestatem hostium venit: sic, ubi in bello ducem hostilium copiarum astu & consilio circumveneris, non raro universum etiam exercitum in tuam redegeris potestatem. Quæ tunc *Hannibal* quum de *Flaminio* prævidisset, atque ita ratiocinatus esset, nequaquam ejus inceptum frustra fuit.

82. Simulac namque ex agro *Fæsulano* signa movisset, ac Romana ultra castra aliquantum progressus, in proximos agros incursionem fecisset; extemplo efferre animos *Flaminius*, graviterque indignari, quod se ab hoste spretum crederet. Deinde, ut regionem populari *Hannibal* cœpit, & maximam undique vastitatem fumus ei ostendit, rei indignitatem lamentis etiam est prosecutus. Igitur monentibus nonnullis, *non temere insequi hostem oportere, neque*

A.V. 537. κεσθαι τοῖς πολεμίοις, φυλάττεσθαι δὲ καὶ προσέχειν
τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, μάλιστα δὲ καὶ τὸν ἕτε-
ρον ὕπατον προσλαβεῖν, καὶ πᾶσιν ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς
στρατοπέδοις ὁμοῦ ποιήσασθαι τὸν κίνδυνον· οὐχ οἷον 5
προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' οὐδ' ἀνείχετο τῶν
ἀποφαινομένων ταῦτα. παρεκάλει δ' αὐτοὺς, ἐν νῷ 6
λαμβάνειν, τί λέγειν εἰκὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι, τῆς
μὲν χώρας καταφθειρομένης σχεδὸν ἕως πρὸς αὐ-
τὴν τὴν Ῥώμην, αὐτῶν δὲ κατόπιν τῶν πολεμίων ἐν
hoſtem ſequitur Flaminius. Τυῤῥηνίᾳ στρατοπεδευόντων. Τέλος δὲ, ταῦτ' εἰπὼν, 7
ἀναζεύξας προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως, οὐ καιρὸν,
οὐ τόπον προορώμενος· μόνον δὲ σπεύδων συμπεσεῖν
τοῖς πολεμίοις, ὡς προδήλου τῆς νίκης αὐτοῖς ὑπαρ-
χούσης. τηλικοῦτον γὰρ προενεβεβλήκει κατελπισ- 8
μὸν τοῖς ὄχλοις, ὥστε πλείους εἶναι τῶν τὰ ὅπλα
φερόντων τοὺς ἐκτὸς παρεπομένους τῆς ὠφελείας
χάριν,

LXXXII. 4. *An* προσέχειν δὲ καὶ φυλάττ. τὸ πλῆθος? 8. κατ-ελπισμὸν. κατεπελπισμὸν *Bav.*

que manus cum illo conſerere, ſed cautione magna opus eſſe ob multitudinem præſertim equitatus; ante omnia vero conſulem alterum eſſe aſſumendum, nec niſi omnibus ſimul junctis copiis dimicandum: tantum abfuit, ut horum conſilio uteretur, ut ne ferre quidem ita differentium vocem potuerit. Quin *ipſis potius cogitandum eſſe,* ait, *ecquid vulgo omnes in patria dicere par eſſet, ſi Pœnus, vaſtando urendoque omnia, ad ipſa prope jam mœnia urbis Romæ perveniſſet, ipſis interim a tergo hoſtium in Etruria conſidentibus.* Tandem, hæc locutus, caſtra movet; cumque omnibus copiis, nulla neque temporis neque loci ratione habita, pergit ire: hoc unum ſtudens, ut quamprimum cum hoſte concurreret, ceu parata certaque eſſet victoria. Nam vulgi animos tanta ſpe ante complerat conſul, ut armatos numero ſuperarent hi, qui prædæ avidi extra agmen ſequebantur,

χάριν, κομίζοντας ἀλύσεις καὶ πέδας, καὶ πᾶσαν A.V. 537.
9 τὴν τοιαύτην παρασκευήν. Ὅ γε μὴν Ἀννίβας ἅμα
μὲν εἰς τοὔμπροσθεν ὡς πρὸς τὴν Ῥώμην προῄει διὰ
τῆς Τυῤῥηνίας· εὐώνυμον μὲν πόλιν ἔχων τὴν προσ-
αγορευομένην Κυρτώνιον, καὶ τὰ ταύτης ὄρη, δεξιὰ Cortona.
10 δὲ τὴν Ταρσιμένην καλουμένην λίμνην· ἅμα δὲ προά- Tarsimenus lacus.
γων, ἐπυρπόλει καὶ κατέφθειρε τὴν χώραν, βουλό-
μενος ἐκκαλέσασθαι τὸν θυμὸν τῶν ὑπεναντίων.
11 Ἐπεὶ δὲ τὸν Φλαμίνιον ἤδη συνάπτοντα καθεώρα,
τόπους δ' εὐφυεῖς συνεθεώρησε πρὸς τὴν χρείαν,
ἐγίγνετο πρὸς τὸ διακινδυνεύειν.

Ὄντος δὲ κατὰ τὴν δίοδον αὐλῶνος ἐπιπέδου, LXXXIII. Situs locorum.
τούτου δὲ παρὰ μὲν τὰς εἰς μῆκος πλευρὰς ἑκατέρας βουνοὺς ἔχοντος ὑψηλοὺς καὶ συνεχεῖς· παρὰ δὲ τὰς εἰς πλάτος, κατὰ μὲν τὴν ἀντικρὺ, λόφον ἐπικείμενον ἐρυμνὸν καὶ δύσβατον· κατὰ δὲ τὴν ἀπ' οὐρᾶς, λίμνην, τελείως στενὴν ἀπολείπουσαν πάροδον

9. δεξιά. *δεξιὰν vel ἐν δεξιᾷ utique videtur scribendum.* Ibid. Ταρσιμένην. *Sic libri omnes veteres. Θρασιμένην Casaub. cum solis Reg. B.C.*

tur, catenis, vinculis, & id genus rerum apparatibus, onusti. *Hannibal* interea Romam versus per Etruriam suos ducere, habens ad lævam *Cortonam* oppidum, & adjacentes illi montes; ad dextram, *Tarsimenum* lacum. Simul, quo magis iram hostis acueret, qua qua iter faceret, agros urere, omnique belli clade pervastare. Iam appropinquabat *Flaminius*, cum *Hannibal*, idoneis locis ad ea quæ parabat exploratis, in cogitationem prælii totus cœpit incumbere.

83. Erat in ipso transitu plana convallis, cujus utrumque latus, qua porrigitur ejus longitudo, tumuli prægalti & continui claudunt: qua autem patet latitudo, habet a fronte collem imminentem, natura munitum & inaccessum; a tergo vero lacum, inter quem & montium radices via interest perangusta,

A.V. 537.

Insidias disponit Hannibal.

δον ὡς εἰς τὸν αὐλῶνα παρὰ τὴν παρώρειαν· διελ- 2
θὼν τὸν αὐλῶνα παρὰ τὴν λίμνην, τὸν μὲν κατὰ πρόσωπον τῆς πορείας λόφον αὐτὸς κατελάβετο, καὶ τοὺς Λίβυας καὶ τοὺς Ἴβηρας ἔχων ἐπ' αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε· τοὺς δὲ Βαλιαρεῖς καὶ λογχο- 3
φόρους κατὰ τὴν πρωτοπορείαν ἐκπεριάγων ὑπὸ τοὺς ἐν δεξιᾷ βουνοὺς τῶν παρὰ τὸν αὐλῶνα κειμένων, ἐπὶ πολὺ παρατείνας, ὑπέστειλε· τοὺς δ' ἱπ- 4
πεῖς καὶ τοὺς Κελτοὺς ὁμοίως τῶν εὐωνύμων βουνῶν κύκλῳ περιαγαγὼν, παρεξέτεινε συνεχεῖς, ὥστε τοὺς ἐσχάτους εἶναι κατὰ ταύτην τὴν εἴσοδον, τὴν παρά τε τὴν λίμνην καὶ τὰς παρωρείας φέρουσαν εἰς τὸν προειρημένον τόπον. Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας, 5
ταῦτα προκατασκευασάμενος τῆς νυκτὸς, καὶ περιειληφὼς τὸν αὐλῶνα ταῖς ἐνέδραις, τὴν ἡσυχίαν ἦγεν.

Convallem insidiis clausam intrat Flaminius.

Ὁ δὲ Φλαμίνιος εἵπετο κατόπιν, σπεύδων 6
συνάψαι τοῖς πολεμίοις. κατεστρατοπεδευκὼς δὲ 7
τῇ προτεραίᾳ πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ, τελέως ὀψὲ τῆς ὥρας,

LXXXIII. 6. *σπεύδων γε συνάψαι edd. ex Bav.* 7. *προτεραίᾳ. προτέρᾳ Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

sta, per quam aditur convallis. Hanc igitur convallem *Hannibal* ingressus via secundum lacum, emensusque, collem ex adverso imminentem ipse insidet, ibique Afros atque Hispanos locat. Baleares & ceteram levem armaturam e primo agmine circumducit, & post tumulos, qui dextrum convallis latus continent, longa admodum serie extensos occultat: equites deinde ac Gallos similiter post lateris sinistri tumulos circumducit, & continua serie porrectos ita disponit, ut eorum novissimi ad illam viam pertinerent, quæ inter lacum & radices montium in demonstratum locum ducebat. His ita noctu præparatis, *Hannibal,* insidiis jam circumclusa convalle, silentio se continebat. Pone hunc sequebatur *Flaminius*, magno studio hostem consequi cupiens. Et quum priore die ad lacum ipsum, (erat enim plane

ὥρας, μετὰ ταῦτα τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, εὐ- A.V. 537.
θέως ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἦγε τὴν πρωτοπορείαν παρὰ
τὴν λίμνην εἰς τὸν ὑποκείμενον αὐλῶνα, βουλόμενος
ἐξάπτεσθαι τῶν πολεμίων.

Οὔσης δὲ τῆς ἡμέρας ὁμιχλώδους διαφερόντως, LXXXIV. Pugna ad Tarsimenum lacum.
Ἀννίβας, ἅμα τῷ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πορείας
εἰς τὸν αὐλῶνα προσδέξασθαι, καὶ συνάπτειν πρὸς
αὐτὸν ἤδη τὴν τῶν ἐναντίων πρωτοπορείαν, ἀποδοὺς
τὰ συνθήματα, καὶ διαπεμψάμενος πρὸς τοὺς ἐν
ταῖς ἐνέδραις, συνεπεχείρει πανταχόθεν ἅμα τοῖς
2 πολεμίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν Φλαμίνιον, παραδόξου
γενομένης αὐτοῖς τῆς ἐπιφανείας, ἔτι δὲ δυσσυνόπτου
τῆς κατὰ τὸν ἀέρα περιστάσεως ὑπαρχούσης, καὶ
τῶν πολεμίων κατὰ πολλοὺς τόπους ἐξ ὑπερδεξίου
καταφερομένων καὶ προσπιπτόντων, οὐχ οἷον παρα-
βοηθεῖν ἐδύναντο πρός τι τῶν δεομένων οἱ ταξίαρχοι
καὶ χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ᾽ οὐδὲ συννοῆσαι τὸ
3 γιγνόμενον. ἅμα γὰρ οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον, οἱ δ᾽
ἀπ᾽

7. ὑπὸ τὴν ἑωθ. *Vulgo omnes* ἐπὶ τὴν. *Correxi cum Reisk.*

ne ferum diei) caftris locum delegiffet; poftero die, primo ftatim diluculo præter lacum in fubjectam convallem primum agmen ducit, laceffere hoftes atque adoriri in animo habens.

84. Erat forte admodum nebulofus dies, cum *Hannibal*, ubi partem majorem agminis Romani intra convallem fentit perveniffe, & jam primam aciem non longe a fe abeffe; figno dato invadendi, & ad eos etiam miffo mandato qui in infidiis latebant, fimul undique in hoftem cooritur. Ita autem ex inopinato apparente Pœno, quum præfertim denfa caligo profpectum eriperet, & hoftis de fuperiore loco variis ex partibus ingrueret impetumque faceret; ductores ordinum *Flaminii* tribunique, adeo laborantibus fuppetias ferre non poterant, ut ne quid ageretur quidem fatis intelligere valerent. Simul enim alii a fronte, alii a tergo,

A.V. 537. ἀπ᾽ οὐρᾶς, οἱ δ᾽ ἐκ τῶν πλαγίων αὐτοῖς προσέπι-
πτον. Διὸ καὶ συνέβη τοὺς πλείστους ἐν αὐτῷ τῷ 4
τῆς πορείας σχήματι κατακοπῆναι, μὴ δυναμένους
αὐτοῖς βοηθεῖν, ἀλλ᾽ ὡσανεὶ προδεδομένους ὑπὸ τῆς
τοῦ προεστῶτος ἀκρισίας. ἔτι γὰρ διαβουλευόμενοις
Perit Flaminius Cos. τί δεῖ πράττειν, ἀπώλλυντο παραδόξως. ἐν ᾧ καιρῷ 6
καὶ τὸν Φλαμίνιον αὐτὸν, δυσχρηστούμενον καὶ περι-
κακοῦντα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελ-
Clades misera Romanorum. τῶν ἀπέκτειναν. Ἔπεσον οὖν τῶν Ῥωμαίων κατὰ 7
τὸν αὐλῶνα σχεδὸν εἰς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους,
οὔτ᾽ εἴκειν τοῖς παροῦσιν, οὔτε πράττειν οὐδὲν δυνά-
μενοι· τοῦτο δ᾽ ἐκ τῶν ἐθισμῶν αὐτὸ περὶ πλείστου
ποιούμενοι, τὸ μὴ φεύγειν, μηδὲ λείπειν τὰς τάξεις.
οἱ δὲ κατὰ πορείαν μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῆς 8
παρωρείας ἐν τοῖς στενοῖς συγκλεισθέντες, αἰσχρῶς,
ἔτι

LXXXIV. 4. *Vulgo omnes* τοὺς πλείστους τοὺς ἐν αὐτῷ. *Delevi cum Reisk. articulum perperam repetitum.* 7. ἐθισμῶν. *Vel ſic vel* εἰθισμένων *omnino ſcribendum. Mendoſe vulgo omnes* εἰθισμῶν. 8. κατὰ πορείαν *correxit Caſaub. Mssti omnes* κατ᾽ ἀπορίαν.

a tergo, alii abs lateribus in ipſos irruebant. Quo factum, ut plerique Romanorum, non in acie pugnantes, ſed eo habitu quo in agmine fuerant deprehenſi, obtruncarentur, prius quam defendere ſe poſſent; ut plane ab imperatoris ſui ſtoliditate proditos diceres. Dum enim adhuc, quid opus facto, deliberant, improviſo cædebantur. Quo tempore ipſum quoque *Flaminium*, hiſce difficultatibus circumventum, & jam de ſumma rerum anxie ſollicitum ac deſpondentem animum, Galli quidam adorti interemerunt. Cecidere intra convallem ad quindecim millia Romanorum, qui neque præſenti fortunæ cedere, neque agere quidquam poterant; hoc unum, ex inſtituto diſciplinæ illorum militaris, plurimi facientes, ut non fugerent, neque ordines deſererent. At qui procedentes in agmine inter lacum & montes in ipſis faucibus ſunt intercepti, fœde, vel potius
miſere,

9 ἔτι δὲ μᾶλλον ταλαιπώρως διεφθείροντο. συνωθούμενοι μὲν γὰρ εἰς τὴν λίμνην, οἱ μὲν, διὰ τὴν παράστασιν τῆς διανοίας ὁρμῶντες ἐπὶ τὸ νήχεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις, ἀπεπνίγοντο· τὸ δὲ πολὺ πλῆθος, μέχρι μὲν τοῦ δυνατοῦ προβαῖνον εἰς τὴν λίμνην, ἔμενε τὰς κεφαλὰς αὐτὰς ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερίσχον.

A.V. 537. Clades miſera Romanorum.

10 ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἱππέων, καὶ προδήλου γενομένης ἀπωλείας, ἐξαίροντες τὰς χεῖρας, καὶ δεόμενοι ζωγρεῖν, καὶ πᾶσαν προϊέμενοι φωνήν· τὸ τελευταῖον, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, τινὲς δὲ, παρακαλέσαντες αὐτοὺς, ὑπ' αὐτῶν διεφθάρησαν.

11 Ἑξακισχίλιοι δ' ἴσως τῶν κατὰ τὸν αὐλῶνα τοὺς κατὰ πρόσωπον νικήσαντες, παραβοηθεῖν μὲν τοῖς οἰκείοις καὶ περιΐστασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἠδυνάτουν, διὰ τὸ μηδὲν συνορᾶν τῶν γιγνομένων· καίπερ μεγάλην
12 δυνάμενοι πρὸς τὰ ὅλα παρέχεσθαι χρείαν. ἀεὶ δὲ τοῦ

Sex millia perruptis hoſtibus evadunt.

10. αὐτοὺς poſt παρεκάλεσαν dant ſcripti libri omnes. quod cum Vrſino in ἑαυτοὺς mutavit Caſaub. Verba autem ὑπ' αὐτῶν, quæ ignorantur vulgo ab omnibus, adjeci ex conject. 11. τοῖς οἰκείοις. τοῖς ἰδίοις Vat. Flor. Vrſ. Aug. Reg. A.

miſere, perierunt. Compulſi enim in lacum, partim repentino caſu turbata mente, inſilientes in aquam, cum armis enataturi, ſuffocabantur: partim, (ii autem plurimi fuere) in lacum progreſſi quantum vires ferebant, capite dumtaxat exſtante manebant: deinde equitatu eos invadente, quum certa eſſet pernicies, manibus ſublatis vitam poſcentes, & omni deprecationum uſi genere, vel ab hoſtibus occidebantur, vel, ipſi ſeſe adhortati, mutuo ſibi manus inferebant. Sex ferme millia eorum, qui convallem fuerant ingreſſi, hoſte, qui ex adverſo pugnabat, devicto, ſuis illi quidem ferre opem, aut a tergo cingere hoſtem, non potuerunt; ut qui nihil eorum, quæ fiebant, viderent: idonei alioquin, magnum ad ſummam rei momentum afferre. Sed tantiſper

A.V. 537. τοῦ πρόσθεν ὀρεγόμενοι, προῆγον, πεπεισμένοι συμ-
πεσεῖσθαί τισιν, ἕως ἔλαθον ἐκπεσόντες πρὸς τοὺς
ὑπερδεξίους τόπους. γενόμενοι δὲ ἐπὶ τῶν ἄκρων, 13
καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη πεπτωκυίας, συνέντες τὸ γε-
γονὸς ἀτύχημα, καὶ ποιεῖν οὐδὲν ὄντες δυνατοὶ ἔτι,
διὰ τὸ τοῖς ὅλοις ἐπικρατεῖν καὶ πάντα προκατέ-
χειν ἤδη τοὺς πολεμίους, συστραφέντες ἀπεχώρη-
Maharbali se dedunt. σαν εἴς τινα κώμην Τυῤῥηνίδα. Μετὰ δὲ τὴν μά- 14
χην, ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν
Ἰβήρων καὶ λογχοφόρων Μαάρβα, καὶ περιστρα-
τοπεδεύσαντος τὴν κώμην, ποικίλης αὐτοῖς ἀπορίας
περιεστώσης, ἀποθέμενοι τὰ ὅπλα, παρέδοσαν αὑ-
τοὺς ὑποσπόνδους, ὡς τευξόμενοι τῆς σωτηρίας.
Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ὅλον κίνδυνον, τὸν γενόμενον ἐν 15
Τυῤῥηνίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, τοῦτον ἐπετε-
λέσθη τὸν τρόπον.

LXXXV. Ἀννίβας δὲ, πρὸς αὐτὸν ἐπαναχθέντων τῶν ὑποσπόνδων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, συνα-

15. *ἐπετελ. ἀπετελέσθη edd. ex Bav.*

tisper in ulteriora pergunt ire, hostem semper, quocum dimicent, exspectantes; donec, prius quam satis animadverterent, in superiora loca evaserunt. Exin ut ad summos colles perventum, & jam nebula fuit depulsa; clade suorum intellecta, quum jam tentare nihil amplius possent, quod omnia hostis late victor obtineret, conglobati vicum Etruriæ quemdam petunt. Sed ut, prælio facto, *Maharbal*, cum Hispanis & jaculatoribus adversus eos missus, vicum circumsedit; variis malis urgentibus victi, fidem dante Maharbale, salvam ipsis vitam fore, se dediderunt. Ac *prælium* quidem *in Etruria inter Romanos & Carthaginienses* commissum, ita se in universum habuit.

85. *Hannibal*, perductis ad se Romanis, quibus data fides fuerat, & captivis item aliis,

συναγαγὼν πάντας, ὄντας πλείους τῶν μυρίων καὶ A.V. 537.
2 πεντακισχιλίων· πρῶτον μὲν διεσάφησεν, ὅτι Μαάρ-
βας οὐκ εἴη κύριος ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης διδοὺς
τὴν ἀσφάλειαν τοῖς ὑποσπόνδοις· μετὰ δὲ ταῦτα
3 κατηγορίαν ἐποιήσατο Ῥωμαίων. λήξας δὲ τούτων,
ὅσοι μὲν ἦσαν Ῥωμαῖοι τῶν ἑαλωκότων, διέδωκεν εἰς
φυλακὴν ἐπὶ τὰ τάγματα· τοὺς δὲ συμμάχους
ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων ἅπαντας εἰς τὴν οἰκείαν·
4 ἐπιφθεγξάμενος τὸν αὐτὸν, ὃν καὶ πρόσθεν, λόγον,
ὅτι πάρεστι πολεμήσων οὐκ Ἰταλιώταις, ἀλλὰ Ῥω-
5 μαίοις ὑπὲρ τῆς Ἰταλιωτῶν ἐλευθερίας. Τὴν δὲ αὑ-
τοῦ δύναμιν ἀνελάμβανε, καὶ τῶν νεκρῶν τῶν ἐκ τῆς
σφετέρας δυνάμεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἔθαψεν,
ὄντας εἰς τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. οἱ μὲν γὰρ πάν-
τες εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους ἔπεσον, ὧν ἦσαν
6 οἱ πλείους Κελτοί. Ταῦτα δὲ πράξας, διενοεῖτο

Captivis Romanis fidem non servat Hannibal.

Socios Romanorum liberos dimittit.

 μετ'

LXXXV. 2. κατηγορίαν. κατηγορίας *Flor.* 3. διέδωκεν. ἔδωκεν *edd. ex Bav.* διώκειν *mendose ceteri libri omnes, quod correxi cum Reiskio.*

aliis, omnes in unum congregat, qui plures erant quindecim millibus. His ante omnia significat, *non fuisse in Maharbalis potestate, ut se inconsulto securitatem iis sponderet, quibus fidem dederat.* Deinde accusationem Romanorum instituit. Secundum hæc, quotquot e captivis Romani cives erant, inter militum ordines ad custodiendum ipsos distribuit: qui e sociis erant, sine pretio omnes in suam quemque patriam dimisit; eodem prius sermone allocutus, quo jam ante usus fuerat: *in Italiam se venisse, non ut adversus Italos, sed ut pro Italorum libertate adversus Romanos pugnaret.* Exercitum deinde suum refecit: & ex suis, qui in pugna ceciderant, nobilissimos quosque (ad triginta erant,) sepeliri jussit. Numerus autem omnium ex ipsius exercitu desideratorum fuit mille & quingenti, majorem partem Galli. His peractis,

A.V. 537. μετ' ἀδελφοῦ καὶ τῶν φίλων, ποῦ καὶ πῶς δεῖ ποιεῖ-
σθαι τὴν ὁρμὴν, εὐθαρσὴς ὢν ἤδη περὶ τῶν ὅλων.
Romae consternatus populus. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντος ἤδη τοῦ γεγονότος 7
ἀτυχήματος, στέλλεσθαι μὲν ἢ ταπεινοῦν τὸ συμβε-
βηκὸς οἱ προεστῶτες τοῦ πολιτεύματος ἠδυνάτουν,
διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς· λέγειν δὲ τοῖς πολ-
λοῖς ἠναγκάζοντο τὰ γεγονότα, συναθροίσαντες τὸν
δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. διόπερ ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν 8
εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ὅτι Λειπόμε-
θα μάχῃ μεγάλῃ· τηλικαύτην συνέβη γενέσθαι δια-
τροπὴν, ὥστε τοῖς παραγενομένοις ἐφ' ἑκατέρων τῶν
καιρῶν, πολλῷ μεῖζον τότε φανῆναι τὸ γεγονὸς, ἢ
παρ' αὐτὸν τὸν τῆς μάχης καιρόν. καὶ τοῦτ' εἰκό- 9
τως συνέβη. πολλῶν γὰρ χρόνων ἄπειροι καὶ τοῦ
ῥήματος καὶ τοῦ πράγματος ὑπάρχοντες, τῆς ὁμο-
λογουμένης ἥττης, οὐ μετρίως, οὐδὲ κατὰ σχῆμα
τὴν περιπέτειαν ἔφερον. οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος, 10
ἀλλ'

8. *συνέβη γενέσθαι. συνέβαινε γίγνεσθαι Aug. Reg. A.*

peractis, cum fratre & amicis consultat, quo & qua ratione impressionem faceret, de universa victoria plenus jam spei. At Romae ut nuntius cladis est acceptus; magistratus, qui propter calamitatis magnitudinem dissimulare aut verbis minuere tantum casum non poterant, advocata populi concione, rem gestam exponere multitudini sunt coacti. Cum primum igitur praetor e Rostris ad circumfusam turbam, *Magna*, dixit, *pugna victi sumus;* tanta repente animorum secuta est consternatio, ut iis qui utrique tempori interfuerant, praelio, inquam, & concioni, multo tunc major clades accepta fuerit visa, quam in ipsa pugna. Et merito quidem: nam qui a longo tempore & rem & verbum illud quo *se plane victos* faterentur, ignoraverant; nunc casum istum neque mediocriter neque moderate ferebant. Solus senatus

ἀλλ' ἐπὶ τοῦ καθήκοντος ἔμενε λογισμοῦ, καὶ διενοεῖτο περὶ τοῦ μέλλοντος, πῶς καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις εἴη.

A.V. 537. Senatus dignitatem ſervat.

Κατὰ δὲ τοὺς τῆς μάχης καιροὺς, καὶ Γναῖος Σερουίλιος, ὁ προκαθήμενος ὕπατος ἐπὶ τῶν κατ'
2 Ἀρίμινον τόπων· (οὗτοι δ' εἰσὶν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν Ἀδρίαν πλευρᾶς, οὗ συνάπτει τὰ Γαλατικὰ πεδία πρὸς τὴν ἄλλην Ἰταλίαν, οὐ μακρὰν τῆς εἰς θά-
3 λατταν ἐκβολῆς τῶν τοῦ Πάδου στομάτων·) ἀκούσας, εἰσβεβληκότα τὸν Ἀννίβαν εἰς Τυῤῥηνίαν ἀντιστρατοπεδεύειν τῷ Φλαμινίῳ, ἐπεβάλετο μὲν πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις αὐτὸς συνάπτειν· ἀδυνατῶν δὲ διὰ τὸ τῆς στρατείας βάρος, Γάϊον Κεντήνιον κατὰ σπουδὴν, δοὺς τετρακισχιλίους ἱππεῖς, προεξαπέστειλε, βουλόμενος, εἰ δέοινθ' οἱ καιροὶ, πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τούτους καταταχεῖν.
4 Ἀννίβας δὲ, μετὰ τὴν μάχην προσαγγελθείσης αὐ-

LXXXVI. Servilius opem mittit Flaminio.

Nova clades C. Centenii.

LXXXVI. 3. αὐτὸς συνάπτειν. αὐτῷ vel αὐτοῖς voluit Reisk.

ſenatus nihil, quod a ſua dignitate alienum eſſet, commiſit; de iis quæ inſtabant aſſidue conſultans, quid in commune, quid ſingulis, & quomodo agendum.

86. Dum hæc geruntur, *Cn. Servilius*, alter Conſul, qui Ariminum provinciam tutabatur; (is locus eſt ad Adriaticum mare, in confinio Galliæ ac ceteræ Italiæ, non longe a Padi oſtiis, quibus in idem mare ſe exonerat:) ut accepit, intraſſe *Hannibalem* in Etruriam, & caſtra caſtris *Flaminii* oppoſita habere; conſtituit quidem, ipſe cum omnibus ſuis copiis cum illo ſe conjungeret: ſed quoniam ob gravitatem ſui exercitus id minus poterat, *C. Centenium* cum IV millibus equitum propere præmiſit, qui, ſi forte res poſtularet, ante adventum ſuum *Flaminio* ſuppetias ferre contenderet. *Hannibal*, ut ſignificatum ei eſt poſt pugnam, adventare Romanorum

A.V. 537. Nova clades C. Centenii.

τῷ τῆς τῶν ὑπεναντίων βοηθείας, ἐξαποστέλλει
Μαάρβαν, ἔχοντα τοὺς λογχοφόρους καὶ τὸ μέρος
τῶν ἱππέων. οἳ καὶ συμπεσόντες τοῖς περὶ τὸν Γάϊον, 5
ἐν αὐτῇ μὲν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, σχεδὸν τοὺς ἡμί-
σεις αὐτῶν διέφθειραν· τοὺς δὲ λοιποὺς εἴς τινα λό-
φον συνδιώξαντες, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ πάντας
ἔλαβον ὑποχειρίους. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ, τριταίας 6
οὔσης τῆς κατὰ τὴν μάχην προσαγγελίας, καὶ μά-
λιστα τότε τοῦ πάθους κατὰ τὴν πόλιν ὡσανεὶ
φλεγμαίνοντος, ἐπιγενομένης καὶ ταύτης τῆς περι-
πετείας, οὐ μόνον τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγ-
κλητον αὐτὴν συνέβη διατραπῆναι. Διὸ καὶ παρέν- 7
τες τὴν κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἀγωγὴν τῶν πραγμάτων,
καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων, μειζόνως ἐπεβάλον-
το βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, νομίζοντες αὐ-
τοκράτορος δεῖσθαι στρατηγοῦ τὰ πράγματα, καὶ
τοὺς περιεστῶτας καιρούς. Ἀννίβας δὲ, κατατε- 8
θαῤῥη-

7. τῶν ἀρχόντων τῶν μειζόνων ἐπεβάλ. edd. *invitis msstis.*

norum subsidium; *Maharbalem* cum jaculatoribus & idonea parte equitatus, obviam progredi jussit. Hi, prælio cum *Centenio* commisso, alteram fere partem Romanorum primo conflictu contruncarunt: reliquos in tumulum quemdam compulerunt, ac postero die vivos omnes ceperunt. Tertius dies erat ab allato Romam nuntio de pugna ad Tarsimenum, quando, luctu illius cladis cum maxime, ut ita dicam, fervente, casus insuper *Centenii* affertur. Tum enimvero non jam populi dumtaxat, sed & senatus quoque animos ea jactura consternavit. Itaque, omissa annua rerum administratione, & consueta novorum magistratuum electione, de majori adhibendo malis remedio cogitarunt; & *Imperatore, cui absoluta esset potestas, indigere præsentem rerum conditionem* existimarunt. *Hannibal* vero, victoriæ

A.V. 537. Hannibal per Vmbriam & Picenum petit mare Adriaticum.

θαῤῥηκὼς τοῖς ὅλοις ἤδη, τὸ μὲν συνεγγίζειν τῇ Ῥώ-
μῃ κατὰ τὸ παρὸν ἀπεδοκίμασεν· τὴν δὲ χώραν
ἐπιπορευόμενος, ἀδεῶς ἐπόρθει, ποιούμενος τὴν πο-
9 ρείαν ὡς ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν. διανύσας δὲ τήν τε τῶν
Ὄμβρων καλουμένην χώραν, καὶ τὴν τῶν Πικέντων,
ἧκε δεκαταῖος πρὸς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους·
10 πολλῆς μὲν λείας γεγονὼς ἐγκρατὴς, ὥστε μήτε
ἄγειν, μήτε φέρειν δύνασθαι τὸ στρατόπεδον τὰς
ὠφελείας· πολὺ δὲ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπεκτακὼς
11 κατὰ τὴν δίοδον. καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν πόλεων
καταλήψεσι, καὶ τότε παράγγελμά τι δεδομένον ἦν,
φονεύειν τοὺς ὑποπίπτοντας τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις.
ταῦτα δὲ ἐποίει διὰ τὸ προϋπάρχον αὐτῷ μῖσος
ἔμφυτον πρὸς Ῥωμαίους.

LXXXVII. Equos & viros reficit.

Ἐν ᾧ καιρῷ καταστρατοπεδεύσας παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐν χώρᾳ πρὸς πάντα τὰ γεννήματα διαφερούσῃ, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν ὑπὲρ τῆς ἀνα-

Oo 4 λήψεως

9. καλουμένην. καλουμένων *Bav. sed superscr. altera lect.* 11. καὶ τῷ τότε παραγγέλματι *Aug. Reg. A.*

riæ jam universæ confidens, propius Romam impræsentiarum accedendum sibi non putavit; sed agros incursans, sine cujusquam metu omnia populabatur, itinere versus *Adriaticum mare* instituto: quæ in loca, decimis castris per *Vmbriam* ac *Picenum* ducto exercitu, pervenit; tanta potitus præda, ut milites ejus neque ferre neque reducere rapta omnia possent; ingenti præterea hominum numero in eo transitu occiso. Quemadmodum enim in captis urbibus fieri solet, sic tunc quoque edictum militibus fuerat, ut omnes obvios, qui ætate militari forent, obtruncarent: adeo erat alte insitum in animo *Hannibalis* odium Romanorum.

87. Eo tempore dux Carthaginiensium, juxta Adriaticum stativa habens, in regione ubi omnia quæ terra nascuntur bonitate excellunt, in reficiendis curandisque

A.V. 537. λήψεως καὶ θεραπείας τῶν ἀνδρῶν, οὐχ ἧττον δὲ
καὶ τῶν ἵππων. ὡς ἂν γὰρ ὑπαίθρου τῆς παραχει- 2
μασίας γεγενημένης ἐν τοῖς κατὰ Γαλατίαν τόποις,
ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀνηλειψίας, ἔτι δὲ τῆς
ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἑλῶν πορείας καὶ τα-
λαιπωρίας, ἐπεγεγόνει σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἵπποις,
Limopsorus. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ὁ λεγόμενος λιμόψω-
ρος, καὶ τοιαύτη καχεξία. Διὸ, γενόμενος ἐγκρα- 3
τὴς χώρας εὐδαίμονος, ἐσωματοποίησε μὲν τοὺς ἵπ-
πους, ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυ-
Afri Romano more armati. χὰς τῶν ἀνδρῶν· μετακαθώπλισε δὲ τοὺς Λίβυας
εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, ὡς ἂν πολλῶν ὅπλων γε-
γονὼς κύριος, ἐκ τῶν τοσούτων σκύλων. Ἐξαπέ- 4
Carthaginem nuntium mittit Hannibal. στειλε δὲ κατὰ θάλατταν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ
τοὺς διασαφήσοντας εἰς τὴν Καρχηδόνα περὶ τῶν
γεγονότων· τότε γὰρ πρῶτον ἥψατο θαλάττης,
ἀφ'

LXXXVII. 2. *ἐν τοῖς μετὰ. Verba ἐν τοῖς ignorant Bav. Aug. Reg. A.* 3. *τῶν ἀνδρῶν. τῶν στρατιωτῶν Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *In iisdem codd. sic legitur: εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον. ἐκ δὲ τοῖς ὅπλοις, ὡς ἂν γεγονὼς κύριος τοσούτων σκύλων. Vnde Reisk. suspicatus est Ῥωμ. τρόπον ἐνδέτοις ὅπλοις, ὡς ἂν &c.*

que suorum qua virorum qua equorum corporibus, operam omnem posuit. Quoniam enim sub dio in Gallia Cisalpina hibernantes, frigore, illuvie, ac squallore conflictati fuerant, ac deinde per paludes ingrediendo multa perpessi mala erant; omnes fere cum equi, tum & viri intemperie illa & genere morbi laborabant, quem Græci *limopsoron*, quasi dicas *scabiem e fame ortam*, nominant. Quamobrem locum adeo rebus omnibus opportunum adeptus, corpora quidem equorum pariter & virorum refovebat; horum vero etiam animos instaurabat. Tum etiam *Afros Romano more armis instrui* jussit, magnam eorum copiam e tanto spoliorum numero consecutus. Misit & mari *Carthaginem* nuntios, qui res a se gestas illis exponerent: nam ante illum diem,

ἀφ' οὗ τὴν εἰσβολὴν ἐποιήσατο τὴν εἰς Ἰταλίαν. A.V. 537.
5 ἐφ' οἷς, ἀκούσαντες, μεγαλείως ἐχάρησαν οἱ Καρ-
χηδόνιοι· καὶ πολλὴν ἐποιοῦντο σπουδὴν καὶ πρόνοιαν
ὑπὲρ τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐπικουρεῖν καὶ τοῖς
6 ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι. Ῥωμαῖοι
δὲ Δικτάτορα μὲν κατέστησαν Κόϊντον Φάβιον, ἄν-
δρα καὶ φρονήσει διαφέροντα, καὶ * πεφυκότα κα-
λῶς. ἔτι γοῦν ἐπεκαλοῦντο καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ ταύ-
της τῆς οἰκίας Μάξιμοι, τοῦτο δ' ἐστὶ μέγιστοι,
διὰ τὰς ἐκείνου τἀνδρὸς ἐπιτυχίας καὶ πράξεις.
7 Ὁ δὲ Δικτάτωρ ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν τῶν
ὑπάτων. τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ, δώδεκα πε-
λέκεις ἀκολουθοῦσι, τούτῳ δ' εἴκοσι καὶ τέτταρες.
8 κἀκεῖνοι μὲν ἐν πολλοῖς προσδέονται τῆς συγκλήτου
πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς· οὗτος δ' ἐστὶν
αὐτοκράτωρ στρατηγὸς, οὗ κατασταθέντος παρα-

Q. Fabius Maximus Dictator creatus.

Insignia & jura dictatoris.

Oo 5 χρῆμα

5. *μεγαλείως. μεγάλως Aug. Reg. A.* 6. *Defecta utique videri debet oratio, quod inserto asterisco indicavi. Supple πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, aut in eam fere sententiam alia quædam verba.* 7. *Δικτ. ταύτην γε ἔχει edd. ex Bav.*

diem, ex quo Italiam erat ingressus, ad mare numquam accesserat. Ea victoria supra modum læti *Carthaginienses*, omni studio atque contentione enitebantur necessaria omnia exercitibus suppeditare, qui in Italia atque in Hispania rem gerebant. Romani vero dictatorem creant *Q. Fabium Maximum*, virum & prudentia insignem & [ad res feliciter gerendas] eximiis a natura dotibus instructum. Sane etiam memoria nostra qui ejusdem stirpis erant, *Maximi*, propter magnitudinem rerum ab illo feliciter gestarum, nominabantur. Est autem *inter Dictatorem & Consulem* hæc *differentia;* consulum utrumque duodenæ secures comitantur: hunc, quatuor & viginti. Et illis quidem ad multa perficienda, quæ proposuerint, senatus auctoritate est opus: hic sui plane juris est imperator; quo renuntiato, extemplo omnes reliqui

A.V. 537. χρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ, πλὴν τῶν δημάρχων. οὐ μὴν, ἀλλὰ περὶ 9
μὲν τούτων ἐν ἄλλοις ἀκριβεστέραν ποιησόμεθα τὴν διαστολήν. Ἅμα δὲ τῷ Δικτάτορι, κατέστησαν ἱππάρχην Μάρκον Μινούκιον. οὗτος δὲ τέτακται μὲν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα· γίγνεται δ' οἱονεὶ διάδοχος τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς ἐκείνου περισπασμοῖς.

M. Minucius magister equitum.

LXXXVIII. Veteribus vinis equos curat Hannibal.

Ὁ δὲ Ἀννίβας κατὰ βραχὺ μεταθεὶς τὴν παρεμβολὴν, ἐνδιέτριβε τῇ παρὰ τὸν Ἀδρίαν χώρᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἵππους ἐκλούων τοῖς παλαιοῖς οἴνοις διὰ τὸ πλῆθος, ἐξεθεράπευσε τὴν καχεξίαν αὐτῶν καὶ τὴν ψώραν. παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν, 2
τοὺς μὲν τραυματίας ἐξυγίασε, τοὺς δὲ λοιποὺς εὐέκτας παρεσκεύασε καὶ προθύμους εἰς τὰς ἐπιφερομένας χρείας. Διελθὼν δὲ καὶ καταφθείρας 3
τήν τε Πραιτεττιανὴν καὶ τὴν Ἀδριανὴν, ἔτι δὲ τὴν Μαῤῥουκίνην καὶ Φρεντανὴν χώραν, ὥρμησε ποιούμενος

LXXXVIII. 1. Ὁ δὲ Ἀννίβας. Ἀννίβας δὲ *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

reliqui magiſtratus, tribunis plebis exceptis, poteſtate exeunt. Verum de his alibi accuratius & magis diſtinctius verba faciemus. Simul cum Fabio dictatore, dictus eſt Magiſter equitum *M. Minucius.* Eſt autem *Magiſter equitum* imperio quidem dictatoris ſubjectus; ſed eo alibi occupato, in ejus locum quodammodo ſuccedit.

88. *Hannibal,* modicis intervallis caſtra mutans, in regione ad mare Adriaticum moras trahebat. Equos autem veteribus vinis, quorum ibi magna copia, diligenter lavans, intemperie ſcabieque liberavit. Similiter & milites, vulneratos quidem perſanandos curavit; reliquos vero habitiores reddidit, & alacres paratosque ad ea quæ reſtabant certamina. Vbi deinde pertranſiit devaſtavitque *Prætutianum,* & *Hadrianum* agrum, nec non *Marrucinorum* & *Frentanorum*

4 μενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Ἰαπυγίαν. Ἧς διῃρημένης εἰς τρεῖς ὀνομασίας, καὶ τῶν μὲν προσαγορευομένων Δαυνίων, τῶν δὲ Μεσσαπίων, εἰς πρώτην
5 ἐνέβαλε τὴν Δαυνίαν. ἀρξάμενος δὲ ταύτης ἀπὸ Λουκερίας, οὔσης ἀποικίας Ῥωμαίων, ἐπόρθει τὴν
6 χώραν. μετὰ δὲ ταῦτα καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸ καλούμενον Ἰβώνιον, ἐπέτρεχε τὴν Ἀργυριππανήν, καὶ πᾶσαν ἀδεῶς ἐλεηλάτει τὴν Δαυνίαν.
7 Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Φάβιος, μετὰ τὴν κατάστασιν θύσας τοῖς θεοῖς, ἐξώρμησε μετὰ τοῦ συνάρχοντος καὶ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καταγραφέντων τεττάρων
8 στρατοπέδων. συμμίξας δὲ ταῖς ἀπ' Ἀριμίνου βοηθούσαις δυνάμεσι περὶ τὴν Δαυνίαν, Γνάϊον μὲν τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἀπολύσας τῆς κατὰ γῆν στρατείας, ἐξαπέστειλε μετὰ παραπομπῆς εἰς τὴν Ῥώμην· ἐντειλάμενος, ἐάν τι κατὰ θάλατταν κινῶνται

A.V. 537.

Tres partes Apuliæ.

Luceria.

Vibonium.

Fabius Dict. Servilium Cos. classi præficit.

3. ὡς ἐπὶ τὴν. εἰς τὴν Ἰαπυγ. absque ὡς, iidem Vat. Flor. Aug. Reg. A. 4. Post προσαγορ. Δαυνίων, excidisse verba τῶν δὲ Πευκετίων censuit Cluver. 6. Ἰβώνιον. Οἰβώνιον Flor. Aug. Reg. A. Οὐβίνιον, Vibinum, suspicatus est Holsten. Ἰστώνιον Gron.

rum fines, in *Apuliam* avertit iter. Est autem *Apulia* (quam *Iapygiam* Græci vocant) tribus nominibus distincta: partemque illius aliam habent qui dicuntur *Daunii*; aliam *Messapii*. Earum partium *Hannibal* primam petit *Dauniam*: orsusque in hac a *Luceria*, Romanorum colonia, agros perpopulatus est. Deinde circa *Vibonium* castra locat; indeque *Arpos* & universam Dauniam agebat, ferebat. Per id tempus & *Fabius*, inito magistratu, post sacra diis facta, cum equitum magistro, & quatuor novis legionibus, quæ pro tempore conscriptæ fuerant, urbe egreditur. Qui quum circa *Dauniorum* fines copiis, quæ Arimino suppetias venerant, suas junxisset; *Cn. Servilium* consulem terrestri militia solutum, Romam cum comitatu dimisit: dato ei mandato, ut, si quid mari

A.V. 537. ται Καρχηδόνιοι, βοηθεῖν ἀεὶ τοῖς ὑποπίπτουσι καιροῖς. αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ συνάρχοντος, παραλαβὼν 9
τὰς δυνάμεις, ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὰς Αἴκας καλουμένας, ἀπέχων τῶν πολεμίων περὶ πεντήκοντα σταδίους.

Fabius & Hannibal ad Aecas.

LXXXIX. Ἀννίβας δὲ, συνεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Φαβίου, καὶ βουλόμενος ἐξ ἐφόδου καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους· ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, καὶ συνεγγίσας τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι, παρετάξατο. χρόνον δέ τινα μείνας, οὐδενὸς ἐπεξιόντος, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολήν. Ὁ γὰρ Φάβιος, διε- 2
γνωκὼς, μήτε παραβάλλεσθαι, μήτε διακινδυνεύειν, στοχάζεσθαι δὲ πρῶτον καὶ μάλιστα τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑποταττομένων, ἔμενε βεβαίως ἐπὶ τῆς διαλήψεως ταύτης. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς κατεφρο- 3
νεῖτο, καὶ παρεῖχε λόγον, ὡς ἀποδεδειλιακὼς, καὶ καταπεπληγμένος τὸν κίνδυνον· τῷ δὲ χρόνῳ πάντας ἠνάγκασε παρομολογῆσαι καὶ συγχωρεῖν, ὡς οὔτε

Caute versatur Fabius.

9. *Αἴκας edidit Gron. ex patris emendatione. Ante eum edd. & mssti omnes Αἴγας.*

mari Carthaginienses moverent, quo res vocaret, auxiliatum iret. Ipse cum magistro equitum, acceptis legionibus, circa *Aecas*, (id loco nomen est,) in conspectu hostium, paullo amplius sex millium intervallo, castra ponit.

89. *Hannibal*, postquam advenisse Fabium sensit, ut primo impetu hostem perterrefaceret, educit, ac prope Romanorum vallum aciem instruit. Ibi aliquamdiu moratus, nemine adversus se prodeunte, in castra redit. *Fabius* enim, qui apud se constituerat, nihil temere audere, neque prælii aleam subire, sed præcipue & ante omnia suorum securitati consulere, in suscepta sententia constanter permansit. Igitur initio quidem spretus est, vulgo omnibus dictitantibus, *meticulosum eum evasisse, & qui pugnam horreret;* tandem vero confessionem hanc omnibus, manus dare coactis,

οὔτε νουνεχέστερον, οὔτε φρονιμώτερον οὐδένα δυνα- A.V. 537.
4 τὸν ἦν χρῆσθαι τοῖς τότε περιεστῶσι καιροῖς. ταχὺ
δὲ καὶ τὰ πράγματα προσεμαρτύρησε τοῖς λογισ-
5 μοῖς αὐτοῦ. καὶ τοῦτ᾽ εἰκότως ἐγένετο. Τὰς μὲν Merito cunctabatur Fabius.
γὰρ τῶν ὑπεναντίων δυνάμεις συνέβαινε γεγυμνάσθαι
μὲν ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας συνεχῶς ἐν τοῖς πολεμι-
κοῖς· ἡγεμόνι δὲ χρῆσθαι συντεθραμμένῳ σφίσι, καὶ
παιδομαθεῖ περὶ τὰς ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείας·
6 νενικηκέναι δὲ πολλὰς μὲν ἐν Ἰβηρίᾳ μάχας, δὶς δὲ
Ῥωμαίους ἑξῆς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν· τὸ δὲ
μέγιστον, ἀπεγνωκότας πάντα, μίαν ἐλπίδα ἔχειν
7 τῆς σωτηρίας, τὴν ἐν τῷ νικᾷν. περὶ δὲ τὴν τῶν
Ῥωμαίων στρατιὰν, τἀναντία τούτοις ὑπῆρχε.
8 Διόπερ εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον οὐχ οἷός
τ᾽ ἦν συγκαταβαίνειν, προδήλου τῆς ἐλαττώσεως
ὑπαρχούσης· εἰς δὲ τὰ σφέτερα προτερήματα τοῖς
λογισ-

LXXXIX. 5. *παιδομαθεῖ περὶ.* *παιδομ. πρὸς Aug.* 8. *ὑπὲρ τῶν ὅλων ab Vrſino adſcivit Caſaub. Scripti omnes ὑπὲρ τῶν Νομάδων, quod ex τῶν ὁμαλῶν corruptum eſſe ſcite ſuſpicatus eſt Reisk.*

ctis, expreſſit, *non potuiſſe quemquam majori ratione aut prudentia tali tempore bellum adminiſtrare.* Sed & res ipſæ non multo poſt ejus conſiliis teſtimonium luculentum præbuerunt: & merito id quidem. Nam hoſtium copiæ a prima juventute continuis bellis erant exercitatæ; eædemque ducem habebant, qui a teneris annis inter ipſos ſemper vixerat, & jam inde a puero caſtrenſis militiæ omnes artes didicerat. Sæpe etiam in Hiſpania acie dimicantes vicerant; jamque de Romanis & eorum ſociis duas brevi tempore victorias reportaverant: quodque omnium maximum eſt, omni ſalutis ſpe alia deſtitutæ erant, præter eam, quam in vincendo ponebant. In Romano vero exercitu ſecus habebant omnia. Propterea *Fabius* ſummam rerum univerſo periculo committere non audens; certus, victoriam ſe hoſti traditurum, ſi faceret; prudentia uſus ſingulari, ad ea ſe præſidia recepit, quibus nomen Romanum vincebat:

A.V. 537. λογισμοῖς ἀναχωρήσας, ἐν τούτοις διέτριβε, καὶ διὰ τούτων ἐχείριζε τὸν πόλεμον. ἦν δὲ τὰ προτερήμα- 9
τα Ῥωμαίων, ἀκατάτριπτος χορηγία, καὶ χειρῶν πλῆθος.

XC. Fabii prudens consilium.

Διόπερ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις ἀεὶ, καὶ τοὺς εὐκαίρους προκατελάμβανε τόπους κατὰ τὴν ἐμπειρίαν. ἔχων δὲ κατὰ 2
νώτου τὰς χορηγίας ἀφθόνους, οὐδέποτε τοὺς στρατιώτας ἠφίει προνομεύειν, οὐδὲ χωρίζεσθαι καὶ ἅπαξ ἐκ τοῦ χάρακος· ἀθρόους δ' ἀεὶ καὶ συνεστραμμένους τηρῶν, ἐφήδρευε τοῖς τόποις καὶ καιροῖς. καὶ 3
πολλοὺς τῶν πολεμίων, ἀποσπωμένους ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐπὶ τὰς προνομὰς διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὑποχειρίους ἐλάμβανε, καὶ κατέφθειρε τῷ τοιούτῳ τρόπῳ. ταῦτα δ' ἐποίει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἀφω- 4
ρισμένου

9. Ῥωμαίων. τῶν Ῥωμ. *Aug.* Ibid. ἀκάτριπτα (*sic*) χορηγία *Vat. Flor. Aug. Reg. A. absque* ἄφθονος. *Sed in Reg. A. vocab.* ἄφθονος *superscriptum est.* ἄφθονος χορηγία *Bav. & ignorat* ἀκατάτριπτα *vel* ἀκατάτριπτος. *Utrumque junxit Casaub. cum Reg. B. C. sic:* προτερήματα Ῥωμαίων ἀκατάτριπτα, ἄφθονος χορηγία. *Mihi prius vocab. corrigendum, alterum h. l. tollendum visum est.*

bat: intra illa se continuit: per illa bellum administravit. Erant autem præsidia, quibus vincebant Romani, hæc: commeatuum copia, quæ absumi non poterat; & hominum multitudo.

90. Itaque semper deinde modico ab hoste intervallo agmen e regione ducebat, loca opportuna & probe sibi nota occupans. Et quum a tergo commeatus abunde subveherentur; numquam pabulatum suos dimittebat, neque ullam omnino recedendi a vallo potestatem eis faciebat; sed confertos & conglobatos semper servans, locorum ac temporum occasiones circumspectabat. Atque ea ratione multos ex hostibus, qui præ contemtu Romanorum longius a castris suis pabulandi caussa effundebantur, intercipiebat concidebatque. Hoc autem eo consilio faciebat, ut & nume-

ρισμένου πλήθους ἐλαττοῦν ἀεὶ τοὺς ὑπεναντίους· A.V. 537.
ἅμα δὲ τὰς τῶν ἰδίων δυνάμεων ψυχὰς, προηττημένας τοῖς ὅλοις, διὰ τῶν κατὰ μέρος προτερημάτων κατὰ βραχὺ σωματοποιεῖν καὶ προσλαμβάνειν.
5 εἰς ὁλοσχερῆ δὲ κρίσιν ἐξ ὁμολόγου συγκαταβαίνειν
6 οὐδαμῶς οἷός τ' ἦν. Οὐ μὴν Μάρκῳ γε τῷ συνάρχοντι τούτων οὐδὲν ἤρεσκε. σύμψηφον δὲ τοῖς ὄχλοις ποιῶν αὑτὸν, τὸν μὲν Φάβιον κατελάλει πρὸς πάντας, ὡς ἀγεννῶς χρώμενον τοῖς πράγμασι καὶ νωθρῶς· αὐτὸς δὲ πρόθυμος ἦν παραβάλλεσθαι καὶ
7 παρακινδυνεύειν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, καταφθείραντες τοὺς προειρημένους τόπους, ὑπερέβαλον τὸν Ἀπέννινον· καὶ κατάραντες εἰς τὴν Σαυνῖτιν χώραν, οὖσαν εὐδαίμονα, καὶ πολλῶν χρόνων ἀπολέμητον, ἐν τοιαύτῃ περιουσίᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἦσαν, ὥστε μήτε χρωμένους, μήτε καταφθείροντας, ἀνύειν δύ-
8 νασθαι τὰς λείας. κατέδραμον δὲ καὶ τὴν Οὐενοαντάνην,

Dictatori obtrectat magister equitum.

Pœni in Samnium transeunt.

Beneventum.

XC. 8. Οὐενοαντάνην. *Sic mssti.* Οὐεναντάνην *edidit Casaub.*

numerum adversariorum iis minueret, qui subinde se ab illis separabant; & suorum animos, in summæ rei certaminibus ante victos, per partes vincendo refoveret ac recrearet. Ceterum, ut in casum universæ dimicationis ex compacto veniret, adduci nullo modo poterat. At *Minucio*, equitum magistro, longe alia mens erat. Is enim ad militaris turbæ judicium suam aggregans sententiam, *Fabio* apud omnes obtrectabat, tamquam segniter atque ignave bellum administranti. Ipse contra temere quidvis audere, & aleam prælii paratus erat subire. *Pœni*, agros, quos diximus, perpopulati, *Apenninum* montem superant, atque in *Samnium* transeunt; regionem cunctis abundantem rebus & bello jam pridem intactam: ubi tantam commeatuum copiam nacti sunt milites, ut quamvis utendo multa absumerent, multa idem perderent, exhaurire tamen prædam non possent. Agrum præterea *Beneventanum*, ubi colonia erat

A.V. 537. τάνην, Ῥωμαίων ἀποικίαν ὑπάρχουσαν· εἷλον δὲ
Venuſia. καὶ πόλιν Οὐενουσίαν, εὐτείχιστον οὖσαν, καὶ πολ-
λῆς καὶ παντοδαπῆς ἀποσκευῆς γέμουσαν. Οἱ δὲ 9
Ῥωμαῖοι κατόπιν μὲν εἵποντο συνεχῶς, μιᾶς καὶ
δυοῖν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες, ἐγγίζειν γε μὴν καὶ
συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις οὐχ οἷοί τε ἦσαν.
Διόπερ Ἀννίβας, ὁρῶν τὸν Φάβιον φυγομαχοῦντα 10
μὲν προδήλως, τοῖς δ' ὅλοις οὐκ ἐκχωροῦντα τῶν
Falernum & Campanos campos petit Hannibal. ὑπαίθρων, ὥρμησε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ Καπύην
πεδία, καὶ τούτων εἰς τὸν προσαγορευόμενον Φάλερ-
νον τόπον· πεπεισμένος, δυοῖν θάτερον, ἢ μάχεσθαι 11
τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πᾶσι δῆλον ποιήσειν,
ὅτι κρατεῖ τῶν ὅλων, καὶ παραχωροῦσι Ῥωμαῖοι τῶν
ὑπαίθρων αὐτοῖς. οὗ γενομένου, καταπλαγείσας ἤλ- 12
πιζε τὰς πόλεις ὁρμήσειν πρὸς τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων
ἀπό-

8. *Suſpectum h. l. nomen* Οὐενουσίαν, *ex Livio in* Τελεσίαν *mutandum cenſuerunt viri docti. Sic fortaſſe verum fuerit* ἀτείχιστον, *quod dant libri omnes: nam* εὐτείχιστον *cum uno Perotto edidit Caſaub. An ergo:* Teleſiam, muris carens oppidum?

erat Romanorum, incurſant; *Venuſiam* item, muris probe munitam urbem, & multa omnis generis ſupellectile refertam, capiunt. Romani Pœnos a tergo continenter ſequebantur, unius tamen aut alterius diei intervallo diſtantes: propius accedere & pugnam cum inimicis capeſſere nolebant. Itaque animadvertens *Hannibal*, *Fabium* pugnam quidem propalam detrectare, ceterum a militia caſtrenſi plane haud recedere; audaci conſilio campos ad *Capuam* petere inſtituit, & in his locum cui *Falerno* nomen eſt: perſuaſus, duorum alterum eventurum; vel ut hoſtes ad neceſſitatem prælii adigeret; vel ut manifeſtum faceret omnibus, univerſam penes ſe victoriam eſſe, & Romanos cunctis ſibi locis cedere, quæ extra munimenta eſſent. Quo facto, arbitrabatur, urbes metu perculſas, a Romanis defecturas.
Nam

13ἀπόστασιν. ἕως γὰρ τότε δυσὶ μάχαις ἤδη λελειμ- A.V.537.
μένων αὐτῶν, οὐδεμία πόλις ἀπέστη τῶν κατὰ τὴν
Ἰταλίαν πρὸς Καρχηδονίους, ἀλλὰ διετήρουν τὴν πί-
14στιν, καίπερ ἔνιαι πάσχουσαι κακῶς. Ἐξ ὧν καὶ
παρασημήναιτ' ἄν τις τὴν κατάπληξιν καὶ καταξίωσιν παρὰ τοῖς συμμάχοις τοῦ Ῥωμαίων πολιτεύματος.

Nulla urbs Italiæ defecit ad Pœnos.

XCI. Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε Ἀννίβας εἰκότως ἐπὶ τούτους
2κατήντα τοὺς λογισμούς. τὰ γὰρ πεδία τὰ κατὰ Καπύην ἐπιφανέστατα μέν ἐστι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τὸ κάλλος, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτῇ κεῖσθαι τῇ θαλάττῃ, καὶ τούτοις τοῖς ἐμπορίοις χρῆσθαι, εἰς ἃ σχεδὸν ἁπάσης τῆς οἰκουμένης κατατρέχουσιν οἱ πλέοντες εἰς Ἰταλίαν.
3περιέχουσι δὲ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ καλλί-
4στας πόλεις τῆς Ἰταλίας ἐν αὐτοῖς. Τὴν μὲν γὰρ παραλίαν αὐτῶν Σενουεσσανοὶ καὶ Κυμαῖοι καὶ Δικαιαρ-

Situs & opulentia planitiei Campanæ.

XCI. 2. *ἐμπορίοις. ἐμπορείοις Aug. Reg. A.* Ibid. *ἁπάσης. ἐκ πάσης malim cum Vrsino.*

Nam ad eum diem, etsi duobus prœliis victi Romani fuerant, nulla tamen urbium Italiæ ad partes Carthaginiensium se applicuerat: sed in fide omnes manebant, quantumvis premerentur earum nonnullæ. Ex quo intelligi par est, quanta admiratione atque reverentia Romanam Rempublicam socii coluerint.

91. Nequaquam vero temere id consilii ceperat *Hannibal.* Nam *planities circa Capuam* pars est Italiæ totius nobilissima: regio bonitate atque amœnitate præcellens: ad hoc, mari adjacens, & emporia ea habens, ad quæ solent appellere, qui ex omnibus fere orbis partibus in Italiam navigant. Vrbes præterea celeberrimas pulcerrimasque Italiæ continet. Oram enim maritimam Campaniæ *Sinuessani, Cumani,* & *Puteolani* co-

A.V. 537. καμαρχῖται νέμονται, πρὸς δὲ τούτοις Νεαπολῖται, τελευταῖον δὲ τὸ τῶν Νουκερίνων ἔθνος. τῆς δὲ με- 5
σογαίου, τὰ μὲν πρὸς τὰς ἄρκτους Καληνοὶ καὶ Τιανῖται κατοικοῦσι· τὰ δὲ πρὸς ἕω καὶ μεσημβρίαν, Δαύνιοι καὶ Νωλανοί. κατὰ μέσα δὲ τὰ πε- 6
δία κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πασῶν ποτε μακαριωτάτην γεγονυῖαν πόλιν Καπύην. Ἐπιεικέστατος δὲ 7
καὶ παρὰ τοῖς μυθογράφοις ὁ περὶ τούτων τῶν πεδίων λέγεται λόγος· προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ καὶ ἕτερα τῶν ἐπιφανῶν πεδίων· θεούς γε μὴν μάλιστα περὶ τούτων εἰκὸς ἠρικέναι, διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν. Ἅμα 8
δὲ τοῖς προειρημένοις, ὀχυρὰ δοκεῖ καὶ δυσέμβολα τελέως εἶναι τὰ πεδία· τὰ μὲν γὰρ θαλάττῃ, τὸ δὲ πλέον ὄρεσι μεγάλοις πάντῃ καὶ συνεχέσι περιέχεται, δι' ὧν εἰσβολαὶ τρεῖς ὑπάρχουσι μόνον ἐκ τῆς μεσο-

Campi Phlegræi.

5. Καλ.ηνοὶ. *Mssti & edd. ante Casaub. duplicant* λ. Ibid. Τιανῖται. *Sic Vat. Flor. Vrsin. Aug. Reg. A. Perperam* Τυανῖται *edd. ex Bav. Rectius foret* Τεανῖται. Ibid. Δαύνιοι *cum Holstenio in* Καυδῖνοι *videntur mutandi.* 8. δυσέμβολα *correxit Casaub.* δυσέκβολα *est in msstis.*

lunt: item *Neapolitani*, & novissimi omnium *Nucerini.* In mediterraneis ad septemtrionem sunt *Caleni* & qui *Teanum* habent: ad ortum & meridiem *Daunii* [immo *Caudini*] & *Nolani.* In mediis campis sita *Capua* urbs est, quæ omnes alias felicitate quondam superabat. Estque adeo cumprimis probabile, quod in fabulis de hisce campis narratur: nam & hi quoque *Phlegræi campi* nominati sunt, quemadmodum & alii præcipua bonitate insignes: & sane *de his* potissimum *deos inter se pugnasse* simile vero est, propter eorum amœnitatem ac præstantiam. Accedit ad ea quæ diximus; quod natura sua hæc loca sunt munita, & in hos campos aditus est difficillimus: cinguntur enim ex aliqua parte mari, ex majore vero montibus ubique magnis & continuis; per quos venientibus e mediterraneis tres dumtaxat viæ patent,

9 μεσογαίου, στεναὶ καὶ δύσβατοι· μία μὲν ἀπὸ τῆς A.V. 537.
Σαυνίτιδος, δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ Ἐριβανοῦ, ἡ δὲ Eribanus?
κατάλοιπος ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἰριπινοὺς τόπων.
10 διόπερ ἔμελλον εἰς ταῦτα καταστρατοπεδεύσαντες ὥσπερ εἰς θέατρον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλήξεσθαι μὲν τῷ παραλόγῳ πάντας, ἐκθεατριεῖν δὲ τοὺς πολεμίους φυγομαχοῦντας· αὐτοὶ δὲ ἐξ ὁμολόγου φανήσεσθαι τῶν ὑπαίθρων κρατοῦντες.

XCII. Eribianus collis.

Ἀννίβας μὲν οὖν, τοιούτοις χρησάμενος λογισμοῖς, καὶ διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενὰ κατὰ τὸν Ἐριβιανὸν καλούμενον λόφον, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Οὔλθυρνον ποταμὸν, ὃς σχεδὸν δί-
2 χα διαιρεῖ τὰ προειρημένα πεδία. καὶ τὴν μὲν παρεμβολὴν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην μέρους εἶχε, ταῖς

Hannibal ad Vulturnum.

Pp 2 δὲ

9. Ἐριβανοῦ. Ἐριβιανοῦ *ex seqq. hoc loco posuit Editor Lipsiensis. Absunt autem sex illa verba* δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ Ἐριβανοῦ *a veteribus omnibus codd. excepto Bav. Et videtur utique aliud quid h. l. scripsisse Polybius: fortasse* δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῆς Λατίνων χώρας. Ibid. Ἰριπινοὺς. *Sic edd. cum msstis. Rectius* Ἱρπινοὺς.

XCII. 1. Ἐριβιανὸν. Ἐριβιακὸν *Vrb.* Τρεβιανὸν *vel* Τριβιανὸν *suspicati sunt viri docti.* Ibid. Οὔλθυρνον. *Correxi mendosum* Ἄθυρνον, *quod habent vulgo omnes.* Ibid. διαιρεῖ. διαιρεῖται *Vat. Flor.*

tent, eæque angustæ & difficiles. Prima est, qua venitur e *Samnio;* altera ex *Eribano;* [an *e Latio?*] postrema ex *Hirpinis.* Quamobrem sperabant Carthaginienses, si eam partem Italiæ, ceu quoddam theatrum, insiderent, ipsa inopinati casus novitate omnes iri perterritum: & quasi in scena se hostium ignaviam detrectantium pugnam, esse publicaturos: quum interim dubitaturus esset nemo, quin omnia, quæ extra munimenta forent, in potestatem ipsi haberent.

92. Hæc igitur cogitans *Hannibal*, postquam e Samnio ad *Eribianum* collem, quem vocant, fauces transisset; propter amnem *Vulturnum*, qui medios fere campos quos diximus secat, ab eo latere quod Romam spectat, castra communivit: unde

A.V. 537. Hannibal vastat Campaniam, δὲ προνομαῖς πᾶν ἐπιτρέχων ἐπόρθει τὸ πεδίον ἀδεῶς. Φάβιος δὲ κατεπέπληκτο μὲν τὴν ἐπιβολὴν 3 καὶ τόλμαν τῶν ὑπεναντίων, καὶ οὕτω δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κεκριμένων ἔμενεν. Ὁ δὲ συνάρχων αὐτοῦ 4 Μάρκος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον χιλίαρχοι καὶ ταξίαρχοι, νομίζοντες ἐν καλῷ τοὺς πολεμίους ἀπειληφέναι, σπεύδειν ᾤοντο δεῖν, καὶ συνάπτειν εἰς τὰ πεδία, καὶ μὴ περιορᾷν τὴν ἐπιφανεστάτην χώραν δῃουμένην. Φάβιος δὲ, μέχρι μὲν 5 τοῦ συνάψαι τοῖς τόποις, ἔσπευδε καὶ συνυπεκρίνετο

parum impediente Fabio. τοῖς προθύμως καὶ φιλοκινδύνως διακειμένοις. ἐγγί- 6 σας δὲ τῷ Φαλέρνῳ, ταῖς μὲν παρωρείαις ἐπιφαινόμενος, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις, ὥστε μὴ δοκεῖν τοῖς αὐτῶν συμμάχοις ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων· εἰς 7 δὲ τὸ πεδίον οὐ καθίει τὴν δύναμιν, εὐλαβούμενος τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας,

3. καὶ οὕτω δὲ. τοιούτῳ δὲ *Vat. Flor. Vrb. Aug. Reg. A.*

unde sine periculo regionem omnem populationibus devastabat. Cujus consilii audacia turbabatur quidem *Fabius;* sed tanto etiam magis in proposito perseveravit. Collega vero Fabii, *Minucius*, & omnes cum eo totius exercitus tribuni ductoresque ordinum, rati, loco opportuno hostem esse deprehensum, summa contentione festinandum in Campaniam censebant, neque committendum, ut nobilissima Italiæ pars impune devastaretur. *Fabius*, quoad quidem in ea loca pervenisset, festinato agmen ducens, eamdem cum ceteris alacritatem & pugnæ aviditatem simulate præ se ferebat. Vbi vero *agro Falerno* appropinquavit, secundum montium latera exercitum ostendens, quantum hostis in planitie progrediebatur, tantum ipse e regione procedebat; ne sociis viderentur Romani metu hostis intra munimenta concedere coacti. In æquum vero copias numquam deducebat; a justis præliis se abstinens, cum ob eas quas commemoravi caussas, tum quia sine contro-

αἰτίας, καὶ διὰ τὸ προφανῶς ἱπποκρατεῖν παρὰ A.V. 537.
8 πολὺ τοὺς ὑπεναντίους. Ἀννίβας δὲ, ἐπειδὴ καταπειράσας τῶν πολεμίων, καὶ καταφθείρας πᾶν τὸ πεδίον, ἤθροισε λείας ἄσπετον πλῆθος, ἐγίγνετο
9 πρὸς ἀναζυγήν· βουλόμενος μὴ καταφθεῖραι τὴν λείαν, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον ἀπερείσασθαι τόπον, ἐν ᾧ καὶ τὴν παραχειμασίαν δυνήσεται ποιήσασθαι· ἵνα μὴ μόνον κατὰ τὸ παρὸν εὐωχίαν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς δαψίλειαν ἔχῃ τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον.
10 Φάβιος δὲ, κατανοῶν αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν, ὅτι προχειρίζεται ποιεῖσθαι τὴν ἐπάνοδον ᾗπερ ἐποιήσατο καὶ τὴν εἴσοδον· καὶ θεωρῶν τοὺς τόπους στενοὺς ὄντας, καὶ καθ' ὑπερβολὴν εὐφυεῖς πρὸς ἐπίθεσιν·
11 ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς διεκβολῆς περὶ τετρακισχιλίους ἐπέστησε, παρακαλέσας χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ σὺν καιρῷ, μετὰ τῆς τῶν τόπων εὐφυΐας· αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ μέρος ἔχων τῆς δυνάμεως, ἐπί τινα λόφον ὑπερδέξιον πρὸ τῶν στενῶν κατεστρατοπέδευσε.

Redeunti Hannibali insidias struit Fabius.

Pp 3 Παρα-

8. ἄσπετον. ἄπλετον *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

controversia longe melior equitatu Pœnus erat. *Hannibal,* tot indignitatibus tentato hoste, universam Campaniam perpopulatus, prædaque immensa coacta, ad movenda castra se comparabat. Cupiebat enim prædam captam non perdere, sed alicubi in tuto collocare, ubi etiam hibernare posset; ut non in præsens tantum largam genio indulgendi copiam suus exercitus haberet, sed porro etiam omnibus rebus necessariis abundaret. *Fabius,* consilium Pœni animadvertens, eadem qua intraverat via redire cogitantis; reputansque angustias locorum, ad impetum ex insidiis faciendum inprimis opportunas; quatuor suorum millia ipsum locum, ubi transeundum erat, insidere jubet; hortatus, ut, commodum nunc tempus nacti, alacritate sua simul cum opportunitate locorum uterentur: ipse cum majori exercitus parte, in colle, qui iisdem angustiis ab introitu imminet, consedit.

93. Quum

A.V. 537.
XCIII.

Παραγενομένων δὲ τῶν Καρχηδονίων, καὶ ποιη-
σαμένων τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ὑπ' αὐ-
τὴν τὴν παρώρειαν· τὴν μὲν λείαν αὐτῶν ἤλπισεν
ἀδηρίτως περισυρεῖν, ὡς δὲ τὸ πολὺ καὶ τοῖς ὅλοις
πέρας ἐπιθήσειν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐκαιρίαν. καὶ 2
δὴ περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἐγίγνετο τοῖς δια-
βουλίοις, διανοούμενος πῆ καὶ πῶς χρήσεται τοῖς
τόποις, καὶ τίνες καὶ πόθεν πρῶτον ἐγχειρήσουσι
τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀννίβας δὲ, ταῦτα πρὸς τὴν 3
ἐπιοῦσαν ἡμέραν παρασκευαζομένων τῶν πολεμίων,
συλλογιζόμενος ἐκ τῶν εἰκότων, οὐ δέδωκε χρόνον οὐδ'
ἀναστροφὴν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν. ἀνακαλεσάμενος 4
δὲ τὸν ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τεταγμένον Ἀσδρούβαν,
παρήγγειλε λαμπάδας δεσμεύειν ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ
παντοδαπῆς ὕλης κατὰ τάχος ὡς πλείστας· καὶ
τῶν ἐργατῶν βοῶν ἐκλέξαντας ἐκ πάσης τῆς λείας
τοὺς εὐρωστοτάτους εἰς δισχιλίους, ἀθροῖσαι πρὸ
τῆς

Insidias Fabii callide eludit Hannibal.

XCIII. 3. *Post* τῶν εἰκότων, *ex Suida forsan inserenda verba* τὸ συμβησόμενον.

93. Quum advenissent Carthaginienses, & in æquo sub ipsis montis radicibus castra communissent; prædam quidem sine ullo discrimine eis se erepturum Romanus sperabat, sed simul etiam maximæ parti totius belli finem impositurum in tanta locorum opportunitate. Totus igitur in his rebus atque hujusmodi consiliis erat *Fabius:* quæ loca eligeret, quomodo ad insidias militem locaret, quos & unde primum in hostem cooriri juberet, deliberans. Sed quum in diem sequentem suos apparatus referrent Romani; *Hannibal*, conjectura rem assecutus, ad exsequenda, quæ cogitaverat hostis, tempus atque otium non dedit. Quin, accito *Asdrubale*, operarum militarium præfecto, negotium dat illi, ut faces quam plurimas raptim conficiat ex colligatis fascibus lignorum siccorum cujuscumque generis, selectosque ex universa præda boves operi assuetos, ad bis mille, quam

5 τῆς παρεμβολῆς. γενομένου δὲ τούτου, συναγαγὼν A.V. 537.
ὑπέδειξε τοῖς λειτουργοῖς ὑπερβολήν τινα μεταξὺ
κειμένην τῆς αὐτοῦ στρατοπεδείας καὶ τῶν στενῶν,
δι' ὧν ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πορείαν· πρὸς ἣν ἐκέλευε
προσελαύνειν τοὺς βοῦς ἐνεργῶς καὶ μετὰ βίας,
ὅταν δοθῇ τὸ παράγγελμα, μέχρι συνάψωσι τοῖς
6 ἄκροις. μετὰ δὲ τοῦτο, δειπνοποιησαμένοις ἀναπαύε-
7 σθαι καθ' ὥραν παρήγγειλε πᾶσιν. Ἅμα δὲ τῷ Boves accenſis cornibus.
κλῖναι τὸ τρίτον μέρος τῆς νυκτὸς, εὐθέως ἐξῆγε
τοὺς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ
8 κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. ταχὺ δὲ τούτου
γενομένου διὰ τὸ πλῆθος, ἀνάψαι παρήγγειλε πά-
σας, καὶ τοὺς μὲν βοῦς ἐλαύνειν καὶ προσβάλλειν
9 πρὸς τὰς ἀκρωρείας ἐπέταξε. τοὺς δὲ λογχοφόρους
κατόπιν ἐπιστήσας τούτοις, ἕως μέν τινος συνεργεῖν
παρεκελεύετο τοῖς ἐλαύνουσιν· ὅταν δὲ τὴν πρώτην
ἅπαξ ὁρμὴν λάβῃ τὰ ζῶα, παρατρέχοντας παρὰ
τὰ πλάγια, καὶ συγκρούοντας ἅμα τῶν ὑπερδεξίων

quam robuſtiſſimos, pro caſtris cogat. Quod ubi factum eſt, operis militaribus medium quoddam jugum oſtendit inter caſtra ſua & anguſtias, per quas tranſiturus erat: eo boves naviter ac per vim agi, poſtquam ſignum eſſet datum, jubet, donec ad cacumina foret perventum. His mandatis, cœnare & ad quietem ſe tempeſtive recipere omnibus præcipit. Deinde tertia noctis vigilia jam inclinante, operas primum educit, & boum cornibus faces alligari imperat. Quod quum propere propter multitudinem miniſtrorum eſſet peractum, faces omnes accendendi ſignum dat, & armenta in adverſos concitandi montes. Horum a tergo jaculatores ſequi jubet, datque eis mandatum, ut operas, quæ boves agebant, aliquantiſper adjuvarent; ſed ubi primum ad curſum ſe armenta incitarint, ad latera devertant, & cum ſtrepitu concurrentes loca ſuperiora invadant, ſum-

A.V. 537. ἀντέχεσθαι τόπων, καὶ προκαταλαμβάνειν τὰς ἀκρωρείας, ἵνα παραβοηθῶσι καὶ συμπλέκωνται τοῖς πολεμίοις, ἐάν που συναντῶσι πρὸς τὰς ὑπερβολάς. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, αὐτὸς ἀναλαβὼν πρῶτα μὲν τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, ἑξῆς δὲ τὴν λείαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς Κελτοὺς, ἧκε πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὰς διεκβολάς.

XCIV. Falluntur Romani.

Τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς στενοῖς φυλάττοντες, ἅμα τῷ συνιδεῖν τὰ φῶτα προσβάλλοντα πρὸς τὰς ὑπερβολὰς, νομίσαντες ταύτῃ ποιεῖσθαι τὴν ὁρμὴν τὸν Ἀννίβαν, ἀπολιπόντες τὰς δυσχωρίας, παρεβοήθουν τοῖς ἄκροις. ἐγγίζοντες δὲ τοῖς[2] βουσὶν, ἠπορεῦντο διὰ τὰ φῶτα, μεῖζόν τι τοῦ συμβαίνοντος καὶ δεινότερον ἀναπλάττοντες καὶ προσδοκῶντες. ἐπιγενομένων δὲ τῶν λογχοφόρων, οὗτοι[3] μὲν βραχέα πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολισάμενοι, τῶν βοῶν αὐτοῖς ἐμπιπτόντων, ἔμειναν διαστάντες ἐπὶ

τῶν

ſummaque juga occupent: ut, ſicubi in iis hoſtes occurrant, in eos incurſent, & manum cum illis conſerant. Eodem tempore ipſe, inſtructo agmine, ita ut præcederet gravis armatura, tum ſequerentur equites, poſt hos prædæ, denique noviſſimi omnium Hiſpani & Galli, ad fauces atque tranſitum perrexit.

94. Romani, qui ad tranſitum ſaltus locati erant, ubi ignes ad juga accedentes conſpexerunt, ea tranſire Hannibalem rati, relictis anguſtiis ubi in ſtatione erant, ad ſumma juga accurrunt. Sed appropinquantes ad boves, quid rei eſſent iſti ignes, neſciebant; majoraque & graviora veris pericula capitibus ſuis imminentia fingebant. Mox ſupervenientibus jaculatoribus, levi prælio commiſſo, cum boves in medias acies incurrerent, diremti ſunt, & ex aliquo intervallo in jugis ſubſtiterunt;

ac

τῶν ἄκρων ἀμφότεροι, καὶ προσανεῖχον καραδοκοῦν- A.V. 537.
τες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἡμέρας, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι
4 γνῶναι τὸ γιγνόμενον. Φάβιος δὲ, τὰ μὲν ἀπορού- Nil proficit Fabius.
μενος ἐπὶ τῷ συμβαίνοντι, καὶ, κατὰ τὸν ποιητὴν,
οἰσσάμενος δόλον εἶναι· τὰ δὲ, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
ὑπόθεσιν, οὐδαμῶς κρίνων ἐκκυβεύειν, οὐδὲ παρα-
βάλλεσθαι τοῖς ὅλοις· ἦγε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῷ χά-
5 ρακι, καὶ προσεδέχετο τὴν ἡμέραν. Κατὰ δὲ τὸν Salvus per fauces elabitur Hannibal.
καιρὸν τοῦτον Ἀννίβας, προχωρούντων αὐτῷ τῶν
πραγμάτων κατὰ τὴν ἐπιβολὴν, τήν τε δύναμιν
διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ᾽ ἀσφαλείας καὶ τὴν
λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλατ-
6 τόντων τὰς δυσχωρίας. ἅμα δὲ τῷ φωτὶ συνιδὼν
τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀντικαθημένους τοῖς λογχοφό-
ροις, ἐπαπέστειλέ τινας τῶν Ἰβήρων· οἳ καὶ συμμί-
ξαντες, κατέβαλον μὲν τῶν Ῥωμαίων εἰς χιλίους·
ῥᾳδίως δὲ τοὺς παρὰ σφῶν εὐζώνους ἐκδεξάμενοι

XCIV. 5. τὸν καιρὸν τοῦτον. τὸν αὐτὸν καιρὸν *Flor.*

ac lucis ortum cupidis animis præſtolantes, quoniam videre, quæ fierent, non poterant, quieti ſe continuerunt. *Fabius*, partim anxius, quod neſciret quid ſibi iſtud vellet, atque, ut ait poëta, *eſſe dolum quia credidit hoſtis*; partim ſuſceptæ a principio ſententiæ memor, aleam jacere & periculum ſummæ rerum facere nequaquam volens; & ipſe, diem exſpectans, ſuos munimentis tenuit. Interea *Hannibal*, rebus uti propoſuerat ſuccedentibus, quum ſtationes in faucibus locatæ præſidio exceſſiſſent, & exercitum & prædam per ſaltum tuto traduxit. Atque ut prima luce animadvertit, ſuis jaculatoribus periculum immînere ab iis Romanis, qui ſumma juga occupaverant; manum Hiſpanorum adverſus eos miſit: qui, certamine cum illis inito, mille circiter Romanorum proſtraverunt, ſuos vero expeditos non difficulter receptos e monti-

A.V. 537. κατεβίβασαν. Ἀννίβας μὲν οὖν, τοιαύτην ἐκ τοῦ 7
Φαλέρνου ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, λοιπὸν ἤδη στρα-
τοπεδεύων ἀσφαλῶς, κατεσκέπτετο καὶ προυνοεῖτο
περὶ τῆς χειμασίας, ποῦ καὶ πῶς ποιήσεται· μέγαν
φόβον καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεστακὼς ταῖς πόλε-
σι, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώποις. Φάβιος 8

Male audit Fabius.

δὲ κακῶς μὲν ἤκουε παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὡς ἀνάνδρως
ἐκ τοιούτων τόπων προέμενος τοὺς ὑπεναντίους· οὐ
μὴν ἀφίστατό γε τῆς προθέσεως. καὶ ἀναγκασθεὶς 9

Romam proficiscens, frustra monet Minucium.

δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπί τινας ἀπελθεῖν θυσίας
εἰς τὴν Ῥώμην, παρέδωκε τῷ συνάρχοντι τὰ στρα-
τόπεδα, καὶ πολλὰ χωριζόμενος ἐνετείλατο, μὴ
τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ βλάψαι τοὺς
πολεμίους, ἡλίκην ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς παθεῖν
δεινόν. ὧν οὐδὲ μικρὸν ἐν νῷ τιθέμενος Μάρκος, ἔτι 10
λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα, πρὸς τῷ παραβάλλεσθαι
καὶ τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν.

Τὰ

10. πρὸς τὸ παραβ. καὶ τὸ διακινδ. edd. ex Bav.

montibus deduxerunt. Hoc egressus modo *Hannibal* ex agro *Falerno*, tuta jam ab hoste castra habens, locum hibernis circumspectabat, &, ubi quove modo esset illa acturus, deliberabat; tanto terróre urbibus & universis Italiæ cultoribus injecto, ut quo se verterent nescirent. *Fabium* vero multitudo sermonibus differre; quasi per ignaviam e locis adeo opportunis Pœnos elabi passus esset. Ille contra nihilo secius tenax propositi sibi constare. Qui quum paucis post diebus sacrorum quorumdam caussa Romam abire esset coactus, legiones Minucio tradens, etiam atque etiam in discessu illi mandavit, ut *plus in eo studii poneret, ne detrimentum ullum suus exercitus acciperet, quam ut hostem læderet.* Quod præceptum *Minucius* adeo ad animum non revocavit, ut, priusquam dictator loqui desiisset, totus & mente & animo in eo esset, ut temere quidvis auderet ac pugnæ discrimen subiret.

95. Et

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοιαύτην εἶχε A.V. 537. XCV.
2 τὴν διάθεσιν. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ταῖς Res HI-
προειρημέναις πράξεσιν, Ἀσδρούβας, ὁ τεταγμένος SPANIÆ. Asdru-
ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας στρατηγὸς, κατηρτικὼς ἐν τῇ πα- bal.
ραχειμασίᾳ τὰς ὑπὸ τἀδελφοῦ καταλειφθείσας
τριάκοντα ναῦς, καὶ δέκα προσπεπληρωκὼς ἄλλας,
ἀρχομένης τῆς θερείας ἀνήχθη τετταράκοντα ναυσὶ
καταφράκτοις ἐκ Καινῆς πόλεως, προχειρισάμενος Amilcar classi
3 Ἀμίλκαν τοῦ στόλου ναύαρχον. ἅμα δὲ καὶ τὴν πε- præfe-
ζὴν ἐκ τῆς παραχειμασίας ἠθροικὼς δύναμιν, ἀνέ- ctus.
ζευξε· καὶ ταῖς μὲν ναυσὶ παρὰ τὴν χέρσον ἐποιεῖ-
το τὸν πλοῦν, τοῖς δὲ πεζοῖς τὴν πορείαν παρὰ τὸν
αἰγιαλὸν· σπεύδων ἀμφοτέραις ἅμα ταῖς δυνάμεσι
4 καταζεῦξαι πρὸς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. Γνάϊος δὲ Cn. Sci-
τὰς ἐπιβολὰς συλλογιζόμενος τῶν Καρχηδονίων, τὸ pio.
μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο, κατὰ γῆν ἐκ τῆς παραχει-
5 μασίας ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν. ἀκούων δὲ τὸ πλῆ-
θος

XCV. 2. Ἀμίλκαν. Himilconem *Livius*. 4. ἐπεβάλ. κατὰ γῆν. ἐπεβάλετο κατὰ θάλατταν *Vat. Flor. Aug. Reg. A. An jungenda utraque lectio*, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν? terra marique.

95. Et in Italia quidem facies rerum hæc erat. *In* HISPANIA vero, quo tempore hæc gerebantur, *Asdrubal* qui eam cum exercitu obtinebat, instructis per hiemem triginta navibus, quas a fratre acceperat, decemque aliis ad eum numerum adjectis cum remigio, principio æstatis cum quadraginta armatarum navium classe, cui *Amilcarem* præfecerat, *Carthagine nova* solvit. Simul vero pedestres etiam copias ex hibernis acciyit; atque ita profectus, naves prope terram, pedestrem exercitum secundum littus, ducebat: habens in animo, utrasque copias prope amnem *Iberum* conjungere. *Cn. Scipio*, consilio Carthaginiensium intellecto, constituerat primo ex hibernis pedestri itinere obviam hosti procedere. Sed ut multitudinem hostilium copiarum

A.V. 537. θος τῶν δυνάμεων, καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς,
τὸ μὲν κατὰ γῆν ἀπαντᾷν ἀπεδοκίμασε· συμπλη-
ρώσας δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ναῦς, καὶ λαβὼν ἐκ
τοῦ πεζικοῦ στρατεύματος τοὺς ἐπιτηδειοτάτους
ἄνδρας πρὸς τὴν ἐπιβατικὴν χρείαν, ἀνήχθη, καὶ
κατῆρε δευτεραῖος ἐκ Ταῤῥάκωνος εἰς τοὺς περὶ τὸν
Ἴβηρα ποταμὸν τόπους. καθορμισθεὶς δὲ τῶν πολε- 6
μίων ἐν ἀποστήματι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα σταδίους,
προαπέστειλε κατασκεψομένας δύο ναῦς ταχυ-
πλοούσας Μασσαλιωτικάς· καὶ γὰρ προκαθηγοῦν-
το καὶ προεκινδύνευον οὗτοι, καὶ πᾶσαν ἀποτόμως
σφίσι παρείχοντο τὴν χρείαν. εὐγενῶς γὰρ, εἰ καί 7
τινες ἕτεροι, κεκοινωνήκασι Ῥωμαίοις πραγμάτων
καὶ Μασσαλιῶται, πολλάκις μὲν καὶ μετὰ ταῦτα,
μάλιστα δὲ κατὰ τὸν Ἀννιβιακὸν πόλεμον. διασα- 8
φούντων δὲ τῶν ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἐκπεμφθέντων,
ὅτι περὶ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ συμβαίνει τὸν τῶν
ὑπεναν-

Massilienses amici Romanorum.

6. *κατασκεψομένας. κατασκεψόμενος Vat. cum suis.* Ibid. *Μασσαλιωτικὰς iidem.*

piarum & apparatus magnitudinem fama accepit; improbata priore sententia de pedestri occursu, quinque & triginta navium classem remigio instruit; &, fortissimis quibusque ex omni copiarum pedestrium numero in usum classicæ militiæ selectis, obviam hosti profectus, altero ab *Tarracone* die ad proxima ostiis *Iberi* amnis loca pervenit. Ibi statione capta ad decem millia passuum ab hoste, duas Massiliensium naves celerrimo remigio instructas speculatum præmisit: hi enim & viæ duces ei erant, & primi se periculis objectabant, & omnino ad omne officii genus præsto erant. Generose namque *Massilienses*, si qui alii, cum postea sæpe, tum hoc maxime bello Hannibalico, consilia cum Romanis consociarunt. Referentibus qui speculatum missi fuerant, classem Punicam stare ad ostium fluminis;

ὑπεναντίων ὁρμεῖν στόλον, ἀνήγετο κατὰ σπουδὴν, A.V. 537.
βουλόμενος ἄφνω προσπεσεῖν τοῖς πολεμίοις.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, σημηνάντων αὐτοῖς XCVI. Cn. Scipio prælio navali vincit Pœnos.
τῶν σκοπῶν ἐκ πολλοῦ τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων,
ἅμα τὰς πεζικὰς ἐξέταττον δυνάμεις παρὰ τὸν
αἰγιαλὸν, καὶ τοῖς πληρώμασι παρήγγελλον ἐμβαί-
2 νειν εἰς τὰς ναῦς. ἤδη δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων σύνεγγυς
ὄντων, σημήναντες πολεμικὸν, ἀνήγοντο, κρίναντες
ναυμαχεῖν. συμβαλόντες δὲ τοῖς πολεμίοις, βρα-
χὺν μέν τινα χρόνον ἀντεποιήσαντο τῆς νίκης· μετ'
3 οὐ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν. ἡ γὰρ ἐφε-
δρεία τῶν πεζῶν ἡ περὶ τὸν αἰγιαλὸν, οὐχ οὕτως
αὐτοὺς ὤνησε, θάρσος παριστάνουσα πρὸς τὸν κίν-
δυνον, ὡς ἔβλαψε, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἑτοί-
4 μην παρασκευάζουσα. πλὴν, δύο μὲν αὐτάνδρους
νῆας ἀποβαλόντες, τεττάρων δὲ τοὺς ταρσοὺς καὶ
τοὺς ἐπιβάτας, ἔφευγον ἐκκλίναντες εἰς τὴν γῆν.
5 ἐπικειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐκθύμως, τὰς
μὲν

nis; fublatis protinus ancoris pergit, ex improvifo hoftem invafurus.

96. Sed *Afdrubali* jam multo ante ab exploratoribus datum fignum erat, quo de adventu claffis hoftilis monebatur. Itaque & terreftres fimul in littore copias in aciem inftruxerat, & remigium naves jufferat confcendere. Et quum jam haud procul Romana claffis abeffet, claffìcum canentes Pœni folvunt, confligere cum hofte parati. Sed prælio commiffo, breve tempus pro victoria certarunt, mox in fugam inclinarunt. Subfidium enim peditum, in littore ob oculos illis pofitum, non tam illos juvit, ut forti animo prælium capefferent; quam eo nocuit, quod falutis fpem paratam illis oftendebat. Igitur, poftquam cum ipfis viris naves duas amififfent; & quatuor aliarum remi deterfi, milites occifi effent, re inclinata in terram fugerunt. Preffi deinde ab inftantibus acerrime Romanis,

A.V. 537. μὲν ναῦς ἐξέβαλον εἰς τὸν αἰγιαλὸν, αὐτοὶ δ' ἀποπηδήσαντες ἐκ τῶν πλοίων, ἐσώζοντο πρὸς τοὺς παρατεταγμένους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τολμηρῶς συνεγγίσαντες τῇ γῇ, καὶ τὰ δυνάμενα κινεῖσθαι τῶν πλοίων ἀναδησάμενοι, μετὰ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἀπέπλεον· νενικηκότες μὲν ἐξ ἐφόδου τοὺς ὑπεναντίους, κρατοῦντες δὲ τῆς θαλάττης, εἴκοσι δὲ καὶ πέντε ναῦς ἔχοντες τῶν πολεμίων. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν 7 Ἰβηρίαν ἀπὸ τούτων κυδεστέρας εἰλήφει τοῖς Ῥωμαίοις τὰς ἐλπίδας, διὰ τὸ προειρημένον κατόρθωμα. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσόντος αὐτοῖς τοῦ 8 γεγονότος ἐλαττώματος, παραχρῆμα πληρώσαντες ἑβδομήκοντα νῆας ἐξαπέστειλαν· κρίναντες, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς, ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης. καὶ τὸ μὲν πρῶτον, εἰς Σαρδόνα, 9 ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τοὺς περὶ Πίσας τόπους τῆς Ἰταλίας προσέβαλον, πεπεισμένων τῶν ἐπιπλεόντων, συμμι-

(6: margin number at "συνεγγίσαντες")

Classis Pœnorum circa Sardiniam.

XCVI. 7. κυδεστέρας. *Forſ.* ἐπικυδεστ. *ut alibi.* 9. καὶ τὸ μὲν πρ. αἳ τῶ μὲν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. εἰς Σαρδόνα. εἰς Σαρδῶ *Flor.*

nis, in littus paſſim naves agunt: ipſi in terram ſaltu ſe ejiciunt, & ad ſuorum aciem in littore ſtantem evadunt. Romani intrepide ad littus accedunt; & omnes quæ moveri potuerunt naves, religatas puppibus, ſecum abducunt: gaudio incredibili exſultantes, quod primo impetu hoſtes viciſſent, & toto illius oræ mari potirentur, navesque adverſariorum quinque & viginti in poteſtate haberent. Poſt hanc victoriam, meliore loco res Romanorum in Hiſpania eſſe cœperunt. At *Carthaginienſes*, nuntio hujus cladis accepto, aptas extemplo inſtructasque remigio naves ſeptuaginta emiſerunt: neceſſarium ad omnia ſua incepta rati, ut mare capeſſerent. Ea *claſſis* primo *in Sardiniam*, inde *Piſas* in Italia appulit: ſperantibus qui vehebantur, ſe eo loci cum

10 συμμίξειν ἐνθάδε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. Ταχὺ δὲ A.V. 537.
τῶν Ῥωμαίων ἀναχθέντων ἐπ' αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς τῆς
Ῥώμης ἑκατὸν εἴκοσι σκάφεσι πεντηρικοῖς, πυθόμε-
νοι τὸν ἀνάπλουν, οὗτοι μὲν αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς
τὴν Σαρδόνα, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Καρχηδόνα.
11 Γνάϊος δὲ Σερουΐλιος, ἔχων τὸν προειρημένον στόλον, Servilius persequitur classem Punicam.
ἕως μέν τινος ἐπηκολούθει τοῖς Καρχηδονίοις, συνά-
ψειν πεπεισμένος· πολὺ δὲ καθυστερῶν, ἀπέγνω.
12 καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας Λιλυβαίῳ προσέ-
σχε· μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λιβύης ὡς
ἐπὶ τὴν τῶν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ' αὐ- Cercina inſ.
τῶν χρήματα τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλ-
13 λάγη. κατὰ δὲ τὸν ἀνάπλουν γενόμενος κύριος νή-
σου Κοσσύρου, καὶ φρουρὰν εἰς τὸ πολισμάτιον εἰσα- Coſſyrus inſ.
14 γαγὼν, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον κατῆρε. καὶ τὸ λοι-
πὸν, οὗτος μὲν αὐτοῦ συνορμίσας τὸν στόλον, μετ'
οὐ πολὺν χρόνον αὐτὸς ἀνεκομίσθη πρὸς τὰς πεζικὰς
δυνάμεις.

Οἱ

12. τῆς Σικελ. τῷ τῆς Σικελ. *edd. cum Bav. & Aug. Malim* τῆς Σικελίας τῷ Λιλυβ.

cum Hannibale ſeſe conjungere poſſe. Sed quum Romani ex ipſa urbe centum viginti navium longarum quinqueremium claſſe adverſus eos eſſent profecti; audita eorum profectione, Carthaginienſes in Sardiniam mox, atque inde Carthaginem ſunt reverſi. *Cn. Servilius*, imperator claſſis Romanæ, aſſequi eos ſperans, aliquamdiu eſt inſecutus: ſed quum jam longius eſſent provecti, incepto deſtitit. Ac primo quidem ad Lilybæum in Sicilia appulit: deinde in *Cercinam*, Africæ inſulam, navigavit; ibique accepta pecunia ab incolis ne agrum popularetur, curſum repetiit. In tranſitu vero *Coſſyrum* inſulam cepit, & in oppidulum illius præſidium impoſuit; atque Lilybæum rediit, navesque ibî in ſtatione locavit. Ceterum inde, haud ita multo poſt, idem *Servilius* ad pedeſtres copias eſt reverſus.

97. Se-

A. V. 537. XCVII. P. Scipio cum nova classe mittitur in Hispaniam.

Οἱ δ' ἐκ τῆς συγκλήτου, πυθόμενοι τὸ γεγονὸς
προτέρημα διὰ τοῦ Γναΐου περὶ τὴν ναυμαχίαν, καὶ
νομίσαντες, χρήσιμον εἶναι, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον,
τὸ μὴ προΐεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀλλ' ἐνίστα-
σθαι τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ τὸν πόλεμον αὔξειν·
προχειρισάμενοι ναῦς εἴκοσι, καὶ στρατηγὸν ἐπιστή- 2
σαντες Πόπλιον Σκιπίονα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρό-
θεσιν, ἐξαπέστελλον μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ἀδελ-
φὸν Γναΐον, κοινῇ πράξοντα μετ' ἐκείνου τὰ κατὰ
τὴν Ἰβηρίαν. Πάνυ γὰρ ἠγωνίων, μὴ κρατήσαντες 3
Καρχηδόνιοι τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ περιποιησάμε-
νοι χορηγίας ἀφθόνους καὶ χεῖρας, ἀντιποιήσωνται
μὲν τῆς θαλάττης ὁλοσχερέστερον, συνεπίθωνται δὲ
τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν, στρατόπεδα πέμποντες
καὶ χρήματα τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. Διόπερ ἐν 4
μεγάλῳ τιθέμενοι καὶ τοῦτον τὸν πόλεμον, ἐξαπέ-
στειλαν

XCVII. 2. εἴκοσι. triginta *habet Livius.* Ibid. ἐξαπέστελλον. ἐξαπέστειλαν *edd. ex Bav.* 3. χεῖρας. χρείας *edd. ex Bav.* Ibid. συνεπίθωνται. συνεπιθῶνται *Flor. Aug. Reg. A.*

97. Senatus, cognita victoria quam *Cnæus* e navali prælio reportaverat, utile rebus suis, imo necessarium ratus, ne res Hispaniæ negligerentur, sed aucto in ea parte bello Carthaginienses premerentur: classe viginti navium parata, cui *P. Scipionem* præfecerunt, quod jam ab initio factum fuerat, summo studio ad fratrem eum miserunt; ut communi cum eo consilio res Hispaniæ administraret. Non enim mediocriter anxius & sollicitus erat senatus, ne Carthaginienses, si in potestatem ea loca semel redegissent, nacti copiam commeatuum rerumque omnium necessariarum, & majore conatu ad vindicandum sibi mare accingerentur, & simul Italiam quoque adorirentur, exercitus ac pecuniam Hannibali suppeditantes. Idcirco Romani, hoc quoque bellum ad profectum rerum suarum maximum momentum esse

στεῖλαν τάς τε ναῦς καὶ τὸν Πόπλιον. ὃς καὶ πα- A.V. 537.
ραγενόμενος εἰς Ἰβηρίαν, καὶ συμμίξας τἀδελφῷ, Conjunctim
μεγάλην παρεῖχε χρείαν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. agunt Cn. & P. Sci-
5 Οὐδέποτε γὰρ πρότερον θαῤῥήσαντες διαβῆναι τὸν piones.
Ἴβηρα ποταμὸν, ἀλλ' ἀσμενίζοντες τῇ τῶν ἐπὶ τάδε
φιλίᾳ καὶ συμμαχίᾳ, τότε διέβησαν, καὶ τότε πρῶ- Iberum
τον ἐθάῤῥησαν ἀντιποιεῖσθαι τῶν πέραν πραγμάτων· tranſeunt.
μεγάλα καὶ τοῦ αὐτομάτου συνεργήσαντος σφίσι
6 πρὸς τοὺς περιεστῶτας καιρούς. ἐπειδὴ γὰρ κατα-
πληξάμενοι τοὺς περὶ τὴν διάβασιν οἰκοῦντας τῶν
Ἰβήρων, ἧκον πρὸς τὴν τῶν Ζακανθαίων πόλιν,
ἀποσχόντες σταδίους ὡς τετταράκοντα περὶ τὸ τῆς
7 Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεστρατοπέδευσαν· λαβόντες
τόπον εὐφυῶς κείμενον πρός τε τὴν ἀπὸ τῶν πολε-
μίων ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῆς θαλάττης
8 χορηγίαν· ὁμοῦ γὰρ αὐτοῖς συνέβαινε καὶ τὸν στό-
λον ποιεῖσθαι τὸν παράπλουν. Ἔνθα δὴ γίγνεταί τις
πραγμάτων περιπέτεια τοιάδε.

Καθ'

eſſe allaturum arbitrati, & claſſem & Publium in Hiſpaniam miſerunt. Qui ubi eo pervenit, & fratri eſt conjunctus, publicam rem plurimum adjuvit. Nam qui transgredi Iberum numquam antea erant auſi, & bene agi ſecum putaverant, ſi populis cis amnem amicis ac ſociis uterentur; tunc primum *ultra Iberum* belli gerendi cauſſa procedere auſi ſunt: in quo incepto non mediocriter etiam caſus aliquis conatum eorum adjuvit. Vt enim iis perterrefactis, qui ad *Iberi* tranſitum habitabant, *Saguntinorum* urbi appropinquarunt, quinque fere millia ab oppido circa Veneris ædem caſtra communiunt; locum nacti & ab hoſtili incurſione tutum, & ad commeatus mari ſubvehendos percommodum: nam quantum ipſi terra, tantum & claſſis oram legens, mari progrediebatur. Ibi tum rerum mutatio contigit ejuſcemodi.

A.V. 537.
XCVIII.
Sagunti ſervantur obſides Pœnorum.

Καθ' οὓς καιροὺς Ἀννίβας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅσαις πόλεσιν ἠπίστησε τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἔλαβε παρὰ τούτων ὅμηρα τοὺς υἱοὺς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν· οὓς πάντας εἰς τὴν Ζακανθαίων ἀπέθετο πόλιν, διά τε τὴν ὀχυρότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀπολειπομένων ἐπ' αὐτῆς ἀνδρῶν

Abilyx, nobilis Hiſpanus.

πίστιν. Ἦν δέ τις ἀνὴρ Ἴβηρ, Ἀβίλυξ ὄνομα, κα- 2
τὰ μὲν τὴν δόξαν, καὶ τὴν τοῦ βίου περίστασιν, οὐδενὸς δεύτερος Ἰβήρων· κατὰ δὲ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εὔνοιαν καὶ πίστιν, πολύ τι διαφέρειν δοκῶν
τῶν ἄλλων. οὗτος, θεωρῶν τὰ πράγματα, καὶ νο- 3
μίσας ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλπίδας, συνελογίσατο παρ' ἑαυτῷ περὶ τῆς τῶν ὁμήρων προδοσίας συλλογισμὸν Ἰβηρικὸν καὶ βαρβαρι-
κόν. πεισθεὶς γάρ, διότι δύναται μέγας γενέσθαι πα- 4
ρὰ Ῥωμαίοις, προσενεγκάμενος ἐν καιρῷ πίστιν ἅμα καὶ χρείαν· ἐγίγνετο πρὸς τό, παρασπονδήσας τοὺς Καρχη-

XCVIII. 4. *ἐγίγνετο πρὸς τό. πρὸς τῷ Flor. Aug. Reg. A.*

98. Quo tempore in Italiam *Hannibal* profectus eſt, quotquot fere civitates erant, quarum fidem ſuſpectam haberet, obſides ab his acceperat, clariſſimorum virorum filios: quos omnes *Sagunti* cuſtodiri juſſerat, partim quia locus erat probe munitus, partim etiam fidem eorum ſecutus quos ad præſidium urbis ibi reliquit. Erat autem Hiſpanus quidam, nomine *Abilyx*, celebritate nominis & conditione vitæ nemini ſuorum popularium ſecundus; benevolentia vero & fide in Carthaginienſem populum longe alios omnes creditus ſuperare. Hic, præſentem rerum ſtatum cernens, meliore loco ſpes Romanorum eſſe ratus, de *obſidum proditione* conſilium apud ſe iniit, homine Hiſpano & barbaro dignum. Perſuaſus enim, magnum ſe apud Romanos fieri poſſe, ſi opportuno tempore & fidem ſuam illis probaſſet, & magnum ſimul aliquod emolumentum conciliaſſet; id agebat omni ſtudio, ut, proditis Carthaginienſibus, obſides

Καρχηδονίους, ἐγχειρίσαι τοὺς ὁμήρους τοῖς Ῥωμαίοις. A.V. 537.

5 Θεωρῶν δὲ, τὸν Βώστορα, τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν, (ὃς ἀπεστάλη μὲν ὑπ' Ἀσδρούβου κωλύσων τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν τὸν ποταμὸν, οὐ θαῤῥήσας δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἀνακεχωρηκὼς ἐστρατοπέδευε τῆς Ζακάνθης ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν μέρεσι,) τοῦτον μὲν ἄκακον ὄντα τὸν ἄνδρα καὶ πρᾶον τῇ φύσει, πιστῶς δὲ τὰ πρὸς αὐτὸν διακείμενον·
6 ποιεῖται λόγους ὑπὲρ τῶν ὁμήρων πρὸς τὸν Βώστορα· φάσκων, ἐπειδὴ διαβεβήκασι Ῥωμαῖοι τὸν ποταμὸν, οὐκ ἔτι δύνασθαι Καρχηδονίους φόβῳ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, προσδεῖσθαι δὲ τοὺς
7 καιροὺς τῆς τῶν ὑποταττομένων εὐνοίας· νῦν οὖν ἠγγικότων Ῥωμαίων, καὶ προσκαθεζομένων τῇ Ζακάνθῃ, καὶ κινδυνευούσης τῆς πόλεως, ἐὰν ἐξαγαγὼν τοὺς ὁμήρους ἀποκαταστήσῃ τοῖς γονεῦσι καὶ ταῖς πόλεσιν, ἐκλύσειν μὲν αὐτὸν τῶν Ῥωμαίων τὴν φιλοτιμίαν· τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ μάλιστα σπουδάζειν ἐκεί-

Bostar, dux Carthagin. sub Asdrubale.

De obsidibus cum Bostare agit Abilyx.

obsides Romanis traderet. Missus fuerat in hæc loca ab Asdrubale *Bostar*, unus e Carthaginiensium ducibus, Romanos impediturus, ne flumen transgrederentur: quod quum ille tentare non esset ausus, ab Ibero recedens, ad *Saguntum* qua parte ejus agrum mare alluit, castra communiverat. Hunc virum norat *Abilyx*, minime callidum, natura mitem, & qui fidem ipsi haberet. Itaque de obsidibus cum Bostare agit: &, *quoniam Iberum jam transierint Romani, non posse amplius*, ait, *Carthaginienses metu Hispaniam obtinere: benevolentia subditorum in hoc periculoso rerum statu illis opus esse. Nunc igitur, quando Romani Sagunto appropinquaverint, jamque adeo illam obsideant, & sit urbs in periculo: si eductos inde obsides parentibus restituat, & conatum Romanorum frustraturum, qui id vel maxime studeant,*

A.V. 537. Abilyx cum Bostare.

ἐκείνους πρᾶξαι, κυριεύοντας τῶν ὁμήρων· ἐκκαλέ- 8
σασθαι δὲ τὴν τῶν Ἰβήρων πάντων πρὸς Καρχηδο-
νίους εὔνοιαν, προϊδόμενον τὸ μέλλον, καὶ προνοηθέν-
τα τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας· τὴν δὲ χάριν αὐ-
ξήσειν, ἔφη, πολλαπλασίαν, αὐτὸς γενόμενος χειρι-
στὴς τοῦ πράγματος. ἀποκαθιστάνων γὰρ εἰς τὰς 9
πόλεις τοὺς παῖδας, οὐ μόνον τὴν παρ' αὐτῶν εὔ-
νοιαν ἐπισπάσασθαι τῶν γεννησάντων, ἀλλὰ καὶ πα-
ρὰ τῶν πολλῶν, ὑπὸ τὴν ὄψιν τιθεὶς διὰ τοῦ συμ-
βαίνοντος τὴν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς συμμάχους
αἵρεσιν καὶ μεγαλοψυχίαν. προσδοκᾶν δ' αὐτὸν ἐκέ- 10
λευσε καὶ δώρων πλῆθος ἰδίᾳ παρὰ τῶν τὰ τέκνα
κομιζομένων· παραδόξως γὰρ ἑκάστους ἐγκρατεῖς
γιγνομένους τῶν ἀναγκαιοτάτων, ἅμιλλαν ποιήσα-
σθαι τῆς εἰς τὸν κύριον τῶν πραγμάτων εὐεργεσίας.
Παραπλήσια δὲ τούτοις ἕτερα καὶ πλείω πρὸς τὸν 11
αὐτὸν τρόπον διαλεχθεὶς, ἔπεισε τὸν Βώστορα, συγ-
καταθέσθαι τοῖς λεγομένοις.

Καὶ

studeant, ut, obsidibus potiti, gratiam parentum demereantur; & Hispanorum omnium animos in amorem Carthaginiensium pellecturum, quod, futuri providus, obsidum securitati consuluisset. Se quoque beneficii gratiam multis partibus aucturum, si ejus negotii administratio sibi fuisset demandata. Obsides enim in suam quemque patriam restituendo, non parentum modo benevolentiam Pœnis conciliaturum; sed & ipsorum quoque populorum, dum ob oculos cuique in tam memorabili exemplo positurus esset egregiam Carthaginiensium erga socios voluntatem & munificentiam. Ipsi quoque Bostari magna privatim munera esse exspectanda, confirmabat, *ab iis qui liberos recepissent suos: scilicet omnes illos, charissimis sibi pignoribus præter spem potitos, de remunerando tantæ rei auctore, cum æmulatione inter se certaturos.* Hæc & plura in eamdem sententiam locutus *Abilyx*, tenuit, ut, quæ dixerat, *Bostari* probaret.

99. Post

Καὶ τότε μὲν ἐπανῆλθε, ταξάμενος ἡμέραν, ᾗ
παρέσται μετὰ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἀνακομι-
2δὴν τῶν παίδων. Παραγενόμενος δὲ νυκτὸς ἐπὶ τὸ
τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, καὶ συμμίξας τισὶ τῶν
συστρατευομένων ἐκείνοις Ἰβήρων, διὰ τούτων εἰσῆλ-
3θε πρὸς τοὺς στρατηγούς. ἐκλογιζόμενος δὲ διὰ
πλειόνων τὴν ἐσομένην ὁρμὴν καὶ μετάπτωσιν πρὸς
αὐτοὺς τῶν Ἰβήρων, ἐὰν ἐγκρατεῖς γένωνται τῶν
ὁμήρων, ἐπηγγείλατο παραδώσειν αὐτοῖς τοὺς παῖ-
4δας. Τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ὑπερβολῇ προθυ-
μίας δεξαμένων τὴν ἐλπίδα, καὶ μεγάλας ὑπισχνου-
μένων δωρεὰς, τότε μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγη,
συνθέμενος ἡμέραν καὶ καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ δεήσει
5τοὺς ἐκδεξομένους αὐτὸν ὑπομένειν. μετὰ δὲ ταῦτα
παραλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους τῶν φίλων, ἧκε πρὸς
τὸν Βώστορα· καὶ, παραδοθέντων αὐτῷ τῶν παίδων
ἐκ τῆς Ζακάνθης, νυκτὸς ποιησάμενος τὴν ἔξοδον,
ὡς θέλων λαθεῖν, παραπορευθεὶς τὸν χάρακα τῶν

A.V. 537. XCIX. Abilyx cum Scipionibus agit de obsidibus.

Obsides tradit Romanis.

 πολε-

XCIX. 4. οἰκείαν. ἰδίαν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* & *margo Bav.*

99. Post hæc, die constituto, quo rediturus esset cum hominibus idoneis ad pueros reportandos, domum revertitur. Noctu clam deinde progressus ad Romana castra, conventis quibusdam auxiliaribus Hispanis, per hos ad *Scipiones* est productus. Quibus postquam pluribus verbis demonstravit, *si obsides in potestate sua haberent, fore omnino, ut ad eorum partes Hispani transitum faciant; pueros ipsis se traditurum,* pollicetur. Publio cum incredibili alacritate spem ostensam accipiente, magnaque ei præmia pollicente; die, tempore ac loco constituto, ubi præstolaturi ipsum essent, qui excepturi erant, domum redit. Posthæc, assumtis secum amicis quos maxime idoneos putabat, ad *Bostarem* venit; traditisque sibi pueris, nocte *Sagunto* egreditur, ut hostium custodias falleret: quorum castra præter-

A.V. 537. πολεμίων, ἧκε πρὸς τὸν τεταγμένον καιρὸν καὶ τό-
πον, καὶ πάντας ἐνεχείρισε τοὺς ὁμήρους τοῖς ἡγε-
μόσι τῶν Ῥωμαίων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ἐτίμη- 6
σάν τε διαφερόντως τὸν Ἀβίλυγα, καὶ πρὸς τὴν
ἀποκατάστασιν τῶν ὁμήρων εἰς τὰς πατρίδας ἐχρή-
σαντο τούτῳ, συμπέμψαντες τοὺς ἐπιτηδείους. ὃς 7
ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις, καὶ διὰ τῆς τῶν παίδων
ἀποκαταστάσεως τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν τῶν Ῥω-
μαίων πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, παρὰ τὴν Καρ-
χηδονίων ἀπιστίαν καὶ βαρύτητα, καὶ προσπαρατι-
θεὶς τὴν αὑτοῦ μετάθεσιν, πολλοὺς Ἰβήρων παρώρ-
μησε πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν. Βώστωρ δὲ, 8
παιδικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν δόξας ἐγκεχειρι-
κέναι τοὺς ὁμήρους τοῖς πολεμίοις, οὐκ εἰς τοὺς τυ-
χόντας ἐπεπτώκει κινδύνους. Καὶ τότε μὲν, ἤδη 9
τῆς ὥρας κατεπειγούσης, διέλυον εἰς παραχειμα-
σίαν ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις· ἱκανοῦ τινος ἐκ τῆς
τύχης

Obſides Romani remittunt ad ſuos.

8. ἢ κατὰ τὴν. *Adjeci partic.* ἢ, *quæ vulgo abeſt ab omnibus.*

tergreſſus, ad compoſitam horam locumque venit, & omnes obſides Romanis ducibus tradit. *Publius* magno in honore Abilycem habuit: ejusque opera ad reſtituendos in ſuam quemque patriam obſides uſus eſt, miſſis cum eo ſuorum nonnullis. *Abilyx*, ſingulas urbes obiens, argumento iſtius puerorum reſtitutionis uſus, hinc clementiam & magnanimitatem Romanorum, hinc diffidens & atrox Carthaginienſium ingenium, ob oculos omnibus ponens; adhæc exemplum ſuum, qui ſocios mutaſſet, in medium afferens; ad Romanorum amicitiam amplectendam multos Hiſpanorum incitavit. *Boſtar*, qui Abilyci obſides tradiderat, judicatus pro puero ſe geſſiſſe, non pro ea ætate qua erat, magnis poſtea implicitus eſt periculis. Tunc vero, quia jam inſtabat hiems, utrique in hiberna ſuos exercitus dimiſerunt:

τύχης γεγονότος συνεργήματος τοῖς Ῥωμαίοις, τοῦ A.V. 537.
περὶ τοὺς παῖδας, πρὸς τὰς ἐπικειμένας ἐπιβολάς.
καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀννίβας, ὅθεν ἀπελίπομεν, C.
πυνθανόμενος παρὰ τῶν κατασκόπων, πλεῖστον Hannibalis castra
ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν Λουκερίαν καὶ τὸ κα- ad Gerunium.
λούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ τὴν συναγωγὴν
2 εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον· κρίνας ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν
παραχειμασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν πα-
ρὰ τὸ Λίβυρνον ὄρος, ἐπὶ τοὺς προειρημένους τόπους. Mons Liburnus.
3 ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λουκερίας
ἀπέχει διακόσια στάδια, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ λόγων
τοὺς ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο, καὶ πί-
4 στεις ἐδίδου τῶν ἐπαγγελιῶν. οὐδενὸς δὲ προσέχον-
τος, πολιορκεῖν ἐπεβάλετο. ταχὺ δὲ γενόμενος κύ- Gerunium capit Hannibal.
ριος, τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε, τὰς δὲ πλεί-
στας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη, βου-

C. 1. *Λουκερίαν. Λουκαρίαν h. l. & mox* v. 3. *Λουκαρίας dant edd. ante Casaub. cum omnibus msstis & Steph. Byz.*

ferunt: quum Romani ad ea, quæ deinceps parabant, beneficio fortunæ haudquaquam pœnitendo, per illos pueros plurimum essent adjuti. Ac in *Hispania* quidem eo loco res erant.

100. *Hannibal,* inde enim excessit oratio, ab exploratoribus admonitus, *Luceriæ* ac *Gerunii* magnam frumenti esse copiam, & præterea *Gerunium* ad usum horreorum aptum esse locum; in eo tractu hibernare statuit, & præter montem *Liburnum* ad prædictas urbes ducit. Vt ventum ad *Gerunium* est, quod oppidum a Luceria millia passuum quinque & viginti abest; verbis primo ad suam amicitiam incolas conatus est pellicere, paratus fidem dare super eis quæ pollicitus fuisset. Quum hac non succederet, obsidionem parat: &, capta mox urbe, incolas delevit, tecta vero pleraque servavit integra cum mœnibus, ut pro horreis

A.V. 537. λόμενος σιτοβολίοις χρήσασθαι πρὸς τὴν παραχειμασίαν. τὴν δὲ δύναμιν πρὸ τῆς πόλεως παρεμβα- 5
λὼν, ὠχυρώσατο τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν στρατοπεδείαν. Γενόμενος δ' ἀπὸ τούτων, τὰ μὲν δύο μέρη 6
τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν σιτολογίαν ἐξέπεμπε· προστάξας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τακτὸν ἀναφέρειν μέτρον ἕκαστον τοῖς ἰδίοις, ἐπιβολὴν τοῦ τάγματος τοῖς προκεχειρισμένοις ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν ταύτην. τῷ δὲ τρίτῳ μέρει, τήν τε στρατοπεδείαν ἐτήρει, 7
καὶ τοῖς σιτολογοῦσι παρεφήδρευε κατὰ τόπους. οὔσης δὲ τῆς μὲν χώρας τῆς πλείστης εὐεφόδου καὶ 8
πεδιάδος, τῶν δὲ συναγόντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀναριθμήτων, ἔτι δὲ τῆς ὥρας ἀκμαζούσης πρὸς τὴν συγκομιδὴν, ἄπλετον συνέβαινε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροίζεσθαι τοῦ σίτου τὸ πλῆθος.

Frumentum eo convehit.

CI. Μάρκος δὲ, παρειληφὼς τὰς δυνάμεις παρὰ Φαβίου, τὸ μὲν πρῶτον ἀντιπαρῆγε ταῖς ἀκρωρείαις· πεπεισ-

Minucius copias ducit abſente Fabio.

6. *τοῖς ἰδίοις. Caſaubonus ſic edidit τοῖς ἰδίοις * ἐπιβολὴν, & corrigendum putavit τοῖς σιτοβόλοις vel τοῖς σιτοβολιῦσι.*

reis illis uteretur ad hiberna. Copias pro mœnibus locat, foſſaque & vallo caſtra communit. His perfectis, duas exercitus partes frumentatum emiſit, dato mandato, ut quotidie quisque ad ſuos certam frumenti menſuram referret; tantam nempe, quantam ſingulis ordinibus in ſingulos dies præbere tenebantur rei frumentariæ adminiſtratores. Ipſe cum tertia parte ſimul caſtris præſidio erat, & diſpoſitis paſſim ſtationibus, nec unde impetus in frumentatores fieret, circumſpectabat. Igitur quum eſſet regio ferme omnis plana & campeſtris, & qui convehebant numero prope infiniti, anni præterea tempus ad fruges comportandas opportunum; infinitus propemodum frumenti numerus quotidie convehebatur.

101. *Minucius*, poſtquam a Fabio exercitum accepit, principio quidem per juga montium e regione hoſtis agmen ductabat: perſuaſus ſemper,

πεπεισμένος ἀεὶ, περὶ τὰς ὑπερβολὰς συμπεσεῖ- A.V.537.
2 σθαί ποτε τοῖς Καρχηδονίοις. Ἀκούσας δὲ, τὸ μὲν
Γερούνιον τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤδη κατέχειν, τὴν
δὲ χώραν σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς πόλεως χάρακα
προβεβλημένους στρατοπεδεύειν· ἐπιστρέψας ἐκ
τῶν ἀκρωρειῶν, κατέβαινε κατὰ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία
3 κατατείνουσαν ῥάχιν. ἀφικόμενος δ' ἐπὶ τὴν ἄκραν, Calela arx in agro Larinate.
ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος χώρας, προσαγο-
ρεύεται δὲ Καλήλη, κατεστρατοπέδευσε περὶ ταύ-
την, πρόχειρος ὢν ἐκ παντὸς τρόπου συμπλέκεσθαι
4 τοῖς πολεμίοις. Ἀννίβας δὲ θεωρῶν ἐγγίζοντας τοὺς
πολεμίους, τὸ μὲν τρίτον μέρος τῆς δυνάμεως εἴασε
σιτολογεῖν· τὰ δὲ δύο μέρη λαβὼν, καὶ προελθὼν
ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα σταδίους πρὸς τοὺς πο- Hannibal ad Gerunium.
λεμίους, ἐπί τινος βουνοῦ κατεστρατοπέδευσε· βου-
λόμενος ἅμα μὲν καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους,
ἅμα δὲ τοῖς σιτολογοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρασκευά-

ζειν.

Cl. 2. τοὺς περὶ τὸν Ἀνν. τοὺς Καρχηδονίους *edd. ex Bav.* Ibid. κατὰ *post* κατέβαινε *abeſt a Bav.* 3. Καλήλη. *Alii* Καλήνη.

ſemper, fore tandem aliquam ſibi in ipſis jugis poteſtatem dimicandi cum Carthaginienſibus. Vbi vero audivit, Annibalem *Gerunium* jam occupaſſe, frumentum tota regione metere, & pro oppidi mœnibus caſtra vallo cinxiſſe: ilicet e montium cacuminibus flectit iter, & per proximum dorſum, quod ſenſim in planitiem protenditur, deſcendit. Deinde ubi ad arcem venit, in *Larinati* agro ſitam, cui *Calela* (ſive *Calena*) nomen eſt, caſtra circa illam poſuit; paratum habens, quacumque ratione cum hoſte confligere. *Hannibal*, propinquare Romanos cernens, tertiam partem militum frumentari ſinit: ipſe cum duabus partibus propius hoſtem caſtris motis, duo ferme a *Gerunio* millia tumulum quemdam obſidet; ut & adverſariis terrori eſſet, & frumentatoribus

A.V. 537.

ζειν. Μετὰ δὲ ταῦτα, γεωλόφου τινὸς ὑπάρχον- 5
τος μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ὃς εὐκαίρως καὶ σύν-
εγγυς ἐπέκειτο τῇ τῶν πολεμίων παρεμβολῇ, τοῦτον
ἔτι νυκτὸς, ἐξαποστείλας περὶ δισχιλίους τῶν λογ-
χοφόρων, κατελάβετο. οὓς, ἐπιγενομένης τῆς ἡμέ- 6
ρας, συνιδὼν Μάρκος, ἐξῆγε τοὺς εὐζώνους, καὶ
προσέβαλε τῷ λόφῳ. Γενομένου δὲ ἀκροβολισμοῦ 7
νεανικοῦ, τέλος ἐπεκράτησαν οἱ Ῥωμαῖοι· καὶ μετὰ
ταῦτα τὴν ὅλην στρατοπεδείαν μετεβίβασαν εἰς
τοῦτον τὸν τόπον. Ὁ δ᾽ Ἀννίβας, ἕως μέν τινος, 8
διὰ τὴν ἀντιστρατοπεδείαν, συνεῖχε τὸ πλεῖστον
μέρος τῆς δυνάμεως ἐπ᾽ αὐτόν. πλειόνων δὲ γενομέ- 9
νων ἡμερῶν, ἠναγκάζετο τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν νομὴν τῶν
θρεμμάτων ἀπομερίζειν, τοὺς δ᾽ ἐπὶ τὴν σιτολογίαν·
σπουδάζων, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν, μήτε τὴν 10
λείαν καταφθεῖραι, τόν τε σῖτον ὡς πλεῖστον συνα-
γαγεῖν· ἵνα πάντων ᾖ κατὰ τὴν παραχειμασίαν
δαψίλεια τοῖς ἀνδράσι, μὴ χεῖρον δὲ τοῖς ὑποζυ-
γίοις

Minucius velitatione superior.

6. ἐξῆγε. Mendose mssti vett. ἐξῆρε. 8. ἐπ᾽ αὐτόν. ἐφ᾽ αὐτὸν Vat. Flor. Reg. A. ἐφ᾽ ἑαυτὸν Aug. 10. ὡς πλεῖστον. εἰς πλεῖστον edd. ex Bav.

ribus suis præsidio. Dein quum tumulus esset alius inter amborum munimenta, castris hostium ex propinquo imminens; missis noctu jaculatorum duobus millibus, eum cepit. Hos postera die ut vidit *Minucius*, expeditos & ipse educit, & tumulum adoritur. Post acrem velitationem, obtinent tandem Romani; & mox omnibus copiis eum ipsum locum insident. *Hannibal*, quia castra castris erant collata, aliquamdiu secum maximam militum partem retinuit. Sed crescente numero dierum, coactus est alios ad pascenda pecora, alios ad frumentandum dimittere; quoniam, sicut ab initio proposuerat, neque prædam suis perire volebat, & frumenti quantum posset maximum modum convehere cupiebat, ut in hibernis commeatuum tam homines quam jumenta atque

11 γίοις καὶ τοῖς ἵπποις. εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλ- A.V. 537.
πίδας τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐν τῷ τῶν ἱππέων συντάγματι.

CII. Cædit frumentatores Hannibalis.

Καθ᾿ ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος, συνθεωρήσας τὸ πολὺ μέρος τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τῆς χώρας σκεδαννύμενον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν.
2 καὶ συνεγγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων, τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ᾿ ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρη διελὼν, ἐπαφῆκε τοῖς προ-
3 νομεύουσι, παραγγείλας μηδένα ζωγρεῖν. Ἀννίβας δὲ, τούτου συμβάντος, εἰς ἀπορίαν ἐνεπεπτώκει μεγίστην· οὔτε γὰρ ἀντεξάγειν τοῖς παρατεταγμένοις ἀξιόχρεως ἦν, οὔτε παραβοηθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς χώ-
4 ρας διεσπαρμένοις. τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξαποσταλέντες, πολλοὺς τῶν ἐσκεδασμένων ἀπέκτειναν· οἱ δὲ παρατεταγμένοι, τέλος εἰς

II. συντάγματι. τάγματι *Vat. Flor. Bav.*
CII. 3. μεγίστην. μεγάλην *Flor. Aug. Reg. A.*

atque equi largam copiam haberent. Spem enim victoriæ ſuæ plurimam in equitatu poſitam habebat.

102. Per id tempus *Minucius*, quum majorem Punici exercitus partem, ob eas quas commemoravimus cauſſas, palari animadvertiſſet per agros; opportuniſſimam diei partem ſeligens, copias educit. Tum, ubi breve ſpatium ab hoſtium vallo abeſt, gravem armaturam in aciem inſtruit: equitatum & leviter armatos in plures manus dividit, & in pabulatores immittit, ac vivum quemquam vetat capere. Turbavit ea res *Hannibalem* non mediocriter: ut cui neque ad occurrendum adverſæ aciei ſatis virium erat, neque ad opem ſuis paſſim toto agro diſperſis ferendam. Romani, qui in pabulatores ire juſſi fuerant, multos huc illuc effuſos trucidarunt: qui in acie diſpoſiti

A.V. 537.

εἰς τοῦτ' ἦλθον καταφρονήσεως, ὥστε καὶ διασπᾶν
τὸν χάρακα, καὶ μονονουχὶ πολιορκεῖν τοὺς Καρχη-
δονίους. Ὁ δ' Ἀννίβας ἦν μὲν ἐν κακοῖς, ὅμως δὲ 5
χειμαζόμενος ἔμενε, τοὺς πελάζοντας ἀποτριβόμε-
νος, καὶ μόλις διαφυλάττων τὴν παρεμβολήν· ἕως 6
Ἀσδρούβας ἀναλαβὼν τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συμ-
πεφευγότας εἰς τὸν χάρακα τὸν περὶ τὸ Γερούνιον,
ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἧκε παραβοηθῶν. τότε 7
δὲ μικρὸν ἀναθαῤῥήσας ἐπεξῆλθε· καὶ βραχὺ πρὸ
τῆς στρατοπεδείας παρεμβαλὼν, μόλις ἀπετρί-
ψατο τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον. Μάρκος δὲ πολλοὺς 8
μὲν ἐν τῇ περὶ τὸν χάρακα συμπλοκῇ τῶν πολε-
μίων ἀποκτείνας, ἔτι δὲ πλείους ἐπὶ τῆς χώρας
διεφθαρκὼς, τότε μὲν ἐπανῆλθε, μεγάλας ἐλπίδας
ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. Τῇ δ' ἐπαύριον, ἐκλι- 9
πόντων τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων, ἐπέβη καὶ
κατε-

Caftra fua ægre defendit Hannibal.

Lætitia & fpe exfultat Minucius.

4. *μονονουχὶ. μονονοὺ Vat. Flor. Aug. Reg. A. An μονονοῦ ἐκπολιορκεῖν? 7. τότε δὲ. τότε δὴ edd. ex Bav.* Ibid. *ἀπετρίψατο. ἀπετρέψατο edd. cum Bav. & (ni fallor) Vat. & Flor. ἀπεστρέψατο Aug. Reg. A. Correxi cum viris doctis.*

fiti ftabant, ufque eo Pœnum contemnere tandem cœperunt, ut & vallum proruere, & tantum non oppugnare Carthaginienfes auderent. Malo interim loco res Hannibalis erant: qui tamen, quantumvis hac quafi procella agitatus, loco non cedebat, propius accedentes repellens, & caftra ægre tutans: donec *Afdrubal*, iis affumtis, qui ex agris in caftra pro *Gerunii* mœnibus pofita confugerant, quatuor fere millibus hominum, fuppetias venit. Tum vero nonnihil confirmatus *Hannibal*, in Romanos exiit: &, non longe a caftris inftructa acie, præfens periculum ægre quidem, fed tamen avertit. *Minucius*, poftquam multos hoftium in pugna circa vallum occidiffet, pluresque in agris abfumfiffet, magnæ fpei in pofterum plenus, fe recepit. Poftero die, quum Carthaginienfes vallo exceffiffent, fecutus

10 κατελάβετο τὴν ἐκείνων παρεμβολήν. ὁ γὰρ Ἀννίβας διαγωνιάσας τοὺς Ῥωμαίους, μὴ καταλαβόμενοι νυκτὸς ἔρημον ὄντα τὸν ἐπὶ τῷ Γερουνίῳ χάρακα, κύριοι γένωνται τῆς ἀποσκευῆς καὶ τῶν παραθέσεων, ἔκρινεν αὐτὸς ἀναχωρεῖν, καὶ πάλιν ἐκεῖ ποιεῖσθαι A.V. 537.

11 τὴν στρατοπεδείαν. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ταῖς προνομαῖς εὐλαβέστερον ἐχρῶντο καὶ φυλακτικώτερον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τἀναντία, θαῤῥαλεώτερον καὶ προπετέστερον.

CIII. Romæ Minucium laudant omnes, Fabium vituperant.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος μειζόνως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, περιχαρεῖς ἦσαν· διὰ τό, πρῶτον μέν, ἐκ τῆς προϋπαρχούσης ὑπὲρ τῶν ὅλων δυσελπιστίας οἱονεὶ μεταβολήν τινα
2 πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς προφαίνεσθαι· δεύτερον δέ, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν, τὸν πρὸ τούτου χρόνον, τὴν ἀπραγίαν καὶ κατάπληξιν τῶν στρατοπέδων μὴ παρὰ τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ
3 προεστῶτος εὐλάβειαν, γεγονέναι. διὸ καὶ τὸν μὲν Φάβιον

10. ἐπὶ τῷ Γερουν. ἐν τῷ Γερουν. *edd. ex Bav.*
CIII. 2. ἀπραγίαν. δυσπραγίαν *Bav.*

secutus ipse, castra eorum cepit. *Hannibal* enim, metuens sibi a Romanis, ne forte castra ad *Gerunium* præsidio nudata noctu occuparent, & supellectile atque omnibus quos congesserat commeatibus potirentur, signa eo movere, atque iterum ibi castra metari constituerat. Ab eo tempore Carthaginienses parcius & cautius pabulari: Romani contra, audacius atque inconsultius.

103. Rei gestæ nuntio magnificentius, quam verius, Romam perlato, omnes gaudio exultabant; primum quidem, quod, quum paullo ante de summa rerum pæne desperassent, nunc mutatio quasi quædam in melius ostendebatur; deinde, quod torpor pavorque, qui legiones ante id tempus tenuerat, non a timiditate militum, verum ab ingenio ducis omnia timentis, profectus videbatur. Itaque *Fabium*

A.V. 537. Φάβιον ᾐτιῶντο καὶ κατεμέμφοντο πάντες, ὡς ἀτόλμως χρώμενον τοῖς καιροῖς· τὸν δὲ Μάρκον ἐπὶ τοσοῦτον ηὖξον διὰ τὸ συμβεβηκὸς, ὥστε τότε γενέσθαι τὸ μηδέποτε γεγονός. αὐτοκράτορα γὰρ κἀ- 4
κεῖνον κατέστησαν, πεπεισμένοι ταχέως αὐτὸν τέλος ἐπιθήσειν τοῖς πράγμασι· καὶ δὴ δύο Δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. Τῷ δὲ 5
Μάρκῳ διασαφηθείσης τῆς τε τοῦ πλήθους εὐνοίας, καὶ τῆς παρὰ τοῦ δήμου δεδομένης ἀρχῆς αὐτῷ, διπλασίως παρωρμήθη πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κατατολμᾷν τῶν πολεμίων. ἧκε δὲ καὶ Φάβιος ἐπὶ 6
τὰς δυνάμεις, οὐδὲν ἠλλοιωμένος ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων, ἔτι δὲ βεβαιότερον μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς διαλήψεως. θεωρῶν δὲ τὸν Μάρκον ἐκπεφυσημένον, 7
καὶ πρὸς πάντα ἀντιφιλονεικοῦντα, καὶ καθόλου πληθύ-

Res inaudita, duo simul Dictatores.

Fabius & Minucius inter se dividunt legiones.

bium omnes accusare, eique graviter succensere, ut qui parum audendo occasiones rei gerendæ prætermitteret. *Magistri* vero *equitum*, ob ea quæ fecerat, laudes adeo exaggerabant, ut novum exemplum numquam antea visum in Remp. introducerent. Nam & illi absolutæ potestatis jus detulerunt; persuasi, brevi finem bello ab eo impositum iri. Itaque *duo Dictatores* idem bellum administrabant, quod ad eam diem apud Romanos nemo umquam viderat. Quam multitudinis erga se benevolentiam ut cognovit *Minucius*, & delatum sibi a populo honorem; duplo factus est animosior ad pericula omnia spernenda, & adversus hostem quidvis audendum. Redit vero & *Fabius* ad exercitum, propter illa quæ acciderant nihil quidquam immutatus: sed tanto confirmatior in eo, quod semel destinatum animo habuerat. Et quoniam Marcum videbat secundis rebus inflatum, in omnibus sibi præ æmulatione repugnantem,

πληθύνοντα πρὸς τὸ διακινδυνεύειν, αἵρεσιν αὐτῷ A.V.537.
προὔτεινε τοιαύτην· ἢ κατὰ μέρος ἄρχειν, ἢ, διε-
λόμενον τὰς δυνάμεις, χρῆσθαι τοῖς σφετέροις στρα-
8 τοπέδοις κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν. τοῦ δὲ καὶ
λίαν ἀσμένως δεξαμένου τὸν μερισμὸν, διελόμενοι τὸ
πλῆθος, χωρὶς ἐστρατοπέδευσαν ἀλλήλων, ἀπέχον-
τες ὡς δώδεκα σταδίους.

Ἀννίβας δὲ, τὰ μὲν ἀκούων τῶν ἁλισκομένων CIV.
αἰχμαλώτων, τὰ δὲ θεωρῶν ἐκ τῶν πραττομένων,
ἤδη τήν τε τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίαν,
2 καὶ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μάρκου. διό-
περ οὐ κατ' αὐτοῦ, πρὸς αὐτοῦ δὲ νομίσας εἶναι τὰ
συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγίγνετο περὶ τὸν
Μάρκον, σπουδάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι, καὶ
3 προκαταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. Οὔσης δέ τινος
ὑπεροχῆς μεταξὺ τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς τοῦ Μάρκου
στρατοπεδείας, δυναμένης ἑκατέρους βλάπτειν, ἐπε-
βάλετο

Dissidium Romanorum commodum Hannibali.

7. πληθύνοντα. πλύνοντα *Vat. Flor. Aug. Reg. A. quod ex* πολὺν ὄντα *corruptum videtur.* Ibid. πρὸς τῷ διακινδ. *Flor. Aug. Reg. A.*
CIV. 2. κατ' αὐτοῦ. καθ' αὐτοῦ *Flor. Aug. Reg. A.*

tem, & totum in id incumbentem ut acie quamprimum decerneret; *optionem* ei dedit, *ut vel partitis temporibus imperarent, vel, diviso exercitu, suis legionibus uterque, prout vellet, uteretur.* Quum adprime sibi placere *Minucius* ostendisset, ut dividerentur legiones; facta divisione, castra separatim posuerunt, mille & quingentorum fere passuum intervallo.

104. *Hannibal* partim ex captivorum sermonibus, partim ex iis ipsis quæ fieri videbat, ducum Romanorum æmulationem, & *Minucii* temeritatem atque ambitionem notam habebat. Itaque præsentem rerum apud hostes statum non damno sibi, verum commodo potius, cessurum ratus, Marcum observabat; ut audaciam illius comprimeret, & conatus præveniret. Quum igitur tumulus esset inter Pœnorum & Marci castra, qui alterutris incommodare poterat; hunc occupare decrevit. Ac

A.V. 537. βάλετο καταλαβεῖν ταύτην. σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος κατορθώματος, ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς, πρὸς ταύτην τὴν ἐπιβολὴν ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον.

Minucio insidias parat Hannibal.

Τῶν γὰρ τόπων, τῶν περὶ τὸν λό- 4
φον, ὑπαρχόντων ψιλῶν μὲν, πολλὰς δὲ καὶ παντοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις καὶ κοιλότητας, ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας ὑποβολὰς, ἀνὰ διακοσίους καὶ τριακοσίους, πεντακοσίους μὲν ἱππεῖς, ψιλοὺς δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς πεντακισχιλίους. ἵνα δὲ μὴ πρωῒ κατοπτευθῶσιν 5
ὑπὸ τῶν εἰς τὰς προνομὰς ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυγάζειν κατελάμβανε τοῖς εὐζώνοις τὸν λόφον.

Fraudem non sentit Minucius.

Ὁ δὲ Μάρκος θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ νομίσας 6
ἕρμαιον εἶναι, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς ψιλοὺς, κελεύσας ἀγωνίζεσθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ τόπου, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς· ἑξῆς δὲ 7
τούτοις,

4. *ὑποβολὰς. Vulgo omnes ὑπερβολὰς. Correxi cum Reisk.* Ibid. *πεντακοσίους. Vulgo omnes καὶ πεντακοσ. Conjunctionem ex conject. delevi.*

Ac quoniam *Minucium*, ob rem paullo ante prospere gestam, e vestigio occursurum ad obsistendum non dubitabat; adversus hoc consilium talem fraudem excogitavit. Nempe quum circa eum collem nuda quidem loca essent, sed quæ multos variosque anfractus & cavitates habebant; noctu de suis ducenos vel trecenos, ut quique locus ad tegendos milites aptissimus erat, in universum quingentos equites, levis armaturæ & aliorum peditum ad quinque millia, præmisit: ac, ne mane ab iis, qui pabulatum exirent, conspicerentur; primo diluculo per expeditos suos collem occupat. Id cernens *Marcus*, occasionem præsentis lucri sibi datam existimans, velites confestim emisit, & de illo tumulo certamen serere ac dimicare jubet; deinde etiam equites submittit: tum ab equitum tergo mox sequitur ipse,

τούτοις, κατόπιν αὐτὸς ἦγε συνεχῆ τὰ βαρέα τῶν A.V. 537.
ὅπλων, καθάπερ καὶ πρότερον, ἑκάστων ποιούμενος
παραπλήσιον τὸν χειρισμόν.

Ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ πάντων CV.
ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπασμένων
περὶ τοὺς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύποπτος
2 ἦν ἡ τῶν ἐνεδρευόντων ὑποβολή. τοῦ δ' Ἀννίβου συν-
εχῶς μὲν ἐπαποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφῳ τοὺς
βοηθήσοντας, ἑπομένου δὲ κατὰ πόδας μετὰ τῶν
ἱππέων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως, ταχέως συνέβη
3 καὶ τοὺς ἱππεῖς συμπεσεῖν ἀλλήλοις. οὗ γενομένου, Minucius premitur ab hoste.
καὶ πιεζομένων τῶν Ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ τοῦ πλή-
θους τῶν ἱππέων, ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύγοντες
4 εἰς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, θόρυβον ἐποίουν· ἅμα
δὲ, τοῦ συνθήματος ἀποδοθέντος τοῖς ἐν ταῖς ἐνέ-
δραις, πανταχόθεν ἐπιφαινομένων καὶ προσπιπτόν-
των τούτων, οὐκ ἔτι περὶ τοὺς εὐζώνους μόνον, ἀλλὰ
καὶ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα, μέγας κίνδυνος συνει-
στήκει

7. *ἑκάστων ex Reg. B. adscivit Casaub. Veteres libri omnes ἑκάστῳ.*

ipse, conferto agmine legiones ducens; omnia simili modo, atque antea fecerat, administrans.

105. Luce orta, quum essent mentes atque oculi omnium circa eos occupati, qui in tumulo pugnabant; de eis, qui in insidiis latebant, nihil suspicabantur Romani. Quum vero *Hannibal* confligentibus in colle alia atque alia continue submitteret auxilia, atque ipse horum a tergo cum equitibus ac reliquis copiis sequeretur, cito equites etiam inter se concurrerunt. Quo facto, quum expediti Romanorum vim Punici equitatus non sustinerent; simul hi, dum ad gravem armaturam suam se recipiunt, aciem turbant; simul, dato iis signo qui in insidiis sedebant, quum omni ex parte se ostenderent isti atque irruerent, non jam circa expeditos solos, sed circa universam aciem Romanam, certamen atrox

A.V. 537. Minucius ſervatur a Fabio.

στήκει τοῖς Ῥωμαίοις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον 5
Φάβιος, θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ διαγωνιάσας,
μὴ σφαλῶσι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ
κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τοῖς κινδυνεύουσι. ταχὺ δὲ 6
συνεγγίσαντος αὐτοῦ, πάλιν ἀναθαῤῥήσαντες οἱ Ῥω-
μαῖοι, καίπερ λελυκότες ἤδη τὴν ὅλην τάξιν, αὖ-
θις ἀθροιζόμενοι περὶ τὰς σημαίας, ἀνεχώρουν, καὶ
κατέφευγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν· πολλοὺς
μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ
τῶν ταγμάτων καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. Οἱ δὲ 7
περὶ τὸν Ἀννίβαν, καταπλαγέντες τὴν ἀκεραιότητα
καὶ σύνταξιν τῶν παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων,

Dictatori reconciliatur Magiſter equitum.

ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς μάχης. Τοῖς μὲν 8
οὖν παρ' αὐτὸν γενομένοις τὸν κίνδυνον ἦν ἐναργὲς,
ὅτι διὰ μὲν τὴν Μάρκου τόλμαν ἀπόλωλε τὰ ὅλα,
διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου, σέσωσται καὶ πρὸ
τοῦ καὶ νῦν. τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ἐγένετο φα- 9
νερὸν

atrox eſt accenſum. Hoc eſt tempus, quando *Fabius*, animadverſo quid ageretur, veritus ne univerſæ *Minucii* copiæ delerentur, ipſe ſuas educit, & periculoſe laborantibus propere ſuppetias venit. Eoque mox appropinquante, Romani, quorum univerſa jam ſolutis ordinibus diſſipata acies erat, ad ſigna quisque ſua denuo coëunt, ſenſimque recedentes ad horum præſidium ſe recipiunt; multis expeditorum, ſed pluribus etiam legionariorum amiſſis, iisque viris fortiſſimis. *Hannibal*, adventu legionum auxiliantium, quæ & recentes erant & ad prælium ſcite diſpoſitæ, perterritus, perſequi hoſtem & pugnare deſtitit. Igitur qui periculo interfuerant, iis liquido conſtabat, *per Minucii audaciam profligatum penitus Romanorum exercitum fuiſſe; cauta vero cunctatione Fabii, & antea, & nunc, rem eſſe reſtitutam.* Sed & iis, qui Romæ erant, manifeſto tunc claruit, *impera-*

νερὸν ὁμολογουμένως, τί διαφέρει στρατιωτικῆς προ- A.V. 537.
πετείας καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια, καὶ λο-
10 γισμὸς ἑστὼς καὶ νουνεχής. Οὐ μὴν, ἀλλ' οἱ μὲν
Ῥωμαῖοι, διδαχθέντες ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ
βαλόμενοι χάρακα πάλιν ἕνα πάντες, ἐστρατοπέ-
δευσαν ὁμόσε· καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσεῖχον τὸν
11 νοῦν, καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις. Οἱ δὲ
Καρχηδόνιοι τὸν μὲν μεταξὺ τόπον τοῦ βουνοῦ καὶ
τῆς σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν· περὶ δὲ
τὴν κορυφὴν τοῦ καταληφθέντος λόφου, χάρακα
περιβαλόντες, καὶ φυλακὴν ἐπιστήσαντες, λοιπὸν
ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς ἡτοιμάζοντο.

Τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὥρας συνεγγιζούσης, CVI. A.V. 538.
εἵλοντο στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, Λεύκιον Αἰμίλιον Novi
καὶ Γάϊον Τερέντιον. ὧν κατασταθέντων, οἱ μὲν δι- Coſſ. L. Aemilius
2 κτάτορες ἀπέθεντο τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ προϋπάρχον- C. Terentius.
τες ὕπατοι, Γναῖος Σερουίλιος, καὶ Μάρκος Ῥηγοῦ- Cn. Servilius M.
λος, ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπικαταστα- Regulus
θεὶς, Procoſſ.

CV. 10. *πάλιν ἕνα πάντες. Perperam vulgo πάλιν ἅπαντες.*
CVI. 1. *ἀρχαιρεσιῶν. ἀρχαιρεσίων b. l. penacute edd. & mssti.* 2. *προϋπάρχοντες. προϋπάρξαντες Aug.*

peratoria prudentia & judicium firmum ac ſapiens quid præſtet militari temeritati & inani jactationi. Ceterum Romani, experimento meliora edocti, commune rurſus vallum jecere, & iisdem omnes caſtris conſedere: *Fabium*que dehinc reſpicientes cuncti, imperiis illius paruere. Carthaginienſes, foſſa ducta inter illum tumulum & caſtra ſua, ſummum collem occupatum vallo cinxerunt; ibique poſito præſidio, nullo amplius periculo imminente, ad hiberna ſe comparabant.

106. Appetebat jam comitiorum conſularium dies. Creati ſunt a Romanis conſules *L. Aemilius* & *C. Terentius:* deinde magiſtratu Dictatores abierunt. Prioris anni conſules vero, *Cn. Servilius*, & *Marcus Regulus*, (qui in locum defuncti Coſ. Flaminii fuerat ſuffectus,)

A.V. 538. θεὶς, τότε προχειρισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀντιστράτηγοι, καὶ παραλαβόντες τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν, ἐχείριζον κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην τὰ κατὰ τὰς δυνάμεις. Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμί- 3 λιον, βουλευσάμενοι μετὰ τῆς συγκλήτου, τὸ μὲν ἐλλεῖπον πλῆθος ἔτι τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν ὅλην ἐπιβολὴν παραχρῆμα καταγράψαντες, ἐξαπέστειλαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Γνάϊον διεσάφησαν, ὁλοσχερῆ 4 μὲν κίνδυνον κατὰ μηδένα τρόπον συνίστασθαι, τοὺς δὲ κατὰ μέρος ἀκροβολισμοὺς ὡς ἐνεργοτάτους ποιεῖσθαι καὶ συνεχεστάτους, χάριν τοῦ γυμνάζειν καὶ παρασκευάζειν εὐθαρσεῖς τοὺς νέους πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας· τῷ καὶ τὰ πρότερον αὐτοῖς 5 συμπτώματα δοκεῖν οὐχ ἥκιστα γεγονέναι διὰ τὸ νεοσυλλόγοις καὶ τελέως ἀνασκήτοις κεχρῆσθαι τοῖς στρατοπέδοις. Αὐτοὶ δὲ Λεύκιον μὲν Ποστούμιον, 6 ἑξαπέλεκυν ὄντα στρατηγὸν, στρατόπεδον δόντες, εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλαν, βουλόμενοι ποιεῖν ἀντιπερίσπασμα τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετ᾽ Ἀννίβου στρατευ-

L. Postumius prætor mittitur in Galliam.

ctus,) proconsulari imperio ab Aemilio ornati, accepta exercituum qui in castris erant potestate, copias pro arbitrio regebant. *Aemilius*, re cum patribus communicata, quod deerat legionibus ad summam propositam, novis delectibus protinus supplevit, & ad exercitum misit. Scriptum & ad *Servilium* est, *totis quidem viribus dimicare ut abstineret: minuta vero passim prœlia quam acerrime posset ac frequentissime consereret; quo tirones exercerentur, & ad justa certamina audenda præpararentur.* Priorum enim cladium eam vel præcipuam caussam fuisse censebant, quod recens conscripto atque usus militaris penitus rudi milite essent usi. *Lucium* quoque *Postumium*, prætorem, in Galliam patres eo consilio cum exercitu miserunt, ut Gallos, qui Hannibali militabant, in suam

7 τευομένοις. πρόνοιαν δ' ἐποιήσαντο καὶ τῆς ἀνακο- A.V. 538.
μιδῆς τοῦ παραχειμάζοντος ἐν τῷ Λιλυβαίῳ στό-
λου· διεπέμψαντο δὲ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγοῖς
8 πάντα τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν. οὗτοι
μὲν οὖν περὶ ταῦτα καὶ περὶ τὰς λοιπὰς ἐγίγνοντο
9 παρασκευὰς ἐπιμελῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Γνάϊον, κο- Cn. Servilius bene rem administrat.
μισάμενοι παρὰ τῶν ὑπάτων ἐντολὰς, πάντα τὰ
κατὰ μέρος ἐχείριζον κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην.
10 διὸ καὶ τὸ πλείω γράφειν ὑπὲρ αὐτῶν παρήσομεν.
ὁλοσχερὲς μὲν γὰρ ἢ μνήμης ἄξιον ἁπλῶς οὐδὲν
ἐπράχθη διὰ τὴν ἐντολὴν, καὶ διὰ τὴν τοῦ καιροῦ
11 περίστασιν. ἀκροβολισμοὶ δὲ μόνον καὶ συμπλοκαὶ
κατὰ μέρος ἐγίγνοντο πλείους, ἐν αἷς εὐδοκίμουν οἱ
προεστῶτες τῶν Ῥωμαίων· καὶ γὰρ ἀνδρωδῶς καὶ
νουνεχῶς ἐδόκουν ἕκαστα χειρίζειν.

Τὸν μὲν οὖν χειμῶνα καὶ τὴν ἐαρινὴν ὥραν διέμειναν ἀντιστρατοπεδεύοντες ἀλλήλοις. ἤδη δὲ πα- CVII. Hannibal arcem Cannæ occupat.

 ραδι-

ſuam retraherent patriam. Curæ etiam fuit ſenatui, ut claſſis, quæ Lilybæi hiemabat, in Italiam reduceretur. Adhæc hoc *Scipionibus*, qui in Hiſpania bellum gerebant, omnia quæ poſtulabat uſus miſerunt. Ita Conſules & ſenatus cum hæc, tum reliquos omnes belli apparatus, enixe curabant. *Cn. Servilius*, ut accepit conſulum mandata, ita ex eorum ſententia omnia, quæ ad curam ſuam pertinerent, gerebat. Quamobrem plura de iis rebus ſcribere ſuperſedebimus: prorſus enim in ſummam belli nihil profectum, neque geſtum quidquam dignum memoria; ſive propter illa ipſa mandata, ſive quod ita tulerit temporis ratio. Leviter dumtaxat, & per partes ſæpius eſt pugnatum: quibus ex præliis laudem Romani duces reportarunt, quod fortiter prudenterque ſingula adminiſtrarint.

107. Ac per hiemem quidem & ver totum caſtra caſtris oppoſita habentes manſerunt.

A.V. 538. ραδιδόντος τοῦ καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν
χορηγίαν, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον
χάρακος Ἀννίβας. κρίνων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ 2
πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχεσθαι τοὺς πολεμίους,
καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσαγορευομένης
πόλεως ἄκραν. εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν τε σῖ- 3
τον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥω-
μαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων· ἐκ δὲ ταύτης
ἀεὶ πρὸς τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομί-
ζεσθαι. τὴν μὲν οὖν πόλιν ἔτει πρότερον ἑνὶ συνέβαι- 4
νε κατεσκάφθαι· τῆς παρασκευῆς δὲ καὶ τῆς ἄκρας
τότε καταληφθείσης, οὐ μικρὰν συνέπεσε ταραχὴν
γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. οὐ γὰρ 5
μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχερηστοῦντο ἐπὶ τῷ
κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ
τὸ κατὰ τὴν πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώραν. πέμπον- 6
τες

Hannibal Romanis commeatum eripit.

CVII. 2. Κάννης *correxit Casaub. Ante eum edd. & mssti* καινῆς. *Et* προσαγορευομένην *mss. omnes, excepto Reg. B.* 4. ἔτει πρότερον ἑνὶ. *Sic edd. ex Bav. Sed Vat. Flor. Aug. Reg. A. dant* ἔτι πρότερον συνεβ. ſuperiori tempore. 5. κατὰ τὴν πέριξ. *Abeſt* κατὰ *ab Aug. Reg. A.*

ſerunt. Sed ubi novarum frugum tempus advenit: caſtra, quæ ante *Gerunium* habebat, movit *Hannibal.* Qui, expedire ſuis rebus judicans, ut omnibus artibus hoſtem ad pugnandum cogeret, arcem oppidi, cui *Cannæ* nomen eſt, occupat. In eam enim Romani & frumentum & reliquos commeatus e Canuſio convehebant; atque inde rurſus, prout uſus poſtulabat, ad exercitum deferebant. Oppidum quidem ipſum ſuperiori anno dirutum fuerat: tunc vero bell apparatibus ſimul cum arce amiſſis, non mediocriter Romanus exercitus ea re eſt perturbatus. Non ſolum enim propter commeatus magnis ex eo difficultatibus afficiebantur, quod is locus in poteſtatem hoſtis veniſſet; verum eo etiam nomine, quod vicino tractui arx illa opportune imminebat. Romam

τες οὖν εἰς τὴν Ῥώμην συνεχῶς, ἐπυνθάνοντο, τί δεῖ ποιεῖν· ὡς ἐὰν ἐγγίσωσι τοῖς πολεμίοις, οὐ δυνησόμενοι φυγομαχεῖν, τῆς μὲν χώρας καταφθειρομένης, τῶν δὲ συμμάχων πάντων μετεώρων ὄντων 7 ταῖς διανοίαις. Οἱ δὲ ἐβουλεύσαντο μάχεσθαι, καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις. τοῖς μὲν οὖν περὶ τὸν Γνάιον, ἐπισχεῖν ἔτι διεσάφησαν· αὐτοὶ δὲ τοὺς ὑπάτους ἐξαπέστελλον. συνέβαινε δὲ, πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀποβλέπειν, καὶ πρὸς τοῦτον ἀπερείδεσθαι τὰς πλείστας ἐλπίδας, διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκαγαθίαν, καὶ διὰ τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς ἅμα καὶ συμφερόντως δοκεῖν 9 κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον. Προέθεντο δὲ, στρατοπέδοις ὀκτὼ διακινδυνεύειν, ὃ πρότερον οὐδέποτ' ἐγεγόνει παρὰ Ῥωμαίοις· ἑκάστου τῶν στρατοπέδων ἔχοντος ἄνδρας εἰς πεντακισχιλίους, χωρὶς

A.V. 538. Prælio decernere constituunt Romani.

Omnium spes in Aemilio.

Octo legiones Consulares.

Rr 4 χωρὶς

7. *Verba* Οἱ δὲ *ab omnib. absunt codd. Solus Reg. B. in marg. habet* ἴσως, οἱ δὲ, *unde adscivit Casaub.* Ibid. συμβάλλειν. συμβαλεῖν *Flor. Aug. Reg. A.*

mam igitur crebro missitantes, *quid opus esset facto* sciscitabantur: *sibi namque, si hosti semel proximassent, detrectandi certaminis facultatem nullam futuram; pervastato omni agro, & erectis omnium sociorum animis, atque eventus exspectatione suspensis.* Censuere tum patres, *dimicandum esse.* Sed Cnæo quidem per literas significatum, ut pugna adhuc abstineret: ipsos vero Consules ab urbe senatus mittit. Erant autem omnium animi in *Aemilium* conversi, suasque spes cuncti in hoc innixas habebant; cum propter reliquam vitæ illius probitatem, tum quia paucis ante annis bellum adversus Illyrios fortiter atque ex utilitate Reipubl. credebatur administrasse. Placuit vero *octo legionibus* rem gerere, quod numquam antea populus Romanus fecerat: & cuique legioni ad quina hominum millia attributa erant, præter

A.V. 538. χωρὶς τῶν συμμάχων. Ῥωμαῖοι γὰρ, καθά που 10
καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀεί ποτε τέτλαρα στρατό-
Legio Romana. πεδα προχειρίζουσι. τὸ δὲ στρατόπεδον, πεζοὺς μὲν
λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακο-
σίους. ἐπὰν δέ τις ὁλοσχερεστέρα προφαίνηται 11
χρεία, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ
ποιοῦσι περὶ πεντακισχιλίους, τοὺς δ᾽ ἱππεῖς τρια-
κοσίους. τῶν δὲ συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆ- 12
θος, πάρισον ποιοῦσι τοῖς Ῥωμαικοῖς στρατοπέδοις·
τὸ δὲ τῶν ἱππέων ὡς ἐπίπαν τριπλάσιον. τούτων 13
δὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν συμμάχων καὶ τὰ δύο στρατό-
πεδα δόντες ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων, ἐξαποστέλλουσιν
ἐπὶ τὰς πράξεις. καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀγῶνας 14
δι᾽ ἑνὸς ὑπάτου καὶ δύο στρατοπέδων, καὶ τοῦ προει-
ρημένου πλήθους τῶν συμμάχων κρίνουσι· σπανίως
δὲ πᾶσι πρὸς ἕνα καιρὸν καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται κίν-
δυνον. τότε δὲ οὕτως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ καταφόβοι 15
τὸ

10. *καθά που. καθάπερ edd. invitis msstis.* Ibid. *προχειρίζουσι. Vulgo omnes προχειροῦσι. Correxi cum Reisk.* 12. *τὸ μὲν τῶν πεζῶν. τὸ μὲν πεζὸν Bav. Aug.* Ibid. *Ῥωμαϊκοῖς. Alii vulgo Ῥωμαίοις.* 15. *τότε δὲ. Vulgo omnes τότε μὲν, sed in Flor. superscr. δὲ. Alias mallem τότε μὲν οὖν.*

præter sociorum auxilia. Nam Romani, quod & ante diximus, quatuor quotannis legiones conscribunt. *Legio* autem, peditum circiter quatuor millia, equites ducentos capit. At quoties major aliqua necessitas existit, unicuique legioni assignantur fere quina millia, equites treceni. In *sociorum auxiliis* peditum numerum æquant legionibus Romanis; equitum triplo majorem, ut plurimum, constituunt. Horum auxiliorum dimidia pars cum duabus legionibus dari solent utrique consulum, quando ad res gerendas mittuntur. Ad pleraque autem bella alter tantum Consulum cum duabus legionibus & ea, quam diximus, copia sociorum adhibetur: raro omnibus viribus simul & ad unum bellum utuntur. At hoc tempore usque adeo perculsi
per-

τὸ μέλλον, ὡς οὐ μόνον τέτταρσιν, ἀλλ' ὀκτὼ στρατοπέδοις Ῥωμαϊκοῖς ὁμοῦ προῄρηντο διακινδυνεύειν. A.V. 538.

CVIII. Aemilius Cos. hortatur milites.

Διὸ καὶ παρακαλέσαντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν θέντες τὸ μέγεθος τῶν εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἀποβησομένων ἐκ τῆς μάχης, ἐξαπέστειλαν· ἐντειλάμενοι, σὺν καιρῷ κρίνειν τὰ ὅλα γενναίως, καὶ τῆς πατρίδος ἀξίως. Οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὰς δυνάμεις, καὶ συναθροίσαντες τὰ πλήθη, τήν τε τῆς συγκλήτου γνώμην διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς, καὶ παρεκάλουν τὰ πρέποντα τοῖς παρεστῶσι καιροῖς· ἐξ αὐτοπαθείας τοῦ Λευκίου διατιθεμένου τοὺς λόγους. ἦν δὲ τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων πρὸς τοῦτον τείνοντα τὸν νοῦν, τὸν ὑπὲρ τῶν νεωστὶ γεγονότων συμπτωμάτων. ὧδε γὰρ καὶ τῇδέ που συνέβαινε διατετράφθαι, καὶ προσδεῖσθαι παραινέσεως τοὺς πολλούς. Διόπερ ἐπειρᾶτο συνιστάνειν, ὅτι τῶν μὲν ἐν ταῖς προγεγενημέναις μάχαις

CVIII. 3. τὸν ὑπὲρ. *Alii* τῶν ὑπὲρ. Ibid. ὧδε γὰρ καί. *An* οἶδε γὰρ ὅτι τῇδέ που?

perterritique erant metu impendentis mali, ut non solum quatuor, sed etiam octo legionibus simul, rem gerere constituerint.

108. Igitur *Aemilium* collegamque cohortati, ubi ob oculos illi posuissent, *quanti in utramvis partem momenti hæc pugna esset futura; profectum ab urbe, fortiter & pro majestate Romani nominis, simulatque occasio oblata fuerit, rem cernere* jubent. Consules ut ad exercitum venerunt, concione advocata, senatus voluntatem multitudini exponunt, &, prout res postulabat, eos adhortantur; *L. Aemilio* mandata patrum ita referente, ut vere sentire ipsum quæ loqueretur intelligeres. Ejus pleraque oratio eo tendebat, ut acceptas nuper clades excusaret. Harum quippe memoria territus miles, adhortatione ejusmodi opus habebat. Probare igitur nitebatur; *quod superioribus prœliis victi fuissent,* non

A.V. 538. Aemilius hortatur milites.

χαις ἐλαττωμάτων οὐχ ἕν, οὐδὲ δεύτερον, καὶ πλείω δ' ἂν εὕροι τις αἴτια, δι' ἃ τοιοῦτον αὐτῶν ἐξέβη τὸ τέλος. Ἐπὶ δὲ τῶν νῦν καιρῶν, οὐδεμία λείπεται πρόφασις, ἐὰν ἄνδρες ὦσι, τοῦ μὴ νικᾷν τοὺς ἐχθρούς. τότε μὲν γὰρ οὔτε τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέ- 6
ρους οὐδέποτε συνηγωνίσθαι τοῖς στρατοπέδοις, οὔτε ταῖς δυνάμεσι κεχρῆσθαι γεγυμνασμέναις, ἀλλὰ νεοσυλλόγοις καὶ ἀοράτοις παντὸς δεινοῦ. τό τε μέγι- 7
στον, ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνοεῖσθαι παρ' αὐτοῖς πρότερον τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους, ὥστε σχεδὸν μηδ' ἑωρακότας τοὺς ἀνταγωνιστὰς παρατάττεσθαι, καὶ συγκαταβαίνειν εἰς τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους. οἱ μὲν 8
γὰρ περὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν σφαλέντες, ἐκ Σικελίας τῇ προτεραίᾳ παραγενηθέντες, ἅμα τῷ φωτὶ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ παρετάξαντο. τοῖς δὲ κατὰ 9
Τυῤῥηνίαν ἀγωνισαμένοις, οὐχ οἷον πρότερον, ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ συνιδεῖν ἐξεγένετο τοὺς πολεμίους,

4. *αἴτια δι' ἅ. Vulgo omnes αἰτίας διό. Correxi cum Reisk.* 7. *ἑωρακότας. ἑωρακότες edd. invitis msstis.* 8. *παραγενηθέντες. παραγεγονότας Flor.*

non unam, neque alteram, ſed vero plures rationes afferri poſſe, cur ita acciderit. Nunc vero, ſi viri fuerint, nihil cauſſæ dici poſſe, cur de hoſte victoriam non ſint reportaturi. Ad id enim temporis neque ambos Conſules umquam legionibus junctis decertaſſe; neque militem habuiſſe exercitatum, ſed tironem, & omnium, quæ militiæ occurrunt dura & terribilia, inexpertum: quodque maximum erat, in tantum priores illos naturam hoſtis ſui ignoraſſe, ut prius ferme, quam eos umquam vidiſſent quibuscum pugnandum erat, in aciem contra illos prodirent, & ad certandum cum ipſis de ſumma rerum deſcenderent. Nam qui ad Trebiam, ait, parum proſpere pugnarunt, quum ex Sicilia pridie veniſſent, ubi illuxit poſtridie ejus diei in acie ſteterunt. Qui in Etruria dimicarunt, iis, non dicam ante, ſed ne in ipſa quidem pugna,

μίους, διὰ τὸ περὶ τὸν ἀέρα γενόμενον σύμπτωμα. A.V. 538. Aemilius hortatur milites.
10 νῦν γε μὴν πάντα τἀναντία τοῖς προειρημένοις ὑπάρχει.

CIX.

Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμεν, οὐ μόνον αὐτοὶ κοινωνήσοντες ὑμῖν τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ πρότερον ἔτους ἄρχοντας ἑτοίμους παρεσκευάκαμεν πρὸς τὸ μένειν καὶ μετέχειν τῶν
2 αὐτῶν ἀγώνων. Ὑμεῖς γε μὴν οὐ μόνον ἑωράκατε τοὺς καθοπλισμοὺς, τὰς τάξεις, τὰ πλήθη τῶν πολεμίων· ἀλλὰ καὶ διαμαχόμενοι μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, δεύτερον ἐνιαυτὸν ἤδη διατελεῖτε.
3 πάντων οὖν τῶν κατὰ μέρος ἐναντίως ἐχόντων ταῖς προγεγενημέναις μάχαις, εἰκὸς καὶ τὸ τέλος ἐναν-
4 τίον ἐκβήσεσθαι τοῦ νῦν ἀγῶνος. Καὶ γὰρ ἄτοπον, μᾶλλον δ', ὡς εἰπεῖν, ἀδύνατον, ἐν μὲν τοῖς κατὰ μέρος ἀκροβολισμοῖς, ἴσους πρὸς ἴσους συμπίπτοντας,

CIX. 1. ἐκ τοῦ πρότερον ἔτους. *Varie depravata erant hæc verba, partim in msstis, partim in editis.* 3. *Vocab.* ἐναντίον *in fine post* ἀγῶνος *ponit Bav.*

gna, propter aëris caliginem, videre licuit hostem. Nunc vero omnia contraria se ratione habent.

109. *Etenim primum quidem, ecce nos Consules ambos, qui non solum ipsi ejusdem vobiscum periculi futuri sumus participes; sed hoc amplius effecimus, ut proximi quoque Consules, qui magistratu exierunt, manere, & in societatem hujus certaminis venire non recusaverint. Vos deinde non solum armorum genus hostium, aciem instruendi modum, numerum, notum habetis; sed alterum jam annum inter quotidianas prope cum adversariis pugnas egistis. Quandoquidem igitur secus nunc singula quæque se habent atque in superioribus præliis; eventum quoque certaminis contrarium futurum necesse est. Absurdum enim foret, imo vero ne fieri quidem potest, ut, qui, pari numero dimicantes, e minutis præliis superiores*

A.V. 538. Aemilius hortatur milites.

τας, τὸ πλεῖον ἐπικρατεῖν· ὁμοῦ δὲ πάντας παρα-
ταξαμένους, πλείους ὄντας ἢ διπλασίους τῶν ὑπ-
εναντίων, ἐλαττωθῆναι. Διόπερ, ὦ ἄνδρες, πάντων 5
ὑμῖν παρεσκευασμένων πρὸς τὸ νικᾷν, ἑνὸς προσδεῖ-
ται τὰ πράγματα, τῆς ὑμετέρας βουλήσεως καὶ
προθυμίας· ὑπὲρ ἧς οὐδὲ παρακαλεῖσθαι πλείω πρέ-
πειν ὑμῖν ὑπολαμβάνω. τοῖς μέν γε μισθοῦ παρά τισὶ 6
στρατευομένοις, ἢ τοῖς κατὰ συμμαχίαν ὑπὲρ τῶν
πέλας μέλλουσι κινδυνεύειν, οἷς κατ' αὐτὸν τὸν ἀγῶ-
να καιρός ἐστι δεινότατος, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποβαινόν-
των βραχεῖαν ἔχει διαφορὰν, ἀναγκαῖος ὁ τῆς πα-
ρακλήσεως γίγνεται τρόπος. οἷς δὲ, καθάπερ ὑμῖν 7
νῦν, οὐχ ὑπὲρ ἑτέρων, ἀλλ' ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν καὶ
πατρίδος καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ὁ κίνδυνος συν-
έστηκε, καὶ πολλαπλασίαν τὰ μετὰ ταῦτα συμ-
βαίνοντα τὴν διαφορὰν ἔχει τῶν ἐνεστώτων ἀεὶ
κινδύνων, ὑπομνήσεως μόνον, παρακλήσεως δ' οὐ,
προσδεῖ.

5. πάντων ὑμῖν. *Perperam edd. & mssti* πάντων ὑμῶν.

periores fere semper discessistis; iidem nunc, universi signis collatis pugnantes, plus quam dimidia parte hostibus numero superiores, ab iis vincamini. Itaque, milites, quum cetera omnia ad victoriam vobis sint parata, illud unicum superest. ut vincendi voluntatem & alacritatem ad pugnam vos adferatis: quod quidem ut faciatis, nihil est opus vos pluribus cohortari. Iis nempe sunt necessariæ adhortationes, qui mercede aliis militant, aut ex lege fœderis pericula pro sociis sunt obituri; quibus, sicut ipsum pugnæ tempus periculosissimum est, sic ea, quæ post pugnam sunt eventura, exiguum in utramlibet partem momentum habent. At quibus, quemadmodum nunc vobis, pro se ipsis, pro patria, pro conjugibus ac liberis, propositum est certamen; quibus ea, quæ pugnatam pugnam consequentur, multis partibus majora gravioraque sunt, quam præsentia pericula; hos monuisse sufficit, adhortari

8 προσδεῖ. τίς γὰρ οὐκ ἂν βούλοιτο, μάλιστα μὲν νικᾶν ἀγωνιζόμενος· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατὸν, τεθνάναι πρόσθεν μαχόμενος· ἢ ζῶν ἐπιδεῖν τὴν τῶν προει-
9 ρημένων ὕβριν καὶ καταφθοράν; Διόπερ, ὦ ἄνδρες, χωρὶς τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, αὐτοὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐκ τοῦ λείπεσθαι καὶ τοῦ νικᾶν διαφορὰν, καὶ τὰ συνεξακολουθοῦντα τούτοις, οὕτως ἑαυτοὺς παραστήσασθε πρὸς τὴν μάχην, ὡς τῆς πατρίδος οὐ κινδυνευούσης νῦν αὐτοῖς τοῖς στρατο-
10 πέδοις, ἀλλὰ τοῖς ὅλοις. τί γὰρ ἔτι προσθεῖσα τοῖς ὑποκειμένοις, ἐὰν ἄλλως πως τὰ παρόντα κριθῇ,
11 περιγενήσεται τῶν ἐχθρῶν, οὐκ ἔχει. πᾶσαν γὰρ τὴν αὑτῆς προθυμίαν καὶ δύναμιν, εἰς ὑμᾶς ἀπήρεισται, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχει τῆς σωτηρίας
12 ἐν ὑμῖν. ὧν ὑμεῖς αὐτὴν μὴ διαψευσθῆτε νῦν· ἀλλ' ἀπόδοτε μὲν τῇ πατρίδι τὰς ἁρμοζούσας χάριτας,

Φανερὸν

A.V. 538. Aemilius hortatur milites.

10. προσθεῖσα. *Vulgo* προσθήσω, *& deinde* περιγενέσθαι *pro* περιγενήσεται.

tari non est necesse. Quis est enim, quin malit, maxime quidem pugnando vincere; aut, si hoc non licet, in prælio certe mori potius, quam vivus hos, quos modo commemoravi, hostis libidini & crudelitati misere expositos videre? Agite igitur, milites, ipsi per vos, tacente me, facite diligenter cogitetis, quam diversa vos victores aut victos maneant; quæ vel præmia sperare, vel mala metuere habeatis: atque ita comparati animis ad prælium accedite, ut memineritis, non solis legionibus periclitari hic patriam, sed universum imperium agi. Quod enim, si secus ceciderit instans certamen, amplius ad præsentes adparatus adjiciat patria, quo hostibus superior evadat, nihil reliquum habet. In vobis enim omne studium omnesque vires suas reposuit; in vobis omnes spes salutis suæ locatas habet. Quæ spes ne eam fallant, videte, quæso, milites: & prout de vobis patria merita est, ita nunc erga ipsam vos gerite: faciteque, ut omnes mortales intelli-

A.V. 538. Φανερὸν δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσατε, διότι καὶ
τὰ πρότερον ἐλαττώματα γέγονεν, οὐ διὰ τὸ Ῥω-
μαίους χείρους ἄνδρας εἶναι Καρχηδονίων, ἀλλὰ δι'
ἀπειρίαν τῶν τότε μαχομένων, καὶ διὰ τὰς ἐκ τῶν
καιρῶν περιστάσεις. Τότε μὲν οὖν ταῦτα καὶ 13
τοιαῦτα παρακαλέσας ὁ Λεύκιος, διαφῆκε τοὺς
πολλούς.

CX. Romani ad Cannam.

Diffident inter se Coss. Aemilius & Terentius.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξαντες, ἦγον τὴν δύναμιν,
οὗ τοὺς πολεμίους ἤκουον στρατοπεδεύειν. δευτεραῖοι
δ' ἐπιβάλλοντες, παρενέβαλον, περὶ πεντήκοντα
σταδίους ἀποσχόντες τῶν πολεμίων. Ὁ μὲν οὖν 2
Λεύκιος, συνθεασάμενος ἐπιπέδους καὶ ψιλοὺς ὄν-
τας τοὺς πέριξ τόπους, οὐκ ἔφη δεῖν συμβάλλειν
ἱπποκρατούντων τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐπισπᾶσθαι καὶ
προάγειν μᾶλλον εἰς τόπους τοιούτους, ἐν οἷς τὸ
πλέον ἔσται διὰ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἡ μάχη.
τοῦ

13. καὶ τοιαῦτα. καὶ τὰ τοιαῦτα *Aug. Reg. A.*

CX. 2. τόπους τοιούτους *ex conject. posui. Vulgo omnes* τοὺς τοιούτους.

telligant, etiam superiorum temporum detrimenta non ideo fuisse accepta, quod virtute Romanus Carthaginiensi cedat; sed partim propter illorum exercituum, qui tunc pugnarunt, imperitiam, partim propter locorum ac temporum iniquitatem. Hæc & similia his alia postquam *Aemilius* ad excitandos multitudinis animos dixisset, concionem dimisit.

110. Postridie ejus diei Consules, motis castris, eo duxere, ubi castra esse hostium cognoverant. Quo ut alteris castris ventum est, paullo amplius sex millium intervallo ab hoste consident. Ibi tum *L. Aemilius*, plana & nuda omnia circumcirca esse videns, quia superior equitatu Pœnus erat, abstinendum prælio censebat; & in ejusmodi loca deducendum exercitum attrahendumque hostem esse, ubi pedestribus copiis plurimum res geretur. Huic sententiæ quum

3τοῦ δὲ Γαΐου, διὰ τὴν ἀπειρίαν, ὑπὲρ τῆς ἐναντίας A.V.538.
ὑπάρχοντος γνώμης, ἣν ἀμφισβήτησις καὶ δυσχρη-
στία περὶ τοὺς ἡγεμόνας· ὃ πάντων ἐστὶ σφαλε-
4ρώτατον. τῆς δ' ἡγεμονίας τῷ Γαΐῳ καθηκούσης εἰς
τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, διὰ τὸ παρὰ μίαν ἐκ τῶν
ἐθισμῶν μεταλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν τοὺς ὑπάτους,
ἀναστρατοπεδεύσας προῆγε, βουλόμενος ἐγγίσαι τοῖς
πολεμίοις, πολλὰ διαμαρτυρομένου καὶ κωλύοντος
5τοῦ Λευκίου. Ὁ δ' Ἀννίβας ἀναλαβὼν τοὺς εὐζώ-
νους καὶ τοὺς ἱππεῖς, ἀπήντα· καὶ προσπεσὼν ἔτι
κατὰ πορείαν οὖσι, παραδόξως συνεπλέκετο, καὶ
6πολὺν ἐν αὐτοῖς ἐποιεῖτο θόρυβον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν
μὲν πρώτην ἐπιφορὰν ἐδέξαντο, προθέμενοί τινας
τῶν ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς· μετὰ δὲ ταῦτα
τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐπαφέντες, ἐπρο-
τέρουν κατὰ τὴν ὅλην συμπλοκήν, διὰ τὸ τοῖς μὲν
Καρχηδονίοις μηδὲν ἐφεδρεύειν ἀξιόλογον, τοῖς δὲ
Ῥω-

Alternis diebus imperant Consules.

Levi prælio victores Romani.

6. ὅλην συμπλοκήν. πρώτην συμπλ. edd. ex Bav.

quum pro sua imperitia refragaretur *C. Terentius*, accidit, quod omnium periculosissimum est, ut diffiderent animis inter se duces, neque in commune consulerent. Proximo die Terentius, cujus imperium tunc erat, (moris enim habent Consules Romani alternis diebus imperare:) motis castris, multum obtestante & renitente collega, propius hostem accedit. *Hannibal* cum expeditis & equitibus obviam illis procedit: quos ducentes adhuc agmen subito nec opinantes adortus, pugnamque capessens, magno tumultu complevit. At hi, postquam primum hostis impetum, objecta gravis armaturæ aliqua manu, sustinuerunt, deinde, jaculatoribus atque equitibus in hostem immissis, ita rem gesserunt, ut universi certaminis penes ipsos victoria staret; quandoquidem Carthaginiensium acies omni propemodum subsidio erat nudata, quum Romani levi suæ armaturæ

A.V.538. Ῥωμαίοις ἀναμεμιγμένας τοῖς εὐζώνοις ὁμόσε κινδυ-
νεύειν τινὰς σπείρας. τότε μὲν οὖν ἐπιγενομένης νυ- 7
κτὸς, ἐχωρίσθησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων, οὐ κατὰ τὴν ἐλπί-
δα τοῖς Καρχηδονίοις ἐκβάσης τῆς ἐπιθέσεως. Εἰς 8
δὲ τὴν ἐπαύριον ὁ Λεύκιος, οὔτε μάχεσθαι κρίνων,
οὔτε μὴν ἀπάγειν ἀσφαλῶς τὴν στρατιὰν ἔτι δυνά-
μενος, τοῖς μὲν δυσὶ μέρεσι κατεστρατοπέδευσε πα-
ρὰ τὸν Αὔφιδον ποταμὸν καλούμενον· (ὃς μόνος διαῤ-
ῥεῖ τὸν Ἀπέννινον· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὄρος συνεχὲς, ὃ 9
διείργει πάσας τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ῥύσεις, τὰς
μὲν εἰς τὸ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος, τὰς δὲ εἰς τὸν
Ἀδρίαν· δι᾽ οὗ ῥέοντα συμβαίνει τὸν Αὔφιδον τὰς
μὲν πηγὰς ἔχειν ἐν τοῖς πρὸς τὸ Τυῤῥηνικὸν κλίμα-
σι τῆς Ἰταλίας, ποιεῖσθαι δὲ τὴν ἐκβολὴν εἰς τὸν
Ἀδρίαν·) τῷ δὲ τρίτῳ πέραν, ἀπὸ διαβάσεως πρὸς 10
τὰς ἀνατολὰς, ἐβάλετο χάρακα, τῆς μὲν ἰδίας
παρεμβολῆς περὶ δέκα σταδίους ἀποσχὼν, τῆς δὲ
τῶν

Duplicia castra Romanor. ad Aufidum.

8. διαῤῥεῖ. διαιρεῖ edd. ex Bav.

maturæ nonnullos legionariorum manipulos immixtos haberent, qui ſimul pugnarunt. Tunc igitur ſuperveniente nocte invicem ſunt ſeparati; haud ſane eo dimicationis eventu, quem ſperaverant Carthaginienſes, cum hoſtem ſunt adorti. Die ſequenti *Aemilius*, quum neque pugnandi conſilium probaret, neque tamen exercitum inde absque periculo poſſet abducere, cum duabus copiarum partibus caſtra ad *Aufidum* amnem communit. (Hic unicus eſt fluvius, qui *Apenninum* montem permeat; quo monte omnes, qui Italiam rigant, fluvii ſeparantur, aliis ſuperum, aliis inferum mare petentibus: hic vero amnis per Apenninum fluens, fontes quidem in ea regione Italiæ, quæ in Etruſcum mare vergit, habet, oſtium vero in Adriaticum exit.) Tertiam partem exercitus trans *Aufidum*, ad ortum ejus loci ubi fluvius tranſibatur, ex MCCL passuum intervallo a ſuis caſtris,

11 τῶν ὑπεναντίων μικρῷ πλεῖον· βουλόμενος διὰ τούτων προκαθῆσθαι μὲν τῶν ἐκ τῆς πέραν παρεμβολῆς προνομευόντων, ἐπικεῖσθαι δὲ τοῖς παρὰ τῶν Καρχηδονίων. A.V.538.

CXI. Hannibal hortatur ſuos.

Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν θεωρῶν, ὅτι καλεῖ τὰ πράγματα μάχεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις, εὐλαβούμενος δὲ, μὴ διατέτραπται τὸ πλῆθος ἐκ τοῦ προγεγονότος ἐλαττώματος· κρίνας προσδεῖσθαι παρακλήσεως τὸν καιρὸν, συνῆγε τοὺς
2 πολλούς. ἀθροισθέντων δὲ, περιβλέψαι κελεύσας πάντας εἰς τοὺς πέριξ τόπους, ἤρετο, τί μεῖζον εὔξασθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τοὺς παρόντας ἐδύναντο καιροὺς, δοθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, τοῦ, παρὰ πολὺ τῶν πολεμίων ἱπποκρατοῦντας, ἐν τοιούτοις τόποις
3 διακριθῆναι περὶ τῶν ὅλων. Πάντων δὲ τὸ ῥηθὲν ἐπισημηναμένων, διὰ τὴν ἐνάργειαν τούτου· Τοιγαροῦν,

11. τῶν ἐκ τῆς πέραν *ex conject. correxi. Mssti omnes* τῆς ἐκ τῶν Ἰβήρων παρεμβολῆς, *quod Casaub. in* τῶν ἐκ τῶν ἰδίων παρεμβολῶν *mutavit.*

CXI. 3. Τούτου τοιγαροῦν *maluit Reisk.*

ſtris, paullo vero amplius ab hoſte, caſtra metari juſſit: hoc conſilio, ut per hos ſimul præſidio eſſet ſuis, qui ex ulterioribus caſtris pabulatūm exirent, ſimulque illis immineret, qui ob eamdem cauſſam e vallo Carthaginienſium prodirent.

III. *Hannibal* vero, tempus adeſſe cernens, quo manus conſerere & dimicare cum hoſtibus oporteret; veritus, ne recens damnum animis militum aliquam attuliſſet conſternationem, ſuos ſibi eſſe alloquendos ratus, concionem advocavit. Qui ubi convenere, jubet omnes loca circumjecta circumſpicere: deinde quærit ex illis, *ecquid impræſentiarum, ſi facta ſibi a diis eſſet poteſtas, optare majus ab iis potuiſſent, quam ut, qui hoſtem equitatu longe ſuperent, talibus in locis periculum ſummæ rerum facerent?* Quum, in re tam manifeſta, omnium aſſenſu comprobata ejus vox eſſet: *Vos*

A.V. 538. Hannibal hortatur suos.

οὖν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔχετε χάριν· ἐκεῖνοι γὰρ ἡμῖν συγκατασκευάζοντες τὴν νίκην, εἰς τοιούτους τόπους ἤχασι τοὺς ἐχθρούς· δεύτερον δ' ἡμῖν, 4
ὅτι καὶ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους συνηναγκάσαμεν, (οὐ γὰρ ἔτι δύνανται τοῦτο διαφυγεῖν,) καὶ μάχεσθαι προφανῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις προτερήμασι. Τὸ δὲ παρακαλεῖν ὑμᾶς νῦν διὰ πλειόνων, εὐθαρσεῖς καὶ προθύμους εἶναι πρὸς τὸν κίνδυνον, οὐδαμῶς μοι δοκεῖ καθήκειν. ὅτε μὲν γὰρ ἀπείρως διέκεισθε τῆς 6
πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἔδει τοῦτο ποιεῖν· καὶ μεθ' ὑποδειγμάτων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς πολλοὺς διεθέμην λόγους. ὅτε δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς τρισὶ μάχαις τη- 7
λικαύταις ἐξ ὁμολογουμένου νενικήκατε Ῥωμαίους, ποῖος ἂν ἔτι λόγος ὑμῖν ἰσχυρότερον παραστήσαι θάρσος αὐτῶν τῶν ἔργων; Διὰ μὲν οὖν τῶν πρὸ τοῦ 8
κινδύνων κεκρατήκατε τῆς χώρας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀγαθῶν, κατὰ τὰς ἡμετέρας ἐπαγγελίας, ἀψευστούντων

3. ἤχασι. *Vulgo alii* ἦγον. 7. ἐξ ὁμολογουμένου. ἐξ ὁμολόγου *edidit Casaub. invitis msstis.*

Vos igitur, inquit, *diis primo gratias agite, qui, victoriam vobis parantes, in ejuscemodi loca hostes deduxerunt: deinde & nobis, qui ad necessitatem pugnandi eos compulimus; (pugnam enim jam declinare amplius non possunt;) & quidem loco iniquo ipsis, nobis autem palam opportuno. Vt autem pluribus vos horter, quo fidente atque alacri animo pugnam capessatis, nequaquam nunc convenire mihi videtur. Tunc fuit ei orationi locus, quando pugnæ cum Romanis nullum adhuc periculum feceratis: quo tempore multa ego apud vos in eam sententiam, exemplis etiam sub oculos positis, disserui. Nunc, cum tribus continuis prœliis tantas tamque professas victorias de Romanis reportavistis; quæ vis dicendi plus valere queat ad animos vobis faciendos, quam res ipsæ quas gessistis? Igitur præcedentibus quidem victoriis regione potiti estis, & omnibus ejus bonis, sicut vobis promi-*

A.V. 538. Hannibal hortatur suos.

στούντων ἡμῶν ἐν πᾶσι τοῖς πρὸς ὑμᾶς εἰρημένοις· ὁ δὲ νῦν ἀγὼν ἐνέστηκε περὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν
9 ἐν αὐταῖς ἀγαθῶν. οὗ κρατήσαντες, κύριοι μὲν ἔσεσθε παραχρῆμα πάσης Ἰταλίας· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν νῦν πόνων, γενόμενοι συμπάσης ἐγκρατεῖς τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας, ἡγεμόνες ἅμα καὶ δεσπόται
10 πάντων γενήσεσθε διὰ ταύτης τῆς μάχης. διόπερ οὐκ ἔτι λόγων, ἀλλ' ἔργων ἐστὶν ἡ χρεία. θεῶν γὰρ βουλομένων, ὅσον οὔπω βεβαιώσειν ἡμῖν πέπεισμαι
11 τὰς ἐπαγγελίας. Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθεὶς, προθύμως αὐτὸν ἐπισημαινομένου τοῦ πλήθους, ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, ἀφῆκε· καὶ παραχρῆμα κατεστρατοπέδευσε, ποιούμενος τὸν χάρακα παρὰ τὴν αὐτὴν πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ τῇ μείζονι στρατοπεδείᾳ τῶν ὑπεναντίων.

10. *ἐστὶ χρεία Bav. absque artic.* 11. *καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια Aug. Reg. A.*

promiseramus; & quæcumque vobis dixeram, ea omnia res ipsæ comprobarunt: nunc vero de urbibus, & earum opibus, superest certamen. Ex quo si victores discesseritis, ilicet vestra erit universa Italia: & vos unicum hoc prælium, omnibus perfunctos laboribus, imperio atque divitiis universis Romanorum potitos, principes ac dominos omnium efficiet. Quare non jam verbis est opus; sed manu res gerenda. Etenim, diis volentibus, brevi temporis momento promissa mea effecta vobis me daturum confido. Hæc & in hanc sententiam alia postquam dixerat *Hannibal;* multitudine approbationis signum voce manuque dante, ipse, egregia suorum voluntate laudata, concionem dimisit: statimque ab eadem parte amnis, ubi majora castra hostium erant, ipse quoque castra communivit.

112. Postri-

A.V. 538. CXII. Pugnam detrectat Aemilius.

Τῇ δ' ἐχομένῃ περὶ παρασκευὴν καὶ θεραπείαν παρήγγειλε γίγνεσθαι πᾶσι. τῇ δ' ἑξῆς παρὰ τὸν ποταμὸν ἐξέταττε τὰ στρατόπεδα, καὶ δῆλος ἦν μάχεσθαι σπεύδων τοῖς ὑπεναντίοις. Ὁ δὲ Λεύκιος, 2
δυσαρεστούμενος μὲν τοῖς τόποις, ὁρῶν δ' ὅτι ταχέως ἀναγκασθήσονται μεταστρατοπεδεύειν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὸν πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων, εἶχε τὴν ἡσυχίαν, ἀσφαλισάμενος ταῖς ἐφεδρείαις τὰς παρεμβολάς. Ἀννίβας δὲ, χρόνον ἱκανὸν μείνας, οὐδε- 3
νὸς ἀντεξιόντος, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν αὖθις εἰς χάρακα κατέστησε· τοὺς δὲ Νομάδας ἐπαφῆκε τοῖς ὑδρευομένοις ἀπὸ τῆς ἐλάττονος παρεμβολῆς. τῶν δὲ 4
Νομάδων ἕως πρὸς αὐτὸν τὸν χάρακα προσπιπτόντων, καὶ διακωλυόντων τὴν ὑδρείαν, ὅ τε Γάϊος ἐπὶ τούτοις ἔτι μᾶλλον παρωξύνετο, τά τε πλήθη πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμὴν εἶχε, καὶ δυσχερῶς ἔφερε τὰς ὑπερθέσεις. Βαρύτατος γὰρ δὴ πᾶσιν ἀνθρώποις 5

Pugnandi ſtudio ardet Varro.

ὁ τοῦ

CXII. 4. προσπιπτ. *Forſ.* προπιπτ. *quod maluit Reisk.*

112. Poſtridie curari corpora & parari omnes ad pugnam præcipit. Tum ſequenti die ſecundum fluvium aciem inſtruxit, & pugnandi poteſtatem Romanis facit. *Lucius*, cui iniquus admodum locus diſplicebat, quum non dubitaret brevi Carthaginienſes commeatuum expediendorum cauſſa coactum iri ſigna transferre, intra caſtra ſuos continuit, firmioribus ſtationibus pro vallis utrorumque caſtrorum locatis. *Hannibal*, quum aliquamdiu ſtetiſſet in acie, hoſte non educente, reliquas copias intra vallum reducit; Numidas in eos immittit, qui e minoribus caſtris aquabantur. Numidis vero ad ipſum usque vallum Romanorum procurſantibus, & aquationem intercludentibus, majore adhuc pugnæ cupiditate flagrare *Terentius* cœpit; & milites quoque ipſos, omnis jam moræ impatientes, præliandi ardor invaſit. Adeo nullum mortalibus tempus eſt longius

atque

5 τοῦ μέλλειν γίγνεται χρόνος. ὅταν δ' ἅπαξ κριθῇ, A.V. 538.
ὅ τι ἂν ᾖ πάσχειν πάντων τῶν δοκούντων εἶναι δει- Moræ impatientes
6 νῶν ὑπομενετέον. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεπτωκό- mortales.
τος, ὅτι παραστρατοπεδεύουσιν ἀλλήλοις, καὶ συμ-
πλοκαὶ γίγνονται τῶν προκινδυνευόντων ἀνὰ ἑκάστην
7 ἡμέραν, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις· δεδιότων Romæ omnes timent.
μὲν τῶν πολλῶν τὸ μέλλον, διὰ τὸ πολλάκις ἤδη
προηττῆσθαι, προορωμένων δὲ καὶ προλαμβανόντων
τὰ συμβησόμενα ταῖς ἐννοίαις, ἐὰν σφάλλωνται τοῖς
8 ὅλοις. πάντα δ' ἦν τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια πᾶσι τότε
διὰ στόματος, σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μὲν ἱε-
ρὸν, πᾶσα δ' ἦν οἰκία πλήρης· ἐξ ὧν εὐχαὶ καὶ θυ-
σίαι καὶ θεῶν ἱκετηρίαι καὶ δεήσεις ἐπεῖχον τὴν πό-
9 λιν. Δεινοὶ γὰρ ἐν ταῖς περιστάσεσι Ῥωμαῖοι, καὶ Superstitiosi Romani.
θεοὺς ἐξιλάσκεσθαι καὶ ἀνθρώπους, καὶ μηδὲν ἀπρε-

5. τοῦ μέλλειν. τοῦ μέλλοντος *edd. ex Bav.* Ibid. ὅταν δ' ἅπαξ. ὅταν γ' ἅπαξ *sua auctoritate edidit Casaub. hæc cum prioribus connectens.* 9. ἐξιλάσασθαι *Vrb. Flor. Aug. Reg. A.* ἐξιλάσεσθαι *videtur esse in Vat.*

atque molestius, quam ubi *mora* nobis nectitur. Postquam vero semel jacta est alea, non recusandum est pati quidquid tandem evenerit eorum quæ dura hominibus videntur. Vbi *Romam* est allatus nuntius, castra castris esse collata, & velitationes inter stationes quotidie fieri; erecta animis & *plena metus civitas* fuit; eventum prælii, propter memoriam tot recentium cladium, cunctis horrentibus; ac facile intelligentibus, cogitationeque sibi fingentibus, quis, fractis ibi rebus, futurus esset Reip. status. Et erant in ore omnibus omnia fatidicis ipsorum libris comprehensa oracula: ostentorum item ac *prodigiorum* templa cuncta & cunctas privatorum domos cerneres refertas. Omnes igitur per universam urbem vota concipere, rem divinam facere, diis immortalibus supplicia ac preces agitare. Solent namque Romani periculosis temporibus miram quamdam industriam ad deûm hominumque iram avertendam adhibere: neque eorum, quæ in ejusmodi

A.V. 538. πὲς μηδ᾽ ἀγεννὲς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἡγεῖσθαι τῶν περὶ ταῦτα συντελουμένων.

CXIII. Terentius aciem instruit ad Aufidum prope Cannam.

Ὁ δὲ Γάιος, ἅμα τῷ παραλαβεῖν τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν, ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐξ ἑκατέρας ἅμα τῆς παρεμβολῆς. καὶ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ 2
μείζονος χάρακος διαβιβάζων τὸν ποταμὸν, εὐθέως παρενέβαλε· τοὺς δ᾽ ἐκ θατέρου συνάπτων τούτοις, ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐξέτατλε, λαμβάνων πᾶσι τὴν ἐπιφάνειαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν. τοὺς μὲν οὖν 3
τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς παρ᾽ αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατέστησε· τοὺς δὲ πεζοὺς συνεχεῖς τούτοις ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ἐξέτεινε, πυκνοτέρας ἢ πρόσθεν τὰς σημαίας καθιστάνων, καὶ ποιῶν πολλαπλάσιον τὸ βάθος ἐν ταῖς σπείραις τοῦ μετώπου. τοὺς δὲ τῶν συμμάχων ἱππεῖς εἰς τὸ λαιὸν κέ- 4
ρας παρενέβαλε. πάσης δὲ τῆς δυνάμεως προέστησε τοὺς

CXIII. 1. τὴν κατὰ πόδας ἡμέραν *edd. ex Bav.* 2. λαμβάνων πᾶσι. πᾶσαν *edd. ex Bav.* Ibid. *Forf.* τὴν ἐπιφ. πρὸς τὴν μεσημβρ. *Reisk.* 3. σημαίας. *Alii* σημείας, *ut passim alibi.*

di casibus fieri amant, quidquam aut parum decorum, aut parum ex sua dignitate esse arbitrantur.

113. At *Varro* postero die, (cujus sors ejus diei imperii erat,) susceptis statim fascibus, vix dum illucescente sole, ex utrisque simul castris copias educit. Et majoribus quidem egressos, statim, ut quosque traduxerat, ita in acie locat: tum alteros ex minoribus castris his jungit, & continuata serie dirigit; ita quidem, ut frons totius aciei meridiem spectaret. Romanos igitur equites ad ipsum flumen in dextro cornu locat: pedites his continuos in eadem serie porrigit: confertos magis, quam aliâs, manipulos statuens, & multo majorem ordinum altitudinem faciens quam frontem. Sociorum equitatum in lævum cornu disponit. Ante universam aciem leviter armatos ex modico intervallo

5 τοὺς εὐζώνους ἐν ἀποστάσει. ἦσαν δὲ σὺν τοῖς συμμάχοις, πεζῶν μὲν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ μι- A.V. 538.
6 κρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. Ἀννίβας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν Βαλιαρεῖς καὶ λογχοφόρους διαβιβάσας τὸν ποταμὸν, προεβάλετο τῆς δυνάμεως· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ περαιώσας κατὰ διττοὺς τόπους τὸ ῥεῖθρον, ἀν- Hannibalis acies.
7 τετάττετο τοῖς πολεμίοις· ἐτίθει δὲ ἐπ' αὐτὸν μὲν τὸν ποταμὸν, ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς, ἀντίους τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῦσι· συνεχεῖς δὲ τούτοις, πεζοὺς, τοὺς ἡμίσεις τῶν ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς Λιβύων· ἑξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις, Ἴβηρας καὶ Κελτούς· παρὰ δὲ τούτοις, τὸ λοιπὸν μέρος ἔθηκε τῶν Λιβύων· ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέ-
8 ρως, ἐπέταξε τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς. Ἐπεὶ δὲ πάντ' ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἐξέτεινε, μετὰ ταῦτα λαβὼν τὰ μέσα τῶν Ἰβήρων καὶ Κελτῶν τάγματα, προῆγε, καὶ τἄλλα τούτοις ἐκ τοῦ κατὰ λόγον

4. ἀποστάσει. ἀποσπάσει *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* & *superscr. in Bav.*

lo constituit. Erant autem omnino in exercitu Romanorum cum sociis, peditum octoginta millia: equites paullo amplius millia sex. Per idem tempus *Hannibal* Baleares & jaculatores *Aufidum* transmisit, & ante signa constituit; reliquasque copias castris eductas, ac duobus locis fluvium transire jussas, ex adverso hostium instruit. In lævo cornu, (id erat amni proximum,) Hispani & Galli equites contra Romanum equitatum dispositi: proxime istos locati sunt pedites; primum quidem dimidia pars Afrorum gravioris armaturæ, tum juxta hos Hispani & Galli, dein rursus reliqua pars Afrorum: dextro cornu Numidæ equites circumfusi. Postquam vero omnes copias æquata fronte recta serie produxisset; tum vero ipse cum mediis Hispanorum & Gallorum ordinibus præ ceteris progressus, reliquos utrimque

A. V. 538. Lunata Hannibalis acies.

παρίστανε ζυγοῦντα, μηνοειδὲς ποιῶν τὸ κύρτωμα,
καὶ λεπτύνων τὸ τούτων αὐτῶν σχῆμα· βουλόμενος, 9
ἐφεδρείας μὲν τάξιν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Λίβυας αὐτῶν
ἔχειν, προκινδυνεῦσαι δὲ τοῖς Ἴβηρσι καὶ Κελτοῖς.

CXIV. Arma militum Hannibalis.

Ἦν δ' ὁ καθοπλισμὸς τῶν μὲν Λιβύων Ῥωμαϊ-
κὸς, οὓς πάντας Ἀννίβας, ἐν τοῖς τῆς προγεγενη-
μένης μάχης σκύλοις ἐκλέξας, κατακεκοσμήκει.
τῶν δ' Ἰβήρων καὶ Κελτῶν ὁ μὲν θυρεὸς ἦν παρα- 2

Gladii Hiſp. & Gall.

πλήσιος· τὰ δὲ ξίφη τὴν ἐναντίαν εἶχε διάθεσιν.
τῆς μὲν γὰρ οὐκ ἔλαττον τὸ κέντημα τῆς καταφο- 3
ρᾶς ἴσχυε πρὸς τὸ βλάπτειν· ἡ δὲ Γαλατικὴ μά-
χαιρα μίαν εἶχε χρείαν τὴν ἐκ καταφορᾶς, καὶ
ταύτην ἐξ ἀποστάσεως. ἐναλλὰξ δὲ ταῖς σπείραις 4
αὐτῶν παρατεταγμένων, καὶ τῶν μὲν Κελτῶν γυ-
μνῶν, τῶν δὲ Ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνί-
σκοις κεκοσμημένων κατὰ τὰ πάτρια, ξενίζουσαν
ἅμα

8. *παρίστανε ex conject. poſui. Vulgo omnes παριστᾶναι vel παριστάναι.* 9. *αὐτῶν ἔχειν. αὐτῷ Reg. B. quod & malim cum Reiskio. In Bav. eſt αὐτὸν, & superſcr. ῶν.*
CXIV. 3. *καὶ ταύτην dedi ex Reiskii conject. Vulgo mendoſe κατ' αὐτὴν τὴν. Poſſis & καὶ αὐτὴν τὴν ſuſpicari.* 4. *ἐναλλὰξ δέ. Particulam δὲ ex conject. adjecit Caſaub.*

que ordines juxta hos ita conſtituit, ut lunata efficeretur convexitas, & altitudo horum ordinum pro portione minueretur. Id eo conſilio fecit, ut primis in prælio concurrentibus Hiſpanis & Gallis, in ſubſidium parati manerent Afri.

114. Erant autem *Afri* omnes *Romano more armati*, armis ab Hannibale ex ſuperioris prælii ſpoliis ſelectis. Hiſpanorum & Gallorum ſcuta ejusdem formæ erant: diſpares ac diſſimiles *gladii*. *Hiſpanorum* enim, non minus ad punctim feriendum hoſtem valebant, quam ad cæſim petendum: *Gallorum gladii* ad cæſim dumtaxat feriendum utiles; quam ad rem opus erat aliquo intervallo. Quum autem utrorumque manipuli alternatim eſſent diſpoſiti, & Galli quidem nudi, Hiſpani vero pro more gentis ſuæ linteis tunicis purpura prætextis adornati ſtarent; novam

ἅμα καὶ καταπληκτικὴν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν A.V. 538.
5 πρόσοψιν. Ἦν δὲ τὸ μὲν τῶν ἱππικῶν πλῆθος τὸ
σύμπαν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς μυρίους· τὸ δὲ τῶν
πεζῶν, οὐ πολὺ πλεῖον τετρακισμυρίων σὺν τοῖς
6 Κελτοῖς. Εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ῥωμαίων Αἰμί- Duces
λιος· τὸ δὲ εὐώνυμον Γάϊος· τὰ δὲ μέσα Μάρκος utriusque aciei.
καὶ Γνάϊος, οἱ τῷ πρότερον ἔτει στρατηγοῦντες.
7 τῶν δὲ Καρχηδονίων τὸ μὲν εὐώνυμον Ἀσδρούβας
εἶχε· τὸ δὲ δεξιὸν Ἄννων· ἐπὶ δὲ τοῖς μέσοις αὐτὸς
ἦν Ἀννίβας, ἔχων μεθ᾽ ἑαυτοῦ Μάγωνα τὸν ἀδελ-
8 φόν. βλεπούσης δὲ τῆς μὲν τῶν Ῥωμαίων τάξεως
πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τῆς δὲ τῶν
Καρχηδονίων πρὸς τὰς ἄρκτους· ἑκατέροις ἀβλαβῆ
συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολήν.

Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς τῆς πρώτης ἐκ τῶν CXV. PVGNA CANNENSIS.
προτεταγμένων, τὰς μὲν ἀρχὰς αὐτῶν τῶν εὐζώ-
2 νων ἔπισος ἦν ὁ κίνδυνος. ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἴβηρας
καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς ἀπὸ τῶν εὐωνύμων πελάσαι τοῖς

vam ac terribilem præ se speciem ferebant. Equites a parte Carthaginiensium erant omnino decies mille: pedites, cum auxiliis Gallorum, non multo plures quadraginta millibus. Cornua tenebant apud Romanos, *Aemilius* dextrum: lævum *Terentius Varro:* mediam pugnam *Regulus* & *Servilius*, superioris anni consules, tuebantur. Apud Carthaginienses, lævum *Asdrubal* regebat; in dextro curabat *Hanno:* mediam aciem *Hannibal* ipse cum fratre *Magone* tenebat. Et quum Romana acies meridiem spectaret, quod ante diximus, Carthaginiensis septemtrionem; neutros exorti solis radii offendebant.

115. Commissa pugna ab iis qui ante signa stabant, principio soli leviter armati pari utrimque discrimine decertarunt. Vbi vero, qui in lævo cornu erant, equites Hispani & Galli congressi sunt cum Romanis, vere atrox

A.V. 538.
Pugna Cannensis.

Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι μάχην ἀληθινὴν καὶ βαρ-
βαρικήν. οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους ἐξ ἀναστροφῆς 3
καὶ μεταβολῆς ὁ κίνδυνος· ἀλλ' εἰσάπαξ συμπεσόν-
τες, ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι κατ' ἄνδρα, παρα-
καταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ἐπειδὴ δὲ ἐκράτη- 4
σαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς μὲν πλεί-
στους ἀπέκτειναν ἐν τῇ συμπλοκῇ, πάντων ἐκθύ-
μως καὶ γενναίως διαγωνιζομένων τῶν Ῥωμαίων, τοὺς
δὲ λοιποὺς ἤλαυνον παρὰ τὸν ποταμὸν φονεύοντες,
καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας ἀπαραιτήτως· τότε
δὴ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα, διαδεξάμενα τοὺς εὐζώ-
νους, συνέπεσεν ἀλλήλοις. Ἐπὶ βραχὺ μὲν οὖν τῶν 5
Ἰβήρων καὶ τῶν Κελτῶν ἔμενον αἱ τάξεις, καὶ διε-
μάχοντο τοῖς Ῥωμαίοις γενναίως· μετὰ δὲ ταῦτα
τῷ βάρει θλιβόμενοι, κλίνοντες ὑπεχώρουν εἰς τοὐ-
πίσω, λύσαντες τὸν μηνίσκον. αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων 6
σπεῖραι, κατὰ τὴν ἐκθυμίαν ἑπόμεναι τούτοις, διέ-
κοψαν

atrox & barbaricum prælium per hos eſt editum. Neque enim, ut in legitimis pugnis fieri ſolet, averſione ab hoſte, & rurſus converſione in eumdem, dimicabatur; ſed ut ſemel erant congreſſi, ad pedes deſilientes, vir cum viro decertabant. Vicerunt autem Carthaginienſium equites: ac plerosque Romanorum in conflictu, quantumvis forti atque obſtinato animo pugnantes, occiderunt; reliquos ſecundum flumen propulſos contrucidarunt, &, nulla cuiquam venia data, omnes interemerunt. Ac tunc demum gravis armaturæ pedites, in locum expeditorum ſuccedentes, inter ſe concurrunt. Et Hiſpani quidem Gallique, quum Romanorum impetum aliquamdiu, ſervatis ordinibus acriter dimicando, ſuſtinuiſſent; mox hoſtium mole ipſa obruti, terga vertere ac pedem referre, ſoluta figura lunulæ, quam prius effecerant, cœpere. Quos Romanorum manipuli ingenti animorum ardore ſecuti, hoſtilem aciem facile

κόψαν ῥᾳδίως τὴν τῶν ὑπεναντίων τάξιν· ἅτε δὴ A.V. 538.
τῶν μὲν Κελτῶν ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταγμένων, αὐτοὶ Pugna Cannen-
δὲ πεπυκνωκότες ἀπὸ τῶν κεράτων ἐπὶ τὰ μέσα fis.
7 καὶ τὸν κινδυνεύοντα τόπον. οὐ γὰρ ἅμα συνέβαινε
τὰ κέρατα καὶ τὰ μέσα συμπίπτειν, ἀλλὰ πρῶτα
τὰ μέσα· διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἐν μηνοειδεῖ σχήμα-
τι τεταγμένους, πολὺ προπεπτωκέναι τῶν κεράτων,
ἅτε τοῦ μηνίσκου τὸ κύρτωμα πρὸς τοὺς πολεμίους
8 ἔχοντος. Πλὴν ἑπόμενοί γε τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ
συντρέχοντες ἐπὶ τὰ μέσα καὶ τὸν εἴκοντα τόπον
τῶν πολεμίων, οὕτως ἐπιπολὺ προέπεσον, ὥστ᾽ ἐξ
ἑκατέρου τοῦ μέρους κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
ἐπιφανείας τοὺς Λίβυας αὐτῶν γενέσθαι, τοὺς ἐν
9 τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς. ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ δε-
ξιοῦ κέρατος κλίναντες ἐπ᾽ ἀσπίδα, καὶ τὴν ἐμβο-
λὴν ἐκ δόρατος ποιούμενοι, παρίσταντο παρὰ πλευ-
10 ρὰν τοῖς πολεμίοις. οἱ δ᾽ ἀπὸ τῶν εὐωνύμων, ἐπὶ δόρυ
ποιού-

CXV. 7. *συμπίπτειν. συνάπτειν edd. ex Bav.* 8. *ἑπόμενοί γε. ἑπόμενοί τε voluit Reisk.*

facile perrupere: quandoquidem Gallorum acies exigua altitudine erat inftructa, Romani autem confertis ordinibus e cornibus verfus mediam pugnam & locum difcriminis fese contulerant. Non enim Carthaginienfium cornua cum media acie fimul concurrerunt, fed media primo acies: quia Galli, in lunulæ formam difpofiti, multum ultra cornua prominebant; pars quippe lunulæ convexa hofti erat obverfa. Quum igitur hos Romani fequerentur, & in medium cedentemque hoftium finum irruerent; in tantum fefe præcipitaverunt fpatii, ut ex utraque parte ad latera confiftentes graviores armis pedites Afros haberent. Horum enim illi, qui in dextro cornu erant, levi flexione ad finiftram facta, in hoftem a dextra incurrentes, lateri ejus imminebant; qui in finiftro cornu erant, inclinatione facta ad dextram, læ-
vo

A.V. 538. Pugna Cannensis.

ποιούμενοι τὴν κλίσιν, ἐξ ἀσπίδος ἐπιπαρενέβαλλον·
αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὃ δέον ἦν ποιεῖν, ὑποδεικνύν-
τος. Ἐξ οὗ συνέβη κατὰ τὴν Ἀννίβου πρόνοιαν, 11
μέσους ἀποληφθῆναι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λι-
βύων, κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς παράπτωσιν.
οὗτοι μὲν οὖν οὐκ ἔτι φαλαγγηδὸν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα 12
καὶ κατὰ σπείρας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς ἐκ τῶν
πλαγίων προσπεπτωκότας, ἐποιοῦντο τὴν μάχην.

CXVI. Λεύκιος δὲ, καίπερ ὢν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ
κέρατος, καὶ μετασχὼν τοῦ τῶν ἱππέων ἀγῶνος,
ὅμως ἔτι τότε διεσώζετο. βουλόμενος δὲ τοῖς κατὰ 2
τὴν παράκλησιν λόγοις ἀκολούθως ἐπ' αὐτῶν γίγνε-
σθαι τῶν ἔργων, καὶ θεωρῶν τὸ συνέχον τῆς κατὰ
τὸν ἀγῶνα κρίσεως ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις
κείμενον· παριππεύων ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὅλης πα- 3
ρατάξεως, ἅμα μὲν αὐτὸς συνεπλέκετο, καὶ προσέ-
φερε τὰς χεῖρας τοῖς ὑπεναντίοις, ἅμα δὲ παρεκά-
λει

12. οὖν *ante* οὐκ ἔτι *ignorant vulgo omnes. Inserui cum Reisk.*
CXVI. 1. *Ante* τοῦ τῶν ἱππέων *inserunt* ἐπὶ *mssti omnes. Forsan* ἐπί τι *legend. ut suspicatus est Reisk.*

vo hostium lateri erant oppositi: & res quidem ipsa, quid facto opus esset, illos admonuerat. Ita accidit, quod prudenter viderat *Hannibal*, ut Romani, dum Gallos temere insequuntur, medii interciperentur ab Afris. Hi igitur, non jam tota simul acie, sed viritim & manipulatim in hostem undique a lateribus ipsos invadentem conversi, pugnabant.

116. *L. Aemilius*, etsi ab initio in dextro cornu steterat, & equestri prælio interfuerat, adhuc tamen erat in vivis. Hic quum, quemadmodum in cohortatione ad milites prædixerat, rebus ipsis ubique vellet interesse; cernens universæ pugnæ eventum in legionario pedite verti, in mediam aciem adacto equo, simul obvios hostium manu trucidabat, simul suos milites ad pugnam cohor-

λει καὶ παρώξυνε τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατιώτας. A.V. 538. Pugna Cannensis.
4 Τὸ δὲ παραπλήσιον Ἀννίβας ἐποίει· καὶ γὰρ οὗτος
ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπέστη τῆς δυ-
νάμεως. Οἱ δὲ Νομάδες ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος
προσπίπτοντες τοῖς ὑπεναντίοις ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ
τῶν εὐωνύμων τεταγμένοις, μέγα μὲν οὔτ' ἐποίουν
οὐδὲν, οὔτ' ἔπασχον, διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς μάχης·
ἀπράκτους γε μὴν τοὺς πολεμίους παρεσκεύαζον,
περισπῶντες, καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες.
6 Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀποκτείναντες τοὺς
περὶ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς πλὴν παντελῶς ὀλίγων,
παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τοῖς Νομάσι·
τότε προϊδόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτῶν οἱ σύμμαχοι τῶν
7 Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐκκλίναντες ἀπεχώρουν. ἐν ᾧ και-
ρῷ πραγματικὸν δοκεῖ ποιῆσαι καὶ φρόνιμον ἔργον
Ἀσδρούβας. θεωρῶν γὰρ τοὺς Νομάδας τῷ τε πλή-
θει πολλοὺς ὄντας, καὶ πρακτικωτάτους καὶ φοβε-
ρωτά-

4. ἐπέστη. *Vulgo omnes* ἐπέστησε. *Correxi cum Reisk.* 6. ἐκκλίν. ἐγκλίναντες *edd. ex Bav.*

cohortabatur atque accendebat. Idem pariter *Hannibal* faciebat, qui & a principio eam partem aciei regendam fuſceperat. Numidæ qui e dextro cornu cum oppoſitis in ſiniſtro Romanorum equitibus pugnabant; licet, propter genus pugnæ quo utuntur, nullum memorabile detrimentum aut intulerint, aut ipſi acceperint; hoſtem tamen undique invadentes tenuere ſic occupatum, ut ſubvenire ſuis non poſſet. Vbi vero *Aſdrubal*, omnibus, (paucis oppido exceptis) qui prope flumen ſteterant, equitibus occiſis, auxiliatum Numidis e lævo cornu venit; tum enimvero ſocii Romanorum equites, ut irruentem illum præſenſerunt, inclinati retroceſſere. Quo tempore ſingularis ſollertiæ atque prudentiæ facinus ab *Aſdrubale* editum memorant. Nam, qui Numidarum magnum eſſe numerum videret, ſciretque, ſemel

A.V. 538. Pugna Cannensis.

ρωτάτους τοῖς ἅπαξ ἐγκλίνασι, τοὺς μὲν φεύγοντας παρέδωκε τοῖς Νομάσι· πρὸς δὲ τὴν τῶν πεζῶν μάχην ἡγεῖτο, σπεύδων παραβοηθῆσαι τοῖς Λίβυσι. προσπεσὼν δὲ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις κατὰ νώτου, καὶ ποιούμενος ἐκ διαδοχῆς ταῖς ἴλαις ἐμβο- 8
λὰς ἅμα κατὰ πολλοὺς τόπους, ἐπέῤῥωσε μὲν τοὺς Λίβυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε ταῖς ψυχαῖς

L. Aemilius cadit in prælio.

τοὺς Ῥωμαίους. Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος, 9
περιπεσὼν βιαίοις πληγαῖς, ἐν χειρῶν νόμῳ μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῇ πατρίδι κατὰ τὸν λοιπὸν βίον, καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, εἴ καί τις ἕτερος, ποιήσας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, 10
μέχρι μὲν ἐμάχοντο κατὰ τὰς ἐπιφανείας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς κεκυκλωκότας, ἀντεῖχον. ἀεὶ δὲ τῶν 11
πέριξ ἀπολλυμένων, καὶ κατὰ βραχὺ συγκλειόμενοι,

Cadunt Regulus & Servilius.

τέλος αὐτοῦ πάντες, ἐν οἷς καὶ Μάρκος καὶ Γνάϊος, ἔπεσον· οἱ τὸ πρότερον ἔτος ὕπατοι γεγονότες, ἄνδρες

8. κατέπληξε τὰς ψυχὰς τῶν Ῥωμαίων edd. ex Bav. 11. αὐτοῦ πάντες. αὐτοὶ πάντες iid. ex eod.

semel in fugam versis maxime omnium infestos ac terribiles eos esse; persequendos fugientes *Numidis* tradit: ipse ad peditum pugnam suis præit, suppetias Afris ferre properans. Tum Romanorum aciem a tergo invadens, atque pluribus simul locis per intervalla cum alis equitum in eos invehens; eadem opera Afris animos addidit, Romanis dejecit, magnumque pavorem incussit. Ibi tunc *L. Aemilius*, gravibus vulneribus acceptis, in ipso prælio occubuit: vir, omnibus boni civis officiis, tum in cetera vita, tum in hoc ultimo certamine, si quis alius, præclare functus. Romani, quamdiu quidem in orbem pugnare cum circumfusis undique hostibus potuerunt, fortiter restiterunt. Sed quum orbis collecti semper extremi perirent, ac breviore proinde circulo includerentur omni ex parte, ad extremum omnes ibi ceciderunt. In his fuere superioris anni consules, *Marcus Atilius* & *Cn. Servilius*; viri probi, & qui in eo

δρες ἀγαθοὶ, καὶ τῆς Ῥώμης ἄξιοι γενόμενοι κατὰ A.V. 538.
12 τὸν κίνδυνον. Κατὰ δὲ τὸν τούτων φόνον καὶ τὴν
συμπλοκὴν, οἱ Νομάδες, ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι τῶν
ἱππέων, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ
13 κατεκρήμνισαν ἀπὸ τῶν ἵππων. Ὀλίγοι δέ τινες
εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Γάϊος Τερέν- Vivus evadit Terentius.
τιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός· ἀνὴρ, αἰσχρὰν
μὲν τὴν ψυχὴν, ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὑτοῦ
τῇ πατρίδι πεποιημένος.

Ἡ μὲν οὖν περὶ Κάνναν γενομένη μάχη Ῥωμαίων CXVII. Clades Cannensis.
καὶ Καρχηδονίων, ἐπετελέσθη τὸν τρόπον τοῦτον·
μάχη γενναιοτάτους ἄνδρας ἔχουσα, καὶ τοὺς νική-
2 σαντας καὶ τοὺς ἡττηθέντας. δῆλον δὲ τοῦτ' ἐγένετο
ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. τῶν μὲν γὰρ ἑξακισχι-
λίων ἱππέων, ἑβδομήκοντα μὲν εἰς Οὐενουσίαν μετὰ
Γαΐου διέφυγον, περὶ τριακοσίους δὲ τῶν συμμάχων
3 σποράδες εἰς τὰς πόλεις ἐσώθησαν. ἐκ δὲ τῶν πε-
ζῶν μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν εἰς μυρίους· οἱ δ', ἐκτὸς
ὄντες

eo certamine Romanæ virtutis ſpecimen eximium ediderant. Dum iſti pugnant atque cæduntur; interim Numidæ, qui fugientes equites inſequebantur, pleroſque illorum contruncarunt, alios de equis ſuis deturbarunt. Pauci quidam *Venuſiam* confugerunt: in quibus erat *C. Terentius Varro*, Romanus conſul; pravi fœdique homo animi, & qui maximo reip. damno magiſtratum in patria ſua geſſit.

117. Atque hoc modo *Cannenſis Romanorum & Carthaginienſium pugna* eſt peracta: pugna a fortiſſimis viris, ſive qui vicere, ſive qui victi ſunt, pugnata: quod quidem ſatis res ipſa per ſe arguit. Nam e ſex equitum millibus, ſeptuaginta cum Cajo Venuſiam evaſerunt; trecenti ferme e ſociis, alius in aliam urbem, profugerunt. E peditibus, pugnantes capti ſunt ad decem millia; ſed ii quidem huic prælio non

A.V. 538. ὄντες τῆς μάχης. ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ κινδύνου, τρισχίλιοι μόνον ἴσως εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις διέφυγον.

Romanorum pereunt LXX millia.

οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ὄντες εἰς ἑπτὰ μυριάδας, 4
ἀπέθανον εὐγενῶς· τὴν μεγίστην χρείαν παρεσχημένου τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ νικᾷν, καὶ τότε καὶ πρὸ τοῦ, τοῦ τῶν ἱππέων ὄχλου. καὶ δῆλον ἐγένετο 5
τοῖς ἐπιγενομένοις, ὅτι κρεῖττόν ἐστι πρὸς τοὺς τῶν πολέμων καιροὺς, ἡμίσεις ἔχειν πεζοὺς, ἱπποκρατεῖν δὲ τοῖς ὅλοις μᾶλλον, ἢ πάντα πάρισα τοῖς πολεμίοις ἔχοντα διακινδυνεύειν. Τῶν δὲ μετ' Ἀννίβου, 6
Κελτοὶ μὲν ἔπεσον εἰς τετρακισχιλίους, Ἴβηρες δὲ καὶ Λίβυες εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ περὶ διακοσίους.

Capiuntur X millia.

Οἱ δὲ ζωγρηθέντες τῶν Ῥωμαίων, 7
ἐκτὸς ἐγένοντο τοῦ κινδύνου· καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Λεύκιος ἀπέλιπε μυρίους πεζοὺς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ 8
παρεμβολῆς, ἵν', ἐὰν μὲν Ἀννίβας ὀλιγωρήσας τοῦ χάρα-

CXVII. 4. τοῦ τῶν ἱππέων. *Articulum τοῦ adjeci, monente Caſaub. & Reisk.*

non interfuerant. Qui vero ex ipſa pugna in proxima oppida ſparſim fuga pervenerunt, ad tria fortaſſe millia erant. Reliqui omnes, numero ad ſeptuaginta millia, forti animo omnes mortem oppetierunt. Carthaginienſibus vero ad victoriam parandam, maximo & tunc & ſemper antea uſui fuit ingens equitatus copia. Et clarum poſteris documentum eſt traditum; præſtare belli tempore, ut dimidiam peditum partem habeas, ſed equitatu omnino prævaleas; quam ut paria omnia cum hoſte habens in aciem deſcendas. Deſideravit e ſuis *Hannibal* Gallorum ad quatuor millia; Hiſpanos vero & Afros ad mille & quingentos; equites ferme ducentos. Romani illi qui in hoſtium poteſtatem vivi venerunt, extra prælium fuerant: cujus rei hæc fuit cauſſa. Reliquerat *L. Aemilius* in caſtris ſuis peditum decem millia, eo conſilio; ut, ſi, neglecta ſuorum caſtrorum

A.V. 538. Capiuntur x millia Romanorum.

χάρακος ἐκτάξῃ πᾶσι, παραπεσόντες οὗτοι κατὰ
τὸν τῆς μάχης καιρὸν, ἐγκρατεῖς γένωνται τῆς τῶν
9 πολεμίων ἀποσκευῆς· ἐὰν δὲ, προϊδόμενος τὸ μέλλον,
ἀπολίπῃ φυλακὴν ἀξιόχρεων, πρὸς ἐλάττους αὐ-
10 τοῖς ὁ περὶ τῶν ὅλων γένηται κίνδυνος. Ἑάλωσαν
δὲ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. καταλιπόντος Ἀννίβου φυ-
λακὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρακος· ἅμα τῷ κατάρ-
ξασθαι τὴν μάχην, κατὰ τὸ συνταχθὲν, ἐπολιόρ-
κουν οἱ Ῥωμαῖοι, προσβάλλοντες, τοὺς ἀπολελειμ-
11 μένους ἐν τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι. τὸ μὲν οὖν
πρῶτον ἀντεῖχον· ἤδη δ᾽ αὐτῶν πιεζομένων, ἐπειδὴ
κατὰ πάντα τὰ μέρη τὴν μάχην Ἀννίβας ἔκρινε,
καὶ τότε παραβοηθήσας, καὶ τρεψάμενος συνέκλει-
σε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, καὶ δισ-
χιλίους μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τῶν δὲ λοιπῶν ἐγκρα-
12 τὴς ἐγένετο ζωγρεία πάντων. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς
ἐπὶ

9. ἀπολίπῃ. ἀπολείπῃ *Flor. Aug. Reg. A.* 10. προσβάλλ. τοῖς ἀπολελειμμένοις *Bav.* 11. καὶ τότε. *Forſ.* τότε καὶ, *aut* τότε *absque conjunctione.*

ſtrorum cura, omnes in aciem copias Hannibal educeret, impetum iſti facerent, interea dum pugnaretur, & ſupellectilis adverſariorum potirentur: ſin, ut huic periculo præverteret, præſidium relinqueret idoneum; cum minoribus hoſtium copiis de ſumma rerum Romani dimicarent. Capti autem ſunt in hunc fere modum. Quum ſufficiente præſidio caſtra Pœnus muniſſet; ſimul ac principium pugnæ factum eſt, Romani, uti fuerant juſſi, ea obſident, & relictos intra vallum milites Carthaginienſium adoriuntur. Illi primo egregie ſe tueri: deinde ubi laborare incipiunt, *Hannibal,* prælio jam omni ex parte profligato, tunc demum fert illis auxilium; & Romanos, in fugam compulſos, caſtris ſuis incluſit; interfectisque eorum duobus millibus, reliquos deinde omnes in poteſtatem vivos redegit. Similis fuit eorum fortuna, qui per

A.V. 538. ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν ἐρύματα συμπεφευγότας ἐκπολιορκήσαντες οἱ Νομάδες ἐπανῆγον, ὄντας εἰς δισχιλίους τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων ἱππέων.

CXVIII. *Effectus pugnæ Cannensis.*

Βραβευθείσης δὲ τῆς μάχης τὸν προειρημένον τρόπον, ἀκόλουθον εἰλήφει τὰ ὅλα κρίσιν τοῖς ὑπ' ἀμφοτέρων προσδοκωμένοις. Καρχηδόνιοι μὲν γὰρ 2

Inferior Italia ad Hannibalem deficit.

διὰ τῆς πράξεως ταύτης παραχρῆμα τῆς μὲν λοιπῆς παραλίας σχεδὸν πάσης καὶ Μεγάλης καλουμένης Ἑλλάδος ἦσαν ἐγκρατεῖς. Ταραντῖνοί τε γὰρ 3
εὐθέως ἐνεχείριζον αὐτοὺς, Ἀργυριππανοὶ δὲ καὶ Καπυανῶν τινὲς ἐκάλουν τὸν Ἀννίβαν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπέβλεπον ἤδη τότε πρὸς Καρχηδονίους. μεγάλας δ' εἶχον ἐλπίδας ἐξ ἐφόδου καὶ τῆς Ῥώμης 4
αὐτῆς ἔσεσθαι κύριοι. Ῥωμαῖοί γε μὴν τὴν Ἰταλιω- 5
τῶν δυναστείαν παραχρῆμα διὰ τὴν ἧτταν ἀπεγνώκεισαν·

Romani de retinenda Italia desperant.

CXVIII. 2 παραλίας. *Mendose vulgo omnes* Παλαιᾶς. Ibid. καὶ Μεγάλης. τῆς Μεγ. *malim, aut* καὶ τῆς Μεγάλης *Sed quatuor ista verba* καὶ Μεγ. καλουμ. Ἑλλάδος *plane ignorant Vat. Flor. Perott. Reg. A. & Aug. a pr. manu.* 4. δ' εἶχον. μεγάλας δ' αὐτοὶ εἶχον *malim.*

per agros palati, in loca munita se receperant: nam & hos Numidæ expugnarunt, & captivos abduxerunt, numero fere bis mille, ex equitibus quos fusos fugatosque fuisse ostendimus.

118. Hancce prælii istius fortunam, quæ a nobis est declarata, excepit rerum status apud populum utrumque, amborum exspectationi consentaneus. Carthaginienses enim parta hac victoria, reliquam protinus ferme omnem Italiæ oram, quæ *Magna Græcia* nominatur, obtinuerunt. Nam & *Tarentini* statim eis se tradiderunt, & *Arpani* & *Campanorum* nonnulli ultro advocarunt Hannibalem; & jam tum ceteri omnes ad Carthaginiensium partes animos inclinare cœperunt. Magna quin etiam in spe tunc Pœni erant, ipsius quoque Romæ impetu subito occupandæ. *Romani* contra, propter hanc cladem, Italiæ populorum dominationem retinere se posse confestim desperarunt: magnisque

κεισαν· ἐν μεγάλοις δὲ φόβοις καὶ κινδύνοις ἦσαν A.V.538.
περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδά-
φους, ὅσον οὔπω προσδοκῶντες ἥξειν αὐτὸν τὸν Ἀν-
6 νίβαν. Καὶ γὰρ, ὥσπερ ἐπιμετρούσης καὶ συνεπα-
γωνιζομένης τοῖς γεγονόσι τῆς τύχης, συνέβη μετ᾽
ὀλίγας ἡμέρας, τοῦ φόβου κατέχοντος τὴν πόλιν,
καὶ τὸν εἰς τὴν Γαλατίαν στρατηγὸν ἀποσταλέντα,
εἰς ἐνέδραν ἐμπεσόντα παραδόξως, ἄρδην ὑπὸ τῶν
7 Κελτῶν διαφθαρῆναι μετὰ τῆς δυνάμεως. Οὐ μὴν,
ἥ γε σύγκλητος οὐδὲν ἀπέλειπε τῶν ἐνδεχομένων·
ἀλλὰ παρεκάλει μὲν τοὺς πολλοὺς, ἠσφαλίζετο δὲ
τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἐβουλεύετο δὲ περὶ τῶν ἐνεστώ-
των ἀνδρωδῶς. τοῦτο δ᾽ ἐγένετο φανερὸν ἐκ τῶν με-
8 τὰ ταῦτα συμβάντων. Ὁμολογουμένως γὰρ τῶν
Ῥωμαίων ἡττηθέντων τότε, καὶ παραχωρησάντων
9 τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἀρετῆς· τῇ τοῦ πολιτεύματος
ἰδιότητι, καὶ τῷ βουλεύεσθαι καλῶς, οὐ μόνον ἀνε-
κτήσαντο τὴν τῆς Ἰταλίας δυναστείαν, νικήσαντες
μετὰ

Prætor Rom. in Gallia Cisalp. cum exercitu perit.

Brevi tamen se recipit Romanorum Respublica.

Tt 2

que in terroribus ac periculis versantes, cum de propria salute, tum de patrio solo anxii, *ipsum Hannibalem jamjam* exspectabant *adventurum*. Nam, quasi cumulum adversis illorum adjicere atque intendere fortuna vellet, post paucos dies accidit, cum omnes in urbe metu trepidarent, ut Prætor, qui in *Galliam Cisalpinam* fuerat missus, in inopinatas insidias illapsus, cum universo exercitu a Gallis occidione occideretur. Patres enimvero nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere: sed omnes hortari, urbem præsidiis firmare, fortibus animis rebus præsentibus consulere. Quod quidem ex iis apparuit, quæ postea contigerunt. Nam quum ex omnium confesso victi tum fuerint Romani, & virtute militarique laude cesserint; ipso tamen genere Reipublicæ, ac consiliorum prudentia, non imperium dumtaxat Italiæ, victis

A.V. 538. μετὰ ταῦτα Καρχηδονίους· ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης
ἁπάσης ἐγκρατεῖς ἐγένοντο μετ᾽ ὀλίγους χρόνους.
Διόπερ ἡμεῖς ταύτην μὲν τὴν βίβλον ἐπὶ τούτων τῶν 10
ἔργων καταστρέψομεν· ἃ περιέλαβεν Ἰβηρικῶν καὶ
τῶν Ἰταλικῶν ἡ τετταρακοστὴ πρὸς ταῖς ἑκατὸν
Ὀλυμπιάσι δηλώσαντες. Ὅταν δὲ, τὰς Ἑλληνικὰς 11
πράξεις τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα γενομέ-
νας διεξιόντες, ἐπιστῶμεν τοῖς καιροῖς τούτοις, τότ᾽
ἤδη προθέμενοι ψιλῶς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ῥωμαίων
πολιτείας ποιησόμεθα λόγον· νομίζοντες, οὐ μόνον 12
πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας σύνταξιν οἰκείαν εἶναι τὴν
περὶ αὐτῆς ἐξήγησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν πολι-
τευμάτων διορθώσεις καὶ κατασκευὰς μεγάλα συμ-
βάλλεσθαι τοῖς φιλομαθοῦσι καὶ πραγματικοῖς τῶν
ἀνδρῶν.

10. καταστρέψομεν. κατεστρέψαμεν *Flor.* 11. τῆς Ῥωμαίων. *Alii* τῆς τῶν Ῥωμαίων.

ctis poſtmodum Carthaginienſibus, recuperarunt; verum etiam poſt non ita multos annos univerſo terrarum orbe ſunt potiti. Nos igitur librum hunc harum rerum commemoratione claudemus: poſtquam *res* expoſuimus *in Hiſpania atque Italia geſtas*, quæ *Olympiade centeſima quadrageſima* continentur. Vbi vero, enarratis rebus Græcanicis quæ in eamdem Olympiadem incidunt, inſiſtemus paulifper his temporibus; tunc ad *Reipublicæ Romanæ formam* per ſe explicandam ex profeſſo ſtilum convertemus. Neque enim ſolum ad Hiſtoriæ tractationem pertinere putamus illam explicationem; verum etiam ad emendandas inſtituendasve Respublicas, ſtudioſis hominibus, & iis qui in adminiſtrandis rebus verſantur, adprime futuram utilem.

